ELPIS.

TIJDSCHRIFT

VOOR

KERK EN THEOLOGIE.

NIEUWE REEKS.

KAAPSTAD:
CYRUS MARTIN, ADDERLEYSTRAAT.

INHOUD.

Aan Heeren Agenten en Medewerkers.

Van "ELPIS" Nos. 1 en 2, die te zamen als proefnommers moeten dienen, worden in sommige gevallen eenige exemplaren boven het bedoelde getal gezonden, ter rondzending en kennismaking, die echter, waar men niet inteekent, zoo veel mogelijk worden teruggezonden vóór 1 Junij met duidelijke opgaaf van het getal inteekenaren.

Daar van No. 1 het getal exemplaren niet toereikend is, zoo worden, in enkele gevallen, meer van No. 2 als proefexemplaren gezonden. Geregelde medewerkers gelieven hunne bijdragen regtstreeks te zenden aan Dr. S. Hofmeyr, Montagu, lid der Redaktie.

Aan Heeren Agenten wordt op elk tiental exemplaren 1 *gratis* exemplaar toegekend, en aan degenen die het begeeren 5 pCt. commissie.

Verdere inlichting vindt men op den omslag.

Cape Town, February, 1873.

PLEASE TAKE NOTICE

That the first Number of a New Series of "ELPIS" (in the Dutch language, to be published Quarterly), is now ready.

Subscription, payable in advance,

In Cape Town	6s.	per annum.
In Country Districts ...	7s.	do.

Intending Subscribers will please fill up the following form and send it as soon as possible to the enclosed address.

Mr. CYRUS J. MARTIN,
Cape Town,

Please send me ________ Copies of "ELPIS," until further notice.

________________ (name.)

________________ (address.)

Mr. CYRUS J. MARTIN,

Bookseller, &c.,

CAPE TOWN.

vij
fte
an
›en
de
›rk
op
het

ten
der
nde
het,
ıaar
ons

zijn
lank
.der-
hulp
rden
ıder-
uden

wij
›rwijl
uring
chter

s, dat,
komt in
van het
ie."

E L P I S.

EEN WOORD VOORAF.

Na een tijdsverloop van eenige jaren, hervatten wij een arbeid, tijdelijk door ons gestaakt, met de belofte van dien later weder op te nemen. Aan het einde van het jaar 1861* schreven wij: "Met het oog op dit een en ander, hebben wij besloten om voor een tijd lang de uitgave van ons Tijdschrift te staken, met het oogmerk om dit werk, naar de behoefte des tijds, later weder op te vatten." Die tijd is thans daar, en mitsdien ziet het eerste nommer van de nieuwe reeks het licht.

Die met ons deze elf jaren hebben doorleefd, weten dat de behoefte aan zulk eene onderneming niet minder maar wel meerder is geworden. En velen die gedurende dien tijd op het tooneel zijn gekomen, wij weten het, hebben reeds met anderen omgezien en gevraagd naar een Tijdschrift voor ons land, zoo als thans door ons bedoeld.

Het kon dus wel niet anders dan ons aangenaam zijn te mogen ondervinden, dat die gedachte weerklank vond, zoover wij het voornemen tot zulk eene onderneming aan anderen voordroegen; en waar wij om hulp en medewerking aanklopten, aangemoedigd te worden door de gereede belofte bij de meesten, van die ondersteuning, zonder welke wij vooralsnog aarzelen zouden zulk een arbeid te aanvaarden.

Uit ons titelblad zal het den lezer blijken, dat wij eene wijziging van ons Tijdschrift beoogen. Terwijl wij den naam zelven behouden als die bij voortduring onze *hoop*† blijft uitdrukken, zal het Tijdschrift echter

* Zie Elpis, 1861, p. 343.

† Hoop is de beteekenis van het Grieksche woord Elpis, dat, behalve op andere plaatsen in het Nieuwe Testament, ook voorkomt in 2 Thess. ii: 16, aan welke plaats het randschrift is ontleend van het Vignet op den omslag, hetwelk beteekent "goede hoop en genade."

A

niet, zooals vroeger, van algemeenen inhoud zijn, maar meer bepaaldelijk ten dienste staan van wetenschappelijke en praktische godgeleerdheid, zoowel als van kerkelijk en godsdienstig leven. Daartoe hebben wij besloten, vooreerst, omdat vele boeken en geschriften van meer algemeenen inhoud thans zoo gemakkelijk bereikbaar zijn en verspreid kunnen worden. Voorts, omdat aan een wetenschappelijk Theologisch Tijdschrift thans meer behoefte bestaat, en wij ook daartoe op meer medewerkers dan vroeger mogen rekenen. Daarbij moeten wij nog als een derde reden voegen, hetgeen tegelijk onze hoop en verwachting uitdrukt, dat meer dan één hierin een prikkel vinden moge tot voortgezette beoefening der theologische wetenschappen. Er zijn leeraren en studerenden onder ons, die dorsten naar de gelegenheid tot verdere studie en ontwikkeling, maar die door vele en praktische werkzaamheden aan de eene, en door isolement en afzondering aan de andere zijde, ondanks zichzelven en ten spijte van de vurigste wenschen, in zekere mate voor de wetenschap verloren, en voor de kerk die zij dienen minder nuttig zijn.

In ons land vermenigvuldigen zich wel de kansels, die grooten en goeden invloed uitoefenen, doch de studie der Theologie heeft waarlijk tot nog toe te weinig gelegenheid gezocht of gevonden, om zich verder uit te breiden, en hare gewigtige taak in ons land, en naar onze behoeften te volbrengen. De kerk, die met het land meer en meer onafhankelijk en zelfstandig wordt, heeft ook in dat opzigt hare roeping te vervullen en hare eigene type te ontwikkelen. De kerk heeft ook eene nationaliteit. Dit Tijdschrift moge alzoo tegelijk een middel zijn en eene vrucht. Een middel om kennis te verspreiden en studielust aan te wakkeren. Eene vrucht die zich openbaart, niet alleen in de mate van kennis door studie verworven, maar vooral in de kracht en den zegen door haar gewerkt.

Wij vergeten hierbij ook niet, dat onze Synodale- en Ringsvergaderingen gedurig belangrijke theologische en kerkelijke vraagstukken te berde brengen, en dat het ook zoo zijn moet, als eene kerk in een gezonden toestand van leven en ontwikkeling verkeert. Tot

hiertoe hadden wij waarlijk geene reden om te roemen over belangrijke discussien, vóór of zelfs na zulke vergaderingen, door middel van de drukpers, en wie gevoelt niet hoe wenschelijk en noodig zulks is. Daartoe, hopen wij, zal ook deze onderneming het hare bijdragen.

De wijziging in ons Tijdschrift strekt zich verder uit, behalve tot den vorm en inhoud, ook tot de redaktie en hare medewerkers, wier personeel is vermeerderd en grootendeels vernieuwd, met het oog op het ons voorgestelde doel.

Bij zulke belangrijke veranderingen was ons de keuze gelaten tusschen de aanneming van een nieuwen naam met den nieuwen vorm, of zonder naamverwisseling eene nieuwe reeks te openen, en de ontworpene wijziging op het titelblad uit te spreken. Hebben wij een tijd lang aan het eerste gedacht, wij zijn eindelijk tot het laatste besloten.

Dit Tijdschrift zal tegelijk een middel van gemeenschap en gedachtenwisseling kunnen zijn tusschen de verschillende kerkgenootschappen in ons land. Er zijn dezulken die in andere kerkgenootschappen arbeiden, dan dat tot hetwelk wij behooren (het Nederd. Gereformeerde), en die gaarne met ons tot hetzelfde doel werkzaam zijn. Ook onder hen zijn er die hunne medewerking hebben beloofd.

De Nederduitsche taal, in welke wij schrijven, behoeft daarin geene belemmering te zijn, wijl wij op voorstel van sommigen ons bereid verklaren, om van tijd tot tijd eene verhandeling in het Engelsch op te nemen, te eerder, daar toch de taal van ons land niet uitsluitend de Nederduitsche of Engelsche, maar wel beide is, gelijk de meeste onzer Nederduitsche dagbladen, naar de behoefte des lands, ook voor opstellen in de Engelsche taal geregeld plaats inruimen.

Ook willen wij niet te naauwgezet zijn met betrekking tot de grenzen binnen welke wij onszelven beperken. Kerk en Theologie, in den eigenlijken zin, staan op den voorgrond; doch wij zullen gaarne nu en dan plaats inruimen voor het een of ander dat op kerkelijk, maatschappelijk, en staatkundig leven invloed uitoefent, en in ruimeren zin ook tot Kerk en Theologie behoort.

Terwijl wij verscheidenheid beoogen, willen wij met onze medewerkers op kortheid en zaakrijkheid ons toeleggen, en ook dit als verzoek doen uitgaan aan allen die ons iets ter plaatsing toezenden. Laat ons trachten veel in weinig te leveren.

Gaarne hadden wij onzen lezers eene maandelijksche uitgave bezorgd, en gevoelen met velen hoe wenschelijk dit is, doch met het oog op den toestand des lands, de kosten van de drukpers, en de bouwstoffen binnen ons bereik, beginnen wij liever met weinig te beloven, om later meer te doen, dan omgekeerd.

Terwijl wij nu door dezen onzen arbeid leeslust bij sommigen, en studielust bij anderen zoeken op te wekken en aan te moedigen, om alzoo voor allen die wij bereiken mogen nuttig te zijn, stellen wij ons bij ons schrijven de meer beschaafde en ontwikkelde lezers onder onze Nederduitsch sprekende bevolking voor. Door te hoog op te klimmen, zouden wij echter evenzeer ons doel missen, als door te laag af te dalen ons eigen plan verijdelen.

Geregelde berigten uit het buitenland beloven wij niet, en achten wij ook eenigzins buiten onze grenzen; doch nu en dan de aandacht te vestigen op hetgeen merkwaardigs in andere landen plaats vindt op kerkelijk gebied, stellen wij ons gaarne tot aangename taak.

Ook rekenen wij het bevorderlijk aan ons doel om nu en dan enkele belangrijke beschouwingen uit buitenlandsche Tijdschriften geheel of gedeeltelijk mede te deelen.-

Onder Boekbeschouwing kunnen wij slechts datgene opnemen dat binnen ons bereik wordt gebragt, en dat de aandacht van ons en onze medewerkers trekt of waardig is, al zouden wij ook soms weinig meer dan titel en inhoud vermelden.

De bijdragen en mededeelingen, welke wij van tijd tot tijd uit Nederland verwachten, zullen tevens dienen, vertrouwen wij, om den band, welke er nog tusschen beide landen is blijven bestaan, naauwer toe te halen en tegen eventuele losmaking te verzekeren.

Met vrijmoedigheid willen wij onze eigene gevoelens mededeelen, onze gedachten over de gevoelens van anderen uitspreken, en ondersteunen of bestrijden wat naar onze meening ondersteuning of bestrijding ver-

dient, doch alles wenschen wij te doen in den geest der wijze liefde, in den toon der ware gematigdheid, en in het besef onzer eigene feilbaarheid. Wij willen, zoo veel wij kunnen, achting en toegenegenheid gevoelen en betoonen jegens allen, en in de bespreking en beoordeeling van zaken en personen den hoogsten maatstaf volgen—het heilig en onfeilbaar Woord van God.

Ten slotte. Dezen arbeid nemen wij op en hopen wij voort te zetten onder het diep gevoel onzer verantwoordelijkheid aan God en menschen. Niet te doen wat onze hand vindt om te doen in dit korte leven, zou schuldige nalatigheid zijn, en ons berooven van de gelegenheid en het voorregt om nuttig en ten zegen te zijn. Doch liever dan te arbeiden tot schade van den mensch die onsterfelijk is, en tot oneer van God die onze Leidsman is, willen wij ons onthouden van een werktuig aan te grijpen, dat tot onberekenbaar veel goeds en heerlijks kan leiden, maar dat ook omgekeerd een kwaad kan uitwerken, grooter en uitgestrekter, dan wij hier in den tijd kunnen overzien. Dat wij en onze medewerkers dit bij voortduring mogen gevoelen, en steeds onder dien indruk arbeiden, en dat, zoolang dit Tijdschrift moge bestaan en invloed uitoefenen, het beoogde doel moge blijven, de eer van God en het heil zijner kerk,—dit is tegelijk onze wensch en bede. In dien zin noemen wij het, en blijve het, een *Tijdschrift voor Kerk en Theologie.*

[redacted] [redacted]

Januarij, 1873.

RINGSVERGADERINGEN IN OCTOBER, 1872.

In éène en dezelfde week waren zeven Ringen van dezelfde kerk op zeven verschillende plaatsen door het land vergaderd. Zoo wordt het bij de wet bepaald. Dat zulke gelijksoortige vergaderingen in dezelfde maand worden gehouden, heeft eene goede, doch dat men tot dezelfde week van dezelfde maand wordt beperkt, heeft o.i. ook eene bedenkelijke zijde. De nuttigheid ligt in de bepaling van dezelfde maand, niet van dezelfde week, en men heeft het wel eens ondervonden, dat naburige Ringen door dezelfde bepaling worden belemmerd, en dat zij tot één, soms twee jaren wachtens worden veroordeeld, daar zij anders door onderlinge schikking in éène en dezelfde maand elkander konden verstaan, op die verstandhouding besluiten nemen, en dadelijk volgens die besluiten handelen. Wij leven niet meer in een tijd van lang uitstel, om niet te spreken van de schade en teleurstelling, of van de kosten en het ongerief door buitengewone Ringsvergaderingen veroorzaakt, zoo als thans het geval is met den Tulbaghschen Ring. Men vergete niet dat de Ringen in ons land slechts eenmaal in het jaar vergaderen, en in het geheel niet in die jaren in welke de Synode zitting heeft. Welligt wordt hierin eene wijziging gebragt, terwijl de kerkwetten thans onder revisie zijn.

Daarvan gesproken, zoude het niet goed zijn als er bij de wet eene voorziening wierd gemaakt, volgens welke de Ringen, vooral in geval van noodzakelijke werkzaamheden, ook tijdens de zitting der Synode kunnen vergaderen? De behoefte daaraan is meermalen gevoeld, en de werkzaamheden der Synode zullen daardoor ongetwijfeld worden verligt.

Doch de wet is nog niet veranderd, en volgens hare thans vigerende voorschriften waren al de Ringen vergaderd in October, en hebben wij van allen reeds de officiele verslagen ontvangen. Wij beloven geene

volledige beschouwing dier handelingen, slechts enkele bijzonderheden willen wij ter sprake brengen.

Wij beginnen met

DEN KAAPSTADSCHEN RING.

Gelijk de gemeenten in ons land het oog hebben op de gemeente van de hoofdstad, zoo ook de overige Ringen op den Kaapstadschen Ring, welke hun tot voorbeeld en ten prikkel dient te wezen. Wij meenen te zeggen, zoo moest het zijn.

De vergaderingen van den Kaapstadschen Ring worden langzamerhand belangrijker. Ditmaal was het belangrijkste besluit, door den Ring genomen, eene zoogenaamde toevalligheid. De Inspektor voor het onderwijs vermeldt in zijn belangrijk verslag de treurige omstandigheid, dat het onderwijs aan jonge dochters gegeven, meestal onder het bestier is van personen, die geene leden onzer kerk zijn. Dit geeft aanleiding tot eene discussie, welke bekroond wordt door het besluit om pogingen aan te wenden tot de oprigting van eene school van den eersten rang voor jonge dochters, in verband met onze kerk, waarin niet alleen in het Engelsch maar ook in het Hollandsch grondig onderwijs zal worden gegeven, en eene commissie aangesteld om dit besluit ten uitvoer te brengen.

Het is de kerk die als trouwe moeder zorgen moet voor de opvoeding en verzorging harer kinderen. De schade, die door verzuim geleden is door het gansche land, is reeds ontzaggelijk groot. Het strekt den Kaapstadschen Ring tot lof, dat, zoodra de aandacht formeel bij deze gewigtige zaak werd bepaald, hij gereed was tot zulk een prijzenswaardig besluit. Waarom heeft niet de Kaapstadsche kerkeraad lang reeds zulk een maatregel genomen, of indien hij zich daartoe niet bij magte gevoelde, de zaak aan den Ring ter behartiging voorgedragen ?*

* Kan men billijk verwachten, dat het opkomend geslacht het gewenschte nut zal trekken uit godsdienst-oefeningen in de Hollandsche taal, indien er niet vóór gezorgd wordt, dat het op de scholen in die taal wordt onderwezen ? Waar dit niet gedaan wordt of gedaan is, daar is het om die reden niet wijs met zwakke hand den tijdstroom te willen dwingen, dien men heeft helpen versterken.

Zie hier eene van de eerste belangrijke vruchten van de aanstelling van Inspectors voor Onderwijs.

De aangestelde commissie heeft eene niet minder moeijelijke dan belangrijke taak te volbrengen. Veel, alles mogen wij wel zeggen, zal afhangen van de geschiktheid van de dame, die aan het hoofd zal worden geplaatst. De commissie heeft den zegel van den Ring, bestaande uit elf gemeenten, en zal ook de noodige ondersteuning van de leden der kerk en anderen niet ontberen. Wij verblijden ons te mogen weten dat zij reeds met hare werkzaamheden begonnen is, en wenschen haar allen voorspoed toe.

Als een bewijs dat het den Kaapstadschen Ring nu ernst geworden is met onderwijs en zending, kan verstrekken, het besluit om aan de Synode voor te dragen, te bepalen, "dat de Ringsinspectors van Opvoeding (Onderwijs) en Zending jaarlijks hunne rapporten zes weken voor het houden van de Ringsvergaderingen in het officieel orgaan der kerk bekend maken."

Slechts één beschrijvingspunt was er voor de vergadering, te weten, eene vraag om opheldering van eene uitdrukking in Art. 26 : 4 ("oudste ouderling in dienst"); terwijl bij de kerkvisitatie, zooals voorgeschreven in Art. 34, werd besloten, om aan de Synode te vragen om eene omschrijving van de uitdrukking "belijdenispredikatien" in No. 2; en verder om eene wijziging van No. 16 van genoemd wetsartikel. In het eerste geval werd eene verklaring van de wet gegeven, in het tweede geval om eene verklaring van de wet aan de Synode gevraagd, en in het derde geval een niet aannemelijk voorstel aan de Synode gedaan.

Zoude het eerste wel conform de wet zijn, die, behalve aan de Synode, alleen aan de Synodale Commissie de competentie verleent, van te "oordeelen en beslissen omtrent de beteekenis, bedoeling en toepassing van artikelen der Wetten en Bepalingen in voorkomende gevallen" (Art. 19: 10, 6)? Dienovereenkomstig heeft de vergadering in het tweede geval gehandeld, door te besluiten aan de Synode om opheldering te vragen. Daardoor blijft voorzeker de eenheid bewaard, die ook in de wet en wetsverklaring heerschen moet, terwijl anderzins tegenstrijdige verklaringen van verschillende Ringen al ligt tot botsing en verwarring aanleiding kunnen geven.

De vraag in No. 16 bij de kerkvisitatie luidt:— "Worden er geene attestatien aangenomen, die ouder zijn dan één jaar, noch ook afgegeven aan personen die reeds langer dan een jaar vertrokken zijn, behalve om bijzondere en voldoende redenen in beide gevallen?" Het antwoord hierop is eenvoudig: neen (geene); en waar men van de wet is afgeweken, antwoordt men: ja, en geeft zijne opheldering, indien men die heeft. Nu weten wij wel dat de vorm van deze vraag voor sommigen niet zoo klaar en duidelijk is als zij wel wenschen, maar dan is bij den één een weinig meer oplettendheid, bij den ander een weinig meer taalkennis ook al voldoende om hen teregt te helpen. En zoo niet, dan eene verklaring van Synode of Synodale Commissie. De vergadering meende echter door eene kleine verandering het doel te kunnen bereiken, en besloot dit zoo aan de Synode voor te dragen, te weten, door weglating van het woordje *geene*, en door plaatsvervanging van het woordje *noch* door *of*.

Wij achten dit echter minder aannemelijk. Gewoonlijk toch stelt men eene vraag in den positiven, niet in den negativen vorm, al naar men veronderstelt dat iemand het goede of het kwade gedaan heeft. Zoo wordt bijv. in No. 10 gevraagd: "Zorgen de diakenen oplettend voor de inzameling, enz.," omdat verwacht wordt dat zij het doen. Men vraagt niet: "Verzuimen de diakenen hunnen pligt om" enz. En zulk een regel of manier van vragen zou men nu aannemen, als de voordragt door den Ring gedaan genade vindt in de oogen der Synode. De Synode zoude dan de meeste vragen bij de kerkvisitatie moeten omkeeren of twee tegenstrijdige vraag-vormen in één zelfde artikel moeten aannemen. Moet er echter een wijziging (niet omkeering) zijn, dan moet het geschieden in denzelfden vorm als waarin de vraag thans staat. Doch is het hier wel een *moeten?* Wij althans zouden hier als amendement willen voorstellen, zoo als sommigen zoo gaarne en met bijzondere voorliefde ter Synode doen: de wet blijve zoo als zij is.

De bereidwilligheid van den Ring om den kerkeraad van Somerset te gemoet te komen, die in zijn verslag had gewag gemaakt van de groote behoefte

aan genademiddelen onder de bewoners van de wijk Palmietrivier, is navolgingswaardig. Van wie kunnen kerkeraden en gemeenten ook eerder hulp en bemoediging verwachten, dan van de Ringen onder welke zij sorteren? Meer nog. Onder het Presbyteriale stelsel onzer kerk is het de pligt van hoogere kerkbesturen om om te zien naar de verschillende deelen der kerk, en hare velerlei nooden en behoeften, vooral in een land als het onze, dat in een toestand van wording en ontwikkeling verkeert. Als kerk zijn wij nog verre van die roeping te volgen, hoewel wij die meer beginnen te gevoelen. Getuige hiervan o.a. de geestelijke behoeften aan de Diamantmijnen, en de trage wijze, waarop daarin voorziening is gemaakt. Van die zijde hebben wij nog veel te wachten, en moet nog veel worden gedaan door onze kerk in ons land. Moge ook Palmietrivier het goede hiervan inoogsten. Waarom zou men daar niet eerlang de voorregten van eene takgemeente en later van eene afzonderlijke gemeente mogen genieten?

Ook maakt het officiele verslag nog melding van "het zeer gul en gastvrij onthaal van den Eerw. kerkeraad en vele leden van de gemeente Durban, genoten door de leden van den Ring." In het Oude Testament lezen wij van gemeenschappelijke offermaaltijden, en in het Nieuwe Testament van christelijke liefdemalen. Zulke maaltijden, in den regten zin bereid en genoten, kunnen veel bijdragen tot aankweeking en bevordering van de broederlijke gezindheid onder de leden van eene vergadering, die door de bepaling der wet te zamen worden gebragt, en voor wie het toch zoo wenschelijk en aangenaam is, in den geest der eensgezindheid en liefde zamen te arbeiden. Enkele sterke uitlatingen van den predikant van Durban ter vergadering, neme dan ook niemand in den strengsten zin op. Ieder naar zijn aard. Hij meent het immers wel. Een zacht antwoord keert den toorn af, en stilzwijgen is tot genezing. Rome is ook niet in éénen dag gebouwd. De liefde hoopt alle dingen.

De negen en dertigste vergadering van den Kaapstadschen Ring, vergaderd te Durban, doet ons op veel goeds en groots voor de toekomst hopen.

DE RING VAN TULBAGH

Vergaderde op de plaats, aan welke hij zijnen naam ontleent, onder præsidium van Ds. W. P. Rousseau.

De vergadering was gedurende drie dagen bijeen, en vond het noodig nog eene buitengewone Ringsvergadering uit te schrijven tegen de derde week in Februarij. Dit besluit werd genomen op voorstel van de Ringscommissie, die, in zake de klagten tegen Ds. J. J. Kotzé van Darling, verslag deed dat zij aan Art. 158 der kerkwetten niet had kunnen voldoen. Dit Art. bepaalt, dat de akte van beschuldiging, door de Ringscommissie opgesteld, minstens zes weken vóór de vergadering van den Ring aan klager en beklaagde zal worden toegezonden. De tijd aan de commissie gelaten was daartoe te kort. En daar nu de Ring zijne eerstvolgende gewone vergadering niet voor October, 1874, houden kan, van wege de tusschenkomende vergadering der Synode in dit jaar, vond de vergadering het, met de Ringscommissie, geraden, eene buitengewone Ringsvergadering te bepalen, niettegenstaande de kosten en het ongerief daaraan verbonden. Onze beschouwing omtrent de handelingen van deze Ringsvergadering houden wij derhalve terug, totdat het verslag van de buitengewone vergadering in Februarij ons zal zijn geworden.

DE RING VAN GRAAFF-REINET.

Met uitzondering van Jansenville waren de Zeventien gemeenten van dezen uitgestrekten Ring allen vertegenwoordigd. De vergadering kwam ditmaal te Burgersdorp bijeen.

Zoo menigvuldig waren de gewone en buitengewone werkzaamheden van deze Ringsvergadering, dat die ter naauwernood in elf zittingen, welke in een bestek van vier dagen waren zamengedrongen, behoorlijk konden worden afgedaan. Het werd noodig bevonden eene commissie van regeling aan te stellen, ten einde de ingekomen documenten "te rangschikken," en alles te zamen gaf aan deze vergadering, niet minder dan ten vorigen jare, het voorkomen veel meer van eene kleine Synode dan eene gewone Ringsvergadering. Het geeft dan ook geen wonder, dat het officiële ver-

slag, hoewel vier compres gedrukte bladzijden beslaande, zoo kort en zakelijk is, dat wij, om over de zaken eenigzins naar behooren te kunnen oordeelen, ons genoodzaakt hebben gezien om een meer uitvoerig verslag in de dagbladen ter aanvulling bij de hand te nemen.

Al dadelijk trok onder de verslagen van den staat der godsdienst in de gemeenten dat van Aliwal Noord onze aandacht, gelijk ook in de vergadering, als behelzende eene zijdelinge klagt tegen den predikant van Dordrecht. Deze, om zichzelven eenigermate te regtvaardigen voor eene vergadering waar hij zich geheel onverwachts in een staat van beschuldiging zag geplaatst, wilde niet zoo ver gaan van te verzoeken om eene commissie van onderzoek ter plaatse zelve, ten einde de vergadering in staat te stellen over de scheuring en hetgeen daaruit gevolgd is te oordeelen, maar achtte een bloot verhaal van het gebeurde voldoende. De vergadering, en niet zonder reden, had hierin echter bezwaar, en bragt de zaak ten einde door het volgende besluit: "De vergadering, gelet hebbende op hetgeen voorkomt in het verslag van den staat der godsdienst van den kerkeraad van Aliwal Noord tegen de handelwijze van den predikant van Dordrecht, keurt het ten sterkste af, dat genoemde kerkeraad zulke ernstige bezwaren tegen eenen predikant inbrengt, zonder bewijs voor dezelve in te dienen, waardoor den predikant van Dordrecht de gelegenheid tot verantwoording ontnomen is."

En wat zullen wij omtrent zulke zaken oordeelen? In dergelijke gevallen geschiedt voorzeker aan de onregelmatig beschuldigden, gelijk hier plaats had, eene mate van onregt. En toch kon de vergadering moeijelijk anders handelen. Aan de andere zijde, daar ligt de beschuldiging, en ieder denkt er over gelijk het hem dunkt. Die het niet aanhooren of lezen kunnen, gelijk wij en allen die op een afstand wonen—de bezwaren werden niet vermeld—kunnen er nog meer van denken dan zij werkelijk inhouden. De kerkeraad van Aliwal Noord kon dus moeijelijk eene bestraffing ontgaan, te minder omdat de vergadering niet bij magte was iets weg te nemen van den blaam, teregt of te onregt, geworpen op den predikant van Dordrecht.

Wij hebben echter eenig bezwaar tegen deze uitdrukking in het genomen besluit: "zonder bewijs voor dezelve in te dienen, waardoor den predikant van Dordrecht de gelegenheid tot verantwoording ontnomen is." Daardoor toch wordt te verstaan gegeven, dat het slechts aan bewijzen in het verslag ontbrak, om de beschuldiging te kunnen opnemen, en den predikant van Dordrecht in de gelegenheid te stellen zich te verantwoorden. Zou de vergadering de zaak in dien vorm hebben opgenomen en behandeld? Wij vertrouwen van neen.

Wij hebben het wel eens meer zien gebeuren op kerkelijke vergaderingen, dat bezwaren, gelijkstandig met klagten, tegen den een of ander zijdelings worden ingebragt, zonder bewijzen, en niet in behoorlijken vorm, hetzij als beschrijvingspunten, hetzij op andere wijze. Te verhinderen dat zulks plaats vindt, kan men uit den aard der zaak moeijelijk op de vergadering zelve. Aan de tegenpartij gelegenheid te geven ter verdediging, is onregelmatig, en leidt al ligt tot nog grootere onregelmatigheden, zonder nog te spreken van tijdverlies en onvruchtbare discussien. Dit heeft de ondervinding ook reeds duidelijk genoeg geleerd. Er blijft dus niets anders over, dan dat de voorzitter der vergadering met dubbele waakzaamheid zulke voordragten afweert, en waar dit niet uitvoerbaar is, de behandeling van zulke onderwerpen afsnijdt, en discussie gedoogt, alleen in zoover die loopt over de vraag, hoedanige bestraffing zal worden toegediend aan dezulken, die, noch door gevoel van bescheidenheid, noch door besef van regtmatigheid, noch door verkregene ervaring zich laten voorlichten, en de verzoeking niet kunnen weerstaan van aan hunne tegenpartij langs dien weg een slag toe te brengen, en zich dan daardoor zooveel meer gestreeld gevoelen al naar mate ~~wat~~ het hun gelukt is een vorm te vinden, waar achter zij zich kunnen verschansen en, zoo zij meenen, onschendbaar maken. Zoo zij meenen, want waar de vergadering hare roeping verstaat zal zij zulke beschuldigingen geenszins opnemen, maar integendeel eene bestraffing laden op het hoofd van den onedelmoedigen aanklager.

Het kan ook wel gebeuren dat men welmeenend,

maar uit onkunde, den verkeerden vorm kiest, doch in zulke gevallen zal men door ondervinding moeten leeren en door schade wijs worden.

De bezwaren worden niet genoemd, doch wij vermoeden, dat zij in verband staan met de afscheiding te Aliwal Noord, van die leden der gemeente, die gewetensbezwaar hebben, om onder de bediening te leven van Ds. D. Naudé, predikant aldaar, en zich tot eene vrije gemeente hebben gevormd. Deze toestand heeft eenige overeenkomst met de afscheiding te Hanover, waar het vertrek van Ds. Burger eene hereeniging weder mogelijk, wij zeggen nog niet wenschelijk of uitvoerbaar, heeft gemaakt. Er kunnen in den tegenwoordigen toestand onzer kerk zulke afscheidingen plaats hebben, waar het niet alleen eene weldaad bewijzen, maar ook een pligtvervullen wordt, indien naburige leeraars de gewetensbezwaarden te gemoet komen, en iets bijdragen om in hunne geestelijke behoeften te helpen voorzien. Overigens bestrijden en betreuren wij elke afscheiding als zoodanig.

Het verslag leert ons iets meer kennen van de zaken te Aliwal Noord, als wij verder vernemen dat deze ééne is van de drie gemeenten (met Queen's Town en Hanover) in den geheelen Ring van Graaff-Reinet, die niets hebben bijgedragen voor de zendingzaak, niettegenstaande *ook* de kerkewet dit zoo duidelijk voorschrijft, en bepaalt dat op de Ringsvergaderingen hieromtrent onderzoek zal worden gedaan. De predikant zegt: de gemeente is door armoede niet in staat bij te dragen; waar de kollekte aangekondigd was daar is niets ingekomen; en verder heeft de gemeente zoo veel van zendelingen gezien en gehoord, dat zij niets voor de zaak geven wil. De ouderling zegt verder: men houdt geene kollekte omdat "de vrucht van het zendingwerk zoo onheilzaam is;" en tevens, dat de Heer ook gezegd heeft, "werpt uwe paarlen niet voor de zwijnen." Arme ouderling! Gelukkig voor hem dat zijn naam hier verzwegen wordt. Maar hoe blozen wij voor den leeraar, die niet alleen zulke redenen opgeeft voor zulk een verzuim, maar die, op de tegenstrijdige verklaring van predikant en ouderling gewezen, erkent dat de ouderling de waarheid heeft gesproken, en dat de kollekte niet

wordt aangekondigd. Gaarne hadden wij ter wille van Ds. David Naudé eene opheldering of verklaring hieromtrent vernomen. Nu staat hij daar beschuldigd en veroordeeld—uit eigen mond. De vergadering, die hierin verder niets schijnt gedaan of besloten te hebben, moet hebben gevoeld, dat de ongelukkige man in deze treurige ontmaskering reeds zijn loon weg had, daar de ouderling niet zonder eene ernstige vermaning vrijgaat, wijl hij onchristelijk (dat is heidensch) genoeg was, om het bovenstaande schriftwoord op de heidenen in het algemeen toepasselijk te maken. Wij beklagen den leeraar, wij beklagen den ouderling, wij beklagen de gemeente, wij gevoelen voor allen. Gelukkig behooren dergelijke toestanden tot de uitzonderingen in onze kerk. Wat moet er van worden? Wij hopen spoedig te hooren van eene verandering en omkeering ten goede voor allen te Aliwal Noord.

De redenen door den predikant van Queen's Town opgegeven, zijn: de gemeente heeft geen hart voor de zaak, en dus ook geen lust om te geven; de gemeente is in geldelijke moeijelijkheden, en bovendien hebben de boeren de handen vol met het onderwijzen hunner eigene kinderen. Na een arbeid van zoovele jaren, deze gemeente eene uitzondering, en nog geen hart voor de zaak! Na zulke krasse maatregelen als kerksluiten en dienststaken voor eenige jaren te Queen's Town met zulk een succes beproefd, de gemeente nog in geldelijke moeijelijkheden! Nadat de ouders de handen vol hebben met het onderwijzen hunner kinderen, nog geene of zoo weinig vrucht! Waarlijk het verslag moet hier niet juist zijn. En zoo ja, dan verwachten wij vast en zeker, binnen weinige jaren, andere en betere vruchten van deze gemeente. Dan hooren wij dezen broeder ook niet meer klagen over verschil van standpunt en van rigting, als de oorzaak die het voor andere broeders onmogelijk maken om met hem op dien voet te staan, waarop broeders met elkander staan moeten. Dan beleven wij betere tijden en oogsten wij betere vruchten.

De vergadering schijnt zich verontwaardigd te hebben gevoeld over het gedrag van een ouderling, die zich, na de weigering door den predikant van Dordrecht, door een leeraar van een ander kerkgenootschap

in het huwelijk heeft laten bevestigen, binnen den door de wet bepaalden tijd; en verwonderd over den Gecombineerden Kerkeraad van Dordrecht, die dezen op nieuw tot ouderling verkiest. Hoe ernstig de zaak is opgenomen, bewijst het besluit der vergadering, om hetgeen enkel als eene vraag aan haar was voorgelegd, als eene geregelde klagt te stellen in de handen der Ringscommissie. Onze ruimte laat niet toe, hier verder in eene zaak te treden, die wel eene ernstige overweging waard is. Wij wenschen hier slechts te wijzen op de wenschelijkheid, reeds lang door ons gevoeld, van de huwelijkswetten van ons land eene meer prominente plaats te geven in ons kerkelijk wetboek.

De reis van den gewezen predikant van Hanover door de Transvaalsche Republiek, was gevolgd door zijne verkiezing als President aldaar, en zijne losmaking als predikant van Hanover. Dit laatste gaf aanleiding tot de vraag op de Ringsvergadering, of de gewezen predikant van Hanover nog kan beschouwd worden als lid onzer kerk. Hierop wordt door de vergadering geantwoord: "daar het der vergadering aan de noodige officiele stukken in dezen ontbreekt, zoo is deze vergadering niet bij magte om thans tot de beantwoording van de vraag over te gaan."

Het is ons reeds meermalen voorgekomen, dat er in dit opzigt eene leemte is in de kerkelijke wet, welke dient te worden aangevuld. Het wordt niet bij alle kerkgenootschappen, gelijk bij ons, den leeraar vergund "vrijwillig afstand" te doen. Eenmaal tot het ambt gewijd is voor altijd gewijd. Onze wet echter verklaart, dat "eene vakature bij eene gemeente ontstaat door het overlijden, het vertrek, het emeritaat, den vrijwilligen afstand, het ontslag of de afzetting van eenen predikant in dezelve" (Art. 192); doch schrijft slechts in twee gevallen een vorm van demissie voor, te weten, in geval van een beroep, en van het emeritaat. Hieruit moet volgen, dat men, gelijk in geval van afzetting, zoo ook van vrijwilligen afstand, geene acte van demissie ontvangt, en hersteld moet worden om weder beroepbaar te kunnen zijn. De wet bepaalt echter niet op welke wijze de vrijwillig uit de dienst getredenen weder kunnen opgenomen worden. Op welke wijze de gewezen predikant van Hanover is

losgemaakt, weten wij niet. Evenmin is het ons bekend aangaande den vorigen leeraar van Aliwal Noord, die vrijwillig zijne betrekking heeft neergelegd, of den vorigen leeraar van Dordrecht, van wien men zegt dat hij van de gemeente is weggeloopen.

Zonder de stukken voor ons, kunnen wij niet oordeelen over de meriten in de klagtzaak van Wilson tegen den kerkeraad van Richmond, in welke door de afgevaardigden van Richmond kennis gegeven is van hooger beroep op de Synode.

Even zoo is het met het voorstel van den predikant van Middelburg betreffende het verzoek van gewezene leden der Afgescheidene Kerk, waaromtrent het verslag weinig licht geeft. Zoo ook de moeijelijkheden in de gemeente Pearston. Zoo ook het rapport van de Commissie voor de Diamantmijnen, van welk belangrijk arbeidsveld wij zoo gaarne eenige bijzonderheden hadden vernomen. Welligt komen wij nog iets hieromtrent te weten van Ds. Luckhoff, die met voorbeeldige belangstelling gedurende zes maanden aldaar heeft gearbeid.

Het lust ons niet de vergadering te volgen tot het einde van hare nachtzitting op den vierden dag. Wij besluiten met de opmerking, dat de voorloopige maatregelen tot de oprigting van drie nieuwe gemeenten, en de hereeniging van de beide gemeenten te Hanover verblijdend zijn, en dat de tijd niet meer ver schijnt te wezen, dat de Ring van Graaff-Reinet gedeeld zal moeten worden, als wanneer zijne belangrijke werkzaamheden gemakkelijker en doelmatiger kunnen worden behartigd.

Wij hadden ons voorgesteld hier nog de handelingen der overige Ringsvergaderingen in weinige woorden ter sprake te brengen, doch wij gevoelen dat wij daardoor niet alleen den schijn van geringschatting op ons laden zouden, maar dat wij ook onregt zouden aandoen aan eenige gewigtige vraagstukken, welke niet onbelangrijk genoeg zijn om die voorbij te zien of op onvoldoende wijze aan te roeren. Wij zien ons derhalve genoodzaakt het slot dezer beschouwingen den lezer hierna aan te bieden.

OVER DE TOENEMENDE DRONKENSCHAP.*

Het onderwerp, thans ter sprake, is *de toenemende dronkenschap in ons land.*

Als *zendeling* kunnen wij van dit onderwerp alleen spreken in zijne toepassing op de *Zendinggemeenten,* en dus betreffende de *gekleurde bewoners* van ons land. Maar ook in betrekking op deze, bepalen wij ons, als in de Westelijke Provincie levende, alleen tot de in dit deel levende kleurlingen, en niet tot de kaffernatie, bij welke ons onderwerp wel evenveel belangstelling eischt, maar toch op andere wijze kan en moet behandeld worden.

Wij wenschen ons te bepalen bij drie punten:

I. De *toenemende dronkenschap* zelve als een droevige daadzaak.

II. De *mogelijke oorzaken* van de toenemende dronkenschap, en

III. De *middelen* hoe dezelve tegen te werken.

Tot staving der droevige zaak, dat de dronkenschap onder de gekleurde bewoners van ons land toeneemt, valt er weinig te zeggen. Aan ieder opregt en waarheidliefhebbend mensch in ons land is die zaak genoegzaam bekend. Nog dieper getroffen van die droevige waarheid is ieder nuchter en waakzaam leeraar en zendeling. Waar men ook komt en waar men ook gaat, niet alleen in de groote en kleine steden en dorpen, maar ook in de afgelegene plaatsen en hoeken van ons land, ontwaart men hoe de dronkenschap en de lust tot den drank toeneemt. Men kan bijv. op Zaturdag avond geen stad of dorp bezoeken, zonder op verontwaardigende wijze er van overtuigd te worden, dat de drank hoe langer hoe meer de over-

* Dit stuk is voorgedragen op de Zending Conferentie te Wellington in October, 1872.

hand neemt en de zege viert over alle matigheid en behoorlijkheid.

Ook op de Zendingstaties, die alleen van kleurlingen bewoond zijn, vindt men hetzelve, hoewel nog niet in die mate als op plaatsen, waar kantienen staan. Hoe langer hoe meer wordt het eene droevige gewoonte, dat de gekleurde arbeider met zijn loon niet naar huis terugkeert, zonder zijn lust tot den drank voldaan te hebben, weshalve men op den avond voor den Sabbath velen in dronken staat ziet naar huis komen.

Nog droeviger is het, dat het hier en daar de gewoonte wordt, dat kleurlingen de moeite niet ontzien, om op den t'huis weg een kantien te bereiken, drank naar huis mede te nemen en dan den Sabbathdag op dubbele wijze te ontheiligen, doordien zij zich zelven onbekwaam maken, eenigen zegen uit het gehoor van het Woord Gods te ontvangen, en zelven soms in niet nuchteren staat 't huis Gods betreden, en daardoor ook aan anderen den zegen des Woords ontrooven.

Hoe onvrede en twist in de familien, en bandelooze onverschilligheid en zedeloosheid en alle kwaad daardoor ook in de gemeenten toenemen, behoeft men naauwelijks te zeggen: zij zijn het onmisbaar gevolg des dranks. Ook de armoede en het gebrek, die anderzins alreeds het deel der kleurlingen zijn, worden door den drank, waaraan de weinige verdiensten verspild worden, steeds grooter, en is de arme kleurling eerst nog armer, dan wordt hij op nieuw een slaaf en onvermogend om in zijne belangen en die der zielen zijner familie te voorzien.

Een zeer droevig kenmerk van de toenemende dronkenschap is het ook, dat al meer en meer ook vrouwen en kinderen zich overgeven aan den drank. Hoe vrouwen, die zich aan dronkenschap overgeven, in nog gruwelijker woestheid geraken dan mannen, is bekend. Maar bijna nog grooter is de schade, van den drank aan de kinderen, die daardoor in hunne teedere jaren en meestal door opzettelijke verleiding zoo aan de zondedienst gebonden worden, dat ligchaam en ziel in spoedig verderf en verdoemenis vervallen.

In het algemeen blijkt het toenemen der dronkenschap ook daarin, dat bijkans geene feestelijkheid òf

huiselijk òf kerkelijk kan plaats vinden, zonder dat die eene gelegenheid wordt tot uitspatting in de dronkenschap. Als een booze geest bekruipt de zonde des dranks hoe langer hoe meer ook zulken, die tot nog toe met die zonde onbekend waren, en zouden wij kunnen zien, wat wij slechts kunnen vermoeden, in welke mate de werkzaamheid van Gods Geest gehinderd en te niet gedaan wordt alleen door den geest der dronkenschap, wij zouden met nog meer verontwaardiging moeten bekennen, dat de dronkenschap aan het toenemen is.

Doch hetzij genoeg door het bovenstaande deze droevige waarheid te bevestigen, meer belangrijk is het te vragen,

II. *Welke de mogelijke oorzaken zijn van de toenemende dronkenschap?* Wij zullen die oorzaken moeten zoeken in den mensch zelven en in de omstandigheden buiten hem. Wij wenschen geen blaam te leggen op eenig mensch, maar wij twijfelen niet, dat op sommige plaatsen en in betrekking tot getal de dronkenschap meer regeert onder de blanken, maar dat zij meer aan het toenemen is onder de gekleurden.

Een reden hiervan is zeker het ongestadige karakter en de levenswijze van den kleurling. Zij hebben als de laagste klas der bevolking weinig eer en nog minder aan waarde en bezittingen te verliezen, door zich te verlagen tot dronkenschap. Evenmin zijn zij in bezit van andere lekkernijen en goede dingen dezer aarde. Daarbij komt, dat hun geest nog weinig opvoeding bezit en doorgaans zich met niets dan het bloote leven bezig houdt. Eene zekere goedaardigheid in slapheid des geestes kleeft hen nog aan als erfenis hunner heidensche voorvaders. En deze allen zijn redenen, dat zij zich meestal zonder veel aarzelen en redeneringen aan een overmatig genot des dranks overgeven.

Waar zij in het bezit gesteld zijn van christelijke kennis en opvoeding en onder het gehoor van het Woord Gods leven, wordt het bovengenoemde gebrek ten deele vergoed en krijgen zij daardoor een krachtig steunsel tot matigheid en zedelijkheid; en waren de duizenden van kleurlingen bij de veelvuldige gelegenheid tot overmatigheid thans niet in dit bezit, de dronkenschap zou nog veel meer de overhand nemen.

Daarvan kan men zich overtuigen op plaatsen en dorpen, waar zij aan zich zelven overgelaten zijn.

Dat wij nogtans algemeen te klagen hebben over toenemende dronkenschap, en wel juist bij hen, die christelijk onderwijs en opvoeding genieten, schrijven wij meer toe aan oorzaken buiten henzelven, hoewel zeker de overal in de christelijke kerk zich te kennen gevende geest van wereldsgezindheid en weerspannigheid tegen Gods gebod—valschelijk vrijheid genaamd —daartoe bijdraagt. Wij gelooven met betrekking hierop, dat voornamelijk het ligtzinnig en onverschillig naderen tot het Heilig Avondmaal des Heeren ook een oorzaak is, dat de zonde der dronkenschap zich al meer uitbreidt onder de christen-kleurlingen.

Als oorzaken buiten den mensch zelven meenen wij te moeten noemen, het gedurig zich vermeerderend getal van kantienen. Dezelve worden thans niet alleen gevonden in steden en dorpen, maar ook langs alle openbare wegen. Men heeft gezegd, dat dit geen oorzaak kon zijn, omdat juist de kleurlingen van Zendingsstaties alwaar geen kantienen zijn, het meest verzot zijn op den drank en het eerst dronken te vinden waren, wanneer zij bij een kantien kwamen. Wij hebben zelfs door Zendelingen hooren zeggen, dat men juist op Zendingsstaties kantienen moest oprigten, opdat de bewoners aan de verzoeking tot drank gewend wierden en daardoor, als het ware, konden opgevoed worden, uit eigen besef en kracht den drank niet te gebruiken. Dat dit een schijn van waarheid heeft, bestrijden wij niet, evenmin loochenen wij, dat de kleurlingen van Zendingsstaties, als zij bij een kantien komen, meestal de verzoeking niet overwinnnen. Dit is toch ook zoo natuurlijk. Doch de ondervinding heeft dit alles gelogenstraft. Men behoeft toch maar op plaatsen te gaan, waar kleurlingen vrijen toegang tot de kantien hebben, en men kan zich overtuigen, dat dagelijks dronken mannen en vrouwen gevonden worden uit de weinige daar levende kleurlingen; en zou men aan de honderden en duizenden in de Zendingsstatien door oprigten van kantienen den vrijen toegang geven tot den drank, men zou wel spoedig tot de overtuiging komen, dat het oprigten van kantienen de dronkenschap ontzettend doet toenemen.

En onderzoekt men iets naauwkeuriger, dan vindt men dat de mannen uit de Zendingsstatien van de boeren nog altijd als de nuchterste arbeiders gezocht en op prijs gesteld worden.

Het is zeker regtstreeksch tegen het hedendaagsch vrijheidstelsel, de gelegenheid tot den drank te ontnemen, maar zijn de kleurlingen nu eenmaal nog kinderen in opvoeding en karakter, zoo is het slechts regt, dat men hun diensvolgens, gelijk bij kinderen, de gelegenheid tot schade uit den weg ruimt.

Eene andere oorzaak meenen wij te vinden daarin, dat de arbeidsgevers of werkbazen hoe langer hoe minder schroomen, den wijn in steeds grootere hoeveelheid aan de kleurlingen uit te deelen of zelfs als loon te geven. Wij spreken niet alleen van veld- en landarbeiders, maar ook van de werklieden aan de openbare wegen. Wij weten van meer dan een pad, dat gemaakt of gerepareerd werd door kleurlingen, die zoo goed als geene andere betaling kregen dan alleen drank zoo veel zij wilden, en wij weten, dat kleurlingen soms verzocht worden bij de afrekening eene grootere hoeveelheid wijn op de rekening te ontvangen. Dat daardoor velen die vroeger niet dronken aan den drank gewend worden, en velen van de matigheid tot de dronkenschap vervallen, is evenzeer eene droevige waarneming.

Eene andere oorzaak, die zich als eene kwaal over het gansche land tegelijk verspreid heeft, zijn de Parlementsverkiezingen. Men weet uit de dagbladen, dat den kleurlingen hunne stem alleen tegen drank afgevraagd wordt, en bij die gelegenheden de drank het werkzaamste middel van agenten is. Het is zeker niet noodig, dat de kleurlingen zich daardoor tot dronkenschap laten verleiden, maar bij het geringe besef, dat zij van de waarde hunner stemmen hebben, en wanneer zij alleen gelaten zijn aan de bewerking en welsprekendheid van meer dan een agent, is het wel te verwonderen, dat toch nog enkelen gevonden worden, die die verzoeking overwinnen.

Wij gelooven in het reeds gezegde op sommige der voornaamste oorzaken der toenemende dronkenschap gewezen te hebben, en kunnen nu tot de belangrijkste vraag gaan, namelijk:

Door welke middelen men deze droevige zaak kan tegenwerken.

Wij houden voor het eerste, onmisbaarste en werkzaamste middel tegen deze zonde het *Woord van God* en diens duidelijke en ernstige leering en toepassing. Dit is toch het eenige middel, waardoor men met kracht op de gezindheid en overtuiging van den mensch werken kan, en waarbij men ook bepaaldelijk rekenen kan op den zegen des Heeren. En het Woord Gods spreekt toch duidelijk genoeg en in de krachtigste bewoordingen, niet alleen van den dronkaard, maar van den liefhebber des dranks. Ook is het niet genoeg om uit het Woord van God den dronkaard alleen te veroordeelen, maar men moet meer trachten hem te overtuigen dat de liefde van God en het geloof in Jezus zich niet vereenigen willen en kunnen met de liefde en het kleven aan den drank. Den mensch van zijne school-jaren af daarmede bekend te maken en het zijn geweten in te scherpen, is zeker iets, dat zijne gezegende uitwerking nimmer wist. Het is toch ook met de zonde der dronkenschap iets anders dan met andere openbare zonden, als moord, diefstal, enz. Dat dronken te zijn kwaad is begrijpt de kleurling goed genoeg, maar de kracht van die zonde ligt toch minder in het dronken zijn alleen, dan veel meer in het gewoon worden aan het genoegen om zich vol wijn te drinken, waaruit de dronkenschap van zelve volgt. Van daar dat het veel gewigtiger en door de ondervinding ook als krachtiger bewezen is, den mensch te overtuigen van den wortel der zonde, waaruit de volbragte zonde der dronkenscbap zelve volgt.

Verstand en rede moeten zeker met het Woord Gods gepaard gaan, doch zonder de kracht van Gods Woord houden zij nimmer proef.

Doch gelijk God zelf zich bij de kracht zijns Woords tot 's menschen heil ook van middelen bedient, zoo mag men ook hier de middelen niet minachten, en het spreekwoord geldt ook hier: Waar een wil is, daar wordt ook een weg gevonden.

En het eerste zal zeker moeten zijn, de oorzaken, die zoodanig bevonden zijn, uit den weg te ruimen, zoo ver dit mogelijk is. Wij hebben ons verblijd te mogen lezen, dat de Gouverneur gewillig is, de hand er toe te bieden, om den overvloedigen verkoop van drank aan

kleurlingen, zoo als in Natal, tegen te gaan. Het zoude dan wel doelmatig zijn, indien ook van deze Conferentie, gelijk van die in Kafferland, eene petitie met dit oogmerk aan den Gouverneur gezonden wierd.

Wij meenen echter, dat het een nog werkzamer middel zou zijn, indien de arbeidsgevers in ons land, en bovenal de boeren, bij welke de kleurlingen gedurig arbeiden, zich daartoe wilden *vereenigen,* om hunnen arbeiders ganschelijk niet of slechts matig drank te geven, en zeker den vrouwen en kinderen in het geheel niet. En de meesten onzer boeren zijn toch leden der Gereformeerde kerk. Zou het niet een waar werk der broederliefde zijn, indien de Gereformeerde kerk aan de Zendingskerk op die wijze te hulp kwam? Zoude dit niet den zegen Gods op de Gereformeerde kerk doen terug komen, doordien hunne arbeiders en dienstboden aan hunne arbeidgevers een steunsel tot matigheid vonden. Wij verbeelden ons niet dat daardoor alles zou bereikt worden, nog minder dat alle boeren zich tot dit doel vereenigen zouden; maar bij den tegenwoordigen bloei der Gereformeerde kerk, en de groote schare van gezegende dienstknechten in dezelve, twijfelen wij niet, dat een onberekenbare zegen daardoor tot onze kleurlingen zou gebragt worden, indien eene zoo onmiddelijke zamenwerking der beide kerken tot stand komen kon.

Eindelijk denken wij, dat het oprigten van een Afschaffings Genootschap onder de kleurlingen een zeer gezegend middel zou zijn, om velen van de zonde der dronkenschap te redden en te bewaren.

De gedachte aan zulk een Genootschap, voornamelijk op de Zendingsstaties, is al dikwerf geuit geworden. Men heeft echter gemeend, dat er weinig heil van te wachten was, omdat de kleurlingen bij hun gering besef van waarheid en hunne wankelmoedigheid bij beloften, wel gewillig zouden zijn zich bij zulke vereenigingen te voegen, maar even weinig aarzelen zouden, hunne belofte weder te verbreken.

Wij willen er hier niet van spreken, in hoever de genoemde objectien gegrond zijn, maar zijn overtuigd dat ten minste wat den drank aangaat, dezelve geen bestaanbare reden zijn tegen onthouding daarvan. Wij kennen niet alleen vele kleurlingen, die uit eigen over-

tuiging zich den drank hebben ontzegd, en zelfs bij herhaalde verleiding standvastig zijn gebleven, maar wij hebben ons ook in andere gevallen overtuigd, hoe ongelooflijk dit ook schijne, dat wanneer een kleurling eens met volle en vrije toestemming tot het afleggen eener belofte gebragt wordt, hij met eene hem eigenaardige eenvoudigheid aan dezelve vasthoudt, soms zelfs wanneer hij van overtuiging veranderd is.

Dat gevallen van ongetrouwheid aan de gegeven belofte kunnen en zullen plaats vinden, betwijfelen wij niet, maar na onze ondervinding gedurende lang zamenleven met dit volk, zijn wij overtuigd dat het slechts enkelen zijn zullen, en die weinigen zouden niet kunnen verhinderen, dat het honderden anderen ten zegen zij. En bij het nog kinderachtige karakter der kleurlingen zal er zeker veel van afhangen, hoe men de zaak behandelt; of het slechts als een soort van markt gedreven wordt, om hunne namen op de lijst te krijgen, dan of men hun tracht te leeren om te beoefenen wat men hun als een steunsel in de hand wil geven. En wat juist het middel van een geheel ontzeggen van allen drank betreft, zoo is het bewezen, dat al schijnt het hard, het toch het eenig en beste middel is, want alle vermaningen tot matig gebruik hebben wij in damp zien verdwijnen, wanneer niet alleen de lust, maar ook de brandende zon bij zwaren arbeid het eveneens onmogelijk maakt, de maat te kennen. Wij zeggen hier nu niet, dat het matig drinken zelf eene zonde zij, maar wij kennen geen ander middel bij eenig iets dat in overmaat gebruikt wordt, dan de geheele onthouding daarvan.

Men heeft ook gezegd, dat de arbeider den drank niet missen kan, omdat in de warmte des oogstes het water drinken hem laf en krachteloos laten zou. Wij bestrijden die zaak niet, maar wij hebben ons in te vele gevallen overtuigd, dat het nogtans kan gedaan worden, en kennen vele kleurlingen, die, zonder ooit den drank te gebruiken, als gezonde en sterke arbeiders door de boeren gekend en gezocht zijn.

Wanneer wij nu van ons onderwerp afstappen, hopen wij, dat wat gezegd werd er toe strekken moge, deze Conferentie aan te moedigen, met vereenigde kracht de toenemende dronkenschap tegen te werken, en den

Heere Jezus, die ook de duizende kleurlingen van ons land met zijn eigen dierbaar bloed vrijgekocht heeft uit de banden des Satans, te helpen, dat niet zoovelen hunner door de bedwelmende zonde der dronkenschap en de betooverende magt des dranks in het verderf storten en voor het Koningrijk van Jezus verloren gaan.

B. Marx.

DE OUD-KATHOLIEKE BEWEGING.

Daar het mogelijk is dat sommige lezers van dit tijdschrift niet op de hoogte zijn om ons te volgen in de beschouwingen, welke wij hier mededeelen, uit gebrek aan kennis met de geschiedenis der laatste jaren, verklaren wij eerst wat de Oud-Katholieke beweging beteekent en hoe zij ontstaan is.

Duitschland is het tooneel, waarop wij ons verplaatsen moeten. Daar vindt plaats de opstand tegen den Paus van Rome door duizenden, die geene Protestanten, Lutheranen of Gereformeerden willen genaamd worden. Slechts weinig kennis van de gesteldheid der verschillende Roomsche landen van Europa is genoeg om te verklaren hoe deze opstand tegen Rome juist in Duitschland ontstaan is. In de uitsluitend Roomsche landen, Spanje, Italie, zelfs in Frankrijk en Oostenrijk, waar de Protestanten eene kleine minderheid uitmaken, heeft de Roomsche kerk eene meer onbepaalde gehoorzaamheid bij hare kinderen gevonden dan in Duitschland. Hier immers leven Roomschen en Protestanten door elkander gemengd. Op de hoogescholen zoowel als in de lagere scholen wordt de jeugd gemeenschappelijk onderwezen. Zelfs op de opleiding der Priesters heeft dit invloed. Bij voorbeeld in de Roomsche stad Bonn bestaat er sedert eene halve eeuw eene Pruissische Hoogeschool. Roomsche Professoren onderwijzen in

de Theologie de aanstaande priesters. Maar deze kweekelingen komen in aanraking met Protestanten, gelijk dat niet geschiedt in de Priester-Seminarien, welke de Bisschoppen zoo zeer verkiezen boven de Hoogescholen. Voor eenige jaren werden er zelfs vrijzinnige Roomsche Professoren (Hermesianen) gevonden aan deze Hoogeschool, welke door de kerk afgezet, doch in hun ambt gehandhaafd werden door de Regering. Zelfs onder de Roomsche Bisschoppen in Duitschland is er, vooral in de laatste eeuw, meer dan eens een streven zigtbaar geworden om eenige mate van zelfstandigheid tegenover de alleenheerschappij van den Paus aan den dag te leggen.

Vandaar de groote verwachtingen, welke sommigen gekoesterd hebben van het verzet der Duitsche Bisschoppen op het onlangs gehouden Vatikaansche Concilie. Onder anderen hebben de bewonderaars van het Bisschoppelijke stelsel in de Engelsche kerk gemeend dat, daar het Bisschoppelijke ambt toch met goddelijk gezag in de kerk bestaat, die Bisschoppen met kracht, op Bijbelsche gronden en met goed gevolg strijden zouden tegen de onfeilbaar-verklaring van den Paus. Tot hiertoe hebben de Bisschoppen toch iets beteekend op een Concilie; nu zullen zij toch, zoo heeft men verwacht, er voor zorgen dat de Paus het Bisschoppelijke ambt niet geheel en al oplost in zijne opperheerschappij. Met levendige belangstelling heeft de Christelijke wereld dan ook tijdens de zitting van het Concilie vernomen dat de Duitsche Bisschoppen dapper aan het strijden waren tegen de Jezuiten en den Paus,—dat zij de hooge kerkvergadering ernstig waarschuwden dat men in Duitschland geene gehoorzaamheid kon verwachten voor het nieuwe leerstuk der onfeilbaarheid,—ja zelfs dat zij een verbond hadden gesloten om nimmer zich te onderwerpen aan dat wat zij wisten op leugen gegrond te zijn. Zij zijn dan ook vóór het sluiten der vergadering heengereisd om bij de eindelijke stemming niet te moeten mede doen; sommigen hebben ook tegen gestemd. Hierbij is het verzet der Bisschoppen gebleven; anders is het toegegaan onder hunne gemeenten in Duitschland.

Bij het opbreken van het Concilie barstte de storm van den Duitsch-Franschen oorlog los, en voor-

eerst kon niemand zich bekommeren om de onfeilbaarheid. Toen de vrede hersteld was, had men tijd om na te denken over de kerkelijke positie. Dat de arme Paus zijne wereldsche heerschappij over een stuk van Italie kwijt was, ten gevolge van de verwijdering van Napoleons bajonetten, was nog het minste verlies. Aangevoerd door den nu beroemden Döllinger en andere Roomsche Professoren, verklaarden duizenden der meer beschaafde Roomschen in Duitschland zich tegen de onfeilbaarheid van den Paus. Zij beriepen zich op hunne eigene Bisschoppen, die plegtig verklaard hadden, dat noch de Bijbel noch de oude Christelijke kerk leerde, dat de persoon van den Paus onfeilbaar is. Wel de Paus, wanneer hij in overeenstemming met de Bisschoppen (de zoogenaamde opvolgers der Apostelen) in eene wettige kerkvergadering uitspraak doet; doch anders niet.

Het is hier de moeite waard om te letten op de houding van een der geleerdste en achtenswaardigste Bisschoppen, von Hefele, Bisschop van Rottenburg, schrijver van verscheidene werken, die ook bij Protestanten zeer geacht zijn. De geleerdheid en vastberadenheid, waarmede hij vóór en op de kerkvergadering zich tegen de onfeilbaarheid verzet had, deden aller oogen op hem gevestigd worden na den afloop der vergadering. Ook toen de andere Duitsche Bisschoppen een voor een zich onderworpen hadden (ten spijte van hunne afspraak om slechts gemeenschappelijk te handelen), bleef hij in de oppositie volharden. In November 1870 ontving hij, zoowel als de bekende Bisschop Strossmaijer, een brief van eenige oud-Katholieken te Aken, waarin zijn raad gevraagd werd in de netelige omstandigheden waarin de leden der Roomsche kerk nu geplaatst waren. Het volgende is het antwoord van den Bisschop d.d. 11 November, 1870, aan den Geheimraad Prof. Dr. Bauerband gerigt:—"Hoog geëerde Heeren! Voor uw vriendelijk schrijven van den 4den dezer mijn dank betuigende, heb ik de eer u mijne beschouwing over onze treurige positie openhartig mede te deelen. Ik kan het mij in Rottenburg zoo min als in Rome verbergen, dat het nieuwe leerstuk eenen waren, waarachtigen, Bijbelschen en traditioneelen grond van bestaan mist, en dat het der

kerk eene onberekenbare schade aanbrengt, zoodat zij geen meer bitteren en doodelijken slag bekomen heeft dan op 11 Julij l.l. [den dag waarop te Rome het leerstuk vastgesteld was]. Maar mijn oog is te zwak om in dezen nood een weg ter redding te ontdekken, dewijl bijna al de Duitsche Bisschoppen, om zoo te spreken, in den nacht, hunne overtuiging veranderd hebben, en eenigen hunner veranderd zijn in vervolgzieke voorstanders van de onfeilbaarheid. Ik zie met schrik, dat ten gevolge hiervan in alle godsdienstonderwijs de onfeilbaarheid als hoofdwaarheid van het Christendom zal geleerd worden, en ik kan mij de smarte der ouders wel voorstellen, die hunne kinderen aan zulke scholen overlaten moeten. Maar al mijn nadenken over dezen nood heeft mij tot dus ver niet verder gevoerd, dan tot een zeker regelen voor mijn eigen persoon. Ik zal het nieuwe leerstuk in mijn Bisdom niet afkondigen, en inderdaad zijn er slechts weinige geestelijken, die in dien geest onderwijs geven. Verreweg de meesten willen niets er van weten, en het volk, met weinige uitzonderingen, meest onder den adel, bekommert zich in het geheel niet daarover en is te vreden dat de Bisschop daarover zwijgt. Ik wil liever mijn Bisschopszetel dan mijne gewetensrust verliezen. Slechts wanneer de Duitsche Bisschoppen zich gezamenlijk bij de afkondiging van het leerstuk er tegen verzet hadden, zou men het voorkomen, dat wij een voor een van kant gemaakt worden [oorspronkelijk: *abschlachtung*]. *Vis unita fortior.* In Rome heb ik de hoop gehad, dat iets gelijk aan die gemeenschappelijke handeling toch geschiedde. Nu is het gansch anders geworden. Ik wil echter gaarne, overeenkomstig uw adres, in correspondentie treden met de weinige Bisschoppen in Duitschland, Oostenrijk en Hongarije, die zich nog niet onderworpen hebben, om, zoo mogelijk, nog gemeenschappelijke maatregelen te beramen. Veel hoop heb ik echter niet. De Zwitsersche Bisschoppen zijn allen Infallibilisten, met uitzondering van Greith te St. Gallen. Hij zal zoolang mogelijk volhouden, gelijk ik; maar als men hem het mes aan de keel brengt, zal hij zich onderwerpen (ik sta in correspondentie met hem). De Hongaren verschansen zich achter hunne Regering en het *non placet*; bij hen zal het Dekreet niet

afgekondigd worden; maar of zij zich tot verdere gemeenschappelijke handeling in de zaak zullen laten vinden, is mij zeer twijfelachtig. Even zoo kon ik van Dupanloup (Franschen Bisschop) geene ronde verklaring bekomen wat hij eindelijk doen wil.

"Dit alles klinkt nu zeer troosteloos; maar toch schijnt mij het beste te wezen, het kwaad zoo lang mogelijk uit te stellen,—doch zonder eene formeele scheuring der kerk, waarvan de gevolgen onberekenbaar zijn. Waar de nood het hoogste is gerezen, is God het naaste bij. Het uitstellen sluit echter in dat wij ons niet onderwerpen. Antwoordt men daarop met kerkelijke straffen, zoo moeten wij, geloof ik, ons aan dezelve onderwerpen wat de uiterlijke orde betreft, ook wanneer wij derzelver innerlijk regt en geldigheid voor God ontkennen. Eindelijk bemerk ik nog dat onze schriftelijke herhaling van het *non placet* op 17 Julij gerigt was tegen den laatsten vorm van het Dekreet:—dit tegen den heer Bisschop von Ketteler.

"Ontvang de verzekering van mijne bijzondere hoogachting en innigste deelneming, waarin ik verblijve,

"Dr. v. Hefele, Bp. te Rottenburg."

Deze belangrijke brief is eerst in October, 1872, door de ontvangers openbaar gemaakt. Veel was er gebeurd op het kerkelijke tooneel en in het binnenste van den schrijver. Helaas! hij is geen Luther, ook hij bezwijkt, wanneer hem het mes aan de keel wordt gehouden. Wij beoordeelen hem niet te hard, ongaarne beschuldigen wij hem, gelijk de Oud-Katholieken het doen, van verkrachting des gewetens. Hij is slechts één voorbeeld uit honderden van de magt, welke het Roomsche stelsel over het geweten uitoefent. Dat stelsel heeft consequent gevoerd tot de onfeilbaarheidsverklaring, en de achtingswaardigste geleerden, die in den schoot der kerk opgevoed zijn om boven alles te gehoorzamen, om niets zoo zeer te vreezen als eene scheuring, hebben moeten zwichten voor den stroom. Dezelfde Bisschop, die liever zijn ambt wilde verliezen dan de rust van zijn geweten, heeft zich onderworpen, en, in gemeenschap met de andere Duitsche Bisschop-

pen, der regering van het Duitsche Rijk den oorlog aangezegd. Dit is geschied in het manifest, den Herderlijken Brief van 20 September, 1872, gedateerd van het graf van den H. Bonifacius te Fulda. Hierop is gevolgd de openbaarmaking van bovenstaanden brief. Von Hefele heeft er op geantwoord; de korte inhoud van zijn schrijven komt hierop neer. Een langen strijd heeft hij in zijn binnenste moeten voeren; die strijd hield op en volkomene rust keerde tot zijn binnenste terug eerst op 10 April, 1871, toen hij zich onvoorwaardelijk aan den Paus onderwierp! Het eenige dat hij voorgeeft ter zijner regtvaardiging is het schromelijk streven van de Oud-Katholieken om eene scheuring tot stand te brengen. Alles, alles, wilde v. H. opofferen om slechts de uiterlijke eenheid der kerk te handhaven.

De hoofden der beweging, vooral Döllinger, schijnen altoos te hebben gehoopt op de volharding van enkele Bisschoppen in den strijd. Hierin teleurgesteld, is hunne houding tegenover Rome meer en meer beslist geworden. Dit is vooral gebleken uit den toon der redevoeringen, welke in September laatstl. in het Congres te Keulen gehouden zijn. Men hoort nu weinig van het vasthouden aan de besluiten der Trentsche kerkvergadering. Men wil niet alleen een paar leerstukken, als de onbevlekte ontvangenis van Maria en de onfeilbaarheid, bestrijden; men is niet te vreden met enkele kerkelijke misbruiken, als het gebruik van het Latijn in de godsdienst, den aflaathandel, enz., te bestrijden. Men wil breken met het geheele middeleeuwsche systeem. Slechts de geloofsregelen van de eerste eeuwen, welke ook de Grieksche en Protestantsche kerken aannemen, wil men laten gelden. Maatregelen heeft men ook genomen om gemeenten te organiseren, overal waar er leden der Roomsche kerk zijn, die zich niet aan de onfeilbaarheid onderwerpen willen. Zeer weinige Priesters hebben zich bij de beweging gevoegd, en in het oog van sommige beoordeelaars is dit een harer zwakste punten. Hieraan echter moet men niet te veel hechten. Is er innerlijke kracht, eene kracht uit Gods Geest, in het werk der oud-Katholieken, dan zullen er wel met der tijd Evangelieverkondigers onder hen opstaan, beter dan de priesters

die onder de hierarchie opgevoed zijn. Dat geen enkele Duitsche Bisschop zich aan hunne zijde blijft scharen, kan geene zoo groote schade doen. De Jansenistische Bisschoppen uit de oud-Roomsche kerk in Holland hebben reeds bij de bevestiging van ledematen hunne diensten gegeven, en zijn bereid om Priesters en Bisschoppen in Duitschland te komen wijden. Aandoenlijk klinkt de taal van den Aartsbisschop dier kleine, arme en veel vervolgde Jansenistenkerk, bij de verrigting van zekere handelingen onder de oud-Katholieken. Hij vergeleek zijne kerk bij de weduwe van Sarepta, uit wier armoede God zijnen kinderen spijs wilde bereiden, terwijl de Duitsche Herders ontrouw waren geworden en Gods volk geen levensspijs meer konden verschaffen.

Wat heeft men nu over het algemeen te denken van de oud-Katholieke beweging? Is er geestelijk leven en kracht in, zoodat men wat goeds er van verwachten kan voor het rijk Gods? Zal er eene nieuwe kerkelijke gemeenschap uit te voorschijn komen, welke Rome het hoofd bieden kan en de zuivere Evangelieleer brengen aan duizenden, die tot hiertoe de Roomsche dwaalleer hebben aangekleefd? Ziedaar vragen, welke veelvuldig de aandacht der christenen in Europa en elders bezig hebben gehouden!

Zeer verschillend nu zijn de beoordeelingen, welke men in nieuwsbladen, tijdschriften en vlugschriften kan aantreffen. Aan den eenen kant zijn er sommigen, die eene kerkhervorming te gemoet zien, gelijkstandig aan die van de zestiende eeuw. Meer dan één Engelsch blad heeft van *our own Correspondent* brieven gepubliceerd, welke voorspelden dat binnen kort geheel Zuid Duitschland onroomsch zou worden. Men heeft zich beroepen op de beschaving, de verlichting van de middenklassen der bevolking, welke de voortdurende heerschappij van het Jezuitisme onmogelijk zouden maken, en liever den Paus laten varen dan bukken voor zijne onfeilbaarheidsverklaring. Men heeft gewezen op de geleerdheid van een Döllinger en anderen, die, gelijk de schrijvers van Janus, duidelijk hebben aangetoond hoe het geheele Pauselijke stelsel op vervalsching van documenten, op allerlei bedrog, rust. Van het gezond verstand en het Duitsche gevoel voor eer-

lijkheid en regt heeft men gemeend de beste verwachtingen te mogen koesteren.

Lijnregt tegenover deze rooskleurige beschouwing staat eene andere. Zij, die minder hoog gespannen verwachtingen koesteren, wijzen op het mislukken der zoogenaamd Duitsch-Katholieke beweging, welke er voor bijna dertig jaren ontstaan is onder aanvoering van den Priester Ronge. Toen hebben zich duizenden evenzeer geërgerd over den heiligen rok van Christus te Trier, ter eere waarvan bedevaarten gehouden werden. De tegenstand tegen die dwaasheid bleek spoedig een bloot negatieve te zijn; er ontbrak Evangelisch licht en leven aan Ronge en zijn aanhang; zij vervielen tot een volslagen ongeloof en vormden onder den naam van Lichtvrienden, in gemeenschap met ongeloovige Protestanten en Joden, eene ras verdwijnende secte. Zoo vreest men dat het verzet tegen de onfeilbaarheid een bloot verstandswerk is, door Professoren aan den gang gezet en onmagtig om zich staande te houden tegen den enormen invloed, welke Rome over het vrouwelijke geslacht en de landelijke bevolking weet uit te oefenen. Onrustbarend is het dat sommige aanvoerders der beweging, gelijk de Priester Dr. Anton te Weenen, tamelijk sterk hun modern ongeloof hebben uitgesproken, en dat die dagbladen, welke gewoonlijk het meest tegen het positieve Christendom (beide in de Roomsche en Protestantsche kerken) gekant zijn, het luidste de oud-Katholieken toejuichen. — Deze beoordeeling vindt men veelal bij besliste Evangelischen, vooral Lutheranen in Duitschland, die den echten Reformatorischen toon van Luthers thesen missen in de verklaringen van Döllinger en de zijnen. Merkwaardig is het, dat op het gehouden Congres te Keulen het Duitsche Protestantisme niet vertegenwoordigd is door eenen der beslist geloovige Theologen Tholuck, Lange, Luthardt of dergelijken, maar door Dr. Bluntschli, voorstander der negaties van de zoog: Protestanten Vereeniging.

Verschillend van de beide beschouwingen, welke wij kort aangeduid hebben, is die van vele leden der hoog kerkelijke partij in de Engelsche kerk. Dezen gevoelen sympathie met de Oud-Katholieken, dewijl zij gaarne verbroedering zoeken met de Grieksche en

Engelsche kerken, op grond van haar bezit van het Bisschoppelijk stelsel. Engelsche Bisschoppen hebben dan ook te Keulen zich laten hooren. Wat dezen begeeren is eene Duitsche Nationale kerk, welke, gelijk de Grieksche kerk in Rusland en de Engelsche staatskerk, zoo veel mogelijk getrouw zal zijn aan de overleveringen der oude kerk, welke de Protestantsche kerkgenootschappen veelal hebben laten varen.

Het is nu gemakkelijker, aanmerkingen te maken over anderer beoordeeling van de zaak, dan om zelf eene welgegronde beschouwing te leveren. Het is ook voorzigtiger, om na te denken over de voorspellingen van anderen, dan om zelf de rol van profeet te spelen. Derhalve zouden wij ons eenvoudig kunnen onthouden van eene verdere beoordeeling der Oud-Katholieke beweging. Laat ons echter zien: indien wij niets heel oorspronkelijks leveren kunnen, toch zullen wij voor ons zelven en onze lezers winst doen met anderer beoordeelingen.

Zigtbaar is er iets overdreven, oppervlakkigs, in de beschouwing, welke hierboven het eerst genoemd is. Het is te vreezen dat Döllinger geen Luther is. De bravos van de publieke vergaderingen te Keulen en elders beloven niet zooveel voor het rijk Gods als het worstelend gebed van een man Gods in de binnenkamer. Van het laatste melden de couranten weinig of niets. Indien er eene magtige en gezegende Reformatie der Roomsche kerk te voorschijn zal komen uit het bedrijf dat wij aanschouwd hebben, dan zal er een nieuwe geest in komen moeten. Terwijl wij met bescheidenheid deze onze meening uiten, zijn wij tegelijker tijd van oordeel, dat de tweede bovengenoemde beschouwing ook eenzijdig en dus onjuist is. Döllinger is juist geen Luther, veel minder is hij een Ronge. Er is onmiskenbaar een toon van diepen zedelijken ernst in verscheidene woordvoerders der besprokene rigting, bijvoorbeeld von Schulten, Friedrich en anderen. Het is niet met bloote negaties, met dorre verstandelijke protesten tegen dwaze kerkelijke leerstukken, dat deze hoofden der beweging voor den dag komen. Bijvoorbeeld, nadrukkelijk verklaarde men te Keulen zich te houden aan de geloofsregels der oudste Concilien van Nicea, Konstantinopel,

enz. Men protesteerde tegen de beschuldiging der Roomschen, dat het ongeloof en niet het geloof de grondslag is van het gebouw, dat men gaat stichten. Dit een en ander geeft ons reden om te hopen, dat Gods Geest verder in de waarheid leiden zal degenen, die voor de waarheid welke zij reeds inzien in de bres zijn getreden. De oogen van Luther zijn niet in één dag opengegaan; en daar God in den hemel zoo geduldig is met zijne waarheidzoekende kinderen, zullen wij ook geduld gebruiken met hen, die nog niet staan waar Luther gestaan heeft. Gaarne hoorden wij de regtvaardigmaking door het geloof aankondigen als de leer der nieuwe hervormers; al missen wij dit voor als nog, toch komt het ons voor, dat er een Evangelische klank is in sommige van de Keulsche redenaars, welke ons regt geeft om het beste te hopen. Ten aanzien van de Anglikaansche sympathiën met de Oud-Katholieken, hebben wij ook onze bedenkingen. Goeden raad ten aanzien van de Bijbelverspreiding, hebben de Engelsche Bisschoppen te Keulen gegeven. Maar wat de verwachtingen betreft, welke men koestert van het Bisschoppelijke stelsel, dat de Oud-Katholieken behouden willen, de ondervinding van het Vatikaansche Concilie en van het verledene van het Roomsche stelsel schijnt ons weinig troostrijk te wezen. Sedert den tijd der middeneeuwen heeft de Pauselijke magt die der Bisschoppen overvleugeld. IJdel is gebleken te zijn de hoop, dat op het Concilie de Duitsche Bisschoppen nog manmoedig en volhardend zouden strijden voor de laatste overblijfsels van hunne regten. De consequentie van het Roomsche systeem heeft weêr gezegevierd. En wat men in Italie en Spanje ziet gebeuren bevestigt ons vermoeden. Zij die daar zich losmaken van Rome zeggen niet eens het Bisschoppelijke stelsel vaarwel, om terug te keeren tot den meer eenvoudigen Bijbelschen vorm van kerkbestuur, welke bij de Protestanten te vinden is.

Merkwaardig is het voorzeker, dat de beweging zich voor als nog bepaalt bij Duitschland. In het begin van dit opstel is het een en ander gezegd ter verklaring van dit verschijnsel. Wel hoort men nu en dan van Fransche en Spaansche priesters, welke zich bij de Oud-Katholieken zullen aansluiten. Tot nog toe is er

echter niets dat gelijkt naar eene ontwaking van het volk in die landen tot den ernst der Duitschers.

OVER DE POËZY DES BIJBELS.

(Uit eene voorlezing, gehouden aan de Paarl, door F. W. K.)

De ware poëzy is, even als de muziek, eene heerlijke gave Gods. Zij laat zich echter beter gevoelen dan beschrijven. Zij is eene kunst, maar meer dan eene kunst, zij is eene verborgene kracht, welke, gelijk de eerste lichtstralen der opgaande zon, het gemoed des menschen onweêrstaanbaar naar boven trekt. Schoon is het fantasiebeeld in Longfellow's "Hiawatha," dat de duizend bloemen, welke op aarde verbleeken, aan den hemel in de kleuren van den regenboog voortbloeijen. Zoo verstaat het de poëzy, in het rijk der vergankelijkheid het werkelijk schoone en edele te redden en in onverwelkelijke onsterfelijkheid te kleeden. Niet in het verstand, in de diepte des gemoeds wordt de poëzy geboren, en deze hemeldochter vertoont zich somtijds waar men ze het minst verwachten zou. Hoe vol van echt poëtisch gevoel is niet bijv. de taal van gene Betschuana vrouw, van welke Moffat verhaalde. Toen de strijdbenden van het slagveld terugkeerden, vernam zij naar den welstand van haren man, en hoorende dat hij onder het getal der gesneuvelden was, riep zij uit :—

" Waai niet, waai niet, o wind!
Opdat mijn zuchten gehoord worde;
Gij wolken! regent niet,
Laat mijne tranen de aarde bevochtigen."

Maar hoe wijd en veel omvattend ook het gebied der poëzy zij, wij vinden dezelve nergens zoo verheven als in den Bijbel. Men versta ons niet mis. De Bijbel is geene poëzy, geene verdichting—maar er

is poëzy in den Bijbel, d.i. de goddelijke waarheden der Heilige Schrift worden niet zelden gekleed gevonden in een allerschoonst dichterlijk gewaad. Ook in dit opzigt is de Bijbel het boek der boeken, omdat zijne verhevene taal de dichtwerken der grootste meesters verre overtreft. Dit wordt door dezulken, voor welke de Bijbel een vervelend boek is, niet erkend. Toch ontbreekt het niet aan groote dichters welke, schoon anders juist niet godsdienstig gestemd, nogtans hunne hoogachting voor dat wonderbare boek openlijk uitgesproken hebben. De beroemde Schiller was zoo getroffen door den volmaakt dichterlijken vorm in de gezigten van Ezechiël, dat hij zich voornam, Hebreeuwsch te leeren, ten einde de schoonheden van dien profeet in het oorspronkelijke te kunnen bewonderen en genieten. Bekend is de anekdote van Benjamin Franklin, hoe hij eens een aantal Bijbelspotters tot zwijgen bragt. Er was in een hotel een gezelschap bijeen, welks conversatie meest daarin bestond, over den Bijbel als een dwaas en verachtelijk boek te spotten. Franklin zat er bij, maar zweeg, en, een boeksken uit zijn zak halende, begon er in te bladeren. En, mijnheer, mogen wij *uwe* opinie omtrent den Bijbel weten? vraagde men hem. O, zeide hij, de heeren zullen mij wel verontschuldigen, dat ik den gang der conversatie niet in zoo alles gevolgd heb; mijne gedachten hielden zich bezig met een boeksken, dat ik voor eenige dagen bij een boekverkooper vond, een uiterst interessant boeksken, en mogt gij er genoegen in nemen, dan zal ik eenige regels daaruit voorlezen. Niets zoude ons kunnen aangenamer zijn, antwoordden zij. Franklin las. Met de grootste oplettendheid hoorde het gezelschap toe. De oplettendheid werd bewondering, en ontboezemde zich, toen Franklin eindigde, in luide toejuiching. Voortreffelijk! verheven! riepen allen. " En weet gij," mijne heeren, " hernam Franklin nu, wat voor een boek dat is, waaruit ik voorgelezen heb? Het is de Bijbel, datzelfde boek, dat gij zoo even goed vondt met spot te beladen. Hetgeen gij nu heerlijk en verheven noemt, kunt gij lezen in de profetien van Habakuk." Wie smaak heeft voor poëtische schoonheden, zal terstond toestemmen, dat Franklin naauwlijks eene betere selectie had kunnen

maken. Hooren wij eenige regels uit het derde hoofddeel van Habakuk.

" De bergen zagen U en leden smart,
De waterstroom ging door,
De afgrond gaf zijn stem,
Hij hief zijne zijden op omhoog.
De zon en de maan stonden stil in hare woning,
Met het licht gingen uwe pijlen haarhenen,
Met glans uwe bliksemende spies."

Rijm en strenggehouden vers-maat vindt men in den Bijbel niet; toch is in vele stukken *een soort* van versmaat duidelijk erkenbaar, een zeker paralellisme, waardoor een en dezelfde gedachte in twee verschillende bewoordingen of beelden uitgedrukt of gewijzigd wordt. Wij verwijzen op de passage zoo even gelezen.

" Met het licht gingen uwe pijlen daarhenen,
Met glans uwe bliksemende spies."

Hier worden de bliksemstralen eerst met pijlen, vervolgens met spiesen, vergeleken. Deze wederkeerige gelijkheid in de Hebreeuwsche poëzy staat in dezelfde verhouding als licht en weerschijn, stem en echo, en somtijds zelfs als raadsel en oplossing, daar de herhaling niet zelden den zin der voorafgaande woorden opheldert.

Waar vinden wij poëzy zoo verheven als in de Psalmen? Nemen wij bijv. den 139sten. Er is in de aloude heilige boeken der Hindoes, Veda genoemd, eene plaats welke aan dien Psalm herinnert, en welke, naar Professor MaxMüller's vertaling, aldus luidt:

" De groote Heer der werelden ziet als of Hij nabij was;
Al denkt ook iemand, dat hij verscholen wandelt, de Goden weten het alles.
Of iemand ga of sta of zich verberge,
Of iemand zich nederlegge of opsta,
Hetgeen twee, te zamen zittende, elkander toefluisteren,
Koning Varuna weet het, Hij is de derde onder hen.
Al vlood iemand tot gene zijde des hemels,
Ook dan zal hij Varuna, onzen Koning, niet ontvlieden.
Zijne stralen gaan uit van den hemel tot de aarde,
Met duizend oogen over de wereld heen.'

Men vergelijke hiermede de krachtvolle en verhevene taal des gewijden zangers:

"Heere! Gij doorgrondt en kent mij.
Gij weet mijn zitten en mijn opstaan;
Gij verstaat van verre mijne gedachten.

... ...

Waar zou ik heengaan voor uwen geest,
Waarhenen vlieden voor uw aangezigt?
Zoo ik opvoer ten hemel, gij zijt daar,
Of bedde ik mij in de hel, gij zijt daar.
Nam ik vleugelen des dageraads,
Woonde ik aan het uiterste der zee,
Ook daar zou uwe hand mij geleiden,
Uw regterhand mij houden.
Al zeide ik: duisternis zal mij bedekken,
Dan is de nacht een licht om mij."

Het klaaglied Davids over Jonathan, voortwellende uit de diepte van weemoed—wie kan het zonder gemoedsbeweging lezen?

"O sieraad van Israël!
Op uwe hoogten is hij verslagen.
Hoe zijn de helden gevallen!
Gij bergen van Gilboa,
Noch dauw noch regen moet zijn op u,
Want aldaar is der helden schild smadelijk
weggeworpen,
Het schild van Saul,
Als of hij niet gezalfd ware geweest met olie.
Saul en Jonathan, die beminden,
En die liefelijken in hun leven,
Zijn ook in hunnen dood niet gescheiden.
Zij waren ligter dan de arenden,
Zij waren sterker dan de leeuwen.
Hoe zijn de helden gevallen in het midden
van den strijd!
Jonathan is verslagen op uwe hoogten.
Ik ben benaauwd om uwentwil,
Mijn broeder Jonathan!
Zeer lieflijk waart gij mij;
Uw liefde was mij wonderlijker
Dan liefde der vrouwen.
Hoe zijn de helden gevallen,
En de krijgswapenen verloren!"

Slechts één trek uit den zwanenzang van Mozes zij hier aangestipt.

" Gelijk een arend zijn nest opwekt,
Over zijne jongen zweeft,
Zijne vleugolen uitbreidt,
Ze neemt en ze draagt op zijne vlerken :
Zoo leidde hem Jehovah alleen.
Geen vreemd God was met hem."

Niets overtreft de verhevene schoonheid van het Hooglied. Al zou iemand deszelfs geestelijken zin niet begrijpen, zoo zou hij toch de bloemenrijke poëzij van dat merkwaardig boek moeten bewonderen. Hoe echt poëtisch zijn de volgende proeven.

" Sta op, mijne vriendin, mijne schoone, en kom !
Want zie, de winter is voorbij,
De plasregen is over, is overgegaan,
De bloemen worden gezien,
De zangtijd genaakt,
En de torteldnifstem wordt gehoord in ons land,
De vijgeboom brengt zijn jonge vijgjes voort,
De jonge druifjes der wijnstokken geven reuk :
Sta op, mijne vriendin, mijne schoone, en kom !"

" Wie is zij die er uitziet als de dageraad,
Schoon gelijk de maan,
Zuiver als de zon,
Schrikkelijk als met banieren ?"

" Zet mij als een zegel op uw hart,
En als een teeken op uwen arm ;
Want de liefde is sterk als de dood,
De ijver is hard als het graf;
Hare kolen zijn vurige kolen,
Vlammen Jehovahs."

Welk een meesterstuk is de schilderachtige beschrijving des ouderdoms in het boek van den Prediker; hoe hartveroverend de in waarheid dichterlijke rede van Abigaïl aan David; hoe treffend de parabel van den profeet Nathan met het magtig slotwoord: die man zijt gij ; hoe wonderschoon velen der uitspraken van den Zoon Gods. Wij herinneren hier slechts aan éene.

"Aanmerkt de leliën des velds, hoe zij wassen;
Zij arbeiden niet,
Zij spinnen niet,
En ik zeg u dat ook Salomo
In al zijn heerlijkheid
Niet is bekleed geweest als een van dezen."

Ook in de schriften van Paulus ontmoet men niet zelden ware poëzy. Hoe verheven de lofspraken, hier en daar verstrooid tusschen leering en vermaning, ontboezemingen in welke hij zich als op arendsvleugelen omhoog verheft, ons hart met zich voerende. Men denke hier bijv. aan Rom. xi: 33—36; 1 Cor. xiii; 1 Tim. iii: 16. En hoe zullen de snaren van het gemoed van Timotheus getrild hebben, toen de Apostel, uit kerker en banden, in zijnen laatsten brief o.a. aan hem schreef:

"Zeer begeerig zijnde, om u te zien,
Als ik gedenk aan uwe tranen,
Opdat ik met blijdschap vervuld worde."

Wat poeët, verstouten wij ons te vragen, heeft ooit in een enkel woord zulk een rijkdom van gedachten en gemoedsbewegingen neërgelegd, gelijk de Evangelist Johannes, wanneer hij, na het weggaan des verraders verhaald te hebben, er bijvoegt

"En het was nacht."

Het zal niet noodig zijn, verder in bijzonderheden te treden, anders zouden wij zonder moeite de aangehaalde voorbeelden zoowel uit de schriften des Ouden als Nieuwen Testaments kunnen vermenigvuldigen. Het kan ons doel niet zijn, in dit korte opstel een onderwerp van zoo wijden omvang uit te putten; wij zijn te vreden, indien het ons moge gelukt zijn, door eenige gepaste wenken u aan te sporen, om zelven de poëtische schoonheden in het boek der boeken te ontdekken. Wij beoogden niets meer dan u te voeren tot het rijk versierde portaal, waardoor men ingaat, om verzadigd te worden met het goede van God's huis en het heilige van zijn paleis. De prachtige afschildering van het

strijdpaard* in het boek van Job vorme het slot dezer lezing.

"Zult gij het paard zijn sterkte geven?
Zult gij met donder zijnen hals bekleeden?
Zult gij het, als een sprinkhaan, ligt beroeren?
Verschrikking is de pracht van zijn gesnuif.
Het graaft in den grond,
Is vrolijk in zijn kracht,
En trekt uit, den geharnasten te gemoet.
Het belacht de vreeze en wordt niet ontsteld,
Het keert niet weerom van wege het zwaard.
De pijlkoker ratelt tegen hem,
Het vlammig ijzer der spies en der lans.
Met schudding en beroering slokt het de aarde op,
Niet achtend het geluid der trompet.
In 't volle geklank der bazuin zegt het Heah!
En riekt den krijg van verre,
Den donder der vorsten en het gejuich."

DE ZENDING-CONFERENTIE TE WELLINGTON.

Er is nog zeer veel noodig om ons kerkelijke leven op te heffen, wij zeggen niet tot wat het zijn *moet*, maar tot wat het zijn *kan*. En dit veronderstelt dat de kloof nog groot en wijd is tusschen *zijn* en *kunnen*. Eene vergelijking van den werkelijken toestand met de vereischten naar Gods Woord, en een vergelijkende blik op andere landen en andere kerken, laat op het christelijk en belangstellend hart de pijnlijkste indrukken achter.

Moet het zoo voortduren, moet het slechts langzaam beter worden, of moet het bij woorden en wenschen, bij beloften en besluiten, blijven? Dat kan, dat mag niet zijn. Reeds te lang en te zwaar is het verzuim. Reeds te groot is de schuld.

* De Predikant Besser verhaalt in zijn boekje "Sechs wochen im Felde," dat hij de beschrijving van het paard in het boek van Job eens in eenen kring van officieren voorlas, waarop sommigen hunner verbaasd uitriepen: Staat dat in den Bijbel!

Dank zijn wij schuldig reeds aan hen, die geschikte middelen aanwijzen, en uitvoerbare plannen aan de hand geven. Meer dank nog aan dezulken, die het werk beginnen en drijven.

Twee middelen zijn er onder en behalve andere, waaraan onze kerkelijke toestand groote behoefte heeft, en die niet zonder zegen zullen worden aangewend. Het eerste is, dat er van tijd tot tijd één of twee wakkere mannen, magtig in woorden en in werken, het land rondgaan. Hun voorname werk moet zijn, in de eerste plaats, het Evangelie te verkondigen, en, in de tweede plaats, tot christelijke werkzaamheid op te wekken. De gunstige uitwerking hiervan zal spoedig gevoeld en gezien worden. De gedachte, dat zij hierheen komen en elders heengaan; hunne tegenwoordigheid; hunne woorden en opwekkingen; het weten, het zien, het hooren van hun arbeid in de vreeze Gods en de liefde tot zielen—wij vreezen geene tegenspraak dan alleen van de tegenstanders van elk goed en nuttig werk, als wij beweren, dat zulk een werk onberekenbaar veel zal bijdragen om leven te wekken onder de doodsbeenderen, en leven te bevorderen onder de halfdooden, de zwakken en de slapenden. Denk aan de Groote Gereformeerde kerk van Zuid Afrika, denk aan de afgelegene wijken en uitgestrekte gemeenten, denk aan de honderden en duizenden, verwaarloosd, verlaten, vergeten, verloren. Denk aan de roeping van den Christen, de roeping van Gods dienstknechten, de roeping van de kerk des Heeren, en zeg mij dan, waarover moeten wij ons meer verwonderen, over dien toestand zelven *nog in dezen tijd,* of over het stilzitten en het stilzwijgen van de verantwoordelijke kerk en hare bevoorregte leden? Nog eens, moet het zoo blijven en zoo voortduren? Neen, dat zal het niet. Indien kerkbesturen niet opwaken tot schuldgevoel en besef van pligt, dan zullen Christenen buiten het Kerkbestuur de handen aan het werk slaan. En indien gezamenlijke christenen niet gezamenlijk werken, dan zullen hier en daar enkelen gevonden worden, die in den naam des Heeren zullen opstaan en uitgaan, en doen wat hunne hand vindt om te doen binnen de kerkelijke grenzen in Zuid Afrika.

Een ander krachtig middel is christelijke bijeenkomsten of vergaderingen. Noem ze bij welken naam gij wilt, en maak ze gemeentelijk en in het klein, of algemeen en in het groot. Onze gedachte is, hoe grooter hoe beter; hoe meer toehoorders en hoe meer sprekers, des te grooter de kracht en des te meerder de zamenwerking. Laat dit geschieden niet te dikwijls in dezelfde wijk of buurt, maar meer nog, laat dit geschieden niet te zelden en als bij uitzondering. En dan nog, laat het geschieden zoo veel mogelijk op verschillende plaatsen.

Men heeft nu en dan zulk eene Conferentie gehouden in het Oostelijk, en meer nog in het Westelijk deel van ons land. Nu en dan, en waarom niet meer? Was de opkomst en belangstelling te gering en ontmoedigend? Integendeel, op elke Conferentie was de opkomst eene beschuldiging en veroordeeling, dat men zulke vergaderingen niet vroeger was begonnen en niet meermalen had bijeen geroepen. Was er dan gebrek aan sprekers? Waarlijk neen. Er was nog geene bijeenkomst van deze soort, of het stond met de sprekers geschapen naar Psalm lxviii: 12:—"De Heer gaf te spreken: de boodschappers van goede tijdingen was eene groote heirschaar." Meer dan een kwam nooit aan het woord, en de woorden van anderen werden bekort en besnoeid. Zijn er dan andere hinderpalen of bezwaren, die ons het regte antwoord kunnen brengen? Neen. Wat wij weten is enkel tot bemoediging en aansporing. Gewoonlijk is de getuigenis van diegenen, die deelen in zulke voorregten: deze bijeenkomsten zijn in zegen en verkwikking rijk; en de klagt: deze bijeenkomsten duren veel te kort. En waarom dan, vragen wij, waarom zulke bijeenkomsten of Conferentien zoo zelden gehouden? Ditmaal moge een ander voor ons deze vraag beantwoorden.

De laatste Conferentie is gehouden te Wellington in October l.l. Deze was eene Zendingconferentie, bijeengeroepen op verzoek van den plaatselijken leeraar, door de commissie vroeger daartoe gekozen.

Niet veel minder dan vijftig leeraren en zendelingen van verschillende kerkgenootschappen waren er bijeen, en van sommigen was er schrijven ontvangen, meldende dat zij verhinderd waren op te komen en mede met de

andere broeders aan de werkzaamheden der vergadering deel te nemen.

Gedurende twee dagen lang was het eene vergadering van en voor de broeders leeraren en zendelingen. Op den derden dag voor en met de gemeente.

De onderwerpen waren belangrijk, vooral als vragen des tijds. Zij waren: de toekomst der zendinggemeenten in ons land; de toenemende dronkenschap; de nadere verbinding en meerdere zamenwerking van de Christelijke en Zendingkerken in ons land; en het geheim van kracht en zegen.

Wij bespreken de onderwerpen en de discussie daarover thans niet. Zij zijn eene verdere en uitvoerige bespreking waard, en dit verwachten wij ook dat geschieden zal. Reeds is het opstel over het laatste onderwerp in druk verschenen in de *Kerkbode* van den 16 November laatstl.

Wij besluiten deze korte aanteekeningen met de volgende opmerkingen.

1. Het besluit waardoor deze Zendingconferentie permanent is verklaard, beschouwen wij van groot gewigt. Eene commissie is aangesteld om de Conferentie in het volgende jaar bijeen te roepen.* Dit geeft iets bestendigs aan dat ligchaam, en daardoor ook aan het werk dat gedaan moet worden, en niet in één jaar afgedaan wordt. Deze conferentie zal zich in verband stellen met de Algemeene Conferentie, welke gevormd is in de Oostelijke Provincie. Ook hier maakt eendragt magt en is eenheid sterkte. Slechts dit. De commissie voor deze en andere zaken aangesteld, is te groot. Het werk wordt veel beter en veel spoediger afgedaan door twee of drie, dan door vijf of meer leden.

2. Zulk eene Zendingconferentie legt een band tusschen Broeders uit verschillende kerkgenootschappen, die elkander dienen te kennen en met elkander behooren zamen te werken. Het werkt veelzijdig nut, verruimt het christelijk hart, en wordt een middel tot meerdere zamenwerking. Daardoor worden ook onze gemeenten meer bekend met de dienstknechten des

* De maand October aanstaande, bij gelegenheid van de Vergadering der Synode, komt ons voor een geschikte tijd daartoe te zijn.

Heeren uit andere arbeidsvelden, en omgekeerd, en alles werkt zamen om die eenheid te bevorderen, waarom onze Heer gebeden heeft.

3. De gewone bijeenkomsten of conferentien, zooals tot hiertoe gehouden, zullen, vertrouwen wij, hierdoor niet worden opgeheven. Deze Zendingconferentie, voor leeraren en zendelingen, zal waarschijnlijk minstens eenmaal 's jaars vergaderen, en wel met afwisseling op verschillende plaatsen. Wenschelijk blijft het, dat in den tusschentijd eene algemeene conferentie ook minstens eenmaal in het jaar, op de eene of andere plaats in de Westelijke Provincie wordt bijeengeroepen, en zelfs bij gelegenheid van eene Zendingconferentie dient wel minstens één dag aan de gemeente te worden gewijd, vooral indien de opkomst en belangstelling zoo groot is als die was te Wellington.

4. Hetgeen hierboven gezegd is, beschouwen wij niet minder maar veeleer meer van toepassing op de Oostelijke Provincie, waar er tot nog toe zoo zelden zulke christelijke bijeenkomsten zijn gehouden, en waar toch eene zoo groote bevolking en overigens geen gebrek aan leven is. In beide Oost en West behoort men de minder bevoorregte streken niet te vergeten.

H.

DE ZUID-AFRIKAANSCHE BIJBELVEREENIGING.

Dezer dagen ontvingen wij het jaarlijksche verslag van de Z. A. Bijbelrereeniging met den bijgevoegden almanak, traktaatjes, enz.

Met belangstelling slaan wij deze eerwaardige inrigting gade, meer dan vijftig jaren oud; met belangstelling lazen wij het verslag en de bijzonderheden daarin vermeld; en met dezelfde belangstelling schrijven wij een woord neder over deze inrigting, zoo als zij thans bestaat.

Het verslag van eene inrigting of maatschappij dient

den lezer altijd een denkbeeld te geven van den aard, de werkzaamheid, en den staat van zoodanige inrigting of maatschappij. In zooverre voldoet dit verslag aan die vereischten, dat wij in de Wetten en Bepalingen op bl. 16 en 17 vernemen dat het doel dezer inrigting (daar "instelling" genoemd) is: "om zooveel mogelijk aan ieder der ingezetenen gelegenheid te geven, van het zijne te kunnen bijdragen, om den Bijbel, alsook Psalm- en Gezangboeken, voor den geringst mogelijken prijs in deze volkplanting te bezorgen." Op dit eerste artikel volgen eenige wijze en wel overdachte bepalingen omtrent inteekenaren en hunne voorregten, het bestuur en kunne verpligtingen, de vertegenwoordigers in de buitendistrikten en wat van hen wordt verwacht, —alles te zamen in twaalf duidelijke artikelen neergelegd. In art. 7 vinden wij vastgesteld, dat de Vereeniging "zooveel mogelijk, de leden bekend maken zal met de verspreiding des Bijbels door andere genootschappen, en daarom de verslagen van dezelve ontbieden voor de leden van het bestuur en de vertegenwoordigers der verschillende afdeelingen." Deze bepaling schijnt niet meer van kracht te zijn, althans het is ons niet gebleken, dat volgens dat artikel wordt gehandeld.

Verder vinden wij niets aangaande den datum dezer inrigting of de hoofdtrekken harer geschiedenis, ook geene aanwijging van de reden, waarom, na een *vier-en-vijftigjarig* bestaan, wij nu eerst het *vijf-en-veertigste* verslag ontvangen. Voor vier jaren vierde de Vereeniging haar jubeljaar. In het belangrijk verslag van dat jaar vinden wij een overzigt van hare geschiedenis. Wij achten het niet ondienstig, indien, hetzij afzonderlijk, hetzij gevoegd bij de Wetten en Bepalingen, iets meer te lezen stond in het jaarlijksch verslag van de oprigting en de hoofdtrekken van de geschiedenis dezer Vereeniging, voor den algemeenen lezer. Dit kan zooveel eerder plaats hebben na eene geschiedenis van meer dan eene halve eeuw.

Naar gewoonte vinden wij eerst eene opgaaf van de namen der bestuurders in de Kaapstad, en van de vertegenwoordigers in de buitendistrikten. Vier plaatsen, Bloemfontein, Ceres, D'Urban en Krakeelrivier, zijn zonder vertegenwoordigers. Daarop volgt het jaarlijksch verslag, voorafgegaan van ééne bladzijde over

de jaarlijksche vergadering, dit jaar gehouden in de Evangelisch Luthersche kerk, en gevolgd door eene rede, uitgesproken door den WelEerw. heer G. Morgan naar aanleiding van 1 Tim. i: 11, "Naar het Evangelie der heerlijkheid des zaligen Gods," eene rede, die zich zoo wel door kortheid van vorm als door belangrijkheid van inhoud aanbeveelt. Het grootste gedeelte van het algemeene verslag wordt dan verder ingenomen door eene Rekening van Ontvangst en Uitgaaf over het afgeloopene jaar, de Kassa Rekening, den Staat van het Depöt en eene naamlijst van de contribuerende leden der Vereeniging door het land, terwijl het geheel wordt gesloten door eene opgaaf van formaat en prijs van Bijbels, Testamenten en Gezangboeken voorhanden in het Depôt.

In het verslag voorgelezen op de jaarlijksche vergadering wordt weder geklaagd over het niet-beantwoorden door vele vertegenwoordigers van de rondgezonden circulaires, "uit cirka 60 hebben slecht 10 à 15 geantwoord." Wij vestigen hierop opzettelijk de aandacht, omdat in dit opzigt eene verandering, om niet te zeggen hervorming, in ons land noodzakelijk is geworden. Circulaires worden rondgezonden, waarlijk toch met geen ander doel dan om daarop een antwoord te hebben, al moet het ook ongunstig zijn. En wat heeft de ondervinding geleerd aan deze en andere nuttige Vereenigingen en Genootschappen, aan Besturen, Commissien en individuen, die met groote opoffering arbeiden of iets goeds wenschen tot stand te brengen? Vervoeg u tot dezulken, en zij zullen u de namen noemen van degenen, die òf dood òf doof zijn wanneer gij u omtrent iets goeds tot hen wendt, maar die in andere opzigten leven en weten te handelen. En deze zijn toch waarlijk niet onder de minsten of geringsten in de maatschappij, maar somtijds zelfs voorgangers, en onder hen weleens dezulken in andere opzigten geacht en geëerd. Het laat zich wel somtijds verklaren, maar nimmer regtvaardigen. Men vindt bijvoorbeeld in de buitendorpen leeraren, op wie voortdurend veel en veelsoortig werk wordt gelegd, zoodat het weleens moeijelijk, soms onmogelijk, wordt alles te behartigen. Dit erkennen wij. Doch de roeping van een getrouwen en verstandigen leeraar in eene eigen-

aardige en zich steeds ontwikkelende maatschappij is, om geschikte personen onder zijn belangstellend opzigt aan te stellen of op te leiden, ter behartiging van zulke werkzaamheden, welke door anderen dienen te worden verrigt, en waardoor den leeraar tijd en krachten tot hooger en gewigtiger arbeid wordt gespaard. Waar dit niet kan geschieden, en waar kan het niet? daar blijft hem geen andere keuze over, dan zulke werkzaamheden in eigen handen te nemen, des noods geholpen door leden van zijn huisgezin. Dit wordt dan een deel van zijn leeraarswerk. Men bedenke het gewigt en den invloed van des leeraars betrekking en stand in de maatschappij, en hoe wenschelijk het is, dat het goede werk, dat toch niet mag worden verwaarloosd, hier in goede handen wordt gegeven. Een van beiden, het moet op sommige plaatsen hiermede beter worden, en er is verhooging, of het talent zal weggenomen en aan anderen gegeven worden (Matth. xxv: 28).

Overigens is het verslag bemoedigend. Aan Bijbels en Testamenten waren er 700 meer verkocht dan in het vorige jaar, en aan Psalm- en Gezangboeken, 2,397 meer.

Voorts is aan eene lang gevoelde behoefte in het afgeloopene jaar voldaan, namelijk de verspreiding van "Traktaatjes, beter geschikt voor onze bevolking en hare vatbaarheid over het algemeen, dan die van tijd tot tijd uit Holland worden ontvangen." Door Ds. A. Murray was een voorstel ingediend bij het Bestuur om volgens het hieronderstaande plan zulke Traktaatjes goedkoop te verspreiden.

1. Er zal eene geregelde uitgave geschieden van Traktaten die meer bijzonder geschikt gerekend worden voor de behoeften der Zuid-Afrikaansche bevolking.

2. Om de twee maanden, te beginnen van Februarij, 1872, zal er worden uitgegeven een of meer Traktaten, te zamen uitmakende ongeveer vier-en-twintig bladzijden.

3. Het getal exemplaren zal bepaald worden naar de kosten, wordende vooreerst besloten dat de geheele kosten niet meer dan £60 per jaar, of ongeveer £10 bij elke twee-maandelijksche uitgave zullen bijdragen.

4. Van elk Traktaat ontvangt elk Lid der Vereeniging een exemplaar gratis. Met elke bezending van Bijbels zal voorts van voorhanden zijnde soorten zoo veel worden medegezonden, dat de Vertegenwoordigers met elken Bijbel, Testament, Psalm- en Gezangboek minstens een Traktaat gratis kan geven. Aan Vertegenwoordigers zal het vrij staan, te ontbieden van die zij het best achten. Voorts zullen de

Traktaten in den handel verkrijgbaar gesteld worden tegen den minst mogelijken prijs.

5. Er zal eene Commissie zijn van vier leden, aan wie het verkrijgen, beoordeelen en uitgeven der Traktaten zal worden toevertrouwd. In deze Commissie zijn ook Leden der Vereeniging, die geene Leden des Bestuurs zijn, verkiesbaar.

Dit voorstel werd aangenomen, eene Commissie aangesteld, en reeds zijn de volgende Traktaatjes door den druk bezorgd: No. 1. Het geloof. 2. De weg naar den Hemel. 3. De Inwendige Zending. 4. De twee wegen. 5. De Heilige Doop; ook 6 en 7 zijn reeds in het licht.

Zoo groot was de aanvraag voor Nos. 1 en 3, dat het Bestuur besloot daarvan eene nieuwe oplaag te doen drukken van 1000 Exx. elk.

De groote aanvraag is de beste zegel op dit besluit. Doch het wordt verwacht dat deze Traktaatjes *verspreid* zullen worden. Daartoe zal, als één van vele middelen, niet weinig afhangen van de getrouwe nakoming van No. 4 in het bovenstaande. Wij bidden deze gewenschte onderneming den rijksten zegen toe.

Nog ééne zaak in het verslag verdient onze aandacht. De prijzen der boeken kon het Bestuur, volgens voornemen, niet verminderen. En waarom niet? 1. Omdat de prijzen der boeken in Nederland zijn verhoogd; 2. Omdat de rentenkoers lager is en daardoor de inkomsten minder; 3. Omdat de meeste Afdeelingen niets bijdragen.

Wij vernemen dus dat de Vereeniging eene Kapitaliste is. Wij slaan de Kassarekening op, en daar zien wij dat de Vereeniging een kapitaal in de Spaarbank heeft belegd, groot £2000 (zegge twee duizend pond sterling). Dit bevreemdt ons waarlijk, en te regt. Van waar dit groote kapitaal, en waartoe is dit geld bijgedragen? Voorzeker om het doel der vereeniging te bereiken. En wat is dat doel? Art. 1 der Wetten en Bepalingen zegt ons: "om den Bijbel, als ook Psalm- en Gezangboeken, voor den geringst mogelijken prijs in deze volkplanting te bezorgen." En ziet, daar ligt een groot kapitaal tegen lage renten in de Spaarbank. De prijzen der boeken kunnen niet worden verminderd, al is het wenschelijk, en ééne reden daarvoor is, de jaarlijksche renten op het groote kapitaal worden minder. Twee der nuttigste trakta-

ten worden herdrukt, doch worden in prijs voor groote getallen verhoogd (zie p. 8 van het verslag), omdat de kosten nu iets meer zijn geworden "dan men in het begin had bepaald." En wordt het doel der vereeniging, in Art. 1 zoo duidelijk uitgedrukt, nu door dit alles bereikt? Indien ja, dan moet men verder gaan. Dan moeten de prijzen worden verhoogd, en de inkomsten worden vermeerderd, en de giften worden verdubbeld, om het kapitaal grooter en sterker te maken. Immers dan ontvangt men meer renten, en de Vereeniging wordt rijker.

Maar dan ook aan de andere zijde. Kapitalisten mogen niet bedelen of om giften vragen. Rijken mogen wij niet als armen behandelen. Wij zullen op de circulaires antwoorden, maar geene contributien meer opzenden. De Vereeniging mag niet klagen, "de meesten onzer Afdeelingen dragen niets bij." Een der vertegenwoordigers heeft *geschreven,* maar vele vertegenwoordigers hebben reeds lang *begrepen,* "dat uwe Vereeniging geene bijzondere ondersteuning behoeft" (zie bl. 8). En dat zal moeten leiden tot een gezonden staat van zaken, want gezond is die thans niet, en wij willen het gaarne anders.

En zal het anders worden? Ja, maar wanneer weten wij niet. En hoe? Dit kunnen wij slechts gissen. Langs eenen van twee wegen gelooven wij: van de zijde des Christelijken publieks, of van de zijde des Bestuurs. De oogen zullen meer en meer opengaan, de contributien zullen minder worden en ophouden, de vertegenwoordigers zullen, *indien zij de Circulaires leeren beantwoorden,* duidelijk de waarheid berigten, gelijk één vertegenwoordiger reeds niet onduidelijk heeft te kennen gegeven, meer stemmen zullen zich verheffen en luider spreken, en zoo zal, door invloed van buiten, het welmeenend Bestuur stapvoets komen waar het altijd moest gebleven zijn, en den valschen grond verlaten, waarop het zich gewaagd en reeds te diepe wortelen geslagen heeft. Of de hervorming zal van de andere zijde dagen. Het Bestuur zal zelf de oogen openen voor zulk een abnormalen toestand van zoovele jaren lang, en verstaan dat de Bijbelvereeniging niet kan bestuurd worden zooals de Kaapsche banken, die te beter naam dragen, naarmate het

reservefonds sterker, de rentekoers hooger, het dividend grooter, en de financieele voordeelen meerder zijn. Neen, de bank van zulke en andere Christelijke Vereenigingen is de kern van het Christelijke publiek, bewogen en gedreven door geloof, liefde, ijver, die tegelijk levenselementen en voorwaarden van bestaan zijn, en die niet zullen ophouden zoolang het Christendom staat, evenmin als "zaaijing en oogst, en koude en hitte, en zomer en winter, en dag en nacht zullen ophouden," zoolang de tegenwoordige bedeeling voortduurt. Daar ligt het kapitaal, daar ontvangen wij de renten zooveel wij behoeven voor het groote werk, en de Christelijke Vereenigingen en Genootschappen zullen dan zoovele kanalen zijn door welke de rijke zegeningen vloeijen.

Wij twijfelen er niet aan of dit wordt reeds lang ook door leden van het Bestuur gevoeld. Doch wij kunnen ook begrijpen dat de kracht der gewoonte, gebrek aan eenparigheid (niet aan eensgezindheid), afkeer van nieuwe maatregelen, gelijkstandig aan eene omwenteling in sommiger oogen, en wat dies meer zij, een sterk tegenwigt vormen, sterker dan "een drievoudig snoer dat niet ligt verbroken wordt." Ziet wij komen u te hulp in een goed werk, een werk dat gij bij uwen dood niet onafgedaan als eene erfenis aan anderen moogt nalaten.

H.

DE REDACTIE AAN HARE MEDEWERKERS.

De Redactie van dit Tijdschrift noodigt bij dezen hare medewerkers en andere belangstellenden vriendelijk uit, om vroegtijdig belangrijke onderwerpen in dit Tijdschrift te bespreken, welke onder de aandacht der Synode in October aanst. zullen worden gebragt.

De vereenvoudiging van de vele maatregelen door zulk eene vergadering te worden genomen, de bekorting van de discussien over gewigtige vraagstukken, de voorbereiding van de gedachten en de rijping der gevoelens van de leden, en daardoor de besparing

van vele kostbare uren en dagen, deze allen tellen wij onder de vele voordeelen welke, door eene vroegtijdige en kalme bespreking van zaken, gemakkelijk kunnen worden erlangd.

Indien de Synode voortaan om de drie jaren zal vergaderen, hetgeen wij uiterst wenschelijk achten, en hetgeen ditmaal voor het eerst zal plaats hebben, dan mag men wel billijk verwachten dat hare werkzaamheden in niet meer dan vier, zoo mogelijk binnen drie weken zullen worden afgehandeld.

Buiten hetgeen op de lange lijst van nog in te zenden Beschrijvingspunten zal verschijnen, stellen wij op den voorgrond: de Revisie der Kerkelijke Wetten; de Kerkelijke Ordonnantie, No. 7, 1843, onlangs door het voorloopig verslag der Commissie andermaal onder de aandacht der Kerk gebragt; het Zendingwerk en zijne uitbreiding; het Onderwijs en de nieuwe en doortastende maatregelen welke dienen genomen te worden, enz.

Vooral die leden der Synode, die voornemens zijn gewigtige voorstellen ter tafel te leggen, zullen wel doen om vooraf hunne gedachten omtrent zulke zaken te ontwikkelen.

De Redactie.

BOEKBESCHOUWING.

Systematic Theology, by Charles Hodge, D.D., Prof. in the Theological Seminary, Princeton, New Jersey. London and Edinburgh, Nelson, 1871. *(Vol. I pp.* 648, *Vol. II pp.* 732).

Dr. Hodge is een der invloedrijkste theologen in de Presbyteriaansche kerk van Amerika. Door verschillende werken, beide van wetenschappelijken en van meer populairen inhoud, is hij ook in Engeland en Schotland gunstig bekend. Onlangs heeft hij de vrucht van een bijna vijftigjarige theologische studie openbaar gemaakt in een Systematisch werk, hetwelk wij bij dezen aankondigen. Twee deelen zijn ons ter hand gesteld; een derde van ongeveer gelijken omvang zal het werk voltooijen.

In de rangschikking van zijn stof, en den bouw van zijn systeem, komt de schrijver tamelijk overeen met de dogmatische schrijvers van Nederland en Duitschland. Hierin onderscheidt hij zich van zeer vele Engelsche Theologen. In de Engelsche kerk volgt men nog al te veel de XXXIX Articles in de behandeling van het Christelijke leerstelsel, bijvoorbeeld, Harold Browne. In Schotland gaf Chalmers zijne *Institutes* uit, waarin de leer der Triniteit behandeld werd in een Aanhangsel tot het systeem, waarvan de drie deelen aldus bepaald zijn, The Disease (de zonde); The Nature; The Extent of the Remedy (Aard en uitgestrektheid der verlossing). Hodge daartegen heeft de volgende indeeling: Theologie, Anthropologie, Soteriologie, Eschatologie, Ecclesiologie; terwijl in de Inleiding de volgende onderwerpen behandeld worden: Methode en Begrip der Theologie; het Rationalisme (regten der rede en der Philosophie in de godsdienst); het Mysticisme; het Romanisme; de Regel des Geloofs (de Kanon, Inspiratie, enz).

Daar het werk drie lijvige deelen beslaat, is de behandeling der onderwerpen uitvoeriger dan in de meeste hedendaagsche werken. Het mag bijna een Dogmatisch Magazijn genoemd worden, en is als zoodanig geschikt voor iemand, die graag in één *opus princeps* alles wil bezitten, zonder om te zien naar monografieën of afzonderlijke verhandelingen. Bijvoorbeeld, onder het hoofd Theologie vindt men eene verhandeling over het Materialisme, waarin ook de nieuwste speculaties in Engeland en Duitschland over *the Correlation of Forces* ter sprake komt, groot ongeveer vijf-en-veertig bladzijden; en vervolgens eene over het Pantheisme, bijna even uitvoerig. Vervolgens een niet zoo uitvoerig, maar toch grondig, vertoog van zielkundigen aard, tegen de leer van Sir W. Hamilton en Mansel, dat God eigenlijk niet gekend kan worden. Zoo vindt men onder het hoofd Anthropologie een naauwkeurig onderzoek in de speculaties van Darwin omtrent de overgangen van de diersoorten in elkander en den oorsprong van den mensch. Zoo wordt ook bij de gewigtigste leerstukken de dogmengeschiedenis vrij uitvoerig gegeven, terwijl de wederlegging van afwijkende meeningen niet achter blijft.

De theologische rigting van het werk kan men beschrijven als streng Calvinistisch, gelijk blijkt, niet alleen uit de hoofdstukken over de Prædestinatie, de toerekening van Adams schuld, enz., maar uit het geheele werk. Conservatief is de schrijver ook in punten waar het Calvinisme hem vrij zou laten om afwijkende meeningen voor te staan. Bijvoorbeeld: de trichotomie van den mensch, en de leer

dat Gods Zoon mensch zou geworden zijn, ook wanneer de zondenval niet had plaats gevonden, worden verworpen als niet gegrond in de Heilige Schrift. Niet onjuist kan men den schrijver noemen een Turretimus, of Burmannus, of De Moor Redivivus, die ons de oude Kerkleer in hedendaagsche vormen terug geeft, naauwkenrig en grondig verdedigd tegen de nieuwste vormen der oude dwaling.

Terwijl de waarde niet ontkend kan worden van menig scherpzinnig en belangrijk betoog, hetwelk zijn werk bevat, zoo mag men ook op het minder bevredigende van zijn arbeid wijzen. Een begaafde theoloog, die grondig bekend is met de Duitsche zoowel als de Engelsche theologie, die geheel te huis is in de ontwikkelingsgeschiedenis dier theologie gedurende de laatste drie eeuwen, en die ons de gerijpte vrucht van zijne veeljarige studien mededeelt, had ons vooral moeten toonen welke de wezenlijke aanwinst is, die onze kennis van de Christelijke waarheid uit den strijd der laatste eeuwen bekomen heeft. Dit nu missen wij te zeer in Dr. Hodge. Voor het ontvangene zijn wij dankbaar; gaarne maken wij gebruik van zijne grondige handhaving der oude waarheid tegen hare nieuwste aanvallers, maar wij zien uit naar een diepdenkender theoloog, die, met behoud van het beproefde fondament der Kerkelijke leer, het gebouw der waarheid niet alleen schraagt, maar aan zijne voltooijing nader brengt.

Zondagschoollessen voor een Jaar, door A. McGregor.

Onze Zondagscholen beginnen langzamerhand de aandacht te trekken. Het is een belangrijk werk, en gelijk vele andere belangrijke werkzaamheden bij ons nog te weinig behartigd. Dit arbeidsveld is nog betrekkelijk nieuw, en heeft behoefte aan systeem en methode. De tijd was reeds lang daar dat onze Kerkbesturen deze zaak ter harte moesten genomen hebben, als een deel van de taak aan de voorgangers der gemeente opgelegd. "Weid mijne lammeren," was een der laatste bevelwoorden van onzen Heer. Elkeen derhalve die iets bijdraagt tot zulk een heerlijk doel, verdient den dank der Christelijke Kerk en van Christelijke harten.

Het eerste afzonderlijke werkje ten gebruike van Zondagscholen onder ons in het licht gegeven, onder bovenstaanden titel, kondigen wij met vreugde aan. Het is van de hand van Ds. McGregor, en heeft ten doel "om in één jaar de belangrijkste gebeurtenissen van den Bijbel na te

gaan." Het is verdeeld in 48 lessen, "om den onderwijzers de gelegenheid te geven elke drie maanden te repeteren," en alzoo de 52 Zondagen aan te vullen.

Om in 48 lessen "de belangrijkste gebeurtenissen van den Bijbel na te gaan," heeft de schrijver zich genoodzaakt gezien, wat meer in éene les zamen te vatten dan naar ons inzien wenschelijk is, daar eene Zondagschool niet te lang, uiterlijk één uur, dient aangehouden te worden, en het onderwijs, hoe kort ook, grondig dient te zijn. Daarenboven moest de inhoud van elke les (meestal een geheel hoofdstuk) in weinige regelen zamengedrongen worden, en alzoo loopt de duidelijkheid—hier meer dan elders onmisbaar—gevaar aan de kortheid ten offer te worden gebragt.

Doch het laat zich ligt verstaan, voor zulk een beknopt plan kon het moeijelijk anders, en dit maakt het zooveel noodiger voor de onderwijzers, om den raad te volgen welken de schrijver in de volgende woorden aan de hand geeft: "Door den Bijbel zelven met zulke hulpmiddelen als binnen hun bereik zijn, in verband met de korte schetsen hier gegeven, zorgvuldig na te gaan vóór dat zij zich naar hunne klassen begeven, zullen de meeste onderwijzers er in slagen, niet slechts om hunne klassen in een jaar een begrip te geven van de belangrijkste geschiedenissen van den Bijbel, maar ook om de belangstelling der kinderen op te wekken, en hun vele en nuttige lessen in te prenten, terwijl de weg alsdan bereid wordt om in toekomstige jaren bijzondere deelen der Schrift met meer vrucht na te gaan. De beste wijze om belangstelling in anderen op te wekken is, door zelven belang te stellen in onderwerpen, die onderwijzers aan hunne klassen zullen voordragen; en dat op den duur zal niet geschieden, tenzij onderwijzers het als een heiligen pligt beschouwen, de deelen der Schrift, waarbij hunne klassen bepaald zullen worden, met vlijt en met biddende harten te bestuderen."

Wij nemen dit laatste gaarne als eene belofte van den schrijver aan, "om in toekomstige jaren bijzondere deelen der Schrift" voor onze Zondagscholen te bewerken. Daar Ds. McGregor in de zaak der Zondagschool zoo zeer belangstelt, en de eerste is om ons eene handleiding voor onze Zondagscholen te bezorgen, zoo zullen wij "in toekomstige jaren" tot hem opzien om die hulp en leiding, die wij voor onze onderwijzers en leerlingen behoeven, en het zij hem tot eer en vreugd zich aan dit vak van kerkelijke en godsdienstige werkzaamheid te wijden. Wij beschouwen hem voorloopig als de "Commissie ter behartiging van de belangen onzer Zondagscholen."

Wij vertrouwen dan ook dat de ruime oplage een ruim debiet hebben zal, en dat dit werkje ook buiten de Zondagschool in vele handen geraken en voor vele harten nuttig zijn moge. Ook weekscholen in de buitendistrikten waar men geene Zondagscholen heeft, kunnen van deze lessen een nuttig gebruik maken.

De letter is duidelijk, en de prijs billijk; naar onzen smaak echter is het titelblad niet smaakvol genoeg. Doch ook hier geldt de oude regel: *de gustibus non disputandum.*

Wij wenschen dit nuttig werkje eene nuttige loopbaan en een nuttigen werkkring toe.

Almanak voor de Nederd. Geref. Kerk van Zuid Afrika, voor het jaar 1873.

Het was eene gelukkige gedachte van den zamensteller van onzen Kerkelijken Almanak, om de leden en leeraren der Ned. Geref. Kerk te gerieven en te dienen, door dit jaarboekje in het licht te geven. Het is in weinige jaren eene onmisbare instelling geworden, en in de meeste Nederduitsch sprekende huisgezinnen door het land, vindt men den Almanak naast het Dagboek, en beide naast den Bijbel.

Zijn inhoud is nuttig, vooreerst als almanak met zijne maansveranderingen, zon- en maansverduisteringen, en elken dag van de twaalf maanden des jaars met zijnen bijbeltekst en op- en ondergaande zon Hoevelen schaffen zich alleen daarom elk jaar dezen Almanak aan.

Anderen hebben weder bijzondere voorliefde voor de nuttige en stichtelijke stukjes die verder volgen, en nu dit jaar 21 bladz. beslaan.

Het grootste en laatste gedeelte is uitsluitelijk van Kerkelijk aanbelang. Wij krijgen dan eerst een overzigt van de Synode en hare Commissien met het personeel. Daarna de verschillende Ringsbesturen en hunne leden, gevolgd door eene naamlijst van predikanten in dienst bij de Nederd. Geref. kerk in Zuid Afrika, en besloten met eene lijst van kandidaten tot de Heilige Dienst, Zendelingen, Geëxamineerde Godsdienstonderwijzers, en Studenten in de Godgeleerdheid. De zeven commissien die hierna worden vermeld, kunnen welligt eene meer geschikte plaats erlangen, bij de overige Synodale Commissien op bl. 38 en 39 reeds genoemd, als zijnde Synodaal en voorafgaande aan de Ringsbesturen.

Op de lijst der Gemeenten binnen de Kolonie vinden wij er 72, met opgave van de kerkelijke ambtenaren in de

gemeenten, benevens vermelding van het jaar der oprigting, het zielen- en ledental, alsook het getal van gedoopten, aangenomenen, en gehuwden.

Daaraan wordt nog toegevoegd een opgaaf van Synodale en Ringsbesturen der Kerken in den Oranje Vrijstaat, Natal, en de Z. A. Republiek, benevens eene lijst der gemeenten in die gewesten, waaruit blijkt, dat er in den Oranje Vrijstaat 16 gemeenten zijn, in Natal 4, en in de Z. A. Republiek 10. De Synode der Vrijstaatsche gemeenten vergadert om de drie jaren, en die van Natal en de Z. A. Republiek jaarlijks.

Men telt alzoo in geheel Zuid Afrika, in zoo verre opgaaf is, 102 gemeenten, met 194,650 zielen, en 74,693 leden. In het afgeloopene kerkjaar zijn 7,844 leden aangenomen, en 1,436 paren getrouwd. Het geheel wordt besloten met eene naamlijst der Predikanten die vroeger in de Ned: Geref. kerk van Zuid Afrika gediend hebben, van de grondlegging der kolonie in 1652, loopende over een tijdvak van 220 jaren.

Omtrent de statistieke opgaven der onderscheidene gemeenten in de kolonie, valt nog al het een en ander aan te merken.

Vooreerst zijn er negen gemeenten van welke geene opgaaf is ontvangen. Het getal der nalatigen was vroeger grooter, doch daar het in dit opzigt beter wordt, willen wij hopen dat er weldra geene reden tot klagen meer zal gevonden worden.

Sedert de kerkelijke wet bepaalt dat de Scribas der verschillende Ringen, terstond na afloop der Ringsvergaderingen, aan den Actuarius Synodi o. a. zullen opzenden " het getal gedoopten, aangenomenen, en gehuwden van elke gemeente onder haar Ringressort, ter bekendmaking in het officieel kerkelijk orgaan," is de zamensteller van den Almanak in staat, om althans zooveel aan het officieel orgaan der kerk te ontleenen van zulke gemeenten, vanwaar de gevraagde opgaven niet worden ontvangen. En toch zijn er vijf onder de bedoelde gemeenten waar ook zelfs deze opgaaf niet wordt gevonden. Moet dit aan de respectieve Scribas der Ringen worden geweten, of heeft men verzuimd de opgaaf aan het officieel kerkelijk orgaan te ontleenen ? Of is het te laat in het licht verschenen ?

Verder bepaalt de wet dat elke Kerkeraad zal bestaan ten minste uit twee ouderlingen en vier diakenen, en waar het getal wordt vergroot, zal " voor elken ouderling het getal van twee te boven gaande, het getal der diakenen met een worden vermeerderd"

(Art. 36: 9). Uit de opgegevene namen blijkt, dat aan het voorschrift der wet op meer dan eene plaats niet wordt voldaan. Naar het getal ouderlingen oordeelende, heeft men te vele diakenen op de volgende plaatsen:— *Zwartland* 1, *Uitenhage* 3, *Glen Lynden* 4, *Ladysmith* 3, *Olifantshoek* 1, *Hoopstad* 1, *Queenstown* 2; en op de volgende plaatsen alle één te weinig: *Kaapstad*,* *Swellendam*, *Somerset West*, *Albanie*, *Richmond*, *Knysna*, *Robertson*, *Lady Grey*. "Plaatselijke" ouderlingen en diakenen zijn niet te min ouderlingen en diakenen. De taak om hierover om te zien en te zorgen dat de bepaling der wet wordt nagekomen, rust o.i. op de Ringen, en als die niet vergaderen, op de Synode.

Volgens opgaaf zijn sommige Kerkeraden tamelijk sterk in getal zoo als: *Kaapstad*, 13; *George*, 12; *Uitenhage*, 13; *Somerset Oost*, 14; *Glen Lynden*, 16; *Ladysmith*, 13; *Knysna*, 13; *Robertson*, 13; *Oudtshoorn*, 20 (de grootste van allen); *Uniondale*, 14. Zijn zij allen werkzame en werkende leden, dan heeft dit zeker zijn goede zijde.

In de getallen der gedoopten, aangenomenen, en gehuwden in de verschillende gemeenten, vindt men doorgaans eene zekere evenredigheid, zoodat gemeenlijk het getal gehuwden het kleinste is, het getal aangenomenen twee- tot driemalen grooter dan dat der gehuwden, en het getal gedoopten weder twee- tot driemalen grooter dan dat der aangenomenen. Hierop echter maken eene uitzondering: *Uitenhage*, *Franschhoek*, *Namaqualand en Hanover*, waar de getallen in eene andere verhouding tot elkander staan. Op *Durban*, *Jansenville*, *Riebeeks Kasteel* is er niemand gehuwd in het afgeloopene kerkjaar, of zijn de gehuwden niet opgegeven met de gedoopten en aangenomenen.

Slechts van drie plaatsen wordt opgaaf gedaan van Zendinggemeenten. Wij vertrouwen echter dat er op meer plaatsen zendelingen zijn, en op nog meer plaatsen zendingwerk wordt verrigt.

In vele gemeenten schijnen slechts weinige onderwijzers te arbeiden, of men heeft verzuimd van allen opgaaf te doen.

Wij voegen hier nog ten slotte bij, dat, naar het zielental te oordeelen, minsten vier gemeenten te groot zijn om door éénen leeraar behoorlijk te worden behartigd, en welke, in

* Waarschijnlijk is dit getal later aangevuld, daar het in de laatste jaren de treurige gewoonte is geworden, voor één of meer der gekozenen, om voor die betrekking te bedanken. Dit is geen bewijs van een gezonden toestand van den Kaapstadschen kerkeraad en de Kaapstadsche gemeente. Het moge hierin beter worden!

het belang der vele zielen, in twee of drie gemeenten dienen te worden gesplitst. Deze zijn: *Oudtshoorn* (6,800 zielen, 2,200 leden, 362 gedoopten), *Victoria* (6000 zielen, 2,204 leden, 289 gedoopten), *Riversdale* (4000 zielen, 1400 leden, 150 gedoopten). Onder die gemeenten welke niet de grootste getallen vermelden, doch een te groot terrein beslaan voor ééne gemeente, noemen wij, onder meer, *Fraserburg*, *Namaqualand*, *Piketberg*.

Wij willen met belangstelling den tijd afwachten, om te zien wat de Kerkelijke Almanak voor het jaar 1874 ons te aanschouwen geven zal. Gezegend zij intusschen de arbeid der gemeente van Christus!

VARIA.

De Studenten Zendingvereeniging "Eltheto."—In de maand April van het jaar 1846, werd er aan de Hooge school te Utrecht, door eenige studenten in de Theologie, eene Zendingvereeniging opgerigt onder de zinspreuk: "Uw Koningrijk kome." Deze vereeniging is nog altijd blijven voortbestaan, en herdacht onlangs haar vijf-en-twintigjarig bestaan.

Bij die gelegenheid werd het voorstel gedaan en daarna besloten om het vijf-en-twintigste verslag der vereeniging te doen drukken en aan al de leden sedert hare oprigting te bezorgen. Zoo ontvingen ook de Kaapsche leden dezer dagen elk een exemplaar van het verslag, behelzende een overzigt van de geschiedenis der Vereeniging, en eene naamlijst der leden sedert de oprigting in 1846, met bijvoeging van woonplaats en betrekking.

Uit deze naamlijst blijkt het, dat de vereeniging is opgerigt door negen studenten, waaronder de twee Kaapsche studenten, welke toen te Utrecht op studie waren. De meeste der Kaapsche studenten na hen hebben zich bij die vereeniging aangesloten, en de namen van niet minder dan 22 hunner tellen wij op de lange lijst van 190 namen.

Veelsoortig moeten de aandoeningen zijn, die bij de leden worden opgewekt, bij het lezen van eene geschiedenis zoo rijk in herinneringen, en bij het naslaan van eene naamlijst van zoovele vrienden en bekenden, verstrooid over vele landen, en geplaatst in verschillende betrekkingen, terwijl meer dan één zijne werkplaats hier beneden reeds verwisseld heeft voor de rust daarboven.

Op bl. 2 en 3 lezen wij :—

Voor ieder, die lid was, bevat deze naamlijst een tweede meer intieme geschiedenis der vereeniging, die men zich dikwijls eerst herinnert, als de namen der personen, met wie men lid was, in herinnering worden gebragt; het scheen ons van belang al de leden der vereeniging, hunne tegenwoordige betrekking en woonplaats, bij elkander te hebben, namen, bij wier herinnering veel liefs en misschien ook leeds voor den geest komt.

Naauwelijks behoeft gezegd te worden, dat de zamenstelling, zoowel van het verslag als van de lijst, zeer vele eigenaardige bezwaren had, en wij zouden het ook niet hebben kunnen volvoeren, indien niet zeer velen bereidwillig de behulpzame hand hadden geboden. Het is ons eene behoefte, hier allen, die ons hielpen, onzen dank te betuigen, vooral aan Ds. L. Tinholt, die ons nader bekend maakte met het ontstaan der vereeniging, en aan Dr. H. E. Faure, die ons de zoo gewenschte inlichtingen omtrent de Kaapsche leden gaf.

Wij vragen geen verschooning voor de uitgave van ons verslag, omdat wij meenen, dat de geschiedenis onzer vereeniging belangrijk genoeg is om in het licht te verschijnen, "Eltheto" toch geeft een kleine bijdrage voor de geschiedenis der zending in Nederland.

Na het Ned. Zendinggenootschap was onze vereeniging de eerste zendingvereeniging in Nederland. Onder de studenten aan de Utrechtsche akademie liet zich in 1846 de behoefte gevoelen, om meer van de uitbreiding van Gods Koningrijk op aarde te weten te komen, om, met die kennis verrijkt, met lust en liefde voor de uitbreiding van dat Koningrijk met alle kracht te werken.

Wij zijn er trotsch op, dat op onze naamlijst namen gevonden worden van mannen, die sieraden geworden zijn op het gebied der zending, en met een hart vol liefde haar een groot deel hunner krachten gewijd hebben. De tegenwoordige leden reiken u dit verslag over met de oprechte betuiging, dat de zaak der zending hun even na aan het harte ligt als u, en zij alles in het werk stellen om meer

lust en liefde, eerst bij zich zelf en daardoor ook bij anderen, voor dat werk aan te kweeken.—Weest allen in den gebede aanbevolen aan den Koning van het Godsrijk, die waakt over zijne over de geheele aarde verspreide gemeente.

Zijn rijke zegen zij u en onze vereeniging steeds overvloediger geschonken.

De Jezuiten. — Het volgende ontleenen wij aan *The Weekly Review and Presbyterian Record* :—The Jesuits seem destined to have a troubled history. They have been called the militia of the Pope. They are rather, considered in their external relations, the Ishmaelites of Christendom. Like the Internationals, they know no country but their own order. They seem to belong to nowhere, and are apt to make themselves a nuisance everywhere. In their early history they intermeddled with education and government, till they became intolerable, and they are still true to their traditional character.

The order, as relates to the Roman Catholic Church, is a wheel within a wheel. Its bitterest foes have been found not among Protestants, but among those of its own faith. During the last century, when the order was suppressed, its members were expelled from France and Spain, while a Protestant, Frederick of Prussia, extended to them a hospitable reception. The rising spirit of political and civil liberty towards the last century forced the Pope to dissolve the order, but his own death, which quickly followed, has been, on plausible grounds, ascribed to their revenge.

In the reaction that followed the overthrow of Napoleon in 1814, the order was restored by the Papal authority. The bull in which this was declared is an ecclesiastical curiosity. The members of the order are eulogised as the able and skilful "rowers" whom the "bark of St. Peter," tossed by the tempest of the times, greatly needs. From that date the order has revived, and has acquired an influence so powerful and extended as again to invite the attention of government. It has the credit of directing the conscience of the Pope, and of having shaped and determined the policy of the Vatican Council. Its organisation is perfectly adapted to its ends. Throughout the world it can act as a unit. Blind obedience to the rules of the Superior is the principle which secures subordination and obedience.

Unfortunately, and in an evil time for itself, it has come into collision with Prince Bismarck, the Chancellor of the

German Empire. He did not shrink from the conflict, and has won over it a political triumph. The law providing for the expulsion of its members from Germany is being carried out. All its establishments in Germany are being broken up. Meanwhile this country is defining her political relations to the Jesuits. In connection with what is known as the "Catholic Relief Act" of 1829, it was provided that no more Jesuits than were then resident in England should be allowed in the country, and that those who were at that date should be registered. But this provision appears hitherto to have been allowed to remain unenforced. The subject seems not to have attracted the notice of the Government until recently, when their attention has been called to it by Sir Robert Peel, who has asked whether it was intended to enforce the provision. It may be that political reasons may yet shield the order from the operation of the law, and that the past policy of ignoring their numbers may still be continued. But the spirit that has been excited in Germany may prove contagious, and the Protestant feeling of the country may be roused to action. If so, the order will receive a second blow, less disastrous probably than the first, but one which may add another to the threatening precedents of that hostility which it has so often and so bitterly provoked.

In these circumstances it would not be strange if the United States of America should prove an asylum to the exiles; indeed there is every reason to believe that large numbers of the order are on their way thither. The Americans certainly have no reason to welcome them, but every reason to deprecate their transfer to their country. They represent, if they do not largely constitute, the most bigoted and intolerant element of the Romish Church. They can never become in the true spirit American citizens. They are an element essentially foreign, governed by a policy that conflicts with their political theories, and cannot be harmonised with their constitutional principles. The adoption of the dogma of Papal Infallibility in the creed of the Romish Church makes them the tools of a power that is continually coming in collision with the interests and intruding into the sphere of civil government. But we trust that there, as elsewhere, their suicidal policy, as it respects the best interests of the Romish Church, of which they assume to be the champions, will be discerned by those of their own faith, and that American citizens will prove in their hands something else than the pliant wax which they love to mould.

VERTALINGEN VAN DEN BIJBEL IN HET ENGELSCH.—De volgende tabel toont de wijze en de tijdorde in welke de Bijbel in de Engelsche taal is overgezet:—

DATUM.	VERTALING.
706	—Adhelm, Saxon Psalms.
721	—Egbert's Four Gospels.
734	—Venerable Bede's St. John's Gospel.
880	—Alfred's version of the Psalms.
1340	—Roll's (or Hampole's) version of the Psalms.
1380	—Wiclif's Bible.
1526	—Tyndal's New Testament.
1530	—Tyndal's Pentateuch.
1531	—Tyndal's Jonah.
———	C. Joyce, Isaiah.
1534	—C. Joyce, Psalms, Songs of Moses, Jeremiah.
1537	—Matthew's (i.e. J. Rogers') Bible.
1539	—Cranmer's Great Bible.
———	Traverner's Bible.
1560	—Bishop's Bible (Parkers).
1560	—Geneva Bible.
1582	—Rheims New Testament.
1600	—Douay Bible (Cath. Trans.)
1611	—Authorised Version.

DE GEVOLGEN DER DRONKENSCHAP.—Volgens statistieke berigten zijn in den tijd van zes jaren in de Vereenigde Staten van Noord Amerika meer dan 300,000 menschen ten gevolge van dronkenschap overleden. Jaarlijks sterven tengevolge daarvan in Duitschland gemiddeld 49,000, in Rusland 15,000, in Belgie 4000, in Spanje 3000, in Italie 1800, en in Frankrijk 1500 personen.

Smuts & Hofmeyr, Drukkers, 6, Houtstraat, Kaapstad.

E L P I S.

APRIL 1873.

PARIJS.—HET COMMUNISME.

Toespraak gehouden te Stellenbosch, den 4 Sept., 1871, bij gelegenheid van den Maandelijkschen bedestond.

'T Is niet lang geleden dat het oog der gansche beschaafde wereld naar Parijs was gerigt. Dagbladen en tijdschriften waren vol van de berigten aangaande den strijd die tusschen de Fransche Regering en de Communisten der hoofdstad werd gevoerd. Ik heb meermalen den drang gevoeld om u de beteekenis van dezen strijd duidelijk te maken. Van avond ga ik aan dezen drang voldoen. Komen wij van tijd tot tijd te zamen om God te bidden dat zijn Koningrijk kome; dan moeten wij, uwe voorgangers, u op de gewigtige gebeurtenissen wijzen, waarin God ons laat zien, op welk eene wijze Hij ons gebed verhoort. Gelijk in 't leven van den godzalige alle dingen medewerken om hem voor de heerlijkheid, die hem is toegezegd, te bereiden, zoo werken alle staatkundige gebeurtenissen mede, om voor de heerschappij van Jezus als de Koning der Volkeren den weg te banen. In 't Oude Testament was de voorbereiding voor Gods Koningrijk in bijzonderen zin tot Israël beperkt, daarom vermelden de geschriften des Oude Testaments ons alleen de voorname voorvallen in de geschiedenis der volkeren die Israël omringden, en zich in Israëls geschiedenis mengden. Maar nu arbeidt God door Zijn Woord en Geest onder alle volkeren, om ze voor de komst van Zijn Koningrijk te bereiden; en daarom moet de

christen een open oog hebben voor al de gewigtige gebeurtenissen in de staatkundige wereld. Daar zij zamenhangen met de komst van Gods Koningrijk, zoo verstaat men ze alleen, naarmate men haar verband met dat Koningrijk inziet.

Wij willen van avond eene poging doen om uwe belangstelling als christenen te wekken in eene der hoofdverschijnselen dezer eeuw — het Communisme. Hoe meer wij over dit onderwerp nadachten des te meer vermenigvuldigden onze gedachten. Wij zullen echter trachten kort te zijn. De Heer doe ons woord strekken om aan uwe bede: "Uw Koningrijk Kome," meer beteekenis te geven, dan zij welligt tot nu toe heeft gehad.

WAT WILLEN DE COMMUNISTEN?

Gij weet dat nadat Parijs zich aan de Duitschers had overgegeven, en tusschen Frankrijk en Duitschland de vrede was gesloten, de Commune in Parijs deze stad aan de Fransche Regering niet, dan onder zekere voorwaarden, wilde overgeven.

De Commune is het ligchaam, dat door de burgers wordt gekozen om de stad te regeren. Zij eischte dat Parijs onafhankelijk zou zijn, en zelve hare zaken regelen; dat dit ook aan de andere steden zou worden vergund; en dat de steden des lands tot eene Federatie zich met elkander verbinden zouden. 't Is wat men in ons land wil, ten opzigte van het Oostelijke en Westelijke gedeelte der kolonie. Die zucht naar onafhankelijkheid van het eene deel tegenover het andere deel eens lands, is dus geen vreemd verschijnsel. Daaraan was ook de burgeroorlog te wijten tusschen de Noordelijke en Zuidelijke Staten der Amerikaansche Unie.

Men noemde de mannen die deze onafhankelijkheid der stedelijke Communes voorstonden Communalisten. Verwar ze niet met de Communisten.

Het bleek echter zeer spoedig dat de leden der Commune in Parijs de vrienden waren der Communisten, de voorstanders van dat staatkundige stelsel dat men het Communisme noemt; en het was duidelijk dat de zegepraal van de Commune de zegepraal van het Communisme zou zijn.

Wat is dan het *Communisme?* Wat willen de *Communisten?*

Zij begeeren dat de arbeidende klasse, op gelijken voet zal geplaatst worden met de overige klassen in de maatschappij. Wat is de oorzaak dat deze klasse zonder invloed is, en in de maatschappij, bij name in de Regering des lands, nagenoeg niets te zeggen heeft? Hare onkunde en hare armoede! Daarom eischen de Communisten vooral deze twee dingen: dat alle kinderen des lands dezelfde opvoeding zullen genieten, en alle ouders gelijkelijk in de rijkdommen zullen deelen. Onder anderen: als de rijke sterft, dan moet niet zijne familie, maar de Staat erfgenaam zijn, en de erfenis moet tot bestwil van het algemeen worden besteed. Geschiedt dit niet, dan blijven er altijd rijke families tegenover de arme bestaan, en komt er aan de heerschappij der eersten over de laatsten geen einde.

In Frankrijk en elders gaat deze afkeer der Communisten van de rijken en magtigen in de maatschappij gepaard met afkeer van de heerschende godsdienst, omdat zij mede aan de godsdienst de schuld geven dat de maatschappij is, zoo als zij thans is. Zij hebben in den jongsten strijd den Aartsbisschop van Parijs en drie-en-zestig Priesters, als vrienden der door hen gehate regering, om het leven gebragt.

Gij ziet derhalve dat de Communisten niets minder bedoelen dan de algeheele ontbinding van de tegenwoordige maatschappij, en de vestiging van eene nieuwe maatschappij op dezen nieuwen grondslag: GELIJKE VERDEELING DER BEZITTINGEN.

HOE IS HET COMMUNISME ONTSTAAN?

Het is het noodzakelijk gevolg van de nieuwe staatkunde, die in de Fransche omwenteling aan 't einde der vorige eeuw heeft getriomfeerd, en sedert dien tijd allengs in alle landen wordt ingevoerd.

De Europeesche volkeren werden opgevoed in 't geloof dat het eene goddelijke instelling is dat de één hooger is dan de ander, niet opdat de een over den ander zelfzuchtig heerschen, maar hem beschermen en voorthelpen zou. De maatschappij is een ligchaam waarin niet een ieder hoofd kan zijn; en waarin God, door de gaven van geboorte en opvoeding, en rijkdom en

geestesontwikkeling, aanwijst wie geroepen zijn de pligten te vervullen, die het hoofd aan de medeleden schuldig is.

Wat is gebeurd? De vorsten maakten misbruik van de eer die zij van God hadden ontvangen. Zij bragten het welzijn der onderdanen aan hunne eigene heerlijkheid, soms aan hunne lage lusten, ten offer.

Voeg hierbij dat onder de volkeren het geloof der voorvaderen aan het Woord Gods, al zwakker werd; en gij begrijpt hoe ligt men er toe komen kon om te leeren: dat alle onderdanen aan elkander gelijk zijn, dat er alleen om der orde wil, eene regering moet zijn, en dat niemand regeren mag, dan die door de meerderheid der onderdanen met deze magt wordt bekleed. Niet God maar de mensch wil dat er eene overheid zal zijn—en wel als uitvoerder van den wil des souvereinen volks.

In Frankrijk heeft het volk meermalen moeten stemmen niet alleen wie het zou regeren; maar ook hoe het moest geregeerd worden. Dit is dezer dagen in Italië en in Spanje geschied. In Amerika heeft ieder burger stemregt bij de kiezing van den President en van de leden der regering. In andere landen, zoo als in Engeland, breidt zich het stemregt al meer uit. Gij weet dat dit regt onder ons ook aan de onkundigsten en onbeschaafdsten is toegekend.

Wat willen nu de Communisten? Dat alle onderdanen niet in *naam* maar in *waarheid* gelijke magt in den staat hebben. Zij zien het in, dat de gelijkheid der onderdanen die in de hedendaagsche staatkunde als beginsel is aangenomen, eene doode letter is, zoo lang de rijkdom aan de rijken tegenover de armen zulk eenen overwegenden invloed geeft. Zij vragen om gelijkheid van magt door gelijkheid van opvoeding en bezit. Zij vragen dat het volk, gelijk het in sommige landen over het koningschap beschikt en in vele landen beslist wie de leden der regering zullen zijn, ook beschikken zal over de in 't land aanwezige schatten. Niet enkele families, niet enkele individuën, maar het volk moet alles bezitten. Geen ander wil mag gelden dan de wil des volks. Vox populi vox Dei! De stem des volks is de stem Gods!

DE KRACHT VAN HET COMMUNISME.

Het Communisme heeft dezer dagen eene groote kracht aan den dag gelegd. Tot nu toe werd het door de meeste staatslieden niet gerekend. Die tijd is voorbij. Het heeft in den jongsten tijd eene kracht getoond die Europa heeft verrast en verbaasd. Maanden lang weerstonden de Communisten in Parijs de troepen der regering, die tot bij de twee maal honderd duizend werden vermeerderd. Zij vochten met buitengewonen moed. Dertig duizend zijn gesneuveld. Wat zouden zij niet hebben kunnen doen, indien zij eenen Generaal hadden gehad, zooals bijvoorbeeld Napoleon I is geweest! Hunne nederlaag is door het gemis van een degelijke hoofd, meer aan hun gebrek aan onderlinge eenheid, dan aan de overmagt waartegen zij te kampen hadden, toe te schrijven.

En hun moed is door hunne nederlaag niet gebroken. Parijs telt nog tusschen de een en twee honderd duizend Communisten. Door de ondervinding zijn zij wijzer geworden. Zij wachten op eene gelegenheid om met beter overleg te beproeven, wat hun thans is mislukt.

Sedert dezen strijd is de haat van de arbeidende klasse tegen de rijkere standen in de maatschappij erger dan ooit te voren. De wreedheid waarmede de overwinnaars tegen hen in Parijs hebben gewoed, heeft veel daartoe bijgedragen.

Ook is in de overige groote steden van Europa de Communistische geest thans krachtiger dan voorheen. Het lot der Communisten in Parijs heeft alom den wrevel der arbeiders tegen de bestaande orde der dingen zeer versterkt. Voor 5 of 6 jaren hebben zij in verschillende landen van Europa en Amerika een zoogenaamd "Internationaal Verbond" gesticht, zoo als zij verklaarden, alleen met het doel om den toestand der arbeiders te verbeteren. Doch onlangs heeft het hoofdbestuur van dit verbond, dat in Londen is gevestigd, verklaard, dat het in de beginselen, uitgesproken door de Communisten van Parijs, zamenstemt, en dat het Internationaal Verbond zich ten doel moet stellen, de arbeiders te doen deelen in de bezittingen en voorregten van anderen — met andere woorden, de

arbeidende klasse, die de talrijkste is, ook de heerschende klasse der maatschappij te maken. De leden van dit Verbond in Berlijn hebben op eene openbare tezamenkomst hun medegevoel voor de Communisten van Parijs doen blijken. Dit is ook in Rotterdam geschied. 't Is bekend dat ook in de overige groote steden van Europa ditzelfde gevoel onder de arbeiders heerscht.

Parijs is het hart der staatkundige wereld. De staatkundige beginselen die zij heeft uitgesproken, en in Frankrijk heeft doen zegevieren, dringen al meer in de wereld door. Elke strijd in Parijs ten behoeve der eenmaal aangenomene beginselen, trilt na in millioenen harten in Europa en Amerika. Gelijk Parijs in de wereld der mode over millioenen heerscht, die maand na maand, op haren grilzieken wenk, van kleederdragt veranderen; zoo zwaait zij in de wereld der staatkunde over millioenen den schepter. Dit is dezer dagen wederom gebleken. Hadden de Communisten in Parijs gezegevierd, dan zou dit het teeken tot een algemeenen opstand zijn geweest voor de arbeidende klasse in al de steden van Europa.

Bedenkt dat, zoo als het hoofdbestuur van het Internationaal Verbond in London beweert, dit Verbond, twee en een halve millioen leden telt, waaronder 800,000 in Amerika, en gij begrijpt dat het Communisme thans het onrustbarendste van alle maatschappelijke verschijnselen is. Als zij eens den regten man aan hun hoofd hebben, en allen zich door hem laten bezielen, om op groote schaal te beproeven, wat thans in Parijs is mislukt, wat zal dan van Europa worden? Parijs is nu gedeeltelijk in een puinhoop verkeerd, zij zou—zoo Gods verborgene hand dit niet had belet—in de lucht zijn gevlogen. Wat wordt dan van Europas meest bevolkte steden?

WAT GEEFT VOEDSEL AAN 'T COMMUNISME.

Hoe komt het dat het Communisme zoo krachtig is? Wat voedt die kracht?

Ik heb u reeds gezegd dat de tegenwoordige staatkunde op eenen Communistischen grondslag rust. Neem aan dat de gelijkheid der onderdanen eene fundamenteele waarheid in de staatkunde is, en gij zijt

geroepen alles uit den weg te ruimen wat de toepassing en de ontwikkeling dezer waarheid in den weg staat. De politieke krachten van allen zijn niet gelijk, zoo lang niet allen even arm of even rijk zijn. De rijke zal altijd magt hebben over den arme. Terwijl de vrijzinnige regeringen halverwege blijven staan in de toepassing van het beginsel, gaan de Communisten tot aan het einde door. De regeringen huldigen niet andere beginselen dan die de Communisten zijn toegedaan: zij beschouwen de Souvereiniteit des volks, de gelijkheid der onderdanen, het regt der meerderheid, als onbetwistbare politieke waarheden. De rijkere en hoogere standen verafschuwen de Communisten alleen omdat hunne eigene belangen in gevaar zijn. Men ziet in hunnen opstand tegen de bestaande orde geenen opstand tegen God. Een der beste en meest gelezene Engelsche bladen noemde het gedrag der Communisten te Parijs, eene zonde tegen de glorie der Fransche natie en tegen de beschaving der negentiende eeuw.

En gelijk nu de heerschende staatkunde al meer gekenmerkt wordt door datzelfde ongeloof, dat aan 't Communisme ten gronslag ligt, zoo is helaas, de gansche dampkring dien de Communisten inademen die des ongeloofs. De arbeidende klasse in de steden van Europa, vooral op het vaste land, is over het geheel gekenmerkt door volslagen ongeloof. Zij kennen geene hoogere goederen dan de vergankelijke; geen hooger genot dan dat der zinnen. Was het anders, zij zouden begrijpen hoe God den arme tot dezelfde genade en heerlijkheid roept als den rijke. Was het anders, zij zouden verstaan hoe de tegenspoeden des levens door God dienstbaar gemaakt worden om de edelste gezindheden en karakters te vormen. Nu echter is in hun oog de armoede niets anders dan een vloek, en draagt de maatschappij de schuld van dezen vloek, voor zoo ver zij toelaat dat er rijken zijn tegenover armen, dat de rijkdommen, in plaats van mildelijk door alle klassen en families te stroomen, door enkele personen en geslachten opeengehoopt worden.

Hierbij komt dat in de groote steden de armen zeer verwaarloosd worden. Er is over het geheel geene liefde bij de rijken jegens de armen. Velen brengen

hun duizende ponden inkomen door, in allerlei weelderig genot, terwijl zij met een koud hart en eene geslotene hand de ellende van de duizende armen om zich heen gadeslaan. Men kan zich bij ons geen denkbeeld maken hoe zeer in Europa, bij toeneming, de rijkdom van enkelen afsteekt bij de armoede der menigte. De afstand tusschen de lagere en de hoogere standen wordt al meer tot eene onoverkomelijke klove. De arbeidende klasse klaagt dat de rijken in weelde zwelgen ten koste van het zweet des armen dagglooners; en de rijke meent zijn pligt gedaan te hebben als hij den arme zijn soms schraal dagloon heeft uitbetaald.

En als men bedenkt dat zedeloosheid, bij name onmatigheid, onder de arme klasse in Europa al meer heerscht, wie zal zich dan nog er over verwonderen, dat deze klasse rijp is om eenige daad te plegen, ook de omverwerping der maatschappij, zoo zij maar de hoop heeft er bij te zullen winnen. En 't is hun zoo lang reeds door Communistische leidslieden voorgespiegeld, dat eene verandering der maatschappij in Communistischen geest, eene gulden eeuw zal doen aanbreken, dat zij hieraan niet meer twijfelen. Zij meenen, dat zij der gansche maatschappij eene uitnemende dienst zullen hebben gedaan als zij een einde zullen hebben gemaakt aan den afstand die er nu is tusschen hoog en laag, rijk en arm, en alzoo "gelijkheid, vrijheid en broederschap" tot algemeene heerschappij zullen hebben gebragt.

Die een weinig nadenkt, ziet terstond in dat het Communisme voornamelijk zijne kracht hiëraan ontleent, dat de Communisten gelooven aan de beginselen die zij belijden. De besten onder hen hebben de vaste overtuiging, dat zij de waarheid voorstaan, die vroeg of laat moet triomferen. Tegenover dit geloof aan de geldigheid der door hen voorgestane beginselen, hebben de regeringen en de meer bevoorregten die hen tegenstaan, niets te stellen dat naar geloof in beginselen gelijkt. Hun eigen belang alleen dwingt hen het Communisme te weerstaan. Hierin is geene kracht, gelijk dan ook dezer dagen de overige burgers in Parijs, tegenover de met geestdrift bezielde Communisten, met onmagt geslagen waren, en met gevouwen handen de daden der Communisten aanschouwden.

Er zijn in Europa mannen die inzien waar de kwaal is gelegen, en die de overtuiging uitspreken, dat alleen een algemeen terugkeer tot God, en het geloof in Jezus Christus, de maatschappij redden kan. Maar de leidslieden des volks deelen niet in deze overtuiging. Zij is als eene stem in de woestijn. Men gaat voort tegen het Communisme te strijden met wapenen, die er tegen niet bestand zijn. En terwijl men het in eigen belang zelfzuchtig bekampt, huldigt men de beginselen, die er aan ten grondslag liggen, en werkt alzoo zelf mede tot zijne verbreiding en heerschappij.

Terwijl alzoo anderen hier in 't duistere rondtasten, en met angst zijn vervuld bij de gedachte aan de toekomst, zoo behooren wij met vasten tred, en ongeschokt, in 't licht van Gods woord, onzen weg te bewandelen. Gij vraagt mij:

IN WAT LICHT MOETEN WIJ HET COMMUNISME BESCHOUWEN?

Het schijnt de roede te zijn, waarmede God de tegenwoordige zoo zelfzuchtige en trotsche maatschappij zal tuchtigen, en een der middelen, waardoor Hij haar zal ontbinden.

Dat de maatschappij zoo als zij al meer wordt, niet kan blijven bestaan, moet een ieder inzien, die over de zaak ernstig nadenkt. Ongeloof en zedeloosheid doortrekken haar al meer van de hoogste tot de laagste standen.

Ik noem u, onder anderen, op de toenemende onmatigheid. In Engeland besteedt men jaarlijks honderd millioen pond aan bedwelmende dranken. Men betaalt er voor twaalf maal zoo veel als voor kleederen. In sommige steden zijn kantienen op elke twaalf huisgezinnen, en deze maken allen goede zaken. De onmatigheid neemt in Engeland zelfs onder de vrouwen in de betere standen zóó toe, dat eenige christelijke vrouwen dezer dagen een onthoudingsgenootschap vóor vrouwen hebben opgerigt.*

* De inkomsten der regering ontstaande uit den invoer en verkoop van sterken drank gedurende 1872 bedroegen ongeveer EENDERDE van de algemeene inkomsten. De vermeerdering der inkomsten in 1872 boven die van 1871 was £5,479,809, terwijl de vermeerdering uit de inkomsten alleen van den alkohol £2,086,000 was.

Ik wees u op Engeland, omdat het Engelsche volk in vele opzigten gunstig afsteekt bij de overige Europeesche volkeren.

Moeten niet zulke maatschappijen vroeger of later ten gronde gaan? Wat houdt ze aan elkander? Het eigen belang. En hierin is er op den duur geene kracht tot zamenbinding. Wat zeg ik? Het is juist het eigen belang, dat, zoo als in 't Communisme, den eenen stand in de maatschappij tot vijand maakt van den anderen.

De natuurkundigen zeggen dat er onophoudelijk een vuur brandt in de ingewanden der aarde, dat door de geopende kraters van sommige bergen zijne vlammen opwerpt naar boven. De ure nadert dat Gods hand dit vuur, dat Hij nu geketend houdt, ontbindt en het vrije spel geeft. Dan verbrandt de aarde en de werken derzelve. Zoo smeult er een vuur in de menschelijke maatschappij, dat God tot nu toe bedwingt. Soms breekt het door. De maatschappij van Parijs was dezer dagen, terwijl het Communisme woedde, als een berg, uit wiens geopende krater, dit vuur der helsche driften, voor eene poos naar buiten uitsloeg. De ure komt dat God het loslaat, en de tegenwoordige maatschappij er door als versmelten doet.

Er is maar éene keuze: men moet God liefhebben, en in liefde elkander dienen en helpen, en alzoo aan elkander als één ligchaam vasthouden; of men moet zelfzuchtig, tegen het bevel van God, elkander loslaten, elkander van zich stooten, elkander tot vijand worden. Dit laatste is, helaas! de weg dien de zoogenaamde christelijke maatschappij al meer betreedt. Het einde van dezen weg moet zijn—ontbinding!

God zal door zijne gerigten het kwaad uitroeijen dat er in de maatschappij is; den kanker waaraan zij lijdt als met een scherp mes uitsnijden. Wij zien met siddering den dag des gerigts te gemoet, waarvan het gebeurde in Parijs een flaauw voorspel is geweest.

Maar, Gode zij dank! daarna zal een betere tijd aanbreken. Gods gerigtsoefeningen over de oude maatschappij, banen den weg tot eene nieuwe en betere. Hij zal haar tot een heerlijker gestalte, dan zij ooit had, door het vuur des gerigts, omsmelten. Hij zal de volkeren door zijne oordeelen geregtigheid leeren;

en zij zullen zich tot Hem bekeeren. Dan wordt het woord vervuld: "de koningrijken dezer aarde zijn geworden Godes en Zijns Gezalfde." Dan worden diegenen geregtvaardigd, die nu, te midden van het toenemend ongeloof, niet zonder smaad, vasthouden aan 't woord Gods, en het luide verkondigen dat alle staatkunde, die niet in Jezus Christus het heil des volks zoekt, het volk ten gronde rigt. Dan vraagt men niet wie de eerste zal zijn in genot en bezit en eere, maar in dienende liefde jegens elkander en in ootmoedige gehoorzaamheid jegens God.

De tegenwoordige maatschappij is als een wrak vaartuig dat met elken storm kan vergaan; een bouwvallig huis dat met elken rukwind kan instorten. Maar wij weten dat de maatschappij om haren afval van haren God dit lot te gemoet gaat, en dat God in Zijne genade, door deze zware gerigten, voor eene betere maatschappij—het Koningrijk van Christus—den weg zal banen. Daarom zullen wij niet vervaard zijn, als wij de schokken aanschouwen en mede ondervinden, die de maatschappij allengs ontbinden; maar wij zullen, naar het woord van Jezus, het hoofd omhoog heffen, omdat de ure onzer verheerlijking, en des Koningrijks van Christus nabij is gekomen.

Heere Jezus, kom haastelijk, om uwe gemeente op te nemen in uwe heerlijkheid, en de volkeren der aarde tot één rijk des vredes, in U, aan elkander te verbinden.—Amen.

DE CHRISTELIJKE HUWELIJKSWET.

Het is bekend, dat er in de jongste zitting van het Parlement een wetsontwerp is ingediend, ten einde de wet der kolonie zoo te veranderen, dat zekere huwelijken welke tot hiertoe verboden waren, van nu voortaan geoorloofd zullen wezen. Het ontwerp is ingetrokken, doch met de kennisgeving van den voorsteller, dat dit geschied is slechts met het doel om niet voorbarig te handelen, maar om den ingezetenen tijd te geven om hunne aandacht op de voorgestelde verandering te ves-

tigen. In de volgende zitting zal hetzelfde ontwerp waarschijnlijk ingediend worden, om deze reden is het noodig, dat de aandacht van het publiek gevestigd worde op het wetsontwerp.

Het is bekend welk een verschil er bestaat tusschen het eene Christelijke land en het andere, ten aanzien van de graden van bloedverwantschap of zwagerschap, binnen welke het huwelijk verboden of geoorloofd is. Neem, bij voorbeeld, de Protestantsche landen van Europa. In Engeland mag een man niet trouwen met de zuster van zijne overledene vrouw : dit is geoorloofd in andere landen, Holland, Duitschland, enz. In Engeland mag een man niet trouwen met de zuster van zijn vader of moeder (tante) of met de dochter van zijn broeder of zuster. In Duitschland staat dit aan een ieder vrij; in Holland heeft men slechts den koning om dispensatie van de wet te vragen, en men bekomt verlof tot zulk een huwelijk, als in Engeland en doorgaans in deze kolonie voor volstrekt ongeoorloofd wordt gehouden. Voorts is het bekend, dat de Roomsche Kerk de verboden graden veel verder uitstrekt dan de Engelsche wet; neef en nicht (broeders of zusters kinderen) mogen niet trouwen, en zoo voorts; hoewel de Paus dispensatie kan verleenen. De Grieksche Kerk in Rusland en het Oosten is nog veel strenger dan de Roomsche.

Bij het vooruitzigt nu dat ons Parlement verzocht zal worden de wet te veranderen en zekere huwelijken toe te laten, welke tot hiertoe volstrekt verboden zijn, is het van belang om te vragen : Zegt de H. Schrift er iets van? Heeft een ieder hier vrijheid om naar zijn eigen smaak, of gevoel van welvoegelijkheid, te handelen? Of is er een regel in Gods woord voorgeschreven, welken eene Christelijke wetgeving verpligt is in acht te nemen?

Het Nieuwe Testament bevat enkele gewigtige aanwijzingen, waaraan wij ons te houden hebben, maar niets dat gelijkt naar eene uitvoerige wetgeving hierover. Dit ligt trouwens niet in den aard en den geest van het Nieuwe Verbond. Maar zulk eene wetgeving wordt er wel gevonden in het Oude Testament, vooral in Levit. XVIII. Doch hier ontstaat aanstonds de vraag: Is die wetgeving voor ons geldig of niet? behoort

zij welligt tot de politieke wetten van Israel, welke voor ons niet verbindend zijn ?

Laat ons het genoemde hoofdstuk wat nader beschouwen. In vers 3 leest men, "Gij zult niet doen naar de werken des Egyptischen lands, waarin gij gewoond hebt, en naar de werken des lands Kanaän, waarheen Ik u brenge, zult gij niet doen, en zult in hunne inzettingen niet wandelen." Daarop volgen verscheidene voorschriften ten aanzien van het naderen van iemand tot eenig nabestaande zijns vleesches, en ten aanzien van verscheidene gruwelen. Dan leest men vers 24, "Verontreinigt u niet met eenigen van dezen, want de heidenen, die Ik van uw aangezigt uitwerpe, zijn met alle dezen verontreinigd;" en verder, dat het land Kanaän zijne inwoners uitgespogen heeft van wege de gruwelen door dezelve bedreven.

Wat hieruit duidelijk kan afgeleid worden is dit. In dit hoofdstuk worden beschreven als gruwelen de verbindtenissen tusschen personen die te na verwant zijn in den bloede of door zwagerschap. Maar om deze gruwelen heeft God de Kanaänieten gestraft, die geene geschrevene wet door Mozes hebben ontvangen, en die dus niet verantwoordelijk konden gehouden worden wegens de overtreding van eene geschrevene wet, welke aan Israel alleen gegeven was. Derhalve hebben die Kanaänieten gezondigd door de overtreding van de wet der natuur, welke in het hart des menschen geschreven is, tenzij hij door de ongeregtigheid het letterschrift onleesbaar heeft gemaakt. Is dit nu zoo, dan volgt hieruit noodzakelijk dat de huwelijkswet van Leviticus XVIII niet tot de politieke wetten van Israel behoort, maar een deel is van de algemeene wet der natuur welke voor ons Christenen verbindend is.

Ten aanzien van zulke zaken als het huwelijk en de daarbij geoorloofde of verbodene graden, vraagt de regtsgeleerde gewoonlijk, Wat is de wet der natuur ? Om het antwoord te vinden gaat men dan niet naar de Heilige Schrift of de wetten van de Christelijke kerk, maar tot de wetten der oude heidensche volkeren, vooral de Grieken en Romeinen. Hier ontmoet men echter proeven van het bederf, hetwelk de zonde in de maatschappij en in de wetgeving had te weeg gebragt, waarvoor het natuurlijk gevoel van Christenvolkeren

gewoonlijk terugdeinst. Te Athene, bijvoorbeeld, was het huwelijk van een man met de dochter van zijn eigen vader (doch eene andere moeder) geoorloofd. Dergelijke verschijnselen zijn ook onder de Romeinen op te merken. Daarenboven is er geene eenparigheid tusschen verschillende volkeren als men vraagt, Wat zegt de natuur wel? Van daar dat, waar de wetgeving Christelijk wil wezen en eene hoogere zedelijkheid dan die der oude heidenen handhaven, men behoefte gevoelt aan eene duidelijke uitdrukking van wat gehouden kan worden voor de zuivere natuurwet. Die uitdrukking nu heeft de Christelijke staat en de kerk gemeend te vinden in de aangehaalde plaats (Lev. xviii).

Ten tijde van de Reformatie hebben de Protestantsche Regeringen en kerken zich algemeen hieraan gehouden. Het gevoelen, bijvoorbeeld van Kalvijn, is het dat Lev. xviii zoo moet beschouwd worden als wij aangeduid hebben. In dien geest bestaat de Engelsche wetgeving tot heden toe. Aan den eenen kant heeft men de overdrevene strengheid van de Grieksche en Roomsche kerk vermeden, welke het trouwen van neef en nicht, zelfs kleinneef en nicht, belet. Aan den anderen kant verbiedt de Engelsche wet het trouwen van een man met zusterskind, of met de zuster van zijne overledene vrouw; in deze moeijelijke kwestie houdt zij zich stipt aan Lev. xviii. Voorheen was dit ook het geval met de Hollandsche wetgeving, doch onder den toenemenden invloed van meer Fransche of meer liberale denkbeelden is de wet in Holland nu geheel anders geworden. In onze kolonie bestaat nog de oude Hollandsche wet, welke in dit geval dezelfde is als de Engelsche.

Een voordeel dezer huwelijkswet, dat opgemerkt moet worden, is dit,—duidelijk zijn de beginselen waarop zij gegrond is, terwijl die wet zich ook gelijk blijft. Dit is niet het geval, gelijk wij later zien zullen, met de nieuwe voorgestelde wet. De oude wet van Engeland (en van Lev. xviii) gaat uit van het beginsel dat de twee eerste graden van bloedverwantschap verboden zijn. Dus mag een man niet trouwen met zijne zuster, dochter of moeder,—eerste graad. Evenmin met de dochter van zijne zuster of broeder, of

met de zuster van zijn vader of moeder, tweede graad. Voorts berust die wet op het beginsel dat zwagerschap dezelfde verhindering te weeg brengt als bloedverwantschap. Derhalve mag een man niet trouwen met de zuster, dochter, of moeder van zijne vrouw, evenmin als met zijne eigene zuster, dochter of moeder. En dit grondt zich op de stelling van het Oude Testament, welke de Zaligmaker in het Nieuwe Testament overneemt, dat man en vrouw één vleesch zijn (Matth. xix: 5, 6).

Wat men nu wil veranderen in ons land, komt voornamelijk hierop neer: een man moet verlof krijgen om binnen de verbodene graden te trouwen, met de zuster van zijne overledene vrouw, of met de weduwe van zijn overleden broeder. Maar wij vragen, waarom dan ook niet met de weduwe van zijn overleden vader, of de weduwe van zijn overleden zoon? Die toch bestaan hem niet nader dan de weduwe van zijn broeder. Als men binnen de twee eerste graden trouwen mag, waarom ook niet, gelijk in Duitschland, met de zuster van moeder of vader, met de dochter van broeder of zuster? De oude tot hiertoe bestaande wetgeving is duidelijk, blijft zichzelve gelijk: de nieuwe is willekeurig en heeft geen vast beginsel van waar zij uitgaat. Heden wordt de eene verandering voorgesteld, terwijl men nog huivert om eene andere aan te bevelen. Maar morgen komt men verder: dat wat vroeger afkeurenswaardig scheen, wordt goedgekeurd, dewijl de langzame losmaking van oude banden tot eene verslapping van het zedelijk gevoel heeft geleid. Heden zou men het trouwen van eene vrouw met haren oom ten hoogste afkeuren; zijn er eerst veranderingen toegelaten in de bestaande wet, dan zal men morgen of overmorgen, wanneer eenige menschen ook deze nieuwe overtreding hebben begaan, aanzoek doen om eene verdere verslapping van de wet, welke volkomen vrijheid laat dat oom en nicht, enz., trouwen mogen.

De voorstanders der genoemde verandering in Engeland en in deze kolonie bedienen zich veelal van de bewering, dat zelfs in Levit. xviii geen verbod voorkomt van een huwelijk met twee zusters, wanneer de een na den dood der andere getrouwd wordt. Het

18de vers van gemelde hoofdstuk, zegt men, verbiedt slechts het trouwen van eene zuster tijdens het leven van de eerste vrouw, om haar geen verdriet aan te doen. Bekend is het dat vele Bijbelvertalers dit vers in het geheel niet verstaan van het trouwen van zusters, maar van de veelwijverij in het algemeen. Anderen weer anders. Maar in geen geval kan dit vers omverwerpen het beginsel dat vaststaat op grond van vers 16, waar het verboden wordt om de weduwe van een broeder te trouwen. Mag eene vrouw niet twee broeders na elkander trouwen, dan mag een man evenmin twee zusters na elkander trouwen. De latere bepaling van eene speciale uitzondering in het geval waar de eerste man zonder zoon sterft en waar den broeder of een anderen bloedverwant bevolen wordt eene weduwe te trouwen, ten einde den overleden man zaad te verwekken (gelijk in de geschiedenis van Boaz en Ruth), werpt het genoemde beginsel niet omver. Om bijzondere redenen gebruikt de goddelijke wetgeving haar regt om in zekere gevallen af te wijken van hare eigene wet. Dit geeft den mensch geen regt om eigendunkelijk de wetten des Allerhoogsten te veranderen. Bijvoorbeeld, wanneer eene weduwe in Israël zonen had, dan mogt de broeder van haren overleden man volstrekt niet met haar trouwen.

Het beginsel dat zwagerschap eene verhindering van het huwelijk te weeg brengt, even zeer als bloedverwantschap, straalt duidelijk door in de wetgeving van Levit. xviii. Bijv. vs. 14 wordt alle huwelijksgemeenschap verboden met de vrouw van een oom, d.i., vrouw van vaders broeder, waar er volstrekt geen bloedverwantschap tusschen de partijen bestaat. Dit beginsel wordt in het Nieuwe Testament gehandhaafd door de bewering van den Verlosser, dat man en vrouw niet twee maar één vleesch zijn,—door den afschuw welken een Apostel aan den dag legt bij het vermelden van een huwelijk tusschen een man en de vrouw van zijn vader; de betrekking tusschen personen, die geene bloedverwanten zijn, wordt gebrandmerkt als de ergste bloedschande (1 Cor. v : 1).*

* Zie hierover brief van Scotus, Kerkbode.

De poging welke in deze kolonie nu aangewend zal worden om de huwelijkswet te veranderen, kunnen wij niet anders dan hoogst bedenkelijk achten. Al hebben wij hier geen staatskerk, toch heeft men tot hiertoe stilzwijgend erkend dat het Christendom het rigtsnoer voor onze wetgeving moet wezen. De Heilige Schrift heeft men met eerbied behandeld als grondwet des lands. Lijnregt tegen den geest van den Bijbel zal men nu gaan handelen, in navolging van wat in andere landen reeds plaats heeft gevonden, maar door ernstigdenkenden zeer betreurd wordt. In Duitschland bijv. klaagt men zeer over de schandelijke ligtvaardigheid, waarmede echtscheidingen plaats vinden, over de gewoonheid van huwelijken binnen de vroeger verbodene graden, als neef en tante, enz.

In Engeland is er eene namelooze vereeniging, rijkelijk ondersteund door het geld van eenige vermogende personen die ongeoorloofde huwelijken hebben aangegaan, en die nu trachten om de wetten des lands veranderd te krijgen, zoodat de smet welke hun aankleeft verwijderd zal worden;—deze vereeniging spant alle krachten in om haar doel te bereiken, doch tot hiertoe te vergeefs. Wat de beweegredenen zijn van de voorstanders der verandering in ons land weten wij niet. Het is te hopen dat het oude gezonde volksgevoel, hetwelk tegen deze verandering gekant is, aangewakkerd en behoorlijk geleid zal worden, ten einde de toenemende verslapping van zedelijke banden tegen te gaan. Memories dienen dan gecirculeerd en onderteekend te worden. Duidelijk dienen de wetgevers te weten dat er ernstige bezwaren zijn, bij niet weinigen onder het volk, tegen de voorgestelde wetsverandering.

F

RINGSVERGADERINGEN IN OCTOBER, 1872.

BESLUIT.

Wat er nog te zeggen is omtrent de handelingen der overige Ringen, vatten wij in korte woorden zamen.

DE RINGEN VAN TULBAGH, SWELLENDAM EN BEAUFORT.

Meer dan andere heeft de Ring van Tulbagh ditmaal de aandacht tot zich getrokken. De Buitengewone Vergadering, tegen den 12 Februarij bijeengeroepen ter behandeling van de klagtzaak tegen den predikant van Darling, is dezer dagen gehouden.* Het gewigt der zaak aldaar behandeld is echter niet geëvenredigd aan den korten tijd daaraan besteed. Na slechts weinige uren zittens is eene uitspraak geschied, waarover, gelijk verwacht kon worden, zeer verschillend wordt geoordeeld. Wij willen deze zaak in een afzonderlijk opstel ter sprake brengen, gelijk die ook eene afzonderlijke beschouwing waard is.

Onder hetgeen op de gewone vergadering van dezen Ring is behandeld, verdient allereerst onze aandacht wat in het verslag gezegd wordt aangaande het antwoord uit de gemeente van Darling, op de vraag bij het kerkelijk onderzoek, of er gezet over den Catechismus wordt gepredikt (Art. 34: 2). Teruggaande tot het verslag der Ringsvergadering in 1871, vinden wij, dat door den kerkeraad van Darling op die vraag was geantwoord: "Over den Heidelbergschen Catechismus wordt er, sedert het einde der Synodale Zitting (Vergadering) van 1862, niet meer gepredikt." De vergadering verklaarde toen, dat zij zijne handelwijze in dezen beschouwt als strijdig met Art. 45 der Kerkelijke Wetten, en "kan zij niet dan haar hoogste afkeuring over dezelve uitspreken." Ditmaal brengt

* Zie Elpis D. I. bl. 11.

de Kerkeraad van Darling hetzelfde antwoord als in het vorige jaar. Het verslag meldt daaromtrent slechts het volgende: "De predikant van Worcester refereert slechts naar het antwoord van Darling, doch meent niet dat het noodig is er over uit te wijden, daar de zaak reeds onder de aandacht des Rings gebragt is." Dit was namelijk één der twee punten van beklag tegen den predikant van Darling, welke op de Buitengewone Ringsvergadering hadden moeten dienen. Nu de klagt van de hand gewezen is, vervalt ook daarmede hetgeen toen met het oog daarop was blijven rusten. Ook dit verdient opmerking.

Reeds in 1872 diende als Beschrijvingspunt voor de vergadering: "Een klagtschrift van den oud-ouderling J. B. S. Marais tegen den Kerkeraad van Ceres, die een diaken heeft laten voorstellen, die zwager was van een dienstdoenden ouderling en wel nadat hiertegen geprotesteerd was." Daarvan zegt het verslag: "Daar de beklaagden geene kennisgeving ontvangen hadden, werd de zaak in handen der Ringscommissie gesteld." Als deze zaak in het volgende jaar nu weder ter tafel wordt gelegd, vernemen wij, daaromtrent het volgende: "De Ring neemt het rapport der commissie in deze zaak niet aan, en verwijst haar naar de nieuwe Ringscommissie."—Indien wij dit bezwaar als eene gewone klagt moeten beschouwen, dan moest het volgens Art. 155 in handen der Ringscommissie worden gesteld, "om deswege onderzoek te doen" en verder volgens voorschrift der wet behandelen. Hier wordt, volgens de wet, de zaak in handen der Ringscommissie gesteld, doch buiten de wet als reden opgegeven, dat "de beklaagden geene kennisgeving ontvangen hadden." Wat nu de Ringscommissie verkeerd gedaan of verzuimd heeft te doen, weten wij niet, daar het verslag van het laatste jaar alleen zegt, dat de Ring het rapport in deze zaak niet aanneemt. Inmiddels is deze onafgedane zaak reeds meer dan een jaar oud geworden. De Buitengewone Ringsvergadering komt bijeen, doch geen ander werk wordt er gedaan, en deze zaak blijft nu overstaan tot 1874, wanneer die drie jaren lang in handen van den Ring en de Ringscommissie zal zijn geweest. Indien de diaken tegen wiens voorstelling wordt bezwaar gemaakt dan nog

leeft, is zijn diensttijd, welke slechts twee jaren duurt, reeds verstreken.

Doch waarom moest zulk een Beschrijvingspunt als eene *klagtzaak* worden behandeld? Het behoort toch onder het hoofdstuk "Kerkelijke Geschillen" die in Art. 172 worden omschreven, en waaromtrent aldaar wordt gezegd, dat zij "onmiddelijk voor de Ringsvergadering worden gebragt en door dezelve beoordeeld." Wat heeft dat "zooveel mogelijk" in Art. 36 : 13, reeds veel moeite en zorg verwekt!

Naar aanleiding van de jaren-oude klagt van wijlen den Bisschop der Engelsch Episcopale kerk, tegen den predikant van Malmesbury, en afkomstig van den heer Belson, toenmaals leeraar der Engelsche kerk aldaar, en in verband staande met vermeende krenking van wederzijdsche regten, willen wij slechts herinneren, dat ons kerkelijk wetboek geene bepalingen inhoudt omtrent klagten uit andere Kerkgenootschappen, dat de bestaande wetten voor dezulken niet bindend zijn, en de uitspraken onzer kerkelijke hoven de zoodanigen ook niet treffen kunnen. Het was om zulke redenen dat één lid der Synodale Commissie zich er tegen verklaard heeft, toen men besloten heeft het klagtschrift, aldaar voorgelegd, aan den Ring van Tulbagh toe te zenden, om daar als eene gewone klagt te worden behandeld. De moeijelijkheid is ook door den Ring gevoeld, die geoordeeld heeft, "dat daar hij slechts de verklaringen van klager en beklager voor zich heeft, geene van welke verklaringen door eenige getuigenis is gerugsteund, aan Art. 157 der kerkwetten niet is voldaan, en hij dus niet in staat is eenige (? eene) uitspraak in dezen te doen."

Het voorstel van den Superintendent van het Rhijnsche Zendinggenootschap, om de Zendingstatie Amandelboom aan de Gereformeerde kerk over te maken, een jaar te voren voor de vergadering gelegd, komt op deze vergadering niet verder dan dat er nog twee leden bij de vroeger aangestelde commissie worden gevoegd. Wij vernemen buiten het verslag om dat de oorzaak der vertraging ligt in de correspondentie met het hoofdbestuur in Duitschland, doch het verslag geeft geene opheldering. Men zou daaruit al ligt kunnen afleiden dat de eerste commissie nalatig is geweest.

Uit het weinige dat wij hier hebben vermeld, kan het blijken, dat meer dan éene zaak die nu voor twee jaren moet blijven overstaan, geschiktelijk op de buitengewone vergadering had kunnen afgedaan zijn. Doch die gedachte was, naar het schijnt, niemand ingevallen, derhalve is zulks niet besloten, en bij gebreke van zulk een besluit kon zulks niet geschieden, en daar dit niet is geschied, was het werk op de Buitengewone Vergadering zóoveel eerder afgedaan.

Voor de Swellendamsche Ringsvergadering waren er ditmaal niet, gelijk gewoonlijk, vooraf Beschrijvingspunten aangekondigd. De werkzaamheden waren echter niet van belang ontbloot.

Onder de zeven Ringen was die van Swellendam de eenige, welke, in antwoord op eene vraag der commissie, door de Synode aangesteld in verband met de Kerkelijke Ordonnantie, een gevoelen heeft uitgesproken, in een duidelijk gemotiveerd besluit, als volgt:

"Aangezien het gebleken is, dat in Sectie 6 van onze Ordonnantie No. 7, 1843, waarin de Constitutie onzer Kerk omschreven, en haar bestaan van hare Belijdenisschriften afhankelijk gemaakt wordt, de eerste en voornaamste dier geschriften, namelijk: 'de Nederlandsche Geloofsbelijdenis,' niet genoemd wordt, terwijl er alleen gesproken wordt van de Geloofsbelijdenis van Dordrecht en den Heidelbergschen Catechismus, waardoor de voorwaarden van haar bestaan op dubbelzinnige wijze door den Staat zijn aangeduid;

"Aangezien in Sectie 4 van gezegde Ordonnantie iedere wet of reglement van de Algemeene Kerkvergadering of Synode, welke strijdig of onbestaanbaar met eenige van de voorzieningen der Ordonnantie zal worden bevonden, van nul en geener waarde door de Regtbank kan verklaard worden;

"Aangezien volgens Sectie 5 van de Ordonnantie, gewijzigd volgens Ordonnantie No, 16, 1845, de Staat het regt heeft om vakaturen op te vullen van leeraren in de gemeenten, welker leeraren salaris van het Gouvernement genieten;

"Aangezien in de wijze van zamenstelling van hare hoogste Vergadering de kerk beperkt wordt door Sectie 7 der Ordonnantie;

"Zoo geve deze vergadering het als haar gevoelen te kennen, dat de tijd daar is om gezegde Ordonnantie te herroepen, en besluite, om dit als haar antwoord aan de door de Sydode benoemde commissie mede te deelen."

Andermaal kwam de wijze der verantwoording van verhuurde zitplaatsen op deze vergadering ter sprake, eene zaak welke voor meer dan eenen Ring eene "quaestio vexata" is geworden, en welke evenmin op deze als in vorige vergaderingen van den Swellendamschen Ring in het reine is gebragt. Wij vreezen dat de

Synodale kas reeds aanmerkelijke schade heeft geleden door het niet nakomen der Synodale bepaling van meer dan eenen kerkeraad. De zaak vereischt eene meer uitvoerige bespreking dan onze ruimte gedoogt. Door den Swellendamschen Ring is, na eenige discussie, het volgende besluit genomen: "Dat aan de Synode verzocht wordt, een weg aan te wijzen langs welken op de geschikste wijze kan voldaan worden aan de Synodale bepaling in dezen." Zal ook iemand vóór de zamenkomst der Synode een duidelijk en voor verstandigen aannemelijk plan voorstellen? . . . . Wij vertrouwen dat de reeds geledene schade der Synodale kas zal worden hersteld, met de renten.

Wij mogen het wenschen en verwachten, dat het initiatief gegeven door den Scriba van den Swellendamschen Ring, door de Scribas der overige Ringen zal worden gevolgd, en dat zij voortaan allen in hun verslag zullen vermelden hoeveel door elke gemeente voor de zending wordt bijgedragen.

Het verslag van de vergadering van den Beaufortschen Ring is uitermate kort, en over hetgeen daar wordt gelezen, valt niet veel te zeggen.

Omtrent eene klagte aldaar behandeld, lezen wij: "De Scriba legde een schrijven van Benjamin Hattingh ter tafel, eene klagte bevattende tegen den leeraar van Prins Albert, en werd gelast gemelden Hattingh te verwittigen, dat zijne klagte *te laat* ingediend was om voor deze vergadering te dienen—dat zulks voor den *eersten* September moest geschied zijn—en dat, zoo hij vermeent regt van klagen te hebben, hij zich dan ook naar de wet te gedragen hebbe—Art. 155 enz."

Nu is het juist in art. 155 dat wij lezen: "Wanneer bij den Voorzitter van den Ring, of *bij de Ringsvergadering*, bezwaren worden ingebragt tegen de leer, de ambtsbediening of den wandel van .... Predikanten ...., zal hij dezelve stellen in handen der Ringscommissie, om deswege onderzoek de doen." Dit laatste blijkt hier niet gedaan te zijn, zoodat, naar het ons voorkomt, de vergadering zelve in gebreke is gebleven, te handelen volgens dat artikel waarheen zij den klager verwijst. De inhoud van het klagtschrift wordt niet vermeld.

Het verslag der Ringscommissie hield o.a. in: Rapport in eene klagtzaak van den ouderling Visser tegen

den Predikant van Victoria West. De Præses der Commissie had, zoo lezen wij hier, "protest aangeteekend tegen de handelwijze der andere twee leden—als ongeregeld gehandeld hebbende in zake Visser, ouderling, *versus* H. C. Vos Leibbrandt, leeraar van Victoria, —de meerderheid der vergadering stemde hiermede in. De klager echter niet verschenen zijnde voor de vergadering volgens art. 160—beschouwt men de zaak als afgedaan."

Meer wordt omtrent deze zaak niet vermeld door den Scriba des Rings. Voor zooverre wij hieruit iets kunnen opmaken, hebben wij twee aanmerkingen hieromtrent in het midden te brengen. Vooreerst moet het uit deze weinige woorden blijken, dat twee uit de drie leden der Ringscommissie "ongeregeld hebben gehandeld" in de behandeling van eene klagtzaak tegen eenen Leeraar, en de vergadering laat hoegenaamd geene bestraffing of teregtwijzing, naauwelijks eene afkeuring of een uitgesproken gevoelen van haar uitgaan. Tweedens is het duidelijk dat de zaak afgedaan is, omdat de vergadering het verslag en daarom de handelingen der Ringscommissie goedkeurt (dit laatste meenen wij te moeten aannemen,—het verslag meldt zulks niet), en *niet* omdat de klager niet is verschenen. De klager is volgens het aangehaalde artikel niet verpligt te verschijnen nadat de Commissie de zaak van de hand heeft gewezen, doch—zoo wordt bepaald—indien hij "zich hierin bezwaard acht, behoudt hij het regt de beslissing der Commissie aan het oordeel der eerstvolgende Ringsvergadering te onderwerpen." En zelfs dan nog behoeft hij volgens dit wetsartikel niet te *verschijnen*, dat is, in persoon zich voor de vergadering te stellen.

Het is zeker wenschelijk dat de Ring van Beaufort worde vergroot, en het getal leden vermeerderd. Dit zal de eerstvolgende Synode dan ook op voorstel van dezen Ring hebben te beslissen, alsmede of het de gemeenten van Murraysburg en Aberdeen zal gelden, op welke de Ring van Beaufort begeerige oogen heeft geslagen, en aan welke beide het voorregt der onderscheiding en de palm der eervolle vermelding is te beurt gevallen.

DE RINGEN VAN GEORGE EN ALBANIE.

Reeds de eerste zinsneden in het verslag der Rings-vergadering van George hebben onze aandacht getrokken, tot bevreemdens toe. Aldaar lezen wij: "Nadat de vergadering op de gewone wijze was geopend, begon men met het lezen van de verslagen van den staat der godsdienst, ten einde met de gemeenteleden, die tegenwoordig waren, het een en ander te kunnen bespreken. Zoo werd uit dat van George aanleiding genomen om de leden der Mosselbaaische gemeente op het gemoed te drukken het voorbeeld van die van Oudtshoorn en George na te volgen met betrekking tot de assurantie van het leven des leeraars."

Hoe hebben wij het hier? Was het eene vergadering van den Ring en zijne leden, of van gemeenten en hare leden, of van beide te zamen? Op deze vragen kunnen wij geen voldoend antwoord vinden; want aan de ééne zijde hebben wij te gelooven hetgeen wij lezen in het officiele verslag, aan de andere zijde kunnen wij moeijelijk aannemen dat de Ring van George zoo zeer buiten en tegen de bepalingen der wet zoude hebben gehandeld als hier wordt gelezen....

Het doet ons echter goed als wij verder vernemen dat er door de vergadering besloten is eene nieuwe gemeente in den Ring tot stand te brengen, en wel in de gemeente van Oudtshoorn, welke zoo uitgestrekt is, dat die gevoegelijk in drie of vier gemeenten kan worden verdeeld.

De Ringen van George en Graaff-Reinet hebben beide besloten aan de Synode in overweging te geven de wenschelijkheid van maatregelen te nemen in verband met de werkzaamheid van hulp-predikers in uitgestrekte en volkrijke gemeenten. Dit is uitermate wenschelijk, indien het maar niet de oprigting van nieuwe gemeenten waar die noodig zijn verhindert.

Verder lezen wij: "De correspondentie van den Inspector der Zending werd met veel belangstelling gehoord, en men sprak veel over de medewerking welke de zendeling verdiende, alsmede de achting welke hem behoort betoond te worden."—Dit doet ons denken, dat men meer over den zendeling en zijn waarde, dan over de zending en hare noodzakelijkheid gesproken

heeft. Van een verslag door den Inspector van Onderwijs wordt niets gemeld. Zou er geen werk op dat gebied zijn verrigt, of zou er geen verslag daaromtrent zijn ingediend, of zou dat door de vergadering niet zijn gewaardeerd en behandeld ?

Het gewigtig vraagstuk omtrent een pensioen-fonds voor leeraars, door ouderdom of ziekte buiten staat hunne ambtspligten behoorlijk te vervullen, zal door den Ring van George voor de Synodale Vergadering in October aanstaande worden gelegd. Men neme in aanmerking dat zulk een maatregel ten hoogste noodzakelijk is, niet zoo zeer ten gevalle van leeraars, als vooral ten behoeve der gemeenten zelve, die noodwendig moeten schade lijden vanwege ouderdom of krankheid van den leeraar, en dat wel schade in hetgeen betrekking heeft niet tot het tijdelijke, maar het eeuwige. Het was een wijs besluit van den Ring, het voorstel, *zooals het ter tafel werd gelegd,* niet tot besluit te maken der vergadering, doch nog wijzer besluit om "eene commissie te benoemen, om dit voorstel nader te overwegen en aan de eerstvolgende Synode een duidelijk en uitgewerkt plan voor te leggen." Dit ontbreekt weleens aan meer dan één goed voorstel voor de Synode, dat soms *enkel* dientengevolge schipbreuk lijdt. De zaak krijge spoedig haar beslag. Veel zal van "het duidelijk en uitgewerkt plan" der commissie afhangen. Wij zijn de vergadering er dankbaar voor.

De Ring van George, zijnde aan de beurt, zal dit jaar de sluitingsrede ter Synode uitspreken, bij monde van Ds. Kuijs of van diens secundus Ds. Horak.

Met de Ringsvergadering van Albanie kennis makende, welke drie dagen lang te Alexandria was vergaderd, lezen wij dat de aandacht der vergadering werd bepaald : "bij hetgeen in het verslag van den kerkeraad van Uitenhage vermeld wordt, nopens het staken der openbare godsdienst-oefening te Port Elizabeth." Er is geene gemeente onzer kerk te Port Elizabeth, en zoo ver wij weten wordt er door den predikant van Uitenhage maandelijks godsdienstoefening gehouden in belang van onze kerk en hare leden. Door meer dan één buiten zoowel als binnen den Ring van Albanie, wordt de wenschelijkheid, zoo

niet de noodzakelijkheid gevoeld, van de stichting van gemeenten door de Gereformeerde kerk op zulke plaatsen als te Port Elizabeth, Grahams Town, en elders, al zou zulks met eigenaardige moeijelijkheden gepaard gaan. Voor dezulken, gelijk voor ons, moet het eene treurige verrassing zijn geweest, het bovenstaande te vernemen. De reden daarvan kunnen wij niet vaststellen, maar uit het volgende besluit eenigzins gissen: "Uit het verslag van den staat der godsdienst in de gemeente Uitenhage aanleiding bekomen hebbende, om te letten op den toestand der leden van de Nederduitsch Gereformeerde kerk te Port Elizabeth, spreekt deze vergadering, met het oog op het belang van eenen geregelden arbeid aldaar door eenen leeraar onzer kerk, het als haar gevoelen uit, dat de gemeente van Uitenhage haren leeraar, zoo veel mogelijk is, behoort te ondersteunen in zijne poging, om deze zaak te bevorderen, en dat, al zou het haar zelfs eene kleine jaarlijksche toelage uit de kerkekas kosten, zoodanige geldelijke ondersteuning volkomen wettig zou wezen en door de omstandigheden gevorderd."

Zou het waarlijk in zulk eene verlichte en vrijgevige gemeente als Uitenhage aan de vereischte goedwilligheid en de noodige ondersteuning haperen? Indien ja, dan moest het een der eerste maatregelen van den kerkeraad geweest zijn, deze moeijelijkheid eerst onder de aandacht van den Ring te brengen, voordat het weinige, dat gedaan wordt, wordt opgegeven. Misschien was dit ook de bedoeling van den kerkeraad, die gaarne, vertrouwen wij, de wenken der Ringsvergadering volgen zal. Zulk een werk heeft gewigt en waarde voor de geheele kerk van Zuid Afrika.

Twee klagten tegen twee dienstdoende diakenen, uit de gemeente van Stockenstrom, werden met verschillenden uitslag behandeld. In dat opzigt was het hier wel eenigzins als met den bakker en schenker, alleen de schuldige werd hier niet zoo zwaar gestraft, daar hij slechts voor den tijd van zes weken in zijne bediening werd geschorst, met eene ernstige vermaning van wege den Ring, waarschijnlijk omdat door hem schuld werd beleden en berouw werd betoond, hetgeen bij kerkelijke regtspleging zeer in aanmerking komt, en ook in

het aangehaald artikel wordt gemeld.* Dit is één der vele punten waarin de kerkelijke van de wereldlijke regtspleging hemelsbreed verschilt.

De tweede, blijkbaar triviale, klagt werd van de hand gewezen, "daar de beschuldigers in gebreke gebleven waren om gronden voor hunne beschuldiging aan te voeren, en deze (de beklaagde) zijne onschuld bleef staande houden."

Het blijkt niet uit het verslag, dat de vergadering, in de behandeling van deze zaken, Art. 113 heeft in het oog gehouden, hetgeen echter ook wel kan geschied zijn.

Ook van dezen Ring gaat er eene vraag naar de Synode omtrent het huwelijk in verboden graden van bloedverwantschap, en het doopen van kinderen in zulk een onwettig huwelijk verwekt. Zulke vragen zijn gewigtig en ernstig, en worden meer en meer tijdvragen onder ons. De waardigheid van dat ligchaam moet voor ons de waarborg zijn van de grondige ernstige en volledige behandeling van dit onderwerp. Dit zal ongetwijfeld tot de voornaamste van hare werkzaamheden behooren.

Indien Protestantsche ouders zoo onbedachtzaam of zoo onverschillig zijn omtrent het heil hunner kinderen, dat zij hen naar Roomsche scholen zenden, dan zullen meermalen nog gelijke vragen worden gedaan: "hoe te handelen met ouders die hunne kinderen naar Roomsche scholen zenden." Zulk eene vraag is tijdig en noodzakelijk. Het antwoord der vergadering hierop was: "hun het verkeerde en gevaarlijke daarvan onder het oog te brengen en op het hart te drukken." Gaarne hadden wij iets meer vernomen van hoe verkeerd het verkeerde, en hoe gevaarlijk het gevaarlijke van zulk een gedrag der ouders is. Zal ook deze zaak niet onder de aandacht der Synode worden gebragt, opdat zij eene waarschuwende stem tot de geheele kerk late uitgaan?

* Art. 116, in het midden: "en eindelijk, dat in allen gevalle bijzonder moet gelet worden op verzwarende en verzachtende omstandigheden; alsmede op de hardnekkigheid in het ontkennen of tegenstreven, of ook de ootmoedigheid in het belijden en onderwerpen dergenen die gestraft moeten worden."

Wij besluiten onze beschouwingen met eenige

ALGEMEENE OPMERKINGEN.

1. De Zending en het Onderwijs.—Het heeft ons eenigzins bevreemd dat er in de verslagen der zeven Ringsvergaderingen doorgaans zoo weinig staat vermeld van hetgeen gedaan of verzuimd wordt op het gebied van de Zending en het Onderwijs. Voor twee Ringen hebben wij hierin gedeeltelijk eene vergoeding, dien van Kaapstad en dien van Albanie. De belangrijke verslagen omtrent het onderwijs uit die beide Ringen hebben wij met groote belangstelling in druk gelezen. Van de andere weten wij op weinig na niets aangaande het onderwijs, en van geen enkelen iets omtrent de Zending, noch door de Inspectors of Scribas der Ringen, noch door de Zendingcommissie onzer kerk. De kerk weet dus niet of het werk gedaan wordt of verzuimd;—indien gedaan, op welke wijze en met welken uitslag; indien verzuimd, waarom zoo, en hoe verholpen. De aanstelling van Ringsinspectors was een proefneming omtrent de beste wijze om twee der allergewigtigste werkzaamheden der kerk te behartigen, werkzaamheden reeds te lang en tot zoo groote schade op vele plaatsen verwaarloosd. En nu, wat is er gedaan? Waarlijk, indien de benoemde Inspectors, indien zelfs Ringen niet kunnen of niet willen, dan is de tijd reeds lang daar, dat de Synode één of meer geschikte mannen aanstelle, die zich aan dat werk wijden, òf uitsluitend, òf anders bijgestaan in hunne gewone werkzaamheden.

2. De Kerkelijke Ordonnantie. — Op de jongste Synodale Vergadering is eene commissie aangesteld, ten einde de Ordonnantie, en vooral de Zesde Sectie derzelve, in overweging te nemen. Aan deze commissie was het mede opgedragen, om het noodige advies in deze zaak in te winnen, en bij tijds een beredeneerd rapport uit te brengen om door de Ringen te worden overwogen. Aan de Ringen was het weder aanbevolen, hun gevoelen aan de commissie mede te deelen, om haar in staat te stellen een uitvoerig verslag aan de eerstkomende Synodale Vergadering voor te leggen. Het verslag der commissie is verschenen in de *Kerkbode* van den 5den October laatstl. met bijge-

voegde regtsgeleerde adviezen. Nu heeft slechts één der zeven Ringen een gevoelen over de zaak uitgebragt, hiervoren door ons vermeld. De meesten hebben verklaard dat zij vanwege den korten tijd niet in staat waren hun gevoelen naar aanleiding der gestelde vragen uit te brengen. Deze allen hebben o.i. echter kunnen doen hetgeen door twee Ringen is geschied, te weten, aan de verschillende kerkeraden op te dragen hun gevoelen later aan den Scriba des Rings, of regtstreeks aan de commissie te bezorgen. De Synode zal hebben te beslissen, 1. Of de Ordonnantie door de wetgeving zal worden veranderd; 2. of de Ordonnantie in haar geheel zal worden herroepen, met bepaling omtrent kerkelijke eigendommen; 3. Of de tegenwoordige onzekere en onvoldoende staat van zaken zal moeten voortduren. Naarmate deze zaak belangrijk is voor de toekomst der kerk, is het wenschelijk, en mogen wij ook verwachten dat zij, vóór de Synode vergadert, van meer dan ééne zijde zal worden besproken.

3. Beschrijvingspunten voor de Synode. — Het is opmerkelijk—misschien ook niet—dat elk der zeven Ringen Beschrijvingspunten heeft voor de Synodale Vergadering in October aanstaande, en wel tot vier uit éénen Ring (Tulbagh). Zou dit ook moeten pleiten voor de bijeenkomst der Synode niet langer dan om de drie jaren? De meeste dezer zijn wij in onze beschouwingen voorbij gegaan, omdat zij geschikter kort voor de zamenkomst der Synode kunnen worden ter sprake gebragt.

Het zal ongetwijfeld den belangstellenden lezer aangenaam zijn, en zooveel te beter aan het beoogde doel beantwoorden, indien sommige der Ringsscribas in hunne verslagen minder beknopt zijn. Wij brengen hun onzen dank toe, waarop zij billijk aanspraak hebben.

S. H.

EXEGETISCHE STUDIËN.

No. 1.—Gelijkenis der Tien Maagden.

Matth. xxv: 1—13.

In de gelijkenissen des Heeren, die eenvoudige voorstellingen van waarheden en feiten, ligt eene diepte van beteekenis die onuitputtelijk is. Blijven wij bij den breeden omtrek en die verklaring, welke wij uit de tweede hand ontvangen hebben, dan moge het alles klaar en duidelijk schijnen; doch, treden wij nader, trachten wij de gelijkenis in hare verschillende deelen te ontleden, dan treft ons menige bijzonderheid, alsmede menig bezwaar, vroeger onopgemerkt. Het moge dan eene moeijelijke taak zijn, aan elke bijzonderheid hare juiste beteekenis te geven; het zal den onderzoeker der Schrift nuttiger zijn, bij een bezwaar te moeten stilstaan, dan *cito pede* over de oppervlakte heen te loopen.

Hoe eenvoudig het uiterlijk kleed der gelijkenis ook zij, de Heer Jezus wil ons daardoor "de verborgenheden van het koningrijk der hemelen" bekend maken (Matth. xiii: 11). Zij stellen ons waarheden voor en feiten, hetzij verleden, tegenwoordig of toekomstig, het koningrijk der hemelen betreffende, in eene taal of vorm, ontleend aan de gebruiken van het gemeene leven. De Heer heeft het t. a. p. zelf verklaard aan zijne discipelen, "Gij, en allen die willen geleerd zijn, zult uit de gelijkenis de waarheid verstaan, maar de onwilligen zullen in hunne onkunde blijven." De zwakken, die dorsten naar de onvervalschte melk des Woords, zullen dieper inzigt in "de verborgenheden" krijgen, maar de vleeschelijke hoorders, die te traag zijn om op te merken en te onderzoeken, zullen om hunne traagheid gestraft worden. En de Evangelist voegt er het woord van Jesaja bij: "Ik zal mijnen mond opendoen door gelijkenissen: ik zal voortbrengen

dingen die verborgen waren van de grondlegging der wereld." Zou het dan, waarde lezer, voor u, voor mij niet nuttig zijn eens of nog eens een ernstige studie van eene gelijkenis te maken?

Ik sprak van bijzonderheden,—de fijnere penseeltrekken in de eenvoudige maar zoo verhevene zinneprent der gelijkenis. Men zegt, houd in 't oog de hoofdzaak, het *unum tertium comparationis.* Maar zoo doende loopt men gevaar veel belangrijks voorbij te zien. Hoe ver men het in dezen drijven kan, bewijst het voorbeeld van den nuchteren uitlegger Meijer, die geene beteekenis hecht aan *de maagden, de olie, het slapen,* enz. Voorzeker, gelijk in eene schilderij de schakeeringen van licht en schaduw, de achtergrond, enz. noodig zijn om de hoofdzaak ons regt duidelijk voor te stellen, zoo ook in de gelijkenis. Daarenboven, wij hebben hier niet met den mensch te doen, die hier te veel, daar te weinig zegt, maar met den Grooten Profeet van God gekomen, die zegt hetgeen hij weet, en weet hetgeen hij zegt. En, indien wij eenige gelijkenis voor ons hebben, die ons zoo vele punten van vergelijking te beschouwen geeft, en daardoor hare schoonheid en voortreffelijkheid openbaart, laat ons dan ook trachten, zoo veel mogelijk aan elk punt zijne verklaring te geven.

Wij hebben de gelijkenis der wijze en dwaze maagden tot onderwerp gekozen, o.a. om zulke redenen, als deze: In de verklaring is er ook bij degenen, die in de hoofdzaak overeenstemmen, toch menig verschil op te merken. Voorts, de gelijkenis ziet bepaaldelijk op het laatste der dagen, den tijd dus waarin wij leven. Het betaamt ons dus haar ernstig te onderzoeken, om te verstaan welke de meening des Geestes zij, daarin opgesloten, en onzen wandel dienovereenkomstig te houden. En hiermede zij ons standpunt, ook ons streven uitgedrukt. Moge alzoo deze "studie" der waarheid, ons van Christus in het eeuwigblijvend woord geopenbaard, aan verstand en hart beide gezegend zijn!

Omtrent de *verschillende lezingen* is vooraf het volgende op te merken, vs. 1—"zij namen hare lampen," liever, "hare *eigene* lampen," een ieder voor zich. "Den Bruidegom te gemoet." Cod. D. de St., en ook de eerwaardige Syrische vertaling voegt er bij, "*en de*

bruid," omdat men natuurlijk aan den bruidegom en de gezellinnen der bruid niet kon denken, zonder de bruid zelve, gelijk zij dan ook in Ps. xlv en het Hooglied optreedt vergezeld van hare maagden. Het valt echter moeijelijk te zeggen wie of dan de bruid is, zoo niet de maagden de bruid zelve zijn, maar in eene andere betrekking tot den Bruidegom.

Vs. 6,—" Ziet, de Bruidegom komt," liever, met klem en kracht: "Ziet de Bruidegom!" Er zijn nog eenige kleinere varianten, die wij hier met stilzwijgen mogen voorbijgaan.

De belijdende, uitwendige kerk, zoo luidt de gewone verklaring, wordt hier voorgesteld door tien maagden, welke met hare lampen uitgingen, den bruidegom te gemoet. Deze komt, volgens Joodsch gebruik, laat in den nacht naar de woning der bruid. Daar wacht zij op hem, omgeven van een' stoet van speelgenooten, hare vriendinnen, die, zoodra zij kennis krijgen van de aankomst des bruidegoms, uitgaan om hem op feestelijke wijze met brandende toortsen te begeleiden naar de woning der bruid, alwaar de bruiloft dan met grooten luister gevierd wordt.

De *Bruidegom* is de Heer Jezus. Als zoodanig wordt hij reeds in Ps. 45 voorgesteld, en dikwijls in het Nieuwe Testament. De benaming geeft zijne uitnemende liefde en trouw jegens de gemeente te kennen. Geloovigen zijn Hem nu reeds ondertrouwd in geloof, Hos. ii: 19, maar de plegtige, openbare viering der bruiloft is voorbehouden voor dien grooten dag, wanneer de bruid zich zelve geheel bereid zal hebben (Openb. xix: 7).

De *tien maagden* zijn leden der kerk, die belijdenis huns geloofs in Christus hebben afgelegd. Ze zijn *tien* in getal, volgens gewoon gebruik, gelijk de Joden ook geen pascha vierden of Synagoge hielden, of er moesten ten minste tien tegenwoordig zijn. Het is hun pligt en voorregt den Heer Jezus bij zijne tweede komst te gemoet te gaan en te vereeren. Daartoe wachten zij op hem met de fakkels in de hand. Maar terwijl zij allen *maagden* zijn, d.i. personen van hetzelfde kerkgenootschap, zoo verschillen zij toch voor den Hartenkenner hemelsbreed van elkander, want vijf waren wijs, maar de andere vijf dwaas. De

eerste zijn de opregte christenen, de andere de geveinsde huichelaars. "Ware godsdienst is ware wijsheid; zonde is dwaasheid, maar bovenal de zonde van huichelarij; want zij zijn de grootste dwazen, die wijs zijn in eigen waan, en zij de snoodste zondaren, die zichzelven voordoen als regtvaardigen" (Heurz.)

De dwaasheid der dwaze maagden openbaarde zich daarin, dat zij wel hare lampen namen, maar geene olie met zich. Zij hadden naauwelijks genoeg olie om hare lampen voor een tijd te doen branden en eene vertooning te maken, alsof zij waarlijk van plan waren den Bruidegom te ontmoeten, maar het ontbrak haar aan de kruiken om de lampen aan te vullen, indien de Bruidegom mogt vertoeven. Het ontbrak haar aan het innerlijk beginsel. De lamp van uiterlijke belijdenis houden zij in de hand, maar in het hart is er geen grondige kennis, geen vast besluit, geen levenskracht om haar in de beproeving staande te houden. Het ontbreekt haar aan waarachtig geestelijk leven. Derhalve maken zij geene voorziening voor de toekomst, maar tevreden met, zoo niet trotsch, op den schoonen schijn, gaan zij onbeschroomd de toekomst tegen.

De wijze maagden daarentegen bleven hare goede belijdenis getrouw, uithoofde van een inwendig goed beginsel. De vaten harer harten zijn gevuld met olie, de genadegaven, het leven des H. Geestes. Zij bezitten het beginsel van een levend geloof in Christus, en liefde jegens God en de broederen. Hare wijsheid is dan ook vooral daarin zigtbaar dat zij voorzorg gebruikten, mogt de Bruidegom vertoeven te komen.

En de Bruidegom vertoeft. In de dagen der Apostelen reeds hebben Christenen met vurig verlangen uitgezien naar den dag der verschijning van Christus. Dan, de Profeet Habakuk had het vooruit den geloovigen aangezegd: "Het gezigt zal nog tot eenen bestemden tijd zijn, dan zal Hij het op het einde voortbrengen en niet liegen; zoo Hij vertoeft, verbeid Hem, want Hij zal gewisselijk komen, Hij zal niet achterblijven."

Nu werden allen zorgeloos en traag. De wijze maagden, echter, hoewel er bij haar eene verkoeling van liefde en ijver plaats vond, behielden haar eerste beginsel, terwijl de dwaze in hare zorgeloosheid ter

naauwernood hare uiterlijke belijdenis bewaarden.

Schielijk ter middernacht, toen zij hem het minst verwachtten, daar wordt het geroep gehoord, "Ziet de Bruidegom." Gelijk het was bij de eerste, zoo bij de tweede komst des Heeren: stil, onverwacht overvalt Hij eene argelooze wereld. Ontsteld stonden de maagden op; haastig grepen zij hare lampen, en stelden zich in gereedheid om den Bruidegom te ontmoeten. Helaas, nu antwoorden de dwaze maagden, dat het haar aan olie ontbreekt: en, hare lampen gaan uit. Hoe lang de huichelaar ook zijn rol spelen moge, eindelijk wordt hij in al zijne boosheid en ellende ten toon gesteld. — In hare verlegenheid wenden zij zich tot de wijze, maar zij weigeren: een ieder moet genade voor zichzelf zoeken; de regtvaardige zal door zijn geloof leven. Zij gaven haar evenwel goeden raad. Gaat, koopt voor uzelven, d.w.z., al is het reeds laat, wendt u tot God, gebruikt de middelen der genade. Weg gingen zij dan ook naar de verkoopers. Komt de dood, dan te laat om genade te zoeken; uit de benaauwdheid kan de trouwste leeraar of de vroomste Christen niet helpen. Het is te laat. De Bruidegom toeft nu niet langer: de bruilofts-trein gaat voort, en die gereed waren gingen om feest te vieren. Christus zal gezien worden ter zaligheid van degenen die Hem verwachten. De deur werd gesloten, het lot van allen is onherroepelijk beslist. En toen nu nog de dwaze maagden met een ijdel vertrouwen kwamen om toegang te eischen door de hemelpoort, werden zij afgewezen; gelijk een Ezau zijn zij verworpen, voor eeuwig verloren!

Aldus luidt ongeveer de gewone verklaring, gegeven door de oude kerkvaders, door Bijbelverklaarders en predikers van alle tijden, en bij name ook door de Vaders der Gereformeerde kerk. Zij komt dus tot ons met eene aanspraak op onze achting en eerbied welke wij gaarne erkennen. Wij zijn toch niet,—hopen het nooit te worden,—geestverwanten derzulken, die alles verachten, dat ons van de vaderen is overgeleverd, terwijl zij zelven luttel genoeg weten voort te brengen. Gelijk gezegd, geen grooter dwaas dan de waanwijze onzer dagen. Dan, onze achting voor deze aloude verklaring kan ons niet beletten om met alle

bescheidenheid eenige aanmerkingen daarover te maken.

Het punt in geschil betreft de vraag : kan alles, dat er in de gelijkenis gezegd wordt van de dwaze maagden toepasselijk worden gemaakt op bloote naamchristenen, valsche belijders, huichelaars? Kunnen geveinsden, met het masker van godsvrucht op het gelaat, met het opzettelijk doel om te bedriegen, voorgesteld worden onder het beeld van maagden, reine, kuische maagden? Geheel anders, ja tegenovergesteld is in dit opzigt de doorgaande symboliek (zinnebeeldige voorstelling) der schrift. Het afvallige Israël, de valsche kerk komt steeds voor in de gedaante van eene hoer (zie de Profeten; Openb. xvii). Daarentegen de gemeente des Heeren in hare trouw en liefde tot den Heiland is eene reine maagd. Zie Hoogl. i, iii; Openb. xiv: 1—5. Merkwaardig, zeer toepasselijk bij onze beschouwing, zijn de woorden des Apostels: 2 Cor. xi: 2, "Ik heb ulieden toebereid, om u als eene reine maagd aan éénen man voor te stellen, namelijk aan Christus." Het is waar zij zijn dwaas: desniettemin zij blijven maagden. Het kan hier alleen de vraag zijn: mogen wij aan deze eigenschap (hare dwaasheid) zooveel invloed op hare persoonlijkheid toeschrijven, dat zij daardoor werkelijk haar eigendommelijk karakter verliezen? Bekend is het, dat "dwaas" in de H. Schrift vooral een zeer slechten zin heeft; wanneer de Apostel echter spreekt van "het dwaze Gods," "de dwaasheid der prediking," en van zichzelf als "dwaas om Christus wil," dan zien wij, dat het verband ons leiden moet tot den regten zin des woords. Heb ik hier door "dwaasheid" dan iets ergers te verstaan behalve onvoorzigtigheid, zorgeloosheid, verwaarloozing van de middelen ter voorbereiding, terwijl het eigenlijke maagdelijke karakter toch overblijft, of meer dan dit?

Wat is wijsheid? "Wijsheid is kennis en keuze van de beste middelen, tot het beste einde, omdat zij de beste zijn;" dat is de bepaling van een' nu zaligen vader in Christus. Dwaasheid als het tegenovergestelde beteekent dus niets anders dan onkunde en verwerping van de beste middelen tot het beste einde. En deze bepaling past uitnemend in de gelijkenis, aan-

gezien de dwaze maagden ook tijd en middelen verwaarloosd hebben, waardoor zij een zeker doeleinde bereiken moesten. Hare dwaasheid is dus in niets anders te zoeken dan in de bovengenoemde onvoorzigtigheid en slechte voorbereiding.

Verder, 'zij gingen uit.' Daartoe moesten zij menige opoffering maken. Zij moesten zich met zorge gereed maken, een kostbaar feestgewaad aanschaffen. Zouden huichelaars zich die moeite getroost hebben? Daarenboven, dat zij uitgingen kan niets anders zijn dan een bewijs van achting en toegenegenheid voor den Bruidegom om zijn eigen persoon, of wegens hare liefde voor de bruid. Want dat zij de bijzondere vriendinnen der bruid waren, verklaart het enkele feit, dat zij hare speelgenooten waren. Het is waar: Velen zullen in dien dag zeggen: "Heere, Heere, hebben wij niet in uwen naam geprofeteerd, en in uwen naam duivelen uitgeworpen, en in uwen naam vele krachten gedaan," tot wie de Heer op *bijna* gelijke wijze als tot deze zeggen zal: "Ik heb u nooit gekend." Maar merk er op, in al hetgeen die geveinsden beweren is geen bewijs van vriendschap en liefde: zij kunnen nimmer met de dwaze maagden spreken: "Heere, Heere, wij hadden ons toch opgemaakt om u op dezen dag te ontmoeten en te eeren."

Nog meer. Zij hadden, even als de wijze hare lampen; daar was olie in, die brandde, gelijk blijkt uit vs. 8: "Onze lampen gaan uit." Olie nu is in de H. Schrift steeds een zinnebeeld van den Heiligen Geest (zie Ps. xlv: 7, 8., Zach. iv: 2, 3.; Hand. x: 38), niet noodwendig "de zalving met den H. Geest" (Lange). Nemen wij aan, volgens de gewone verklaring, dat de lampen het *hart* voorstellen, dan kan hier niets anders door de brandende lamp (toorts) worden bedoeld, dan de *verlichtende heiligende* werking des Geestes. Wederom, beteekent de olie in de kruikjes ("vaten") het inwendig beginsel van "een levend geloof in Christus en ware liefde tot God en de broederen," dan moet de olie in de lamp hetzelfde beteekenen. De beteekenis hangt toch niet af van de *plaats* waar iets zich bevindt, maar van de zaak zelve. Zonderling is de redenering van Lange, die eerst staande houdt tegenover de Wette, olie is de "zalving met den

H. Geest," daarna opmerkt, de dwaze maagden waren hoegenaamd niet op de olie bedacht, en eindigt met te verklaren dat zij dus het doode deel der gemeente voorstellen: "dat slechts in schijn leeft, omdat het voor den schijn leeft." Waren zij dan niet zoo zeer bedacht op olie, dat zij hare lampen daarmeê gevuld hadden? Ledige lampen zonder olie zijn, naar onze meening, veeleer het regte symbool voor ledige harten en eene uitwendige, doode belijdenis. Op de aanmerking van Calvijn: "Multum se torquent quidam in lucernis, in vasis, in oleo. Atqui simplex et genuina summa est, non sufficere alacre exigui temporis studium, nisi infatigabilis constantia simul accedat," laat hij zich, tegen zijn eigen beschouwing aan, ontvallen: "In de constantia, uiterlijk beschouwd, staan de dwaze maagden in 't geringst niet achter. Zij smeeken, zij loopen zelfs ter middernacht nog om olie naar de verkoopers." *Uiterlijk beschouwd*! Maar is niet de geheele gelijkenis eene zinnebeeldige, dus uiterlijke voorstelling van het koningrijk der hemelen? Is de olie in de kruikjes ook niet iets uiterlijks?

Deze zijn eenige bezwaren, die ons voor den geest komen bij het overwegen van de gewone verklaring. Wat of de lezer daarvan ook denke, ons komen zij zoo gewigtig voor, dat, indien wij eene andere in de plaats konden stellen, die beter past in al de deelen der gelijkenis, wij dat met blijdschap doen zouden. Werkelijk slaat men dan ook eene andere uitlegging voor volgens welke de wijze maagden ware geloovigen zijn, en de dwaze belijders van Christus, die bij de tweede komst des Heeren van zekere voorregten zullen uitgesloten worden, echter niet verloren gaan, en derhalve ook geloovigen zijn. Deze beschouwing wordt voorgestaan, o.a. door Olshausen, Stier, Leiss. Inderdaad, bovengenoemde bezwaren worden allen daardoor uit den weg geruimd; zij zou ons dus allezins aannemelijk schijnen, indien een welbekende uitlegger (Ryle) niet daarvan zeggen kon: "Mij dunkt dat daardoor aan de duidelijke meening van het slot der gelijkenis geweld wordt aangedaan, dat zij in strijd is met den doorgaanden inhoud van de geheele rede des Heeren, en dat zij tevens in tegenspraak is met

vele teksten der Heilige Schrift.” Uitgesloten van het bruiloftsfeest, dat is, zoo beweert men, uitgesloten van de eeuwige gelukzaligheid: de bruiloft is inleiding tot voorfeest van de eeuwige zaligheid. De woorden van afwijzing: “Voorwaar, zeg ik u, ik ken u niet;” en: “Ik heb u nooit gekend; gaat weg van mij,” tot de werkers der ongeregtigheid gesproken, verschillen zoo weinig, dat zij dezelfde straf schijnen te kennen te geven. En wanneer Stier en Olshausen de maagden op ééne lijn stellen met de dienstknechten in de volgende gelijkenis, dan moet ook de straf der dwaze maagden dezelfde zijn als die van den boozen en luijen dienstknecht (vs. 26), die uitgeworpen wordt in “de buitenste duisternis, daar zal zijn weening en knersing der tanden.”

Zoo willen wij de gelijkenis dan nog eens met aandacht lezen, om te zien, welke oplossing wij daarvan vinden mogen. En mogt het dan nog blijken, dat wij geen bevredigend resultaat erlangen, men houde in ’t oog, dit is eene studie “om studielust aan te wakkeren.”

Vs. 1. “*Alsdan.*” Het verband moet ons hier zeggen, welke tijd of gelegenheid er bedoeld wordt. Het zegt ons ook duidelijk dat de tijd is de dag van de toekomst van Christus. Men houde in ’t oog, terwijl de gelijkenis door een “*alsdan*” op het voorgaande terugwijst, zoo is het met de volgende gelijkenis verbonden door het redegevende “Want” (vs. 14), terwijl het van het tafereel des eindgerigts gescheiden is door een “wanneer” (vs. 31). De gelijkenis ziet dus niet op Christus eerste komst—hoe kan iemand daaraan denken? —noch op de verwoesting van Jeruzalem, noch op den dood—er wordt nergens in de Schrift gesproken van den dood als van Christus toekomst—ook niet op de kerk in haar tegenwoordigen toestand. De gelijkenis geeft ons het koningrijk der hemelen uit een zeker oogpunt te zien *in den tijd kort voor de tweede komst des Heeren.* Dat blijkt uit het gewigtig *doel* der gelijkenis, opwekking tot waakzaamheid vóór die toekomst. En dat blijkt ook ten overvloede uit het futurum: “*zal* gelijk zijn,” of liever, “zal gelijk gesteld worden,” werkelijk, feitelijk, zoodat er niet slechts eene overeenkomst zal plaats vinden, maar eene dadelijke gelijkheid tusschen deze gelijkenis en den toestand der gemeente.

"Het koningrijk der hemelen." Johannes de Dooper en de Joden die hem hoorden, verstonden door deze uitdrukking niets anders dan het nieuwe Godsrijk, dat door Messias zou worden gesticht. Zoo begrepen het ook al de geloovigen ten tijde van Christus eerste komst, zooals Simeon, Zacharia, Nathanaël. Naar luid der profetiën van Daniel verwachtten zij welhaast de oprigting des koningrijks door Koning Messias. En was de Heer Jezus door zijn volk als volk op de regte wijze erkend en geloovig aangenomen, had hij hun ook het koningrijk opgerigt. Die verwachting bleef dan ook voortleven in de harten der discipelen, als dierbaar tot het einde (zie Hand. i : 6). Zij vergisten zich niet ten aanzien van de zaak zelve, maar van den tijd. De Joden hebben echter " den Zoon des Menschen," hun wettigen koning, verworpen. Het koningrijk werd dan ook van " de kinderen des koningrijks weggenomen en een volk gegeven dat zijne vruchten voortbrengt" (Matth. viii : 12). Hier vangt nu eene nieuwe periode, eene nieuwe genadebedeeling aan, " het laatste der dagen" genoemd. Het koningrijk komt nu inwendig in de harten, om aan het slot der bedeeling ook in uitwendige gedaante te worden gevestigd op aarde.

En nu—voor het tegenwoordige genoeg over dit belangrijk onderwerp. Wij hebben er vrede meê, zoo men zegt: " Wij verstaan door de uitdrukking Jezus leer, het heil ons door Hem aangebragt, de kerk, de eeuwige gelukzaligheid," indien men maar niet vergeet: het koningrijk der hemelen is dan, en dan eerst volmaakt, wanneer " de Zoon des menschen" komt om op den stoel zijns vaders David als koning te heerschen.

"Aan tien maagden, welke enz. De gelijkheid bepaalt zich niet alleen bij de tien maagden, maar strekt zich ook uit tot alles dat zij doen en lijden. Haar hoofddoel is den bruidegom ter regter ure te ontmoeten en te begeleiden tot het bruiloftsfeest. Er zijn er *tien,* als voltallig gezelschap, een afgesloten geheel. Het feest is dan ook de plegtige afsluiting des ouden en de inwijding des nieuwen. Het is het welkomstmaal, waarmeê de koning zijne getrouwe dienstknechten en vrienden begroet in zijn koningrijk. Het is het feest van de volmaakte bruidgemeente van Christus, de 144,000 staande met het Lam op berg Zion : " reine maagden

die het Lam volgen, waar het ook heen gaat: gekocht uit alle menschen, eerstelingen Gode en het Lam" (Openb. xiv: 1—5). Dan voert de koning hen in het wijnhuis (eetzaal), en de liefde is zijne banier over hen. Dan spreekt hij: "Eet, vrienden! drinkt en wordt dronken, o liefsten" (Hoogl. ii: 4 en v: 1).

Ten bewijze harer zelfstandigheid, droeg elke maagd haar *eigen* lamp. De eene volgde niet de andere blindelings als uit gewoonte, maar elk een wandelde in het licht van haar eigen lamp. De lampen, waarmede de bruid, naar Oostersch en Westersch gebruik, begeleid werd, waren eigentlijk toortsen ("domum ducere," huwelijkstoorts). Hier zijn zij zoowel lampen als toortsen (toortslampen). Door de lampen gaven de speelgenooten haar oogmerk te kennen, viz., den bruidegom te begeleiden; zij geven dus te kennen *eene belijdenis. Hoedanig* echter deze belijdenis zij, hangt af van den inhoud der lamp, de olie, en het licht dat de olie geeft. De lamp is daar om door middel van olie licht te geven, en beantwoordt derhalve dan eerst aan haar doel, wanneer zij werkelijk licht geeft.

En wat de *maagden* zelve betreft; zoo wij haar niet enkel beschouwen in hare betrekking tot de bruid, de eeredienst die zij verrigten als bruidsjuffers, maar ook op haar maagdelijk karakter, dan worden wij genoopt tot de verklaring: deze zijn zielen die zich van de wereld hebben afgezonderd, en in liefde en trouw den Heere Jezus toegewijd, om onstraffelijk voor Hem te staan in dien dag.

Vs. 2—4. Doch, hoewel allen maagden waren, verschilden zij overigens in hoedanigheden en handelwijze zeer van elkander. Want vijf van haar waren dwazen, en vijf waren wijzen; de eerste namen hare lampen alleen, de tweede bij de lampen ook nog kannetjes of fleschjes met olie gevuld. De olie in de lamp kan niets anders beteekenen dan verlichting (licht der olie) en reiniging (vuur der olie) door den Heiligen Geest. Het licht ontstoken in den nacht om den bruidegom feestelijk te begeleiden,—geeft dus te kennen, die waakzaamheid tot de toekomst des Heeren, door de genade des Heiligen Geestes gewerkt in het hart des Christens. De tegenwoordige bedeeling is een nacht in vergelijking van de toekomstige (Rom. xiii: 2 enz).

De olie in de "vaten" kan ook geen andere beteekenis hebben dan de olie in de lamp, afgezien van de omstandigheid, dat gene ten gebruike gereed is, echter nog niet *gebruikt is*:—beteekent dus dezelfde genadegave des Geestes, in hare volheid weggelegd voor de geloovige ziel, en die zij met alle kracht vast houdt, dus *standvastigheid, volharding in wachten en waken.* Deze volheid van genade verzuimden de dwaze maagden; zij meenden te kunnen volstaan met hetgeen zij reeds bezaten.

Vs. 5. Maar hoe hebben wij het dan te verstaan, dat èn de dwaze èn de wijze maagden "sluimerig werden eindelijk: (het hoofd viel haar gedurig op de borst neder), en in slaap vielen"? Aldus: toen de Bruidegom veel langer weg bleef, dan zij verwacht hadden, zoodat het haast middernacht werd, werden allen overmeesterd door de zwakheid harer natuur. Ook de geloovigen zijn behebt met veelvuldige zwakheden. De nacht is duister en lang. Zij worden moede van waken, en kunnen eindelijk de oogen niet meer open houden. Doch bij deze zorgeloosheid zijn de wijze geloovigen bekommerd, bij deze gerustheid ongerust, en zij blijven vasthouden aan de genade. "Ik sliep, maar mijn hart waakte." Hare fleschjes durft niemand haar ontnemen: hare lampen branden nog helder, terwijl die der dwazen al flaauwer worden: en de kannetjes zijn bij de hand om, wanneer zij wakker worden, het ontbrekende weer aan te vullen. Evenwel, de Heer vertoeft zoo lang, dat ook de wijzen in slaap vallen.

Vs. 6. Zie boven.

Vs. 7, 8. Het dient opgemerkt, dat op het geroep *al* de maagden opstonden. De dwazen hadden dus ook hare lampen tot nog toe brandende gehouden, want nu eerst gingen zij uit. Van daar de noodzakelijkheid de wiek af te korten, versche olie bij te doen, welke de dwazen niet hadden. Derhalve bij al hare toebereiding, flikkerde de vlam toch maar even op.

Vs. 9 en 10. De met volharding waakzame zielen gaan in tot de bruiloft. Zij deelen met Christus in zijne vreugde en de heerlijkheid van zijn koningrijk. Zij hebben de bijzondere gave zóó noodig, zóó onmisbaar om de plegtige inwijding des rijks bij te wonen,

namel. de waakzaamheid, vastgehouden tot aan het einde.

Vs. 11, 12. Zij die echter niet hebben gewaakt en onbereid zijn, worden buiten gesloten. Meer wordt er niet gezegd. En geen ander gevolg liet zich verwachten uit de geheele strekking der gelijkenis. Er wordt niet gesproken van straf, ook niet van "de buitenste duisternis." Uitgesloten wegens onbereidheid! "Ik ken u niet." Alsof de Heer zeggen wil: "Gij moogt vrienden zijn, maar de deur is nu eenmaal gesloten, zij wordt niet weder opengedaan, nu het feestgezelschap eenmaal binnen is. Gij moest u in tijd bij den bruilofts-trein aangesloten hebben om toegelaten te worden."

Vs. 13. "*Zoo waakt dan*" Aldus besluit de Heer met woorden van de ernstigste waarschuwing. Maar wie moeten waken? Ware geloovigen worden zorgeloos, maar ongeloovigen, zij die geen beginsel des geloofs deelachtig zijn, slapen altijd. Dus gij mijne discipelen, en allen die in mij gelooven. Hooren wij het van den Heer zelven: "Ik zeg het *allen*, waakt." Zoo kan hier niemand anders bedoeld zijn dan ware geloovigen van alle tijden. De waakzaamheid met volharding toch is eene gave des H. Geestes. "Waakt dan te allen tijde biddende, opdat gij moogt waardig geacht worden te ontvlieden al deze dingen die geschieden zullen, en te staan voor den Zoon des Menschen" (Luk. xxi: 36). Deze plaats zegt ons ongeveer hetzelfde als de gelijkenis. Om te staan voor den Zoon des Menschen met blijdschap, en de verdrukking en benaauwdheid te ontvlieden, wordt gedurige waakzaamheid vereischt. Paulus zegt ons ook in 1 Cor. iii, dat er dezulken zijn die voor zich een goed fondament gelegd hebben (geloof in Christus), wier werk nogtans verbrand wordt, terwijl zij zelven schade lijden, maar toch zoo als door vuur gered worden.

Het oordeel begint met het huis Gods, "het groene hout." De gemeente des Heeren wordt gezift en gewogen. Zij die de proef doorstaan, worden toegelaten tot het bruiloftsfeest in het koningrijk. Die echter niet met volharding wakende gebeden en biddende gewaakt hebben, worden uitgesloten, en hun eeuwig lot wordt eerst bij het eindoordeel beslist. De bruidegom

komt om de gemeente te oordeelen; de Zoon des Menschen om te oordeelen de levenden en de dooden.

B.

DE UITSPRAAK VAN DEN RING VAN TULBAGH IN DE KLAGTZAAK TEGEN DEN PREDIKANT VAN DARLING.

Zoo heeft dan de Ring van Tulbagh zijne speciale zitting gehouden op den 12den Februarij laatstl., ten einde de klagte van den oud-ouderling van Reenen tegen den predikant van Darling in overweging te nemen; en wel met dat gevolg dat hij instede van in de zaak te treden haar van de hand heeft gewezen.

Als bekend met de bijzonderheden, willen wij de zaak eenigzins toelichten met de beweegredenen, die den Ring van Tulbagh genoopt hebben te handelen zooals hij gedaan heeft. Wij meenen daardoor onzen lezers geene ondienst te doen en tevens den Tulbaghschen Ring regt te laten wedervaren tegenover de oordeelvellingen, die er hier en daar over zijne handelingen vernomen worden.

Gelijk bekend is, werd er reeds in het jaar 1871, kort na de zitting der Synode, bij den toenmaligen voorzitter van den Ring van Tulbagh eene klagte tegen den predikant van Darling ingediend door een' oud-ouderling zijner gemeente, den heer van Reenen. Gemelde predikant was, nadat hij door de Synode eenigen tijd van de Bediening was ontzet (welk vonnis echter door de Burgerlijke Regtbank vernietigd werd, waarbij hij zich dan ook tegenover de Kerkelijke Overheid in zijn ambt handhaafde), weder in zijn dienstwerk hersteld, daar de Synode besliste "onder "bestaande omstandigheden, liever dan in regtstreeksch "verzet tegen de Burgerlijke Regtbank te komen, of zich "gedwee aan hare uitspraken te onderwerpen, zelve het "kerkelijk vonnis in deze zaak te herroepen." De klagt van den oud-ouderling van Reenen begint dan ook met te vermelden, dat "de ondergeteekende, gezien hebbende dat "de predikant van Darling in de Bediening hersteld is ge-

" worden, deze eerste gelegenheid te baat neemt om hem bij " de Ringsvergadering aan te klagen." De klagte zelve was als volgt:—

" Dat genoemde predikant van Darling onder zijne naamteekening " ontkend heeft dat het bovennatuurlijke tot het wezen des Christen- " doms behoort." Om dit te bewijzen haalt de klager aan hetgeen voorkomt in een' Open' Brief aan Ds. Murray, onderteekend " J. J. " Kotze, P.zn, :—Darling, 10 Jan., 1868. Ik weet dat de Moderne " Rigting het bovennatuurlijke in de geschiedenis van Jezus ter zijde " zet, maar al mogt het geloof, dat Jezus op bovennatuurlijke wijze " uit eene maagd verwekt is, dat hij ligchamelijk is opgestaan, dat hij " ligchamelijk ten hemel is gevaren, vanwaar hij komen zal om leven- " den en dooden te oordeelen, door u als het kenmerkende en dier- " baarste van het Christendom beschouwd worden, ik vind in dat alles " het wezen des Christendoms niet."

" De beteekenis hiervan wordt duidelijk," zoo gaat klager voort " door hetgeen hij (Ds. Kotze) in een' volgenden brief dd. 7 Februarij, " 1868, geschreven heeft : " Ik had verklaard dat ik in de ontkenning " van het bovennatuurlijke in Jezus geschiedenis door de modernen " geene loochening of aanranding van het wezen des Christendoms " vond," en voorts " Het Evangelie van Jezus aan te nemen, daarin " te gelooven, dat maakt zalig,' en in 'dat Evangelie' vind ik 's " menschen zaligheid geenszins van het geloof aan bovennatuurlijke " leerstukken afhankelijk gemaakt." Klager beweert verder, dat deze " algemeene ontkenning ook door Ds. Kotze op bijzondere leerstukken " werd toegepast, waar hij in denzelfden Open Brief zegt—' Ik ga van " Jezus vernemen wat Hij mij als Christendom heeft geleerd, en zet ik " mij aan zijne voeten neder, dan vind ik geenszins dat hij 's menschen " zaligheid van het geloof aan zijne bovennatuurlijke geboorte uit eene " maagd, zijne ligchamelijke opstanding en hemelvaart afhankelijk " stelt."

Klager betoogt nu in zijn klagtschrift 'dat bovenstaande leer ten eenen male strijdig is met Gods Woord en de Belijdenisschriften der Nederd. Gereformeerde kerk van Zuid Afrika. Hij verwijst daartoe bijzonder naar de 7de, 14de, 17de, 18de en 23ste Zondagsafdeelingen van den Heidelbergschen Catechismus. Ook beroept hij zich ter staving zijner klagte op de Nederlandsche Geloofsbelijdenis Artikelen 18 en 19.

Dit stuk nu werd reeds vóór de zitting van den Tulbaghschen Ring in 1871, in handen van den Voorzitter des Rings, Ds. T. M'Carter, gesteld, en door hem in de vergadering in October, 1871, ter tafel gelegd. De Ring besloot dadelijk het klagtschrift in handen der Ringscommissie te stellen, om er meê naar de wet te handelen. Op onverklaarbare wijze werd echter dit oorspronkelijk klagtschrift verlegd. Men schreef over en weer omtrent de zaak, totdat het reeds laat in 1872 werd. Daarop zond oud-ouderling van Reenen dezelfde klagte op nieuw in, tezamen met eene nieuwe klagte tegen den predikant van Darling.

Dit tweede klagtschrift hield in I. "Dat de predikant van "Darling bij gelegenheid der laatste Ringsvergadering, te "Ceres gehouden, openlijk verklaard had, "dat hij sedert "de Synode van 1862 niet meer over den Heidelbergschen "Catechismus predikte," en betoogde dat dit in strijd was met Art. 43: 1, der Kerkewetten, waar gezegd wordt "zij (predikanten) zijn gehouden gezettelijk te prediken, inzonderheid ook over den Catechismus," en II klaagde oud-ouderling van Reenen "dat de predikant van Darling "bij dezelfde gelegenheid verklaard had, dat hij niet iedere "vraag van den Catechismus kon verdedigen als gegrond "op Gods Woord en daartoe gewezen had op Antw. 60 van "gezegden Catechismus,"—hetwelk hij beweert ontrouwheid te zijn aan de plegtige belofte door den predikant van Darling bij zijne legitimatie onder zijne naamteekening gedaan.

Van beide klagten werd nu dadelijk volgens Art. 156 der Kerkewetten aan Ds. Kotzé afschrift gezonden, waarop hij, naar eisch van hetzelfde Artikel, kort daarna zijne verantwoording inzond. Intusschen was de tijd weder daar dat de Ring bijeenkomen moest. De Ringscommissie rapporteerde dat zij wel den predikant van Darling afschriften gezonden had van de klagten tegen hem ingediend, en van hem zijne verantwoording had ontvangen, waarop zij hem eene Akte van Beschuldiging had moeten beteekenen, maar dat zij geen genoegzamen tijd daartoe vóór de zitting des Rings gehad had, daar Art. 158 der Kerkewetten vordert, dat dit laatste minstens zes weken vóór de zitting des Rings geschieden moest. Zij beval tevens aan, dat er eene speciale vergadering des Rings zoo spoedig mogelijk belegd worde ten einde de klagtzaak tegen den predikant van Darling te behandelen. Deze aanbeveling der Ringscommissie werd door de groote meerderheid der vergadering aangenomen, daar men volgens de wet niet weder voor gewone werkzaamheden bijeen komen kon vóór October, 1874, dewijl de Synode in 1873 zitten moet.

Intusschen eischte de predikant van Darling, nog staande de vergadering, zijne verantwoording op de klagte tegen hem ingediend, terug. Dit echter weigerde de vergadering, daar zij meende dat er volkomen volgens de wet gehandeld was, en de predikant van Darling volgens Art. 156 zijne bekentenis of verantwoording bij de Ringscommissie had moeten indienen, zooals hij gedaan had.

De speciale Ringsvergadering, ten einde de klagtzaak tegen Ds. Kotzé te behandelen, werd opgeroepen om den

12den Februarij, 1873, te zamen te komen. Intusschen werd door de Ringscommissie de Akte van Beschuldiging aan Ds. Kotzé toegezonden, en hij werd opgeroepen om op bovengemelden datum voor de vergadering te verschijnen. Door den Voorzitter opgeroepen om haar verslag te doen, meldde de commissie, dat zij den predikant van Darling de Akte van Beschuldiging had toegezonden, en dat zij een geschrift had opgesteld, hare redenen te kennen gevende, waarom zij gemeend had met de zaak te moeten voort-aan. Het was trouwens ook bekend, dat de predikant van Darling zijne vroegere verklaringen over het wezen des Christendoms, waarover juist geklaagd was, niet teruggetrokken, maar veeleer duidelijk gehandhaafd en verdedigd had, en dat hij nog in de meening volhardde, "dat 's menschen zaligheid in het Evangelie niet afhanke-"lijk gesteld wordt van het geloof aan bovennatuurlijke "leerstukken, als de geboorte van Jezus uit eene maagd, "zijne ligchamelijke opstanding en hemelvaart,"—eene meening klaarblijkelijk in lijnregten strijd met de leer des Bijbels en met verschillende Zondagsafdeelingen van den Heidelbergschen Catechismus en met de Geloofsbelijdenis.

Gereed om met de zaak voort te gaan, vraagde de predikant van Tulbagh, die mede lid der Ringscommissie was, het woord op een punt van orde, en zegt dat hij eerst in den laatsten tijd er op opmerkzaam geworden was dat de Artikelen 156—161 van de Kerkewet, volgens welke de Ringscommissie in de klagtzaak was te werk gegaan, nog het eigendom van de Commissie van Revisie en niet van de kerk waren. Blijkens de Acta Synodi had de Synode die nimmer, nadat zij door de Commissie van Revisie waren opgesteld, weder voor haar gehad en goedgekeurd, hetwelk had moeten geschieden volgens Art. 21*a* der Kerkewetten, en deed het volgend voorstel :

"Aangezien het den Ring gebleken is : —

"1. Dat er in de Artikelen onzer Wetten en Bepalingen, volgens welke de Ringscommissie de zaak heeft behandeld van den oud-ouderling van Reenen v e r s u s den predikant van Darling, veranderingen voorkomen, en

"2. Aangezien het niet uit de Acta Synodi blijkt, dat die veranderingen naar eisch van Art. 21[a] door de Synode zijn goedgekeurd en door de Moderatoren der Synode zijn onderteekend.

"3. Zoo besluit de Ring in deze zaak niet verder te treden, alvorens de Synode de gemaakte veranderingen heeft goedgekeurd."

Spoedig zag de Vergadering het ook in, dat er voor haar geen andere weg open stond. Art. 21*a* der Kerkewetten toch bepaalt dat de Actuarius belast is "met het overnemen "gedurende de zitting der Algemeene Vergadering, uit

"de handelingen dier vergadering van elk besluit "dat door den druk moet worden bekend gemaakt, "hetzelve in forma gereed maken, opdat zoodanige "besluiten op den laatsten dag der zitting, en vóór "het opbreken der vergadering, aan dezelve voorgele- "zen en door de Moderatoren geteekend kunnen worden." Ieder besluit der Synode dus, moest, eer het door den druk bekend gemaakt werd, nadat de Actuarius het in forma in gereedheid gebragt had, vóór het opbreken der Synode, aan dezelve voorgelezen en door de Moderatoren onderteekend worden. Dit schijnt de duidelijke beteekenis' dier wets-bepaling te zijn. Wel had de Synode zelve besloten dat zekere "door de Permanente Commissie van Revisie te "maken veranderingen van artt. 156—161 naar het begin-"sel in de Vergadering aangenomen, in de volgende uitgave "der Kerkelijke Wetten zouden worden opgenomen," doch men gevoelde dat dit bepaald in strijd was met bovenge noemd Art. 21*a*, en tevens met alle gezonde beginselen van wetgeving. Hoe konden toch veranderingen in de wetten, en wel zulke belangrijke veranderingen, op zoodanige wijze door eene Commissie gemaakt, zonder dat die immer voor de Synode geweest waren, als wetten der kerk gelden? Zou men het kunnen wagen op grond van zulke wets-artikelen besliste stappen in belangrijke zaken van kerke-tucht te nemen? Kon nu een klein aantal predikanten en ouderlingen in den Ring vergaderd het op zich nemen, om, dit wetende, de kerk in nieuwe moeijelijkheden te dompe-len? Wat zou het uitoefenen van kerketucht baten, waar men haar toch niet volgens zijne eigene wetten handhaven kon? Kon men er nog al op rekenen, dat de Synode den Ring in dezen ondersteunen en zijn besluiten handhaven zou tegen wie dan ook, op grond van hare bevoegdheid, om hare eigene wetsartikelen, als b.v. Art. 21, buiten werking te stellen en de vrijheid haar door hare wetten vergund (Artt. 114 en 120) om, "zoo veel mogelijk den toon en de "houding der burgerlijke regtspleging te vermijden,"— doch wat heeft de ondervinding der laatste Synode ons geleerd? Dat, wanneer het er op aankomt, men toch maar bukt voor de Regtbank. Men denke aan het voorstel van den Predikant van Cradock, ondersteund door den Predikant van Colesberg, dat door de vergadering ook is aangenomen. Had men gehandeld zoo als de *negen-en-twintig* protesterende leden der Synode wilden dat men doen zou; had men den moed gehad om zich aan zijne eigene verklaring der kerkewetten te houden en zich in zijne regten te doen gelden, niettegenstaande de uitspraken van Regters hier en in Engeland, voorzeker de Ring zou minder ge-

aarzeld hebben om de besluiten der Synode te handhaven. Doch nu wat stond den Ring van Tulbagh te doen? Liever dan blinde gehoorzaamheid te betoonen aan een besluit der Synode, welks wettigheid, op zijn best genomen, *heel twijfelachtig* was, besloot hij het voorstel van den Scriba aan te nemen, en de zaak van de hand te wijzen.

Dat de zaak geheel van de hand gewezen en de predikant van Darling in het oog der wet vrij verklaard werd, is velen voorzeker vreemd voorgekomen. Doch men bedenke hoe de zaken stonden. Reeds driemalen was dezelfde klagte tegen Ds. Kotzé ingebragt. In de eerste Ringsvergadering te Ceres had de toenmalige Voorzitter verzuimd de zaak, volgens de wet, in de handen der Ringscommissie te stellen. Bij de tweede vergadering te Tulbagh, namel. in 1872, was men te laat begonnen met de stukken, volgens de wet, in te dienen, en kon men dus ook niet met de zaak voortgaan. Nu weder op eene vergadering des Rings, bijzonder daartoe belegd, ontstond dit bezwaar. Zou het nu billijk en regtvaardig tegenover den Predikant van Darling geweest, zou het, behoudens de achting door de vergadering aan zichzelve verschuldigd, goed geweest zijn, de zaak verder op de lange baan te schuiven? De Synode toch, die dit jaar vergadert, kan haar niet opnemen. De Ring vergadert niet weder vóór October, 1874, en men wilde er niet van hooren om weder eene speciale vergadering des Rings kort na de Synode te hebben. Daar de Rings Commissie de klagte tegen Ds. Kotzé opgenomen had en hem dus in een' staat van beschuldiging had gesteld, zou de Predikant van Darling dus nog minstens twee jaren hebben moeten wachten, eer de zaak die tegen hem hangende was, beslist zou worden. De Ring kon derhalve geen ander besluit nemen dan hetgeen hij genomen heeft. Volgens het voorstel, zooals het werd aangenomen door de vergadering, werd besloten "in deze zaak niet verder te handelen, maar "het bezwaar omtrent bovengenoemde Artikelen onder de "aandacht der Synode te brengen." In de aanstaande Synode zullen wij dus wel meer van deze zaak hooren.

Wij meenen thans genoeg gezegd te hebben om de handelingen van den Tulbaghschen Ring in het regte daglicht te stellen. De Ring wordt van meer dan eene zijde beschuldigd van ongehoorzaamheid en insubordinatie tegenover de Synode. Immers de Synode had bepaald dat zekere Artikelen, door eene Commissie van Revisie te formuleren, in het Wetboek opgenomen worden en als wet gelden zouden. Doch wanneer men twijfelt, om er het minst van te zeggen, aan de wettigheid van zulk een besluit, wanneer zoodanig besluit niet alleen strijdt met Art. 21*a* der Kerkewetten,

maar ook met alle begrip van gezonde wetgeving, wanneer men weet dat de leden der Commissie van Revisie slechts door middel van correspondentie met elkander communicatie hadden, wanneer men reden mogt hebben te vermoeden dat de Synode welligt in een onbedachtzaam oogenblik dat besluit genomen heeft, ten einde de zaken te bespoedigen, zonder rijpelijk te overwegen wat zij deed,—zou het dan pligt geweest zijn voor den Ring om blinde en onbepaalde gehoorzaamheid te betoonen aan de Synode?

Zou de Synode ook op dat oogenblik bedoeld hebben om Art. 21*a* buiten werking te stellen? Dit wordt gezegd, en men beroept zich daartoe op hetgeen wij op pag. 79 van de Acta Synodi lezen: "Daar de aanmerking ge-" "maakt wordt dat hetgeen in Art. 21*a* der Kerkelijke" "Wetten bepaald is,—dat namelijk de Actuarius belast" "is met het overnemen uit de handelingen van elk besluit," "dat door den druk moet worden bekend gemaakt," "moeijelijk op morgen kan geschieden, wordt het aan de" "Moderatoren opgedragen, hetgeen door den Actuarius in" "gereedheid is gebragt na te zien, en verder naar de wet" "daaromtrent te handelen," waarop dan onmiddelijk volgt de bepaling omtrent de verandering van Art. 156—161. Men meent hieruit te moeten opmaken dat het bepaald met het oog op Art. 21*a* was, dat ook dit laatste besluit met betrekking tot de verandering der Artikelen genomen was. Doch onzes inziens is er een groot verschil tusschen beiden. In het eerste geval besloot de Synode uitdrukkelijk in hoe verre Art. 21*a* buiten werking moest gesteld worden, en trachtte zij toch eenigzins, door aan de Moderatoren op te dragen om na te zien hetgeen door den Actuarius in gereedheid was gebragt, en verder naar de wet daaromtrent te handelen, aan gemeld Artikel der Wet te voldoen. In het laatste geval, met betrekking namelijk tot de te veranderen Artikelen 156—161, is niets van dien aard geschied. Men bedenke, niet alleen moesten zekere besluiten der Synode door eene onverantwoordelijke Commissie in de Wetten worden gevoegd, maar op eigen gezag moest genoemde Commissie zekere wetsbepalingen schrappen en andere Artikelen opstellen, *enkel naar zeker beginsel* door de Synode aangenomen, en ze tot Wetten der Kerk maken. Kunnen zulke Wetten in eenig Kerkelijk of Burgerlijk Hof gelden? Indien al de Ring zich schuldig gemaakt heeft aan ongehoorzaamheid aan de Synode, dan had hij wel genoegzame reden er toe.

Wij meenen dat de Synode en de Synode alleen de oorzaak is, waarom de Ring in het onderhavig geval niet

anders handelen kon dan hij gedaan heeft. Wij vertrouwen toch dat er leden van den Tulbaghschen Ring waren die gestemd hebben voor het genomen besluit, die niet bevreesd zijn voor de Burgerlijke Regtbank, waar zij volgens overtuiging hunnen pligt tegenover den Koning der Kerke hebben te behartigen. Er zijn er onder hen die onder de *negen-en-twintig* waren die voor het voorstel van den predikant van Uitenhage in de laatste Synode gestemd hebben, en het protest tegen het bukken voor de Burgerlijke Overheid in vollen gemoede hebben onderteekend. Dit, meen ik, dient gezegd te worden tegenover de beschuldiging, als of de Ring uit vrees voor de Regtbank "op den loop is gegaan."* Den leden van den Tulbaghschen Ring stond volgens hunne eerlijke overtuiging niets anders te doen. Zoo dierbaar is hun de kerk, dat zij liever dan haar noodeloos aan nieuwe nederlagen bloot te stellen, niet alleen van Regeringswege, maar ook in den boezem der kerk zelve, voor een oogenblik afzagen van dat wat zij anders niet zouden geaarzeld hebben te doen. Later zal het blijken, dat willen wij gelooven en hopen, dat ook dit ten goede voor de Nederd. Geref. kerk van Zuid Afrika heeft medegewerkt.

Een Lid van den Ring van Tulbagh.

JACOBUS, DE APOSTEL DER CHRISTELIJK-ISRAELITISCHE KERK.

(*Eene voorlezing.*)

De plaats, die Jacobus, de broeder des Heeren, onder de Apostolische mannen in de Apostolische Kerk bekleedt, is zoo eigenaardig als gewigtig. Zoo lang wij haar niet begrepen hebben, missen wij den sleutel om de geschiedenis der Apostolische Kerk te verstaan, en moet veel van wat wij in de Apostolische geschriften lezen voor ons onverstaanbaar blijven.

Daarom, gelukt het mij het gekozen onderwerp regt te doen wedervaren, dan zal mijn woord voor u eene welkome bijdrage zijn tot eene juiste kennis van de Apostolische Kerk.

* Zie brief van V.D.M. over den "Ring van Tulbagh," in de Zuid Afrikaan, van den 1sten Maart, 1873.

De Schrift deelt ons niet veel mede uit

DE LEVENSGESCHIEDENIS VAN JACOBUS;

maar wat zij ons verhaalt is uiterst gewigtig om zijn persoon en roeping te verstaan.

Zij noemt hem "de broeder des Heeren." Dit was hij in letterlijken zin. Zoo niet, Paulus zou deze uitdrukking hebben vermeden (Gal. i: 19, vgl. Matth. xiii: 55). 't Is aan eenen docetischen* zuurdeesem te wijten, dat zelfs uitstekende Protestantsche theologen in Jezus wel den *eenig*geborene, maar niet den *eerst*geborene van Maria willen erkennen (Matth. i: 25).

Ook ontbreekt alle grond om hem te vereenzelvigen met Jacobus, den zoon van Alpheus, een der twaalf Apostelen.

Als zoon van Maria behoorde hij tot den meestbevoorregten kring in Israel. Wij houden het er voor dat hij van der jeugd af aan als een vrome Israeliet heeft geleefd, al gelooven wij niet het berigt van Hegesippus bij Eusebius, dat hij van zijne geboorte een Nazireër geweest is. Gij vraagt ons hoe wij zijne vroomheid kunnen rijmen met het berigt van Johannes, dat de broeders van Jezus niet in hem geloofden? (Joh. vii: 5). Dat Jacobus niet gelooven kon dat Jezus de Christus was, kwam daar van daan, dat hij, even als zijne vrome volksgenooten, ook de discipelen des Heeren, zich den Christus niet anders denken kon, dan als den Koning der heerlijkheid. Hij vond in den broeder met wien hij jaren lang, als met eenen gewonen mensch, verkeerd, welligt in den timmermanswinkel gearbeid had, niets van al de heerlijkheid, die de Profeten aan den verwachten Christus toeschreven. Zijne vroegere gemeenzaamheid met Jezus was derhalve voor hem en voor zijne broeders een struikelblok op den weg des geloofs aan Jezus, dien anderen niet kenden, daar zij Jezus alleen in zijne openbare verschijning aanschouwden, als een profeet magtig in woorden en in werken (Luk. xxiv: 19).

Zoo weinig zag zelfs Maria—althans bij tijden—van den Christus in Jezus, dat zij eens met hare zonen hem voor eenen krankzinnige hield (Mark. iii; 21, 31).

* De oude Doceten loochenden dat Jezus werkelijk ondervonden heeft wat aan de menschelijke natuur, aan ons vleesch en bloed, eigen is. Die zoo denkt deinst terug voor de gedachte, dat Jezus vier broeders naar het vleesch heeft gehad (Matth. xiii; 55). Maar hij heeft toch eene moeder naar het vleesch gehad! En zou er niet iets aan hem hebben ontbroken, zoo hij wel de betrekking van kind maar niet van broeder had gekend?

Neem de nederige gestalte weg, waarin de heerlijkheid van den Christus schuilt, en gij hebt Jacobus den sluijer van het aangezigt genomen, die hem belet in Jezus—zijnen broeder—den Christus te omhelzen, naar wien hij reikhalzend uitziet. Dit weet de Heer. Pas is hij dan ook in kracht en heerlijkheid verrezen, of hij zoekt den dwalenden broeder op, en vertoont zich aan hem als DE CHRISTUS DER HEERLIJKHEID (1 Cor. xv. : 7; Jac. ii: 1). Jacobus ziet en gelooft!

Dadelijk sluit hij zich bij den kring der Apostelen aan, beleeft met hen de heerlijke veertig dagen die aan den pinksterdag voorafgaan, en wordt met hen op dezen dag "gedoopt met den Heiligen Geest en met vuur" (Hand. i: 14).

Dat hij, wien veel vergeven is, veel zal hebben liefgehad, dat hij, die zelf in den nederigen Jezus den Christus niet heeft kunnen ontdekken, een diep medegevoel zal hebben betoond met de blindheid zijns volks, wie twijfelt er aan? En zien wij hem, nadat de twaalven Jeruzalem hebben verlaten, aan 't hoofd der moedergemeente in Jeruzalem optreden, dan heeft gewis de gemeente in hem den man erkend, die van den Heer, boven anderen, tot dat gewigtige ambt was uitverkoren (Hand. xii: 17).

Om dat ambt te verstaan, gaan wij onderzoeken hoedanig

DE VERHOUDING TUSSCHEN JACOBUS EN HET VOLK VAN ISRAEL

was.

In zijne beschouwing maakten de gemeenten der geloovige Israelieten een geheel uit met het overige Israel; en wel omdat ieder Israeliet bestemd was door het geloof in Christus in waarheid Israeliet te worden. Zij allen waren "kinderen des verbonds en der profeten," wien al de beloften, bij name de belofte des Heiligen Geestes, toekwamen, en aan wie de verheerlijkte Christus ze vervullen wilde (Hand. ii: 39; v: 25).

't Was uit den aard der zaak dat zij, die in Jezus als in den Christus geloofden, zich naauwer bij elkander aansloten; en aan enkele gebruiken, zoo als de Doop en het Liefdemaal, dat met des Heeren Avondmaal besloten werd, van hunne overige volksgenooten te onderscheiden waren (Hand. ii: 38, 42). Maar zij hielden niet op Israelieten te zijn. Zij scheidden zich niet van het overige Israel af. De gemeenten in Israel waren de vergaderplaatsen van de eerste vruchten uit Israel, de uitgangspunten van den arbeid aan het gansche volk. De Christelijke Israelieten bleven in godsdienstige gemeenschap met hun volk verbonden. Zij

wandelden als de anderen naar de wet van Mozes. Zij namen als vrome Israelieten deel aan de tempeldienst (Hand. ii: 46), lieten hunne kinderen besnijden* (Hand. xvi: 3); baden op de daartoe afgezonderde uren van den dag (Hand. iii: 1; x: 10). Zij hadden (naar de juiste vertaling van Jac. ii: 2) als andere Israelieten (Hand. vi: 9) hunne Synagogen; die, zoo als het schijnt, ook door hunne volksgenooten werden bezocht (Jac. ii: 2—4).

Als het hoofd van de Christelijk-Israelitische gemeente te Jeruzalem, waarnaar de overige gemeenten in Israel als hare moeder opzagen, staat Jacobus als op eene hoogte, van waar hij het gansche volk in de verstrooijing overziet, als het volk dat geroepen is door het geloof in Jezus Christus te *zijn*, wat het sinds eeuwen aan het *worden* is. Hij kent geene andere tegenstelling tusschen de Christelijke Gemeente in Israel en het Israelitische volk, dan dat in die gemeente Israel tot zijne bestemming gekomen, waarlijk Israel geworden is. De Christelijk Israelitische gemeente is de kern van het Israelitische volk. Wat Jacobus aan haar te zeggen heeft, geldt het gansche volk, omdat het als Gods volk geroepen is in de hoogste voorregten en verpligtingen met de gemeente te deelen.

Hieruit is het anders onverklaarbaar verschijnsel te verklaren, dat Jacobus zijnen brief niet uitsluitend aan de geloovige Israelieten maar aan "DE TWAALF STAMMEN IN DE VERSTROOIJING" rigt (Jac. i: 1); en dat hij in zijnen brief, zoo wel gemeentelijke als volkstoestanden in 't oog vat (hoofdst. 4 en 5).

Met deze betrekking waarin Jacobus tot Israel stond, stemde noodzakelijk

ZIJNE VERHOUDING TOT DE WET

overeen.

Hij is zich van geene andere tegenstelling tusschen zijn Christelijk geloof en de Israelitische wet bewust, dan dat door het geloof in Christus de wet voor het eerst, in zijn eigen innerlijk en uiterlijk leven, hare volle beteekenis heeft gevonden. *Door het geloof in Jezus Christus is hij in vollen zin Israëliet geworden.* Jezus Christus had hem niet van de wet en de profetie losgemaakt, maar die, zoowel *voor* als *in* hem vervuld (Matth. v: 17); door hem te plaatsen waar wet en profetie hem wel henen wezen, maar hem niet voeren konden. Wat vroeger, in zijn streven en verlangen, een onbe-

* Het besluit op de vergadering te Jeruzalem genomen had—dit hoeft naauwelijks gezegd te worden—alleen betrekking op de geloovigen uit de Heidenen.

reikbaar ideaal, eene onvervulde belofte was gebleven, was nu door het geloof in Jezus Christus in hem vervuld, meer dan overvloedig vervuld, boven al wat hij had kunnen bidden of denken.

Eischt de wet liefde tot God boven alles en tot den naaste als onszelven (Matt. xxii: 37—39, Rom. xiii: 9), is zij *de wet der liefde* (Jac. ii: 2)? Sinds hij in Jezus Christus heeft geloofd, en met den Heiligen Geest is gedoopt, is deze wet de uitdrukking en weerspiegeling geworden van het leven dat uit Christus in hem is gestroomd. De strenge eisch der wet hindert hem niet meer Zij is voor hem *de wet der vrijheid* (Jac. i: 25, ii: 12). Zij teekent hem de baan waarop de ware Israeliet als priesterkoning wandelt, zij is *de koninklijke wet* (Jac. ii: 8).

En wat in Jezus Christus de zedelijke wet voor Jacobus is geworden, dat is de gansche Oud Testamentisch Schrift voor hem. Sedert de Opgewekte Christus hem de oogen heeft geopend om de schrift te verstaan (Luk. xxiv: 27), is zij, is alles wat zij verhaalt, wat zij beveelt en belooft, voor hem geworden het doorgaande getuigenis, de heldere spiegel, van den door lijden ter heerlijkheid geganen Christus. Vroeger reeds, ja, wees alles in de Schrift hem op Christus, maar hoe weinig verstond hij er van; nu leeft hij in de gemeenschap met Christus, en wordt hij door den H. Geest geleid, om Hem in alles in de Schrift terug te vinden. En wat Israels tempeldienst aangaat, nooit had hij haar zoo hoog gewaardeerd, als sedert hij, van uit de hoogte der gemeenschap met Christus, in het licht dat van Gods troon er op viel, haar had leeren betrachten.

Het laat zich begrijpen welk eene vreugde het voor Jacobus moet zijn geweest, naar de wet te wandelen, sedert zij in elk tittel en jota hem getuigde van den Christus, met wien hij onafgebroken in zalige gemeenschap leefde. Geen wonder dat hij, zoo ver zijn naam bekend was, bij gansch Israel, van wege zijnen voorbeeldigen wandel naar de wet, in hooge eere stond. Jozefus noemt hem DE REGTVAARDIGE, en schrijft Jeruzalems verwoesting toe aan Gods wraak over zijnen marteldood—hij werd, door het drijven der Sadduceesche partij in 't jaar 63 van de tinne des tempels afgeworpen, en alzoo om het leven gebragt. De overdrevene berigten die Eusebius aan Hegesippus ontleent, getuigen mede van de naauwgezetheid waarmede Jacobus de wet heeft vervuld, en van de hooge achting die hij deswege bij het gansche volk genoot.

De vraag ontstaat van zelve: als dit de verhouding van Jacobus tot de wet is geweest, wat was dan

HET EVANGELIE DAT HIJ AAN ISRAEL VERKONDIGDE?

Jacobus had niet minder regt dan Paulus om van *zijn* Evangelie te spreken (Rom. xvi: 25; Gal. i: 11, 12). Hij verkondigde het zoo als hij het in zijne eigene ervaring, van zijnen Heer, door den H. Geest, had geleerd.

Noemt gij het Evangelie van Paulus het Evangelie der GENADE? Wij heeten het Evangelie van Jacobus het Evangelie der VERVULLING. Hij heeft de tegenstelling tusschen wet en genade, gelooven en werken, zoo als Paulus die heeft leeren verstaan, niet in zijne ervaring gekend. Hij werd anders door God geleid. Zijn geloof in Jezus Christus was voor hem niet de bekeering van de wet tot de genade, van het werken tot het gelooven. Hij leerde, door het geloof in den Christus slechts deze éene, maar dan ook allergewigtigste tegenstelling kennen, de tegenstelling, namelijk, van *belofte* en *vervulling*, van *aanvang* en *voltooijing*. Hij heeft de wet niet anders gekend dan als de draagster der genade; en zijne werken waren de vruchten van zijn geloof.

Noemt gij het Evangelie van Paulus het Evangelie des KRUISES? Ik noem het Evangelie van Jacobus het Evangelie der HEERLIJKHEID. De vervulling toch van wet en profetie, zooals Jacobus haar opvatte, is in Jezus heerlijkheid gegrond. Als de verheerlijkte had Jezus de nog onbevredigde behoeften van Jacobus vervuld, en wilde hij die van elken Israeliet vervullen. Wat was vooral aan Israel toegezegd? De wederoprigting van Davids Koningrijk door den verheerlijkten Christus! Op dit koningrijk wees Jacobus den Israeliet, gelijk Petrus, toen hij nog in Jeruzalem arbeidde gewoon was, dat beloofde koningrijk aan Israel toe te zeggen, zoo het in Christus gelooven wilde (Jac. ii: 5; v: 8; Hand. i: 6; iii: 19—21 in 't oorspr.) 't Is geheel in den geest van zijn christelijk Israelitisch Evangelie, als Jacobus het geloof in Jezus beschrijft als HET GELOOF AAN DEN CHRISTUS DER HEERLIJKHEID (ii: 1).

Geen ander Evangelie dan een Rijksevangelie—dan een Evangelie des koningrijks (Matth. iv: 23), is geschikt om Israel, zoo lang het zijne Heilige Schriften gelooft, te bevredigen. Zijn Evangelie moet de weerklank zijn, van uit de hoogte der heerlijkheid, op de in Israel nog onvervulde wet en profetie.

't Was de roeping van Jacobus, dit Evangelie, als eene levenslange banier, ten aanschouwen van de twaalf stammen omhoog te heffen. Wij kunnen hem daarom, in goeden zin,

noemen.

Jacobus was zich zijne profetische roeping, ten opzigte van zijn volk, bewust. Hij rigt zijn brief tot de twaalf stammen, als een profeet van Christus tot hen gezonden (Matth. xxiii: 34). Als hij hen bestraft en waarschuwt, en met het naderend gerigt bedreigt, dan ruischt ons in zijne woorden de bekende toon van Israels profeten te gemoet (Jac. v: 1—6).

Jacobus was allezins bevoegd tot Israel als een profeet des Heeren te spreken. Hij arbeidde aan Israel alleen in het geloof dat de oude profeten kenmerkte, het geloof dat aan Israels toekomst zelfs in den allerdonkersten nacht blijft vasthouden; hij was ook een toonbeeld van de liefde der oude profeten, de liefde die alles, ook het leven, ten beste geeft voor een ongehoorzaam en weerstrevig volk. Onwillekeurig buigt zich Israel in eerbied voor de koninklijke majesteit, die op het karakter van Jacobus, als op dat der oude profeten, is afgedrukt. Van zijnen marteldood sprekende, getuigt Jozefus van hem, *dat hij naar aller overeenstemmend oordeel de regtvaardigste mensch is geweest.*

Is deze profetische arbeid van Jacobus, wat het volk van Israel in zijn geheel, wat de twaalf stammen aangaat, ijdel geweest? 't Schijnt zoo. Hij was voor Israel niets meer dan de flikkering van een kortstondig licht. Het volk zelf heeft dat licht uitgebluscht. En op de ontbinding des volks volgde allengs ook de ontbinding der Christelijk-Israelitische kerk. De laatste kon zonder het eerste, van wege den naauwen levensband tusschen beide, niet voortbestaan.

Maar vergeten wij niet dat Israel het opstandingsvolk is. Het zal uit zijnen nationalen dood tot een heerlijk nationaal leven ontwaken. Jezus Christus zal van uit zijne heerlijkheid hen, zijne broeders, opzoeken, en zich aan hen openbaren, gelijk Hij aan zijnen broeder Jacobus dit heeft gedaan (Matth. xxiii: 39, vgl. Zach xii: 10). Dan zullen zij, als Thomas, gelooven, omdat zij gezien hebben. Dan vervult de brief van Jacobus zijne eigenlijke bestemming. Dan hooren de twaalf stammen naar hem, als naar hunnen profeet, hunnen boet- en evangelieprediker. Dan zal welligt deze brief eene nog grootere kracht in Israel uitoefenen, dan de brieven van Paulus aan de Galaten en Romeinen, tijdens de groote herleving in de zestiende eeuw, op de Christelijke Kerk hebben uitgeoefend.

Wij hebben Jacobus Israels profeet genoemd. De bediening aan Israel was echter een uitvloeisel van de betrekking

waarin hij tot de Christelijk-Israelitische gemeenten stond; en deze betrekking kunnen wij niet beter beschrijven, dan door Jacobus

DE APOSTEL DER CHRISTELIJK-ISRAELITISCHE KERK

te noemen.

Denk u al de Christelijk-Israelitische gemeenten, door haar innerlijke eenheid, tot één ligchaam verbonden; noem dat ligchaam de Christelijk-Israelitische Kerk; noem Jacobus den man dien de Heer aan deze kerk tot *haren* apostel heeft gegeven: en gij hebt de roeping genoemd die Jacobus van al de overige apostelen en apostolische mannen onderscheidt.

Geen der twaalven kon *dit* apostelschap vervullen, omdat *hun* apostelschap eene andere beteekenis voor Israel had. Zij waren de apostelen der twaalf stammen. Had zich Israel, *in zijn geheel*, op hunne prediking bekeerd, en was daarop het Israelitische Koningrijk door den Heer der heerlijkheid tot stand gebragt (Hand. i: 6; iii: 19—21); dan hadden zich de twaalf apostelen als de geestelijke stamvaders van het herboren Israel op hunne plaats in Israel gevoeld. Nu dit niet is geschied, is hun apostelschap voor Israel een nog altijd onvervuld teeken van eene betere toekomst (Matth. xix: 28).

Bovendien, de twaalven waren in het oog des volks zóó vereenzelvigd met den Gekruiste, dat, toen het volk in zijn ongeloof bleef volharden, de haat, dien men Jezus had toegedragen, op hen werd overgebragt, zoo dat er weldra voor hen geen ruimte om te arbeiden in Israel meer overbleef, en zij allen Jeruzalem verlaten moesten (Hand. xii: 2—4, 17).

In dezen nood bereidde en vormde de Heer in Jacobus den man dien de Christelijk-Israelitische kerk van noode had —den man, die met apostolische kracht en wijsheid, haar veilig leiden moest door al de gevaren die haar van binnen en van buiten bedreigden—den man die haar leeren moest, als Joden en Jodengenooten, in onderlinge liefde tot de innigste gemeenschap aan elkander verbonden, vreedzaam te zamen te wandelen,—den man die haar in zijn eigen persoon het voorbeeld geven moest hoe getrouw en toch niet in farizeeuwschen zin naar de wet te leven – den man, eindelijk, die haar op eene baan moest voeren, waarop zij noch voor hare ongeloovige volksgenooten, noch voor de geloovige broeders uit de heidenen tot eenen aanstoot zouden zijn.

Dit laatste vooral was eene allerteederste zaak. Wel

verstond Jacobus het regt der geloovige heidenen om van de wet vrij te zijn, en alzoo in vele opzigten anders te wandelen dan de geloovige Israeliet; maar velen, en dat van de wakkerste leden der Israelitische kerk, begrepen dit niet, en wilden aan hunne broeders uit de heidenen deze vrijheid niet vergunnen (Hand xv: I; Gal. ii: 12, 13). De apostolische kerk werd door het drijven dezer mannen in 't uiterste gevaar gebragt van in twee vijandige helften te worden van een gescheurd. (Hand. xv). Het was niet genoeg dat de kerk uit de heidenen aan Paulus eenen apostolischen leidsman had, die haar door woord en voorbeeld leerde hoe in deze zaak te handelen, en vooral hoe in liefde aan de Israelitische broeders vast te houden Ook de Christelijk-Israelitische kerk had eenen apostolischen leidsman noodig, die haar voorging in zijne achting jegens Paulus en in zijne eerbiediging van de vrijheid der broeders uit de heidenen. Die man was Jacobus (Hand. xv: 13—20; Gal. ii: 9). Zoo groot was zijn invloed dat de Jeruzalemsche vergadering gaarne, in 't geschil dat tusschen de Israelitische en de heidensche broeders was verrezen, zijn voorstel aannam; dat de broeders uit de heidenen met blijdschap zich er naar voegden (Hand. xv: 31); en dat Paulus, toen hij zich later te Jeruzalem bevond, zich gaarne door zijnen raad leiden liet (Hand. xxi: 18—24).

Gelijk Jacobus zich bewust was van zijne roeping tegenover Israel, zoo ook is hij zich bewust van zijn apostolisch gezag in de apostolische kerk. Hij sprak in dien toon in de apostolische vergadering, en later tot Paulus, toen hij, onder anderen, zeide: *wij* hebben aan de heidenen die gelooven geschreven, en goedgevonden dat zij zich aan 't besluit der Jeruzalemsche vergadering zullen houden (Hand. xxi: 25).

't Is een bewijs van den buitengewonen invloed dien de naam van Jacobus zelfs in de kerk uit de heidenen had, dat, zoo als het schijnt, de drijvers die deze kerk onder het juk der wet wilden brengen, het lieten voorkomen als of zij in den geest van Jacobus handelden. (Gal. ii: 12) (*)

Het apostelschap van Jacobus vult, als tegenhanger, het apostelschap van Paulus aan—die ook niet een der twaalven was. Het is niet minder aan Jacobus, dan aan Paulus te wijten, dat de pogingen der joodsche drijvers, om de Chris-

* In de "Clementijnen"—een geschrift dat in de 2de en 3de eeuw veel gelezen is, en op de oude kerk grooten invloed heeft uitgeoefend —wordt Jacobus als het hoofd van a l de Apostelen, als het hoofd der g a n s c h e kerk voorgesteld. Een bewijs van zijnen buitengewonen invloed, bij name in 't Oosten.

telijke kerk uit de heidenen aan de wet van Mozes te onderwerpen, zijn mislukt. Zij hebben dan ook elkander als broeders liefgehad, en als apostelen des Heeren geacht, met eerbiediging van elkanders onderscheiden roeping en standpunt (Gal. ii: 9).

De vorming van deze beide mannen tot apostelen—den eenen tot apostel der Christelijk-Israelitische, den ander tot apostel der Heidensch-Christelijke Kerk, was het heerlijkste werk des Heiligen Geestes in den Apostolischen tijd. Geen wonder dat onder de geschriften des nieuwen verbonds, de brief van Jacobus, niet minder dan de brieven van Paulus, den stempel draagt van den Heiligen Geest, zoo als Hij in de Apostelen heeft gewoond en gewerkt.

En toch is

DEZE BRIEF DOOR LUTHER VERWORPEN.

Hij noemde het "een regt strooijen brief, dien het aan een Evangelisch karakter ontbreekt," een brief "die niet den regten Apostolischen aard heeft," "die niet geheel met de zuivere leer overeenstemt."

Luther, die, waarschijnlijk meer dan eenig mensch, in den geest van Paulus is ingedrongen, zag dieper dan zijne tijdgenooten, toen hij in 't Evangelie van Jacobus niet den weerklank vernam van het Evangelie van Paulus. En toch was het een slecht teeken, dat hij, de grootste der Hervormers, de diepere eenheid, die er tusschen Paulus en Jacobus bestaat, noch begrepen noch gevoeld heeft. Al vond hij de rigting van Paulus in Jacobus niet terug, moest hij niet in dezen brief den polsslag des Heiligen Geestes hebben bespeurd?

Ik noemde Luthers oordeel over Jacobus een slecht teeken. Het wees naar een gebrek dat van den beginne de Protestantsche kerk, dan meer dan minder, heeft aangekleefd. De regtvaardigmaking wordt door haar niet genoeg in hare levende eenheid met de heiligmaking, en de leer niet genoeg in haar levende eenheid met het leven betracht. Waar dit niet geschiedt, is het gemakkelijk te verstaan, dat Jacobus, de Christelijke Israeliet, die aan Israel het Evangelie der VERVULLING en VOLTOOIJING predikte, de heiligmaking de regtvaardigmaking, het werken en het gelooven tot een volkomen geheel laat *aanvullen* en *voltooijen*. En die dit verstaat stoort zich er niet aan, als hij de geliefkoosde formule van Paulus over de regtvaardigmaking bij Jacobus mist. 't Is hem genoeg te weten, dat Jacobus van geene doode maar levende werken spreekt,

werken die door den wedergeborene, in de gemeenschap met Christus, door de kracht die van boven komt, gedaan worden (i: 18; ii: 1; iii: 17).

Getuigt niet de gansche brief dat

HET CHRISTELIJK ISRAELITISCHE KARAKTER IN JACOBUS

door den Heiligen Geest, tot de hoogste, tot de Apostolische maat van voltooijing is gekomen?

Hij had gewis als zoon van Maria, als spruit van den koninklijken stam, eenen uitstekenden natuurlijken aanleg. Wij meenen zijne fiere moeder in hem terug te vinden. Het lijdt geen twijfel, dat reeds zijne natuurlijke gaven op hem een koninklijken stempel hebben gedrukt, en dat zij hebben bijgedragen om hem zoo hoog in de achting te doen klimmen ook van hen die niet in Jezus geloofden. Is het niet de koninklijke zin, die hem, van zijne jeugd af aan, als een zoon van David eigen was, die het hem in de pen gaf, Israels wet de *koninklijke* wet te noemen?

Wij zeiden u reeds dat wij in Jacobus de tegenstelling van wet en genade, zoo als wij die bij Paulus aantreffen, niet vinden. Hij schijnt geene schokken in zijn geestelijk leven —zoo als Paulus—gekend te hebben, Zijn innerlijk leven ging een stillen en vasten gang. Hij was, reeds voor hij in Jezus den Christus omhelsde, een voorbeeldige Israeliet.

Maar wilt gij weten wat hij is geworden, nadat ook hij, in de gemeenschap met Christus, met den Heiligen Geest en met vuur is gedoopt? Beschouw dan zijnen brief als den spiegel van zijn Christelijk Israelitisch karakter, en gij zult mij niet van overdrijving beschuldigen, als ik beweer, dat niemand meer dan Jacobus, aan Jezus, zoo als hij zelf onder Israel als Israeliet heeft gewandeld, is gelijkvormig geweest. Hij was in zijne mate, als Jezus, ‘een levende afdruk der wet, die regtvaardig, heilig en goed is.’ Er is dan ook eene treffende overeenkomst tusschen den brief van Jacobus en de bergrede en laatste profetische woorden van Jezus.

Jacobus heeft ons in zijnen brief onwillekeurig zijn eigen beeld geteekend als van den man, dien God verwekt heeft, om, boven anderen, aan Israel te toonen, wat de Israeliet wordt, die in de volle gemeenschap met den verheerlijkten Christus is ingegaan. In hem is het ideaal dat God den Israeliet heeft voorgesteld werkelijkheid geworden: hij is naar Gods wil door het woord der waarheid—het woord dat in Christus volle waarheid is geworden—wedergeboren om tot de eerstelingen onder Gods schepselen te behooren

(i: 18). In hem openbaart zich de wijsheid, die van boven is, als zuiver, vreedzaam, bescheiden, gezeggelijk, vol van barmhartigheid en goede vruchten, niet partijdig oordeelende en ongeveinsd (iii: 7). In hem heeft de lijdzaamheid een volmaakt werk, opdat hij volmaakt zou zijn en geheel opregt, in geen ding gebrekkelijk (i: 4).

Ook de stijl van den brief is, als spiegel van het echt Israelitisch karakter van Jacobus, zeer merkwaardig, en voldoende om voor dezen brief, onder de Apostolische brieven, eene eigenaardige en zelfstandige plaats te verwerven. Gij treft er niets in aan van den Israeliet, die met den westerling heeft verkeerd, en alzoo, zij het ook onbewust, iets van den westerschen geest heeft ingeademd.* Het kleed der gedachten is gansch en al Oostersch-Israelitisch. Waar Jacobus leert en vermaant, daar herinneren ons zijne woorden aan de kernachtige spreuken en beelden van den wijzen koning, die als prikkelen en nagelen treffen. Waar hij waarschuwt en dreigt, daar vernemen wij de galmen der profetische boetredenen, die ons als de donderslagen bij het naderende onweder ontroeren. De brief van Jacobus getuigt zoowel door den stijl, als door den inhoud, van de zedelijke verhevenheid en de geestelijke kracht, die hem, als den Apostel der Christelijk-Israelitische kerk, bij uitnemendheid zijn eigen geweest.

Zoo heb ik u dan getoond wat de eigenaardige roeping van Jacobus onder de Apostolische mannen in de Apostolische kerk is geweest. En hiermede heb ik de taak, die ik mij heb voorgesteld, volbragt.

Nog een kort woord, en ik eindig. Is er ééne waarheid, ten opzigte van het innerlijk christelijk leven, die Jacobus ons, boven anderen, vertegenwoordigt, dan is zij deze: dat wij tot de volheid des levens, waartoe wij in Jezus Christus zijn geroepen, niet komen, tenzij wij Hem kennen in de kracht zijner heerlijkheid (vgl. Efz. iii: 16; vi: 10).

't Was in de gemeenschap met den Verheerlijkte, dat Jacobus heeft gevonden wat hij als vrome Israeliet heeft gezocht, ontvangen wat hij als vrome Israeliet heeft begeerd. Zijne gemeenschap met Christus was de gemeenschap aan een leven, dat hem meer dan verzadigde, en, zelfs in den zwaarsten druk, met overvloedige vreugde vervulde (1: 2, 3). Aan hem was het woord vervuld, dat Jezus met het oog op zijne verheerlijking heeft gesproken:

* Onder anderen gebruikt Jacobus het woord wijsheid in Salomonischen (iii: 13, 17) en niet zoo als Paulus in Griekschen zin (1 Cor. iii: 21, 27).

"die in mij gelooft, stroomen des levenden waters zullen uit zijn binnenste vloeijen."

Hebt gij de heerlijke hoogte reeds bereikt, waarop gij Jacobus als in het volle licht van Gods aangezigt wandelen ziet? Hij lokt en noodigt en dringt ook u, om op te klimmen tot den berg des Heeren, en daar uw leven, als een leven van blijde en ongestoorde aanbidding, door te brengen.

Wat hij was, dat was hij enkel en alleen door de genade des Heeren Jezus Christus; wat hij had, dat had hij gansch en al als eene gave van God, den Vader der lichten, van wien alle goede gifte en alle volmaakte gaaf nederdaalt (i: 17). Niet door pijnlijke inspanning, niet door zwaren arbeid, maar door het geloovig ingaan in de volle gemeenschap met den Verheerlijkte, was het hoogere leven door den H. Geest in hem komen wonen en werken. Wat hij was, dat is ook u en mij, een iegelijk in zijne mate, van Gods wege toegedacht. 't Is mij als zie ik Jacobus ons vooruitgaan op de baan, waarop de verheerlijkte Christus de zijnen leidt, terwijl hij ons toewenkt hem er op zoo na mogelijk te volgen; en ons daartoe met dit woord bemoedigt: "indien iemand van u wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begeere, die een iegelijk mildelijk geeft en niet verwijt, en zij zal hem gegeven worden" (i: 5).

Luistert naar dit woord van Jacobus. Berust niet in iets minder dan in dat hooger pinksterleven, dat hij heeft geleefd. 't Is de prijs waarnaar gij te jagen hebt. Ziet toe, dat niemand onder u door eene tusschenkomende zonde of afgod, dezen prijs misse. Die bidt zal ontvangen, die zoekt zal vinden, die klopt dien zal opengedaan worden.

HEDEN EN VERLEDEN ONZER MOEDERKERK IN NEDERLAND.

De Nederduitsch Gereformeerde kerk van Zuid Afrika is ontegensprekelijk eene dochter van de "Nederlandsche Hervormde kerk" in "Holland." Al waren er dus geene andere redenen, dan zouden wij ons geregtvaardigd achten, wanneer wij in dit Tijdschrift enkele bladzijden wijden aan eene korte herinnering van den vroegeren en tegenwoordigen toestand onzer in vele opzigten beklagenswaardige, en toch altijd dierbare moederkerk.

Ongetwijfeld was de Gereformeerde kerk in "de Vereenigde Nederlanden" vroeger eene der bloeijendste en invloedrijkste Protestantsche kerken in Europa. In haar, gelijk ook in hare zuster, de kerk van Schotland, werkte de Hemelsche zuurdeesem der Hervorming zuiverder en langduriger, dan in de Protestantsche kerken van Engeland, van Frankrijk, ja zelfs van Duitschland, om van andere gewesten niet te gewagen.

Eene der voornaamste oorzaken van den toenmaligen bloeijenden toestand onzer moederkerk meenen wij te vinden in haar zuiver Presbyterianisme. De Heere toch heeft den schat zijner Genade in Christus niet aan de handen van enkelen als Thesauriers toevertrouwd, maar dien neergelegd in den boezem der gemeente.

Het Bestuur der Kerken berustte bij Kerkeraad, Classis en Provinciale Synode. Aan eene vergadering der zoogenoemde Nationale Synode werd in den loop der eeuwen, sedert de kerkhervorming, slechts éénmaal behoefte gevoeld. In de Classikale Vergadering hadden alle predikanten, behoorende tot dat ressort, ieder met zijn ouderling, zitting, en dezen te zamen deputeerden de leden ter Synode der Provincie. In zaken, die al de kerken raakten, heerschte er doorgaans eene broederlijke, geestelijke eenheid, getuige o.a. de invoering der nieuwe Psalmberijming in 1773, en der Evangelische Gezangen in 1806; maar overigens maakte iedere Synode hare eigene wetten en bepalingen, naar de behoeften der verschillende gewesten, allen echter in volle overeenstemming en harmonie met de "Formulieren van Eenigheid," en alzoo van Gods Woord, den gemeenschappelijken band en het algemeen erkende fondament. Wel is waar, de kerk was niet geheel zuiver van Erastianisme, maar daar, waar de overheid niet alleen *lidmaat* der kerk *moest* zijn, maar ook in het algemeen door christelijke beginselen zich liet leiden, daar kon zulk eene bemoeijenis des Gouvernements met kerkelijke zaken weinig schade, misschien somtijds gewin, aanbrengen. Wel is waar, ook onder dezen vorm van kerkbestuur stonden er Arminianen tegenover Calvinisten, en Voetianen tegenover Cocceanen, ja waren er, vooral in de xviiide eeuw, hier en elders eenige doode Orthodoxen, doch welk onkruid ook door den grooten vijand op den Akker des Heeren tusschen de goede tarwe mogt gezaaid zijn, de woekerplant van het Rationalisme, dat toen reeds zulke verwoestingen aanrigtte in Engeland, Frankrijk en Duitschland, kon in de Nederduitsch Gereformeerde kerk der Vereenigde Nederlanden geen wortel schieten.

In het jaar 1816 greep echter eene groote verandering plaats, het gewigt waarvan destijds door weinigen werd beseft, maar welke tot op dezen dag door vele Christenen, niet alleen in Nederland, maar ook alhier en elders, ten diepste wordt betreurd; eene verandering waardoor het Erastianisme werd gelegitimeerd en derhalve de weg gebaand voor het naakte Sadduceisme.

Na den val van Napoleon I toch was de voormalige Republiek der Vereenigde vii Provincien met Belgie zamengesmolten op het Congres te Weenen tot één staat: het koningrijk der Nederlanden, onder de getemperd Monarchale regering van Koning Willem I. De destijds heerschende zucht tot Uniformiteit en Centralisatie bragt dezen, overigens bekwamen en goedgezinden vorst, tot de regtvaardiging van het voor de Gereformeerde kerk zoo rampzalig besluit van 1816, waarbij de aloude kerkelijke organisatie werd vernietigd en de nu nog vigerende in het leven werd geroepen, gewijzigd nogtans op sommige punten bij besluit van Willem III in 1852. Deze Coup d'Etat op kerkelijk gebied had plaats zonder eenige medewerking der Synodale magten, ja in spijt van het ernstige protest der Classis van Amsterdam en anderen.

In gevolge dit besluit werden de Provinciale Synoden vervangen door administrerende Provinciale kerkbesturen, gekozen door de Classikale vergaderingen. Aan het hoofd der Organisatie stond echter met Wetgevende, Uitvoerende, en schier Souvereine regtsmagt, een ligchaam, dat wel den naam droeg van "Synode der Nederlandsche Hervormde kerk," maar overigens het zuiver Presbyteriaansch, ja het Protestantsch beginsel zelfs, in vele opzigten miste. Immers, uit iedere Provincie, schoon die ook van 100 tot 200 gemeenten telde, werd slechts *een* predikant ter Synodale Vergadering afgevaardigd. De geheele Synode, die p m. 1500 gemeenten vertegenwoordigde, telde nog geen 20 leden, waaronder slechts 3 of 4 ouderlingen!

Jaarlijks vergaderde zij in geheim Conclave, tot 1852 opgeluisterd door de tegenwoordigheid van "Zijne Excellentie den Heere Minister van Hervormde en andere Eerediensten," een verhevener maar even nuttig wezen als vroeger bij ons de onvergetelijke "Commissaris Politiek." De wetten die deze Synode in het licht riep, werden ter discussie verzonden aan de Classikale Vergaderingen, en door deze aan de Provinciale Besturen, die daarvan al of geen nota namen, naar hunne wijsheid goeddacht, maar meestal kortweg vóór of tegen het Synodale voorstel stemden. Indien dan slechts één meer dan de helft der Pro-

vinciale Vergaderingen voor het ontwerp stemde, zoo ver kreeg het kracht van wet, onverschillig of Noord Brabant en Limburg, met hun 100 lidmaten, een juk legden op den nek van duizenden in Noord en Zuid Holland, en Friesland, enz.

De rampzalige vruchten dezer verandering werden aldra openbaar. De "Haagsche Synode" toch zette al spoedig de poorten wijd open voor de in het oog der groote menigte zoo bevallige Toovergodin, de "*Leervrijheid*," die ofschoon getooid met den pseudo-mantel der Hervormers, listiglijk daaronder het Liberale, Groningsche en Moderne gif zocht te verbergen, hetwelk van lieverlede, maar vooral in de laatste 25 jaren op schrikbarende wijs zijne doodelijke werking bij leeraars en gemeenten openbaarde. Waren onder de vroegere organisatie leeraars en onderwijzers, welke in de dienst der kerk wilden treden, verpligt bij handteekening en als met een' eed te verklaren: "dat alle artikelen en stukken der Leer in de Belijdenis en den Catechismus der Gereformeerde Nederlandsche kerken begrepen, mitsgaders de verklaring van eenige punten der leer in de Nationale Synode van 1619 te Dordrecht gedaan, in *alles* met Gods Woord overeenkomen," voortaan werd slechts vereischt dat men die Belijdenisschriften aannam en leerde, *voor zooverre* die met de H. Schrift overeenstemden. Het *quia* moest wijken voor het *quatenus*. Voeg hierbij den invloed uitgeoefend door mannen als de Professoren Hofstede de Groot, Scholten en anderen* en het kan geen verwondering baren, dat de gemeente spoedig uit den mond harer leeraren moest vernemen dat onze Verlosser niet meer was dan een bloot *zondig schepsel*, dat de verzoening door het offer van Golgotha *Bloed Theologie* moest heeten; dat men voor geene eeuwige straffen behoefde te vreezen; dat de Bijbel een boek was, dat door de wetenschap van tallooze dwalingen moest worden gezuiverd; dat de wonderverhalen der H. Schrift slechts fabelen zijn; en dat het gebed in den geest der geloovigen van alle eeuwen eene ongerijmdheid was.

De regtzinnigen, geleid door mannen als de ridderlijke

* De Professoren, ofschoon belast met de vorming van de leeraars der kerk, zijn staatsambtenaren, en worden zonder wettigen invloed der kerk aangesteld door het Gouvernement! Onlangs waren er twee vakaturen als Theologische Professoren. De curatoren der Groningsche Hoogeschool gevoelden de noodzakelijkheid om twee Orthodoxe Godgeleerden voor te dragen, doch het Gouvernement weigerde, en benoemde slechts één, Dr. Chantepie de la Saussaye, terwijl de tweede leerstoel werd bezet door den Modernen Amsterdamschen predikant, Dr. van Bel.

Mr. Groen van Prinsterer, de met den geest der oude profeten bezielde dichter Mr. Isaac da Costa, en anderen, wendden zich wel met adres op adres tot de Synode, smeekende om de handhaving der zuivere leer, doch te vergeefs. Men ging van kwaad tot erger. Beklaagde men zich over leeraars, die den H. Doop bediënden in den naam van "God, den Vader van alle menschen," of met eene nog meer aanstootelijke formule, de Synode weigerde hen te dwingen, om, in overeenstemming met den eeuwenouden eisch van *alle* christen kerken, te doopen in den naam des Vaders, des Zoons, en des H. Geestes. Het regt der ouderlingen om mede te beslissen bij de aanneming tot lidmaten werd miskend, en dreigt hun geheel te worden ontzegd. De verpligting om het H. Avondmaal viermaal 's jaars te vieren werd opgeheven, kortom, alles wat de kerk haar Gereformeerd karakter gaf, werd haar ontroofd, en dat in zulk eene mate, dat de Synodale Hervormde kerk onzer dagen naauwelijks den naam van eene christelijke kerk meer kan dragen.

Het is dan ook geen wonder dat meer dan 100,000 leden zich van de Hervormde kerk hebben afgescheiden, en na deswegens vervolgd te zijn met geldboeten en gevangenisstraf, gedeeltelijk het Vaderland hebben verlaten, om in N. Amerika vrijheid van godsdienst te zoeken, of nadat eindelijk de hitte der vervolging bij de liberale partij eenigzins bekoeld was, in Nederland een nieuw kerkgenootschap te stichten, dat der "*Christelijk Gereformeerden*, hetwelk zich steeds uitbreidt, en zich reeds eenige jaren verheugen mag in het bezit van een bloeijend Theologisch Seminarium, uit hetwelk reeds vele bekwame en vrome Theologanten voortkwamen, sommigen waarvan, na het passeren van een Colloquium Doctum, als predikanten in de Nederlandsch Hervormde kerk zijn beroepen.

Het is te begrijpen welk een invloed zulk een toestand van zaken op het kerkelijk, zedelijk en maatschappelijk leven der gemeenteleden moet uitoefenen. Bij het wegsterven van zooveel geestelijk leven, wordt het getal predikanten en Theologische studenten dagelijks minder. Reeds zijn meer dan 160 gemeenten zonder leeraar, sommige reeds eenige jaren, terwijl er op den 1sten Januarij dezes jaars niet meer dan 27 Proponenten beschikbaar waren. De kerken worden ontvolkt, weekdiensten, en op vele plaatsen Zondags de namiddag- en avonddiensten, worden afgeschaft, moderne predikanten moeten somtijds onverrigter zake terug keeren, omdat niemand dan de voorlezer en koster in de kerk is; de collecten verminderen

met den dag, en dientengevolge lijden de armen op vele plaatsen gebrek, huis- en ziekenbezoek worden schromelijk verwaarloosd; van kerkelijke tucht is geen sprake meer, de sabbat is vernederd tot een gewonen werkdag, of onderscheidt zich slechts, door eene vreeselijker uitgieting van brooddronkenheid en zedeloosheid, van de dagen der week.

Donker is gewis de toestand der Nederlandsch Hervormde kerk, gelijk wij dien hier schetsten. Het is echter verblijdend, ook in het midden van dien stikdonkeren nacht des ongeloofs, op enkele lichtende punten te mogen wijzen, die ons de hoop geven, dat er nog een betere toekomst voor onze ongelukkige moederkerk is weggelegd.

Ten dezen mogen wij vooreerst wijzen op de toenemende impopulariteit van de Haagsche Synode, de hoofdoorzaak van zooveel jammer in de kerk. Dagon begint op zijn voetstuk te wankelen. Immers, dat mannen als Dr. Kuijper, Redakteur van het christelijk dagblad *de Standaard*, vroeger het weekblad *de Heraut*, en beroemd als schrijver o.a. van de ook in het Engelsch, Fransch en Duitsch vertaalde "*Fata Morgana*," dat Dr. Kuijper de Synode bedreigt met een "*Combat à l'outrance*," dit verwondert niemand, die op kerkelijk gebied in Holland eenigzins georiënteerd is; maar dat mannen van zoo gematigde denk- en handelwijze als Drs. Cramer en Bronsveld, zoo Irenisch als Di. Hasebroek en de Graaff, het *Carthago delenda est* op ernstigen toon uitspreken en stoutweg eene "*constituante*" eischen,* dit is voor de Haagsche Synode een veeg teeken, maar verlevendigt evenzeer de hoop der geloovigen in Nederland gelijk in den vreemde, dat misschien betere tijden komen zullen.

Een tweede hoopvol verschijnsel is de gelukkige werking van Artikel 23 van het "Algemeen Reglement" der Nederlandsch Hervormde kerk, waarbij aan gemeenten, die zulks begeeren, het algemeen stemregt geschonken is, ter formering van een "*Kies Collegie*" hetwelk in vereeniging met den kerkeraad, predikanten, ouderlingen en diakenen beroept. De liberalen meenden in 1852 in hunne verwatenheid door dit artikel alle oppositie der regtzinnigen te smoren; doch wat zij ten kwade dachten, bestuurde de Heere ten goede. Wel heeft men jaren lang de werking van dit artikel tegengehouden, nadat men tot nadenken was gekomen; wel zocht men het reeds meer dan eens te vernietigen, doch te vergeefs, en het is onder den zegen

* Zie de onlangs in het licht verschenen belangrijke brochure "W a a r h e e n n u ?" door Dr. Cramer, predikant te Amsterdam;

des Heeren aan de werking van Art. 23 te danken, dat de getrouwen in de gemeente in staat waren op vele plaatsen, waar vroeger moderne predikanten en kerkeraden waren, die door orthodoxe te vervangen, en gevolgelijk zullen mettertijd de vruchten daarvan al meer in de zuivering der tegenwoordige Klassikale, Provinciale en Synodale Besturen worden aanschouwd.

De meeste groote steden zijn aldus, zooveel de kerkeraden betreft, van het moderne juk ontslagen. Ten opzigte van de predikanten werkt het zuiveringsproces natuurlijk langzamer; toch zijn in de laatste jaren te Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage, Utrecht, Leiden, enz , niet dan regtzinnige leeraars beroepen. De kerkeraad te Amsterdam, die 81 leden telt, en voor weinig tijds volbloed modern was, waarvan tot zelfs in het weeshuis met zijn 900 kinderen de treurigste vruchten werden aanschouwd, deze is nu op een klein vierde na geheel gezuiverd. Bij de kiezing in October laatstl. bragten de orthodoxen 3922, de moderne daarentegen slechts 2127 stemmen uit, niettegenstaande de laatsten hemel en aarde bewogen hadden om de overwinning. Op het platte land echter hebben de modernen nog voor het grooterdeel de magt in handen; nogtans moet het met dankbaarheid erkend worden, dat de Heere alom, ook onder de hoogere, maar vooral onder de werkende, standen, zijn 7000 heeft bewaard, die de knie voor den modernen Baäl niet gebogen hebben, of van hunne leugenprofeten zich bekeerd hebben tot den Koning der Waarheid. Ongetwijfeld hebben de "Confessionele Vereeniging," de "Vereeniging ter Verbreiding der Waarheid" en andere "Inner Mission," genootschappen daartoe onder Gods zegen veel bijgedragen.

Eindelijk, in de laatste plaats, wijzen wij als een moedgevend verschijnsel op het verbroken Bureaucratisch juk der Kerkelijke Administratie. De sedert een drietal jaren hierdoor herwonnen vrijheid der gemeenten om, vrij van curatele, hare eigene kerkelijke fondsen en vaste goederen te besturen, is te danken aan de konsekwentie van den Minister van Justitie en Hervormde Eeredienst, Mr. Pické, die een voorstander zijnde der scheiding van kerk en staat, gedurende zijne zeer kortstondige ambtsbediening den maatregel verordende, die in het vervolg een allerbelangrijksten invloed op het welzijn der Nederlandsch Hervormde kerk kan uitoefenen. Vroeger toch zuchtten de gemeenten onder het juk van een Administratief College, van oorsprong, van gehalte en sympathie als de Haagsche Synode. Natuurlijk werden destijds uitgaven, die de

gemeenten wilden doen uit hare eigene dikwijls rijke fondsen, in het belang van het bijzonder christelijk onderwijs en dergelijke, afgekeurd van hooger hand, terwijl zulks thans niet alleen onverhinderd *kan* geschieden, maar zelfs op meer dan een plaats de kerkvoogden—tegenwoordig door de gemeente gekozen—reeds het schoolgebouw,—het eigendom der kerk —menigmaal voor den geheel of half modernen staatsonderwijzer hebben gesloten, om een christelijken onderwijzer in zijne plaats aan te stellen. Thans wordt op plaatsen, waar moderne predikanten staan, dikwijls door kerkvoogden op weekdagen het godshuis geopend, voor regtzinnige predikanten, ja zelfs voor geloovige Evangelisten, zoodat de hongerende gemeente zich niet langer met kaf of draf behoeft te voeden, maar met de onvervalschte melk van Gods Woord. De zegenrijke vruchten van dit een en ander zullen gewis door het aankomend geslacht worden ingeoogst.

En nu—opdat wij ons bestek niet overschrijden—eindigen wij voor dit maal, de vrienden onzer zwaar beproefde moederkerk inmiddels opwekkende, om, met het oog op haar heden en verleden, gedurig tot den Koning der Kerke te bidden :—

Zend Heer uw licht en waarheid neder,
En breng haar, door dien glans geleid,
Tot U en tot zichzelve weder ;
Dan klimt 's Volks bange ziel gereeder
Ten berge van Uw heiligheid,
Waar hen Uw gunst verbeidt.

D. J. H. R.

W......

DE VOLSTREKTE MEERDERHEID BIJ KERKELIJKE VERKIEZINGEN.

Wat al vragen, misverstand, verwarring, over eene anders toch zoo eenvoudige zaak ! Meerderheid, volstrekte meerderheid, relative meerderheid, absolute meerderheid, en hoevele soorten van meerderheid meer ! Geen wonder dat de hoofden van eenvoudigen, die anders toch wel goed weten wat de meerderheid is, aan het duizelen gaan. En dan is somtijds nog het geneesmiddel erger dan de kwaal, en maken de gewone ophelderingen op zichzelven, en de strijdige ophelderingen onderling, het licht duister, en wat

eenvoudig is ingewikkeld. Op kerkelijke vergaderingen was dit reeds meermalen een punt van geschil, soms zelfs een twistappel onder de broeders. Door de drukpers hebben sommigen reeds hun beklag gemaakt, en hebben anderen weder hunne inlichtingen ten beste gegeven, en ziet, daar staat de wet nog altijd onveranderd, blijven de bezwaren onverminderd, en worden de overtredingen menigvuldiger en de moeijelijkheden meerder.

Niemand wrake het dan, als wij eene enkele bladzijde wijden aan de bespreking van het vraagstuk van *de volstrekte meerderheid bij kerkelijke verkiezingen.*

In het eerste Algemeene Reglement, ontworpen ter vergadering der eerste Synode in 1824, lezen wij geene bepalingen omtrent de wijze van stemming of kiezing in kerkelijke vergaderingen. In de gerevideerde Wetten en Bepalingen van het jaar 1842, vinden wij een Reglement van Orde, dat, gelijk nog, het 10de artikel der Kerkelijke Wetten uitmaakt. Daar lezen wij in No. 9 het volgende:—"Over alle voorkomende zaken wordt in elke kerkelijke vergadering, bij volstrekte meerderheid van stemmen, door de tegenwoordig zijnde leden besloten."

Deze bepaling nu was onzes erachtens klaar en duidelijk genoeg, en men had slechts daarnaar te handelen in voorkomende gevallen. Doch dit werd niet altijd en niet overal gedaan. Van tijd tot tijd kwam het te blijken, dat op meer dan ééne plaats de wet op dit punt zoo werd verstaan of toegepast, alsof er stond de *meeste* stemmen, in plaats van de *volstrekte meerderheid.* En dit kon tot zulke ongerijmdheden leiden, dat bijv. in eene vergadering van twintig leden iemand met drie of vier stemmen tot eene kerkelijke betrekking werd gekozen, omdat anderen niet meer dan eene of twee stemmen op zich vereenigden. Zulk eene stemming kan zeker geene voldoening geven, noch aan de vergadering die kiest, noch aan den persoon die gekozen wordt; zonder nog te spreken van hare onwettigheid.

Dit gaf het eindelijk den predikant van den Wijnberg in, om het volgende Beschrijvingspunt bij de Synodale Vergadering van 1857 in te zenden: "De benoeming van alle Kerkelijke Ambtenaren moet geschieden door de *volstrekte* meerderheid der tegenwoordig zijnde stemgeregtigden, in elke Kerkelijke Vergadering." Niemand kon de verkeerde uitlegging of de overtreding der wet goedkeuren, en de vergadering vereenigde zich met het doel van den voorsteller. Slechts één lid der vergadering had bezwaar in de wijze waarop dit werd voorgedragen, willende dat men slechts op het reeds bestaande voorschrift der wet zou

worden gewezen, zonder nieuwe bepalingen of wetsartikelen daaraan toe te voegen. De vergadering echter vereenigde zich met het voorstel in dien vorm, en in de handelingen der Synode van dat jaar leest men aangaande de daarover gevoerde discussie slechts het volgende: "Door *volstrekte* meerderheid verstond hij (de voorsteller) een getal grooter dan de helft van het geheele getal der aanwezig zijnde stemgeregtigden; en ten einde die in elk geval te weten te komen, stelde hij voor, dat er een *tweetal* zal worden geformeerd." Dit voorstel werd aangenomen.

Zoo ver nu alles goed. Doch zijn de zaken hierop beter geworden? Helaas neen! Het was nu geworden hetgeen scheikundigen zouden noemen, verplaatsing van de stof. De moeijelijkheid was geweken in de ééne gedaante om zich in eene andere gedaante weder op te doen. Neen, nog erger. Waar vroeger slechts ééne moeijelijkheid bestond, zijn er nu, in dezer plaats, twee andere verrezen. Helaas, de onvolkomenheid en onvolledigheid van menschelijke inzettingen en bepalingen!

De eerste en de mindere moeijelijkheid is hieruit ontstaan. Toen het voorstel ter Synode onder discussie was, werd de vraag gedaan, hoe men de volstrekte meerderheid vinden moest, als de stemmen uit elkander gaan; en daarop werd door den voorsteller geantwoord, door een tweetal te vormen en daaruit één te kiezen. Dit heeft aan den toenmaligen Actuarius Synodi aanleiding gegeven om in de nieuwe uitgave der Kerkelijke Wetten in het Reglement van Orde, niet alleen eene geheel nieuwe paragraaf (No. 10) in te voegen, maar daarbij ook eene opheldering te plaatsen, welke eene nieuwe bron van verwarring is geworden. Na de bovenaangehaalde oude bepaling (No. 6) omtrent de "volstrekte meerderheid van stemmen bij alle voorkomende zaken," welke onveranderd is gebleven, leest men nu verder:—

10. De benoeming van alle Kerkelijke Ambtenaren moet geschieden bij "volstrekte" meerderheid van de stemmen der tegenwoordig zijnde stemgeregtigden.

N.B. Eene volstrekte meerderheid is eene die grooter is dan de helft van het geheele getal dergenen, die als stemgeregtigden tegenwoordig zijn. Om deze volstrekte meerderheid te vinden, formere men altijd bij de kiezing een tweetal, waaruit één wordt genomen. (1857).*

* Zoo leest men in de uitgave van 1858. In die van 1864 is de "N.B." weggelaten met het bijgevoegde jaartal 1857, en staan voor a l t i j d de woorden i n e l k g e v a l. In die van 1871, staat a a n g e n o m e n, voor het vroegere g e n o m e n. Dit alles maakt Act. 10 : 10. nog merkwaardiger.

Zoo als de wet thans geschreven staat, heeft men dus eerst twee malen hetzelfde (in No. 9 en 10), en dan eene opheldering die haar doel niet heeft bereikt, en waarbij wij wel eene "N.B." plaatsen mogen. Ook moeten wij hier doen opmerken, dat in de opheldering de woorden "in elk geval" anders zijn geplaatst dan wij die vinden in de Handelingen der Synode boven reeds medegedeeld. Te weten, terwijl wij daar lezen: "Ten einde die in elk geval te weten te komen," vindt men in de opheldering: "formere men in elk geval bij de kiezing een tweetal, enz."

De voorsteller en anderen beweren, dat, indien men bij de eerste stemming reeds eene *volstrekte* meerderheid heeft, men die niet meer behoeft "te vinden," door "in elk geval" een tweetal te vormen en daaruit te kiezen. Anderen weder houden zich, naar hunne opvatting, aan de letter der wet (liever aan de letter van de opheldering van een besluit) en vormen "in elk geval" een tweetal. Daar hebt gij nu al aanstonds verschil van opvatting en verschil van handeling, en dat niettegenstaande de opheldering der wet. Wordt het verschil in éene en dezelfde vergadering gevonden, dan kan het ligt tot verdeeldheid leiden. Het is ons bekend dat men reeds in dergelijke gevallen zich tot den Actuarius om inlichting heeft vervoegd. Indien men het met elkander niet eens worden kan of wil, en men van beide zijden overeenkomt naar het uitgesproken gevoelen van den Actuarius te handelen, dan is dit nog wel het beste, totdat de Synode hierin heeft voorzien.

De tweede moeijelijkheid is van meer beteekenis. Toen de Actuarius Synodi No. 10 met opheldering meende te moeten invoegen in het Reglement van Orde, is het hem zeker niet ingevallen dat dit niet strookte met Art. 209, waar het bepaald wordt dat bij de beroeping van predikanten de keuze uit een daartoe gesteld *drietal* zal geschieden. Nu moeten in zulk een geval beide voorschriften in acht worden genomen. Doch hoe nu te handelen? Naar de letter der wet, op deze wijs. Nadat de breede naam— of stemlijst bij de eerste stemming is geformeerd, gaat men over tot het vormen van een drietal, door uit deze namen niet minder dan drie (of ook minder) op elk stembriefje te plaatsen. Uit deze alzoo verkregen tweede naamlijst, ontleent men nu voor het drietal de drie hoogsten, dat is, die de meeste stemmen verkregen hebben. Zoo als de wet vroeger stond, werd nu uit zulk een drietal de keuze gedaan door de plaatsing van slechts éénen naam op elk stembriefje. Doch nu is de wet door het bovenstaande veranderd, en wordt men tot eene andere wijze

van stemmen genoodzaakt. Uit het drietal wordt nu eerst een tweëtal gevormd, en uit dit tweetal geschiedt de laatste stemming. En nu is het juist hier waar de schroeven los zijn en het ligt tot eene onzuivere en onjuiste stemming worden kan. Hoe dan? juist door een tweetal te hebben na het drietal, of een drietal vóór het tweetal bij de stemming. Men stelle zich in eene vergadering drie gevoelens voor, verdeeld tusschen de drie namen op het drietal. Door een tweetal te vormen uit slechts drie namen, wordt op het stembriefje gewoonlijk geplaatst *eerst* de naam dien men werkelijk bedoelt, daarna als tweede naam één der beide anderen, onverschillig wie. En zoo kan het ligt gebeuren dat juist de *tweede* naam, die zonder bedoeling of ernst wordt neergeschreven, als bij toeval de meerderheid op zich vereenigt, te eerder nog, indien sommigen in de vergadering op denzelfden persoon bij voorkeur hunne stemmen uitbrengen. Op deze wijze kan het geschieden dat de kandidaat der minderheid als tweede of als eerste op het tweetal wordt gebragt, en de kandidaat der meerderheid hierdoor geheel wegvalt. En zoo kan het gebeuren, dat iemand tot predikant in eene gemeente wordt gekozen door eene kleine minderheid in den gecombineerden kerkeraad. Wij kunnen hier bijvoegen dat dit werkelijk reeds gebeurd is.*

Nu ontstaat de vraag hoe zulks kan verholpen worden? Ons antwoord is: op ééne van de drie volgende wijzen.

1. Nadat het drietal op de gewone wijze is geformeerd,† wordt voor elken naam van het tweetal afzonderlijk gestemd, om dan uit dat tweetal één te kiezen; de kandidaat der minderheid valt dan reeds bij het tweetal weg. 2. De stemming kan ook zoo geschieden, dat bij het formeren van het tweetal elk stembriefje slechts éénen naam draagt,

* In het geval dat wij bedoelen moest het beroep tot drie malen toe worden herhaald, omdat zulks in de beide eerste gevallen niet werd opgevolgd. En moest het juist zoo zamentreffen dat in het eerste en tweede geval, gelijk men eerst later ontdekte, niet de kandidaat der meerderheid werd gekozen. Bij de derde verkiezing werd het kwaad, waarvoor de oogen inmiddels waren opengegaan, verholpen, en het beroep werd met een gunstigen uitslag bekroond. Wie dit ook toeval moge heeten, wij achten het allezins opmerkenswaardig.

† Tot het jaar 1870 was men omtrent de wijze waarop de stemming voor het drietal moest geschieden vrijgelaten. Op eene tot haar gerigte vraag, heeft de Synodale Vergadering in 1870 geantwoord, dat men, "bij het stemmen voor het drietal, drie namen op het stembriefje plaatsen moet." (Zie Handelingen der Synode, 1870, bl. 62 en 63). Dit wordt echter niet omtrent het tweetal voorgeschreven, en kan o.i. bij de Revisie der Wetten vrijgelaten worden.

daar toch door elken kiezer slechts één persoon wordt bedoeld; zoodat de twee hoogsten op de lijst het tweetal daarstellen, waaruit de keus geschiedt. 3. Nog eenvoudiger en nog beter zou de stemming kunnen geschieden, indien de wet zoo kan worden gewijzigd, dat men uit het drietal onmiddelijk kiest, zonder vooraf een tweetal te vormen, gelijk de wet vroeger stond (Art. 209); of ook dat men, zonder den omweg van een drietal, uit de breede stemlijst terstond een tweetal vormt en daaruit kiest, gelijk thans in het Reglement van Orde wordt voorgeschreven, en waarnaar Art. 209 gemakkelijk kan worden gewijzigd.

Zoolang er echter geene verandering in de bestaande wetten plaats heeft—en dit zal binnen kort kunnen geschieden—zou men één der beide eerste van de voorgestelde plannen bij kerkelijke verkiezingen geschiktelijk kunnen volgen.

Intusschen was ons gedurende al dien tijd de ondervinding tot eene goede leerschool, en vertrouwen wij dat wij door ervaring wijzer zijn geworden.*

S.H.

* In het Algemeene Reglement bij de Nederlandsche Hervormde Kerk, vinden wij op dit punt de volgende bepaling:—

"Alle stemmingen in kerkelijke vergaderingen, ter vervulling van openstaande of openvallende plaatsen, geschieden door de tegenwoordig zijnde leden, en wel met gesloten briefjes.

"Ter beslissing wordt gevorderd de volstrekte meerderheid der behoorlijk uitgebragte stemmen. Wanneer deze na twee vrije stemmingen, bij eene derde tusschen de twee, die de meeste stemmen op zich vereenigd hadden, blijkt niet verkregen te kunnen worden, zal het lot beslissen.

"Voor elk lid en voor iederen secundus zal telkens afzonderlijk gestemd worden."

CORRESPONDENTIE.

DE AANSTAANDE SYNODE.

Aan de Redaktie:

De vriendelijke uitnoodiging der Redaktie "vooral aan de Leden der Synode die voornemens zijn gewigtige voorstellen ter tafel te leggen," maar ook aan anderen om de gedachten mede te deelen over de onderwerpen welke behandeld zullen worden, geeft den ondergeteekende, geen lid der Synode zijnde, aanleiding tot het stellen van het volgende:—

Kan het niet beschouwd worden als iets zeer bedenkelijks dat er zulk een enorm getal voorstellen voor iedere Synode op de Beschrijvingspunten gebragt worden, welk getal dan vermeerderd wordt in de Vergadering door nieuwe voorstellen en emendaties? Is het niet vooral bedenkelijk dat zoo velen dier voorstellen betrekking hebben op veranderingen in de wetten? De kerk is te vreden met de Formulieren van Eenigheid, welke voor drie honderd jaren gesteld zijn, geene verandering gedoogt zij daarin. Maar de wetten welke zij zelve voor vijf, tien of vijftien jaren gemaakt heeft, verandert iedere Synode. Zou het niet goed zijn om eens te beproeven of men niet kan klaar komen met de eenmaal gemaakte wetten? Wat moet het oordeel wezen van de gemeenteleden omtrent de wijsheid der vergaderde predikanten en ouderlingen, wanneer men roekeloos veranderingen maakt in het werk van de voorgangers, terwijl de nieuwste veranderingen over vijf of drie jaren op hare beurt meedoogenloos weer veranderd worden? Deze vragen dienen ernstig overwogen te worden door sommige leden die telkenmale wetsveranderingen voorstellen. Dat eene Synodale Commissie, welke opzettelijk daartoe gelast is en na rijp overleg te werk is gegaan, eene verandering voorstelt, is niet bedenkelijk. Anders is het met private leden die een groot aantal voorstellen, bepaaldelijk wetsveranderingen, ter tafel brengen.

Ik denk hier aan het verhaal van een Griekschen wetgever. Toen hij aan de burgerij van zijne vaderstad op haar verzoek een nieuw wetboek geschonken had, ging hij op reis bui-

tenslands. Doch vooraf deed hij de burgers een eed zweren dat zij de aangenomene wetten niet zouden veranderen voor zijne terugkomst. Ten einde nu te bewerken dat er geene verandering in de gemaakte wetten mogt komen, wilde hij nimmer tot zijne vaderstad terugkeeren.

TOESCHOUWER.

RECTIFICATIE.

Aan de Redaktie.

Mijnheer,—Ik zie mij genoodzaakt eenige inlichting betrekkelijk zekere zinsneden, op pag. 59 van uw Tijdschrift voorkomende, te geven. Daar lees ik onder anderen: " uit de opgegevene namen blijkt, dat aan het voorschrift der wet op meer dan eene plaats niet voldaan wordt. Naar het getal ouderlingen oordeelende, heeft men te veel diakenen op de volgende plaatsen.........*en dan volgt:* en op de volgende plaatsen alle één te weinig:" *waaronder* RICHMOND gerangschikt wordt. Het moge zoo in den Kerkelijken Almanak staan; maar *in de werkelijkheid* is het anders. De fout is daardoor ontstaan, dat door het indienen van bezwaren tegen één der gekozen diakenen, er naar de wet moest gehandeld worden, en de tijd verstreken was om den naam des anderen op te geven. Aan mijn verzoek om *een streepje* in te vullen, waar vroeger *de naam* gestaan had, werd niet voldaan, en ziedaar de reden van het misverstand ten opzigte van Richmond.

Ik ben, enz.,

J. J. KOTZE, G.zn., Th. Dr.,
Leeraar van Richmond.

VARIA.

Handel in sterken drank en zijne gevolgen.—Ook in ons land worden de jammeren, voortspruitende uit het misbruik van sterken drank, meer en meer gevoeld. Mogten de oogen voor dit kwaad toch meer opengaan. Wij deelen het volgend aandoenlijk voorval mede :—

De inwoners van een bloeijend dorp in Pennsylvania kwamen, naar gewoonte, op zekeren dag bijeen, om te bepalen hoevele drank-licentien (indien eenige) men van den stadsraad, waardoor zij werden uitgegeven, zoude verzoeken. De opkomst was groot. De magistraat bekleedde den voorzitterstoel, en de geneesheer, de deken en de leeraar van het dorp waren tegenwoordig. Een der voornaamste geneesheeren stelde, na eene korte aanspraak, voor, dat de vergadering om het gewone aantal drank-licentien verzoeke en geene stoornis verwekke. Toen dit voorstel op het punt was van aangenomen te worden, en de voorzitter het voorstel der vergadering zoude voorleggen, stond er in een afgelegen gedeelte van het vertrek iemand op, en dadelijk waren aller oogen daarheen gerigt. Het was eene oude vrouw, in armoedige kleeding, op wier kommervol gelaat de sterkste teekenen van geen gering lijden te lezen waren, en nogtans was er in den glans van haar helder oog iets, hetwelk aantoonde dat haar tegenwoordige toestand van haren vroegeren grootelijks verschilde. Zij sprak den voorzitter aan, en zeide, dat, met zijn verlof, zij eenige woorden tot de vergadering wenschte te spreken. Zij was gekomen omdat zij gehoord had dat de vraag omtrent drank-licentien zoude beslist worden. " Gij allen weet wie ik ben. Eens stond ik bij u allen bekend als de bezitster van een der beste landgoederen in deze plaats. Ik had eenen echtgenoot en vijf zonen, en nimmer had eene vrouw vriendelijker echtgenoot, noch eene moeder vijf betere of meer liefhebbende zonen. Doch waar zijn ze thans? Dokter! ik vraag u: waar zijn zij nu? In de gindsche begraafplaats zijn er zes graven, bevattende dien echtgenoot en deze vijf zonen, en ach! allen zijn ze dronkaardsgraven! Dokter! hoe werden zij dronkaards? *Gij* waart gewoon met hen te komen drinken, en gij hebt hun gezegd, dat *matig drinken* voor hen goed was. En ook gij, mijnheer! (den leeraar aan-

sprekende) waart gewoon met mijnen echtgenoot te komen drinken, en mijne zonen, *u* ziende drinken, dachten dat ook *zij* zulks met gerustheid konden doen. Gij, deken! verkocht hun sterken drank, die ze dronkaards maakte. Nu hebt gij bezit van mijn landgoed en geheel mijn vermogen, en dat alles hebt gij door drank verkregen. Nu heb ik mijn taak volbragt en keer terug naar het armenhuis, hetwelk thans mijne woning is. U Dokter, u Wel-Eerwaarde Heer, en u Deken, zal ik niet eer wederzien dan voor Gods regterstoel, wanneer ook gij mijn gevallen en verloren echtgenoot en die vijf zonen zult ontmoeten, die, door middel en toedoen van u, het graf eens dronkaards beslaan!"

De oude vrouw ging zitten. Er heerschte eene groote stilte, tot dat die door den president werd afgebroken, die opstond om deze vraag der vergadering voor te leggen: "Zullen wij den raad verzoeken de licentien voor het volgend jaar uit te geven?" En uit het eenparig "neen!" dat zelfs de wanden deed weergalmen, bleek de uitwerking van de toespraak dezer arme vrouw.

Pleizier tegen lagen prijs.—Pleizier tegen lagen prijs—hebt gij dit ooit berekend? Weet ge hoe weinig het kost om eene menigte gelukkig te maken? Met kleinigheden, zooals een penny, een woordje, zelfs een glimlach, bereikt gij het doel. Twee of drie jongens gaan voorbij, geef elk een hunner een kastanje, en hoe vergenoegd zien zij er uit! Er leeft eene arme weduwe in de buurt, die de moeder is van een half dozijn kinderen. Zend hun wat appelen en zij allen zullen gelukkig zijn. Een jongen heeft zijne pijl verloren (voor hem zijn alles) en hij treurt, help hem die op te zoeken, of maak een andere, en zie hoe spoedig zijne opgeruimdheid terugkeeren zal. Een ander heeft al zijn tijd noodig om zijn dragtje hout op elkander te stapelen, verleen hem uwe hulp voor eenige oogenblikken, of spreek hem een vriendelijk woordje toe, en al zijne moeite is vergeten. De dienstbode heeft iets gebroken, of een stuk werk niet naar behooren verrigt. Zeg "Gij schurk," en het kwelt hem, maar zeg "het doet mij leed," het verbetert hem. Een dagglooner is in moeijelijkheid, druk hem een pond in de hand, en de donkere wolk verdwijnt. Een man of eene vrouw is achteruitgegaan in de wereld, een luttel gelds herstelt hen weder, en een banknoot is genoeg om hun zorg te verbannen. Gij neemt iemand in uwe dienst, betaal hem met genoegen, spreek hem een vriendelijk woordje toe, en hij verlaat uw huis met een tevreden gemoed, om zijn eigen haard op te knappen met een blij-

moedig gelaat. Ontmoet gij op straat een bekend gelaat, roep hem een "goeden morgen," blijmoedig toe, en het heeft eene wonderbare uitwerking op zijn hart. O, hoe hartelijk is tijdige en vriendelijke hulp jegens alle klassen. Waar vermaak is waarlijk goedkoop, wie wil het niet gaarne verschaffen? Omringen ons een glimlach, zonneschijn en bloemen, laat ons ze niet met den greep des gierigaards vastklemmen. Neen. Laat ons ze veeleer om ons ronddeelen, in de hut, aan de weduwe, onder kinderen, in de druk bezochte plaatsen, in onze huisgezinnen, en overal elders. Wij kunnen de ongelukkigen gelukkig maken, de ontevredenen te vreden, de bedrukten gelaten, en dit alles op eene uiterst goedkoope wijze. Wie zal weigeren zulks te doen? Diegenen, die niet naar de kerk gaan, of hunnen Bijbel lezen, of hunnen God liefhebben, die vergeten dat wij maar vreemdelingen en pelgrims hier beneden zijn, die trachten hunne harten te sluiten voor de roepstemmen van ellende rondom ons, die geen gehoor willen verleenen aan de fluisteringen van het geweten aangaande het naderend oordeel. Lezer, wenscht gij vriendelijk, zacht, en beleefd te zijn, bid dan om Gods Heiligen Geest, die u leeren zal Jezus Christus als uwen Zaligmaker lief te hebben, en uwen naaste als u zelven.

Smuts & Hofmeijr, Drukkers, 6, Houtstraat, Kaapstad.

E L P I S.

JULIJ 1873.

DE CHRISTELIJKE NIET DE CHRISTELIJK-ISRAELITISCHE GEMEENTE, EN PAULUS, NIET PETRUS, HAAR APOSTEL.

(Eene Voorlezing).

Onlangs sprak ik tot u over de eene helft der Apostolische kerk, de Israelitische: ditmaal ga ik tot u spreken over de andere helft, de Christelijke.

Gij weet dat de Christelijke Gemeente uit de geloovige Heidenen, en de Israelitische* Kerk uit de geloovige Joden en Jodengenooten bestond.†

Doch laat mij, eer ik verder ga, u zeggen, wat onderscheid ik maak tusschen *kerk* en *gemeente*. De kerk is de gemeente in haren uiterlijken, vaak zeer mismaakten vorm. De gemeente is de kerk naar haar innerlijk, vaak naauwelijks te ontdekken wezen.

* Heidenen zijn niet naar de Schrift, niet-Christenen; maar niet-Joden, derhalve ook Christenen.

† De Bijbel kent de onderscheiding niet tusschen Christelijke en Heidensche volken. 't Is eene Christelijke maar niet eene Bijbelsche gedachte. De Bijbel maakt alleen onderscheid tusschen Israel en de Gojim, d.i., al de overige volkeren, de Christelijke daarbij ingesloten. Toen de Bijbelsche schrijvers leefden, waren er geene christelijke volkeren in onderscheiding van de heidensche. De vertaling van het Hebreeuwsche woord Gojim en het Grieksche Ethnoi door Heidenen, is het gevolg van de misvatting omtrent de verhouding tusschen Israel en de volkeren, waartoe de Christelijke kerk reeds vroeg is vervallen. Men kon niet beter gedaan hebben, dan het Hebreeuwsche woord Gojim te behouden.

Die de Apostolisch Christelijke Gemeente in onderscheiding van de Israelitische niet kent, moet noodzakelijk de geschiedenis en beteekenis der Katholieke en der Protestantsche Kerk misverstaan, en omtrent de toekomst der Christelijke Gemeente in het duister verkeeren.

't Is merkwaardig dat reeds het geslacht, dat onmiddelijk na de Apostelen leefde, den oorsprong en alzoo den aard en de bestemming der Christelijke Gemeente niet meer begreep. Men zag haar aan als de voortzetting van de Israelitische Kerk, noemde niet Paulus, maar Petrus, die de Apostel der besnijdenis was, *haren* Apostel, en verlaagde de Apostelen tot Bisschoppen, de leeraren tot priesters, de vergaderplaatsen der gemeenten tot tempels, het avondmaal tot een offer, de avondmaalstafel tot een altaar. Zoo ontstond de Katholieke Kerk.

Onder den invloed van de groote herleving in de zestiende eeuw poogde men den Joodschen zuurdeesem uit de kerk te bannen. Hieruit ontstond de Protestantsche Kerk. Zij is echter nog verre er van daan om te wezen wat de Christelijke Gemeente zijn moet. En is er ééne taak, die de Protestantsche Theologie te vervullen heeft, dan is het, door een naauwkeurig schrift-onderzoek, tot de juiste opvatting te komen van het ontstaan en de geschiedenis der Christelijke Gemeente in de dagen der Apostelen.

Laat ons derhalve vernemen wat de Heilige Schrift ons desaangaande leert. Zij leert ons

DAT DE CHRISTELIJKE GEMEENTE NIET IS DE UITBREIDING VAN DE ISRAELITISCHE, MAAR EENE NIEUWE GEBOORTE UIT DEN HEILIGEN GEEST.

De Israelitische Kerk, met de twaalf Apostelen aan haar hoofd, meende dat de Kerk onder de Heidenen de uitbreiding moest zijn der Israelitische. Zij doopte niemand anders dan Joden en Jodengenooten. Zij meende dat aan den doop de besnijdenis moest voorafgaan, als het teeken van inlijving in Israel—het volk wiens de beloften zijn, en wiens de Christus is (Rom. ix: 4, 5). Zij kon niet anders denken, tenzij dat God haar openbaarde dat Hij, bij de stichting eener Kerk onder de Heidenen, eene nieuwe orde van

zaken in de geschiedenis des heils wilde invoeren (Rom. xvi: 25; Efez. iii: 7).*

Die openbaring viel aan Petrus, het hoofd der twaalf Apostelen, te beurt, toen God hem naar den onbesneden Cornelius zond, om hem Christus te prediken, en, enkel op zijn geloof aan Christus, hem te doopen, en alzoo zijn volle deelgenootschap aan Christus hem te verzegelen.

Deze gebeurtenis was voor de Israelitische kerk een teeken van boven, waarin God zich tot hare zwakheid nederboog, om haar vooroordeel te overwinnen tegen het werk dat Hij weldra onder de Heidenen zou beginnen.

Niet de Jeruzalemsche Apostelen, maar sommige ons onbekende mannen, geboortig uit Cyprus en Cyrene, waren Gods uitverkorene werktuigen om de Christelijke Gemeente, en wel te Antiochie, te stichten. (Hand. xii: 20). Zij waren Grieksche Joden, bij wie het vooroordeel tegen de onbesnedenen niet zoo diep was ingeworteld als bij de Hebreeuwschen. Terwijl de anderen alleen aan de Joden en Jodengenooten Christus verkondigden, predikten zij Hem aan de Grieken (Hand. xii: 19, 20).† "En de hand des

* Zoo lang een geloovige Israeliet, zij hij ook een Apostel, niet door eene nieuwe openbaring dieper in de waarheid werd geleid, moest hij in Jezus Christus alleen DEN BELOOFDEN KONING VAN ISRAEL zien. En gelijk niemand aan een ander dan aan den Engelschen onderdaan zeggen kan: "Victoria is uwe Koningin," zoo konden de Apostelen aan niemand anders dan aan Israelieten, en die door de besnijdenis zich in Israel hadden laten inlijven, zeggen: "Jezus Christus is uw Koning." Zoolang de Israeliet nog niet verder in de waarheid is geleid, heeft zelfs de benaming van Z o o n v a n G o d voor hem geene hoogere beteekenis dan Koning van Israel (2 Sam. vii: 14; Ps. ii: 6, 7; Ps. lxxxix: 27, 28.)

† Deze zoo gewigtige tegenstelling in 't oorspronkelijke Grieksch uitgedrukt, is door onze overzetters niet begrepen en daarom ook niet vertaald. Destijds sprak men in de beschaafde wereld Grieksch, daarom werden de beschaafde Heidenen G r i e k e n genoemd (Rom. i: 14); terwijl de Joden die buiten Palestina waren geboren en opgevoed, en de taal en sommige manieren der Grieken hadden overgenomen, G r i e k s c h e Joden genoemd werden (Hand. vi: 1; ix: 29). Zij stonden in eenen kwaden reuk bij de H e b r e e u w s c h e Joden, die vooral in Palestina woonden, en aan de vaderlijke taal en gewoonten als iets heiligs vast hielden (Hand. vi: 1, vgl. xxii: 2). Paulus roemde vroeger er in dat hij, hoewel in 't buitenland geboren, een Hebreër uit de Hebreers was. Zijne ouders hadden hem Israels taal en zeden

Heeren was met hen, en een groot getal geloofde, en bekeerde zich tot den Heere." Als onbesnedenen mogten deze bekeerlingen zich niet met de Israelieten in hunne synagogen vermengen, noch aan Israels tempeldienst deel nemen; zoo als de geloovige Joden en Jodengenooten deden. Zij moesten derhalve in een Heidensch gebouw te zamen komen, en eene nieuwe gemeenschap stichten. En wat naam zal deze gemeente dragen, om haar van de Israelitische te onderscheiden? Is er juister naam uit te denken dan de Christelijke? Wie denkt hier niet aan 't berigt bij Lukas: "De discipelen werden het eerst te Antiochie CHRISTENEN genoemd" (Hand. xi: 26).

Ziedaar het ontstaan der Christelijke Gemeente. Is zij, wat ik zeide, eene nieuwe geboorte uit den Heiligen Geest, dan moet zij, van 's menschen zijde, haar ontstaan aan eene nieuwe daad des geloofs te danken hebben gehad—eene geloofsdaad waartoe de Israelitische Kerk, zelfs geen Israelitische Apostel, destijds in staat was.

En zoo is het. Aan deze daad des geloofs is gewis een bange strijd voorafgegaan. De prediking aan Cornelius toch is als een eenzaam feit weêr verdwenen. Geen Apostel heeft de leer, die in dit feit is begrepen, opgevat en aan de Israëlitische Kerk verkondigd. Hoe zullen dan deze mannen uit Cyprus en Cyrene doen wat geen Apostel doet? Doen, waartoe zij noch afgevaardigd noch aangemoedigd zijn? Doen, wat den tegenstand der gansche Israelitische Kerk zal opwekken (Hand. xi: 1—3)? Hoe? Zullen zij de volle zaligheid aan onbesnedene heidenen aanbieden? Is er dan niet het gevaar dat zij, die nooit de heilzame tucht der wet hebben gekend, de vrije genade in bandeloosheid zullen verkeeren? Deze bedenkingen konden zij alleen

onverbasterd overgeleverd! (Fil. iii: 5). De twaalf Apostelen waren Hebreeuwsche Joden, zonder hunne zondige vooroordeelen.—'t Was derhalve niet toevallig dat juist Grieksche Joden de stichters der Christelijke Gemeente waren. Er is geen toeval in Gods Koningrijk. De Grieksche beschaving had vele Joden en Heidenen reeds zeer nabij tot elkander gebragt, eer zij in Christus één met elkander werden (Efez. ii: 15). Zij moest den akker der maatschappij voor de Christelijke Gemeente bereiden, als voor de plant die de Hemelsche Vader er in planten wilde. De Grieksche beschaving is ook op hare wijze voor den mensch een tuchtmeester geweest tot Christus.

overwinnen door het geloof aan de allesovertreffende kracht der genade. Aan God de toekomst overlatende, gehoorzamen zij den drang des Heiligen Geestes, en prediken het Evangelie aan de Heidenen.

En hun geloof werd gekroond met de aanschouwing van de heerlijkste overwinning die de genade Gods ooit op aarde had behaald. Toen Barnabas deze bloeijende gemeente bezocht, "verblijdde hij zich, ziende de genade Gods," zoo als hij die nog nooit had gezien (Hd. xi: 23). En toen hij Paulus ging halen, om met hem in deze heidensche gemeente het nieuwe werk der genade aanbiddend gade te slaan, aarzelden zij niet zich bij de onbesnedenen als broeders in den Heer aan te sluiten. Hoewel zij Joden zijn, vergaderen zij niet in de *Synagoge,* zoo als de geloovige Joden overal gewoon waren te doen (Hd. xxii: 12); maar in de *gemeente* der Christenen (Hand. xi: 26).

Welk een omkeer heeft hier plaats van den eeuwenouden regel in Gods Koningrijk! De Jood trekt niet den heiden, maar de heiden trekt den Jood tot zijne godsdienstige gemeenschap aan—een treurig teeken voor Israël!

Zoo zien wij dan dat de Christslijke Gemeente niet de uitbreiding der Israëlitische Kerk, maar eene nieuwe geboorte uit den Heiligen Geest is. Wij gaan eenen stap verder, en zeggen, dat zij zelfs in menig opzigt,

EENE TEGENSTELLING IS TEGEN DE ISRAELITISCHE KERK.

Dit zien wij reeds aan beider uiterlijke vertooning. Terwijl de Israëlitische Kerk in hare Synagogen en in haren Tempel te zamen komt, den zevenden dag der week godsdienstig viert, hare kinderen door de besnijdenis Israël inlijft; houdt de Christelijke Gemeente hare vergaderingen in private huizen en publieke schoolgebouwen (Rom. xvi: 15; Filemon vs. 2; Hd. xix: 9), viert zij den eersten dag der week (Hd. xx: 7; 1 Cor. xvi: 2), en laat zij hare kinderen wel doopen, maar niet besnijden.*

En hoe verschilt beider betrekking tot Christus.

* Lieten de Christenen hunne kinderen niet doopen, dan zou dit ons even klaar zijn berigt, als dat zij hunne kinderen niet lieten besnijden; en dan heeft, dunkt mij, 1 Cor. vii: 14 maar eene halve beteekenis.

In de Israëlitische Kerk neemt men in Christus de voltooijing aan van 't heil waarin men als Gods volk zich reeds lang verblijdt, en ziet men de stichting van 't aan de vaderen beloofde Koningrijk op aarde door Christus te gemoet (Hd. iii : 19—21). In de Christelijke Gemeente vangt eerst de vreugde des heils door het geloof in Christus aan, en verwacht men geen ander dan een hemelsch Koningrijk (1 Thess i : 10 ; v : 13—18).

In de Israëlitische Kerk maakt Christus aan den geloovigen Israëliet, als het zaad van Abraham, de uitverkiezing en roeping van Abraham waar ; in de Christelijke Gemeente verheft Christus den geloovige tot deelgenoot van Zijne eigene Zijne eeuwige verkiezing en roeping van den Vader, om de Erfgenaam van alle dingen te zijn (1 Pet. ii : 6 ; Efez. i : 3—5).

De geloovige Israeliet omhelst in Christus den Zoon van David, het Hoofd van Israel ; de geloovige Heiden wordt in Christus als in den Zoon van God, als in het Hoofd der gansche menschheid, ja der gansche schepping ingelijfd.

Terwijl de geloovige Israeliet in Christus zijne nationale behoeften bevredigd gevoelt, zijne nationale geschiedenis voltooid ziet, en Hem aankleeft met de liefde waarmede het volk aan zijnen vorst is verbonden ; zoo geniet de geloovige Heiden in Christus de bevrediging zijner individueele godsdienstige behoeften, laat, in den geest, zijne volksgeschiedenis los, en gaat alzoo tot Christus uit, als de bruid tot haren bruidegom.

Terwijl de Israelitische Kerk, in hare eenheid met het Israelitische volk, met dat volk ééne geschiedenis heeft, en alzoo met dat volk ten onder gaat om met hetzelve weer opgerigt te worden ; is de geschiedenis der Christelijke Gemeente onafhankelijk van die der volkeren waaruit God haar heeft genomen, en heeft zij, onder anderen, den val van het Romeinsche Rijk overleefd.

Doch ook hier geldt wat ik u meermalen heb gezegd, dat, namelijk, alle waarheid de diepere vereeniging van twee tegenovergestelde waarheden is. De tegenstelling tusschen de Israelitische en de Christelijke Kerk wordt in eene diepere eenheid weer opgelost.

Laat mij u deze

Hoe voltooit Christus in den Israeliet, hoe begint Hij in den Heiden, zijne heilsgeschiedenis? Is het niet door de uitstorting des Heiligen Geestes? Begint niet de heilsgeschiedenis der Christelijke Gemeente op dezelfde hoogte, waarop die van Israel is uitgeloopen?

En hoe ontvangt de Israeliet de bevrediging zijner nationale, hoe de Heiden de bevrediging zijner individueele behoeften in Christus? Is het niet door Hem als den Heer der heerlijkheid, derhalve als den Zoon van God te omhelzen? En zijn niet in de nationale behoeften van den Israeliet de godsdienstige behoeften van den Heiden begrepen; maken deze niet de kern daarvan uit?

En terwijl de Christelijke Gemeente geen ander vooruitzigt heeft, dan het eeuwige, het hemelsche koningrijk, aanschouwt niet de Israelitische Kerk ditzelfde koningrijk van God in gindsche verschiet, aan de andere zijde van het Israelitische Koningrijk? Is niet het voorbijgaande Israelitische rijk de voorbereiding tot het eeuwige koningrijk van God in zijne allerlaatste voltooijing (1 Cor. xv: 15—28; Heb. xii: 27, 28)? Is niet het aardsche Jeruzalem het onderpand en de voorafschaduwing van het hemelsche, waar alle aardsche onderscheidingen, naar haren aardschen vorm, voor eeuwig zijn weggevallen (Hebr. xi: 10; xii: 22)?

't Is waar de Christelijke gemeente neemt Israels wet niet over. Maar leefden niet ook Israels aartsvaders zonder de wet? en werd niet Abraham de erfgenaam der belofte eer hij besneden was? Was de geest der wet er niet, lang voor de Joodsche vorm der wet bestond? En al neemt de Christelijke Gemeente de vormen der Joodsche wet niet over, is de geest er van niet in haar hart uitgestort, en drukt zij dien geest niet uit in haren godsdienstigen wandel?

En al verwerpt de Christelijke Gemeente de besnijdenis; is niet de doop voor haar, wat de besnijdenis voor Israel is, namelijk de verzegeling van Gods zijde dat Hij in Christus haar God en de God harer kinderen is?

En al viert de Christelijke Gemeente den dag des Heeren (Zondag), als den dag die haar herinnert aan

hare opstanding met Christus tot een nieuw leven; terwijl de Israelitische Kerk den Sabbat (Zaturdag) viert als herinnering aan de rust van den druk der wet, die zij in Christus geniet—is niet de Israelitisehe kerk door de uitstorting des Heiligen Geestes mede deelgenoot van dit opstandingsleven, dat de Christelijke Gemeente op den Zondag viert?

En al heeft de Christelijke Kerk geenen tempel, gelijk de Israelitische er eenen te Jeruzalem heeft, en al zijn hare vergaderplaatsen geen herinneringen aan den tempel, zoo als de synagogen die zijn: Is Christus niet meer dan de tempel, is Hij zelf niet de tempel, waarin de geloovige woont? En heeft Hij niet gezegd: waar twee in mijnen naam vergaderd zijn, daar ben ik in hun midden? En geniet de Israelitische Kerk zelve niet hare zaligste gemeenschapsoefening met elkander buiten den tempel en de synagoge, in hare private woningen, waar zij haar liefdemaal en 't avondmaal des Heeren viert?

En al vloeit Israels geschiedenis niet in die der Christelijke Gemeente, spiegelt zich niet de laatste in de eerste af? Is niet Abrahams uitverkiezing, is niet Israels verlossing naar haren innerlijken zin, het beeld van des christens uitverkiezing en verlossing? Is niet Israels leiding door de woestijn, is niet Israels geschiedenis in Kanaän, het beeld van de leiding en de geschiedenis der Christelijke kerk in den loop der eeuwen?

En zijn niet Israels heilige schriften even dierbaar voor de Christelijke als voor de Israelitische Kerk, omdat zij daarin haar eigen beeld ziet geteekend, en daarin de taal verneemt des H. Geestes, uit wien zij is geboren? Is zij niet gewoon, even als de Israeliet, de waarheid die zij belijdt daaruit te bevestigen? Leest zij die niet in hare tezamenkomsten tot hare onderlinge stichting, gelijk de Israeliten dit in hunne synagogen plegen te doen? (2 Tim. iii: 15—17.)

In één woord: met de uitstorting des Heiligen Geestes werd de Christelijke godsdienst als een verborgen zaad in de Israelitische neergelegd; en na eenen tijd in den moederschoot te zijn gedragen, werd zij er uit geboren, als eene dochter, die hare moeder wel in schoonheid overtrof, maar toch één van zin met haar was.

Op grond dezer innerlijke eenheid, moesten de Israelitische en de Christelijke Kerk elkander hartelijk als moeder en dochter de hand hebben gereikt. De Christelijke gemeente was van zelve er toe bereid, want uit Israel was het heil tot haar gekomen. Zij zag eerbiedig en dankbaar naar de Israelitische kerk op, als de dochter naar hare moeder.

Maar heeft de moeder hare dochter even hartelijk willen erkennen? Neen! Zij was niet geestelijk genoeg om hare geestelijke eenheid met de Christelijke gemeente, om haren gemeenschappelijken oorsprong met haar uit den Heiligen Geest te verstaan en te waarderen. Zij zag minachtend op de nieuwe gemeente neder, omdat zij eene gemeente van onbesnedenen was. Zij ergerde zich er aan dat deze gemeente de taak op zich nam, die aan Israel toebehoorde, om namelijk, het Evangelie onder de volkeren te verbreiden, en dat wel met zulk een buitengewoon gevolg. De besnijdenis bleef, van Israels kant, als een scheidsmuur, voortbestaan, tusschen de Israelitische Kerk en de Christelijke Gemeente.

Verwondert u daar niet over. De Christelijke levensbeschouwing is hooger dan de Israelitische — de hoogste waarvoor de mensch op aarde vatbaar is. En tenzij de lagere levensbeschouwing in de hoogere zich laat opnemen, moet zij haar of lijdelijk aanschouwen, of onverdraagzaam vervolgen. De aard der zaak brengt dit mede. En zoo ging het in de eerste dagen na de stichting der Christelijke Gemeente. De betergezinden in de Israelitische kerk zagen haar lijdelijk aan, terwijl anderen haar niet verdragen konden en het op haren ondergang toelegden. Deze drijvers bleven er op aandringen dat de Christelijke Gemeente door besnijdenis en wetvervulling één met Israel worden zou, en dat zij alzoo, met verloochening van haren oorsprong, in Israël zou worden opgelost. Letten wij op

DE POGINGEN DER JOODSCHE DRIJVERS OM DE CHRISTELIJKE GEMEENTE TOT DE BESNIJDENIS OVER TE HALEN, EN ALZOO IN ISRAEL TE DOEN ONDERGAAN.

Het kon niet anders of het moest weldra te Jeruzalem bekend worden, dat er te Antiochie eene bloeijende gemeente van onbesnedenen bestond, en dat

dezen zich—welk eene schijnbare aanmatiging!—CHRISTENEN noemden. Verheugt zich de Israelitische Kerk hierover? Snelt zij er henen om daar met aanbidding het grootste genadewerk van den Heer Jezus te aanschouwen? Zendt zij Petrus en Johannes derwaarts, gelijk ze hen vroeger naar Sichem had gezonden, toen zij van de bekeering der besnedene Samaritanen vernam? (Hand. viii: 14). Neen! Geen *Apostel* wordt naar Antiochie afgevaardigd. *Barnabas* wordt er henen gezonden, en dat niet eens opzettelijk, 't was eene bijzaak? "Zij zonden Barnabas uit dat hij het land doorging tot Antiochie toe?" (Hand. xi: 22).

Ziet, zoo weinig verstond men te Jeruzalem wat het werk des Geestes te Antiochie beduidde, en zoo weinig gevoelde men er voor!

En keert Barnabas naar Jeruzalem terug om Petrus of Johannes of Jakobus te halen, ten einde met hem van de kracht des Heiligen Geestes in de Christelijke gemeente te Antiochie getuige te zijn? Neen, hij kent maar éénen Israeliet, die zich met deze gemeente één gevoelen zal—en die man is Paulus, de aanstaande Apostel der Christelijke Gemeente. Hem gaat hij te Tarsus in de eenzaamheid, waarin hij zich heeft teruggetrokken, opzoeken, en als hij hem gevonden heeft, brengt hij hem naar Antiochie (Hebr. xi: 25).

Wij staan verbaasd over deze koelheid der Israelitische kerk; maar zij is niet te loochenen; en komt door andere feiten op nog treuriger wijze aan den dag. Geen wonder. Niemand kan met warmte zijn ingenomen met wat hij nog niet verstaat, en in zijn eigen leven nog niet heeft opgenomen.

Intusschen, hoewel de Apostelen het werk te Antiochië niet door hunne tegenwoordigheid durven bemoedigen; als mannen des geloofs, laten zij dit werk in 's Heeren handen, en blijven het met eerbied van verre aanschouwen.

Zoo deden de Joodsche drijvers niet. Aan dit geloof ontbrak het hun. Zij gaan naar Antiochië, verkondigen dat er buiten Israël geene zaligheid is,*

* Gelijk de Katholieke drijver zegt dat er buiten de Roomsche Kerk geene zaligheid is, en de Episkopale drijver beweert dat de ware wijding van den bisschop komt.

en eischen dat de geloovige heidenen zullen besneden worden.

Er ontstaat eene geweldige beweging; de gemeente wordt in twee partijen verdeeld; en men moet de Apostelen en Ouderlingen te Jeruzalen verzoeken op eene vergadering met de afgevaardigden van Antiochië het geschil te beslechten (Hand. xv).

Zij doen het. Zij stellen zich zelfverloochenend onder de leiding des Heiligen Geestes; hooren met geduld Barnabas en Paulus aan; en stemmen met dezen in dat de geloovige heidenen *niet* besneden moeten worden. Door dit besluit is de Christelijke Gemeente bewaard gebleven voor de inlijving in de Israëlitische Kerk, en alzoo voor den ondergang met haar!

Op eene private tezamenkomst wordt het Petrus en Johannes en Jacobus nog eens duidelijk dat Paulus aan de Heidenen een Evangelie predikt, dat hem van God is toevertrouwd, en zij geven hem de hand der broederschap (Gal ii: 7—10).

Maar voor 't overige bemoeijen zij zich, in dezen tijd althans, niet met dit Evangelie der Heidenen. Hunne zielen leven niet er in. Zij hebben niet de geestelijke kracht om het in naam der Israëlitische Kerk aan de Heidenen te gaan of te laten verkondigen. En als mannen, die in het geloof wandelen, ondernemen zij niets wat de maat hunner kracht te boven gaat—ten voorbeelde voor allen!

Eenmaal echter verliet Petrus dezen geloofsweg. Hij waagde het in Antiochië, even als Paulus en Barnabas, met de onbesnedenen broederlijke gemeenschap te houden. Weldra bleek het dat deze daad zijne geestelijke kracht te boven ging. Toen de Joodsche drijvers aldaar aankwamen, en hunnen invloed op hem beproefden, liet hij zich van de onbesnedene broeders aftrekken, en sleepte hij in zijne struikeling ook Barnabas met zich mede. Paulus moest Petrus in aller tegenwoordigheid scherp bestraffen.* En Petrus, het hoofd

* Ik heb meermalen gedacht dat dit oogenblik het hoogste punt was in de Apostolische loopbaan van Paulus. Zijne zoo volkomene overwinning der verzoeking waarin allen bezweken, was zijne bevestiging in zijne roeping voor 't oog aller schepselen, gelijk de offerande van Izaak door Abraham de bevestiging in z ij n e roeping is geweest. De struikeling van Petrus "den Apostel der besnijdenis" is het beeld

der twaalf Apostelen, onderwerpt zich als een kind aan deze bestraffing—welk eene openbaring van de kracht des Heiligen Geestes, die in hem woonde! (Gal. 2: 10—17).

Zoo heeft dan de Israëlitische Kerk, als Kerk, geen aandeel gehad in 't werk der Joodsche drijvers; maar zij heeft ook niemand afgevaardigd om hen tegen te staan, en de handen van Paulus te sterken. Wie was uit haar midden voor deze taak berekend, daar zelfs Petrus, haar hoofd, voor als nog er voor niet opgewassen is?

En vonden deze drijvers bijval in de Christelijke gemeenten? Ja, boven verwachting! Hoe was het anders mogelijk dat zij hun heilloos werk zelfs in Antiochie, ook na de Jeruzalemsche vergadering konden blijven voortzetten. Uit den zendbrief van Paulus aan de Galatiers weten wij, dat hunne redeneringen zóó betooverend, zóó bedwelmend op de pasbekeerden werkten, dat gansche gemeenten, in wier midden nog onlangs de Heilige Geest allerkrachtigst had gewerkt, aan hare zaligheid begonnen te twijfelen, en overhelden om zich door de besnijdenis in Israel te doen opnemen (Gal. iii: 1—5).

Gij kunt u denken welke vragen deze verzoekers in de harten der pasbekeerde heidenen wierpen om hen aan 't twijfelen en wankelen te brengen. Is niet *Israel* Gods verbondsvolk? Worden niet, naar de belofte, alle geslachten der aarde in *Abraham* gezegend? Heeft niet Jezus zelf betuigd dat de zaligheid uit de Joden is, en dat Hij bepaald tot Israel gezonden was? (Joh. iv: 22; Matth. xv: 24). Heeft Jezus niet als een Israeliet geleefd? Doen ook de twaalf Apostelen dit niet? Is het niet eene eer te worden ingelijfd in dat volk, dat zulk een schoon verleden en zulk eene heerlijke toekomst op de aarde heeft? Is het, in alle geval, niet veiliger tot Israel te behooren aan wiens regt op de beloften Gods niemand twijfelen kan, dan te behooren tot dat splinternieuwe ligchaam, dat

van Israëls struikeling; en zijne wederoprigting door Paulus "den Apostel der Christelijke Kerk," is het beeld van Israels wederoprigting in de laatste dagen, door het voorbeeld, dat de Christelijke Kerk hun geven zal van wat de kracht des Heeren in haar vermag (Rom. xi vs. 11, 14).

zich de Christelijke Gemeente noemt, en waarvan Israels heilige geschriften niets weten? (Rom. xvi: 25; Efeze iii: 2—6).

Deze vragen moesten bedwelmend werken op de nog onkundige harten. Bovendien, is niet de pasbekeerde in den regel meer vleeschelijk dan geestelijk (1 Cor. iii: 1—3)? En is niet de Joodsche godsdienst, zoo zij niet den doop des Geestes ondergaat, vleeschelijk? Heeft zij niet veel gemeens met de oude heidensche godsdiensten, waarin die pasbekeerden zijn opgegroeid? (Gal. iv: 3, 9). Moesten dezen derhalve niet met betooverende kracht tot haar worden aangetrokken?

Tegen deze verzoeking, tot afval, die wij de zwaarste noemen, die de Christelijke Gemeente ooit heeft doorgestaan, kon niemand op den duur bestand zijn, tenzij hij zelf eens de kracht der Joodsche godsdienst zoo als niemand anders heeft gekend, en nu een oog heeft om tot in de diepte het werk des Geestes in de Christelijke Gemeente te peilen. Zulk een man was Paulus, de Apostel der Christelijke Kerk. Door zijnen arbeid heeft God deze Kerk in de ure der verzoeking voor den afval bewaard, en op het eenmaal gelegde fondament voor altijd bevestigd. Zien wij

HOE GOD PAULUS TOT APOSTEL DER CHRISTELIJKE GEMEENTE HEEFT GEVORMD.

Hij was door en door Israeliet, zooals geen ander. Daarom verdroeg hij, even als zijn leermeester Gamaliël, het Evangelie dat Petrus en de andere Apostelen predikten, want het was door en door een Israelitisch Evangelie. Alleen het kruis hinderde hem daarin, anders zou hij het met onuitsprekelijke vreugde hebben aangenomen. Vergeet niet dat het de *Sadduceërs*, de verloochenaars van Israels godsdienst, en niet de *Farizeërs* waren, die de Apostelen hebben vervolgd en gedood (Hand. iv: 1).

Toen echter Paulus in zijne Synagoge te Jeruzalem —de Synagoge der Ciliciërs (Hand. vi: 9)—Stefanus een ander Evangelie hoorde prediken, veranderde zijne verdraagzaamheid in eenen doodelijken haat. Hij, een Hebreër uit de Hebreërs, kon het niet dulden dat Stefanus, die Grieksche Jood, verkondigde, dat

Jezus als ZOON DES MENSCHEN (Hand. vii: 56) eene hoogere godsdienst dan de Israelitische zoude invoeren —"dat Hij den tempel verbreken en de zeden veranderen zal, die Mozes aan Israel overgeleverd heeft" (Hand. vi: 14).

Dit predikten de Apostelen niet, want zoo ver zagen zij nog niet. Voor dit Evangelie heeft Israel geen oor. Stefanus moet dit Evangelie met zijn bloed verzegelen. En onder de leiding van Paulus ontstaat er eene zoo hevige vervolging te Jeruzalem tegen de gemeente des Heeren, wier dienaar Stefanus was, dat allen, buiten de Apostelen, om het ergste te ontkomen, naar elders de wijk moesten nemen.

Daaronder bevinden zich ook de Cyreneische en Cyprische mannen, die Stefanus in de Cyreneische Synagoge hadden gehoord en *zijn* Evangelie hadden aangenomen (Hand. vi: 9). Dit was hunne voorbereiding om in Antiochie de stichters der Christelijke Gemeente te worden. Het bloed van den martelaar Stefanus is het zaad geweest, waaruit de Christelijke Kerk is voortgesproten!

En wat gebeurt er met Paulus? Terwijl hij voor Damascus halt houdt, om als de groote aanvoerder, ook der buitenlandsche vervolging, zijn terrein in oogenschouw te nemen, en zijne plannen te overdenken; verschijnt Jezus aan hem, met geene mindere heerlijkheid bekleed, dan die van God zelven. Hij openbaart zich aan Paulus, niet in zijne beperkte betrekking tot Israel, maar in zijne onbeperkte betrekking tot God en tot de gansche schepping. Paulus aanschouwt in Christus wat de stervende Stefanus in hem had aanschouwd. Van nu aan aanbidt hij in Christus den Heer des Hemels, den Zoon des Menschen, DEN ZOON VAN GOD (Hand. ix: 3; xx: 6; xxvi: 13).*

Na de drie gewigtige dagen, die op deze verschijning volgden, is Paulus als ISRAELIET gestorven, en herleeft hij als CHRISTEN—treedt hij met Christus in de innigste gemeenschap waartoe de verloste vatbaar is.

Zijn besluit is genomen. Hij zal de taak opvatten,

* Gelijk het gezigt van Petrus te Joppe, wordt ook dit, om het gewigt er van, d r i e malen in de Schrift verhaald.

waarvoor Stefanus is gestorven. Hij zal aan Israel verkondigen, niet slechts dat Jezus de Christus, maar dat Jezus DE ZOON VAN GOD IS. Gij herinnert u het berigt van Lukas. Hij predikte terstond Jezus in de Synagogen, dat DEZE DE ZOON VAN GOD IS (Hand. ix: 20).* De Israelitische kerk aanschouwde in Jezus den "Zoon van God," alleen in den Israelitischen zin, waarin Hij haar "Christus" is; Paulus aanschouwde in Jezus den "Christus," in den hoogeren zin, waarin Hij, door goddelijke openbaring, zijn *Zoonschap* had leeren verstaan.†

Hij predikt dit Evangelie zoo wel te Damascus als later te Jeruzalem; doch ondervindt op beide plaatsen dat Israel niet rijp is om dit Evangelie aan te nemen. Het kan niet gelooven dat Christus eene hoogere heerlijkheid heeft, dan die Hem als het Hoofd van Israel toekomt, en dat er eene hoogere godsdienst is dan die uit deze beperkte betrekking van Christus tot Israel wordt geboren. Het wil zich niet laten opheffen tot de hoogte, waarop het te zamen met de overige volkeren Christus dienen mag als den ZOON DES MENSCHEN. Het wil blijven waar het is, en de volkeren tot zich doen afdalen van de hoogte, waartoe zij in Christus, als ZOON VAN GOD, zijn uitverkoren (Efez. iii: 6).‡

De geloovige Israelieten verdragen lijdelijk dit Evangelie van Paulus, terwijl de ongeloovige Israelieten het met bitteren haat vervolgen; Paulus moest, zoo wel uit Damascus als uit Jeruzalem, met dit Evangelie vlugten en naar eene eenzame plaats buiten Israel de wijk nemen — gelijk eens Mozes gedaan had (Hand. ix: 29; xxii: 17—21; Gal. ii: 17).

* De oorspronkelijke lezing is niet "Christus" maar "Jezus," en heeft "deze" met nadruk.

† Zoo is op wonderbare wijze het woord des Zaligmakers in Matth. xvi, 16—18 vervuld, en de belijdenis der waarheid dat Jezus niet alleen de Christus maar ook DE ZOON VAN GOD is, is de Petra, de rots, geworden, waaraan Israel tot vallens toe gestooten, maar waarop Jezus zijne gemeente gebouwd heeft. De vervulling van dit woord is tevens de verklaring van dit woord.

‡ Men leze in Efeze iii, 6, zoovals het behoort te wezen, niet heidenen maar volkeren.

Daar wacht hij tot dat God een antwoord geeft op de vraag: hoe zal God, nu Israel het Evangelie dat voor de heidenen past, niet aanneemt, zich, buiten Israel, het ligchaam bereiden, waardoor Hij dit Evangelie tot zaligheid der volkeren alom zal laten verkondigen?* Door Barnabas, die hem naar Antiochie brengt, wordt hem het gewenschte antwoord op deze vraag gebragt. In de Christelijke gemeente aldaar vindt Paulus de hoogere gemeenschap met Christus, waarnaar hij te vergeefs in de Israelitische kerk had uitgezien.

Weldra wordt hij met Barnabas, door deze gemeente, op het bevel des Heiligen Geestes, met zijn Evaugelie tot de Heidenen gezonden. En hiermede begint zijne Apostolische loopbaan (Hand. xiii: 2—4).

Naar de berekening des tijds, dien Paulus zelf aangeeft (2 Cor. xii: 2—4) moest het in dezen tijd, te Antiochie, zijn geweest, dat hij tot in den derden hemel werd opgetrokken, om daar dingen te aanschouwen, die hij in onze taal, tot ons verstand niet vermogt over te brengen. Met dit gezigt voltooit zich waarschijnlijk de reeks der openbaringen van de heerlijkheid des Zoons van God aan hem geschied, en alzoo zijne wijding tot de Apostolische roeping (Hand. xxvi: 16).†

Deze buitengewone leiding van God was noodig, om hem tot zijne buitengewone taak te vormen. Het bleek dan ook weldra, dat niemand dan hij alleen, geschikt was om de Apostel der Heidenen te zijn.

Pas is het werk onder de heidenen begonnen of Johannes Markus, neef van Barnabas, deinst voor de dreigende gevaren terug, en laat het aangevangen werk varen (Hand. xv: 38). Terwijl Markus dit doet is de bekeering van den stadhouder Sergius Paulus,

* Zie hier een der redenen genoemd voor het bestaan der Christelijke Kerk. Waar zij derhalve het Evangelie niet tot de volkeren brengt, daar kan zij niet bloeijen. Waarom is uit de Westersche kerk de bloeijende Protestantsche kerk in de 16de Eeuw geboren, terwijl de Oostersche die herleving niet heeft gekend? Omdat de Middeleeuwsche kerk bij uitnemendheid in het Westen, en niet of nagenoeg niet in het Oosten eene zendingkerk is geweest. Welk eene waarschuwing voor de Gereformeerde kerk in Zuid Afrika!

† Wie denkt hier niet aan Jesaja's wijding tot zijne Profetische bediening? (Jes. vi.)

voor onzen Apostel, een zoo verblijdend onderpand van den zegen die zijn werk zal kroonen, dat hij zich van nu af aan niet meer *Saulus*, maar, naar den naam des stadhouders, *Paulus* noemen laat (Hand. xiii : 13).

En Barnabas? Waarschijnlijk was Markus door *zijne* bemiddeling medegegaaan, hoewel de Heilige Geest alleen hem en Paulus voor 't werk had aangewezen. En ziet ten tweeden male houdt hij bij Paulus aan zijnen neef mede te nemen, en toen deze het niet wilde, werd hij verbitterd en scheidde zich van hem af (Hand. xv: 39). Zoo veel heeft vleesch en bloed in Barnabas nog te zeggen, terwijl Paulus, waar het de heilige zaak van het Evangelie gold, aan alles gestorven is (Hand. xx: 24; xxi: 13). Geen wonder, dat toen de zwakke Barnabas zich later te Antiochie door zijne broeders naar het vleesch tot de verloochening van het Evangelie der heidenen liet bewegen, Paulus onbewegelijk als eene rots staan bleef, en den zwakken Petrus en Barnabas weêr ophief.*

Zulk een man bleef Paulus tot aan het einde van zijne Apostolische loopbaan. Hij heeft zijn Apostolisch werk verrigt, zoo als niemand anders (1 Cor. xv: 10). Hij kon aan het einde daarvan, met meerderen nadruk dan iemand anders, betuigen: "Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden" (2 Tim. iv: 7).

Intusschen, meer dan deze buitengewone leiding des Heiligen Geestes, werd vereischt, om de Apostel der Christelijke Gemeente te zijn. Het was eene zoo buitengewone taak, dat alleen

EEN MAN, DIE IN ALLE OPZIGTEN EEN BUITENGEWOON MENSCH WAS,

er voor was berekend. Zulk een buitengewoon mensch was Paulus.

* Het laat zich van zelf denken, dat de Joodsche drijvers, om aan hunne redeneringen onder de Heidensche broeders kracht bij te zetten, zich er op zullen hebben beroepen dat Petrus te Antiochie niet met Paulus maar met hen eens was. En dit heeft waarschijnlijk aanleiding gegeven dat Petrus zijnen eersten brief aan de Heidensche broeders die met de Joden dezelfde streken bewoonden (in vs. 1 moest de vertaling wezen, "De bijwoners der verstrooide Joden)," heeft geschreven, om hun te toonen dat hij hetzelfde Evangelie als Paulus aan de Heidenen leert. Men lette op, hoeveel in dezen brief aan de brieven van Paulus is ontleend (zie ook 2 Pet. iii, 15, 16).

Hij had een ligchaam, dat de zware vermoeijenissen, den harden arbeid, den strijd en het lijden kon verduren, waartoe zijne Apostolische bediening hem riep (Hand. xx: 23—35; 1 Cor. ix: 24—27; 2 Cor. xi: 24—33; 1 Thes. i: 9).

Zijn wil was onverzettelijk. Allen bogen zich voor hem, maar hij boog zich voor niemand, totdat hij zich in 't laagste stof nederboog voor de hem geopenbaarde heerlijkheid van Gods Zoon.

Hem was de juiste blik, de regte greep, de krachtige daad eigen, die sommige groote geniën kenmerken, en hen tot koningen stempelen. Daarom gaf de Joodsche raad de vervolging der gemeente geheel en al in zijne handen over. Mij dunkt ik zie dezen zelfden Paulus in den man, die, terwijl hij als gevangene aan boord is, in de ure des gevaars, als ware *hij* kapitein en hoofdman beide, over allen gebiedt, en alles regelt (Hand. xxvii).

Hij had een hart dat van geestdrift vlamde, en daarbij een verstand, dat door groote scherpzinnigheid uitmuntte, en bovendien door de rabbijnsche leerwijze van Gamaliël zeer was geoefend. Hij voelde met warmte en wist met helderheid wat hij wilde; pleitte er voor met wegslependen gloed, en betoogde het met overtuigende klaarheid.

Onderwezen in de Grieksche letterkunde, waarvan zijn leermeester een beoefenaar was, wist hij, als hij voor stadhouder of koning of keizer stond, zijne gedachten in vormen te kleeden, die voor het beschaafdste oor welluidend waren. Zijne pleidooijen voor Felix en Agrippa zijn modellen van natuurlijke welsprekendheid en goeden smaak.

Toegerust met deze buitengewone gaven, kende hij, van der jeugd af aan, geen ander doel, dan het hoogste, waarnaar de mensch streven kan. Hij wilde in alles zijnen God behagen; en gaf zich met al de kracht van ligchaam, ziel en geest aan dit levensdoel onverdeeld over. Dit maakte hem zulk een doortastenden vervolger van de gemeente des Heeren (Hand. xxvi: 5, 9).

Toen hem nu de blinddoek afviel, en God hem riep tot de gemeenschap met Zijnen Zoon, kon het niet anders, of al wat er voortreffelijks in hem was, moest

zich tot de hoogste volkomenheid ontwikkelen, waarvoor hij op aarde vatbaar was.

Wij kunnen slechts enkele bijzonderheden aanstippen.

Zijne gedachten over den gang der goddelijke openbaring; zijne gedachten over de betrekking van Gods Zoon tot Zijnen Vader, tot de Gemeente, en tot de Schepping; zijne gedachten over Jezus dood en opstanding en hemelvaart; zijne gedachten over den eersten en tweeden Adam; over zonde en verlossing, over wet en genade, over vleesch en geest; zijne gedachten over den aanvang en voortgang en voltooijing van het Christelijk leven; zijne gedachten over het ontstaan, den aard, en de bestemming der Gemeente; zijne gedachten over het voorleden, het heden en de toekomst van Israel en de volkeren; ze zijn oorspronkelijk, diep, levend, en tot een schoon geheel in elkander gevoegd. Hij heeft voor het godsdienstig denken eene gansch nieuwe baan geopend, en is de Vader der Christelijke Godgeleerdheid geworden. Welk een leerboek zijn zijne brieven voor de Christelijke gemeente en hare theologen! Ik noem u twee zijner brieven—dien aan de Romeinen en dien aan de Efeziërs. In deze twee brieven is meer godgeleerde wetenschap begrepen, dan in de geschriften van al de Katholieke en Protestantsche Kerkvaders te zamen genomen.

Hoe grondig wist hij de waarheid tegen zijnen tegenstander—den bekrompen Israeliet—uit de Heilige Schrift te bewijzen, en alzoo de dwaling te wederleggen. Gij herinnert u hoe hij, onder anderen, als met den vinger op den tekst, zijnen tegenstander aantoont dat ook vader Abraham, als een onbesneden heiden, alleen door het geloof van God regtvaardig is verklaard, en de erfgenaam der belofte is geworden (Rom. iv). Zijn brief aan de Galatiërs, en die aan de Romeinen, zijn onovertroffen voorbeelden hoe men de waarheid tegenover de dwaling handhaven moet.

En wie aanschouwt niet met verbazing hoe hij, een geboren Jood, zich weet in te voelen en in te denken in het hart van den heiden, en daaruit, op verrassende wijze, de aanrakingspunten voor zijn Evangelie aan 't licht te brengen. De rede, die hij op den Areopagus voor het

beschaafdste en wijsgeerigste gehoor in de heidenwereld heeft uitgesproken, munt uit zoowel door haren attisch-Griekschen vorm, als diep-wijsgeerigen inhoud. Zij is een Apologetisch meesterstuk.

En wat zal ik zeggen van zijne weergalooze liefde? Hij draagt over de verharding zijner broeders naar het vleesch, hoewel zij hem levenslang vervolgen, eene diepe en onuitsprekelijke smart als een doorn in het vleesch in zich om (Rom. ix: 1—3). Als Apostel der Christelijke Gemeente draagt hij haar met hare menigvuldige zwakheden op zijn hart, met meer teederheid, dan ooit eene moeder haren zuigeling aan haren boezem heeft gekoesterd. Haar nood is zijn nood. Hare vreugde zijne vreugde. Om haar draagt hij met blijdschap al het lijden aan zijne bediening verbonden. Hij leeft voor haar alleen. De namen der gemeenten, en wie weet van hoe vele honderde individuën, staan op zijn hart geschreven, gelijk weleer de namen der twaalf stammen op de borstplaat des Hoogen Priesters; terwijl hij dag en nacht met sterke roeping en tranen,* voor hen tot God het gebed doet. Geen wonder dat de schoonste lof die op de Christelijke liefde ooit is vernomen uit *zijne* pen is gevloeid (1 Cor. xiii).

Van waar die liefde? Zij is de vrucht van de ontdekking der liefde van Christus tot hem en tot de Gemeente. Hij had zulk eene diepe kennis van wat Christus voor en in hem was, dat hij daardoor alles voor Christus en Zijne gemeente was. Aan zichzelven gestorven, leefde hij alleen in Christus (Gal. ii: 19, 20). En hoe langer het duurde, des te duidelijker werd het hem wat Christus voor hem was, en des te krachtiger werd zijn hart tot Christus aangetrokken; gelijk de planeet, hoe nader zij bij de zon is, des te geweldiger naar haar wordt henengetrokken. Zoo magtig was hem de aantrekkingskracht van zijnen Heer, dat de ziel uit het ligchaam als wilde doorbreken, om henen te varen naar haren hemelschen Bruidegom, en eeuwig bij Hem te zijn (Rom. viii: 23; 2 Cor. v: 2; Fil. i: 23; iii: 11).

* Hieraan hebben wij te denken als Paulus spreekt van een s t r ij d in het gebed (Col. iv, 12).

En was er ooit ootmoediger Christen op aarde dan Paulus? De buitengewone ontdekkingen der heerlijkheid van Christus die hem waren te beurt gevallen, overtuigden hem dieper dan anderen, dat de mensch tegenover zijnen Heer minder dan niets is; en deden zijne eigene onwaardigheid in zijne oogen te treffender uitkomen. Hij wist dat hij overvloediger dan al de Apostelen had gearbeid; maar hij gevoelde tot in de diepte zijns harten dat dit alleen aan Gods genade te wijten was; en uit diezelfde diepte was het hem gevloeid als hij verklaarde dat hij onder de zondaren de "voornaamste," en onder de heiligen "de allerminste" is (1 Cor. xv: 10; 1 Tim. i: 15; Efz. iii: 8). God-zelf heeft hem, op gansch bijzondere wijze, tot dien diepen ootmoed geleid, zonder welken hij niet in staat zou zijn geweest, die openbaringen te dragen, die voor zijn Apostelschap onontbeerlijk waren (2 Cor. xii: 7—10).

Maar het wordt tijd dat ik besluite. Ik doe het met de vraag:

HEEFT PAULUS HET DOEL VAN ZIJN APOSTELSCHAP BEREIKT?

Buiten de gemeente, ja, maar niet binnen in haar. Hij heeft begrepen dat zijne taak niet zou zijn afgewerkt, als hij ook niet in Rome, de hoofdstad der Heidenwereld, het Evangelie der Heidenen had gepredikt. Jaren lang heeft hij zich naar dit doel uitgestrekt. Eindelijk werd het hem vergund, twee jaren ongehinderd aldaar het Evangelie te verkondigen. Hiermede heeft hij het einde van zijnen arbeid naar buiten bereikt—waarom ook Lukas zijne beschrijving van dien arbeid met de mededeeling van dit feit besluit (Rom. i: 9—11; Hand. xxviii: 30, 31).

Maar wat den innerlijken toestand der gemeente aangaat, zijn arbeid heeft tot nog toe niet het door God hem gestelde doel bereikt. De Christelijke gemeente is nog niet zóó innig met haren Heer verbonden, dat zij rijp is voor de eerste opstanding, en dat haar Apostel haar als eene gemeente, die geen vlek of rimpel heeft, als eene reine maagd, aan haren Hemelschen Bruidegom kan voorstellen (Tim. ii: 13, 14; Efez. v: 27; 2 Cor. xi: 2).

Zal zij, in den zin door Paulus bedoeld, hier op aarde

tot dezen toestand komen? Gewis! Ook van de gemeente geldt, wat Paulus van Israel verklaarde, dat de genadegiften en de roeping Gods onberouwelijk zijn (Rom. xi: 29). 't Is noodlottig op dit punt te dwalen. Want de geloovige die meent dat de gemeente altijd in haren tegenwoordigen toestand zal blijven, meent ook ligt, dat er in zijn eigen sukkelend leven op aarde geen verbetering komen kan. Neen, het geloof, dat zich eenvoudig aan Gods woord vasthoudt, ziet den blijden dag naderen, dat God door Zijn woord, bij name het Evangelie van Paulus, de gemeente, in haar geheel, tot het hooge geestelijke leven voert, waartoe zij in Christus is geroepen. Dan wordt, wat tot nu toe slechts het voorregt van *enkelen* is geweest, het voorregt van *allen* (Hebr. viii: 11).

Ja, de Christelijke Gemeente gaat eenen doop des Heiligen Geestes te gemoet, die den doop der eerste en der zestiende eeuw verre overtreffen zal. De alles te bovengaande snelheid en kracht waarmede de Heer in *haren* Apostel heeft gewerkt, is het beeld en de waarborg van de snelheid en de kracht waarmede de Heer, als zij tot hare voltooijing komt, in *haar* werken zal. Dan keert zij tot haren allereersten schoonen aanvang terug, sluit den cirkel harer aardsche geschiedenis, vaart op ten hemel, en ontvangt aldaar hare hemelsche erfenis—de heerschappij met Christus over de Engelen en de volkeren; ja over de gansche Schepping (1 Cor. vi: 2, 3; Openb. ii: 26; Rom. viii: 17, 18).

Welk een hemelsch licht, welk eene hemelsche heerlijkheid, valt op de bediening des Evangelies, als wij verstaan dat zij niets minder bedoelt, dan de gemeente te bereiden tot den toestand waarin de Hemelsche Bruidegom haar hebben wil, eer Hij haar komt afhalen om haar in de woning zijns Vaders binnen te leiden, en met zich in zijne heerschappij over alle dingen te doen deelen (Efeze iv: 11—16; Joh. xiv: 3.)

Wilt gij, in uwe mate, als Paulus, voor de Gemeente des Heeren, in hare velerlei verzoekingen, tot veilige gidsen en krachtige helpers zijn? Vreest gij, na anderen gepredikt te hebben, zelven verwerpelijk bevonden te worden, en de kroon te moeten missen? Wilt gij en uzelven behouden en die u

hooren? Laat mij u dan bidden en smeeken, niet te rusten totdat gij Paulus, in uwe mate, dit woord kunt nazeggen: "ik ben met Christus gekruist, *ik* leef niet meer, maar *Christus* leeft in mij, en wat ik nu in het vleesch leef, dat leef ik door het geloof des Zoons van God, die mij heeft lief gehad, en zich voor mij heeft overgegeven."—AMEN.

EXEGETISCHE STUDIËN.

No. 2.—"HET KONINGRIJK DER HEMELEN."

"Doch in de dagen van die koningen zal de God des Hemels een koningrijk verwekken, dat in der eeuwigheid niet zal verstoord worden; en dat koningrijk zal aan geen ander volk overgelaten worden,—het zal al die koningrijken vermalen, en te niet doen, maar zelf zal het in alle eeuwigheid bestaan" Dan. ii, 44.

"En in die dagen kwam Johannes de Dooper, predikende in de woestijn van Judea, en zeggende, Bekeert u; want het Koningrijk der Hemelen is nabij gekomen" Matth. iii, 1, 2.

"En nadat Johannes overgeleverd was kwam Jezus in Galilea, predikende het Evangelie van het Koningrijk Gods, en zeggende, De tijd is vervuld, en het Koningrijk Gods nabij gekomen; bekeert u en gelooft het Evangelie" Mark. i, 14, 15.

"En gevraagd zijnde van de Farizeen, wanneer het Koningrijk Gods komen zou, heeft hij hun geantwoord en gezegd, Het Koningrijk Gods komt niet met uiterlijk gelaat. En men zal niet zeggen, Ziet hier, of ziet daar, want ziet, het Koningrijk Gods is binnen ulieden" Luk. xvii, 20, 21.

Zij dan, die zamengekomen waren, vraagden hem, zeggende, Heere, zult gij in dezen tijd aan Israel het koningrijk weder oprigten?" Hand. i, 6.

In onze eerste studie over de gelijkenis der Tien Maagden merkten wij aan op het eerste vers, dat wij ter plaatse genoeg gezegd hadden ter zake *Het*

Koningrijk der Hemelen, maar gaven tegelijkertijd te kennen, dat wij gaarne de aandacht onzer lezers opzettelijk daarbij zouden willen bepalen. De gelegenheid doet zich nu voor; en wij maken daarvan gebruik, om het resultaat van ons onderzoek den medeonderzoeker der Schrift voor te leggen. Wij achten het noodig ook hier te herinneren, dat wij ons noch aan eene overgeleverde tekstverklaring noch aan onze eigene gevestigde beschouwingen zullen binden. Door de Heilige Schrift, en de Schrift alleen, moet ons de Geest, die haar heeft ingegeven, in de waarheid leiden. Het is ons streven uit die rijke bron te scheppen, niet van de oppervlakte, maar uit de diepte.

En dat doel is, onze meening, in No. 1 reeds uitgedrukt, breeder te ontwikkelen en te staven, namel., dat de verklaring van de uitdrukking "Koningrijk der Hemelen" door "het heil door Jezus aangebragt, —de kerk van Christus," enz., niet voldoet aan de voorstelling der Schrift; maar dat de prediking des Evangelies, Kerk en Sacramenten, enz., veeleer *middelen* en *voorbereiding* zijn voor de komst van het Koningrijk der Hemelen. Onze overtuiging is, dat eerst dan wanneer het woord des Engels zal vervuld zijn: "Deze zal groot zijn, en de Zoon des Allerhoogsten genaamd worden; en God de Heere zal hem den troon van zijnen Vader David geven; en hij zal over het huis Jakobs Koning zijn in der eeuwigheid, en Zijns koningrijks zal geen einde zijn," dan, en dan eerst zal het Koningrijk der Hemelen volmaakt zijn. Deze woorden verstaan wij eenvoudig naar de letter, zooals eene Maria ze verstaan heeft. De Schrift kan niet gebroken worden. En toch zien wij vele geloovige Schriftverklaarders zelven zich moeite geven, om een andere beteekenis aan de woorden op te dringen. Zoo zegt Dr. van Oosterzee in zijne verklaring van Lukas xvii: 20, 21: "niet zelden heeft men het woord, dat het Koningrijk Gods niet 'met uiterlijk gelaat' komt, op zoodanige wijze misbruikt en overdreven, dat het Rijk zich nooit in een schitterenden, zijns waardigen, vorm zal openbaren." Het is tegen deze misvatting, dit eenzijdig *spiritualisme* (vergeestelijking van den letterlijken zin der Schrift), dat wij te velde trekken.

Trachten wij nu den zin der teksten, tot leid-

draad bij onze beschouwing aan het hoofd van dit stuk geplaatst, te verstaan, terwijl wij andere plaatsen der Schrift, hetzij gelijkluidend, hetzij schijnbaar tegenstrijdig, niet uit het oog verliezen.

Daniel ii: 44. Doch in de dagen van die koningen zal *de God des Hemels* een koningrijk verwekken, enz. Van hier de latere naam: "het koningrijk *der hemelen*," welken wij alleen bij Mattheus vinden, en die door hem gesteld wordt tegenover de vleeschelijke verwachtingen zijner volksgenooten, de Joden. Anders door den Heer en de Evangelisten "Koningrijk Gods." Door Paulus "het Koningrijk van Christus," enz., genoemd. Letten wij op het verband. Nebukadnezar ziet een menschenbeeld van kolossale grootte en uitnemenden glans. Het hoofd van goud, de borst en armen van zilver, den buik en de dijen van koper, tot de schenkelen van ijzer, en de voeten van ijzer en leem, geheel volmaakt. De koning staat met verbaasdheid op dit gezigt te staren, totdat er, o wonder, een steen uit een berg zonder handen wordt afgehouwen, die het beeld aan zijne voeten slaat en verbrijzelt. Die steen vermaalt nu de bestanddeelen van het beeld, totdat zij geheel vernietigd zijn, maar groeit zelf aan tot een grooten berg, die de geheele aarde vervult.

Uit de verklaring van Daniel nu leeren wij, dat het beeld in zijne verschillende deelen eene reeks van gebeurtenissen op aarde voorstelt, waarvan het eerste lid aangeduid wordt door het gouden hoofd, het laatste lid door de voeten van ijzer en leem. De tijdorde is allezins merkwaardig: eerst, een tijdperk van het goud; dan, een tijdperk van het zilver; voorts, een tijdperk van het koper; eindelijk, een tijdperk van het ijzer en leem. Dit laatste tijdperk wordt nader onderscheiden in twee vormen van bestaan: de eerste, terwijl het ijzer en leem vermengd waren; de tweede, toen deze van een gescheiden waren. Daarna volgt het vijfde tijdperk, dat van den steen, het *laatste* en *eeuwige* koningrijk.

Eene voor ons zeer belangrijke vraag betreft den *tijd wanneer?* "In de dagen van die koningen" luidt het; de laatste koningen dus van het vierde rijk,

wanneer het den vorm deels van leem, deels van ijzer zal aangenomen hebben. De teenen van het beeld stellen voor de laatste bladzijde in de geschiedenis van het beeld; het tijdperk van den steen komt dus *daarna*, want de steen maakt een einde aan de geschiedenis van het beeld voor altijd.

Alle uitleggers der profetie nu komen in dit punt over een, dat, namel., de vier koningrijken,—het Babylonische, het Medisch-Perzische, het Grieksch-Macedonische en het Romeinsche,—hier voorgesteld door goud, zilver, koper en ijzer, in het 7de hoofdstuk voorkomen onder de gedaante van vier dieren, en dat het vijfde koningrijk van dit hoofdstuk hetzelfde is als het vijfde koningrijk, hier voorgesteld door den steen. Dat is ook kennelijk bij eene eenvoudige vergelijking, die ons de volgende punten van overeenkomst dadelijk doet opmerken: beide rijken ontstaan *terzelfder tijd*: beide *vernietigen het vierde rijk*; beide zijn *universeel* (algemeen) en *eeuwig*. Leest nu hetgeen er in hoofdstuk 7 staat van het vijfde rijk, vs. 14. "En hem [des menschen zoon] werd gegeven heerschappij, en eer, en het koningrijk: dat hem alle volken, natiën en tongen eeren zouden; zijne heerschappij is eene eeuwige heerschappij, die niet vergaan zal, en zijn koningrijk zal niet verdorven worden" vs. 18. "Maar de heiligen der hooge plaatsen zullen dat koningrijk ontvangen, en zij zullen het rijk bezitten tot in der eeuwigheid, ja tot in der eeuwigheid der eeuwigheden" vs. 22. "Totdat de oude van dagen kwam, en het gerigt gegeven werd aan de heiligen der hooge plaatsen, en dat de bestemde tijd kwam dat de heiligen het rijk bezaten" (vgl. vs. 27). Wat hier gezegd wordt, is dus ook waar van het koningrijk in hoofdstuk ii: 44, en wij moeten al deze verklaringen aangaande dezelfde zaak in haar geheel nemen om eene heldere, duidelijke opvatting te verkrijgen.

Daniel geeft ons in het tweede hoofdstuk een sleutel aan de hand, dien wij niet ongebruikt zullen laten bij het zevende hoofdstuk. Dat is: de *letterlijke zin* van zijne woorden. Hij weet daar van geen figuurlijken of overdragtelijken zin. Daniel geeft eene verklaring van het beeld; indien nu de verklaring zelve figuurlijk is, hoe kon Nebukadnezar die dan verstaan? Dan

moest er noodwendig eene verklaring van de verklaring volgen. "De droom nu is gewis," zegt Daniel, "en *zijne uitlegging* zeker;" van waar dan eenige zekerheid, indien de koning de uitlegging niet in haren eenvoudigen letterlijken zin moest verstaan? Bovendien, de vier koningrijken zijn er geweest; het laatste bestaat nog in zijn tweeden vorm;—en de uitlegging die zeker was, is nu verzegeld geworden door de geschiedenis. Het rest nog maar, dat het laatste en eeuwige rijk de geheele aarde vervult.

Wij besluiten dan de meening dergenen te moeten verwerpen, die het vijfde rijk houden voor een geestelijk koningrijk, dat zijn zetel heeft in de harten van alle ware christenen, en het slaan en het vermalen van het beeld door den steen verklaren door de zegepraal der waarheid over dwaling en leugen.

Eindelijk, de tien teenen van het beeld, de tien hoornen van het vierde dier, en de tien hoornen van het beest in de openbaring stellen, volgens het gevoelen van de meeste uitleggers, dezelfde zaak voor, namel., het Romeinsche Keizerrijk in tien koningrijken verdeeld. Boven hebben wij reeds opgemerkt, dat eerst, nadat het beeld verdwenen is, en al zijne bestanddeelen zijn weggevaagd, wordt het vijfde koningrijk opgerigt. Uit hoofdstuk 7 nu wordt ons nader aangezegd: het vierde rijk in zijn verdeelden toestand moet meer dan 1260 jaren duren; indien nu de verdeeling van dat rijk plaats vond ten jare 526 A.D., dan hebben wij ook eene vingerwijzing* naar den tijd, waarin de steen zal vallen en het beeld gansch verdoen *zal van de aarde.* Dan zal het heeten: "De koningrijken der wereld zijn geworden onzes Heeren en van zijnen Christus, en Hij zal als koning heerschen in alle eeuwigheid."

Matth. iii: 1, 2. "En in die dagen kwam Johannes de Dooper," enz. Mark. i: 14, 15. "En nadat Johannes overgeleverd was, kwam Jezus in Galilea, predikende het Evangelie van het Koningrijk Gods," enz.

* **De lezer houde in 't oog, wij stellen niets vast, gedachtig aan het woord, "van dien dag en ure weet niemand."**

Merkwaardig, dat geen discipel of hoorder van Johannes en van den Heer Jezus hem ooit gevraagd heeft: wat verstaat gij dan toch onder "het Koningrijk der Hemelen?" En zij hebben er ook nooit eene uitlegging van gegeven. Neen, allen verstonden hen, dat zij dat rijk bedoelden, waarvan Mozes en al de Profeten gesproken hebben, hoewel niet onder dien naam,—het Rijk dat Koning Messias zou komen oprigten, als Davids Zoon en Heer. Nu, wij weten, wat de Joden verwachtten; niets anders dan een zigtbaar koningrijk, Davids rijk hersteld, met koning, onderdanen, wetten, enz. Het is waar, bij het gros der Joden heerschte eene grof-zinnelijke voorstelling, met algeheele miskenning van den geestelijken grond, waarop dat Rijk zou staan. Maar ook de geloovigen, zooals een Simeon, Zacharia, enz., verwachtten een koningrijk in den letterlijken zin des woords, —eene verlossing in Jeruzalem, van hunne vijanden, naar het heilig verbond en den eed, dien God Abraham gezworen heeft" (Luk. ii: 38 en i: 71). En de discipelen, zij bleven tot aan het einde uitzien naar de openbaring van Jezus in zijne heerlijkheid. Denkt slechts aan den twist der discipelen om den voorrang in het koningrijk, nadat de Heer hun reeds verklaard had: "Ik moet lijden." En nog hun laatste vraag aan den scheidenden meester betrof de oprigting van het rijk van Israel.

Johannes en de Heer Jezus preêkten eenstemmig: "Het koningrijk der hemelen is nabij." Maar allezins opmerkelijk, zoodra het volk hem verwierp, en hunne hoofden zich verbonden om Jezus te dooden, laat hij niets meer van het nabijzijnde koningrijk hooren. En waarom?—God gaf de onvoorwaardelijke belofte aan Abraham, hem en zijnen nakomelingen het land Kanaän tot eene eeuwige bezitting te geven. Gods belofte nu is waarachtig en zeker. Maar het ongeloof van het uitverkoren doch hardnekkig volk heeft de vervulling daarvan verhinderd. Jezus Christus is gekomen, zegt de Apostel Paulus, Rom. xv: 8, "vanwege de waarheid Gods, opdat hij bevestigen zoude de beloftenissen der Vaderen." Het land Kanaän hebben de kinderen Israels maar voor een tijd bezeten, en dat wel met vijanden van binnen en van buiten. Het was

waarlijk voor hen het land der ruste niet, waar een ieder onder zijn vijgeboom en wijnstok kon zittnn. Lezen wij nu Heb. iv. *Om hun ongeloof* heeft Jozua hen niet in de rust gebragt, maar er blijft nog eene rust over voor het volk Gods; dat is, in de eerste plaats, voor Israel. God heeft hen niet verworpen dan voor een tijd. "Heeft God zijn volk verstooten?" Dat zij verre......God heeft zijn volk niet verstooten dat, hij te voren gekend heeft (Rom. xi: 1, 2). God heeft hen verworpen omdat zij den Heer der heerlijkheid verworpen en gekruisd hebben, en den Heiligen Geest smaadheid aangedaan. De kinderen des koningrijks zijn buiten geworpen, maar het koningrijk zal niettemin niet volmaakt zijn zonder hen. God zal zijn woord gestand doen. Zij zullen nog bekeerd worden: "voor een kleinen oogenblik heb ik u verlaten, maar met groote ontfermingen zal ik u vergaderen......Met eeuwige goedertierenheid zal Ik mij uwer ontfermen, zegt de Heer, uw Verlosser" (Jes. liv: 7, 8).

En nog meer, terwijl de Heer hun geen nabijzijnd koningrijk meer verkondigt, zegt hij hun uitdrukkelijk, wat nog eerst moet geschieden voor dat het koningrijk Gods zal geopenbaard worden: "Wanneer gij deze dingen zult zien geschieden, zoo weet dat het Koningrijk Gods nabij is" (Luk. 21). En in Lukas xvii bestrijdt de Heer door eene gelijkenis opzettelijk het gevoelen dergenen, die "meenden, dat het koningrijk Gods terstond zou openbaar worden" (Luk. xix: 11 enz).

Doch genoeg, gaan wij over tot Lukas xvii: 20, 21. Deze plaats is nu niet meer moeijelijk te verstaan. "Het koningrijk Gods komt niet met uiterlijk gelaat." Alzoo toch meenden de Pharizeën in hunne vleeschelijke verwachtingen. Als het rijk van geregtigheid, vrede en blijdschap in den Heiligen Geest, vestigt het zich eerst in het hart. Het hart is de sfeer, waar de nieuwe schepping aanvangt; anders zouden er nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde zijn, maar geen geschikte bewoners. Het geloof is hier van 's menschen zijde het begin, de eerste en onmisbare voorwaarde. Het geloof nu ontstaat uit een besef, of liever *overtuiging* van 's menschen dringendste behoeften en nood;—

behoefte aan een Zaligmaker, die hem verlossen kan van de slavernij der zonde en des Satans, en niet van het juk van vreemde heerschappij. Dat ontbrak bij de Joden als volk. Zij wilden dat de Heer zijne magt en heerlijkheid zou openbaren, ter bevrediging van hunne nieuwsgierigheid en nationalen trots. Zij wilden dat de Heer het koningrijk van David en Salomo zou herstellen in meer dan Salomonische heerlijkheid. Neen, roept Jezus hun toe: "Niet hier, niet daar, het koningrijk Gods is binnen ulieden." Alleen op den geestelijken grond van geloof en bekeering, die bekeering welke de voorlooper en de Heer zelf begonnen waren te prediken, op dien geestelijken grond, die van den beginne in de harten der discipelen aanwezig was, en naderhand op het Pinksterfeest voltooid werd!

"Niet met uiterlijk gelaat," niet met gedruisch en opzien, maar zacht en stil, gelijk de Heilige Geest werkt. Zeer treffend heeft de Heer het koningrijk van deze zijne zijde voorgesteld: "Alzoo is het koningrijk Gods, gelijk of een mensch het zaad in de aarde wierp, en voorts sliep, en opstond, nacht en dag; en het zaad uitsproot, en lang werd, dat hij zelf niet wist, hoe." (Mark. v: 26, 27). Alzoo was het met den koning zelven: Hij kwam in de wereld, en Jeruzalem en geheel Judea wisten er niets van. Onder den sluijer zijner diepe vernedering wandelde hij als in het verborgen, zoodat Hij het luide uitroepen moest: "Zalig is hij, die aan mij niet zal geërgerd worden." Zoo was het met de groote gebeurtenis op Golgotha; de wereld wist er niets van. Zoo eindelijk bij de uitstorting des Heiligen Geestes met kracht, wel is waar, maar met de kracht *des Woords*, door den Geest bezield en levend gemaakt. En zoo heet het dan nog in de gemeente, "niet met uiterlijk gelaat;" ook van ieder kerkgenootschap, "niet hier" of "niet daar." "Het koningrijk Gods, wij zeggen het nog eens, kan volstrekt niet in eenige inrigting of uiterlijke organisatie bestaan, naar de wijze van aardsche koningrijken en staten: het kan geen kerkelijke staat, of staatskerk, of christelijk rijk zijn; in 't algemeen gezegd, het kan geen kerk als zoodanig zijn, ofschoon deze alle, in hare wisselende vormen, dienstbaar zijn kunnen als werktuigen en bouwstoffen voor zijne voltooijing." (Stier).

Wij zien dus, de Heer wil in deze verzen eene dwaling der Farizeën bestrijden. En opdat zij nu geene verkeerde gevolgtrekking uit dat woord "niet met uiterlijk gelaat" zouden maken, gaat Hij in de volgende verzen over om hun te leeren, hoe het koningrijk toch met uiterlijk gelaat zoude komen. De groote en doorluchtige dag des Heeren zal komen, waarop de Zoon des Menschen zal geopenbaard worden in heerlijkheid.

En nu nog een kort woord over onzen laatsten tekst, Hand. i: 6. Hier merken wij dadelijk op, dat de Heer de vraag niet afwijst als eene ongepaste, alsof zij niet voortsproot uit en rustte op eene op de Schrift gegronde verwachting en waarheid. Had de Heer ook niet zelf de discipelen uitgezonden om het koningrijk te prediken, zonder, zooveel wij weten, hun eene bijzondere waarschuwing te geven? Neen, de Heer keurt hun geloof aan de oprigting van het Rijk van Israel niet af als eene hersenschim, die nimmer zou verwezentlijkt worden. De vraag, zoover die het *wanneer, den tijd* betrof, wijst de Heer af: "Het komt u niet toe te weten de tijden of gelegenheden welke de Vader in zijn eigen magt gesteld heeft." Het koningrijk, wil de Heer dus zeggen, zal zeker opgerigt worden; maar de tijd wanneer is eene zaak, die de Vader zich voorbehouden heeft. Op den bestemden, naar den raad Gods bepaalden tijd zal het komen. Gij hebt u daarover ook niet te bekommeren, maar gij hebt heen te gaan in de kracht des Geestes en het Evangelie te prediken. Dwaalden de Pharizeën ten aanzien van de *wijze hoe,* de discipelen dwaalden ook nu nog ten opzigte van *den tijd wanneer.* Zij konden zich moeijelijk losmaken van hun oude begrippen: de Messias komt en zal zich *dadelijk* in heerlijkheid openbaren. Zij konden dat tweevoudige goddelijke "*moest*" maar niet begrijpen: "Alzoo *moest* de Christus lijden, en *daarna* in zijne heerlijkheid ingaan" (zie Luk. xxiv: 26). Maar ten opzigte van de zaak zelve, was hunne opvatting juist. Dat blijkt zonneklaar uit het antwoord des Heeren, dat geheel rust op de veronderstelling: het koningrijk zal nog aan Israel opgerigt worden. "De vraag betreft het koningrijk, Israels heerschappij, die

reeds zoovele jaren was weggenomen, en den Heidenen gegeven. Zij waren niet zoo vleeschelijk in hunne beschouwingen, als sommigen wel meenen, en zij gaan er op af, dat de Heer hunne beschouwingen erkent als over het geheel schriftuurlijk" (met uitzondering van den tijd.—*Bonar*).

De Lezer, die ons tot hiertoe met aandacht gevolgd heeft, beslisse nu, of onze stelling, hierboven uitgedrukt, naar de Schrift is, of niet. Wat ons zelven betreft, wij slaan, naar het woord des Heeren, het oog in de toekomst, en zien in den geest de heilzon van dien gezegenden tijd dagen, wanneer Christus in eigen persoon op aarde regeren zal, in zijn eeuwig, onuitsprekelijk heerlijk koningrijk!——

B. ——.

DE NEDERDUITSCH GEREFORMEERDE KERK EN HARE ORDONNANTIE.

Het eigenaardige kenmerk der Nederduitsch Gereformeerde kerk in Zuid Afrika is, dat zij behalve hare Belijdenisschriften eene ORDONNANTIE van den staat, ter regeling harer zaken en ter bevordering harer belangen, bezit. In de derde Sectie dezer verordening wordt, onder anderen, te kennen gegeven, dat de Synode of Algemeene Kerkvergadering van 1842 was "overeengekomen en verlangd heeft, naar behooren geauthoriseerd en vastgesteld te hebben zekere Wetten en Reglementen, ten doel hebbende de behoorlijke bestiering en beheering van de gez. kerk, in hare eigene en inwendige zaken en belangen." In den voorafgaanden tijd, namelijk sedert 1804, waren er de kerkregulatien, door den Commissaris Generaal van het toenmalige Bataafsche Gouvernement van de Kaap de Goede Hoop, Mr. J. A. de Mist, vervaardigd, waaraan genoemd kerkgenootschap zich te houden had. Naar hetgeen beweerd wordt, was het mede in deze kerkeorde (wij hebben haar thans niet voor ons) vastgesteld, dat voor het onderhoud van de leeraren der Nederduitsch Gereformeerde kerk van staatswege zou gezorgd worden. Hoe het zij, in 1806 vinden wij in een der artikelen der Capitulatie (Art. 8) dat de burgers en inwoners al de regten en voorregten, door hen genoten, zullen behouden, terwijl dit er bijgevoegd werd: de openbare eeredienst, zoo als zij thans in gebruik is, zal ook, zonder verandering, gehandhaafd worden (zie Statute Law, pag. 42). Dit zag natuurlijk op de Nederduitsch Gereformeerde kerk tot dus verre door den staat onderhouden. Met de aanneming der Ordonnantie echter werd van dit voorregt afstand gedaan, gelijk uit de 2de Sectie voldoende blijkt. Immers heet het aldaar, dat het vastgesteld en verklaard wordt,

"dat geen godsdienstig kerkgenootschap of gezindte binnen deze kolonie, is, of zal geregtigd zijn, om, als eene zaak van regt, uit Harer Majesteits inkomsten in deze kolonie te vorderen eenige geldelijke contributie of toelage voor, of tot onderhoud van het ministerie van zoodanig kerkgenootschap of gezindte." Er wordt zelfs verder gezegd, dat alle geldelijke bijdragen, tot kerkelijke doeleinden verleend, als *bloot vrijwillig* zullen moeten beschouwd worden, en als zoodanig "ten allen tijde ter volstrekte beschikking en beheer van het Gouvernement en herroepbaar naar Harer Majesteits wil en welbehagen."

Met dezen staat van zaken kwam de Nederduitsch Gereformeerde kerk ten onzent in het bezit harer Kerkelijke Ordonnantie. Het was overeenkomstig hare wenschen, en in de verwachting van *iets*, zoo niet *veel* beters dan door de kerkeorde van DE MIST verleend werd, te zullen verkrijgen. In hoeverre zij daarin geslaagd is, heeft de tijd reeds geleerd, maar niet minder werd ook het tegenovergestelde in het helder licht der geschiedenis geplaatst. De herinnering van het verledene is nog levendig in het geheugen van velen. Wat eene aanwinst bleek te zijn, werd spoedig een hinderpaal voor de vrije en onbelemmerde ontwikkeling en uitbreiding der kerk. Getuige daarvan de losmaking van de kerk in den Vrijstaat en Natal, gelijk mede de prijsgeving der regten en voorregten haar door de Capitulatie gewaarborgd, wat het onderhoud harer leeraren door den staat betreft.

Doch laten wij thans de betrekking, waarin de kerk zich door de Ordonnantie tot den staat bevindt, nagaan. Het is algemeen bekend, welke beginselen in deze verhouding gehuldigd worden. Het *Roomsch Katholieke* eischt de onderwerping van den staat aan de kerk, en wij mogen zeggen, dat het thans tot de geschiedenis behoort. Sedert de kerkhervorming hebben wij het *Erastiaansche* met den eisch van de ondergeschiktheid der kerk aan den staat tegenover *het Presbyteriaansche,* dat de meer vrije regering der kerk in den staat vordert, en met zijne autonomie (zelfregering) is opgetreden. Volgens dit laatste wordt op de onafhankelijkheid der kerk in haren eigen kring aangedrongen, terwijl overeenkomstig deze

beschouwing "de scheiding tusschen kerk en staat" reeds als beginsel in het nieuwere staatsregt wordt erkend. Met het oog hierop zal het duidelijk worden, als wij zeggen, dat de Ordonnantie de kerk in meer dan een opzigt in ondergeschiktheid aan den staat doet verkeeren. 't Is evenwel niet te miskennen, dat met de aanneming dezer kerkeordening veel vrijheid, en zeker meer dan onder de regulatien van DE MIST genoten werd, door de Nederduitsch Gereformeerde kerk werd erlangd. Zoo bleef haar "bestuur in hare eigene inwendige zaken" geheel vrij, mits zij binnen de perken der Ordonnantie bleef. Het beheer harer eigendommen werd haar niet ontvreemd, maar, naar het geval mogt zijn, bleven Kerkeraad, Ring en Synode "geregtigd tot het bezit en genot van alle Fondsen, Preuven of andere eigendommen of regten, naar regt behoorende aan de gezegde kerk." Zelfs zijn hare leden daardoor tegen vervolging in regten gevrijwaard, waar personen in de vervulling hunner pligten als ledematen zonder boos opzet en ter goeder trouw, hetzij door getuigenis of klagten, voor eenig behoorlijk zamengesteld Geregtshof der kerk gehandeld hebben.

Wat nu hare ondergeschiktheid aan den staat, terwijl zij Presbyteriaansche beginselen huldigt, uitmaakt, is, dat zij de kiezing harer leeraren, waar de Regering bezoldigt, aan de Burgerlijke overheid *de jure* opdraagt. Het moge thans *feitelijk* anders zijn, doch volgens Sectie 5, later door Ordonnantie van 1 December, 1845, gewijzigd, behoudt de Kroon het volle regt er van. Dat dit in strijd met de belijdenis der Gereformeerde kerk is, blijkt uit Art. XXXI der NEDERLANDSCHE GELOOFSBELIJDENIS, die de grondslag dier kerke is. Immers belijden wij het volgende: "wij gelooven, dat de dienaars des woords Gods, ouderlingen en diakenen, tot hunne ambten behooren verkozen te worden door wettelijke verkiezing der kerk, met aanroeping des naams Gods en goede orde, gelijk het woord Gods leert, Hand. xiv: 23; 1 Tim. iii: 10." De gemeente heeft dus een onvervreemdbaar regt op de verkiezing van hare opzieners—wat hier *de jure* (van regtswege) niet is toegestaan.

Evenzoo blijkt deze ondergeschiktheid, als wij de

4de Sectie der Ordonnantie in aanmerking nemen. Schoon in Sectie 3 wordt aangenomen, dat de Synode de natuurlijke en bevoegde kerkelijke authoriteit is, waardoor wetten en reglementen voor het bestuur der kerk in hare eigene inwendige zaken met regt kunnen gemaakt worden, is de beperking hier, dat "iedere Wet of Reglement van de gezegde algemeene kerkvergadering of Synode, strijdig of onbestaanbaar met eenige van de voorzieningen dezer Ordonnantie, nul en van geene kracht zal zijn." In andere woorden: de staat heeft zich het regt voorbehouden, en dat nog al bij wijze van overeenkomst met de kerk, om niet alleen de wetten harer hoogste Kerkelijke Vergadering in revisie te nemen, maar die ook krachteloos te maken. En van deze voorbehouding is, volgens de geschiedenis onzer kerk in den jongsten tijd, reeds gebruik gemaakt. 't Is hier dus niet naar het beginsel, dat de *zelfstandigheid* der kerk tegenover den staat erkent. "Immers"—zoo zeggen wij met VAN TOORENENBERGEN—" kan de kerk, als niet onder de heerschappij der Wet staande, maar door den Geest geleid wordende, niet met den staat, die door de wet geleid wordt, onder hetzelfde hoofd worden gesteld, zonder dat haar levensbeginsel wordt gekrenkt." Wij bedoelen natuurlijk hare onafhankelijkheid in eigen kring, waar de regel geldt, dat Christus het eenig hoofd der kerk is, en deze alzoo een zelfstandig geheel uitmaakt. Nemen wij hierbij verder in aanmerking, hoe in Sectie 6 der Ordonnantie het bestaan der Nederduitsch Gereformeerde kerk van staatswege omschreven is, en daarbij de *Nederlandsche Geloofsbelijdenis* uitgelaten, dan wordt het duidelijk dat wij in het bezit eener kerkorde zijn, die ons in eene betrekking tot den staat gesteld heeft, waardoor wij in onze zelfstandigheid als kerkgenootschap, dat Presbyteriaansche beginselen behuldigt, eerder beperkt dan geheel vrij zijn. En dit zien wij plaats vinden in een' tijd, waarin het beginsel van scheiding tusschen kerk en staat in het nieuwe staatsregt is aangenomen. Wat meer zegt: wij zien dit gebeuren in eene kerk, die in hare Belijdenis aldus spreekt: wij gelooven dat deze ware kerk geregeerd moet worden naar de geestelijke politie, die ons onze Heer geleerd heeft in zijn woord. En al zou eene stem zich laten hooren, dat in Art.

XXXVI derzelfde belijdenis nog sprake is van het ambt der overheid, om "niet alleen acht te nemen en te waken over de politie, maar ook de hand te houden aan de heilige kerkedienst" dan zeggen wij met VAN TOORENENBERGEN, wat wij meermalen gedaan hebben: "wij achten nu alleen, dat de gemeente op die hulp niet alleen niet rekenen, maar ook niet hopen mag. Men houde bij de beoordeeling van de belijdenis te dezen opzigte wel in het oog, dat de Reformatie de scheiding tusschen kerk en staat te naauwernood zou hebben kunnen aanroeren zonder aan gekwetste majesteit schuldig te staan." Wij besluiten met de treffende woorden van den verklaarder en handhaver van de leer onzer kerk: staat en kerk worden door ons niet op revolutionaire en ongoddelijke wijze *tegen elkander over,* maar op ethische wijze *uit elkander* gezet. Immers indien "Christus der gemeente gegeven is tot een hoofd boven alle dingen," dus ook om haar naar hoogere, geestelijke beginselen te besturen, en indien de gemeente "zijn ligchaam is, vervuld met den Geest van Hem, die alles in allen vervult," (Efez. i: 22, 23), dan staat de gemeente *in* de wereld als "niet *van* de wereld" (Joh. xviii: 36), maar *voor deze en de toekomende wereld* beide.

CLERICUS.

GEDACHTEN OVER DE GELOOFSPREDIKING.

De verspreiding van zekere godsdienstige geschriften en het aanhooren van verscheidene preeken geven aanleiding tot de volgende mededeeling van gedachten, waarvan de schrijver vertrouwt dat dezelve noch ongepast noch ontijdig zijn.

Den hoofdinhoud der prediking van het Nieuwe Testament kan men wedergeven in het woord, Bekeer u en geloof het Evangelie. Deze twee begrippen gaan steeds gepaard; het eene wordt in evenwigt gehouden door het andere; nadeelig moet het zijn, waar men eenzijdig op het een drukt met voorbijzien van het andere. En heel ligt komt een prediker tot zulke eenzijdigheid, hetzij dat zijne Akademische opleiding, de gang van zijn innerlijk leven,

of zijne meening ten aanzien van de bepaalde behoeften zijner toehoorders hem naar de eene of wel naar de andere zijde doet overhellen.

Weleens komt het ons voor dat eene ernstige prediking, welke gelukkig toenemend in ons land vernomen wordt, te uitsluitend klem geeft aan het woord *Geloof*, terwijl het woord *Bekeering*, hoewel niet geheel verzwegen, toch te veel op den achtergrond blijft. De prediking, welke wij hier bedoelen, kenmerkt zich door eene bijzondere voorliefde voor het zeer Bijbelsche denkbeeld dat het de pligt is van den zondaar om het aanbod van schuldvergeving geloovig aan te nemen, zoodra hij het verneemt, in stede van zich te verbeelden dat er een voorbereidend proces is van berouw, enz., hetwelk jaren lang duren moet, eer de mensch zich verheugen kan in het geloof dat God hem de zonde vergeeft en hem tot zijn kind aanneemt. Met sterken aandrang wordt de toehoorder aangezet, bijvoorbeeld, om, gelijk de man in de Synagoge, op het woord van Christus de *dorre* hand uit te strekken. Gedurig en te regt wordt er gewezen op de eenvoudigheid en de gemakkelijkheid van het geloof. Dat geloof wordt, bijvoorbeeld, vergeleken bij het rustig en stil liggen van een steen op het fondament, Christus, waarop dezelve eens geplaatst is.

En kennende nu het ware, het gepaste, soms het treffende van zulk eene geloofsprediking, komt het ons toch voor dat men bij dit alles in gevaar is om den hoorder te laten vergeten de Evangelische waarheid, dat het geloof niet het eigen werk van den mensch is maar een gewrocht van Gods Geest in hem. Wil men zeer verregaande voorbeelden van deze predikwijze vinden, dan denke men aan de geschriften van *Thomas Erskine* (niet te verwarren met de oude schrijvers R. en E. Erskine) in Schotland, van Finney en andere *Revival*-predikers in Amerika. Dezelfde aanmerking schijnt ook eenigermate te gelden van een uitstekend boekje dat ten onzent niet geheel onbekend is, *Instant Salvation, by Gall.* Trachtende den weg des behouds duidelijk en aannemelijk te maken, wil deze schrijver betoogen dat, terwijl de wedergeboorte en het geloof Gods werk is, de bekeering (repentance) 's menschen eigen werk is. Zeer duidelijke Bijbelteksten in het Nieuwe Testament welke de zaak anders voorstellen heeft deze schrijver gewis voorbijgezien, bijvoorbeeld, Hand. v: 31; xi: 18.

Dat het geloof eenvoudig en gemakkelijk is, mag zeer waar zijn, doch dit is niet de geheele waarheid. Indien onze meening gegrond is dat de geloofspredikers in gevaar

zijn om den hoorder te doen vergeten, dat eene bovennatuurlijke werking van Gods Geest onmisbaar is om het ware geloof te weeg te brengen, dan zal men wel door zijne ernstige prediking geloof te weeg brengen, doch het is te vreezen, een geloof dat al te gemakkelijk is tot stand gekomen en de proef niet doorstaan zal.

Maar behalve de vraag omtrent de schriftmatigheid van eene voorstelling is er nog eene andere welke men niet uit het oog mag verliezen, te weten, de gepastheid en de tijdigheid waarmede dezelve voorgedragen wordt. Stellen wij ons eene gemeente voor waar de hoofdinhoud der prediking is geweest, Vreest God en onderhoudt zijne geboden, waar men welligt met hoogen ernst bijna uitsluitend de wet heeft gepredikt, of waar men het Evangelie vooral in den geest van een Elias heeft verkondigd,—dan zal er zeker groote behoefte wezen aan eene hartelijke Evangelieprediking, waar de vrije genade Gods dringend wordt aangeboden en de mensch, die zucht onder het juk der wet, aangespoord wordt om zonder uitstel dat kinderlijk, eenvoudig aanbod aan te nemen. In zulk eene gemeente zijn er waarschijnlijk zielen voor welke zulk eene prediking eene blijde verrassing zou wezen en de aanvang van een nieuw leven in de vrijheid en blijheid van Gods kinderen. Maar laat nu zulk eene Evangelieprediking aanhouden, jaar in jaar uit, en er is zeker groot gevaar van Antinomianisme,—de lieden worden dood gerust gepreekt door de gedurig herhaalde voorstelling dat Gods genade zoo vrij is en dat de mensch niets te doen heeft dan dezelve dood eenvoudig aan te nemen. Eene soortgelijke aanmerking kan men maken over de verspreiding van het genoemde werk van Gall. Terwijl het van groote dienst kan wezen voor een bekommerde die verward is door onjuiste voorstellingen omtrent den aard des geloofs, omtrent de voorwaarden waarop de mensch de zaligheid ontvangt, is het ligt gebeurlijk dat het soms anderen in handen wordt gegeven, die behoefte hebben aan gansch andere spijs, zeg een ernstig boek van Alleine of Baxter, om hen wakker te schudden uit hunne gerustheid. (Een wenk in het voorbijgaan voor predikanten en anderen die traktaten uitdeelen welke zij zelven niet hebben gelezen, of waaromtrent zij nooit nadenken of dezelve wel gepast zijn voor bepaalde personen wien zij aangeboden worden. Bijvoorbeeld, wanneer een prediker een jong mensch, die tot ernst ontwaakt is, aanbeveelt een hoogst mystiek boek, het leven van Guyon).

Wij zeiden dat, bij het aandringen op geloof, de prediking

der bekeering ons soms schijnt achterwege te blijven meer dan goed is. Het kan wezen dat onze waarneming bij te weinige voorbeelden beperkt is en niet geregtvaardigd zou zijn door het gadeslaan van de verschijnselen in een ruimer omvang. Wat ons echter bevestigt in de gemaakte opmerking, is de omstandigheid dat ter verdediging van de bedoelde rigting de bedenking weleens geopperd is, dat het aandringen op bekeering niet veel anders is dan eene wetsprediking, terwijl het te duidelijk is uit de Handelingen der Apostelen, dat deze niet de wet maar het Evangelie alom hebben gepredikt. Men leze naauwkeurig door de berigten omtrent den inhoud van Paulus prediking op zijne apostolische reizen (zoo spreken onze vrienden), en de slotsom zal zeker pleiten voor de gemaakte opmerking dat de Apostelen steeds hebben aangedrongen op het geloof in het Evangelie, dat zij niet de wet prediken. Maar nu vergete men niet welke toehoorders de Apostelen doorgaans voor zich hebben gehad in de Joodsche Synagogen,— juist menschen die hun leven lang niets anders dan de wet hadden gehoord, voor wie de nieuwe verkondiging in den hoogsten zin des woords Evangelie was. Geen wonder dat Paulus in de gegevene omstandigheden niets dan het Evangelie predikt. Maar wat was de inhoud zijner prediking voor eene vergadering waaronder de wellustelingen, de werelddienaars eene voorname plaats innemen? Toen Felix zeer bevreesd werd, had Paulus gepredikt over matigheid, regtvaardigheid en een toekomend oordeel, en de lieden gewis vermaand om zich te bekeeren (Hand. xxiv: 25). Zal men dit nu eene prediking der wet of des Evangelies noemen? Gewis niet eene wetsprediking in eenigen zin, welke strijdig is met de leer van den brief aan de Romeinen. Men noeme het dan gerust Evangelieprediking, in soortgelijken zin als waarin berigt wordt dat Johannes de Dooper, met zijne schrikverwekkende aankondiging van den bijl aan den wortel der onvruchtbare boomen, gezegd wordt den volke het Evangelie te verkondigen (Luk. iii: 18).

Geen oogenblik willen wij een woordenstrijd voeren, bijvoorbeeld, over de vraag of men de genoemde preek van Paulus wet of evangelie moet noemen. Zoo veel echter is zeker dat, indien wij hier eene Evangelieprediking hebben, dezelve niet bestaat in de eenzijdige verkondiging van het geloof en van vrije genade.

Maar ook dit is tamelijk zeker dat men ligt te ver gaat in zijne vrees om wet in plaats van evangelie te prediken. Die vrees wordt niet gedeeld door onzen Heidelbergschen

Catechismus, wanneer er rondborstig verklaard wordt, dat God ons daarom de tien geboden zoo scherpelijk laat prediken (indien toch niemand dezelve in dit leven houden kan)—eerstelijk, opdat wij ons leven lang onzen zondigen aard hoe langer hoe meer leeren kennen, en des te begeeriger zijn om de vergeving der zonden en de geregtigheid in Christus te zoeken; daarna, dat wij zonder onderlaten ons benaarstigen en God bidden om de genade des Heiligen Geestes, opdat wij langs zoo meer naar het evenbeeld van God vernieuwd worden, totdat wij tot deze voorgestelde volkomenheid na dit leven geraken. (Vr. 115).

Dat de Catechismus hierin overeenstemt met de schrift, kan bewezen worden uit bijna iederen Apostolischen Zendbrief. Het eerste deel is gewoonlijk leerstellig, het tweede zedekundig. De vermaningen en bestraffingen van het tweede deel kan men gerust noemen eene Evangelische wetprediking. Anders uitgedrukt is de eerste helft van den Zendbrief eene verklaring van den eisch: Gelooft het Evangelie;—de tweede helft eene uitbreiding van den eisch: Bekeert u.

De wetprediking van den Catechismus betreft den geloovigen Christen, deze immers is het die belijdenis zijns geloofs aflegt in de taal van den Catechismus Evenzoo is het met het praktikale deel van een Zendbrief dat gerigt is tot de geloovigen en bij aanvang geheiligden in Christus. Veel meer nu mag de wetprediking beschouwd worden als onmisbaar voor hem die geen waar geloovige is, die tot de Christelijke Kerk behoorende, helaas! een niet christelijk leven voert. Voor dezulken is de prediking van "matigheid, regtvaardigheid en een toekomend oordeel" evenzeer behoefte als voor de hoorders van Paulus.

Terwijl men dit vaststelt, behoeft men voor geen enkel oogenblik te vergeten, dat de grootste zonde, waarvan de mensch moet overtuigd worden, is het ongeloof in Gods Zoon, dat het diepste en waarachtigste berouw dan te weeg gebragt wordt, wanneer de mensch leert zien in wien hij gestoken heeft (Zach. xii: 10). Volgaarne vereenigen wij ons met de stelling dat de prediking der wet als wet geen evangelisch berouw kan voortbrengen. Op zichzelve werkt de wet slechts toorn, maar de wet is nu nog goed indien men haar wettelijk gebruikt. Niet slechts voor achttienhonderd jaren, maar ook nu, moet zij gebruikt worden als tuchtmeester tot op Christus.

In verband hiermede zij het ons vergund nog eene aanmerking te maken omtrent de hedendaagsche prediking ten onzent, en dat niet bij degenen alleen die *par excellence*

geloofspredikers kunnen heeten. Wordt er niet te min gebruik gemaakt van het Oude Testament en zijne geschiedenis en leer op onze kansels? De gedurige prediking van eenige Evangelische leerstukken, al zijn zij hoofdzaak, zal niet dienen om den mensch Gods *volmaakt* te doen worden, tot alle goed werk volmaaktelijk toegerust. Daartoe dient men te gebruiken *al* de van God ingegeven schrift (2 Tim. iii: 16, 17).

De gemoedelijke en getrouwe Evangelieprediker heeft gewoonlijk te klagen over de betrekkelijk geringe vruchten, welke zijne prediking te weeg brengt, en wil gaarne zijn leven lang trachtenhoe hij beter prediken kan. Ook hij die rijker gezegend is dan anderen zal wel genegen wezen om te leeren uit de vergelijking van eigene gedachten met die der broederen. Deze gedachten geven schrijver de vrijmoedigheid om het bovenstaande openbaar te maken.

DE BUITENGEWONE ZITTING VAN DEN RING VAN TULBAGH.—DE KLAGTZAAK TEGEN DEN PREDIKANT VAN DARLING.

Daar de Ring van Tulbagh zich op zijne buitengewone zitting slechts tot eene zaak heeft bepaald, biedt zich hier ook slechts een onderwerp ter beschouwing aan. Bij ontstentenis van een officieel rapport,* waarnaar wij tot hiertoe te vergeefs hebben uitgezien, moeten wij ons bedienen van de verslagen welke wij in de dagbladen aantreffen, in de veronderstelling dat zij naauwkeurig en in de hoofdzaak althans aan onze lezers bekend zijn.

De eerste bedenking, welke zich aan ons voordoet, bepaalt zich tot den vorm. De Ring komt bijeen om een klagtschrift te behandelen tegen den Predikant van Darling. Dit, en dit alleen—zoo was het bepaald—zal het werk zijn der Vergadering. Terwijl wij nu zouden verwacht hebben dat de Predikant van Darling volgens Art. 127† der Kerkwetten, geen deel aan de verrigtingen, zelfs geene plaats neemt in de Vergadering, wordt het hem niet alleen toe-

* Dit Rapport dient, vooral met het oog op de aanstaande Synode, spoedig het licht te zien en zoo volledig mogelijk te zijn.

† Leden van Kerkelijke Vergaderingen mogen niet oordeelen over zaken waarin zij zelven...... zijn betrokken———.

gelaten zijne gewone plaats in te nemen en te behouden, maar wat meer zegt, het wordt hem ook vergund aan al de verrigtingen der Vergadering omtrent hemzelven deel te nemen, zelfs te stemmen zoo het schijnt; om van de onbescheidenheid van den Predikant van Darling in deze zaak niet eens te spreken.

Eene tweede bedenking, mede het formele rakende, moeten wij aanvoeren tegen het niet voorlezen van het volledig verslag der Ringscommissie omtrent de klagtzaak. De stukken, welke als Bijlagen een belangrijk deel van het Rapport uitmaken, kwamen in het geheel niet ter tafel. Tot het lezen daarvan genaderd, had de Scriba het woord gevraagd en erlangd over, zoo als door hem genoemd, "een punt van orde," en daarop was een voorstel door hem gedaan, dat ook door de Vergadering is aangenomen. De Vergadering kon toch, dunkt ons, moeijelijk over de zaak in haar geheel oordeelen, zonder al de stukken voor zich te hebben, en zonder welke het verslag van de Ringscommissie ook niet volledig heeten kan. Hieruit is gedeeltelijk de onvruchtbare en eenigzins verwarde discussie ontstaan, over de vraag, of het rapport der commissie zonder de bijgaande stukken voorgelezen, vooraf zou worden goedgekeurd door de Vergadering. Nu zijn deze stukken in de Portefeuille blijven rusten, en kunnen noch de Ring en zijne leden, noch de Kerk in het algemeen, noch de leden der aanstaande Synode over de bijzonderheden oordeelen, hoezeer deze ook in de zaak belang mogen stellen en tot een oordeel geroepen worden.

Onze derde bedenking betreft "het punt van orde" waarover het woord gevraagd en vergund is. Als wij het voorstel van den Scriba met de toelichting lezen, wordt het terstond duidelijk dat de zaak, waarover het woord is gevraagd, evenmin een punt van orde is, als het voorstel dat daarop gevolgd is, eene motie van orde was. Indien een verkeerd stuk op den regten tijd, of het regte stuk op den verkeerden tijd ware gelezen, en de voorzitter niet waakte, dan kwam een punt van orde te pas. Of had een lid der Vergadering bezwaar gemaakt, dat de Predikant van Darling zijne plaats zoude behouden in de Vergadering, en aan de discussie deel nemen; of ook, indien iemand het woord had gevraagd om aan te wijzen, dat de Scriba hier buiten en tegen de orde handelde, dat zou een woord over een punt van orde zijn geweest. Nu was het anders. De Scriba trad in de zaak zelve, hoewel slechts van eene formele zijde. In werkelijkheid was dus de Scriba buiten de orde toen hij hier het woord vroeg op een punt van orde,

en met hem de voorzitter toen hij hem dit veroorloofde, en met beiden de overige leden der vergadering toen zij met dat woord ook het voorstel van den Scriba ontvingen, bediscutieerden, en......aannamen. Tot op dezen oogenblik hebben wij, evenmin als de Ring van Tulbagh, het volledig verslag van de Ringscommissie vernomen, en is en blijft de geheele zaak buiten de orde.

Van deze aanmerkingen over het formele tot het materiele overgaande, hebben wij verder zoowel den inhoud van het besluit der vergadering te overwegen, als de gronden waarop zulks steunt.

Het voorstel, zoo als eerst door den Scriba gedaan, luidt als volgt:—

" Aangezien het den Ring gebleken is:

1. Dat in de artikelen onzer wetten en bepalingen, volgens welke de Ringscommissie de zaak heeft behandeld van den oud-ouderling Van Reenen *versus* den Predikant van Darling, veranderingen voorkomen; en

2. Aangezien het niet uit de Acta Synodi blijkt dat die veranderingen, naar eisch van Art. 21, *lit. a,* door de Synode zijn goedgekeurd en door de Moderatoren der Synode onderteekend;

3. Zoo besluit de Ring in deze zaak niet verder te treden, alvorens de Synode de gemaakte veranderingen heeft goedgekeurd."

Dit voorstel is door de Vergadering aangenomen, nadat de laatste paragraaf in de namiddagzitting aldus was gewijzigd:

"Zoo besluit de Ring in deze zaak niet verder te handelen, maar het bezwaar omtrent bovengenoemde artikelen onder de aandacht der Synode te brengen."

In beide gevallen was het voorstel om " in deze zaak niet verder te treden," doch in het eerste geval werden de verdere handelingen van den Ring afhankelijk gemaakt van eene nog toekomstige en onzekere handeling der Synode (goedkeuring en onderteekening der bewuste artikelen), in het laatste is in de plaats daarvan gesteld—en ook besloten—het bezwaar onder de aandacht der Synode te brengen, zonder eenige beperking.

Beschouwen wij nu dit besluit in het licht der gevoerde discussie, dan blijkt het dat er bij sommige leden der vergadering ter laatster ure twijfel was ontstaan omtrent de wettigheid harer handelingen, indien zij met de behandeling van de klagtzaak zouden voortgaan en eene uitspraak doen. Die twijfel grondde zich op de volgende beschouwing der kerkwettenn: In de jongste Synode was besloten

het getuigenverhoor niet meer voor de Ringscommissie, gelijk tot hiertoe, maar voor de Ringsvergadering zelve, die de uitspraak doet, te doen plaats hebben. Eenige wetsartikelen moesten nu hierop gewijzigd en met dat beginsel in overeenstemming worden gebragt, en het was aan eene commissie opgedragen om dit werk te verrigten, en te zorgen dat de aldus gewijzigde artikelen in de nieuwe uitgave der kerkwetten zouden worden opgenomen. Dit was geschied. Op grond van deze gewijzigde artt. had de Ringscommissie gehandeld en moesten nu door de vergadering verdere maatregelen worden genomen.

Daarbij kwam nog dit bezwaar, dat aan Art. 21*a* niet was voldaan, waar voorgeschreven wordt dat de Actuarius o.a. belast is:

"*a.* Met het overnemen, gedurende de zitting der algemeene kerkvergadering, uit de handelingen dier vergadering, van elk besluit, dat door den druk moet worden bekend gemaakt, hetzelve in forma gereed maken, opdat zoodanige besluiten op den laatsten dag der zitting, en vóór het opbreken der Vergadering, aan dezelve voorgelezen en door de Moderatoren geteekend kunnen worden."

Deze twee bezwaren worden in het voorstel te zamen genomen, en op Art. 21*a* het besluit der vergadering gegrond.

Tot zoover kunnen wij de discussie zonder moeite volgen en is het voorstel op zichzelf duidelijk genoeg. Doch willen wij de wijziging in het voorstel en wat eindelijk door den Præses verklaard is, uit de discussie verstaan, dan wordt het ons eenigzins nevelachtig. In de voormiddagzitting, waar het oorspronkelijk voorstel gedaan was, was de vraag ontstaan, of door de aanname van het voorstel de geheele klagt zou vervallen. De voorsteller toont hierop uit het voorstel zelf aan, dat de zaak hangende zou blijven, totdat de Synode de nieuwe artikelen had goedgekeurd. Nu komt de vraag ter sprake, of het niet beter ware de zaak geheel van de hand te wijzen. Hoewel nu de predikant van Hopefield er op wees, dat de Synode eene geheel andere uitlegging van de wet zou kunnen geven dan de Ring, en ook de Præses verklaarde dat de zaak niet van de hand wordt gewezen volgens het voorstel, nam de discussie nogtans zulk eene wending, dat de vergadering, met het oog op dat vraagpunt, tot eene pauze besloot, van 11 tot 2 uur. Na de pauze stelt de Scriba eene wijziging voor aan het einde van zijn voorstel, zoo als hierboven vermeld. Terwijl door deze wijziging het bezwaar onder de aandacht der Synode wordt gebragt zonder voorwaarde of beperking, en alleen

daarin van het vorige verschilt, schijnt het uit de daarop voortgezette discussie te blijken, dat door den voorsteller bedoeld was, hetgeen in het voorstel niet geschreven stond, te weten, dat de klagtzaak geheel van de hand zou worden gewezen. De beraadslaging werd echter eerst voor eenige oogenblikken afgeleid door eene verkeerde voorstelling van den Scriba van hetgeen verstaan wordt door, in geval van twijfel omtrent de schuld of onschuld van den beklaagde, den zoodanige het voordeel van dien twijfel te laten. Daarna werd beweerd dat de uitdrukking: "zij treedt niet verder in de zaak,"* te kennen geeft dat de zaak vervalt, en daardoor de predikant van Darling gelijk zou staan met anderen tegen wie geene beschuldiging was ingediend. Hierop maakte weder de Scriba bezwaar, om namelijk den predikant van Darling vrij te verklaren, en kon hij niet verklaren dat met de klagte van de hand te wijzen, hij bedoelde dat hij den predikant van Darling als vrij man liet gaan.

Nu kwam het gewijzigde voorstel ter stemming, en wordt het door eene groote meerderheid aangenomen. De moeijelijke taak rustte nu op den Præses om, met een besluit in duidelijke woorden voor zich aan de eene, en onder den indruk van eene in nevelen gehulde discussie aan de andere zijde, te verklaren, wat door de vergadering was besloten. Ongelukkig zag hij de bewoordingen van het genomen besluit voorbij, en verklaarde "dat de klagte is van de hand gewezen, en dat in het oog der wet de predikant van Darling vrij is."

De handelingen van den Ring van Tulbagh op de liefderijkste wijze, en alzoo van de gunstigste zijde beoordeelende, willen wij ons de zaak zoo voorstellen, dat wij allereerst het besluit woordelijk moeten aannemen zoo als het voor ons ligt, niet zoo als in de discussie toegelicht, en nog minder zoo als door den Præses aangekondigd. Verder willen wij dat besluit opvatten, niet als een gevoelen uitdrukkende, maar als twijfel te kennen gevende. Voorts dat de Ring van Tulbagh op verdere aanwijzing van de Synode wacht, om daarna en diensvolgens te handelen.

Uit dat gezigtspunt oordeelende, kunnen wij niet zoo ver gaan om den Tulbaghschen Ring van ongehoorzaamheid aan de Synode te beschuldigen, of van tastbare lafhartigheid te verdenken, of ook wegens strijdige of onwettige handelingen, en mitsdien van ontrouwheid aan te klagen, waar-

* Deze zinsnede stond reeds in het oorspronkelijke voorstel. De wijziging aan het slot bragt hierin geene verandering.

toe men al ligt komen kan of komen moet, wânneer men als beoordeelaar een ander standpunt kiest. De vergadering twijfelt aan de wettigheid van de veranderde wetsartikelen, en zoo aan de wettigheid eener uitspraak, door haar op grond van die artikelen te doen. Zij wil de verantwoordelijkheid daarvan noch op zichzelve nemen, noch op de Synode terugwerpen, en besluit derhalve niet verder te gaan, de zaak op te schorten, het bezwaar onder de aandacht der Synode te brengen, en op verdere aanwijzing te wachten. Daarover en tot zoover zullen wij de Ringsvergadering en hare leden niet hard vallen.

Doch het wordt eene andere zaak of zoodanige twijfel redelijk, billijk, en gegrond is, en hieromtrent zij het ons vergund bescheidenlijk eenige gedachten mede te deelen.

De twijfel der vergadering grondde zich op hare opvatting van Art. 21*a*, alsof de wettigheid van Synodale besluiten van de inachtneming van het daarin voorgeschrevene wordt afhankelijk gemaakt. Daar wordt echter niets meer dan alleen een der verschillende pligten van den Actuarius genoemd, met betrekking tot zekere besluiten die reeds wettig zijn genomen en volle kracht bezitten. Dat voorschrift wijst slechts den weg aan langs welken zulke besluiten door den druk ter kennis der kerk dienen te worden gebragt, *niet* langs welken weg die besluiten wettig worden. De vergadering had dus daarin geenen grond tot redelijken en regtmatigen twijfel aan de wettigheid van zekere besluiten der Synode.

Verder. Indien door den Actuarius, of door de Moderatuur, of door de Synodale Vergadering iets was verzuimd met betrekking tot een der pligten van den Actuarius, dan zou deze, niet de Ringsvergadering van Tulbagh daarvoor verantwoordelijk zijn. Voor de Ringsvergadering was er dus geene reden om terug te treden op den weg van pligtsvervulling waartoe zij geroepen was.

Voorts. Indien wij ook dit bezwaar voorbijzien, dan blijft het ons nog altijd bevreemden, dat de vergadering, op grond van hare eigene opvatting der wet, alzoo en niet anders heeft gehandeld. Van zulk eene beschouwing uitgaande, moest men immers tot eene geheel andere en wel tot deze gevolgtrekking zijn gekomen, dat de *onveranderde* wet hare kracht behoudt, tot de *veranderde* wet geldig is en in de plaats treedt. Derhalve moest, volgens deze opvatting van Art. 21, de vergadering naar de *onveranderde* of oude wet hebben geoordeeld en gehandeld. En dat heeft zij niet gedaan. Zij heeft gehandeld als bestond er thans op dat punt hoegenaamd geene wet of besluit. De voorsteller

heeft zulks ook als met zoovele woorden beweerd, en hij is door niemand weersproken. Gelukkig houdt die bewering niet steek. Welk een warboek zoude anders ons wetboek zijn!

Ook zouden wij van die leden der vergadering die door dat besluit hadden bedoeld de klagtzaak van de hand te wijzen, en met den voorzitter hebben ingestemd, willen verstaan, op welken grond deze zaak kon worden van de hand gewezen. De klagtzaak was eenmaal opgenomen, men was met de behandeling begonnen, en was er geene wet om daarmede voort te gaan, dan was er ook geene wet om daarmede terug te treden en de zaak te wijzen van de hand. Gelukkig luidt op dit punt het besluit anders dan het wezenlijk was bedoeld door sommige leden der vergadering die daarvoor hebben gestemd.

Alleen uit het genoemde oogpunt beschouwd, kunnen wij zulke bezwaren eenigzins verzachten of voorbijzien, en naar die mate den verklaarbaren twijfel der vergadering al of niet regtvaardigen.

Doch keeren wij tot Art. 21*a* en zijne beteekenis terug. Den oorsprong van deze bepaling opdelvende, vinden wij dat terwijl op de tweede Synodale vergadering in 1826, een Actuarius is aangesteld, deze zelf, en wel eerst op de vijfde Synodale Vergadering in 1837, deze bepaling voorstelt tot regeling zijner eigene pligten, welke door de Synode aangenomen en daarna ook in het wetboek opgenomen is (Zie Handelingen der Synode, 1837, p. 156).

Naar deze bepaling werd gehandeld op de laatste zitting dier Synode, waaromtrent wij het volgende op pag. 182 aantreffen:—

"De Scriba las vervolgens de Besluiten dezer Synodale Vergadering voor, welke, overeenkomstig een besluit in deze Synode genomen, door den HoogEerw. Actuarius zijn geëxtraheerd om gedrukt te kunnen worden, na door de Moderatoren en HoogEd. Heeren Commissarissen Politiek te zijn geteekend en door het Gouvernement te zijn goedgekeurd."

In de Synodale Handelingen van 1842 (zesde Synodale Vergadering) vinden wij niets dienaangaande. Alleen het gerevideerde Kerkreglement wordt geteekend—niet gelezen—en wel op de *voor*laatste zitting der Synode (zie p. 239).

Op de laatste zitting der zevende Synodale Vergadering in 1847, worden weder uittreksels uit de Handelingen dier Synode gelezen en geteekend. Op pag. 294 lezen wij:

"De Scriba las de gemaakte uittreksels, welke door den druk moeten worden bekend gemaakt, welke goedgekeurd

en geteekend werden, terwijl aan den Scriba de vrijheid werd gelaten eene andere rangschikking te maken, dan waarin de besluiten nu werden voorgelezen."

De Handelingen der volgende Synodale Vergadering van 1852, en vervolgens, zijn volledig gedrukt, en waarschijnlijk is om die reden Art. 21*a* eene doode letter geworden, want sedert vinden wij niet meer dat naar dit Art. is gehandeld, of dat het voorschrift daarin vervat is gehandhaafd. Dit wordt bevestigd door hetgeen opgeteekend staat op p. 56 van de Handelingen dier Synode: "De Actuarius zeide dat een nieuwe oplaag der wetten noodig was, en werd besloten, dat dit zoude geschieden met de gemaakte veranderingen."

Verder komt hier in aanmerking hetgeen door den tegenwoordigen Actuarius is gemeld in zijn antwoord op een schrijven van den Scriba kort voor de Vergadering:

"Men heeft zich slechts eindelijk te herinneren, dat deze handelwijze geene nieuwe is, maar dat in vele gevallen van wetsveranderingen het aan den Actuarius werd overgelaten, de aangenomen besluiten in behoorlijken vorm in de bestaande wetten in te voegen, en de veranderingen te maken, die door zulke nieuwe besluiten waren noodig geworden."

Hierbij mogen wij nog dit voegen, dat op de Synodale Vergadering in 1863 door den Predikant van Montagu de vraag was gedaan: "Op wien rust de taak van de gemaakte veranderingen door de Synodale Vergadering in het Wetboek op te nemen, en volgens welk Artikel?"; en dat daarop was geantwoord door den Voorzitter: "Volgens oud gebruik op den Actuarius, doch zonder eenige Wetsbepaling daaromtrent."

Uit dit een en ander blijkt ons duidelijk:

1. Dat de bepaling in Art. 21*a* vervat, op voorstel van den Actuarius zelven is ontstaan, en niets af of toedoet aan de wettigheid van Synodale besluiten.

2. Dat sedert de Synodale handelingen in druk verschijnen, deze bepaling is overtollig geworden en in onbruik is geraakt.

3. Dat, zoover zulks de Kerkwetten raakt, tot hiertoe aan dat voorschrift door den Actuarius, na afloop van elke Synodale Vergadering, op hierboven vermelde wijze wordt voldaan.

Geheel anders zoude de zaak zich aan ons voordoen, indien de twijfel der vergadering zich had gegrond op eene onjuiste of onvolledige overbrenging van Synodale besluiten in het Wetboek, door den Actuarius, of—gelijk in dit

geval is geschied—door de vanwege de Synode benoemde Commissie. Doch hiervan is hoegenaamd geene sprake.

Hetgeen nu gelden moet aangaande de opneming in het Wetboek van veranderingen door de Synode gemaakt, moet ook en nog meer gelden aangaande hetgeen door de Commissie is verrigt, bepaaldelijk door de Synode daartoe aangesteld, gelijk hierboven reeds vermeld. De verandering wordt door de Synode gemaakt; alleen de redactie ter onderlinge overeenstemming der bedoelde artikelen wordt aan de Commissie opgedragen. De Synode oefent het regt uit, dat haar en haar alleen toekomt, om wetten te maken en te veranderen; de last aan de Commissie opgedragen gaat niet verder dan de gemelde veranderingen in behoorlijken vorm te brengen, en in de nieuwe uitgave der Kerkwetten te doen opnemen. Hieraan wordt voldaan, en ook hier is geene sprake van onnaauwkeurigheid of onvolledigheid;—hoezeer ook in dat geval de Commissie en met haar de Synode, maar geenszins de Ring van Tulbagh daarvoor verantwoordelijk is.

Nog eens, wij vinden hier geen redelijken of genoegzamen grond tot een twijfel die tot zulke gewigtige maatregelen prikkelt, en zulke ernstige gevolgen naar zich sleept.

Wij ontkennen hiermede niet dat men, in geval van eene veroordeelende uitspraak, trachten zal om zooveel mogelijk van alle wezenlijke en schijnbare informaliteiten partij te trekken. Doch is dit niet altijd te wachten, ook bij de getrouwste en meest naauwgezette waarneming van pligten, wetten, en vormen? Die zich door de minste bedenking laat vervoeren, wordt ook door de geringste bezwaren verlamd, die heeft spoedig zijne regtsbevoegdheid verloren, en is niet geschikt meer om regtsuitspraak te doen.

Hier moesten daarenboven zulke bedenkingen vervallen. Want vooreerst wordt de Ring tot ondergeschiktheid en gehoorzaamheid aan de Synode geroepen. Tweedens, ligt zijne verantwoordelijkheid niet in de behoorlijke vervaardiging en wijziging der wetten, maar wel in eene behoorlijke en getrouwe behandeling eener klagtzaak. Ten derde kon de uitspraak zijn geweest: *niet schuldig*, of: *niet bewezen*, en de geheele zaak daarmede zijn afgeloopen. En ten vierde eindelijk, kon in een tegenovergesteld geval het appèl, volgens wet, alleen naar de Synode geschieden, waar *dan* kon ter sprake komen, wat *nu* door de Ringsvergadering onder hare aandacht zal worden gebragt, zonder dat iets meer door haar is gedaan, indien maar niets meer.

Doch wij moeten onze beschouwingen besluiten. Wij

hebben geschreven onder den indruk onzer eigene feilbaarheid. Wij hebben handelingen beoordeeld, geene personen veroordeeld. Wij laten ruimte voor zuivere bedoelingen en eerlijken twijfel, ook voor heilzame vrees zonder schuldige vreesachtigheid. Wij hebben onze oogen niet gesloten voor de moeijelijke taak welke nog altijd rust op den Ring en zijne leden, en hopen gaarne dat de geschiedenis voor hen zoowel als voor anderen eene leerschool zijn zal, welke hare vruchten voor de toekomst dragen zal.

Laat men intusschen dit onderwerp bespreken, toelichten, verstaan, en gereed zijn om zonder noodelooze discussie de vereischte maatregelen te nemen op de aanstaande Synodale Vergadering, wanneer, behalve de zaak zelve, meer dan een gewigtig vraagpunt in verband daarmede zal moeten worden beslist.

De volgende vragen zullen dan, onder anderen, de aandacht der Synodale Vergadering verdienen :—

1. Is de Ringsvergadering en wat door haar in verband met de klagtzaak gedaan is wettig, nadat de beklaagde zitting in de Vergadering en aan de beraadslagingen deel genomen heeft, in strijd met Art. 127 ?

2. Indien ja, wat moet dan gelden—het besluit der Ringsvergadering, dat zij in deze zaak niet verder treedt enz., of de verklaring van den Praeses, dat de klagt van de hand gewezen, en de beklaagde vrij is ?

3. Indien het eerste, zal de Ring van Tulbagh geroepen worden met de zaak voort te gaan; of zal hij die, beginnende bij het klagtschrift, van nieuws opnemen; of zal de geheele zaak moeten vervallen ?

4. Welke maatregelen moeten met betrekking tot den Ring van Tulbagh worden genomen ?

S. H.

HERVORMING IN PREKEN.

Onder een gelijksoortig hoofd verscheen er onlangs een uittreksel uit een Engelsch Tijdschrift in een onzer Hollandsche dagbladen. Het doel er van scheen de aanprijzing te zijn van eene wijziging in de gewone manier van leerredenen te houden. In andere woorden, er werd van "Hervorming in de preken" gewaagd, alsof men geen gelijken tred met de verbetering der kerkmuziek en overeenkomstig de behoeften des tijds zou gehouden hebben. Wat ons daarbij trof, was de aanbeveling van

onze voordragt van de hoogste Evangelie-waarheden op de leest der Engelsche predikers te schoeijen, en tevens de bedenkelijke verklaring, alsof de preek niet meer, zoo als vroeger, vereischt wordt als het voornaamste middel om het volk in de godsdienstwaarheden te onderwijzen.

Had men ons op Schotland gewezen, het zou, bij de noodige aanvulling van het ontbrekende, nog al kunnen gelden. Immers weten wij, dat wat degelijkheid van inhoud betreft, en niet minder het doeltreffende eener preek, bij niet weinige mannen van naam wordt aangetroffen. Doch waar geldt zulks als regel in Engeland? Is het niet tot een spreekwoord geworden, dat de Engelsche staatskerk, bij al de grondige opleiding harer leeraren in de letteren en wiskunde, in dit opzigt zeer arm is? Neem de Nonconformisten weg, en de armoede der preekstoffe springt terstond in het oog. En is het niet juist van wege dit gebrek, dat de domdeken van Carlisle, Dr. Francis Close, en anderen, in den laatsten tijd zich er op toegelegd hebben, om door "schetsen van preken" in het licht te geven, in eene bestaande behoefte te voorzien? En zullen wij, die de schoone preken van Borger, van der Hoeven, Beets en van Oosterzee, om van anderen niet te gewagen, kennen, ons nu aan onvolkomene modellen moeten gaan spiegelen? Neen voorwaar, zoolang de Homiletiek of de Predikkunde hare regelen en hare regten blijft behouden, bestaat er vooralsnog geene behoefte aan het navolgen van *Engelsche* preken. Het praktische kunnen wij gevoegelijk bijbrengen, en wij hebben aan onze voorgangers in Nederland modellen, die voor Duitschland, Engeland of Amerika niet uit den weg behoeven te gaan. Het *praktische* zonder het *theöretische* zal toch wel niet als navolgenswaardig worden aangeprezen! Het doeltreffende in het dagelijksche leven zonder de degelijke behandeling der stof, kan immers, bij den dorst naar kennis, ook op geestelijk gebied niet op duurzame wijze bevredigen! Of is er bij de *pistis* (het geloof) geene *gnosis* (ware geestelijke kennis) meer?—En wat de laatste bewering betreft, zal een ieder die kennis van zaken heeft moeten getuigen, dat in ons land althans, preken de krachtigste hefboomen zijn om ons volk in de godsdienstwaarheden, bij gebrek aan leeslust, te onderwijzen. Ja, wij schrijven onzen kerkelijken stand van zaken grootelijks hieraan toe; en dat onze plattelandsbevolking, wat zij thans aàn beschaving geniet en voorts nog als vrucht er van plukt, daaraan dank te wijten heeft.

Clericus.

DE VOLSTREKTE MEERDERHEID.

Om de discussie over de bepaling omtrent *volstrekte meerderheid, drietal,* en *tweetal* verder voor te bereiden en daardoor te verkorten, wensch ik nog dit aan te merken op het in het vorig nommer van *Elpis* geschrevene.

De bepaling dat om het drietal te vinden elke stemgeregtigde drie namen op het briefje moet plaatsen, behoort afgeschaft te worden. Het maakt het altijd mogelijk dat de kandidaat der meerderheid nooit eens op het drietal komt. Neem eene Gecombineerde Vergadering met 25 leden. De meerderheid (13), heeft het oog op A. De minderheid wil hem niet, maar is voorts verdeeld—5 zijn voor B, 4 voor C, 3 voor D. Elk lid heeft drie stemmen. A krijgt slechts dertien stemmen—geene der minderheid stemt voor hem. De andere 26 stemmen door de vrienden van A uitgebragt worden verdeeld onder B, C en D. Gevoegd bij de 26 stemmen der meerderheid, kan het gebeuren dat de uitslag der stemming zij: A 13, B 22, C 20, D 20. En A, de wettige kandidaat der meerderheid, komt niet eens op het drietal. Zulk een uitslag is het gevolg van het verkeerde beginsel dat iemand gedwongen wordt meer namen op een stembriefje te plaatsen dan hij wenscht. En een stelsel, waarbij zulk een uitslag zelfs mogelijk is, moet verkeerd zijn. Mij dunkt het *drietal* moest afgeschaft worden, en de bepaling gemaakt dat voor elken naam die op het tweetal komt, afzonderlijk gestemd moet worden, wordende telkens slechts één naam op het stembriefje geplaatst. En voorts, dat waar bij de stemming voor den eersten naam op het tweetal de volstrekte meerderheid reeds blijkt, die persoon de gekozene zal zijn. Het tweetal is alleen noodig, waar, tengevolge van de verdeeling van stemmen onder drie of meer, geen der kandidaten de volstrekte meerderheid heeft.

M.

HET AMBT VAN HULPPREDIKER.

Vele gemeenten in Zuid Afrika zijn te uitgebreid, te talrijk, om door éénen leeraar te worden bediend. Tot vervulling der behoeften, die hieruit ontstaan, kunnen drie wegen ingeslagen worden:—

1. Het verdeelen der gemeente, door het vormen eener nieuwe, onafhankelijke;—volgens het parochiale beginsel.

2. Het beroepen van een tweeden leeraar. De gemeente blijft dan in haar geheel.—De kerkeraad roept, volgens de Wet, een mede-arbeider naast den aanwezigen, met nagenoeg of geheel dezelfde regten en verantwoordelijkheid;—volgens het collegiale stelsel.

3. De aanstelling eens hulppredikers.—Deze heeft niet dezelfde regten noch lasten met den pastor loci; maar is eene hulp, arbeidende naar bijzondere instructie des kerkeraads.

De hulpprediker zal waarschijnlijk vooreerst het meest begeerd worden in gemeenten, die de zorg van meer dan een Evangeliedienaar behoeven, en voor het denkbeeld van afzonderlijke parochien terugdeinzen, of ook tot het beroep eens tweeden leeraars onvoorbereid zijn.

De band tusschen leeraar en gemeente is zeer teeder.—Der Synode betaamt het dus voorzigtige maatregelen daar te stellen, die de keus en werkzaamheden des hulppredikers beheerschen; opdat het welzijn der geheele kudde bevorderd, de regten van leeraar en helper gewaarborgd, het zaaijen van onrust en verdeeldheid voorkomen worden. Daartoe wordt het volgende, dat rijp beraad en ondervinding ingaven, ter overweging aanbevolen.

CONCEPT-REGLEMENT OP HET AMBT VAN HULPPREDIKER.

1. De kerkeraad kiest den hulpprediker, voor een bepaalden tijd, uit een door leeraar of leeraren te vormen drietal, waarbij slechts gelegitimeerde predikanten of proponenten der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika in aanmerking komen.

2. Is de gekozene *proponent*, dan beslist de kerkeraad over het verkieselijke zijner ordening.—Deze regelt mede de wijze zijner intrede in de gemeente.

3. De hulpprediker verrigt zijn werk, volgens voorschrift door den kerkeraad, naar eisch der plaatselijke omstandigheden gemaakt.

4. Hij heeft geene zitting in de vergadering des Kerkeraads; maar dient haar, zoo zij dit verkiest, met zijn advies.

5. Hij doet elke drie maanden schriftelijk verslag zijner werkzaamheden.

6. De betrekking, waarin de hulpprediker tot kerkeraad en gemeente staat, is onder het toezigt van het Ringsbestuur.—De zorg en verwikkelingen, daaruit voortvloeijende, zijn daaraan opgedragen, met regt van appèl op de Synode.

7. De hulpprediker is ten allen tijde verroepbaar, en verlaat zijn werkkring met eene kennisgeving van drie maanden.

8. De kerkeraad zorgt voor zijn vervoer. Zoo hij, evenwel, zijn ambt voor het einde van zijnen diensttijd nederlegt, kan restitutie der kosten gevorderd worden.

P.——

HET ONDERWIJS ONDER DE LANDELIJKE BEVOLKING.

In de "Cape Monthly Magazine" voor Maart en April, vinden wij een belangrijk opstel over het onderwijs en de opvoeding van de kinderen der landbouwende bevolking, geteekend *Delta*, die met kennis van zaken schrijft, en belangstelling toont vooral in de verachterde landbouwende klassen, welke meestal behooren tot de Ned. Geref. Kerk in dit land, en onder hare zorg staan. De hoofdinhoud van het opstel komt op het volgende neder.*

Vooraf wordt door den schrijver gewezen op het onderscheid tusschen die standen, waar handel en onderneming zoovele prikkels zijn tot de opvoeding en beschaving hunner kinderen, wier voorspoed en welvaart afhangen van eene goede opvoeding, en de landbouwende bevolking, waar de opvoeding zoo jammerlijk wordt verwaarloosd, en de kinderen opgroeijen in onkunde en traagheid, soms in gebrek en zonde. De schrijver wil niet het gevoel van iemand kwetsen onder de vele landbouwers, die, hoezeer ook ten achteren in beschaving, zoo dikwijls blijken hebben gegeven van de vriendelijkheid des harten. Met droefheid, doch in hope, wil hij aan leeraars der godsdienst, aan vrienden van de opvoeding, en aan de bestuurders des lands vragen, of zij met zulk een staat van zaken tevreden zijn?

Het wordt tijd om den waren toestand van den Afrikaanschen Boer, met betrekking tot de opvoeding zijner kinderen, onder de oogen te zien. En hoe is het dikwijls in zulk een huisgezin gesteld? De eerste jaren van den zoon worden meestal doorgebragt in het veld achter het vee, en de dochter slijt veel van haren tijd onder dienstboden die de keuken in de boerenwoning bevolken. De

* Daar het bekend is, dat dit opstel afkomstig is van den Superintendent Generaal van Onderwijs, verdient het zoo veel te meer onze ernstige aandacht,

eentoonige, geestelooze kinderjaren worden voltooid met eenige weinige maanden onderrigt voor de aanneming, waarop dan later het trouwen volgt. En zoo wordt weder een ander geslacht geboren, om deze loopbaan te loopen van een eentoonig, doelloos leven. Kan er nu hieraan niets door Kerk of Staat gedaan worden?

De Synode der Nederduitsch Gereformeerde kerk heeft hare gewilligheid getoond om de zaak van onderwijs en opvoeding te bevorderen, doch het mangelt haar aan de regte leiding. Meer dan één leeraar arbeidt met vlijt in zijne eigene parochie, doch ook meer dan één gevoelt nog niet de groote behoefte zijner gemeente aan geestelijk en verstandelijk voedsel, en in sommige streken wacht de gemeente te vergeefs op den leeraar en zijn huisbezoek, om den weg aan te wijzen, en ook hulp te bieden, in het verkrijgen van scholen en onderwijs. De geschiktste en beste personen om scholen op te rigten en onderwijs te bezorgen, zijn de leeraren, tot wie de gemeente opziet om hulp en leiding; en dat er geene andere hinderpalen zijn anders dan die welke aan elke hervorming verbonden zijn, blijkt uit den goeden uitslag, waarmede het werk is bekroond geworden van de leeraars van Robertson, Montagu, Mosselbaai, George, Oudtshoorn, en andere plaatsen, en van den leeraar van Victoria West, in het bezorgen van gouvernanten uit de Kaapstad voor zijne uitgestrekte gemeente.

Terwijl nu niemand anders dit werk beter kan verrigten dan de leeraar, wiens invloed doorgaans groot is in zijn gemeente, zoo zijn er weder werkzaamheden in verband met deze zaak, die op de Synode der Nederduitsch Gereformeerde kerk als ligchaam rusten, en daaronder zijn :— 1. De opleiding van geschikte onderwijzers en vooral van onderwijzeressen; en 2. De oprigting in elken Ring van eene goedkoope kostschool voor de kinderen der landbouwers.

In de verwachting dat elke praktische wenk in goeden zin zal worden ontvangen door de voorstanders van vooruitgang onder de leeraren en leden der Nederduitsch Gereformeerde kerk, ontwikkelt de schrijver nu verder zijne denkbeelden omtrent deze twee bijzonderheden.

Terwijl het aan de middelen niet ontbreekt, blijft het moeijelijk een genoegzaam getal te vinden van dezulken die zich voor een aantal jaren willen verbinden, om eerst onderwijs te ontvangen en daarna onderwijs te geven. Indien echter leeraren en anderen het aan ouders en kinderen op het gemoed trachten te drukken, dat het onder-

wijzen en opvoeden niet alleen geene vernedering is, maar veeleer een eervol en nuttig beroep; en indien alzoo bestaande vooroordeelen worden uit den weg geruimd, zal het weinig moeite kosten vele jonge dochters te bewegen zich aan dat werk te wijden. Eene daartoe gevormde naamlijst van toegelatene onderwijzeressen zal dan elken leeraar den weg aanwijzen, zoo dikwijls bij hem aanzoek wordt gedaan in zijne gemeente. Zulke onderwijzeressen zouden dan op een salaris mogen rekenen van ongeveer £30 per jaar, buiten kost en inwoning. Waar noodig en wenschelijk, worden de kinderen van twee of meer huisgezinnen vereenigd. Zulk een plan kan in de verschillende Ringen ten uitvoer worden gelegd, en zal daardoor zooveel te beter beantwoorden, waar de onderwijzers onder hunne vrienden en bekenden arbeiden.

Doch beter en doelmatiger kan het werk geschieden door zulk eene inrigting waar de zonen van de boerderij verwijderd en in een goed ingerigt huis opgevoed worden, en waar zij door dagelijksche aanraking met elkander en met anderen boven hen zich gunstig en voordeelig kunnen ontwikkelen. In elke streek of in elken Ring wordt eene kostschool van die soort vereischt, waar de zonen van landbouwers kunnen opgevoed worden, voor niet meer dan £20 per jaar, onder bestier van den Ring.

Laat daartoe eene plaats zoo als Tulbagh bijv. gekozen worden, waar het klimaat gezond en de levensmiddelen goedkoop zijn. De ontvangsten en uitgaven kunnen naar het volgende tarief beraamd worden:—

Huis- en Schoolhuur	£100	0	0
Salaris van Hoofdonderwijzer ...	200	0	0
Salaris van Assistent	100	0	0
Salaris van Huishoudster	60	0	0
	£460	0	0

De kosten voor de huishouding moeten zoo laag mogelijk zijn, en behoeven voor veertig kostgangers de som van £750 per jaar niet te boven te gaan. Met de gewone toelaag van het Gouvernement, zoude men dan vooreerst £200 per jaar van buiten af moeten vinden; doch zoodra het getal kostgangers tot 75 of 100 is geklommen, kan zulk een instituut zichzelf bekostigen, dat door den invloed van de leeraren in den Ring gemakkelijk kan opgevuld worden.

Een jaar aan zulk een instituut doorgebragt door een knaap van twaalf jaren oud, verwijderd van het ouderlijk huis, zal hem meer wezenlijke opvoeding verschaffen, dan

hij op eene gewone boerenschool kan erlangen gedurende al zijne kinderjaren.

Plaatsen daartoe meest verkieselijk zouden zijn, in de buurt van Tulbagh of Worcester, George, Uitenhage en Graaff-Reinet.

Laat met een instituut van deze soort eene behoorlijke proefneming geschieden; of laat zelfs eene goede boerenschool, zoo als er vele zijn in de nabijheid van de Paarl, worden uitgebreid, om kostgangers tegen lagen prijs in te nemen, en de Nederduitsch Gereformeerde kerk zal daarmede een nuttig werk hebben begonnen, dat haar vroeger verzuim zal vergoeden, met betrekking tot de uitgestrekte landbouwende bevolking binnen hare perken.

Bij het bovenstaande, dat bestemd was voor het voorgaande nommer van ons Tijdschrift, voegen wij nog de volgende Bepalingen voor Kostscholen, zooals die in de laatste zitting van het Parlement zijn goedgekeurd en vastgesteld. Wij bepalen hierbij de aandacht vooral van leeraren, kerkeraden en schoolcommissien, en vertrouwen dat deze voorziening door de Regering gemaakt gunstigen invloed zal uitoefenen op de maatregelen der aanstaande Synodale Vergadering, die aan de zaak van opvoeding en onderwijs ongetwijfeld hare ernstige aandacht wijden zal.

VOORWAARDEN VAN ONDERSTEUNING.

"1. Alvorens eene toelaag wordt gemaakt, zal de Superintendent-generaal van Onderwijs zich moeten overtuigen, dat het distrikt een zoodanig is dat de hulp van een Kostschool noodig heeft, en dat de plaats waar de school moet worden opgerigt voor het doel geschikt is.

"2. De bestuurders, onderwijzers, prijzen voor het onderwijzen en huisvesten der scholieren, de cursus van onderwijs, en al de schikkingen der inrigting zullen onderworpen zijn aan de goedkeuring van den Superintendent-generaal van Onderwijs, en de inrigting zal ten allen tijde open zijn ter bezigtiging van den Superintendent-generaal van Onderwijs, of zijn afgevaardigde, behoorlijk door den Gouverneur aangesteld.

"3. De toelagen uit de fondsen door den Superintendent-generaal van Onderwijs zullen uitsluitend voor de volgende einden worden aangewend:—de gedeeltelijke betaling van de onderwijzers of de superintendenten van het huishouden, het gewoon maken der scholieren aan bedrijvigheid, en het gedeeltelijke onderhoud van die scholieren, wier omstandigheden zoodanige hulp tot hunne opvoeding vereischen.

"4. De jaarlijksche toelagen aan een Kostschool voor jongens zullen niet te boven gaan £100 tot het salaris van den hoofd-onderwijzer, £50 tot het salaris van den hulp-onderwijzer, £50 tot het Werkdepartement, en £6 hoofdgeld tot onderhoud van elken jongen aan de school besteed voor huisvesting en onderwijs, wiens te huis gelegen is niet minder dan zes mijlen van de niet-sectarische school van eenige stad of dorp, en wiens omstandigheden zoodanige hulp tot zijn opvoeding behoeven.

"5. [Precies dezelfde inhoud als de voorgaande, behalve dat £50 wordt toegestaan aan den hoofdonderwijzer en £30 aan den tweeden. Deze bepaling lokte de aanmerking uit van den heer Solomon dat meisjes eer een betere klasse van onderwijzers behoorden te hebben dan jongens.]

"6. Iedere toelaag tot het salaris van een onderwijzer of hulp-onderwijzer, of van het hoofd van een huisvesting-departement, zal moeten worden verhoogd door een gelijk bedrag door de bestuurders der inrigting.

"7. De bestuurders van een distrikts-kostschool zullen moeten voorzien in dagschoolonderwijs voor de in de lokaliteit woonachtige kinderen.

"8. De bestuurders van een distrikts-kostschool zullen van tijd tot tijd zoodanige opgaven en rapporten leveren, als vereischt worden door den Superintendent-generaal van Onderwijs, en zij zullen jaarlijks een volledig verslag aan hem toezenden omtrent het bestuur der inrigting, met eene rekening van hare inkomsten en uitgaven, en die rekeningen zullen jaarlijks onderworpen worden aan nazigt door den Superintendent-generaal van Onderwijs, of zijn door den Gouverneur benoemden afgevaardigde.

"9. Waar genoegzame voorziening reeds bestaat in de lokaliteit voor dagschoolonderwijs, zal een huisvestings-departement hetzij voor jongens of meisjes mogen worden opgerigt in verband met de dagschool, wordende de jaarlijksche toelagen voor zulk een huisvestingsdepartement beperkt tot eene som, niet te bovengaand £50 tot het salaris van den Superintendent, een gelijk bedrag geleverd wordende door de bestuurders, en tot een hoofdgeld van £6 tot het onderhoud van ieder jongen of meisje gehuisvest en onderwezen, wier tehuis gelegen is niet minder dan zes mijlen van de niet-sectarische school van eenig dorp of stad, en wiens omstandigheden zoodanige hulp tot zijne of hare opvoeding vereischten.

DE NEDERDUITSCH GEREFORMEERDE KERK EN HET ONDERWIJS.

De tijd schijnt genaderd te zijn waarop de Nederduitsch Gereformeerde kerk hare roeping met betrekking tot het onderwijs harer jeugd zal erkennen. De teekenen der tijden altans schijnen dit aan te duiden. Daarbij komt ook nog dit, dat men de oogen op de aanstaande Synodale Vergadering gevestigd houdt in de verwachting, dat zij hare aandacht aan deze hoogstbelangrijke zaak zal wijden, en geen middel onbeproefd zal laten ter oplossing van dit moeijelijk vraagstuk. Om die reden gelooven wij, dat het zijn nut zal hebben eenige gedachten in het midden te brengen.

Ik voor mij geloof niet, dat onze kerk zich bewust is hoe zeer zij de gansche zaak in hare handen heeft. Maar dat dit haar duidelijk worde is van het uiterste belang. Laat ons daartoe een vlugtigen blik werpen op den toestand van zaken.

Aan het openbaar onderwijs arbeidt de Regering, door middel van geldelijke ondersteuning, die haast overal verleend wordt waar de ingezetenen zich bemoeijen willen met de oprigting van eene school. Er wordt jaarlijks eene ruime som gelds daaraan besteed. Daarenboven wordt er jaarlijks inspectie gedaan, ten einde de Regering zich verzekerd mag houden, dat het werk degelijk verrigt wordt. *Verder gaat zij echter niet.*

Van gedwongen onderwijs wordt hier te lande nog niet in ernst gerept. De Regering draagt er geen kennis van, en bekommert zich daar niet over, indien in een geheel distrikt niet eene enkele school gevonden wordt. Van de bestaande scholen, die geene ondersteuning genieten, vraagt zij geene opgaaf. Letten wij op de eigenaardige omstandigheden deslands, dan kunnen wij niet anders gevoelen, dan dat de Regering de noodige machinerie niet heeft ter invoering van gedwongen onderwijs. Zij heeft zich niet in elk groot dorp gevestigd; in menig dorp heeft zij geen enkelen beambte. En totdat zij zich meer volkomenlijk gevestigd zal hebben, of tot de uitgave van eene groote som voor dit doel gereed zal zijn, zal wel niemand verpligt worden tot het onderwijzen zijner kinderen.

Intusschen wordt het onderwijs niet naar behooren bevorderd Het Departement van onderwijs kan nu eenmaal

niet *aggressief* te werk gaan. Het kan niets meer doen dan wachten op aanvraag. Vindt het zamenwerking, dan is het ook gereed om milde bijdragen te verleenen. Vindt het daarentegen geene of slechts geringe ondersteuning, dan kon het wel eens gebeuren, dat het Vrijwillig Beginsel ook op het openbare onderwijs toegepast wierd. Dit zullen wij wel niet wenschelijk achten. Wij zouden veel liever zien, dat het Departement van Onderwijs aanmerkelijk uitgebreid werd. Van wie hangt dit nu voornamelijk af? Naar wie ziet de Regering om krachtige ondersteuning? Dat wij het duidelijk verstaan,—de Nederduitsch Gereformeerde kerk. De overige kerkgenootschappen doen hier en daar een goed werk. Vooral beijvert zich in deze het Episcopaalsche. De kerk trekt een aanzienlijk deel der jaarlijksche toelagen, gelijk onlangs aangetoond werd door den Inspector voor den Ring van Albanie. Nogtans is die kerk ongeschikt voor het werk onder de *landelijke bevolking*. Zij zoekt zich op de dorpen te vestigen en gebruikt daartoe de scholen. Door middel van het onderwijs wil men de kerk uitbreiden.

Behalve de Wesleyanen, zijn er de Roomschen, die zich hoe langer zoo meer er op toeleggen het onderwijs in handen te krijgen. Binnen kort zal dit op nieuw gezien worden in de oprigting van verscheidene scholen, als bijv., te George en andere plaatsen. Het gevaar hieraan verbonden is voor een ieder duidelijk. Doch afgezien ook van het gevaar, is die kerk tot nog toe niet in staat tot het werk dat er gedaan moet worden.

Dan blijft er geen ander over dan ons eigen kerkgenootschap. Het land is onze. De groote meerderheid der bevolking is Gereformeerd, en kan alleen bereikt en geleid worden door de voorgangers der gemeenten. Onze kerk is de eenige organisatie, waardoor het onderwijs behoorlijk kan worden behartigd. Wat wij verstaan moeten is, dat wij een *entweder-oder* voor ons hebben. Of wij moeten tevreden zijn dat de kinderen onzer gemeenteleden, bij de steeds meer ontwakende behoefte aan onderwijs, in de handen van anderen vervallen, aan wie zij ook gehecht blijven; en dan moet men niet klagen dat hunne godsdienstige begrippen eene rigting en kleur aannemen die ons schade en teleurstelling zullen veroorzaken. Of wij moeten voor goed besluiten het werk aan te vatten en door te zetten, op dat het ons niet uit de handen worde genomen.

Maar hier is het juist, zegt men, dat de moeijelijkheden beginnen. Welnu, ik heb ze, voor zoover ik ze aangetroffen heb in de officiele verslagen der kerkelijke inspectoren,

naauwkeuring gadegeslagen. Ik wil niet ontkennen dat zij werkelijk bestaan. Maar één ding is zeker, zij zijn niet onoverkomelijk. Indien wij onze bezwaren op de regte wijze onder de aandacht van de Regering brengen, en *daarbij duidelijk vragen om hetgeen wij wenschen en uitvoerbaar achten*, zij zal—dit is zeker—ons gaarne in de hand werken. Of dit wel zoo zeker is? Daartoe lette men op het geschrevene in "The Cape Monthly" en elders, om te zien hoe de Superintendent Generaal voor Onderwijs tot het inzigt gekomen is, dat de hoop voor het onderwijs op onze kerk steunt, dat hij het geld moet verschaffen voor, en toezigt moet houden over het werk dat door ons alleen gedaan kan worden.

Het komt mij voor, dat het voorname werk der aanstaande Synode moest zijn, om een plan te beramen waardoor voorziening wordt gemaakt in de bezwaren en moeijelijkheden die gedurig opgehaald worden als tegen het tegenwoordig stelsel door de Regering gevolgd. Dit mag de Regering billijkerwijze van ons verwachten. En zeker zal de Synode iets dergelijks van hare Commissie voor Onderwijs verwachten. Ik voor mij vertrouw, dat zij vroegtijdig hare aandacht hieraan wijden zal.

Laat mij nu echter veronderstellen, dat de Synode en de Regering overeen zijn gekomen omtrent de wijze waarop gewerkt moet worden, dan zal de Kerk de noodige maatregelen moeten nemen, ten einde het werk behoorlijk te behartigen. Zal dit door middel van eene Commissie moeten geschieden? Ik zeg, mogen wij van Commissien bewaard blijven. Laat toch getuigen wie ooit lid geweest is van eene Commissie, wier leden honderde mijlen van elkander verwijderd waren, of die, digt bij elkander wonende, zonder veel oordeel gekozen of benoemd zijn geworden om zamen te werken, en nu ontdekken dat zij in gevoelen hemelsbreed van elkander verschillen.

Wat wij dan hebben moeten? Eén of twee gesalarieerde en verantwoordelijke Superintendenten voor het Onderwijs. Waarom, indien Dr. Dale, te Kaapstad woonachtig, met behulp van zijne Inspectoren, al de ondersteunde scholen in de kolonie onder zijn toezigt kan houden en ze ook bezoeken, waarom, zeg ik, kunnen wij niet eenen Algemeenen Superintendent hebben, die eveneens voor de belangen van ons Kerkelijk Onderwijs leeft? De Ringsinspectoren zouden hem ter zijde kunnen staan, en aan hem verslag doen, terwijl hij op zijne beurt aan de Ringen en aan de Synode verantwoording en verslag zou moeten doen.

De noodzakelijkheid om aldus te centraliseren is voor een

ieder die nadenkt te duidelijk om nader betoog te behoeven. De wijze waarop men het salaris zou moeten vinden, hetwelk uit de Synodale kas zou moeten komen, kan verschillend worden gedacht, als b.v. eene geringe heffing op Doop, Huwelijk, Aanneming, enz.

Ik treed hier nu niet nader in bijzonderheden. Daarmede kunnen wij nog een weinig wachten. Intusschen zijn er dringende vragen, die onze aandacht niet moeten ontgaan, als: voorziening in de behoefte aan onderwijzers door middel van scholen die tot hunne opleiding ingerigt worden, of door milde bijdragen tot het Opvoedings-Fonds, of door middel van premiën, die uitgeloofd konden worden voor onderwijzers die het Gouvernements-certifikaat van de derde klasse hebben, en die zich voor een bepaalden tijd aan dit werk willen wijden; en verder, de oprigting van degelijke, centraal gelegene en goedkoope kostscholen. Daar de Regering ook hierin wil medewerken, moet onze kerk niet ten achteren zijn in het aanvaarden van dit bijna geheel nieuwe arbeidsveld. Laten wij dit nieuwe plan der Regering hartelijk en met inschikkelijkheid ondersteunen. Laat het allerwege duidelijk blijken, dat het ons ernst is met betrekking tot het onderwijs. Laat het gezien worden, dat wij ons bewust zijn van onze roeping in deze, en dat het ons niet aan innerlijke kracht ontbreekt om het werk te volvoeren dat ons van den Heer is aangewezen.

S.

BOEKBESCHOUWING.

BIJBEL,—*of de Heilige Schrift volgens de Staten-overzetting met in den tekst ingelaschte verklaringen en aanmerkingen van de beroemdste godsgeleerden uit alle tijden, door F. P. L. C. van Lingen, predikant te Zetten, naar het Hoogduitsch van K. A. Dächsel, derde deel, Job—Hooglied, Amsterdam, H. de Hoogh & Co.*, (620 *bladzz.)*

Meer dan eens wordt in dit land gevraagd naar eene goede Nederduitsche Bijbelverklaring van matigen omvang, niet al te ouderwetsch, en niet al te geleerd. Niet zeer gemakkelijk is het een werk van dien aard te vinden, dat men gerust den lezer, die niet tot den geleerden stand behoort, aanbevelen kan. Te omslagtig is bijv. de verklaring van Klinkenberg in meer dan 20 boekdeelen. Wij

meenen dat het boven vermelde werk een aanwinst zal bevonden worden voor den Schriftonderzoeker, die naar zulk een hulpmiddel uitziet. Het werk van Dächsel is in het Duitsch bijna voltooid, het Nieuwe Testament is uitgegeven, het Oude Testament is op weinig na uitgegeven. Ds. van Lingen (bijgestaan door Ds. P. Huet en anderen) heeft de bewerking van de Hollandsche uitgave ondernomen, en geeft ons niet eene letterlijke vertaling, maar eene vrije omwerking van het Duitsche werk. Het aangekondigde is het derde deel en gaat over de dichterlijke boeken van het Oude Testament. Men vindt de Statenvertaling in groote letter gedrukt, met ingelaschte verklaring in de meeste verzen in kleine letter. Voorts aanteekeningen uit de meest geachte oude en nieuwe schrijvers. Bijvoorbeeld, in de Psalmen treft men bijdragen uit de bekende nieuwere werken van Hengstenberg, Tholuck, Delitzsch, enz., enz., terwijl de verklaringen van van der Palm, Muntinghe, Bp. Horne, Henry en Scott, Luther, Kalvijn, enz., ook geraadpleegd zijn. Daarenboven heeft men aanhalingen, welke ter zake dienstig zijn, uit andere schrijvers, die juist geene opzettelijke verklaring over de Psalmen hebben gegeven, als Da Costa en anderen, te veel om te noemen.

Wij meenen in dit boek eene werkelijke aanwinst voor Nederland en Zuid Afrika te vinden. Hij die niet in de gelegenheid is om vele, omslagtige en geleerde Bijbelverklaringen te gebruiken en die toch hulp wil hebben in het onderzoek naar den zin van Gods Woord, vindt hier een uiterst bruikbare handleiding. Het boek is bewerkt door geloovige mannen die zich voor Gods Woord buigen, die de Schrift door de Schrift uitleggen, en die gebruik maken van wat de wijsheid en godsvrucht van vroegere en latere tijden hebben geleverd ter uitlegging van den Bijbel. Het is niet te geleerd voor den gewonen Christen, en tevens is het niet zoo oppervlakkig, of zoo uitsluitend "stichtelijk," dat men onbevredigd blijft als men werkelijk licht zoekt in het verstaan van de meer duistere plaatsen der Schrift. Gerust bevelen wij het onzen lezers aan, en hopen dat meer dan een hetzelve door hun Boekhandelaar ontbieden zullen. Jammer dat de Boekvereeniging niet op dien voet ingerigt is dat zij een aanzienlijk getal exemplaren ontbieden kan. Welligt is het werk ook juist te uitgebreid om daartoe geschikt te wezen.

E L P I S.

OCTOBER, 1873.

DE FRANSCH-PROTESTANTSCHE SYNODE.

Op den 16den Junij 1872 werd in de wereldstad Parijs eene der belangrijkste Kerkvergaderingen dezer allezins-merkwaardige eeuw gehouden. De Fransche Protestanten, daartoe vergund door President Thiers, kwamen bijeen om, in de Kerk van den Heiligen Geest, eene Synode te houden, na bijna twee honderd jaren van vervolging en verbanning, van omwenteling en achteruitgang. Vraagpunten van het uiterste gewigt werden ter sprake gebragt, en een strijd ontbrandde over levenskwestien die op de Kerk van Christus in onze dagen grooten invloed uitoefenen. Wat is de Christelijke godsdienst? Wie hebben het regt zich Christenen te noemen? Wat moet gevorderd worden van diegenen die tot de Christelijke gemeente wenschen toegelaten te worden? Zal er eene geloofsbelijdenis worden opgesteld, of zal er volkomene leervrijheid zijn, zoolang men zich slechts beweegt tusschen twee tegenover elkander staande polen, het Roomsch-Catholicisme aan den eenen en het Atheïsme aan den anderen kant? Deze zijn sommige der vragen die besproken werden, en de discussien hierover gevoerd waren van zulk een aard dat de grijze staatsman Guizot moest getuigen:—"Ik ben meer dan zestig jaren tegenwoordig geweest bij vele belangrijke discussien in het Parlement, waaraan deelnamen de eerste redenaars van Frankrijk. Nooit heb ik eene Vergadering bijgewoond, die de onze in verhevenheid of waardigheid overtrof, of die in vorm en gehalte hierbij te vergelijken is." En geen wonder. Want hier werd de strijd gevoerd over kwestien die diep ingrijpen in het leven en den bloei van het Christendom. Hier moest men beslissen of de Christelijke godsdienst slechts is een Deïsme, dat al de feiten des Bijbels loochent, of wegredeneert; dan wel of zij gegrond is op de leer der H. Schrift, en als uitgangs-

punt aanneemt het kruis van een verrezen Heiland. Belangrijk dus was de strijd; belangrijk de uitslag van dien strijd.

In 1660 was de Synode voor het laatst bijeengekomen, en werd men genoodzaakt uit elkander te gaan zonder de hoop te hebben om ooit weer als zelfstandig ligchaam te vergaderen. De herroeping van het edikt van Nantes en de daaruit voortspruitende verbanning van 50 of 60,000 Protestanten, droegen bij om de zaak des Heeren groote schade aan te doen. Doch het bloed der martelaren was ook hier het zaad der Kerk. Het Protestantisme kon niet door zwaard of vervolging worden uitgeroeid. Het leefde in de harten van velen; en de teedere plant der godsvrucht tierde welig op den welbereiden bodem. Doch onderdrukking en strijd bragten allengskens belangrijke veranderingen te weeg. Disorganisatie, regeringloosheid met al hare onheilige gevolgen, veroorzaakten scheiding en scheuring. Het ledental verminderde, en de invloed op het volk werd hoe langer hoe zwakker. De achttiende eeuw brak aan, gekenmerkt door achteruitgang in de godsdienst, geesteloosheid en gebrek aan ijver voor de zaak des Heeren. Het Rationalisme begon het hoofd op te heffen; en weldra werd ook de Fransche Kerk overrompeld. Aan geene Confessie gehouden, door geen kerkbestuur geregeld, week men meer en meer af van de zuivere leer, tot dat eindelijk volkomen bandeloosheid het gevolg was. Aan alles werd getwijfeld. De "orakelspreuken der vaderen" werden door het slijk gesleurd. Aan ieder werd vrijgelaten te verkondigen wat hem goeddacht. Met de negentiende eeuw vond eene herleving in de godsdienst plaats. Men begon de noodzakelijkheid te gevoelen, om eene poging tot onderlinge vereeniging aan te wenden. De voortreffelijke staatsman Guizot wist het te bewerken, dat President Thiers op den 29sten November 1871 het bevelschrift uitvaardigde ter vergadering der Synode. En alzoo gebeurde het, dat, op den 6den Junij 1872, in de Kerk van den Heiligen Geest, onder voorzitterschap van den Heer Bastie, de afgevaardigden uit alle oorden van Frankrijk bijeenkwamen in het belang van het Protestantisme.

De Nationale Vergadering te Versailles was het

model waarnaar alles werd ingerigt. De leden schaarden zich volgens hunne godsdienstige overtuigingen. Men had een regtervleugel bestaande uit Orthodoxen, en een linkervleugel bestaande uit Liberalen; terwijl men tevens een *regtermidden en linkermidden* had, bestaande uit mannen wier gevoelens niet zoo sterk geprononceerd waren, en die geen vrede hadden om zich met de beide uitersten te vereenigen.

De eerste vraag, die in behandeling kwam, was, of de Synode een constituerend en wetgevend karakter zou hebben,—behoudens de goedkeuring van het Gouvernement,—dan of zij moest beschouwd worden slechts als eene Conferentie, waarin de vertegenwoordigers der verschillende Protestantsche kerkgenootschappen hunne meening over de verschillende kwesties konden uitspreken. De orthodoxen en liberalen kwamen op dit punt voor het eerst in botsing. Laatstgenoemden waren van het begin tegen de Synode. Zij hadden gedaan wat zij konden om de vergadering tegen te werken, en nu trachtten zij haar van alle kracht te berooven. Zij wilden haar slechts een consultatief karakter toekennen, en haar alle gezag in geestelijke dingen betwisten. De heer Felix Pecaut, een der meest geavanceerde modernen, verweet den orthodoxen dat zij de roeping der Synode niet wisten. "Gij zijt niet," dus sprak hij, "het goddelijk, gij zijt eenvoudig het volksregt; gij zijt geen kerkvaders, maar afgevaardigden. Gij hebt niet het mandaat om op onfeilbare wijze onfeilbare leerstellingen te verkondigen, noch kerkelijke begrippen van een hoogeren geest aan de gemeente op te dringen. Gij zijt hier alleen in deze vergadering gekomen, om de tolk te zijn van de heerschende denkbeelden der Protestantsche bevolking. Gij vertegenwoordigt eene traditie, maar eene levende traditie, die dagelijks gewijzigd wordt." Dit was slechts het voorspel van hetgeen later volgen zou. Men verstond van den aanvang, dat de eigenlijke vraag was:—"Wat moeten wij onder het christendom verstaan?" En daarom vreesde de liberale minderheid, om gezag toe te kennen aan de uitspraken der Synode. 't Was geen strijd slechts tusschen twee partijen of rigtingen: 't was een strijd over het wezen van het christendom. Van daar dat,

na eene kleine schermutseling, het volgende voorstel met 61 tegen 46 stemmen werd aangenomen:—"De Vergadering, overwegende dat de tegenwoordige Algemeene Synode is bijeengeroepen volgens de wetten en bepalingen die de Fransch Gereformeerde kerk sedert hare herstelling hebben geregeld: overwegende, dat de oproeping en kiezing de vrijheid en *autonomie* der Fransch Gereformeerde kerk in godsdienstige zaken erkent en handhaaft: overwegende dat de kiezing van leden voor deze Synode is geschied zonder dwang en in volkomene vrijheid, met toestemming van alle godsdienstige partijen die geroepen waren deel te nemen, en dat het regt wordt voorbehouden om haar inwendig godsdienstig bestuur, zoo noodig, te veranderen, vooral met het oog op de kiezing van leden voor toekomstige Synoden, gaat over tot de 'behandeling harer zaken.'"

Het karakter en gezag der Synode gehandhaafd zijnde, begon de groote strijd op den 13den Junij. De orthodoxen wilden eene Confessie opstellen. De liberalen verklaarden zich er tegen. Zij achtten zich door niets gebonden. Treffend was over dit punt de opmerking van den waardigen Guizot:—"Wat mij betreft, ik ben een Christen; ik weet wat mijne Confessie is. Er zijn mannen hier die de christelijke godsdienst niet aannemen. Zij gelooven opregtelijk in God. Ik zal niet ontkennen dat zij eene godsdienst hebben. Laten zij eene Deïstische kerk vormen, ik zal er mij in verheugen. Doch het verschil tusschen hen en de Christenen is zeer groot." Twee manifesten werden ter tafel gelegd. De heer Bois van Montauban in naam der orthodoxen diende het volgende voorstel in: —"Met hare vaders en martelaren in de Confessie van La Rochelle, met al de kerken der Hervorming in hare symbolen, handhaaft de Protestantsche Synode van Frankrijk *het souverein gezag der Heilige Schrift in zaken des geloofs, en de zaligheid door Jezus Christus, den Eenigen Zoon van God, die gestorven is voor onze zonden en opgewekt ter onzer regtvaardigmaking.*

"Zij onderhoudt derhalve, en stelt vast als het fondament harer leer, eeredienst en tucht, de groote feiten van het christendom, voorgesteld in hare godsdienstige verrigtingen, uitgedrukt in hare formulieren, vooral in

de Belijdenis van zonden, de Apostolische Geloofsbelijdenis, en in de Liturgie van het H. Avondmaal."

De heer B.. zijn voorstel toelichtende, zeide :—" Er kan geene kerk zijn zonder gemeenschappelijk geloof. Men wordt niet lid der kerk door geboorte..........Men spreekt van twee godsdienstige rigtingen; in der waarheid hebben wij hier twee lijnregt tegenover elkander staande partijen. Aan den eenen kant hebben wij de bovennatuurlijke openbaring, aan den anderen kant het geweten; aan den eenen Jezus Christus, eeniggeboren Zoon van God, volmaakt heilig, onfeilbaar, die gestorven is om den mensch te redden en wederopgestaan is uit den dood; aan den anderen Jezus van Nazareth, dat is een bloot mensch, de beste van alle menschen, maar die deelde in de dwalingen zijns tijds, die stierf en in zijn graf bleef. In alle eerlijkheid, zijn dit slechts twee rigtingen? Neen, 't is niet eene bloote opinie die door de andere partij wordt voorgestaan—'t is eene revolutie, die zij hebben te weeggebragt. Zij hebben, ik zal niet zeggen eene kerk, maar eene nieuwe godsdienst gesticht: en wel eene godsdienst zonder dogma, zonder iets bovennatuurlijks, zonder gebed—ik bedoel het gebed dat door God verhoord wordt; want dat is geen gebed waarin de ziel op zichzelve moet terugvallen. 't Is eene nieuwe godsdienst die zij ons brengen; en de vraag die ons thans bezig houdt is deze : wenscht de Gereformeerde kerk van Frankrijk hare godsdienst te veranderen; of wil zij de regten van burgerschap toekennen aan de nieuwe godsdienst, met de magt om de oude te verwerpen?" Door de tegenpartij werd dit niet ontkend. 't Was eene duidelijke, verstaanbare, en juiste beschrijving van den waren stand van zaken; en niemand waagde het zulks tegen te spreken. Alleenlijk werd door de Linkerzijde het volgend manifest ter tafel gelegd : —" Wij behooren tot de Liberale partij van de Gereformeerde Kerk van Frankrijk...... Geen menschelijke wil hoegenaamd kan heerschappij voeren over onze gewetens, of de pligten en gedachten voorschrijven, waarvoor wij alleen aansprakelijk zijn......Protestantsche eenheid sluit geene verscheidenheid, of zelfs ernstig verschil tusschen broeders, uit; en dit bestaat reeds onder ons. Waar echter dezelfde weg tot hetzelf-

de doel leidt, daar behoeft men niet te vreezen; waar allen uit dezelfde bron putten, den Bijbel, denzelfden meester hebben, Jezus Christus, denzelfden Vader, God, die ze roept tot dezelfde hoop, het eeuwige leven, en tot dezelfde roeping, bevrijding van zonde en volmaking door liefde en geregtigheid."

Het Linker-midden bleef niet achter. Ook zij legden hun manifest ter tafel. Zij beleden ook dat Christus "het eenige fondament is dat gelegd kan worden;" doch vreesden voor scheuring. Daarom wilden zij niet stemmen voor de Confessie, zooals die door de regterzijde was geformuleerd. Hierop werd teregt geantwoord dat men geene scheuring zocht, dat men alleen aan regering- en bandeloosheid een einde wilde maken, dat men dus genoodzaakt was eene geloofsbelijdenis op te stellen, waaraan ieder zich moest houden. Spoedig echter veranderden de Liberalen van taktiek. Zij drongen er op aan dat men zich niet aan dorre dogmata moest vasthouden. Het dogma, zeiden zij, was de vloek der Kerk; en 't was een ondragelijke last geworden. Mannen van ware vroomheid en ernst verlieten de Kerk om niet aan banden gelegd te worden. En waar men nog al in de Kerk bleef, daar waren huichelarij en onopregtheid de wrange vruchten die geplukt werden. Vrijheid moest er gelaten worden; wrijving van gedachten moest er zijn; het geweten moet de gids zijn voor een ieder die op onafhankelijke wijze naar de waarheid zoekt. "Een Protestant" dus riep Athanase Coquerel uit "zegt nooit "Ik heb de waarheid gevonden," hij zegt altijd "Ik zoek de waarheid." "Er is maar één gezag" dus sprak een ander "het geweten van iederen mensch. Dit alleen kan zeggen wie regt heeft, Paulus of Jacobus." "Wilt gij ons eene geloofsbelijdenis opdringen" zei Pécaut "dan zult gij de leugen oogsten."—Volkomene vrijheid dus verlangde men, de vergunning om te verkondigen wat elk goeddacht.

Doch nog verder werd men gedreven in de discussie. De waarheden der H. Schrift kwamen ter sprake. "Wij gelooven" zoo sprak een der Liberale leden "in de opstanding van Jezus Christus; alleenlijk gij gelooft in eene ligchamelijke, wij in eene geestelijke opstanding." "Wij prediken" zoo riep een

ander "de opstanding in den oorspronkelijken zin van het Grieksche woord—het opklimmen der ziel tot een hooger leven." En Colani, ex-professor te Staatsburg: "Gij zegt 'opgewekt tot onze regtvaardigmaking.' Wat beteekent dit? 't Is eene uitdrukking van Paulus. Paulus is niet altijd helder. Onze vaders hebben ons twee dingen nagelaten: eene theologische school die reeds vergaan is, en een naauwgezet leven. Dit moeten wij opbouwen. Wij vieren Paschen, omdat wij hierin zien de zegepraal van Jezus Christus over den dood, zonder te gelooven dat zijn ligchaam het graf heeft verlaten. En wie kan Pinksteren beter vieren dan wij die Spiritualisten zijn? Wij nemen onze toevlugt tot Jezus zelf: niet tot Jezus den verheerlijkte, want wij kennen Hem niet; maar tot Jezus onzen broeder, die de zondaars heeft vergeven zonder verzoening en die weigerde wonderen te doen, wanneer men om wonderen vroeg." Op treffende wijze werd hierop geantwoord door den Heer Dhombres. "Ja maar het *spiritualiseren* is toch geen *vaporiseren*. Wanneer een feit wordt verklaard op zulk eene wijze dat de zaak zelve geheel en al wordt vernietigd—dat is zeker niet eene geestelijke verklaring geven." In krachtige taal bestreed de Heer Parnessin de bezwaren door de Liberalen geopperd. Hij noemde de mannen der linkerzijde neo-Christenen en neo-Protestanten, wier stelsel niet overeenkwam met dat der Apostels en Hervormers. "Ik erken" zei hij "hun regt om eene nieuwe godsdienst te stichten, en hun schip op eigene wijze te sturen. Maar wat ons betreft, wij willen noch passagiers, nog loodsen zijn, wij zullen blijven bij Jezus en Zijne Apostelen. Wij vreezen God, en hebben geene andere vrees. Het uur is gewigtig; wij weten niet of wij eene andere Synode zullen beleven, maar vasthoudende aan Christus, zeggen wij:—"*Te Jesu morituri salutamus.*"........."Gij zegt dat de godsdienst in het gevoel zetelt, maar hoevele menschen zijn er niet, die ons geloof niet deelen, die een Christelijk gevoel hebben en Christelijke daden doen. Gij hebt ze onder de Vrijmetselaren, en andere dergelijke vereenigingen. Wilt gij dan uwen kansel openzetten voor een man die den maçonnieken driehoek in plaats van het kruis stelt?" Eindelijk moest men tot de

beslissing komen. Veel zou afhangen van het Linkermidden. De Synode werd dan ook niet in het duistere gelaten omtrent hunne gevoelens. Een hunner vertegenwoordigers, de heer Jalabert, legde eene zeer duidelijke verklaring af:—"Wij erkennen het Christendom als eene goddelijke openbaring, ontstaan door de tusschenkomst van God in de geschiedenis der menschheid, en niet slechts als het grootste produkt der menschelijke rede. Jezus Christus is voor ons meer dan mensch. Aan den anderen kant gelooven wij niet aan de Drieëenheid, noch aan de verzoening door het bloed. Het Linkermidden gelooft in het bovennatuurlijke, ofschoon het de vrijheid zich heeft voorbehouden om elk wonder te onderzoeken. Wij gelooven in de opstanding van Christus ligchaam; wij stemmen het niet toe dat de prediker alleen aan zijn geweten gebonden is. De Linkerzijde gelooft in geestelijke wonderen door den Geest Gods in de ziel gewerkt. Wij hebben dit met haar gemeen, dat wij Fransch zijn in bloed en geboorte, dat wij dezelfde herinneringen, dezelfde methode deelen; maar ook dat wij een levend geloof in God onzen Vader, en eene ware liefde voor Jezus Christus hebben...... Het verschil tusschen de linkerzijde en vrijdenkers is zeer groot. Ik vergelijk ze met de discipelen van Jezus voor Zijnen dood." Om dus scheuring te voorkomen zouden zij tegen de Confessie stemmen. Nadat alzoo de mannen van het linkermidden hunne verklaring hadden afgelegd, vatte de Heer Bois alles te zamen als volgt:—"De vraag die ons verdeelt is deze: Is er of is er niet—ja of neen—eene bovennatuurlijke openbaring Gods? Heeft God ons geschapen, liefgehad, behouden door Zijnen Zoon? Zoo ja, is dit dan te rijmen met het tegenovergestelde? Als het Christendom eene bovennatuurlijke openbaring Gods is, dan is het niet de hoogste openbaring van het menschelijke verstand. Er zijn hier geene graden of schakeringen; de stelling is geheel en al waar, of geheel en al valsch."

Tot de stemming overgaande, werd het voorstel van den Heer Bois aangenomen, met 61 tegen 45 stemmen. De Kerk dus verklaarde hare gehechtheid aan de leer des Bijbels, en haar geloof in de zaligheid door Jezus dood en opstanding verkregen.

Hiermede echter was de zaak nog niet afgedaan. De geloofsbelijdenis was wel aangenomen. Maar wat was hare kracht? Had zij wel bindend gezag? Hier werd de vroegere strijd herhaald. De heer Cambfort had namelijk voorgesteld dat, "Elke kandidaat tot de Heilige Dienst, vóór zijne ordening, zijne gehechtheid verklare aan het geloof der kerk, zoo als geformuleerd door de Algemeene Synode van 1873."

Het linkermidden nam thans vooral deel in de discussie, ofschoon men wederom de oude bezwaren voor den dag bragt. Er zou scheuring komen, de huichelarij zou in de hand worden gewerkt, enz. "Maar" antwoordde de heer Babut, "wij vieren gedachtenis aan gebeurtenissen op onze feestdagen, kunnen wij dan toelaten dat zij als legenden worden behandeld—dat iemand de formulieren leest zonder ze te gelooven? Als wij dit toelaten, dan zeg ik niet dat wij geene Christenen zijn; maar dit zeg ik, wij zouden dan niet eerlijk en opregt zijn."

Hiertegen objecteerde de Kolonel Denfort:—"Ik behoor het regt te hebben mijn geloof te veranderen, wanneer ik verkies; hoeveel te meer de prediker, omdat hij meer in deze dingen leeft? De eenige regel is, dat de prediker in overeenstemming moet zijn met de gemeente aan wie hij verbonden is." —De heer Athanase Coquerel wilde dat men den prediker zou zeggen:—"Geloof in God, en spreek dan uit wat u in de gedachte komt."—"Maar wat wordt dan van de leeken?" riep de heer Delmas uit. "Als de prediker verkondigen kan wat hij verkiest, wie zal zijne gemeente beschermen? Gij plaatst zes honderd duizend Protestanten onder de voeten van zes honderd predikanten, en hierdoor maakt gij uwen predikant almagtig. Hij moge een Jood zijn die in God eenen Vader ziet, en in Jezus een wijsgeer—misschien wel den grootsten wijsgeer."

Het voorstel werd eindelijk aangenomen met 62 tegen 39 stemmen.

De laatste zaak die besproken werd was de verkieselijkheid van geheel en al gescheiden te zijn van den Staat. Het Fransche Gouvernement neemt alle secten en gezindheden onder bescherming, en betaalt hare voorgangers uit 's lands kas. Hiertegen objecteerde

de Synode, en stelde eene Commissie aan om met de Regering hierover te onderhandelen.

Zietdaar dus den lezers van *Elpis* een kort verslag gegeven van de verrigtingen dezer merkwaardige Vergadering. Weinig hebben wij bij het bovenstaande te voegen. De ruimte verbiedt zulks ook. Slechts dit moeten wij zeggen, dat het verblijdend is te zien, hoe de waarheid onder de afstammelingen der oude Hugenoten heeft gezegepraald. Wij wenschen dit ook der Kerk van Zuid-Afrika toe.

J. I. M.

DE SYNODE EN HET ONDERWIJS.

Dat het Onderwijs van ditmaal voor de Synode de gewigtigste zaak zal wezen die voor haar gebragt zal worden, wordt vrij algemeen erkend. En niet minder wordt het gevoeld, zoo niet door allen, dan toch door degenen die het onderwerp van naderbij beschouwen, dat de zaak met moeijelijkheden omgeven is, en dat de Synode al hare krachten noodig zal hebben om iets te verrigten dat de Kerk en den Heer waardig zal wezen. Het is om de discussie en de behandeling over dit punt zooveel mogelijk voor te bereiden, dat ik trachten wil een overzigt te geven van het werk dat er te doen is, en de verschillende wegen langs welke het voorgestelde doel bereikt kan worden. Naar het mij voorkomt, zijn er vooral drie punten ter overweging : De opleiding van Onderwijzers, de vermeerdering van Scholen en de aanstelling van een Superintendent van Onderwijs.

I. Het eerste punt is een dat in de nieuwsbladen herhaaldelijk is besproken, en wij zullen niet stilstaan om de behoefte aan te wijzen. Allen zullen instemmen met het voorstel dat de Kerk maatregelen behoort te nemen tot opleiding van onderwijzers.

Om dat doel te bereiken, kan zij twee wegen inslaan : zij kan of trachten het tegenwoordig reglement ter opleiding van leerlingen in onze bestaande scholen te verbeteren en uit te breiden, of zij kan eene Normaalschool stichten. In een privaten brief van

een ambtsbroeder las schrijver dezes onlangs de uitdrukking: "de volkomene mislukking van het tegenwoordig stelsel gedurende eene proef van 10 jaren moet deszelfs doodvonnis wezen." En toch wil ik dat stelsel in bescherming nemen, en er de voorkeur aan geven boven het plan van eene Normaalschool.

Naar het mij voorkomt, is eene Normaalschool bij velen van de Broeders een ideaal, welks verwezenlijking zij verwachten eenvoudig van de inzameling van eenige duizenden ponden, en waaruit zij dan op de volkomene genezing hopen van onze kwaal: gebrek aan onderwijzers. Zoo verre ik van de voorstanders eener Normaalschool heb kunnen te weten komen, hebben zij zeer onbestemde denkbeelden omtrent derzelver grootte, inrigting of iets van dien aard. Dit slechts weten zij: Eene Normaalschool levert onderwijzers, daarom moeten wij eene Normaalschool hebben. Zij denken niet dat men eene Normaalschool zou kunnen hebben zonder kweekelingen, of met zulk een klein getal dat zij te duur betaald zijn. Noch aan de andere zijde, dat men zonder den grooten naam toch de wezenlijke zaak kan hebben.

Meer dan één schijnt vooral te meenen dat er in eene Normaalschool gelegenheid bestaat die nergens elders te vinden is, om de kunst van onderwijzen te leeren, als of elk der kweekelingen in de Normaalschool maanden of jaren lang de gelegenheid had van onder toezigt van den Bestierder onderwijs te geven. Dit is geenszins het geval. Hoe gaat het toe in de Free Church Glasgow (eigenlijk de eerste) Normaalschool? Voor elk verschillend vak waarin de onderwijzer opgeleid wordt, is er eene klasse. Zoo is er ook eene klasse voor *de Methode van Onderwijs*. Een of meermalen in de week worden er in deze klasse praktische oefeningen gegeven. Eene klasse uit de Kinderschool wordt opgeroepen—de klas van kweekeling-onderwijzers is present—een hunner moet voor een half uur in tegenwoordigheid van de anderen en den Hoofdonderwijzer onderwijs geven over eene bepaalde les—bij den afloop maken de kweekelingen hunne aanmerkingen—de hoofdonderwijzer maakt de zijne ter teregtwijzing of goedkeuring—dit is het praktisch onderwijs dat de kweekeling krijgt. Iemand kan

uit eene Normaalschool komen, zonder dat hij ook éène week school heeft gehouden. Ik schrijf dit omdat ik gemerkt heb dat de meening bestaat, dat in verband met eene Normaalschool er eene bijzondere inrigting moet zijn, om alle kweekelingen een tijdlang in de gelegenheid te stellen tot het geregeld geven van onderwijs. Dit is niet het geval. De beste voorbereiding, ik spreek van het formeele, voor het ambt van onderwijs, is zelf goed onderwijs te genieten, als leerling in eene goede school gewoon te zijn aan orde en regel, en voorts in de Beginselen van *Methode* eenig onderrigt te hebben van een bekwamen onderwijzer. En omdat ik meen dat er gelegenheid is onder ons om dit alles aanvankelijk te genieten, heb ik mijn bezwaar tegen de Normaalschool.

Mijne bezwaren tegen eene Normaalschool zijn als volgt.

Niet de kosten. Wordt het der Synode duidelijk dat wij eene Normaalschool moeten en kunnen hebben, en zijn wij met geestdrift voor de zaak bezield, dan zou het bijeenbrengen van vijf of zes duizend pond in dezen tijd geene onmogelijkheid zijn.

Maar waar ik voor vrees, is het gebrek aan materiaal. Tenzij wij ze voor niet willen onderhouden, twijfel ik er aan of wij jaarlijks twaalf à twintig jongelingen vinden die zich voor het onderwijzersambt willen laten opleiden. En met een veel kleiner getal zal de opleiding waarlijk te kostbaar zijn. Eene jaarlijksche uitgave van £600 en meer, om jaarlijks 5 of 6 onderwijzers te leveren, zou eene dure inrigting wezen, en nog geenszins in de behoefte voorzien.

Wat de opleiding aan zoodanige school zal kostbaar maken, is vooral dit: dat er zulke verschillende klassen zijn voor welker opleiding zal moeten gezorgd worden. Naar de aankondiging van Dr. Dale zal er in het vervolg driederlei onderwijzers-certifikaat wezen: Klas onderwijzers-certifikaat. Voor het eerste, een certifikaat in de literatuur van de tweede klasse. Voor het tweede klasse onderwijzers-certifikaat zal noodig zijn het derde klasse certifikaat in de literatuur. Voor het derde klas onderwijzers-certifikaat, dat regt geeft op eene aanstelling in eene Boeren- of eene Zendingschool, moet men het nieuwe onderwijzersexamen passeren.

Zoodra de kerk voor al de drie klassen zoekt op te leiden, zal hare inrigting zeer kostbaar worden—zij zal hare leerlingen op alle verschillende hoogten hebben, en zij zou haar werk veel beter gedaan krijgen door zich met eene der bestaande inrigtingen voor hooger onderwijs in verbindtenis te stellen. Wil zij alleen hare Normaalschool hebben voor het Onderwijzers Examen en het Onderwijzers Certifikaat van de derde klasse, dan zou de inrigting zeker minder kostbaar wezen. Maar dan is het moeijelijk te verstaan waarom er niet in het land scholen en onderwijzers te vinden zullen zijn aan wie dit werk kan worden opgedragen. Een van de eerste dingen die de voorstanders eener Normaalschool zich en ons moeten duidelijk maken, is—voor welk onderwijzers-certifikaat de leerlingen moeten opgeleid worden.

Tegenover dit plan staat het Stelsel van het Reglement op het onderwijs (Art. 61, *a* II). De hoofdgedachte van dat plan is dat de kerk van bestaande scholen partij moet trekken, en aan de Bestuurders hulp verleenen om voor de opleiding te zorgen. Dat er geschikte scholen zijn waar het voorloopig onderwijs gegeven kan worden, behoeft geen betoog. Sedert de laatste 10 jaren is het getal onzer Colleges, Gymnasia en Eersteklas Scholen zoo vermeerderd, dat er toch waarlijk onder derzelver onderwijzers mannen moeten wezen die voor dit werk bekwaam zijn. Dan hebben wij zelfs tweede klasse scholen, van welke bekend is dat de onderwijzers zich met de opleiding van onderwijzers inlaten. Wij hebben verder kerk- en zendingscholen, in verband met welke takken van die werkzâamheid konden opgerigt worden. Wij zouden op deze wijze, instede van alles te concentreren en tevens kostbaarder te maken, van het bestaande gebruik makende, hetzelve tegelijkertijd ophelpen, totdat onder onze gemeenten in de zaak meer algemeene belangstelling werd gevoeld. Op deze wijze zoude, naar ik meen, de weg gebaand worden tot de oprigting met de eerstvolgende Synode, of de tweede, van eene Normaalschool, op veel zekerder voet, dan dit voor het tegenwoordige zou kunnen geschieden.

Nu is het de vraag op welke wijze de kerk werkzaam moet zijn om het tegenwoordig reglement te

bezielen, en in werking te brengen. Mijne gedachten zijn deze: Laat de Synode een aanbod doen van £10 per jaar aan de bestuurders eener school voor elken leerling die daar wordt opgeleid—mits er ten minste zegge vijf of zes hunne opleiding in die school tegelijkertijd genieten.

Op de vraag: Waarom de toelage niet verleend, ook waar er maar een of twee leerlingen opgeleid worden? is het antwoord, dat het dan veel moeijelijker is door inspectie als anderzins, eenigen waarborg te hebben dat de opleiding goed is. Elke leeraar en onderwijzer zal graag een of twee veelbelovende kinderen in de dorps- of gemeenteschool zoolang mogelijk houden, terwijl er niet de gelegenheid is voor den jongeling, om die bijzondere aandacht of hulp te genieten die hij verdient en behoeft. Bepaalt men daarentegen een minimum van vijf of zes, dan is het den bestuurders der moeite waard om die hulp voor het algemeene bestier der school te verschaffen, waardoor de hoofdonderwijzer zijne bijzondere aandacht aan de kweekelingen wijden kan. En dan is het veel gemakkelijker om zich door inspectie te verzekeren van de deugdelijkheid zulker opleidingsscholen, dan wanneer de leerlingen een voor een ieder in zijne eigene school bezocht moeten worden.

Werd dit plan aangenomen, dan is er geene reden waarom niet een van de leeraars van de Kaapstad gebruik zou maken van de schoone gelegenheid, die daar bestaat in de kerkscholen, met derzelver duizend kinderen. Met eene additioneele toelage van £60 à £100, naar dat men 6 of 10 kweekelingen heeft, zou men voor eene dier scholen eenen onderwijzer kunnen nemen van meerdere bekwaamheid dan tot nog toe werd noodig geacht. In de stad is er overvloedige gelegenheid voor onderwijs in vakken die in die kerkscholen niet worden geleerd; en voor de oefening in het onderwijs geven is er evenzoo de schoonste gelegenheid. Het is de vraag of het voor een van de leeraars of den kerkeraad van de Kaapstad niet der moeite waard zou wezen aan de Synode een aanbod te doen om voor een zeker bedrag een zeker aantal leerlingen op te leiden.

Of waarom zouden de curatoren van het Gymnasium te Stellenbosch of aan de Paarl niet zulk een aanbod doen? Eene toelage van £100 zou hulp verschaffen,

waardoor hoofdonderwijzers vrijen tijd zouden hebben zich aan dit bepaalde werk te wijden. En dan zou er nog dit voordeel aan verbonden wezen : de Bestierders eener plaatselijke inrigting zouden, om zich de toelage te verzekeren, zelven moeite doen om in hunne eigene gemeente, of de omstreken, jongelingen op te zoeken, aan te sporen, en te ondersteunen, om zich aan het vak te wijden. Zij zouden er belang bij hebben ter wille van den naam en de uitbreiding van hunne eigene inrigting. En alzoo zou men, wat met eene Normaalschool zoo moeijelijk te verkrijgen zal wezen, de gemeenten gaande maken in het aanbrengen van de jongelingen die opgeleid moeten worden.

En willen eerste klas plaatsen als de Kaapstad, Stellenbosch of Paarl, zich met dit werk niet inlaten, wel—wij hebben gehoord van tweede klas plaatsen als Montagu en Robertson, waar men reeds pogingen aanwendt om in deze rigting te arbeiden.

In het bovenstaande hebben wij de voornaamste wijziging aangewezen, die wij zouden voorstellen in ons Reglement op de Opleiding van Onderwijzers. Nog eene is deze: instede van, zooals nu, slechts £10 aan de bestuurders eener school te geven, als na driejarigen arbeid de onderwijzer geleverd wordt, zouden we ze de groote aanmoediging geven van eene jaarlijksche tegemoetkoming. Dat bedrag zou naar verkiezing gebruikt worden tot onderhoud van den onderwijzer, of tot verzorging der jongelingen, die zonder deze hulp zich niet konden laten opleiden. Daarbij zou ik de tegenwoordige ongelijke toelage van £6 voor het eerste, £10 voor het tweede, en £15 voor het derde jaar, veranderd willen hebben in een gelijk bedrag van £10 's jaars. Het eerste jaar is veelal het zwaarste, waar de hulp het meest noodig is.

Met deze en nog enkele andere wijzigingen, geloof ik dat het stelsel goed zal werken, zoo de Kerk er in leeft. Wat tot hiertoe oorzaak geweest is dat het zoo weinig vruchten gegeven heeft, is dat, toen het werd aangenomen, naauwelijks een enkele leeraar der Kerk zich het ten taak heeft gesteld er partij van te trekken. Waarschijnlijk omdat niemand der voorstellers ons de zaak waarlijk op het hart gebonden heeft, was het voor de groote meerderheid van de Synode eene doode

letter. Wordt het ons ditmaal gegeven de zaak te verstaan en te gevoelen—dan hebben wij het eerste vereischte, zonder hetwelk noch Normaalschool noch eenig plan ons gelukken zal.

Op de vraag, van waar de fondsen te vinden, zou mijn antwoord wezen : De Synode make schikkingen voor het inzamelen van een groot School-fonds, met de duidelijke verstandhouding dat het geheel of gedeeltelijk voor eene Normaalschool gebruikt mag worden, zoodra door de Synode daartoe besloten wordt. Het bedrag zal minstens £5,000 of £6,000 moeten zijn. Of het uitsluitend voor de opleiding van onderwijzers bestemd moet zijn, dan ook dienen moet tot ondersteuning van zwakke scholen, en bestrijding van andere onkosten in verband met het Kerkelijk onderwijs, kan beter later besproken worden.

Ten slotte over dit punt nog twee opmerkingen. De eene dat daar bovenstaand voorstel slechts de eerste wenken bevat omtrent de wijzigingen waardoor het plan in krachtdadige werking moet worden gebragt, men toch niet meenen moet dat ik mij in bijzonderheden er aan binden wil. Ik weet van menige vraag en tegenwerping die gedaan kan worden : gebrek aan ruimte belet mij hierin verder te treden. En de andere opmerking is deze, dat zoo er in de Synode gevonden wordt een aantal broeders, al zij het ook klein, aan wie men zien en gevoelen kan, dat het plan van eene Normaalschool hun helder en levend is, en die het geloof en den moed hebben om de kerk met sympathie voor de zaak te vervullen, dan zal ik de eerste wezen om mijn plan, dat altijd maar een voorloopig is, te laten varen, en hun mijne ijverigste medewerking te verleenen.

Het is alleen omdat ik die bezieling en dien moed in de kerk nog niet ontdekt heb, dat ik deze voorstellen doe, om de toekomstige Normaalschool op vasten voet te hebben. Laat de kerk aan de verschillende inrigtingen, die als opleidingsscholen wedijveren, den prijs voorhouden, dat die het werk in deze jaren het best doet de hoop mag koesteren van met eene volgende Synode tot Hoofdinrigting verklaard te worden, en zien welken invloed dit zal uitoefenen. Doch nog eens ! zoo de Broeders licht en geloof hebben om

eene groote Normaalschool te beginnen, zij zullen in den schrijver hebben, zoo niet een voorganger, dan toch een hartelijken navolger.

II. De tweede vraag, die de aandacht der Synode zal bezig houden, is eene die zij tot nog toe in het geheel niet heeft behandeld: Of het haar pligt regtstreeks is te zorgen voor scholen in verwaarloosde streken.

Tot hiertoe heeft de Synode de oprigting van scholen geheel gelaten in de handen van de leeraren en kerkeraden der verschillende gemeenten. In zijn stuk in *Elpis* (bl. 204) heeft S. van de Regering gezegd: "De Regering draagt er geene kennis van en bekommert zich er niet over, indien in een geheel distrikt geen enkele school gevonden wordt." Ik weet niet of de Regering niet de woorden met meer waarheid kon omkeeren, en het verwijt aan de Synode doen. De Regering weet wel in welke streken er geene scholen zijn, en de Superintendent van Onderwijs heeft zich er zeer over bekommerd dat hij onmagtig is in deze streken iets te doen. Maar wat, indien de Regering zou zeggen, "De Synode, als hoogste ligchaam der kerk, draagt er geen kennis van en bekommert zich er niet over, indien er in een geheel distrikt geene enkele school gevonden wordt." Zou die beschuldiging niet eene groote mate van waarheid bevatten, en te bijtender zijn, omdat wij een toegang tot die streken hebben, die der Regering geheel ontbreekt? De Regering *kan niet* onze bevolking bereiken—de kerk kan het—heeft zij het ook gewild? Kerkelijk heeft de Synode slechts getracht door een paar vragen bij de kerkvisitatie omtrent het getal van kinderen, die al en die niet onderwijs ontvangen, en door de Rapporten van de Ringsinspectoren, informatie in te winnen omtrent den staat van zaken. Er is wel een artikel dat de Ringsinspector moet uitzien "naar de plaatsen waar er de grootste behoefte bestaat aan de werkzaamheid der plaatselijke schoolcommissie." Doch dat hierin veel gedaan is of gedaan kan worden bij het haastig bezoek van onze Ringsinspectoren, is wel niet te verwachten. Hieromtrent zal het verslag der Opvoedingscommissie misschien inlichtingen geven.

De vraag omtrent de wijze waarop de kerk hierin

werkzaam moet zijn, is eene zeer gewigtige. Onze kerkeraden hebben in den regel het nog niet leeren verstaan dat het behartigen van de belangen van het onderwijs een van hunne gewigtigste pligten is. In de meer uitgebreide gemeenten zoude de taak ook geene gemakkelijke wezen. Van daar dat de leeraar in dezen dikwijls alleen te worstelen heeft. En zoo groot zijn de bezwaren dat hij dikwijls maar weinig kan uitrigten. Men kan een getrouwe predikant wezen, zonder nog een regte *schoolman* te zijn. Den eenen ontbreekt het aan inzigt en kennis. In zijne Theologische studiën heeft hij er weinig van gehoord —in de drukte van zijn herderlijk werk denkt hij er niet aan in het begin; de ondervinding heeft geleerd dat eerst na tien of twaalf jaren van bittere teleurstelling meer dan een getrouwe leeraar heeft ontdekt dat hij met de kinderen had moeten beginnen, *als het beste deel zijner gemeente.* Maar niemand had het hem gezegd, en als hij het uitvindt is zijn beste tijd al voorbij. Een ander ontbreekt het aan moed. Hij wil wel, maar weet niet waar te beginnen. De bergen zijn hem onoverkomelijk. Een ander mist den regten *takt*—hij wil en werkt, maar door allerlei onhandigheid mislukt het hem. Het is niemand gegeven in *alles* uit te munten. In bijna alles, in dit land, ontbreekt de bezieling die uit de deelneming en de wisseling van gedachten met anderen wordt geboren. De afzondering, waarin de Nederd. Geref. predikant meestal moet leven, op een afstand van ambtsbroeders, hindert veel. Mij dunkt dat het tijd wordt dat de Synode vrage of het niet hare taak is voor het onderwijs van hare ledematen werkdadig te zorgen, door *de stichting van scholen in min bevoorregte streken tot eene Synodale zaak te maken.* Heeft zij eene Zendingcommissie, die er op uit is om te hooren waar er behoefte is aan zendingarbeid — waarom niet eene schoolcommissie, wier taak het zal wezen te zorgen *dat er geene buurt van onze gemeenten zij waar er niet eene behoorlijke school wordt gevonden?*

Niemand meene dat, bij al den tegenwoordigen ijver voor scholen, deze zaak gerust kan gelaten worden aan den drang van plaatselijke behoefte en plaatselijke belangstelling. Een weinig nadenken kan een ieder

overtuigen dat het de meer bewoonde en bemiddelde plaatsen en streken zijn, waar de beweging zich openbaart—het kan lang duren, voordat de achterbuurten in dezelve deelen. Evenmin mag men zich gerust stellen met de meening dat de nieuwe Parlementaire voorziening van kostscholen de behoefte zal vervullen. Neen, zoover is het er van daan dat deze werkzaamheid der Regering die der kerk zou onnoodig maken, dat juist omgekeerd de arbeid der kerk onmisbaar is om dien der Regering te doen gelukken. Bij de ruimere aanbiedingen, en de vrijere voorwaarden der nieuwe Staatstoelagen, blijft het juist aan de kerk om onder onze leden, die te arm, te onkundig, of te onverschillig zijn om er van partij te trekken, het initiatief te nemen en de oprigting dezer, gelijk ook van andere scholen, te verwezenlijken. Met de poging om in de behoefte aan onderwijzers te voorzien moet de vermeerdering van scholen hand in hand gaan: het een zal op het ander gezegend terugwerken.

Wat betreft de nadere bepalingen voor de Opvoedings-commissie, de Rings-inspectoren als anderzins: deze zullen, al is het niet zonder moeite, toch zeker gevonden worden, zoo het hoofdbeginsel eerst duidelijk wordt vastgesteld: Waar scholen nog niet bestaan, neemt de Synode op zich de zorg voor de stichting derzelve.

Wat fondsen betreft—geloof ik dat in dit stuk zeer veel gedaan kan worden zonder eenige toelage van kerkwege. In vele streken moeten de lieden slechts opgewekt en geholpen worden om van hunne middelen en de hulp der Regering behoorlijk gebruik te maken. Doch het zou eene vraag van gewigt wezen, of het wel wenschelijk ware het bovengenoemd schoolfonds zoo groot en sterk te maken, dat aan behoeftige wijken eene toelage uit hetzelve verleend konde worden.

III. Dat de vraag omtrent een Superintendent van Onderwijs voor de Kerk een gewigtige is, blijkt dadelijk. Het welslagen eener regering hangt voor een groot deel af van de degelijkheid harer uitvoerende magt; de voorspoed van eenen veldheer van de schikkingen waardoor hij zorgen kan voor de snelle uitvoering zijner bevelen. Hieraan heeft onze Synode behoefte, en hieraan ontbrak het haar tot dusverre,

De leden onzer Kerkelijke Opvoedings-Commissie zullen de eersten wezen om te getuigen hoe weinig geschikt zulk een ligchaam is, om met kracht te werken. Eene correspondentie, die vier weken noodig heeft vóór elk lid zijn gevoelens heeft medegedeeld, geeft nog slechts de gevoelens van enkele leden, of verscheidene voorstellen, maar geen bepaald besluit. Behoorlijke raadpleging, om van krachtige werkzaamheid niet te spreken, is eene onmogelijkheid. Welke besluiten de Synode ook neme, het zal weinig baten, zoolang het haar ontbreekt aan het orgaan waardoor haar wil zonder uitstel kan verwezenlijkt worden. Het is onder den drang van deze diepgevoelde behoefte, dat van meer dan eene zijde het voorstel is gedaan, ter aanstelling van een Superintendent van Onderwijs.

Men denke echter niet dat dit voorstel iets nieuws is. Reeds in de Synode van 1852 werd een zaakgelastigde voor het onderwijs aangesteld, bepaald met het oog op de ontbieding van Onderwijzers uit Europa. Dat van die poging niet veel gekomen is, zal waarschijnlijk onder anderen ook daaraan te wijten zijn dat de kerk voor den maatregel nog niet rijp was. Zij verstond nog niet het Presbyteriaansch beginsel van eendragt en zamenwerking, gelijk blijkt uit de uitdrukking in Art. 9 van het reglement "Ter gemoetkoming hunner fondsen (d.i., van de kerkeraden), *ga ieder hunner voor zich voort* met inzamelingen." Geen wonder dat dat "een ieder ga voor zich voort" op niets uitliep.

In 1862 vinden wij in het verslag der commissie aangesteld om de Beschrijvingspunten over het onderwijs te overwegen (het verslag is geteekend T. J. van der Riet, A. G. M. Kuijs, J. H. du Plessis, A. A. Louw, J. C. Linde, A. McGregor, J. H. Hofmeijr), de volgende aanbeveling: "Indien Uwe Hoog-Eerw. Vergadering er toe zou kunnen besluiten, om eenen geschikten persoon aan te stellen als Superintendent van het Onderwijs der Ned. Geref. Kerk van Zuid-Afrika, dan, meent Uwe Commissie, zullen de voorgestelde plannen merkelijk vereenvoudigd en hunne bedoelingen in meer volkomene mate bereikt kunnen worden." De aanbeveling werd niet aangenomen—welligt omdat men hoop had dat de destijds aan-

bevolene aanstelling van een Rings-Superintendent in de behoefte zoude voorzien. Waarschijnlijk ook omdat, zoover wij ons de discussien herinneren kunnen, het voorstel door geen van de leden der Commissie aan de Synode regt duidelijk is gemaakt, of met bijzondere geestdrift bepleit. Wij gelooven dat de arbeid des Ringsinspektors nu eerst het regte bewijs zal leveren dat wij zonder een Kerkelijken Minister voor het Onderwijs niet de taak volbrengen kunnen die op ons wachtende is.

Het is onnoodig hier te herhalen wat reeds vroeger door eene welbekende hand in de *Kerkbode* (1872, Dl. 24, bl. 307, 311) is geschreven over de wenschelijkheid van zulk een ambtenaar. Door de meesten wordt dat toegestemd. Slechts blijft de moeijelijke vraag omtrent de *modus quo*.

Sommigen denken aan één persoon, van zijne gemeente losgemaakt en geheel voor dat werk afgezonderd. Anderen hebben gesproken van twee; zoo S. in het laatste nommer van *Elpis* (bl. 206). De Rings-Inspektor van Tulbagh stelt drie voor, een voor ieder van drie distrikten waarin hij het land zou willen verdeelen (waarschijnlijk ongeveer Westelijk, Middellandsch en Oostelijk). Tegen de aanstelling van eenen man, van zijne gemeente losgemaakt, is er het bezwaar, dat hij moeijelijk te vinden zal wezen. De Kerk en zijne eigene gemeente kan moeijelijk zulk een man missen. Laat mij het plan voordragen dat mij voor den geest stond, voor ik nog van het denkbeeld van den Tulbaghschen Ringsinspector had gehoord.

Ik ben geen vriend van de navolging van het burgerlijke in het kerkelijke, en toch geloof ik dat in dit geval het plan door de Regering gevolgd het beste is dat wij vinden zullen. Laat er in de Kaapstad zijn een Superintendent, bijgestaan door twee anderen, een in de Oostelijke en een in de Westelijke Provincie. Noem ze alle drie Superintendenten of Inspectoren, of Schoolopzieners, naar gij wilt, of slechts leden der Kerkelijke Schoolcommissie. Dat elk een van ze een salaris ontvange van £100 's jaars, met de verstandhouding dat zij zich gereed moeten houden om elk zoowat drie maanden van het jaar, waar het noodig is, op reis te wezen in

verband met het onderwijs. Het voordeel van dit plan zou wezen dat wij dan een persoon in de stad hebben, naar wien de twee anderen hunne rapporten zullen zenden, die ze vergelijken kan, en het middenpunt kan zijn van het geheele stelsel. Hij moet vooral met de Regering in correspondentie zijn, om de belangen der kerk te behartigen, hare wenschen bekend te maken en voorkomende plaatselijke moeijelijkheden in de buitendistrikten op het kantoor van Onderwijs vereffend te krijgen.

Het is alleen wanneer door aanhoudend en dikwijls herhaald overleg tusschen de vertegenwoordigers der Kerk en der Regering, de onderlinge wenschen voor elkander duidelijk worden, dat de Kerk dien invloed zal kunnen uitoefenen waardoor zij verkrijgen kan wat zij hebben moet. Het werk dezer mannen zal moeten zijn:

1. De belangstelling der gemeenten in het Onderwijs op te wekken. Zij moeten zich gereed houden, op het verzoek van een leeraar, of de inwoners van een wijk die eene school oprigten willen, vergadering te beleggen, en de inwoners voor de zaak "warm te praten." Het is naarmate onder onze bevolking, waar die nog ten achteren is, door bezielde mannen geestdrift voor het Onderwijs wordt gewekt, dat de oprigting en vermeerdering van scholen gemakkelijk zal worden. Ik houde mij overtuigd dat in eene gemeente als Piketberg, Clanwilliam of Calvinia, eene reis van twee of drie weken van zulk een schoolopziener met den predikant de zaak zulk eenen stoot voorwaarts zou geven, dat de leeraar welligt jaren lang het voordeel er van zou hebben. Al zou elk dier schoolopzieners niet meer dan drie gemeenten in een jaar degelijk bewerken, de Kerk zou hare dubbele winst hebben voor het uitgelegde geld.

2. De oprigting van scholen in achterlijke streken. Naar het ons voorgekomen is, is dat een van de gebreken van onze regeringsinspectie, dat daardoor weinig of niets gedaan wordt aan de oprigting van scholen in verwaarloosde streken. De regering moedigt de oprigting aan door toelagen, maar hare ambtenaren zijn niet in de gelegenheid de inwoners van de verschillende wijken bij elkander te roepen, en tot een-

dragtigen arbeid op te wekken. "Het Departement van Onderwijs" zegt S. "kan nu eenmaal niet *aggressief* te werk gaan." Wel nu, de Kerk zou de magt hebben om aggressief te werken. Maar daartoe moeten hare schoolopzieners gezonden worden om te vernemen waar behoefte bestaat, om de inwoners te verzamelen, en op alle wijzen hulp te verleenen tot dat de gewenschte school is tot stand gebragt. Met de oprigting van scholen is het gelijk in alles—de ondervinding leert. Een man, die opzettelijk zijn werk daarvan maakt om alles te overdenken en te bewerkstelligen wat helpen kan in dit werk, krijgt naderhand eene gevatheid en een moed die aanstekelijk is, en waardoor hij eene buurt zal bewegen te ondernemen wat anders nooit zou zijn geschied.

Vooral met het oog op de distrikt-kostscholen, waarvoor door de regering zulke ruime bijdragen zijn toegekend, is dit van groot belang. Een man van doorzigt en ondervinding, met kerkelijk gezag bekleed, zal veel meer uitrigten dan wanneer elke predikant alleen gelaten wordt om te zien hoe hij klaar komt.

3. Aanzoeken te ontvangen, van scholen om onderwijwijzers, en onderwijzers om plaatsen. Hoe meer het bestaande gebrek aan onderwijzers aan den schoolopziener duidelijk wordt gemaakt door de vergeefsche applicatien waarop hij geen voldoend antwoord kan geven, des te meer zal hij met kracht de gemeenten kunnen opwekken tot het werk dat de kerk te doen heeft. Dikwijls is er ook een onderwijzer, die door eene verwisseling van plaats weder tot nieuwen moed gewekt zou worden. De schoolopziener zal er verder zijn werk van moeten maken om onderwijzers te vinden. Ik geloof dat er meermalen menschen van eene redelijke opvoeding zijn die voor het werk niet onbruikbaar zijn—maaar die niet gevonden worden, omdat er niemand is wiens bepaalde taak het is ze te zoeken.

4. In verband hiermede zal het een voornaam deel van hun werk moeten wezen om in de gemeenten te vragen om jongelieden die tot onderwijzers opgeleid kunnen worden. Er valt volstrekt niet aan te twijfelen of er naauwelijks eene enkele gemeente in ons land is, waar niet een, zoo niet eenige kinderen voor dat doel zouden kunnen gevonden worden. De schoolopziener moet

door eene prediking, waarin op het regt des Heeren op de kinderen om in Zijne dienst te werken wordt aangedrongen, de sluimerende gewilligheid van godvreezende ouders om den Heer van het hunne te dienen tot ontwaken en tot bewustheid brengen: de vrucht er van zal gezien worden in een oogst van kinderen voor het ambt van onderwijzer, zendeling en leeraar. Het gebeurt menigmalen dat de ontwakende begeerte tot het ambt wordt verstikt door moeijelijkheden of de onverschilligheid van diegenen die ze moesten aanmoedigen. Hij moet voor zulke kinderen dan zorgen, door met hen of met hunne ouders in correspondentie te blijven, te bewerken dat zij in geschikte scholen komen, en hen met raad en daad door moeijelijkheden te helpen.

Van zulk belang acht ik dit deel van het werk, en zoo rijk is de zegen dien ik verwacht van de bewerking van dezen hoek van den akker, dat indien er slechts een Superintendent voor het Onderwijs zij, het mij wenschelijk toeschijnt dan eenen afzonderlijken zaakgelastigde voor de opleiding van onderwijzers te benoemen, wiens taak het vooral zal wezen de jongelingen voor dezen arbeid te vinden en voorwaarts te helpen.

De nadere bepalingen omtrent het werk der schoolopzieners zullen van zelven gevonden worden. Het bovenstaande moet slechts dienen tot algemeene aanwijzing van de hoofdtrekken.

En hiermede zou ik meenen de belangrijkste zaken te hebben besproken, die in de Synodale behandeling van het onderwijs zullen moeten dienen. Ik zie echter dat S. in het aangehaalde stuk meent dat er nog een gewigtig onderwerp der Synodale beraadslaging zal wezen. "Het komt mij voor, dat het voorname werk der aanstaande Synode moet zijn, om een plan te beramen, waardoor voorziening wordt gemaakt in de bezwaren en moeijelijkheden die gedurig opgehaald worden als uit het tegenwoordig stelsel der regering gevolgd." Ik heb dit onderwerp niet aangeroerd, omdat ik zeer twijfel of de Synode in dezen iets zal kunnen doen. "De bezwaren en moeijelijkheden" van het Regeringstelsel zijn zoo zeer de bezwaren en moeijelijkheden van ons land, dat ik vrees of eenig plan bedacht kan worden om ze uit den weg te ruimen.

Het Regeringsplan van kostscholen is eene grootsche en waarlijk nobele poging om voor onze landelijke bevolking eene bijzondere voorziening te maken. Laat de kerk als zoodanig zich opmaken om tot het uiterste toe van die aanbiedingen partij te trekken, door vermeerdering van onderwijzers en scholen toonen dat zij het hare wil doen, laat zij door een of meer opzieners zich de werktuigen verschaffen tot eene krachtdadige uitvoering harer besluiten, en de praktische ondervinding, die in arbeid en strijd wordt opgedaan, zal wenken aan de hand geven tot aanvulling van het Regeringstelsel, beter dan eenig plan dat onze Synode zal kunnen beramen.

Ik eindig met van de Broeders een zachtmoedig oordeel over dit schrijven in te roepen. Waar men voor het eerst den weg waagt aan te wijzen op nieuwe en onbeproefde wegen, en dien eenigzins tracht af te bakenen, daar kan men niet de naauwkeurigheid verwachten die de vrucht moet zijn van nadere onderzoekingen en opmetingen; ongeveer de juiste rigting te hebben getroffen, en voorts door zijne vergissingen aanleiding gegeven te hebben tot verbeteringen, zal overvloedig loon gerekend mogen worden voor den arbeid.

L.

WAT IS DE ROEPING ONZER SYNODE ?

(Toespraak bij het einde van 't Studiejaar aan 't Theol. Seminarie, den 28sten Augustus, 1873, door N. J. HOFMEIJR.*)*

WAARDE JONGELINGEN,

Ik ben niet van plan een zoogenaamd wetenschappelijk woord te spreken—gewis, geen onaangenaam berigt voor hen, die nu weer, een jaar lang, zich aan wetenschappelijken arbeid hebben gewijd.

Mij ligt een praktisch woord op het hart. Binnen weinige weken komt de Synode onzer kerk bijeen. Dit heeft met vernieuwde kracht de vraag, die ieder lid der kerk past, bij mij doen herleven : WAT TOCH IS DE ROEPING ONZER SYNODE ?

Ik wil niet vragen : Wat de Synode tot nu toe heeft gedaan ? anders kon ik veel noemen waarover wij, met dankzegging tot God, ons te verblijden hebben. Ik denk aan de baan, die God, voor de toekomst, haar opent.

Ik wil u met bescheidenheid mededeelen, wat, naar mijn nederig oordeel, dit jaar door haar dient voortgezet of ondernomen te worden.

Het spreekt van zelf, dat ik, in dit uur, slechts enkele zaken zal kunnen aanraken, die, van wege haar uitnemend gewigt, in eene bijzondere mate onze aandacht tot zich trekken.

Het zij verre van mij te meenen dat ik volkomen versta wat de roeping der Synode is, of dat mijne wenken en wenschen daaromtrent de beste zijn. Ik geloof dat er leden der Synode zijn, die de woorden, welke ik daarover te zeggen heb, flaauw en magteloos zullen noemen, bij wat zij desaangaande gevoelen,—maar ik acht dat een ieder, die over deze zaak heeft nagedacht, en bij wien zij van helderheid tot helderheid is toegenomen, verpligt is, ten aanhoore der kerk, uit te spreken, wat hem al meer als een last op 't hart begint te wegen.

En is er iemand, van wien dit met regt mag verwacht worden, dan is het van uwe onderwijzers alhier. Immers 't is ons opgedragen, door ons onderwijs u te vormen tot de dienst, die gij in de kerk zult hebben te vervullen. Gij moet hier bereid worden om, op uwe beurt, onder anderen als leden onzer kerkelijke vergaderingen, deel te nemen aan de taak, waartoe God onze kerk heeft geroepen. Gij behoort van ons te vernemen wat die taak is. De kerk dient te weten wat de gedachten zijn, die wij met u wisselen, als wij met u over deze zaak spreken.

Al dadelijk denk ik aan HET ONDERWIJS DER GEREFORMEERDE JEUGD. Bereken ik de uitgebreidheid onzer kerk, bedenk ik dat gansche distrikten bijna uitsluitend eene Gereformeerde bevolking hebben, en vraag ik naar het belang dat een volk heeft bij het onderwijs der jeugd: dan gevoel ik mij geregtigd te verklaren, dat de toekomst dezer kolonie grootendeels in handen der Gereformeerde kerk is. Haar invloed in deze zaak is een talent door God haar toevertrouwd. Verwaarloost zij dit talent, dan zal, tot in verre geslachten, dit land door dit haar verzuim te lijden hebben.

De Regering is sinds jaren ontwaakt om te verstaan dat het onderwijs der jeugd eene harer eerste zorgen is. Zij heeft haren wakkeren Superintendent van Onderwijs in 't Oosten en in 't Westen eene hulp toegevoegd. Zij wil, tot in de meest afgelegene buurten, de scholen vermenigvuldigen, tot dat niemand meer zeggen kan, dat het onderwijs buiten zijn bereik is.

Maar zonder de medewerking der inwoners vermag de Regering niets. En van wie verwacht zij, in de eerste plaats, dat de inwoners, inzonderheid in de verachterde streken, tot een besef zullen worden gebragt van de noodzakelijkheid van een beter onderwijs, dan hunne kinderen tot nu toe genoten? Van de Gereformeerde predikanten!

't Is een verblijdend verschijnsel dat de predikanten zelven al meer toonen hunne verantwoordelijkheid in dezen te beseffen.

Maar 't is noodig dat deze zaak niet alleen aan de predikanten worde overgelaten, doch dat de Synode zelve haar met ernst in handen neme. Zij toch is ge-

roepen met de algemeene belangen zich te bemoeijen, en de ondernemingen aan te vatten, die alleen door de gezamenlijke kracht der kerk kunnen worden ten uitvoer gebragt.

Hoe min, helaas, is tot nu toe in deze zaak door de Synode geschied!

Vraagt gij mij, wat ik onder anderen begeer, dat zij doen zal? Ik zal het u zeggen.

Zij vaardige mannen af, om alom in de gemeenten over deze zaak tezamenkomsten te houden, de leden op te wekken tot hunne pligtvervulling in dezen en hun te raden hoe het met de stichting van nieuwe scholen aan te leggen. Er zijn onder onze predikanten, die zich meer bijzonder met deze zaak hebben onledig gehouden, en bij wie allengs eene warme geestdrift er voor is ontstaan; laten zij, zoo mogelijk, met den Assistent-Superintendent van 't Onderwijs het land doorreizen, en, namens de Synode, voor de zaak van 't onderwijs doen, wat hunne hand te doen vindt.

Maar ik heb nog niet het gewigtigste genoemd. Terwijl wij ons van harte er in verheugen dat de Regering er op uit is, aan 't onderwijs der jeugd uitbreiding en verheffing te geven: zoo kunnen wij het niet ontveinzen dat juist van dezen kant een groot gevaar de toekomst van ons volk bedreigt, een gevaar dat, in groote mate althans, alleen door onze kerk, zoo zij doet wat zij doen moet, kan worden afgeweerd.

Wie is in 't oog van de Regering een geschikte onderwijzer? De man die bekwaam is om de gewone vakken te leeren, en die een onbesproken zedelijk leven leidt. 't Spreekt van zelf, zonder deze eigenschappen behoort niemand de edele taak van 't onderwijs op zich te nemen. Maar heeft het kind niet zoowel godsdienstige als verstandelijke behoeften? Dient er niet, om het minste te zeggen, op gelet te worden, dat de onderwijzer een man zij, die deze godsdienstige behoeften erkent, eerbiedigt, en met teedere hand aanraakt? Let de Regering er op? Kan zij het doen, al wil zij het? Neen! Wie zal dan er op letten? Moet niet de Kerk hare oogen voor dit gevaar open houden? Moet zij niet, met teedere bezorgdheid, er over waken, dat de kinderen niet de

kostbaarste jaren van hun leven verkeeren onder den invloed van ongodsdienstige onderwijzers? Moet onze Synode niet bij tijds eene ernstige stem laten uitgaan, en de leden der Kerk op dit dreigend gevaar opmerkzaam maken?

Gij verstaat mij. Ik wil niet dat ieder onderwijzer onzer jeugd tot de Gereformeerde Kerk zal behooren, en door haar gebruikt worden om de Gereformeerde Belijdenis aan de kinderen te leeren. Het onderwijs der belijdenissen behoort niet te huis in de landsscholen. Ze zijn geene Kerkscholen. Ik wil dat de onderwijzer een Christen zij, wien de Christus tot Hoofd en Heer is geworden, en die dit in zijn dagelijksch leven, en niet het minst in de school laat blijken. Die hem gadeslaat, moet niet tot de overtuiging komen, die man is vol van deze of gene kerk, van deze of die geloofsbelijdenis, maar hij is vol van den levenden Christus, en prijst hem zijnen leerlingen door woord en wandel aan.

Er is een geest des ongeloofs die er mede spot, als gij verklaart, dat alle onderwijs, hoe uitstekend ook, zoo het niet naar Christus wijst en op Hem uitloopt, op den duur zamenwerkt, om den mensch aardschgezind te maken en onder de magt der zinnelijkheid en der zonde te doen blijven. Die geest is ook in ons land. Die geest zal zich allengs van 't onderwijs op de gouvernementsscholen meester maken, zoo niet, onder anderen, onze kerk alom ontwake, om te verstaan, dat het eene ontrouw is, gepleegd aan den Christus, wien wij onze kinderen hebben overgegeven, zoo wij hen willens in de handen van eenen onchristelijken onderwijzer toevertrouwen.

Maar, hier ontstaat juist de gewigtige vraag: "waar vinden wij deze christelijke onderwijzers?" Is er ééne vraag waarop de Synode het antwoord behoort te zoeken, dan is het deze. En mogt zij het antwoord vinden, dan heeft zij iets gedaan, dat haar naam vereeuwigen zal.

Geperst door de behoefte aan Christelijke onderwijzers, heeft men in Europa en elders Christelijke Normaalscholen opgerigt, waarop door Christelijke mannen, die voor deze zaak met heilige geestdrift zijn bezield, Christelijke onderwijzers worden gevormd. Terwijl

men er let op de degelijkheid hunner voorbereiding, is het vooral de toeleg hen onder den indruk te brengen dat het christelijk onderwijs een werk is, verrigt in de dienst van den Redder van zondaren.

Als de Synode het gevoelt en uitspreekt dat het CHRISTELIJKE onderwijs een noodzakelijk, een gewigtig middel is, om te beletten dat de jeugd in ongeloof en onverschilligheid opgroeije; als zij onze godvreezende zonen en dochters tot dit werk opwekt in den geest waarin zij tot het zending- en leeraarswerk worden opgewekt; als zij den man zoekt en vindt, die dóor zijne gloeijende geestdrift voor deze zaak in anderen de noodige geestdrift zal kunnen ontsteken; als zij hem de taak opdraagt eene Christelijke Normaalschool te stichten; en als elk lid der Synode hem zijne hulp toezegt—dan zal dit jaar in onze Synodale geschiedenis een onvergetelijk jaar zijn.*

De Synode drale toch niet langer. Zij worde niet, door gebrek aan ijver en moed, de oorzaak, dat het onderwijs in ons land allengs onchristelijk of wel onprotestantsch wordt, en aan ons volk zijn Christelijk of wel zijn Protestantsch, karakter van lieverlede ontneemt.

En van waar zullen de naburige staten, waar de inwoners meerendeels met ons een van taal en godsdienst zijn, de noodige onderwijzers vinden, als wij ze hun niet hebben aan te bieden?

Maar eer ik van onze betrekking tot de naburige staten spreek, laat mij eene andere zaak aanraken die mij zwaar op het hart weegt. Zij is de roeping onzer Kerk OM AAN DE HEIDENSCHE STAMMEN IN ZUID-AFRIKA HET EVANGELIE TE BRENGEN.

Kan het langer blijven bij die koelheid en onverschilligheid, die over het geheel in onze Kerk omtrent deze zaak heerscht?

'tIs eene zaak waaraan elke christen behoort mede te werken, niet maar uit pligtgevoel, maar met de hoogste geestdrift. Hij, wien wij de redding onzer zielen te

* Alles hangt af van den persoon die aan het hoofd van zulk eene Normaalschool moet staan. Hij moet een man zijn in den geest dien wij hebben aangeduid, en die zijnen geest aan 't instituut zal weten mede te deelen. Zoo lang de Heer ons niet den gewenschten man aanwijst, trachte de Synode langs een anderen weg, zoo veel mogelijk, voor de opkweeking van christelijke onderwijzers te zorgen.

danken hebben, smeekt ons dit werk te doen. Hij wil door ons tot een licht worden voor hen, die in de duisternis gezeten zijn. Nog meer: de redding van zondaren was de groote taak waaraan Hij op aarde zijn leven heeft gewijd, en het liefst bewoog Hij zich onder de meest verlorenen, zoodat ik mij geen edeler en eervoller taak kan denken, dan in navolging van Hem de verdoolde heidenen op te zoeken. Geloof ik, dat mijn Redder mij dit werk heeft opgedragen, heb ik een oog voor wat waarlijk in Gods schatting edel en eervol is, verwacht ik, dat de Heer uit genade in Zijn eeuwig Koningrijk vergelden zal wat ik in deze zaak voor Hem doe: dan heb ik geene aansporing meer van noode om òf zelf het Evangelie aan de heidenen te gaan verkondigen, òf met anderen daartoe zamen te werken.

Helaas, wat doet onze Kerk? Er zijn gemeenten, die niets bijdragen. Er zijn gemeenten die meenen dat zij haren pligt hebben volbragt, als zij op aanbeveling der Synode twee malen 's jaars eene kleine collecte aan de deuren der kerk hebben ingezameld. Er zijn gemeenten die het aan een klein getal wakkere leden overlaten, om door eene bazaar het anders te geringe zendingfonds te vermeerderen.

Het zij verre van mij, die een lid der zendingcommissie ben, de gaven gering te achten, die men ons voor de zending aanbiedt. Iedere penning wordt met vreugde en dank ontvangen. Zij die niet moede worden, door werkgezelschappen en bazaars de zendingsfondsen te stijven, weten niet, hoezeer zij ons in dit werk des Heeren bemoedigd en opgebeurd hebben. Laten zij voortgaan op den ingeslagen weg.

Maar het zijn juist de wakkerste vrienden en vriendinnen dezer zaak, die mij het best begrijpen, als ik zeg, dat ik niet uitspreken kan de smart die ik gevoel, als ik het groote arbeidsveld en de heilige roeping tot den arbeid vergelijk bij de naauwelijks noemenswaardige pogingen door onze kerk in de zendingzaak aangewend.

Ik zwijg thans van de binnenlandsche zending, die echter niet minder stof tot klagen geeft dan de buitenlandsche. 't Is nu vijftien jaren geleden dat de Synode besloot de buitenlandsche zending aan te

vatten. En hoe groot is nu het getal zendelingen die in dit werk worden gebezigd? Het begon met twee. Het is niet verder gekomen dan drie!

Was eenigzins de zendingijver in onze kerk wat hij wezen moet, dan moest, met enkele uitzonderingen, elke gemeente—zoo groot en rijk zijn ze in den regel —eenen zendeling in 't werk hebben en dien onderhouden!

Wat kan onze kerk niet doen, als zij ontwaakt om te verstaan wat zij in dezen doen moet! Wat deed zij niet tot stichting van dit Seminarie? Wat deed, wat doet menige gemeente nog? Zij bouwen kerken die vijf en tien en twintig en meer duizend ponden kosten!

Ik zou als met trompetgeschal eene stem tot deze gemeenten willen doen uitgaan, en haar toeroepen: gij hebt uwe duizenden besteed aan uw kerkgebouw; 't is wel; 't is waard dat gij dit doet. Maar zegt mij, wat besteedt gij van jaar tot jaar om het Evangelie te brengen, waar het niet is, en om van daar levende steenen toe te voegen aan den geestelijken en onvergankelijken tempel des Heeren?

Men spreekt soms gaarne van den tragen landaard van ons volk. Doch toen de maar zich verspreidde, dat ginds aan de Vaalrivier rijke diamantvelden waren ontdekt, stroomden niet ook onze zonen daarhenen, om in ijverigen en ernstigen arbeid aldaar met den wakkeren Amerikaan en Europeaan te wedijveren? Ik zou de gemeenten, van waar men derwaarts is henen gesneld, de vraag willen doen: gelooft gij dat de streken, welker inwoners het Evangelie missen, in Gods oog rijke diamantvelden zijn; dat elke ziel, door 't Evangelie gered, kostelijker is dan de schoonste steen die ooit in eene koningskroon heeft geschitterd? Zoo ja, waar zijn dan uwe zonen, die zich opmaken om naar die eeuwige diamanten te graven, en ze in te vlechten in het diadeem des Zoons van God? Zijn ze dan ten eenemale onvatbaar voor die hoogere geestdrift, die uit God wordt geboren?

Ging er in dit oogenblik een bevel van God uit tot de heirscharen der engelen, om het werk der Evangelieprediking aan de heidenen den mensch uit de handen te nemen, en, ten koste van allerlei smart en smaad, tot den afloop dezer bedeeling voort te zetten, die

hemelsche geesten zouden dit werk eene zoo groote eer achten, dat zij terstond den hemel verlieten, en zich met de kinderen der menschen hier beneden mengden. En het zou hun nooit berouwen. En er brak een nieuw tijdperk aan in hunne gelukzaligheid. Maar de mensch, de mensch, die belijdt, Jezus Christus als zijn Redder lief te hebben, als zijnen Heer te dienen;—hij heeft geen hart, geen oor voor dit dierbaar bevel: gaat henen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle kreatuur!.........

Zoo lang wij aan de Zendingzaak slechts de kruimkens, die overblijven, besteden, eeren wij haar niet, maar miskennen en smaden wij haar.

Als onze kerk ontwaakt om hare roeping in dezen te verstaan, dan komt het er toe—och dat die dag nabij zij!—dat onze talentvolste en godzaligste jongelingen het zich eene eer rekenen onder de verre heidenen de banier des kruises omhoog te heffen.

Ik verlang er naar, dat deze zaak onze Synode als een vuur in 't gebeente begint te branden, en zij, met eenen ernst der zake waard, vraagt wat zij te doen heeft om de Kerk in dezen tot ontnuchtering te brengen.

Ik zal u zeggen wat ik begeer dat de Synode doe. Zij spreke ten aanhoore der Kerk het beginsel uit, dat elke gemeente zich heeft aan te zien als een Zendinggenootschap, door den Heer zelven gevormd—als eene gemeenschap, door haren Heer geroepen, om Zijn Evangelie tot aan de uiterste einden der aarde te brengen. De Synode spreke met nadruk de waarheid uit, dat elke gemeente, naarmate zij zich aan dit werk onttrekt, schuldig is aan ontrouw en ongehoorzaamheid jegens haren Heer, en den naam eener christelijke gemeente verbeurt.

De Synode doe meer dan dit. Zij wekke de vele rijke gemeenten onzer Kerk op, vooral die geen predikantssalaris bijeenbrengen, om ten minste éénen binnen- of buitenlandschen Zendeling voor hare rekening te nemen, en, in bijzonderen zin, als *haren* zendeling aan te merken. Waar eene gemeente te klein is dit te doen, daar vereenige zij zich hiertoe met meer anderen. Laat mij u eene reden noemen, waarom ik vooral dit wensch. Ik vrees dat zeer velen, die

iets doen voor het Zendingwerk onzer Kerk, dit met weinig hartelijkheid doen. Onbekend maakt onbemind. Zij lezen de *Kerkbode* niet, en weten niet wat door de Zendingcommissie wordt verrigt. Hoe gansch anders zal hunne zamenwerking worden, als zij hun eigen Zendeling hebben, die door middel der Zendingcommissie hun geregeld verslag geeft van zijn arbeid en strijd, van zijn blijdschap en hoop. Zoo zal er eene verstandige en toenemende liefde voor 't zendingwerk ontstaan, terwijl nu, wat velen er voor doen, al te veel aan eene kunstmatige en voorbijgaande opwekking is te wijten.

Meen echter niet, dat ik verwacht, dat een besluit der Synode, in dezen geest genomen, en aan onze gemeenten medegedeeld, voldoen zal, om haar tot dezen echt-christelijken zendingijver op te wekken?

Onze Synode zal niets groots tot stand brengen, zoo zij zich niet in levende, in persoonlijke aanraking stelt met onze gemeenten. Had zij niet in de Synode van 1852 besloten, een aantal mannen af te vaardigen, om met den gloed der liefde, die hen voor de zaak van het ontworpen Theologisch Seminarie bezielde, de leden onzer Kerk toe te spreken, in te lichten, tot milde bijdragen op te wekken; reken er op dat men nog altijd zou bezig zijn om over het toekomstige Seminarie te beraadslagen en besluiten te nemen; terwijl het nu sinds 1858 reeds bestaat, en de Synode niet weinigen onder hare leden telt, die alhier tot de Evangeliebedienig zijn opgeleid.

Indien de Synode zich kwijten wil van haren pligt jegens de Zendingzaak—neen, jegens haren Heer—dan zie zij om naar mannen, bij wie de liefde voor deze zaak tot eene heilige geestdrift is aangegroeid. Zij erkenne in deze mannen, wier woorden, als zij het volle gemoed over deze zaak ontlasten, als licht- en vuurstralen in 't hart inschieten, de instrumenten, die de Heer der Gemeente zelf zich heeft gevormd, en die Hij der Synode als met den vinger aanwijst, als geschikt, om de gemeenten alom te bezoeken, talrijke zamenkomsten te houden, en hart en verstand voor het heerlijke, het heilige zendingwerk te winnen.* De Synode

* Ik had er kunnen bijvoegen; "en godvruchtige ouders te bewegen, om hunne kinderen voor dit werk, zoo de Heer ze gebruiken wil, af te

doe voor deze zaak niet minder, dan zij voor 't Theologisch Seminarie, en dat met zulk een goed gevolg, heeft gedaan.

Ik repte zoo even met een enkel woord van de naburige staten. Laat mij toe, dat ik, met het oog op hen, tot u spreke over DE BETREKKING ONZER KERK TOT DE DOCHTER-KERKEN IN DE NABURIGE REPUBLIEKEN EN IN NATAL. Heeft onze Synode tot nu toe doen blijken dat zij die betrekking levendig gevoelt? daarin eene gewigtige roeping aangeduid ziet, een kostelijk talent waarmede zij winst moet doen voor haren Heer?

Ik denk inzonderheid aan de kerk in de Transvaal. Deskundigen verhalen ons dat de kerkelijke toestanden aldaar een zeer treurig aanzien hebben. Tevens verklaren zij ons, dat de inwoners die uit deze kolonie derwaarts zijn verhuisd, nog altijd met achting en liefde, met kinderlijke piëteit, jegens onze kerk als hunne moederkerk zijn vervuld. Ik vraag: hebben wij die gezindheid naar behooren gewaardeerd? Zijn wij, toen voor eenige jaren noodlottige invloeden in de kerk aldaar begonnen te werken, met moederlijke bezorgdheid er henen gesneld? Hebben wij toen, ziende hoe aldaar de toekomst van kerk en maatschappij met donkere wolken werd bedreigd, ons opgemaakt, om, des noods ten koste van zware offers, ons aan 't heil dier dierbare zielen te wijden? 't Was en is in Amerika geene ongewone zaak, dat predikanten belangrijke en aangename werkkringen verlaten, om de emigranten in 't Westen op te zoeken en te bearbeiden, en alzoo hechte grondslagen te helpen leggen waarop de nieuwe maatschappij kan gebouwd worden. Ik weet het, wij zelven hadden gebrek aan predikanten. Maar waarom was er dan niet één, wien de nood dier streken zoo zwaar op het hart woog, dat hij de oude kolonie kon verlaten, om lief en leed met de emigranten te deelen?

Maar waartoe nutteloos geklaagd? Verblijden wij ons veel meer er in, dat onze kerk toch van tijd tot tijd predikanten naar de Transvaal heeft gezonden,

zonderen." Met meer vrijmoedigheid kan men dit doen, was er eene Christelijke Normaalschool, waar de knapen in den echten zendinggeest worden onderwezen, en waar het best zal kunnen blijken of zij ook tot leeraren en zendelingen geschikt zijn.

om voor eene poos aldaar te arbeiden; en dat dit bijgedragen heeft, om den band, die de kerk aldaar nog aan hare moeder bindt, in 't leven te houden. Maar laten wij ons tevens, eer het voor altijd te laat is, er toe zetten, om te vragen, wat wij geroepen zijn tot heil der Transvaalsche kerk te doen.

Het moet ons eene oorzaak van vreugde zijn, dat reeds drie kweekelingen van dit Seminarie aldaar als leeraren arbeiden. Maar zij arbeiden in de "*Nederd. Gereformeerde* kerk." Wat moet er worden van de veel talrijker "*Nederd. Hervormde* kerk?" Zullen wij haar liefdeloos de fouten toerekenen, die zij mogt hebben begaan, en haar aan haar lot overlaten? Dat zij verre!

Gij vraagt, wat dan gedaan? Ik wil de beraadslagingen der Synode niet vooruitloopen, die ontstaan zullen naar aanleiding van het zoo lang reeds ingewacht verslag der Transvaalsche Commissie. Maar weerhouden kan ik mij niet, om eene begeerte, die al sterker in mij werkt, uit te spreken; dat, de Synode eenen man van invloed en ervaring, en voorzien van de noodige gaven, voor eenen tijd losmake van zijne gemeente, en als Evangelist de Transvaal, zoo mogelijk van plaats tot plaats, doe doorreizen. Hij bemoeije zich met geene kerkelijke of politieke partijen. Hij bemoeije zich met deze ééne zaak: door toespraak en prediking, met een hart dat dorst naar 't eeuwig heil der zielen, den Heiland, die voor hem alles is geworden, anderen aan te bieden. Het komt mij soms voor, dat geen werk zoo zeer als dit werk gelijkt op wat de Heiland op aarde heeft gedaan, die het land rondging verkondigende het Koningrijk Gods. Het zal ja een moeijelijke, maar gezegende arbeid zijn. De man, wien deze eer te beurt valt, zijn naam zal in de Transvaal nimmer worden vergeten.

Er is nog eene zaak, die ik reken onder de rijksaangelegenheden—vergun mij dit woord—waarmede onze Synode zich behoort te bemoeijen. Ik denk aan HET GEESTELIJKE LEVEN VAN DE LEDEN ONZER KERK.

Hier is de verborgen wortel van den boom die al de vruchten dragen moet, die ik u in deze ure genoemd heb. Als het niet beter gaat met het geestelijk leven in onze kerk, dan zal zij meer blijven gelijken aan een

hospitaal, waarin bijna al de arbeid aan 't verplegen der kranken wordt besteed, dan aan een welgeordend en toegerust leger, dat voorttrekt en voortgaat van overwinning tot overwinning.

Wie, die eenige streken onzes lands heeft doorreisd, en het zich eene gewoonte heeft gemaakt, met hen, met wie hij in aanraking komt, ernstige gesprekken aan te knoopen, verkeert niet onder den indruk, dat het in maar al te vele gemeenten onzer kerk met het geestelijk leven allertreurigst is gesteld ?

Velen laten of niet of ter naauwernood in zich eenen dorst naar den levenden God bespeuren.

Velen doen blijken dat zij niet verstaan wat het is met God in levenden omgang te verkeeren.

Velen die naar God schijnen te dorsten, en de ledigte, die Hij alleen vullen kan, schijnen te gevoelen, zijn alleronkundigst ten opzigte van den weg des behouds.

Velen die belijden dien weg te kennen en te bewandelen, zijn tevreden met de allereerste beginselen, en leiden daardoor een zwak, en voor anderen onvruchtbaar leven.

Het getal van hen, die door woord en wandel een helder en stichtelijk getuigenis afleggen van de magt des Verlossers en de gelukzaligheid der verlosten, is uiterst gering.

Is niet de Synode geroepen deze verschijnselen ter harte te nemen, en te vragen wat zij in dezen doen kan ?

Zoo als zij nu is, is onze kerk, wat het werk aangaat, dat haar Heer haar heeft opgedragen, een zich moeijelijk voortslepend ligchaam. Ik vraag u : Kan de Synode niets doen om een sneller en gezonder bloedsomloop in dit ligchaam te bevorderen ?

Ik weet het, het hoogere leven wordt door den Heiligen Geest uit God geboren. Maar wil de Heilige Geest dan niet de Synode in dit werk gebruiken ? Zal zij door ongeloof zich de hoogste eer, die voor haar bestemd is, onwaardig keuren ?

Laat mij u eene eenvoudige en toch allergewigtigste zaak noemen: de *vermenigvuldiging van gemeenten*. Is niet het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het woord Gods ? Maar hoe zullen zij hooren, zonder die hun predikt ? En hoe is het in onze kerk

met deze zaak gesteld? Konden wij in cijfers uitgedrukt zien, hoe vele duizende leden slechts een of twee of vier of achtmalen in 't jaar den Evangeliedienaar hooren, van wege den afstand, waarop zij van de kerk wonen—en hadden wij daarbij het hart van den oppersten Herder, wij zouden, als Hij, met innerlijke ontferming bewogen worden over deze duizenden, die nagenoeg als schapen zijn, die geenen herder hebben. Doorreis ons land, bezoek de afgelegene streken, vraag daar aan de inwoners hoe veel malen in hun leven zij aan hunne woningen zijn bezocht, en de liefderijke toespraak hebben vernomen van den herder hunner zielen, en, zoo daar in uw hart een sprankje is van de liefde die Jezus Christus voor u gevoelt, gij zoudt weenen van smart over die verwaarloosde zielen en huisgezinnen.

Is het wonder dat onze Gereformeerde kerk, bij al haren rijkdom en getalsterkte, zoo magteloos is om het werk haars Heeren te doen?

Maar hoe komt het dan, dat onze Synode tot nog toe dezen nood niet schijnt gevoeld te hebben?

Het komt mij voor, dat wij onbewust er in zijn opgegroeid om de prediking in de gemeente als iets te beschouwen, dat tot den gewonen gang der dingen behoort; en die men, alwaar de afstand van de Kerk dit toelaat, bijwonen moet, al was het dan maar een of twee malen des jaars. Laten wij deze ingeslopene gedachten uitwerpen. Gods Woord is bestemd groote dingen te doen, bij name dat geestelijk leven te wekken en aan te kweeken, waaraan het thans zoo zeer in onze Kerk ontbreekt.

De Synode neme voortaan eene andere houding aan in de zaak der vermeerdering van gemeenten, dan haar tot nu toe eigen is geweest. Men liet het in zeer vele gevallen, om het minst te zeggen, aan het toeval over, of eene nieuwe gemeente al dan niet zou gesticht worden. Zoo blijve het niet langer. De Synode neme tot leuze aan: WIJ ZULLEN NIET RUSTEN TOTDAT ELKE BUURT, DIE HET BEKOSTIGEN KAN, EENEN VASTEN LEERAAR HEEFT.* Ik sprak zoo even van rijksaangelegenheden. Zoo zijn er rijksbeschouwingen. De Synode ga in deze

* Als men begint te vragen hoevele predikanten er in onze Kerk b e h o o r e n te wezen, om niet te spreken van de Gereformeerde

zaak van de hoogste, de imperiale beschouwingen uit, en verlosse alzoo de zaak van den ban der lagere, der locale beschouwingen. 't Is bedroevend aan die lagere beschouwingen te denken. Is niet meermalen, als men over de stichting eener nieuwe gemeente sprak, onder anderen, het bezwaar er tegen gehoord: de kerkekas zal er onder lijden?! Hoe vaak is het mij gebleken, dat men nooit er over heeft nagedacht, wat men er bij, zelfs in tijdelijke dingen, winnen zal, als men zou overgaan tot de stichting eener afzonderlijke gemeente. Er is menige buurt die voor de heen- en wederreis en het logies op het dorp veel meer betaalt, dan zij voor het salaris van twee leeraren zou van noode hebben!

Ik zie dat bij sommige onzer groote gemeenten de begeerte is ontstaan om haren leeraar eenen hulpprediker toe te voegen. Maar, zouden de beste belangen van de leden onzer Kerk niet beter zijn gebaat, als men vooreerst liever besloot deze gemeenten in kleinere te splitsen?

Zoodra de nood der duizende verwaasloosde—al is 't niet met opzet verwaarloosde—zielen, onze Synode op het hart begint te wegen, zal zij met ernst deze zaak in hare handen nemen. Waarom zou zij niet dit jaar besluiten, naar twee of drie oorden, die deze verachterden bij duizenden tellen, afgevaardigden te zenden, om de inwoners te bezoeken, bijeenkomsten te houden, de zaak te bespreken, en den weg aan te wijzen, hoe nieuwe gemeenten te stichten?

Mogt de Synode hiertoe besluiten, dan legt zij de hand aan een werk, waardoor zij niet alleen het geestelijke en kerkelijke leven, maar ook de zaak der beschaving en der maatschappelijke welvaart uitnemend zal bevorderen. Ik sprak in den aanvang van 't onderwijs der jeugd. Er is menige afgelegene streek, waaromtrent men wanhopig de vraag doet: "hoe zal zij ooit er toe komen om in 't kerkelijke en maatschappelijke leven met het overige des lands gelijken tred te houden?" Ik antwoord: "laat de Gereformeerde Kerk er eene afzonderlijke gemeente stichten, en de

Kerken in de naburige staten; dan moet men zich er over verontrusten dat er zoo weinige kweekelingen aan 't Theologisch Seminarie zijn!

zaak is gevonden!" Verstond men hoe deze zaak aan te vatten, begreep men dat de geschiedenis eener nieuwe gemeente niet behoeft te beginnen met den uitleg van honderde en duizende ponden voor kerk en pastorie, gelooft men dat God jongelingen zal opwekken, die, uit liefde tot zielen, zich in deze gemeenten in den beginne opofferingen en ontberingen zullen willen getroosten; dan zou men in menig verachterd gewest terstond eene nieuwe gemeente vestigen.

Maar, zou de Synode niets anders dan dit kunnen doen om meer leven in onze Kerk te wekken? Roept de Heer haar niet ook tot nog eenen anderen stap?

Wat leert de ondervinding? Dat zoowel de natuurlijke als de geestelijke gaven zeer onderscheiden zijn. Terwijl de een een uitstekende herder is, is de ander bij uitnemendheid geschikt om in de kennis van Gods Woord op te bouwen, terwijl een derde uitmunt in de kracht om op te wekken tot geloof en bekeering.

Toen ik in de Evangeliebediening stond, was mij deze zaak niet zoo helder, als zij mij later geworden is. Werd ik andermaal leeraar eener gemeente, ik zou het mij ten pligt rekenen, om van tijd tot tijd, tot heil mijner gemeente, de hulp eens broeders in te roepen, die in de prediking gaven heeft die mij ontbreken.

Maar 't is mogelijk dat deze broeder er bezwaar in vond zijne gemeente voor eene poos te verlaten. Daarom verlang ik dat de Synode er toe kwam, om de door mij uitgesprokene waarheid te erkennen, en er naar te handelen. Geeft God ons iemand dien hij met meer dan gewone kracht tot de prediking heeft toegerust, de Synode lette er op, zie dezen man aan als eene gave door den Heer aan de gansche Kerk geschonken, wekke de gemeenten op zich van deze gave Gods te bedienen, en stelle dezen prediker in staat, op de roepstemmen, die tot hem komen, acht te geven, door hem, zeg drie maanden in 't jaar, van zijne gemeente los te maken, en voor de voortzetting van zijn werk aldaar te zorgen.

Ik weet het, hoe meer onze Kerk ontwaakt om Gods wil te verstaan, en tot Gods werk zich aan te gorden, des te meer zal zij God bidden zulke mannen op te wekken, en als Zijne dierbaarste

gaven haar te schenken. En gewis, wat Hij elders en in vorige dagen heeft gedaan, dat zal Hij ook onder ons doen. En Zijn naam zal daarvoor de eere hebben!

Zoo heb ik u dan het een en ander genoemd, dat, naar mijne bescheidene meening, de ernstige aandacht der Synode niet mag ontgaan.

Wij beleven eenen tijd, waarin alles in snelle beweging is. Andere kerkgenootschappen staan niet stil. Hier en daar is onze kerk reeds aan 't verliezen van terrein. Als eene donkere wolk dreigt ons de Roomsche Missie. Bewegingloos, aan 't oude vastgekluisterd, te blijven waar wij zijn, terwijl alles om ons in rep en roer is; waarlijk, het zou zijn als of wij ons de oogen hadden uitgestoken om de teekenen der tijden niet te zien, en de ooren toegestopt om Gods wekstemmen niet te hooren.

Wij verwachten van onze Synode betere dingen. Wij verwachten van haar, dat zij zich zal opmaken, om de groote belangen der kerk en des koningrijks met ernst te bespreken, en tot groote daden en ondernemingen moedig te besluiten. De Heer der Gemeente wil haar de wijsheid en de kracht in het geloof, die daartoe van noode zijn, in overvloedige mate schenken.

Naar mate dit het kenmerk van de leden onzer Synode is, dat zij te zamen komen, met harten die zwoegen onder den last der hoogere aangelegenheden, en die de gedurige bede uitademen: Heere, wat wilt Gij dat wij doen zullen? naar die mate wordt de Synodale Vergadering een heiligdom, waarin God woont, waar de hoogste wijsheid en godsvrucht elkander ontmoeten; waar de natuurlijke en geestelijke gaven des eenen die des anderen aanvullen; en waar allen elkander ten zegen zijn.

Dan winnen onze gemeenten bij het langdurige gemis harer leeraren, daar dezen tot haar terugkeeren, om met nieuwe gedachten, met ruimer blik, met vuriger ijver, met teederder ernst, met inniger godzaligheid den arbeid aan haar voort te zetten.

Dan worden de leden der Synode, zoo predikanten als ouderlingen, door de Synodale Vergaderingen te beter gevormd tot de taak om de leden der gemeenten op te voeden tot het regte verstand van de hooge

roeping onzer kerk, en den pligt om met vereenigde krachten die roeping te vervullen—TOTDAT DE HEERE KOMT!

Ik heb onder mijn gehoor broeders en vaders, die weldra in de Synode hunne plaats zullen innemen. Laten wij hun opdragen, aan hunne medeleden de boodschap over te brengen, dat de studenten aan 't Seminarie van hen groote dingen verwachten, en zich voorbereiden, om op hunne beurt aan 't werk, waaraan de Synode hare hand mogt leggen, deel te nemen.

En als gij, dierbare jongelingen, bij name gij, die ons dit jaar verlaat, in uwen werkkring in verbindtenis met onze kerk zult zijn ingetreden; dan blijke het, dat gij hier geleerd hebt aan een trouwen en geregelden arbeid uwen lust te hebben, en dat God u gegeven heeft, tot zulk eene innige overgave aan Jezus Christus door te dringen, dat Hij u met Zijnen Geest vervullen kan. Het worde dan van u gezegd: deze, die, is eene aanwinst voor de kerk, eene gave die God haar bereid en geschonken heeft.

HET ZIJ ZOO!

EEN NORMAALSCHOOL.

Met het oog op zoo veel dat in den laatsten tijd in de couranten over het onderwijs geschreven is, met het oog ook op de aanstaande Synode, wordt het volgende ter overweging aan onze lezers medegedeeld:—

De Beschrijvingspunten inziende, ontwaart men spoedig dat de ophanden zijnde Vergadering verwacht wordt veel te doen voor het onderwijs. Bijna kan er de bedenking ontstaan dat men weleens te veel van de Synode verwacht. Het beste Synodale besluit, het ontwerp dat met de grootste wijsheid is beraamd, zoölang het slechts op papier staat, zal niet veel baten. Besluiten moeten ten uitvoer worden gebragt, en waar een trage predikant, ondersteund door eene trage gemeente, van niets weet dan van bezwaren tegen ieder plan dat inspanning van krachten en opoffering van geld vordert, daar baat de wijsheid van Salomo niet, al zoude eene Synode die in pacht hebben. Van daar dat er

hier en daar voorstellen vernomen worden om door afgevaardigden, reizende predikanten enz., de slapende gemeenten wakker te schudden,—geen kwaad plan voorwaar.

Om een bepaald voorbeeld te noemen van een voorstel dat, onzes inziens, te veel verwacht van de Synode, wijzen wij op een dat ten doel heeft om predikanten te binden, om niemand die niet lezen en schrijven kan aan te nemen als lidmaat der gemeente. Vergissen wij ons niet, dan is er vroeger een soortgelijk voorstel geweest ten aanzien van de inzegening van het huwelijk. Weinig kans is er dat zoo iets aangenomen wordt. Zoo weldadig als de strekking van zulk eene wet zou wezen, zoo min kon eene vergadering zich verantwoorden tegenover degenen die haar vragen zouden: Konden de bekeerlingen van Paulus allen lezen en schrijven? Gaan er niet duizenden van opregt bekeerden den hemel in, die geen letter schrijven kunnen, terwijl omgekeerd niemand in het lezen en schrijven een pas voor den hemel krijgt?—Om van niets anders te gewagen, alleen de vrees van onkundige ledematen te zien vallen in de handen van Roomschen en anderen zal de Synode terughouden van zoodanig dwangmiddel. Neen, door zedelijken invloed, door eene krachtige Evangelieprediking moet gij op de onkundigen werken, om ze te bewegen tot eene betere waardering van het onderwijs.

Instede nu van meer te zeggen omtrent dat wat de Synode *niet* doen kan, laat ons vragen wat zij *wel* doen kan voor het onderwijs. Zonder nu de verschillende Synodale voorstellen ter sprake te brengen, willen wij wijzen op éénen maatregel van belang, waarvan wij juist geene melding gemaakt vinden in de Beschrijvingspunten. Mogelijk echter schuilt er iets van in een van de Rapporten van Commissies, als "van Opvoeding en Onderwijs." Wij bedoelen een Normaalschool.

Dat de behoefte aan onderwijzers groot is behoeft men niet te betoogen. Dat de toenemende welvaart des lands onze ledematen en Kerkeraden in staat stelt om ruime aanbiedingen van traktementen te doen, is bekend. Meermalen schrijft een predikant in het Onderveld aan een vriend in het Bovenland: Bezorg mij een kundigen onderwijzer voor het dorp of voor eene buitenwijk tegen een salaris van £—: hierop echter ontvangt hij heel ligt een teleurstellend antwoord. *Bekwame* onderwijzers zijn moeijelijk te bekomen. Onderwijzeressen kan men nog al vinden in de Kaapstad, doch de bekwaamheid is niet wat men wenschen kan. Jongelingen trekken naar de Diamantvelden of vinden de eene of andere winstgevende betrekking. Hunne zusters kunnen niet naar de

Diamantvelden gaan, en willen dus graag school houden, indien de nood haar dringt.

Hoe zeer wij ons verblijden over de edele poging der Wellingtonsche gemeente om eene *Hugenotenschool* op te rigten, waar gearbeid zal worden aan de opleiding van bekwame onderwijzeressen, zoo spreken wij de overtuiging uit dat de behoefte aan een Instituut ter vorming van jongelingen veel grooter is. Wij vergeten niet de advertentie van eene school te Blaauwvallei, ook in het Wellingtonsche, waar men dit doel beoogt. Ongetwijfeld echter zal men niet billijk kunnen verwachten dat Wellington genoeg zal kunnen doen voor het mannelijke geslacht, dewijl men daar vooral zich toeleggen wil op de vorming van jonge dochters voor het vak.

Wij meenen dat de Synode de zaak in handen moet nemen. Door eene commissie van mannen die niet te ver van elkander wonen, en die dus zamen werken kunnen, moet het plan worden beraamd niet slechts, maar ten uitvoer gebragt. Men moet op grootere schaal dan te Wellington een gebouw oprigten, waar jongelingen besteed worden en eene beschavende opvoeding ontvangen, onder hetzelfde dak wonende met den hoofdonderwijzer.

Drie dingen vooral worden hier vereischt. Het eerste, doch niet het voornaamste, is *geld*. De rijke gemeente van Cradock brengt £26,000 bijeen om eene kerk te bouwen. De matig rijke gemeente van Adelaide £20,000 of meer voor hetzelfde doel. Die van Wellington gaat een Normaalschool voor meisjes oprigten. Nu zal het toch niet te veel wezen voor de geheele kerk om de geldmiddelen te vinden. Men brenge bijeen een kapitaal, zeg van £6000, dat is omtrent £60 van elke gemeente. Men houde dan nog jaarlijksche collecten. Enkele gemeenten worden opgewekt om eene beurs te stichten waaruit een zoon der gemeente, benoemd door den kerkeraad, onderstand ontvangt, zoolang hij zijne opleiding bekomt.

Ten tweede is er behoefte aan den geschikten man om aan het hoofd te staan. Men doe moeite en men zal iemand vinden. Zeg een onderwijzer die beproefd is geworden in ons eigen land, of een predikant die een hart heeft voor het onderwijs en die zelf onderwijzen kan. Veel, zeer veel zal er van afhangen of de benoemde persoon het algemeene vertrouwen bezit.

Het *derde* vereischte is: jongelingen die zich willen laten opleiden. Meer en meer ontstaat er eenige geneigdheid onder onze jongelingen voor het vak van onderwijzer. Predikanten moeten er werk van maken om ouders aan te sporen hunne zonen aan de dienst des Heeren te wijden.

Wordt de gelegenheid door de kerk verschaft door zulk een Normaalschool, dan is het te verwachten dat er minder gebrek zal wezen aan het personeel dan tot hiertoe.

Onder de talrijke ondernemingen van den wakkeren Bisschop Gray telt men ook het zoogen. *Kaffir College* te Zonnebloem, Kaapstad. Oorspronkelijk bestemd om vooral de zonen van inlandsche opperhoofden op te leiden, vernemen wij dat de inrigting nu meer en meer strekken zal tot opleiding van onderwijzers en catechizeermeesters om het onderwijs en het zendingswerk van de Episcopale kerk voort te zetten. Heeft de Engelsche kerk zulk eene inrigting, dan is het gewis hoog tijd dat de Gereformeerde kerk de handen inéénsla om voor hare eigene kinderen te zorgen, zoowel als voor de verwaarloosde heidenen, die het schoolonderwijs ruim zoo zeer als de prediking van het Evangelie behoeven.

Welke bezwaren kunnen er nu geopperd worden tegen bovengemeld plan? Het geldelijk bezwaar, houden wij staande, is het minste. Het bezwaar om een geschikten hoofdonderwijzer te krijgen is niet onoverkomelijk. Eene wakkere commissie, bestaande uit mannen, die met ijver bezield zijn, zal veel kunnen uitvoeren.

Een der grootste bezwaren, welke men in het oog houden moet, is, onzes inziens, het volgende: Men moet verwachten dat sommige knappe jongelingen, die op kosten der kerk gevormd zijn tot onderwijzers, den weg geopend zullen zien tot meer winstgevende betrekkingen. Zij zullen dus verloren wezen voor het onderwijs; deze teleurstelling moet men verwachten.

Hierop merken wij aan dat men meer er op uit moet wezen om jongelingen op te zoeken die onderwijzers willen worden, niet enkel om eene eerlijke broodwinning te vinden, maar uit hartelijke liefde voor het vak. Het kan niet verwacht worden dat al de kweekelingen zoo bezield zullen wezen met liefde voor het ambt, dat geen een hunner eene andere betrekking zal kiezen. Laat het nu gebeuren dat sommigen afdwalen, toch zal men eenigen tijd dienst van hen hebben gehad, en de maatschappij, welligt ook de Christelijke gemeente, zal nuttige leden aan hen hebben, zelfs wanneer zij niet meer onderwijs geven. Voorts zorge men dat de salarissen verhoogd worden. Een betere geest openbaart zich in dit opzigt. Men wil thans een onderwijzer zoo goed betalen als een predikant. Dit behoort zoo te wezen. Wij willen juist niet zeggen dat ieder onderwijzer uit de Normaalschool £200 of £300 per jaar moet verwachten. Maar evenmin mag de Kerk verwachten dat zij allen martelaars zullen wezen, die hun leven lang te vreden

zijn met de belooning van een daglooner. Men werke er op heen om onder de landelijke bevolking in afgelegene distrikten vooral het gevoel te verwekken en versterken, dat de onderwijzer met achting behandeld en goed beloond moet worden.

Eene delikate vraag, welke welligt gedaan wordt, is die omtrent de plaats waar het Instituut dient opgerigt te worden. Sommigen zullen voor de Kaapstad pleiten. Anderen zullen meenen liever een stil buitendorp, waar er een betere godsdienstige invloed op de jongelingen kan uitgeoefend worden. Wij meenen dat het tweede plan te verkiezen is. Heeft Stellenbosch het Theologische Seminarium, zal Wellington jonge dochters opleiden, dan moet eene gemeente als de Paarl of Worcester aanspraak maken op de eer om voor het mannelijke geslacht te zorgen. De plaatselijke gemeente kan verwacht worden belangrijke opofferingen te doen voor zulk eene onderneming, terwijl de geheele Kerk haren pligt zal gevoelen, om met kracht mede te werken ter instandhouding van eene school, welke voor het gansche land ten nutte moet worden. Wij hebben daareven de Paarl genoemd. Bekend is het hoe veel wijlen Ds. van der Lingen heeft gedaan voor het Gymnasium aldaar, waar zoo vele predikanten reeds hun voorbereidend onderwijs hebben bekomen. Zou het nu ondoenlijk wezen om eene wijziging in het bestuur en de geheele inrigting van het Paarlsche Gymnasium te weeg te brengen, waardoor het zoo gewenschte doel van de opleiding van onderwijzers kon bereikt worden? Andere goede scholen zijn er ook, van waar men, even goed als van het Paarlsche Gymnasium, verwachten kan dat onderwijzers zullen voor den dag komen. Doch de behoefte is zoo groot dat de Kerk met kracht de handen aan het werk moet slaan, ten einde eenigermate in de behoefte te voorzien. Onzes inziens kan dit slechts geschieden, wanneer, gelijk voorgesteld is, éene inrigting op breede schaal onder een begaafden hoofdonderwijzer aan het werk der opleiding van onderwijzers gewijd wordt.

DE OPSTANDING DES VLEESCHES.

Hetgeen in de Nederduitsche vertaling van DE APOSTOLISCHE GELOOFSBELIJDENIS gewoonlijk: *wederopstanding des vleesches* genoemd wordt, vinden wij in de oorspronkelijke Duitsche en Latijnsche uitgaven aldus gebezigd: *Auferstehung des Fleisches* en *carnis resurrectionem* (zie Vinke,

Lib. Symb. pag. 316) In het Grieksch lezen wij: *sarkos anastasin, opstanding des vleesches,* naar de overschrijving er van uit het Grieksche Psalterium van Paus Gregorius, door Usserius, en, in navolging van hem, door anderen.

Bij de overdenking van dit gewigtig leerstuk der Christelijke kerk is de vraag, die er bij ons oprijst, deze: Wat hebben wij door de *opstanding des vleesches* te verstaan? De Heidelbergsche Catechismus geeft er de volgende opheldering van:—"dat niet alleen mijne ziel, na dit leven van stonden aan, tot Christus, haar Hoofd, zal opgenomen worden, maar dat ook dit mijn vleesch, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, weder met mijne ziel vereenigd, en aan het heerlijk ligchaam van Christus gelijkvormig zal worden" (zie vraag 57 en antw.)

Het springt terstond in het oog, dat deze verklaring gegrond is op hetgeen wij in Philip. iii: 21 lezen. Daar toch is sprake van de *verandering* van ons *vernederd ligchaam,* "opdat hetzelve *gelijkvormig* worde aan het *heerlijk ligchaam* van Christus, *naar de werking,* waardoor Hij ook alle dingen zichzelven onderwerpen kan." Nemen wij nu hierbij in aanmerking, wat de Apostel Paulus in 1 Cor. xv van de opwekking der dooden aanvoert, dat hetgeen gezaaid wordt niet weder levend in zijne eerste gedaante, maar verheerlijkt wordt, zoo gewis als de eenzelvigheid van het gezaaide en opgewekte wordt bewaard, dan wordt het duidelijk, dat wij door de *opstanding des vleesches* meer bepaaldelijk aan *de ligchamelijke opstanding der dooden te denken* hebben, en wel, zoo als de Schrift ons leert, en door het Symbolum Apostolicum *oorspronkelijk* te kennen gegeven wordt. De Apostel zegt immers (vs. 50), "doch dit zeg ik, broeders! dat *vleesch* en *bloed* het Koningrijk Gods niet beërven kunnen, en de verderfelijkheid beërft de onverderfelijkheid niet." En tevens: "een *natuurlijk ligchaam* wordt er gezaaid, een *geestelijk ligchaam* wordt er opgewekt (vs. 44). Met het oog hierop zegt van Toorenenbergen in zijne bijdragen tot de Leer der Hervormde kerk: "daarom belijdt de kerk te gelooven *de opstanding des vleesches,* waarmede zij niet leert, dat het verderfelijke tevens onverderfelijk zou kunnen zijn (1 Cor. xv: 50), maar, naar de juiste verklaring van Nitzsch *System der Christl. Lehre,* S. 407, dat dezelfde individualiteit, die hier in het vergankelijk vleesch gezien werd, in de verheerlijking zal overblijven."

Het beweerde wordt verder opgehelderd door het Symbolum Nicaeno Constantinopolitanum (de Niceensch-Constantinopolitaansche Belijdenis), dat eene uitbreiding en

nadere verklaring van de zoogenaamde Apostolische Geloofsbelijdenis is. Daarin lezen wij: *prosdokoomen anastasin nekroon, expectamus resurrectionem mortuorum* (wij verwachten *de opstanding der dooden*). Gaan wij nu tot de oorspronkelijke beteekenis van het gebezigde woord *vleesch* (*sarx*) terug, dan ontdekken wij, dat het ook wel voor *ligchaam* gebruikt wordt, zoo als het nieuwtestamentisch spraakgebruik genoegzaam te kennen geeft. Doch, nemen wij tevens in aanmerking, dat, ten tijde des Zaligmakers, en zelfs daarna, het Grieksch, met Hebraismen vermengd, door het Joodsche volk gesproken werd, dan is de volgende opheldering niet minder aannemelijk: "in de oudste recensiën van het Symb. is ook niet van eene *anastasis tês sarkos*, maar *pasês sarkos* (Hebr. *kool basar*), (*van alle vleesch, alle menschen*) spraak. (Zie Olshausen and Ebrard on the Hebrews, Clark's library, page 184, note.)

Zoo zegt van Toorenenbergen, met verwijzing daarheen: de uitdrukking: *opstanding des vleesches* in het "Symbolum Apost." is met regt door Luther en anderen aangemerkt als niet in overeenstemming met de *taal* des Bijbels. (Bijdragen enz. pag. 268).

Opmerkelijk is hetgeen Ebrard in de voortzetting van Olshausen's Commentaar omtrent het onderscheid tusschen *sarx* (vleesch, hier gebezigd) en *sooma* (gewoonlijk ligchaam genoemd) zegt. *Sarx*, onderscheiden van *sooma*, duidt aan het schepsel in onderscheiding van den onstoffelijken, onzienlijken God,—vervolgens in zijne tegenoverstelling tot God,—eindelijk *ligchamelijkheid*, als liggende onder de gevolgen der zonden, onderworpen aan den dood. In het toekomende Koningrijk der heerlijkheid zullen er, naar 1 Cor. xv, *soomata*, maar niet meer *soomata sarkika* (vleeschelijke ligchamen) zijn.

Wij zien dus uit dit alles, dat wij door *de opstanding des vleesches* in *de ligchamelijke opstanding der dooden* gelooven, en wel zoo als de Apostel Paulus zegt: "er zijn hemelsche ligchamen en er zijn aardsche ligchamen; maar eene andere is de heerlijkheid der hemelsche, en eene andere der aardsche...... Een natuurlijk ligchaam wordt er gezaaid, een geestelijk ligchaam wordt er opgewekt. Er is een natuurlijk ligchaam, en er is een geestelijk ligchaam."* En met het oog op *de opstanding van* ALLE MENSCHEN: *regtvaardigen en goddeloozen*, is zulks overeenkomstig de woorden des Zaligmakers: "de ure komt, in welke allen, die in de graven zijn, zijne stem zullen hooren; en zullen uitgaan

1 Cor. xv: 40, 44.

die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens; en die het kwade gedaan hebben, tot de opstanding der verdoemenis." Joh. v: 28, 29.

CLERICUS.

IETS OVER HET KERKELIJK EN GODSDIENSTIG LEVEN AAN DE DIAMANTVELDEN.

Met den godsdienstigen toestand alhier is het doorgaans beter gesteld, dan zij verwachten zouden die op een afstand wonen en de Diamantvelden nog niet bezocht hebben. Iemand die met den toestand van zaken onder ons niet bekend is, stelt zich al ligt voor dat het hier, ook wat het godsdienstige en kerkelijke betreft, zeer ongeregeld toegaat. Want niemand verwacht op eene plaats als de Delverijen die orde die men op andere gevestigde plaatsen vindt. Wanneer men bijv. in de nieuwsbladen van de zoogenaamde "Mass Meetings" leest, dan verwacht men al ligt dat er hier soortgelijke vergaderingen gehouden worden ook op kerkelijk gebied. Doch gelukkig is dit niet het geval. De delvers zijn in 't algemeen goede staatsmannen, en laten zich gaarne hooren en gelden op staatkundig gebied, doch met betrekking tot het kerkelijke houden zij zich zeer stil, en een ieder sluit zich bij dat kerkgenootschap aan waartoe hij vroeger behoorde.

De Zondag wordt door sommigen op grove wijze ontheiligd; doch dit vinden wij in meerdere of mindere mate in alle groote steden; tegenover dezulken staan weder anderen die den Heer in "onverderfelijkheid liefhebben," en niet gaarne ontheiligen wat Hij geheiligd heeft. Het is waarlijk hartverkwikkend, des Zondags ook hier het klokkengelui op verschillende afstanden te vernemen, en de menschen, net gekleed, naar hunne onderscheidene kerken te zien opgaan.

Vroeger gebruikten wij (de Ned. Gereformeerden) *schietgeweren* in plaats van klokken, en drie schoten moesten toen drie geluiën beteekenen. Indien dan een predikant een zwak zenuwgestel had, en hij hoorde plotseling in zijne nabijheid een geweerschot (het derde gelui), dan was het genoeg om hem een schok te geven. Doch het klokkengelui is nu algemeen ingevoerd.

Vijf kerkgenootschappen worden vertegenwoordigd op de Delverijen. De Ned. Gereformeerden, de Episcopalen, de Roomschen, de Independenten of Congregationalisten, en de

Wesleyanen. De Joden hebben ook besloten zoo spoedig mogelijk eene Synagoge te bouwen.

De kerkgebouwen zijn meestal van ijzer. Sommige zijn groote tenthuizen met ijzeren daken. Hieraan is het te wijten dat men in de kerkgebouwen alhier genoodzaakt is harder te spreken dan op andere plaatsen.

De Independenten hebben nog geen afzonderlijk kerkgebouw, maar houden hunne godsdienstoefeningen in de "Mutual Hall." Tot hiertoe hebben leeraren van andere plaatsen beurtelings onder hen gearbeid, doch zij verwachten spoedig hunnen eigen leeraar.

De Episcopalen, Wesleyanen en Ned. Gereformeerden hebben allen een afzonderlijk kerkgebouw in beide kampen, te New Rush en te Dutoitspan. De Independenten en Roomschen hebben alleen te New Rush godsdienstoefeningen.

In verband met bijna elke gemeente bestaat er ook eene school. De Roomschen hebben onlangs een nieuw schoolgebouw gesticht, dat reeds ingewijd is. Ook de Ned. Gereformeerden te New Rush bouwen thans eene nieuwe school, die bijna voltooid is.

Het kerkelijk standpunt dat de Episcopalen hier innemen is *ritualistisch.* Zij hellen over tot het *Romanisme.*

In getalsterkte nemen, naar ik meen, de Ned. Gereformeerden de eerste plaats in. Zij hebben de grootste kerkgebouwen zoowel te New Rush als te Dutoitspan. De Wesleyanen en Episcopalen tellen ook vele leden. De eerstgenoemden hebben te New Rush twee kerkgebouwen, die de "West and East End Chapels" genoemd worden.

Wat den vreemdeling treft, als hij op de Delverijen ter kerke gaat, is het groot aantal jongelingen die er te vinden zijn. Eene Christelijke Jongelingsvereeniging op groote schaal ingerigt, die jongelingen tot alle kerkgenootschappen behoorende in haren boezem opnemen kan, zou eene zeer nuttige inrigting zijn.

De jongelingen, niet langer onder het ouderlijk dak verkeerende, zijn hier aan groote verleidingen blootgesteld. Daar zij in hunne kleine tenten geene huiselijke genoegens of gemakken genieten, zoeken zij dikwijls des avonds tijdverdrijf op plaatsen die niet aan te bevelen zijn.

De collecte bij de openbare godsdienstoefening is in 't algemeen zeer ruim in de onderscheidene gemeenten. De meeste leeraren, die onder de delvers arbeiden, worden gesalarieërd uit de collectegelden. Gelukkig dat dit zoo is, daar de onderscheidene gemeenten fondsen moeten bijeen verzamelen om hare kerkgebouwen, pastoriën, enz. af te betalen.

In de Ned. Gereformeerde Kerk te New Rush wordt er in den morgen en namiddag in de Hollandsche, en des avonds in de Engelsche taal gepredikt. Te *Oude De Beer's* staat er ook een klein kerkgebouw, behoorende aan de Nederduitsch Gereformeerde Kerk. Aldaar wordt eens in de veertien dagen, in den namiddag, godsdienstoefening gehouden.

Op de Diamantvelden ligt een heerlijk zendingsveld open. Er wordt veel onder de inboorlingen gearbeid, doch er kan en moet nog veel meer gedaan worden. Indien de Zendingscommissie der Nederd. Geref. kerk een' zendeling ter harer beschikking heeft, kan hem nooit een uitgebreider en heerlijker arbeidsveld aangewezen worden.

Onlangs hebben de zusters der Nederd. Geref. gemeente te New Rush een werkgezelschap opgerigt, ten einde iets te doen tot uitbreiding van Gods koningrijk onder de Heidenen in hare omgeving. De Eerw. Gway, een inboorling, die tot het genootschap der Congregationalisten behoort, werd voor eenigen tijd als zendeling geordend, om onder de Kafferstammen alhier te arbeiden. De Wesleyanen onderscheiden zich ook hier, gelijk elders, door hunnen ijver onder de Heidenen.

De ontdekking der Diamantvelden moet zeker medewerken tot uitbreiding van Gods koningrijk. Velen die vroeger geheel of gedeeltelijk van de genademiddelen uitgesloten waren, hebben hier nu de gelegenheid om onder de geregelde Evangelieprediking te verkeeren. Jammer maar dat de publieke drinkplaatsen door velen, zelfs op den dag des Heeren, zoo druk bezocht worden. Wat kan gedaan worden, om dit onheil tegen te gaan?

Kimberley, 6 Augustus, 1873.

GEDACHTEN OVER DE SYNODALE VERGADERING EN DE SYNODALE BESCHRIJVINGSPUNTEN.

Het is eene verhevene gedachte, de geheele Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika uit elke gemeente door het land vertegenwoordigd te zien, in eene talrijke vergadering van Presbyters of opzieners. De oudste en aanzienlijkste kerk, de kerk des lands.

Dit is het ware Bisschoppelijk beginsel, waar de *Bisschoppen*, volgens het Nieuwe Testament, of, zooals wij gewoon zijn hen te noemen, de *leeraren* der verschillende

gemeenten, op gelijken rang met elkander te zamen vergaderen, terwijl daarenboven nog uit elke gemeente een mede-opziener haar vertegenwoordigt.

Het is *thans* de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika in beperkten zin, het behoort te zijn Zuid-Afrika in den ruimsten zin. In andere landen en in andere kerken streeft men naar eenheid en vereeniging. Hier is de bestaande eenheid van ééne en dezelfde kerk verstoord door eene echter niet in dien zin bedoelde Kerk-Ordonnantie. Zoodra deze zal zijn herroepen, volgens het regt, en thans ook meer en meer volgens de begeerte der kerk—hetgeen ook even zeker geschieden zal als het volgens gezonde begrippen van kerkregt geschieden moet—dan wordt weder één wat God zamengevoegd, maar de mensch gescheiden heeft.

Het ligt minder in den aard der zaak dan wel in de omstandigheden des lands, dat de Synode niet jaarlijks kan vergaderen. Het vooruitzigt, dat hier in verband met *langzamen* vooruitgang staat, is echter, dat de tusschenruimte voortaan toch wel niet minder dan drie jaren zijn zal, en ook dit zal weldra te lang bevonden worden.

Het groote getal leden der Synodale Vergadering, bij onvermijdelijk verschil van gevoelen, maakt naauwgezetheid in regel en vorm tot noodzakelijkheid. Daaruit is bij groote vergaderingen, gelijk ook hier, een "Reglement van Orde" geboren, dat vervaardigd is om gehandhaafd te worden.

De Voorzitter, aan wien als "primus inter pares" de leiding en het bestuur der vergadering is opgedragen, behoort derhalve bij wijsheid en doorzigt ook eene zekere mate van gestrengheid te voegen, die weleens bij *enkelen* wrevel moge verwekken, doch bij allen instemming moet afdwingen, als een der voornaamste vereischten in een geschikten voorzitter.*

Bij de handhaving der orde en eene bekwame leiding der Vergadering en harer werkzaamheden, mag ook niet ontbreken die onpartijdigheid welke de weegschaal der geregtigheid houdt, en den persoon en zijne gevoelens doet ondergaan in den Voorzitter en zijne roeping. Daarom blijft ook gewoonlijk in eene welingerigte vergadering aan

* Was er niet nu en dan te groote toegevendheid merkbaar bij den geoefenden Voorzitter onzer laatste Synodale Vergadering, vergeleken bij zijne vorige stiptheid?

den Voorzitter geen deel gelaten aan de beraadslagingen.†

Doelmatige schikkingen omtrent de vele werkzaamheden der vergadering kunnen zeer veel bijdragen tot bespoediging. Het besluit in dien zin genomen in de laatste Synodale Vergadering zal ongetwijfeld goede vruchten dragen ‡ Wij zien niet in waarom de volgende vergadering, en voortaan, langer dan drie, uiterlijk vier weken behoeft bijeen te zijn. In sommige kerken wordt de tijd voor de Vergadering door de wet bepaald. Door ondervinding en noodzakelijkheid voorgelicht, geven wij aan de hand het houden van twee avondzittingen in elke week (Dingsdag en Donderdag), terwijl de Zaturdag wordt vrijgelaten voor Commissie-vergaderingen en andere noodzakelijke werkzaamheden, alsook voor schikkingen in verband met den Zondag. Overigens beantwoordt de laatste indeeling van den dag beter dan de vroegere, te weten, des voormiddags van negen tot half één, en des namiddags van half drie tot vijf ure.

Over de Beschrijvingspunten zelven valt meer te zeggen dan wij hier ter sprake kunnen brengen, en zullen wij wat wij daaromtrent te vermelden hebben, meer moeten aanstippen dan wij het kunnen ontwikkelen.

Dat het waarlijk moeijelijk is ruim een honderdtal van verschillende zijden opgezondene Beschrijvingspunten doelmatig te rangschikken, blijkt andermaal uit de bonte lijst welke wij voor ons hebben. Eene verdeeling in weinige hoofdstukken, of eene rangschikking meer volgens inhoud dan vorm, of beter nog beiden te zamen, zoude meer aan onze voorstelling beantwoorden.

Als een geheel beschouwd, moeten wij doen opmerken, dat, terwijl sommigen geene, en anderen vele Beschrijvingspunten hebben opgezonden, er eenige vragen en voorstellen zijn, die òf onduidelijk, òf te algemeen zijn gesteld. Verder is het eerder verklaarbaar, dat er vele voorstellen en vragen zijn ingezonden omtrent de kerkwetten, die herziening behoeven, dan dat, op vroegere uitnoodiging der Commissie van Revisie, geen enkel voorstel daartoe is ontvangen.

Het gewigtigste voorstel onder het eerste hoofdstuk over

† Het Presbyteriaansche beginsel brengt ook mede, dat men in de keuze van een Voorzitter zooveel mogelijk afwisselt. Waarom zoude de vergadering ditmaal haren Voorzitter niet kunnen vinden onder de broeders uit het Oosten? Het ongerief veroorzaakt door den afstand, wanneer de Synode niet bijeenvergaderd is, kan grootendeels worden vergoed door eenen Assessor in de nabijheid van de hoofdstad, die, waar vereischt, als plaatsvervanger van den Voorzitter optreedt.

‡ Zie Art. 17; 2.

"Kerk en Staat," is ter herroeping van de Kerk-Ordonnantie. Het is vooral in de laatste jaren duidelijk geworden hoe onbestaanbaar zulk eene Ordonnantie is met het schriftuurlijk begrip van de Christelijke Kerk; hoe strijdig hare bepalingen zijn met de voorschriften van het Hollandsch Romeinsch Regt, geldig in deze kolonie; en hoe historisch onnaauwkeurig, om niet te zeggen onwaar, ééne harer gewigtigste afdeelingen is, waarin verklaard wordt, dat de leer der Nederduitsch Gereformeerde kerk van Zuid Afrika "vervat is in de Geloofsbelijdenis van de Synode van Dordrecht en in den Heidelbergschen Catechismus." Er bestaat geene Geloofsbelijdenis van de Synode van Dordrecht, en, behalve den Heidelbergschen Catechismus, behooren nog tot de Belijdenisschriften onzer kerk, de Nederlandsche Geloofsbelijdenis en de Dortsche Leerregels.* De tijd om deze Ordonnantie te herroepen is reeds lang gekomen. In de plaats daarvan is niets meer noodig dan zoo als voorgesteld wordt: "eene Wet op de eigendommen der Nederd. Geref. kerk in de kolonie, ten einde eigendomsregt en beheer der goederen (*vested rights*) op den tegenwoordigen voet te verzekeren."

Eene discussie en het uitspreken van een gevoelen over het Stelsel van Vrijwillige Bijdragen (Voluntary Principle), alsook over de voorgestelde verandering in de Huwelijkswet (5 en 6) kan groote nuttigheid hebben. Doch grooter zou voorzeker de nuttigheid zijn, indien zulke gewigtige onderwerpen vooraf door de drukpers wierden besproken. Vraagstukken van zoo wijden omvang laten zich niet ligt grondig behandelen in eene groote vergadering overladen met vele en velerlei werkzaamheden.†

Onder hoofdstuk II vinden wij 1 niet uitvoerbaar, zoolang de Kerk-Ordonnantie van kracht blijft, en 2 niet een vereischte, waarin bovendien ook eene "petitio principii" ligt opgesloten. Terwijl 3 en 4 onder hoofd. VIII behooren, is hoofdstuk II o.i. niet ruim genoeg voor 6. Wordt 5, dat wij een goed voorstel noemen, aangenomen, dan kan daartoe welligt eene schikking getroffen worden met een dagblad-editeur, zonder uitgaaf van de Synodale kas.

Onder Ringsbestuur, hoofdstuk III, kunnen wij ons wel

* Zie eenige opmerkingen over deze Kerk-Ordonnantie in Elpis, voor dit jaar, bl. 177.

† Men leze eene belangrijke brochure, verkrijgbaar bij den boekverkooper, den heer N. H. Marais, Kaapstad, onder den titel van: — "The Relationships which bar Marriage........by Ministers of the Presbyterian Church of Scotland."

vereenigen met 5 tot 10. Dat 10 niet onder hoofdstuk XI geplaatst is, moet eene vergissing zijn.

In Hoofdstuk IV behooren 1 en 3 bij elkander. Overtollig en toch niet onnoodig schijnt ons de vraag in 2. Kerkvisitatie (4) zal bij sommigen bijval, bij anderen bezwaar ontmoeten, als naar den aard en beschouwing van den leeraar of de omstandigheden der gemeente, doch wordt desalniettemin nu of later wet en regel. Twee (of ook meer) leeraren te benoemen om rond te gaan en het Woord te prediken, zooals voorgesteld in 5, zal geschieden, als de vergadering de behoefte die daaraan bestaat inzien en vervullen wil. 6 en 7 zijn niet duidelijk gesteld, en 8 heeft zijn grondslag buiten de wet. 9 is aan te bevelen, doch waaruit is 10 geboren?

Tot V: 1 (pensioenfonds) behoort een duidelijk plan, zooals bepaald door den Ring van George, vanwaar het zeker nog wel in tijds komen zal—eene dringende noodzakelijkheid. 2 en 3 (beter onder hoofdstuk XI) moeten dienen om eene leemte in de wet aan te vullen omtrent het uit de dienst treden van leeraars, en is ernstige overweging waard. De behoefte aan nadere bepalingen hieromtrent is reeds meer dan eenmaal gevoeld. Art 73 voorziet in het geval gesteld in 4, en maakt het verlof vragen bij de Regering overtollig. Kalme overweging moet vooraf gaan aan de aanneming of verwerping van 5 en 6 onder deze, en 1 en 2 onder de volgende afdeelingen; terwijl 3 algemeenen bijval vinden zal, en de "modus quo" alleen de spil zal zijn waarom het vraagstuk wentelen zal.

Slechts vier Beschrijvingspunten in verband met de Zending?! Doch dit hebben wij voorzien, sedert het Onderwijs en diens belangen meer in eere en in aanzien zijn gestegen. Als wij beiden hier voorbijgaan, dan is het alleen omdat wij uit plaatsgebrek aan geen van beiden regt kunnen doen. Deze zijn onderwerpen van den *eersten rang.* Zij komen toch ditmaal meer op den voorgrond dan voorheen.

Rapporten van Commissien trekken de aandacht in hoofdstuk VIII. Dat aan allen (22 en nog meer) vol regt wedervare!

Is het niet boven de wet, dat hetgeen als "petitie" moest worden ontvangen (Art. 20), als Beschrijvingspunt is geplaatst? Indien tegen dit voorstel bezwaar wordt gevonden, zoo als wij voorzien, waarom zoude niet voorziening kunnen gemaakt worden tot ruiling of omwisseling van leeraars en gemeenten? Is 2 alles en niets meer dat omtrent de Kotzé-zaak is opgezonden namens den Tulbaghschen Ring?

......Waar blijft het officieel verslag van den Scriba?

De overige verzoekschriften en bezwaren in hoofdstuk X, de voorstellen ter herziening der wetten, vragen, enz. (niet minder dan 40) in hoofdstuk XI, en de drie voorstellen onder hoofdstuk XII, zullen allen op hunne beurt de aandacht en den tijd der Vergadering opnemen, zoodat wij hier die allen niet behoeven te doen optreden. Een gedeelte van hoofdstuk XI kan worden ingelijfd bij het rapport der Commissie ter Revisie der Kerkwetten, aan de behandeling waarvan niet veel minder dan eene geheele week moet worden toegekend. De overige Beschrijvingspunten onder dat hoofdstuk konden beter onder eene afzonderlijke afdeeling of onder de overige zijn gerangschikt geworden.

Onder de belangrijkste vermelden wij nog X: 5 en 6, omtrent de zonde der dronkenschap - eene zaak van het hoogste gewigt; XI: 10, welke onder de Afdeeling Zending behoort, en voor vele gemeenten van beteekenis is; alsmede XI: 27, 31 en 32, welke wij gaarne onderschrijven, gelijk ook de wenk van den Scriba der Synode aan Commissiën, om hare rapporten vóór de zitting der Synode door den druk bekend te maken.

Slechts één wensch ten slotte, en die blijve niet onvervuld. Dat bezadigdheid, wijsheid en verdraagzaamheid de Vergadering leiden, dat geloof, hoop en liefde haar bezielen mogen!

IS DE FARIZEËR GEREGTVAARDIGD NAAR HUIS GEGAAN (Lukas xviii; 14)?

Wien heeft Lukas xviii: 14 geene moeijelijkheid gebaard? Onze vertalers waren er mede verlegen. Zij vulden het woordje *meer* er in. Zoo vertalen ook—om van geene andere te spreken—de Luthersche, Engelsche en Fransche Bijbels.

Ik geloof dat er weinige plaatsen zijn in de Heilige Schrift, die de prediker zulk een geweld heeft aangedaan, om haar eenen gezonden zin te geven, als deze.

Het is onbijbelsch om te zeggen dat de een meer geregtvaardigd wordt dan de ander. Gewoonlijk beteekent het *vrijgesproken*. Blijkens den zamenhang heeft het deze beteekenis alhier. De tollenaar werd door God vrijgesproken, ontving vergiffenis van de zonde, die hij beleden had. Het ging hem zoo als David getuigt in Ps. xxxii: 1—5.

De Farizeër had geene zonden te belijden, zoodat in zijn

geval van geene vrijspraak, geene vergiffenis kan sprake zijn. De geest der gelijkenis doet ons aan het slot de uitspraak verwachten: de tollenaar ging af geregtvaardigd naar zijn huis, en *niet* de Farzieër. Het is ook ongerijmd te zeggen: de één is meer vrijgesproken dan de andere. Men beroepe zich niet op Openb. xxiii: 11. Op de getuigenis der beste handschriften moet men er *niet* lezen: "die regtvaardig is worde nog geregtvaardigd," maar: "die regtvaardig is werke nog geregtigheid."

Gij vraagt: hoe moet dan Lukas xviii: 14 vertaald worden? Men leze den zin als eene *vraag*, en de zaak is gevonden. Men vertaalt dan, zonder aan den zin of de constructie geweld te doen, aldus: IK ZEG ULIEDEN: GING DEZE GEREGTVAARDIGD NAAR ZIJN HUIS OF DIE?" In Rom. xi: 1 wordt evenzoo door Paulus eene vraag ingeleid met: "ik zeg;" waar wij de uitdrukking "ik *vraag*" zouden gebruikt hebben.

Had de Heiland *niet* op vragende wijze gesproken, dan zou Hij zich, onder anderen, even als in vs. 8 aldus hebben uitgedrukt: ik zeg u "DAT;" hetwelk in dit vers ontbreekt.

Ook weten wij dat de Heiland gaarne eene vraag doet, om het antwoord door den hoorder zelven te laten geven, en alzoo te dieper te laten gevoelen. Zie Luk. x: 36.

CORRESPONDENTIE.

*Aan een Lid van den Ring van George.**

Waarde Broeder,—Ontvang bij dezen mijnen dank voor de toelichting en aanvulling van het een en ander, dat zoo beknopt was medegedeeld in het officieel verslag in de *Kerkbode* van de handelingen der jongste vergadering van den Ring van George, en op welk verslag mijne beoordeeling was gegrond in het Tijdschrift *Elpis*, p. 82 en 83.

Uit uw schrijven blijkt, "dat, nadat tot narigt der leden des Rings de verslagen gelezen waren, de inhoud er van *daarna* in eene gemeente-vergadering besproken werd." Mijn vermoeden was dus niet onjuist, toen ik schreef, dat wij moeijelijk kunnen aannemen wat in het officieel verslag te lezen stond, enz. Echter kan slechts een van beide voorstellingen naauwkeurig zijn, en naar het eerste, en

* Dit schrijven, voor het vorige nommer bestemd, moest uit plaatsgebrek overstaan.

voor mij het eenige — hoe kon het anders — moest ik oordeelen. Van eene "afzonderlijke" openbare bijeenkomst is daar in het geheel geene sprake.

Het verslag van de handelingen der Ringsvergadering in het dagblad *De Zuid Afrikaan*, dat gij "tamelijk juist" acht, had ik bij het schrijven noch voor mijne oogen, noch voor mijnen geest. Ik kon mij dus van hetgeen daar gezegd is over het Zendingwerk in den Ring van George niet bedienen. Bovendien geef ik altijd de voorkeur aan het officieel verslag, dat gij *op dit punt*, tot mijn leedwezen, niet opheldert in uw schrijven.

Omtrent een verslag door den Inspector van Onderwijs, waarvan aldaar niets wordt gemeld, beweert gij, dat bij de wet niet wordt vereischt dit verslag aan den Ring, maar wel aan den Scriba van de Algemeene Synodale Opvoedingscommissie op te zenden. Vergun mij hierop te vragen: 1. Waarom het dan op de vorige vergadering aan den Ring is geschied; 2 Of de Ring, door wien de aanstelling geschiedt, dan geen regt heeft op een verslag, hetgeen o.i. door de wet wordt verzwegen, omdat die zulks als klaar en duidelijk veronderstelt; 3. Zal dan de Ring van George alleen, en wel eerst sedert 1872, op dit punt eene uitzondering zijn op de overige Ringen? Gij zult het mij, weet ik, gaarne toestemmen, dat wij niet genoeg op het gewigt en de noodzakelijkheid van het onderwijs, en ernstige maatregelen daaromtrent, bij onze kerk en hare leeraars en leden kunnen aandringen.

Ik twijfel er geenszins aan, of gij zult bij aandachtige vergelijking ontdekken, dat mijne beschouwing van de Ringshandelingen, noch door onjuistheid, noch door onachtheid in waarde verliest, en dat het officieel verslag op meer dan één punt opheldering behoeft.

Daar de Ringsvergaderingen en hare handelingen bij toeneming die aandacht trekken, welke zij verdienen, zullen de Scribas der onderscheidene Ringen de kerk eene dienst en zichzelven regt doen, door uitvoeriger en spoediger, dan in sommige gevallen geschiedt, de officiele verslagen in het licht te zenden.

Ik zal, vertrouw ik, in uwen geest handelen, en aan het doel van uw schrijven te eerder beantwoorden, indien ik dit gedeelte van mijn antwoord ter plaatsing opzend in het eerstvolgende nommer van hetzelfde tijdschrift, en zoo aan uwe ophelderingen meer openbaarheid geef............

Verblijve enz.,

S. H.

Junij, 1873.

BOEKAANKONDIGING.

Eleven years in Central South-Africa, by Thomas Morgan Thomas. London, John Snow & Co.

De Heer Thomas van het Londensche Zending-Genootschap deelt ons in dit boek zijne ondervindingen mede van "Een elf-jarig verblijf in de binnenlanden van Zuid-Afrika." In 1858 verliet hij Europa, om te arbeiden onder de Amandebele—een magtig volk, wonende ten Zuiden van de Zambezi. Tegelijkertijd werd eene zending begonnen onder de Makololo ten Noorden dier rivier; terwijl, vooral onder den invloed van Livingstone, de Engelsche Kerk werd aangespoord eene derde zending te vestigen in diezelfde digtbevolkte streken. Van beide laatstgenoemde is niets overgebleven. De vreeselijke koorts maaide spoedig meer dan een der getrouwe Evangelieboden af, zoodat hunne opvolgers verpligt waren de wijk te nemen naar andere minder gevaarlijke plaatsen. Bisschop Tozer, de opvolger van Bisschop Mackenzie, zag zich genoodzaakt naar Zanzibar te vertrekken, alwaar hij thans werkzaam is; en de Makololo-tak der zending werd verplaatst onder de Bechuana-stammen verder naar het Zuiden, in de rigting der kolonie. Eene korte en belangrijke geschiedenis van de zending onder de drie genoemde volken wordt ons door den Heer Thomas medegedeeld. Zijn eigen werk wordt meer uitvoerig beschreven, ofschoon hij slechts eenige hoofdstukken hieraan wijdt. Het grootste gedeelte van zijn boek bevat een verhaal van eene reis in de binnenlanden, eene belangrijke beschrijving van de Goudvelden, alsmede de geographische eigenaardigheden dier weinig bekende streken. De planten en dieren, die ten overvloede in de binnenlanden worden aangetroffen, zijn hier naauwkeurig beschreven, zoodat de natuurkundige zelfs vele nuttige wenken uit dit werk kan opdoen. Ook de geschiedenis der Amandebele, hunne zeden en gewoonten, hunne godsdienst en regeringsvorm, hunne taal, en in zekere mate hunne letterkundige voortbrengselen, worden hier door den schrijver behandeld. En alles in een eenvoudigen, duidelijken, ongekunstelden stijl.

Bij iemand, die in dit boek een verhaal zoekt van veelvuldige bekeeringen, of die meent dat de heidenwereld gretig het zaad des woords opvangt, kan het berigt van den heer

Thomas niets dan teleurstelling baren. De Amandabele zijn een hardnekkig volk, wraakzuchtig en wreed; en gelijk al de stammen in de binnenlanden van Afrika, leven zij van den roof. Hunne geschiedenis is eene geschiedenis van bloed, en van tranen; zelfs onschuldige vrouwen en kinderen worden door hen op hunne rooftogten niet gespaard. Wij laten den heer T. zelven spreken :—

"Daar dit volk zoo ver van alle beschaafde invloeden verwijderd is, plegen zij de schandelijkste en meest onmenschelijke daden op naburige stammen. Ten gevolge van jaarlijksche roof-expedities, zijn zij rusteloos als de zee; gedurig afwezig; hunne handen bevlekt met het bloed hunner natuurgenooten; en hun hart zoo door de zonde overmeesterd, dat zij weinig lust hebben om het Evangelie te hooren. Ik heb dikwijls met koning en volk over deze dingen gesproken, en altijd gaven zij toe, dat de Bijbelsche waarheden zeer goed en hunne daden zeer slecht waren; maar zij leefden voort in hunne zonde. Het schijnt mij toe dat zij rooven en plunderen zullen zoolang zij kunnen."

Doch ook van dit werk moet het woord gelden: "Die met tranen zaaijen, zullen met gejuich maaijen," want de Heer Thomas voegt op hoopvolle wijze er bij :—"In vele gevallen hebben wij reden te gelooven dat het eenvoudig geloof in Jezus als den Zoon Gods—den Zaligmaker der wereld—in het hart is doorgedrongen." Een terugblik op zijn elfjarigen arbeid werpende besluit hij aldus:

"Aan het einde van mijn tienjarigen arbeid, zou het mij hoogst aangenaam geweest zijn gevallen van ware geestelijke ontwaking te noemen. Maar ongelukkig heb ik niets van dien aard te berigten. Onze zending is eene mislukking, indien men verwacht te hooren van velen die hebben uitgeroepen: 'Wat moeten wij doen om zalig te worden?' of van eene kerk die gesticht is; want zulke heerlijke gevolgen zijn ons ontzegd. Ons werk was voorbereidend en hierin zijn wij geslaagd. Wij hebben iets gedaan om den slaaf te bevrijden, den onkundige te leeren, den gevallene op te heffen, den dwalende teregt te brengen, den naakte te kleeden, godsdienstvrijheid te verkrijgen onder de regering van een dwingeland, den moordenaar in zijn werk te stuiten, het land te openen voor den handel en de wetenschap, en de onheilen te verminderen, door oorlog, veelwijverij en duivelkunstenarij veroorzaakt. De taal hebben wij geleerd, toegang tot de heidenen verkregen, en den handel geopend. De beschaving maakt groote vordering en eene geheele verandering is reeds in dat land

teweeg gebragt. Deze daadzaken geven het bewijs van wat de zending te Amandabele heeft gedaan, en behooren ons aan te sporen tot meerder ernst in het werk en tot de hoop dat veel meer kan gedaan worden. Nu is de zaaitijd, daar de oogst zal komen op zijnen tijd."

Het boek is verrijkt met het portret van den schrijver, en met platen, die, ofschoon niet altijd smaakvol of sierlijk, toch bijdragen om den lezer een denkbeeld te geven van den waren toestand van zaken.

Wij wenschen het werk in vele handen te zien, en bevelen het aan, vooral aan diegenen die waarlijk belang stellen in de zending, en die zich niet met schoone theoriën te vreden houden, maar tot de werkelijkheid der dingen afdalen.

VARIA.

Geneesmiddelen tegen de Dronkenschap.—Weinigen zijn ten volle overtuigd en gevoelen genoegzaam hoe schadelijk de gevolgen zijn van een onmatig gebruik van geestrijke dranken. En toch kunnen wij de verderfelijke strekking dier treurige zonde voor beide, ligchaam en ziel, gedurig opmerken in dezulken die, daaraan overgegeven en verslaafd, een gewissen ondergang in de armen snellen.

Helaas, dat zoo weinig wordt gedaan om de menigvuldige aanleiding en verzoeking tot deze zonde te verminderen en uit den weg te ruimen, en om de gevallenen en verlorenen te behouden, onder welke er dikwijls dezulken gevonden worden, die hartelijk uit hunne steeds toenemende ellende wenschen te worden gered.

In het bekende werk van den beroemden geneesheer, Dr. Graham, "Domestic Medicine," worden eenige bladzijden gewijd aan de bespreking van de dronkenschap, uit een ziekte- en geneeskundig oogpunt, welke wij ter lezing aanbevelen.

De staat van dronkenschap wordt daar voorgesteld, en in eenige bijzonderheden aangewezen, als gelijkstandig met den eersten graad van beroerte. "Als de dronkenschap haar toppunt bereikt heeft, is er niet langer onderscheid meer tusschen deze en ware beroerte, en het vermogen van gewaarwording en beweging is grootelijks belemmerd, zoo niet geheel en al opgeheven. Indien in zulk een toestand een der kleine bloedvaten, welke door buitengewone

zwaarte op de hersens drukken, toevallig zoude bersten, is bij in gevaar van een onmiddelijken dood."

Het volgende voorschrift wordt door Dr. Graham medegedeeld, als hetwelk ten hoogste wordt geroemd door Baron Cramer, en den Duitschen geneesheer, Dr. Röth, als een kostbaar geneesmiddel tegen onmatig drinken en de dronkenschap. Dr. Röth verklaart dat het hem door dit middel gelukt is, vele ongelukkigen, beide mannen en vrouwen, die door deze zonde voortdurend zelfmoord pleegden, volkomen te genezen.

Take of tincture of columba, one teaspoonful; tincture of cascarilla, one teaspoonful; compound tincture of gentian, one teaspoonful; infusion of quassia, a wineglassful; elixir of vitriol, twenty drops.

Mix, and take twice or thrice a day; and have a jug of cold water dashed over the head every morning on coming out of bed, and the feet bathed in warm water every night. Continue this for six or eight weeks.

In de *Family Treasury* voor het afgeloopene jaar wordt op p.p. 300—307 gesproken van deze betreurenswaardige zonde, en in eene aanteekening op p. 303 sterk aanbevolen de lezing van *The Author of the Sinners' Friend*, uitgegeven door den boekverkooper Nisbet, Londen.

Daar vindt men eene levensbeschrijving van den vader van den begaafden Newman Hall, die zoo zeer was verslaafd aan deze zonde van onmatigheid, dat het in zijn geval wel geleek naar eene bezetenheid van den satan. De genade Gods heeft hem gered, en den voormaligen verlaagden zondaar in staat gesteld om zijnen God te verheerlijken, door een heilig en voor zijn evenmensch bij uitnemendheid gezegend leven.

Daar aardsche geneesmiddelen—zoo lezen wij verder—voorzeker niet moeten vernalatigd worden, zoo schrijf ik hier het voorschrift af van het geneesmiddel, in het gebruiken waarvan Vine Hall heeft volhard, gedurende omtrent zeven maanden, en hetwelk, naar den mensch gesproken, zijne verlossing heeft teweeggebragt. In een privaat kistje, geopend na zijnen dood, vond men een klein pakje waarop geschreven stond, 'De onuitsprekelijke barmhartigheid Gods aan J. V. H.' Dit pakje behelsde een klein fleschje met een weinig bezinksel, en daarbij het volgende aandoenlijke geschrift: 'Dit fleschje is een uit meer dan drie honderd, waaruit J. V. H. een toebereiden staaldrank heeft genomen in het jaar 1816. Het wordt bewaard als het mannakruikje om den weg aan te wijzen langs welken de Heer Zijnen dienstknecht gered heeft uit de woestijn—uit een vreeselijken afgrond—uit zijne ligt omringende zonde. Geloofd zij de Heer!"

Voorschrift.

Sulphate of Iron	5	Grains
Magnesia	10	Grains
Peppermint Water	11	Drachms
Spirit of Nutmeg	1	Drachm

This amount to be taken twice a day.

Terwijl sommigen ernstig uitzien naar middelen om deze toenemende zonde in haren verwoestenden loop te stuiten, en anderen ligtvaardig oordeelen over een kwaad dat duizenden ongeschikt maakt voor het aardsche leven en ongelukkig voor de eeuwigheid; terwijl sommigen het oog moedwillig sluiten voor dezen voortetenden kanker, en anderen weder stilzitten en vertragen, zoo deelen wij het bovenstaande mede, in de hoop dat meer dan een gaarne de aangewezene middelen zal aangrijpen tot redding van ongelukkigen.

Evangelisatie.—In het hart van Londen en op een van de drukste uren van den dag vergadert er elken Donderdag eene zeer groote gemeente om Dr. Joseph Parker te hooren. Hij behoort tot de Independenten, en zijne preeken worden wekelijks gedrukt onder den titel "The City Temple." Onderstaande aanhalingen uit eene dier preeken bevatten zooveel treffends dat van toepassing is op onze naderende Synodale discussien, dat wij zeker zijn dat onze lezers ons voor de plaatsing danken zullen:

"He sent princes and with them he sent Levites and with them priests and they taught in Judah and had the book of the Law of the Lord with them and went about through all the cities of Judah and taught the people."—2 Chron. xvii: 7—9.

Here we have organization, aggression, and education. We may make something useful of these points, in looking at our work, and stimulating one another in the ways of the Lord.

In the first place let us say a word about *organization.* The scheme which is outlined in the text commends itself very strongly to my judgment, because it was originated and directed by one man. I believe in a Committee of one. I should upset centralization by individuality. Once set Christian people to move and second resolutions, to propose amendments, and elaborate bye-laws, and the chances are they will forget the mainwork to which they have professedly set their hands. Ornamental committees will ruin any cause. Of course we must have organization, and to a certain extent mutual criticism; but let these be kept at the lowest point possible, and let individual strength and devotedness be encouraged to the utmost. Nothing could

tempt me to be secretary to some committees; the legislative pottering, the ridiculous fear of a hundred grim possibilities, the proud sagacity of some, and the trembling timidity of others, would disqualify me for service. Get the right man, trust him, cheer him, give him to feel that great things are expected of him, and give him further to feel that his failures will be regarded with brotherly sympathy, and you will reduce the mischief of organization to a minimum, and carry up individuality to its most effective point. Committees are not masters, but co-operators. Directors are not employers, they are the brethren of the agents and Missionaries whose labours they direct. We cannot in working out our Christian plans take the position which Jehoshaphat took in Judah, but we can work towards it. Dont let us be frightened by so-called tyranny: we are men, and men should never fear: we are Christians and Christians lose their name when they lose their love. I should be thankful if we could do without societies, but this is impossible. Society should be another name for union, and union should be the harmony of strength. Society is not organized criticism, it is organized love. Committees are not debaters, they are servants working out a holy covenant. My fear is lest we lose our sense of personal responsibility when we join committees, as some men lose their consciences when they enter joint stock-companies. Let us remember that to fight over a resolution is not to preach the Gospel, and to vote by ballot is a poor substitute for holding up the cross. The Church did most when she knew least about formal organizations, about minute books, about Committees and debates. As far as possible, let every man be his own agent and his own missionary, and let him call in the aid of societies not to lessen his own work but to give it greater breadth and power. Organization is beset with dangers. The man who has done next to nothing takes credit to himself for what has been done by the whole society: having given his threepenny piece and exasperated various officials, he says with an air of charming hyprocrisy "We have raised £1,000 this year." This is not honest. It gives a false impression It is one of the most mischievous of lies, full of self-flattery and deceit. The men who make such statements live on the reputation of others; they do not wear their own clothes; they do not stand on their own feet......

II. The commission organized by Jehoshaphat was *aggressive.* The Princes, the Levites, and Priests, "went

about through all the cities of Judah." It was an *itinerant* ministry. The men did not stand in one place and wait for the people to come to them; they travelled; they entered town after town, like an invading army, and so compassed all Judah. I am more and more persuaded that pastoral effort should be supplemented by Evangelistic effort. A pastoral ministry must never be given up. It is right in principle, it is beneficent in influence. Still we must have a *travelling* ministry as well. The Gospel is nothing if not aggressive. It must challenge attention; it must lift up its voice amongst all competitors. It does not wait for battle—it begins it. Wherever there is darkness, its glory is poured on the gloomy scene; wherever there is ignorance, it sheds the light of knowledge. A church shut up within its own four walls, singing its own psalms and enjoying its own edification, is not a church of Christ. It is a slander, it is a travesty, it is an offence to the spirit of the Cross.

It is commonly supposed that an inferior class of agents will do for Evangelistic work. This is a mischievous error. The best man would not be out of place in the poorest district as a missionary, there is no room anywhere for inefficiency. The unfurnished workman is out of place everywhere. The pioneer should be a burning and a shining light. The herald should be a man of distinctive character............

III. The commission which Jehoshaphat sent into the cities of Judah was *educational*. Those who were sent took with them the book of the law of the Lord and taught the people. What was the consequence? "The fear of the Lord fell upon all the kingdoms of the lands that were round about Judah, so that they made no war against Jehoshaphat." Religious teachers are better than armies. To magnify God is to take care of the nation. The humblest missionary may be as a mighty soldier and the obscurest prayer meeting may be as a tower of defence, high and strong. To my inexpressible grief, I find certain persons anxious to legislate the Bible out of the way, or into some exceptional hour. I resent their efforts. It is undoubtedly important to teach reading, writing, and arithmetic; but it is of infinitely higher consequence to teach the truth that saves the soul. It will be a dark day for England when the Bible is deposed to a secondary place in the education of her children............I would cheer the heart of every man whose school is illuminated by the presence of an open Bible. Your teaching will be found

to be the best in the long run; the men you turn out will be the surest explanation and defence of your system; your ornamental work may be comparatively small, but your substantial work will abide for ever. I am hot with anger, when I think of ministers of the gospel—the sworn servants of the blessed Christ—being willing that the Bible should be excluded from the ordinary exercises of our day schools. It is enough that the mere politician should take that ground—that the secularist (the man of one world and that world all dust) should set himself against the Bible—but the Gospel Minister, the man called of Christ to save the world, should never be found other wise than seeking the Christian enlightenment of the youthful mind. As Christian Churches, as Ministers of the Gospel, we have nothing to do with the teaching of reading, and writing, and arithmetic; it is only because in connection with such studies we may find opportunity to inspire young minds with Christian truth, that we are called upon as Churches to take any part in dayschool instruction.

The agents of Jehoshaphat took with them the book of the Law of the Lord and went about all the cities of Judah and taught the people. We must have a *Biblical* Ministry. We need men who are mighty in the Scriptures. The Bible is not ours but God's. The weapons are not carnal but spiritual. Stand therefore having your loins girt about with truth. The word of God is quick and powerful and sharper than any two-edged sword. We have not to make a Bible but to expound one. We do not send out clever theorists, cunning reasoners and sharp debaters. We send out men in whose hearts the word of Christ dwells richly, and to whom that word is the true strength and joy of life.

Een Contrast.—In de levensbeschrijving van Dr. John Duncan, in leven hoogleeraar aan de Free Church College te Edinburg, vindt men de volgende voorstelling door hem gegeven van het verschil in preek-methode tusschen Drs. Chalmers en Gordon. Voor onze lezers die Engelsch verstaan, schrijven wij het onvertaald over:—

"They were both one-ideaed preachers; but I used to compare the one to a showman, and the other to a huntsman. Dr. Chalmers was the showman, and his idea was the showman's box, which he set down before you, and said, 'Here's the idea.' Then he took it up in his hands, and turned it and showed it in every possible way: 'This is the top of it, and this is the bottom; this is its front, and this is its back; this is the outside, and this is the inside; so, there

you have the whole idea.' Dr. Gordon was the huntsman, and his idea was the fox which he asked you to catch: 'You cannot see it yet, but we shall search the thicket, and make sure to find it. It is somewhere in this cover; let us first beat for it on the right, next let us turn and beat the bushes on the left. It is not in it either; let us now beat straight in front. Sniff! Sniff! we have got on the right scent, we shall soon catch it now, it must be very near—Ho! there it is at last! look, that is it, the idea,'—and he closed the book just the moment before you had caught it."

De Kerk en het Parlement.—Op sommige plaatsen beginnen kerkeraads- en gemeenteleden zich de belangen der kerk aan te trekken met het oog op de aanstaande verkiezing. Vier belangrijke kerkelijk-politieke vraagstukken zullen spoedig aanhangig zijn bij de Wetgeving. Het zoogenaamde *Vrijwillig Beginsel* komt reeds eenigen tijd lang jaarlijks ter sprake. Eene verandering in de *Huwelijkswet* was in de "Assembly" reeds in discussie. Om de herroeping van de *Kerk Ordonnantie* zal over eenigen tijd bij de Wetgeving aanzoek gedaan worden. Zoowel de Regering als de kerk wordt geroepen het ernstig en moeijelijk vraagstuk der *dronkenschap* in behandeling te nemen.

Omtrent de staatstoelagen schijnt het volgende ons het eenvoudigste en regtvaardigste plan te zijn: Aan elke gemeente wordt naar hare getalsterkte eene jaarwedde toegekend, bijv., voor eene gemeente van 200 tot 500 zielen, de som van £100 per jaar; voor 500 tot 1,000 zielen en daarboven, £200. Wordt het geheele land langzamerhand onder zulk eenen regel gebragt, dan zal eene som van twintig of vijf en twintig duizend pond stg. voldoende zijn om alle gemeenten door het land te ondersteunen. Dat zal tot eene betere schikking leiden dan om hetgeen er thans gegeven wordt (£16,000) in gelijke deelen te splitsen. Zal niemand in het volgende Parlement een *anti-Voluntary Bill* indienen?

Indien de leden der Geref. kerk willen zamenwerken, hebben zij de verkiezing voor het Parlement grootendeels in hunne handen. Waarom zouden niet een of meer bekwame predikanten kunnen worden afgevaardigd naar het Parlement?

Kafferregt.—Wij vernamen dezer dagen uit de dagbladen, dat in het Magistraatshof te Dordrecht, aan de grenzen, uitspraak is gedaan in een kaffergeding volgens kafferwet, zoodat hij die het regt aan zijne zijde had, de kosten van

het regtsgeding dragen moest. Hoe vreemd ook, is dit nog het ergste niet van kafferregt en kafferwet. Wij vragen of het geoorloofd is in onze kolonie om onder eene Christelijke Regering regtsuitspraak te doen volgens heidensche wetten, en niet volgens de wetten des lands? Dit onderwerp verdient voorzeker op de eene of andere wijze de ernstige aandacht der Regering.

Eene Mahomedaansche Kerkzaak.—Onlangs diende voor het Hooge Geregtshof in de Kaapstad eene Mahomedaansche kerkzaak. Wij meenen te mogen betwijfelen of de uitspraak van het Hof in overeenstemming is met het Hollandsch Romeinsch Regt, dat hier te lande wet is, en in het kerkelijke nog al verschilt van het Engelsch Regt.

De Bezoeker.—Te Adelaide is in Julij een blaadje van vier bladzijden in quarto verschenen, dat, zooals wij vernomen hebben, kwartaalswijze het licht zal zien, en dat gratis wordt verspreid, zullende de kosten door advertentiepenningen worden goedgemaakt. Dit wordt daar echter niet gezegd, noch het plan of het doel van dit geschrift nader toegelicht, hetgeen echter langs een anderen weg kan geschied zijn. De inhoud, welken wij hier laten volgen, geeft echter een denkbeeld van wat het zijn zal: De school. — De Aanstaande Synode. — De dankzegging. — Verzoeken om kinderen te laten doopen.—Sterfgeval.—De Zondagschool.—Advertentien.

Wij hebben geene ruimte thans meer te zeggen van deze nuttige onderneming, welke wij van harte toejuichen en allen voorspoed toewenschen. Gaarne ontvangen wij verder de volgende nommers en deelen wij er nu en dan iets uit mede.

Paulus en Apollos.—Hoe dikwijls hoort men 1 Cor. iii: 6 anders aanhalen en toepassen dan hetgeen er eigenlijk geschreven staat! Wij lezen daar: "Ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt; maar God heeft den wasdom gegeven." Het is dus beide volgens de letter en den zin verkeerd om te zeggen: het is te vergeefs dat Paulus plant en Apollos nat maakt, zoo God den wasdom niet geeft.

ERRATUM.

Op p. 220, regels 7 en 8 v. o., leze men voor "klas onderwijzers certifikaat," enz.:—Voor het eerste klas onderwijzers certifikaat, een certifikaat in de literatuur van de tweede klasse.

Smuts & Hofmeijr, Drukkers, 6, Houtstraat, Kaapstad.

ELPIS.

NIEUWE REEKS.

INHOUD VAN HET EERSTE DEEL.

CORRESPONDENTIE :—

BOEKBESCHOUWING :—

VARIA :—

E L P I S.

JANUARIJ, 1874.

HOE DE ORDE DER JEZUÏTEN IS INGERIGT.

(Eene Voorlezing.)

Het Jezuïtisme is in onze dagen weder eene magt geworden, die bij den eenen haat, bij den anderen vrees verwekt. Zoo was het in de zestiende en in de zeventiende eeuw. Het is bestemd zijne bijdrage te leveren tot de verwarring en tevens ontknooping der verwarring, die in de Europische toestanden toeneemt. Geen christen, die op de teekenen der tijden let, kan met onverschilligheid de bewegingen van de orde der Jezuïten gadeslaan, vooral sedert zij in de onfeilbaarverklaring van den Paus eene zoo schitterende overwinning over de oude Katholieke Kerk heeft behaald. Ik twijfel er dan ook niet aan, of gij zult gaarne met mij willen onderzoeken hoedanig deze orde is ingerigt.

Als men verneemt dat de Jezuït de drie kloostergeloften van *armoede, kuischheid* en *gehoorzaamheid* moet afleggen—dat hij geen private bezittingen heeft, ongehuwd leeft, en tot onderwerping aan zijnen superieur zich verbindt; dan zou men besluiten dat deze orde hare plaats inneemt naast de overige godsdienstige orden der Katholieke Kerk. En toch is het zoo niet. Zij is onder de godsdienstige orden dezer kerk een nieuw verschijnsel. Zij gaat uit van een nieuw beginsel. Zij is gebouwd op een nieuwen grondslag.

Het beginsel der Katholieke vroomheid is *wereldverzaking;* dat der Jezuïten is *wereldbeheersching!*

De Katholieke vroomheid bouwt kloosters, waarin

men de wereld ontwijkt, die men heeft verzaakt; de Jezuïten stichten geene kloosters, maar bewegen zich vrij in de wereld die zij beheerschen willen.

Terwijl een broederband de monniken in 't klooster tot eene democratische maatschappij verbindt, leven de Jezuïten daar buiten onder eene absolute monarchie.

Don Inigo Loyola, de stichter dezer orde, weleer Spaansche ridder, was een vurige dweeper, maar tevens een man van overleg en berekening—gelijk alle dweepzieke hoofden van sekten zijn geweest. Niet als dweeper, maar als man van berekening, niet om zijne vroomheid aan anderen mede te deelen, maar om hen tot zijn eerzuchtig doel te gebruiken, stichtte hij zijne orde; daarom bouwde hij geen kloosters, maar collegies en seminariën.

Wat was zijn doel? Een leger bij een te brengen en te oefenen tot den strijd waartoe de Roomsche Kerk hare kinderen in de 16de eeuw opriep. Zoo min de mensch, die aan de behartiging zijner eigene belangen de voorkeur geeft, tot den krijg geschikt is, zoo min kan de monnik, die in zijn klooster aan zijne eigene zaligheid arbeidt, den krijg der kerk voeren. Loyola zelf noemde zijne orde "de Kohort, de krijgsbende, van Jezus"—Societas Jesu.*

Gelijk nu de bevelhebber zijne soldaten uit de kazernen naar het slagveld voert om daar den vijand te ontmoeten, alzoo voerde Loyola de zonen der kerk niet naar de kloosters, maar naar de wereld daar buiten, alwaar de heilige krijg gevoerd moest worden.

Hij leerde hen strijden met andere wapenen, dan waarmede in de middeleeuwen de Ridder-orden de Saracenen hebben bevochten, maar heeft zich aan hun voorbeeld gespiegeld, want ook zij waren godsdienstige orden, en gebonden aan de drie kloostergeloften.

Het was een stoute stap van Loyola om eene gods-

* Men verhaalt dat het volgende voorval hem daartoe aanleiding heeft gegeven. Op weg naar Rome om daar het Pauselijke verlof tot stichting zijner orde te verkrijgen, was het zijne bede dat de Maagd Maria den Vader mogt bewegen hem aan de bijzondere bescherming van Zijnen Zoon aan te bevelen. Ingekeerd in eene kapel langs den weg, verscheen hem de Vader met den Zoon, die een ontzaggelijk kruis droeg, en die hem dit woord toesprak: "Ik zal u te Rome goedgunstig zijn."

dienstige orde te stichten, die uitging van een beginsel dat de omverwerping was van het beginsel der oude Katholieke vroomheid. Maar hij wist wat hij deed. En hij hield vol, tot dat hij zijn doel had bereikt. Hij was een man van een onverzettelijken wil, en een ijzeren volharding. Zijne vijanden hebben het volk tegen hem opgeruid, omdat de leden van zijn genootschap niet als monniken leefden. † Paus Paulus, door deze tegenspraak bewogen, wilde dat zij de levenswijze der monniken met hare menigvuldige godsdienstoefeningen, bij name hare heilige "getijen," zouden aannemen. Maar Loyola zegepraalde over zijne tegenstanders, over het volk, en over den Paus.

De zwaarste strijd echter, dien hij voor dit nieuwe beginsel te strijden had, werd hem veroorzaakt door de leden van zijn eigen genootschap, en wel door de besten en vroomsten onder hen, die, als goede Katholieken, behoefte gevoelden, om of in een stiller werkkring te blijven, of zich in een klooster te gaan afzonderen, om daar aan hunne zaligheid te arbeiden. Hij moest zich van al het gewigt van zijn gezag bedienen, en hen bevelen, zich naar het beginsel zijner Orde te schikken, volgens hetwelk het Gode welgevalliger is, door aardsche verrigtingen anderen te dienen, dan in de afzondering tot zijn eigen heil den tijd in godsdienstige oefeningen door te brengen.

Laat mij in enkele gevallen toonen, hoe Loyola het oude beginsel der Katholieke vroomheid, dat telkenmale in de vroomste leden zijner Orde weer wilde wortel schieten, wist te bekampen en te overwinnen. Johannes III, Koning van Portugal, vond behagen in pater Gonsalez en benoemde hem tot zijnen biechtvader. De vrome priester, afkeerig van 't woelige leven aan 't hof, weigert deze eer. Loyola daarentegen, ziende wat invloed zijn genootschap daardoor verkrijgen zou, beveelt hem dezen post te aanvaarden. "Een Jezuït," zoo schreef hij hem, "moet altijd bereid zijn het welzijn van anderen te bevorderen, om het

† Zij vergeleken ze met de roofvogels, die in den regel niet zingen. De monniken zingen veel.

even of zij bedelaren of vorsten zijn.† Hij moet van geen liefdewerk zich afkeeren, of hij al geroepen wordt het te verrigten in de hospitalen, in de galeijen, in de hutten, of in de paleizen. Jezuïten zijn geene kloosterlingen, die zich tot hun eigen welzijn en genoegen mogen afzonderen; maar behooren bereid te zijn om hunne zending met dezelfde vaardigheid op alle plaatsen en onder alle standen te volbrengen." Pater Andreas Oviedo was het hoofd van 't Collegie te Candia. Bekoord door de aantrekkelijkheden van het kluizenaarsleven, vroeg hij ontslag van zijne bediening, ten einde eenige jaren in de woestijn te gaan doorbrengen. Loyola weigert dit verlof, en wel op deze gronden:—" 't Is waar, door de zwakheden der menschelijke natuur kunnen wij verkeerdheden begaan, ja zelfs in zonden vallen, te midden van de verstrooijingen van een openbaar ambt, maar wij moeten niet al te veel maken van kleine fouten, die toevallig en niet moedwillig zijn; ook mogen wij ons volstrekt niet aan werken der liefde onttrekken. 't Is edel en christelijk, niet alleen onze rust en ons persoonlijk gemak, maar ook, in zekere mate, ons waarachtig welzijn, aan de zaligheid van anderen ten offer te brengen." Franciscus Borgia, hertog van Gandia, was een invloedrijke staatsman en de voorspraak van het genootschap aan 't Spaansche hof. Innig vroom, en het openbare leven moede, wilde hij, na den dood zijner echtgenoote, zich naar de cel van den kluizenaar begeven. Innerlijk der wereld afgestorven, wilde hij ook uiterlijk met haar niets meer te maken hebben. Loyola weigert hem dit zelfzuchtig genot. Hij moest, naar zijn bevel in de wereld, de pligten blijven volbrengen, die hij tot nu toe had volbragt, " tot meerdere heerlijkheid Gods, en het heil van zielen." Hij mogt ook niet voortgaan met zijne dagelijksche bloedige ligchaamskastijdingen; " omdat"—zoo schreef Loyola hem—" God ons een ligchaam zoe wsl als eene ziel gegeven heeft, om ze beide in zijne dienst te besteden, en omdat wij zoowel van de eene als van de

† Waarom dan deed hij al wat hij kon om te voorkomen dat Lainez Bisschop van Triest, en later Kardinaal werd? Omdat Lainez voor zijn genootschap onmisbaar was! Loyola hield beide malen eene plegtige dankzegging.

andere gave aan Hem zullen moeten rekenschap geven."* Er waren er die zich er over bezwaarden, dat zij te midden hunner studiën minder tijd aan hunne gewone geestelijke oefeningen konden wijden, en dat daardoor het vuur dat vroeger in hen brandde min of meer werd uitgebluscht. Aan dezen schreef hij :—" Tot nu toe diendet gij God in den weg van stille overpeinzing en geestelijk genot; nu kunt gij datzelfde doen in den weg van arbeid en studie. Zoo uwe bedoeling is wat zij wezen moet, zullen letterkundige lessen voor u oefeningen in godzaligheid worden; een vraagstuk door u grondig bestudeerd, zal voor u zijn wat de viering van de mis voor een ander is. Eens hielden gezigten en verrukkingen u bezig; thans moeten het de lessen der taal- en redeneerkunde zijn, die u inspannen."†

Gij vraagt mij of dit niet het Protestantsche begin sel is? Geenszins! Versta de woorden van Loyola in zijn eigen geest. Het heil der zielen, de eer van God, waren voor hem hetzelfde als de *heerschappij der Roomsche kerk en de heerlijkheid zijner orde.*

De kerk was allengs als de wereld geworden. De geest dezer wereld heerschte in haar. Haar hoofd, de Paus, streefde naar de hoogste eer hier op aarde. Zijne eerzucht had zich aan de overige lagere geestelijken medegedeeld, van den kardinaal tot den parochialen priester toe. De innig vrome zielen betreurden dit. En terwijl de godvruchtigsten in de eerste eeuwen het klooster opzochten om aldaar de *wereld* te ontwijken, begaven de ernstigsten in de middeleeuwen zich derwaarts om er de *kerk* te ontvlugten. De geestelijken buiten de kloosters werden *wereldlijke* geestelijken genoemd, ter onderscheiding van hen die

* Borgia is later Generaal der Orde geworden. Toen Loyola, niet lang na zijne bekeering, door overmaat van onthouding en kastijding, zijn geweten tot rust wilde brengen, en daardoor aan den rand des grafs kwam, volgde hij denzelfden raad, dien hij aan Borgia en Oviëdo gaf. Hij besloot niet meer aan zijne zonden te denken. Hier was het punt in zijn leven waar hij had moeten doorbreken tot de zalige ervaring van de vergiffenis der zonde enkel uit genade, door het bloed van Jezus. Dan was hij een Spaansche Luther geworden!

† Toen Loyola Latijn begon te leeren, was hij hij 34 jaren oud. Het viel hem uitrest zwaar dit te doen. Toen zamelde hij de wijsheid op, waarmede hij later andere studenten diende.

in de kloosters naar een *streng godsdienstigen regel* leefden. Dit maakte de kloosters, in hunnen bloeitijd, tot een zout der kerk, tot eene voorbereiding voor eene betere, voor de Protestantsche kerk. Maar wat deed Loyola? Hij koesterde diezelfde wereldsche eerzucht, waaraan de Katholieke vroomheid in de kloosters zocht te ontkomen, als een heilig vuur in zijnen boezem, en in den boezem van anderen. Hij noemde heilig, ja bij uitnemendheid heilig, wat de echt-Katholieke vroomheid soms met grooten ernst als de onheilige oorzaak van 't verderf der kerk heeft veroordeeld. Zelf betooverd, betooverde hij anderen, en daaronder zeer vrome mannen, om te gelooven, dat de hoogste godzaligheid bestond in een leven dat gewijd was *aan de verheffing der Roomsche kerk, tot de hoogste magt hier op aarde!*

Terwijl de oude Orden bestemd waren de oefenschool eener *wereldschuwe* vroomheid te zijn, was die van Loyola bestemd de kweekplaats eener wereldbeheerschende en alzoo *wereldminnende* godsdienst te worden.

Loyola had zich van zijne wereldsche levenswijze, maar niet van zijne wereldsche eerzucht bekeerd. Zij bleef onverzadigd, en heeft in hem het ontwerp zijner Orde doen ontstaan. Pas besloten de uiterlijke wereld te verlaten, nog uitgestrekt op het ziekbed, waarop hij als gewonde krijgsman was neergelegd, vlamt zijn hart naar de hoogste eer die in de Roomsche Kerk te bereiken was. "Waarom"—zoo riep hij—"zou ik niet, met Gods hulp, den heiligen Dominicus en den heiligen Franciscus* kunnen evenaren?" En toen hij op het punt was als Generaal zijner orde in de wereld op te treden, verklaarde hij aan zijne medgezellen: "De hemel heeft voor onzen ijver Palestina gesloten. Niet te min brandt die ijver met toenemende kracht van dag tot dag. Behooren wij niet hieruit te besluiten, dat God ons geroepen heeft, niet om de bekeering van één volk of één land, maar wel van all volkeren en alle koningrijken der aarde te ondernemen?"

In de zestiende eeuw maakte God de echt Katholieke vroomheid, die van de vergoding der kerk eenen afkeer had, los van de boeijen waarin zij geslagen was,

* De twee beroemdste stichters van godsdienstige Orden.

en de Protestantsche Kerk ontstond! Loyola, daarentegen, zocht de vroomheid in de Roomsche Kerk te betoöveren en te verlokken, door het beginsel dat *hij* voorop stelde en—hij maakte haar de onheilige slavin der zelfvergodende kerk! Terwijl Gods Geest de christelijke vroomheid van het Katholieke standpunt tot een hooger, het Protestantsche, verhief, deed Loyola haar door zijn Genootschap afdalen tot het standpunt, waarop het trotsche Pausdom stond, en waaraan de vrome Katholieken zelven het verderf der kerk hadden toegeschreven. In één woord: Loyola vernederde de godsdienst tot eene onheilige wereldsche staatkunde.

De geschiedenis heeft sedert de zestiende eeuw geleerd dat de godsvrucht, als zij uit de kloosters wordt gehaald, alleen op Protestantschen, dat is, Bijbelschen grondslag bloeijen kan.

Ik zeide u, dat Loyola ten doel had, ten dienste der kerk, een slagvaardig leger op de been te brengen. Er is dan ook in zijne Orde geen andere band, die de leden tot een geheel aan elkander bindt, dan eene militaire onderworpenheid aan een militair gezag. Loyola, als ridder en krijgsman opgevoed, kent geen volmaakter band van vereeniging. Voor hem is de onbeperkte onderwerping van den mindere aan den meerdere, tot op het Hoofd, dat met onbepaald gezag is bekleed, het ideaal eener volmaakte maatschappij. Zijne Orde was bestemd zulk eene maatschappij te zijn.

Aan deze onderworpenheid gaf Loyola den schoonsten naam. Hij prees haar als den hoogsten graad van den Christelijken ootmoed en der Christelijke gehoorzaamheid.

Hij eischte deze onderwerping op grond van de stelling, dat God zelf, in den persoon van den meerdere, over den mindere heerscht, zoodat deze zich niet aan den mensch maar aan God zelven onderwerpt.

't Is waard dat ik Loyola zelf laat spreken. Ik haal het een en ander aan uit zijnen vermaarden "Brief over de deugd der gehoorzaamheid."

Hij wil dat men blindelings aan den plaatselijken superieur, gelijk deze aan den Provintiaal*, en de Provintiaal aan den Generaal zich zal onderwerpen.

* Naar de landen, waar de orde is gevestigd, wordt zij in Provintien verdeeld. Het hoofd eener Provintie heet Provintiaal.

Waarom ? " Aldus," zegt hij, " wordt die opklimmende orde bewaard, die het beginsel is van elke welgeordende regering, zoo als wij zien in de hiërarchie der engelen, in de beweging der hemelsche ligchamen, in ieder welingerigt bestuur op aarde, bij name in de kerkelijke hiërarchie, waarin alles uitgaat van den eenen Plaatsvervanger van onzen Heer Jezus Christus, en waarin de beweging, uitgegaan van het middelpunt, zich tot aan de uiterste grenzen mededeelt. Elk regeringstelsel is goed, naarmate op deze onderlinge schikking der deelen is gelet; daarentegen veroorzaakt de verwaarloozing hiervan de grootste rampen in de maatschappij. Men moet zijnen superieur gehoorzamen, niet om zijne wijsheid of deugd, maar alleen omdat hij in Gods plaats is, en met het gezag bekleed van Hem, die gezegd heeft : " die u hoort, hoort Mij." Ook mag er aan deze gehoorzaamheid niets ontbreken, om reden dat er in hem, die uw hoofd is, een gebrek is aan voorzigtigheid en beleid ; want hij maakt op uwe gehoorzaamheid aanspraak als de plaatsbekleeder van Hem, wiens wijsheid nooit feilen kan, en die alle gebreken in zijnen dienaar weet aan te vullen, wat gebrek hem ook moge aankleven."

Loyola maakt zichzelven en anderen diets, dat deze slaafsche onderwerping, die alle vrijheid en zelfstandigheid vernietigt, de edelste daad van den vrijen wil is. " Niets dat wij doen "—zoo redeneert hij—" is Gode aangenaam, dat niet volstrekt overeenkomt met den wil en den zin van hem, die Gods plaats tegenover ons inneemt. Leg af uwen eigen wil. Geef aan uwen Schepper, in den persoon van Zijnen dienaar, vrijwillig die vrijheid terug, waarmede Hij u heeft begaafd ; wijd die aan Hem toe. Acht het geene geringe vrucht van dien vrijen wil, dien gij van Hem ontvangen hebt, als gij daardoor in staat wordt gesteld, om, door zulk eene gehoorzaamheid, uwen vrijen wil geheel en al aan Hem terug te geven. Door dit te doen verliest gij niet uwen vrijen wil; maar versterkt gij hem, en brengt hem tot volkomenheid."

Hij prijst deze zelfvernietigende onderwerping als de voltooijing van het Christelijk leven† : " Door

† Pater Salmeron zeide, toen hij voor Loyola als Generaal der Orde stemde : " Hij moet de volwassenen met de vaste spijze der gehoorzaamheid voeden."

u"—aldus schrijft hij—" gansch en al te schikken naar Gods wil, zoo als die wordt uitgelegd door hem, die voor u Gods plaats bekleedt, zijt gij zeker dat uw wil in overeenstemming is met den veiligsten regel van wat regt is. Die zich onvoorwaardelijk aan God willen wijden, moeten aan Hem niet alleen hunnen wil, maar ook hun verstand opofferen. De hoogste trap der gehoorzaamheid wordt bereikt door hem, die niet alleen wil, wat de superieur wil, maar ook denkt zoo als hij denkt, en zijn eigen oordeel onderwerpt aan dat van den superieur, voor zoo ver het aan den vromen wil mogelijk is het verstand daartoe om te buigen. De edele eenvoudigheid, die het kenmerk is eener blinde gehoorzaamheid, gaat verloren, zoodra wij vragen of wat ons bevolen wordt regt of verkeerd is; of als wij het den Superieur kwalijk nemen, dat hij ons iets beveelt, wat ons niet aangenaam is. Ook gaat de ootmoed er door verloren, want die zoo handelt, gehoorzaamt slechts ten deele, terwijl hij zich ten deele boven zijnen Superieur verheft."

Hij geeft drie regelen aan de hand, die dienen moeten tot eene hulp om in dezen ootmoed te vorderen: "ten eerste, in den Superieur niet den mensch te aanschouwen, die onderhevig is aan dwalingen en ellendigheden, maar Christus zelven, die de volmaakte wijsheid, onbeperkte goedheid en oneindige liefde is; ten tweede eene hartelijke bereidvaardigheid aan te kweeken om altijd al zijne bevelen gereedelijk te volbrengen; ten derde, in het hart vast te stellen, dat het bevel van den Superieur, wat hij ook moge gebieden, het bevel en de wil van God is."

Om mij van Loyolas eigene woorden te bedienen: de volmaakte gehoorzaamheid maakt het lid der orde, tegenover zijnen Superieur, als een *lijk* en een *wandelstok*.

Loyola heeft door de wijze, waarop hij de orde heeft geregeerd, aan zijne opvolgers getoond hoe zij hun gezag zonder aanzien van persoon hebben te handhaven. Zijn woord was een bevel Gods voor mannen, die ver boven hem uitstaken in vroomheid en bekwaamheid. Ik heb u reeds de gevallen van Gonsalez, Oviëdo en Borgia gemeld. Laat mij nog een merkwaardig geval er aan toevoegen. Lainez

was een der eerste jongeren van Loyola; langen tijd zijn trouwe gezel; in 't zamenstellen van de Grondwet der Orde zijne uitstekende hulp; op het Concilie van Trent zijn bekwame vertegenwoordiger; later zijn onmiddelijke opvolger. Toen Loyola hem tot Provintiaal van Italië benoemde, verklaarde hij, dat hij liever eenen tijd in de eenzaamheid met God zou willen doorbrengen. Loyola bestrafte hem over deze zelfzuchtige begeerte, en schreef aan hem: "Zeg mij, welke straf zijt gij gewillig te ondergaan, om te boeten voor de verkeerdheid, van op iets aan te dringen, in 't belang van uw eigen welzijn?" Lainez verklaarde tot elke straf bereid te zijn, zelfs het werk van een keukenjongen te doen. Loyola, willende hem eene te diepe vernedering sparen, beval hem, tot uitdelging zijner schuld, op zijne knieën een kort begrip van de Katholieke Theologie te vervaardigen, geschikt om in den strijd tegen de ketters te worden gebruikt. De magt om anderen te beheerschen was een merkwaardig talent in Loyola.

Hij liet geene gelegenheid voorbijgaan om de leden van zijn Genootschap te leeren, hoe de les der gehoorzaamheid, zoo als hij die opvatte, te beoefenen. Zendt hij, bijvoorbeeld, iemand naar Sicilië om aan 't hoofd van een Collegie aldaar te staan, dan moet deze verklaren dat hij op 't bevel van zijnen vader en meester, in wien hij Gods wil verneemt, even bereid is naar Indië als naar Sicilië of waar dan ook heen te gaan. Wordt iemand aangesteld om de hoogere vakken in de letterkunde te onderwijzen, dan moet hij zijne bereidwilligheid betuigen, om op den wenk zijns meesters het onderwijs te staken en het laagste werk in 't huis te verrigten; of, naar diens wensch, eenig ander vak te onderwijzen, hoezeer dat ook met zijn natuurlijken smaak en aanleg in strijd moge zijn.

Loyola wilde dat deze onderworpenheid het kenmerk en de roem van zijne orde zou zijn. "Wij mogen," zoo sprak hij, "zonder spijt ons door andere godsdienstige orden zien overtreffen, in het vasten en waken en in strenge onthoudingen. 't Is mijne begeerte dat allen, die in ons Genootschap zich aan de dienst van God wijden, zich zullen onderscheiden door eene ware en volmaakte gehoorzaamheid, door het afstand doen

van hun eigen wil en verstand. Ik wensch dat ieder echte zoon dezer Vereeniging inzonderheid hieraan zal gekend worden, dat hij niet den persoon aanmerkt dien hij gehoorzaamt, maar in hem den Heere Jezus zelven."

't Is Loyola's meesterstuk, dat het hem naar dit beginsel is gelukt, een genootschap te stichten, dat als een leger vast aaneengesloten en gemakkelijk te bewegen is. 't Is, zoo als een vermaard Jezuït heeft gezegd: "De wil van een enkel individu kan het gansche genootschap her- en derwaarts bewegen, en de wendingen bepalen van dit talrijke ligchaam, dat wel gemakkelijk bewogen, maar met moeite geschokt kan worden."‡

't Is het voorname kenmerk van Loyola, als de stichter zijner orde, dat hij in alles slechts één doel voor oogen heeft gehad, en alles daaraan heeft weten dienstbaar te maken. Zoo wordt niemand als lid der orde opgenomen, hoe vroom hij ook zij, wien het aan de noodige ligchaamskracht en geestesgaven ontbreekt, om den strijd dezer Orde mede te strijden, haren arbeid mede te verrigten. En, al bevelen hem zijn ligchaamskrachten en geestesgaven aan, is zijn *wil* wat al te onafhankelijk en zelfstandig, ook dan blijft de toegang tot de orde voor hem gesloten.

Maar hoe zal men dit laatste te weten komen? Daartoe dienen de zoogenaamde "*geestelijke oefeningen,*" die ieder kandidaat tot het lidmaatschap gedurende vier weken, aan de hand van eenen ervaren leidsman—eenen Jezuït—moet doorgaan. Deze leidsman heeft alzoo overvloedige gelegenheid om het karakter van zijnen kweekeling te doorgronden. Meent hij in hem eenen gewenschten persoon te hebben gevonden, wil de Generaal, op zijn berigt, hem in 't genootschap opnemen, dan moet de kandidaat zich met lijf en ziel overgeven aan

‡ Thus the Order of Jesus had, within a few years, been founded and placed upon a firm basis in different parts of Spain, Portugal, France, Germany, Italy, Sicily and India; and in a short time the General held in his hand the wires of a machine moving with little friction and no noise, and which stretched itself nearly over the entire area then covered by the Romish Church, and at some points it extended beyond that limit. It was a machine, that was new in its materials, close in its fittings, nowhere worn, and which was kept in motion by the volitions of a single mind."—Taylor.

het Genootschap, zoo als de mensch zich alleen aan God mag en kan overgeven. Verneem het plegtige toewijdingsgebed, dat, zoo het God alleen bedoelde, tot de schoonste gebeden van dien aard behoort :—" Ontvang, o Heer, mijne geheele vrijheid; neem aan mijn geheugen, mijn verstand, mijn ganschen wil, al wat ik heb of bezit, dat Gij mij gegeven hebt. Ik geef dit alles aan u terug, en lever het u over, om geheel en al door uwen wil geregeerd te worden. Geef mij alleen de liefde tot u, met uwe genade, en ik ben rijk genoeg en begeer niets meer."

Zes jaren lang blijft men novitius, waarvan de vier laatste jaren geheel gewijd zijn aan 't onderwijs en de opvoeding die men in een der huizen dezer orde geniet.

Zoodra de novitius de Orde is ingetreden, leert hij aan haar al zijne genegenheden te wijden. Hij moet alle levende banden breken, die tot nu toe om zijn hart gestrengeld waren. Hij heeft geen vaderland meer, welks welzijn hij met voorliefde zoeken mag.§ Hij heeft geene bloedverwanten meer. Alle briefwisseling met hem heeft een einde, en hij mag van hen niet meer zeggen, ik *heb*, maar ik *had* een vader en moeder, broeders en zusters. 't Is hem verboden met een ander lid der Orde eene bijzondere vriendschap aan te knoopen. De zaak van zijn Genootschap moet alles zijn voor den Jezuït, gelijk die des vaderlands alles is voor den krijgsman op het slagveld.

En om te voorkomen dat de novitius toch in eenen anderen geest zich ontwikkele, dan die in deze Orde past, daartoe dient vooral de biecht. In dit Genootschap is de biecht niet meer wat zij in de oude Katholieke Kerk bestemd was te zijn, en nog in de Roomsche Kerk zijn kan. Daar toch kiest de biechtzoon zelf zijnen biechtvader, zoodat een persoonlijke band tusschen beiden, en een vaderlijke leiding door den biechtvader mogelijk is. Hier, daarentegen, ontvangt men zijnen biechtvader, is men verpligt op vaste tijden bij hem te biechten, en de diepste roerselen van het gemoed aan zijnen kouden en bespiedenden

§ De Generaal der in Rusland herstelde Orde verklaarde in 1811 aan den Keizer: " Zoodra buitenlanders in onze Orde opgenomen worden, kennen zij geene andere grondbeginselen, geene andere belangen, dan die des Genootschaps, waarin zij onherroepelijk zijn ingelijfd."

blik open te leggen. Wordt in den biechtzoon eene fout ontdekt van eenigzins ernstigen aard, dan wordt hiervan aan den Generaal kennis gegeven, van wien alsdan zoowel de straf als de absolutie afhangt!

Nog meer. De novitius wordt door al de overige leden die met hem zamenwonen bespied, bij name door hen die hem in zijne wandelingen, bij beurte, moeten vergezellen. Van alles wat in 't oog valt moet men aan den Superieur kennis geven, opdat hij het karakter van den novitius zoo grondig mogelijk leere kennen. De novitius van zijnen kant verbindt zich de verspieder der overigen te zijn. Allen zijn gehouden op elkander te letten.

Deze weerkeerige bespieding is een der kenmerken van deze orde. Loyola achtte het van 't uiterste belang dat de Generaal zijne mannen kent, en niet mistast als hij ze tot den eenen of anderen post roept. Ieder moet als krijgsman op zijne eigene plaats in de gelederen den krijg medevoeren. Elk Hoofd van een Huis moet eenen katalogus aanhouden, met de namen, den ouderdom, de studiën, de bezigheden, de geschiktheden van allen die onder hem staan, en moet met zijn jaarlijksch verslag dien katalogus aan den Generaal der Orde toezenden. Hij zelf—het Hoofd van 't Huis—wordt op zijne beurt bespied. Niet alleen heeft hij zijne raadslieden, in overleg met wie hij heeft te handelen, maar ook eenen van hem onafhankelijken "monitor" die hem aan zijne pligtsvervulling herinneren, daarop letten, en daarvan verslag geven moet.

Die met de taak van het onderwijs zijn belast heeten *scholastici*. Ze zijn de tweede klas der leden dezer orde. Eer de novitius een scholasticus wordt, gaat hij weêr de "geestelijke oefeningen" door, en verbindt hij zich andermaal allerplegtigst aan 't Genootschap.

Zoo is het ook met hen die in de derde klas worden opgenomen, en *coadjutores* (helpers) heeten. Deze zijn met andere gewigtige bedieningen belast. Ook die niet voor altijd leden van 't Genootschap willen zijn, kunnen voor eenen tijd coadjutores worden.

De gewigtigste klas onder de leden heet *professi* (belijders). Ook zij moeten weêr vooraf de geestelijke oefeningen doorgaan. Zij nemen benevens de drie ge-

noemde godsdienstige geloften nog eene vierde* op zich, waarbij zij zich verbinden den Paus onbepaald te gehoorzamen in elke zending waartoe het hem moge behagen hen te gebruiken.† Hij bezigt ze echter niet zonder overleg met den Generaal der Orde. Ook blijven zij, als leden der Orde, den Generaal onderworpen. Het genootschap heeft bij deze vierde gelofte veel gewonnen; het is daardoor de gunsteling der Pausen geworden, en heeft hen van deze orde als van hunnen onmisbaren steun afhankelijk gemaakt. De confessi zijn eerst, in vollen zin, leden van 't genootschap. Hun invloed is groot. Ze zijn de uitstekendsten onder de uitstekenden. Zij bekleeden de aanzienlijkste posten. Ze zijn, onder anderen, de monitoren van wie wij zoo even gewaagden, en de provintialen. Door hen regeert de Generaal de Orde. Ze zijn in 't genootschap, wat de officieren zijn in het leger, de edelen in de monarchie, de bisschoppen in de kerk. Ze zijn priesters—de eenige leden die het zijn,‡ en hierdoor reeds is hun invloed groot. Immers niet alleen zijn ze de biechtvaders in hun genootschap, maar ook daarbuiten van aanzienlijke vrouwen,§ van vorsten en vorstinnen. Zij maken te zamen de Generale Congregatie uit, die bijeen komt, als de algemeene belangen van 't genootschap het vereischen. Zij kiezen den Generaal, in een gesloten conclaaf, terwijl zij niets dan brood en water genieten, tot dat de keus is geschied.

De Generaal wordt voor zijn leven gekozen. Men verklaarde, bij de keuze van den eersten Generaal,

* Paus Paulus III prees de vierde gelofte als "bij uitnemendheid berekend om den ootmoed, de dooding van het ligchaam der zonde en de ten onder brenging van den wil te bevorderen; en vermaant hen die deze gelofte deden om alles aan God, den Paus, en zijnen Superieur over te laten. Toen in 1543 de pauselijke goedkeuring dezer orde werd vernieuwd, liet de Paus twee muntstukken slaan met de opschriften "de poorten der hel geopend" en "de veiligheid van Rome en het volk."

† De ridders der ridderorden deden ook eene vierde gelofte—die van voor de pelgrims te zullen krijgvoeren.

‡ Hoewel Pius V gewild heeft, dat ook van de andere leden tot priesters zouden gewijd worden.

§ De Jezuiten-priester mag niet de biechtvader eener vrouw wezen, tenzij zij van aanzienlijke geboorte is, of zich jegens het genootschap verdienstelijk heeft gemaakt.

Loyola, "dat het Genootschap was ontworpen en gesticht, met het bepaalde doel, om groote plannen ten uitvoer te brengen, die eene lange reeks van jaren vereischen tot hunne ontwikkeling en voltooijing; zoodat de Generaal regeren moet in 't geloof dat alleen de perken van zijn leven de perken zijner heilige eerzucht zijn." Hij heerscht onbeperkt. Hij houdt de draden van het gansche weefsel in zijne eigene hand. Hij is de opperbevelhebber, die den veldtogt regelt, en de troepen in beweging zet. Hij neemt op in de orde, en zet daaruit, wie hij wil; en zonder zijn verlof mag niemand eene betrekking buiten het genootschap aanvaarden.

Het zou echter te gewaagd zijn geweest, om den Generaal zonder eenen Raad te laten. Als maar één weet hoe de machine te hanteren, dan zou zij in de war geraken, zoodra die eenige, misschien door een plotselijken dood, van het tooneel werd verwijderd. Bovendien moet niet ook de Generaal worden bespied? Is hij niet een feilbaar mensch? Kan hij niet struikelen, en, in zijne struikeling, de dierbaarste belangen van het genootschap in gevaar brengen?† Loyola heeft in dit en dergelijke gevallen voorzien. Hij heeft den Generaal eenen raad van vier "adviseurs" toegevoegd,‡ en bovendien eenen "admonitor," die hem dagelijks herinneren moet aan wat door hem dient gedaan te worden. Deze adviseurs roepen, als zij het noodig oordeelen, de Generale Congregatie te zamen. Dit geschiedt echter zeer zelden.§ Zij kon anders voor een krachtig bestuur hinderlijk worden. Ook is het niet mogelijk dat vele professi haar bijwonen. Bij den dood van Loyola waren van de 1,000 leden slechts 35 professi, en van dezen konden slechts 25 aan de vergadering deel nemen. 't Is voor een krachtig be-

† In zulk een geval moet de Generale Congregatie naar de misdaad onderzoek doen zonder haar bekend te doen worden.

‡ Een dezer assistenten van den Generaal verklaarde in de vorige eeuw: "Het is eerst sedert mijne komst alhier, dat ik iets versta van den aard van ons genootschap. Het bestuur er van is eene afzonderlijke wetenschap, waarvan zelfs de Provintialen niets weten. 't Is noodig op den post te zijn, dien ik nu bekleed, om haar te beginnen te verstaan."

§ Hoewel Paulus Clemens VIII wilde dat zij alle drie jaren zou vergaderen.

stuur niet wenschelijk dat het anders ware: zooveel hoofden, zoo veel zinnen.

Zoodra de Generaal gekozen is, vallen de professi voor hem op de knieën, om hem alzoo als Gods plaatsvervanger, aan 't hoofd der orde, te huldigen. Hij mag die huldiging niet weigeren. Zij geschiedt niet aan hem, maar, in zijn persoon, aan God.

Ziedaar dan u een overzigt gegeven van de eigenaardige inrigting dezer Orde.

Gij hebt waarschijnlijk bij het vernemen van het een en ander tot uzelven gezegd: geen wonder dat deze Orde zulk eene magt heeft uitgeoefend, en nog blijft uitoefenen!

De oppervlakkige zou echter bij het vernemen van de onbeperkte onderwerping, die dit Genootschap van zijne leden eischt, kunnen denken dat zij met hunne vrijheid ook hunne geestkracht verliezen. Maar, zeg mij, waar zien wij den mensch zoo zeer al zijne kracht op één punt zamentrekken, als juist in het strijdende leger, waar de krijgsman geen anderen wil en oordeel volgt dan van zijnen bevelhebber? En wie wordt meer ontvlamd door de zaak waarvoor hij strijdt, de held die zijn leven aan zijn vaderland ten offer brengt, of de dweeper, die, ligchaam en ziel aan een menschelijk stelsel overgevende, waant zich aan zijnen God te wijden?

Maar, gelijk in 't leger, zoo zijn ook in deze Orde kracht en zwakheid geëvenredigd naast elkander. Laat de strijd zijn afgeloopen, en hoe beteekenloos wordt de soldaat voor 't vaderland? Zoo ging het ook met deze orde. Zoodra zij op hare lauweren begon te rusten, verloor zij hare eerste geestkracht, werd een voorwerp der algemeene verachting, en—wat men eens onmogelijk had gewaand—gedurende meer dan eene halve eeuw ontbonden.

Maar de dagen van strijd zijn voor haar terug gekeerd. Zij heeft hare jeugd vernieuwd. Zij is moedig als een held. Zij is bereid aan hare vijanden den zwaarsten en bangsten slag te leveren. Zij rekent op de overwinning en is overmoediger dan ooit.

Doch wij loopen ons vooruit, en hebben voor ditmaal genoeg gezegd.

DE GELOOFSPREDIKING.

Aan den Schrijver van "De Geloofsprediking" in Elpis No. 3, 1873.

WAARDE BROEDER!

In het gesprek dat wij onlangs hadden over een stuk in het vorig nommer van het tijdschrift *Elpis*, verzocht gij mij, openlijk mede te deelen de bezwaren die ik had tegen sommige van uwe beschouwingen. Ik wil mij nu neerzetten om aan dat verzoek te voldoen, in de hoop dat wij malkander daardoor beter zullen leeren verstaan, zoowel waar wij overeenstemmen, als waar wij verschillen, en dat door middel van zulke bespreking wij de Waarheid Gods in hare onbeschrijfelijke heerlijkheid des te beter zullen leeren kennen. Het is toch mijne overtuiging dat veelal wat genoemd worden eenzijdige opvattingen juist het bewijs zijn dat de waarheid zelve te groot is om in den geest van een enkele volkomen gevat of uitgedrukt te worden. Ieder kan op zijn best slechts van die zijde getuigenis geven van welke zij hem heeft aangevat; in de vergelijking en zamenvoeging van verschillende beschouwingen wordt hare veelzijdige volmaaktheid ontdekt. Het is dit beginsel dat mij ootmoedig maakt in het besef dat ik de waarheid nog niet in hare geheele volmaaktheid weet uit te drukken, maar tevens vrijmoedig om anderen aan te wijzen waar het mij voorkomt dat het hunne voorstellingen ontbreekt aan den vollen rijkdom der Waarheid Gods.

De bezwaren die gij hebt tegen de Geloofsprediking van zekere geschriften, en enkele preeken, die gij gehoord hebt, zijn de volgende:—

1. Zij geeft te uitsluitend klem aan het woord *Geloof*, terwijl het woord *Bekeering* te zeer op den achtergrond blijft.

U

2. Bij zulk eene Geloofsprediking schijnt men te ver te gaan in zijne vrees om Wet, in plaats van Evangelie te prediken.

3. Zij loopt gevaar, waar zij op het verpligtende van een dadelijk geloof drukt, den hoorder te laten vergeten dat het geloof niet het eigen werk van den mensch is, maar een gewrocht van Gods Geest in hem.

1. Wat nu vooreerst de Prediking der Bekeering betreft, moeten wij, om niet in een woordenstrijd te vervallen, elkander wel verstaan. Naar het mij voorkomt, gebruikt gij het woord Bekeering in veel ruimeren zin dan ik, of, als ik mij niet vergis, dan de Bijbel dit doet. Gij zegt "van bijna iederen Apostolischen Zendbrief is het eerste deel gewoonlijk leerstellig, het tweede deel zedekundig. Anders uitgedrukt, is de eerste helft van den Zendbrief eene verklaring van den eisch: "Gelooft het Evangelie;"—*de tweede helft eene uitbreiding van den eisch: Bekeert u."* Gij meent dat in de Zendbrieven tot de geloovigen de eisch wordt geuit en uiteengezet: "Bekeert u," en gij wilt dus dat ook wij tot de geloovigen telkens komen zullen met de inscherping van den eisch: "Bekeert u."

Deze voorstelling rust, naar het mij voorkomt, op eene verwarring van de begrippen Bekeering en Heiligmaking, en in dezen zin wil ik gaarne bekennen dat ik, voor zooverre ik hopen mag, waarlijk een geloofsprediker te zijn, de Bekeering niet predik.

En ik meen dat ik hierin Gods Woord aan mijne zijde heb. Als ik de teksten naga waar het woord Bekeering voorkomt, en die vergelijk met die gedeelten van de Schrift waar het woord Bekeering niet wordt gevonden, dan kom ik tot het volgende resultaat:—

Dat van Bekeering in het Nieuwe Testament altijd wordt gesproken niet als *een werk dat voortgezet moet worden,* maar *als eene daad die in eens afgedaan is.* Zoowel waar de roepstem komt, "Bekeert u," als waar het berigt wordt gedaan, "Zij bekeerden zich," of de bekeerden worden toegesproken, "Gij zijt bekeerd," wordt gesproken als van eene daad die in eens is afge-

daan. Noch in de Handelingen der Apostelen, noch in de Zendbrieven, waar wij toch de leering des Geestes voor de geloovigen hebben, wordt *een enkele maal* aan de geloovigen gezegd dat zij zich voortdurend bekeeren moeten. "Gij zijt bekeerd," dat wordt meermalen gezegd. Maar juist daar waar blijkt dat deze bekeering nog geen toestand van volmaaktheid is, en waar het dus zoo natuurlijk zou geweest zijn om te zeggen "Bekeert u wederom, Bekeert u op nieuw, uwe bekeering moet voortgezet worden," daar wordt zoodanige uitdrukking nimmer gebruikt. Er wordt gesproken van struikelingen en van afwijkingen, maar deze geven nimmer aanleiding tot de uitdrukking: "Bekeert u op nieuw." De bekeerde wordt aangespoord tot een leven in de heiligmaking, tot waakzaamheid, tot gebed, tot geloof, tot strijd, tot vooruitgang, maar nimmer tot bekeering. Is dit niet een sterk bewijs dat het eene onnaauwkeurigheid is te spreken van het praktische deel der brieven als eene uitbreiding van den eisch: "Bekeert u?" Ware het niet juister te zeggen: "Zij zijn de ontvouwing van den eisch: Weest heilig?" Met overgave aan den Heer was hetgeen dōor den eisch "Bekeert u" werd gevorderd, eene afgedane zaak. Wat nog ontbreekt en gezocht moet worden, begrijpt de Schrift onder het woord Heiligmaking.

In den loop van ons gesprek voerdet gij mij twee Bijbelplaatsen tegen ter verdediging van uw gevoelen. Het woord tot Petrus, "Als gij bekeerd zult zijn, versterk uwe broeders," en de roepstem tot den gemeente van Efeze (Openb. ii: 5; iii: 19), "Gedenkt van waar gij uitgevallen zijt en bekeert u," zouden bewijzen dat ook tot geloovigen bekeering gedurig moet gepredikt worden.

Maar zouden deze plaatsen niet, wel bezien, juist het tegenovergestelde bewijzen? Hebben wij niet in Petrus en de gemeente van Efeze geloovigen in een toestand van bepaalde afkeerigheid? Zij hebben zich weder van den Heere en zijnen weg afgekeerd, en tot hen moet de eisch eener bepaalde bekeeringsdaad komen: "Keert weder! gij afkeerige kinderen." En wanneer nu enkel in deze twee bijzondere gevallen de eisch wordt gevonden, maar daarentegen in de gewone vermaningen tot geloovigen, die, al is het met zwakheid

en struikeling, toch op den regten weg wandelen, de wekstem tot bekeering niet wordt gedaan in verband met de dagelijksche zonden die hen aankleven, zijn wij dan wel geregtigd om te zeggen dat de prediking tot geloovigen die der Heiligmaking behoort te zijn, en niet der Bekeering? Volgens de Schrift is de prediking der Bekeering voor de onbekeerden of de afgekeerden, niet voor den geloovige die, zij het ook, in onvolmaaktheid voortworstelt op den regten weg.

Ik weet dat gij mij zeggen zult dat in de godgeleerdheid het woord Bekeering veelal in den ruimeren zin wordt genomen. Ik wil dit toestemmen, maar meen dat juist hierin de godgeleerdheid zich van de Schrift wel mogt laten leeren. Dan zou er niet die verwarring of vereenzelviging van Bekeering en Heiligmaking zijn, die zoo vaak plaats vindt. Neem bijv. van Oosterzee. Ik sloeg zijn Dogmatiek op om eene definitie der Bekeering. Ik las daar, *"Zij omvat in haren aard niet minder dan eene volstrekte vernieuwing van het uit- en inwendig leven."* En wat zegt hij dan van de Heiligmaking? *"Zij bestaat in de voortgaande vernieuwing van het in- en uitwendig leven."* De Bijbelsche verscheidenheid in het gebruik van Bekeering en Heiligmaking wordt hier zeker niet teruggevonden.

Uit het bovenstaande ziet gij het eerst waarin ik van u verschil. Voor zooverre de geloofspredikers niet in den regel tot de geloovigen (slechts het geval van afkeerigheid van God uitgezonderd) den eisch der Bekeering rigten, meen ik dat zij handelen naar het voorbeeld der Heilige Schrift. En voor zoover mijne ondervinding zich uitstrekt, zal men bij de Geloofspredikers de voorstelling der Heiligmaking, als onmisbaar en mogelijk, nog meer aantreffen dan bij de Bekeeringspredikers. Niets is er dat zoo natuurlijk leidt tot de prediking der Heiligmaking als de prediking van een levend geloof.

Maar nu blijft de vraag overig, of, in den beperkten zin waarin ik het woord Bekeering naar de Schrift meen te moeten verstaan, als die in- en uitwendige verandering die de eerste daad van het zaligmakend geloof voorafgaat of onmiddelijk vergezelt, of in dezen zin onze geloofspredikers zich niet schuldig maken

aan de eenzijdige voorstelling van geloof, met voorbijgaan of verzwijgen van den eisch der Bekeering. Om het antwoord op deze vraag te kunnen geven, moet het volgende wel in het oog gehouden worden.

Volgens de Schrift maken Bekeering en Geloof één geheel uit, en wordt het eene nimmer zonder het andere gevonden. Gij zult mij echter wel toestemmen dat, naar verschil in de geaardheid of de levensleiding van den mensch, het eene weleens zoo zeer op den voorgrond kan staan, dat het andere, hoewel daarin opgesloten, niet merkbaar te voorschijn komt.

Er kunnen zijn tijden, omstandigheden, gemeenten, personen, waar de prediking van Bekeering op den voorgrond gesteld moet worden, om den weg te bereiden voor de prediking des geloofs. Zoo wordt in de Handelingen en Zendbrieven, waar van de vijandige Joden of de heidenen wordt gesproken, vooral op de Bekeering de klem gelegd (zie vooral Hand. ii: 38; xiv: 15; xvii: 30; xxvi: 17, 18; 1 Thess. i: 9). Er komen daarentegen gevallen waar van de bekeering gezwegen wordt, en het geloof alleen genoemd wordt als de weg der zaligheid. Dit vindt vooral plaats bij degenen in wie het voorbereidend werk des Ouden Testament bekeering had gewrocht, en die dus vooral behoefte hadden aan de prediking des geloofs. Voorbeelden zijn de Kamerling en Cornelius, tot wie niet van bekeering maar van geloof werd gesproken. (Hand. viii: 37. x: 43.)

Gij zult mij ook wel toestemmen dat in de gemeenten van ons land, waar het Evangelie zuiver was verkondigd geworden, het denkbeeld diep in het gemoed van de welgezinden was ingeprent, dat zonder bekeering niemand den hemel kón ingaan. En dat het andere denkbeeld, dat de zaligheid aan het geloof als eene vrije gave zonder waardigheid of werken dadelijk wordt gegeven, geenszins even duidelijk was. Er waren duizenden van heilbegeerigen die jaren lang op den weg der bekeering gewandeld hadden, en wien het toch ontbrak aan het inzigt in het regt dat de mensch heeft tot dat geloof waardoor hij de aangeboden genade aanneemt, en wezenlijk in bezit krijgt. Iedereen die met den toestand onzer gemeenten bekend is, weet dat er honderden, ik mag wel zeggen duizenden, zijn, voor

wie de geloofsprediking door woord of geschrift geweest is de opening van de deur door welke zij waarlijk ingegaan zijn en zalig zijn geworden.

En wanneer gij nu vreest dat de geloofsprediking te zeer bij uitsluiting het geloof alleen verkondigt, dan wil ik daarop een dubbel antwoord geven. *Eerst* dat om het geloof in zijne eenvoudigheid en zijne vrijheid duidelijk te maken voor degenen die in de strikken van een verkeerd-begrepen wettischen bekeeringsweg gevangen waren, het onmisbaar noodzakelijk is een tijd lang het "Geloof in den Heere Jezus" te herhalen, en de aandacht daarbij uitsluitend te bepalen. Ik weet van geen traktaatje van welks gezegende uitwerking ik zoo vele bewijzen gehoord heb als No. 1 van de reeks der Bijbelvereeniging "*Het Geloof.*" Het was voor meer dan één de eerste bode om ze te doen begrijpen dat zij vrijheid hadden Jezus aan te nemen, juist omdat het voor het oogenblik van de bekeering zweeg, om de bekommerden, die, zonder dit te weten, den weg der bekeering (des berouws, en der Godzoekende heilbegeerte) bewandelen, tot geloof te helpen. Maar dan wil ik *verder* gaarne toestemmen dat het zeer wel mogelijk is dat er tijden en gemeenten zijn, waar in de prediking de klem meer op de Bekeering dan op het Geloof gelegd moet worden. Maar dan zou ik gaarne uw oordeel over de Geloofspredikers eenigzins gewijzigd willen hebben. In dier voege namelijk, dat het duidelijk uitkomt dat uwe aanmerking niet de bepaalde Geloofsprediking zelve geldt, maar slechts de vraag naar de bijzondere behoeften van bepaalde tijden en gemeenten, waar de Prediking der Bekeering (het braken van een braakland) de eerste behoefte is. En verder met de bijvoeging of het vernemen van eene heldere Geloofsprediking bij de Bekeeringspredikers dan in het geheel niet opmerking verdiend heeft. Het is toch wel juist de volhartige erkentenis van de waarde der Geloofsprediking, die ik wel eenigzins in uw schrijven mis, waardoor uwe opmerking omtrent hetgeen gij in enkele gevallen mogt missen, ingang zal vinden.

2. Uw tweede bezwaar is omtrent de Wetsprediking —de Geloofspredikers schijnen u er voor bevreesd te zijn.

Naar uwe ondervinding zijn degenen die niet bij uitnemendheid Geloofspredikers gerekend worden, getrouwer in de prediking der Wet dan die wel. Ik moet bekennen dat mijne beperkte ondervinding mij niet tot dezelfde slotsom had gebragt.

Dat wij ook hier het onderscheid maken tusschen de prediking der Wet tot de geloovigen en de onbekeerden.

Wat nu het gebruik der Wet voor den geloovige betreft: de geloofsprediker ziet in de Wet de eeuwiggeldende openbaring van den wil van God, die hare hoogste eere daarin heeft dat Christus haar heeft vervuld, en dat Zijn Geest haar overschrijft in het hart der wedergeborenen. Op de vraag die gedaan wordt: "Doen wij de Wet te niet door het Geloof?" antwoordt hij volmondig, "Dat zij verre; maar wij bevestigen de Wet."

En toch zal hij welligt de wet eenigzins anders prediken, dan degene die aan eene altijddurende bekeering vasthoudt. Hoe meer hij de heerlijkheid van het geloof verstaat, des te meer verstaat hij hoe het geloof Christus als de inwendige vervulling der wet mag aangrijpen, en het is bij voorkeur uit dit oogpunt dat hij de wet predikt, als eene schaduw, welker verwezenlijking en volle waarheid eerst in Hem is gevonden.

Bedoelt gij nu door de opmerking dat de geloofsprediker voor de wetsprediking schijnt te vreezen, dat hij het onderwijs omtrent den weg der Godzaligheid liever aan de vermaningen van het Nieuwe Testament dan aan de geboden van het Oude aanknoopt, dan wil ik de mogelijkheid hiervan gaarne toestemmen. Hij weet dat de wetsprediking zoo spoedig eene wettische prediking wordt; hij weet dat het menschelijk hart zooveel meer behagen heeft in de wet dan in de genade; hij weet dat er niets zoo moeijelijk is te vatten als de hooggeestelijke, en toch voor een heilig leven zoo onmisbare waarheid "Gij zijt niet onder de wet, zoo anders de Geest van Christus in u woont"—dat hij liever de geboden des Heeren in de taal der Vervulling, in het licht van Christus onze Heiligmaking verkondigt, dan in vormen van die wet tot welke de mensch zoo gemakkelijk eene verkeerde verhouding aanneemt.

Wilt gij echter met uwe opmerkingen te kennen geven dat de prediking van de *pligten* door de geloofspredikers wordt verzuimd, daar zij meer naar het gemoedelijke dan naar het praktikale streven, dat zoowel de Nieuw Testamentische als Oud Testamentische geboden, van eerlijkheid, waarheid, nederigheid, liefde eene geringere plaats hebben dan bij de bekeeringspredikers, dan kan ik alleen zeggen dat uwe beschuldiging, indien zij waar is, eene zeer ernstige is. De leer der zaligheid naar Rom. i—viii of Efeze i—iii te prediken, en de leer der Godzaligheid naar Rom. xii—xv of Efeze iv—6 te verwaarloozen, is eene zeer gevaarlijke dwaling. Ik heb mij er aan beproefd, en kan echter niet zeggen dat ik mij hierin schuldig gevoel. Ik denk dat ik mijne gemeente tot getuigen zou kunnen roepen dat ik over de zonden die onder Christenen nog gevonden worden met allen ernst heb gepredikt, en niet minder de vruchten des geloofs dan het geloof in het licht van het Woord sterk heb voorgesteld. Het zal voor alle geloofspredikers, vertrouw ik, eene vraag ter zelfbeproeving zijn, of zij in dezen schuldig en nalatig geweest zijn in de verkondiging van den wil van God als rigtsnoer van het leven des geloofs tot in zijne kleinste bijzonderheden.

3. Nu is er nog het andere punt: de prediking der wet tot de onbekeerden. Ik geloof niet dat gij sterker dan ik gevoelen kunt dat deze in onzen tijd eene behoefte is. Hoe dikwijls heb ik gewenscht dat God ons genade gaf om regt te preeken over zulke teksten als deze, "Al wat de wet spreekt dat spreekt zij," enz. of "Vervloekt is een iegelijk," enz. Ik gevoel echter diep hoe weinig wij daartoe in staat zijn. Maar slechts dit zou ik in uw oordeel veranderd willen hebben— dat gij niet vraagt of de geloofspredikers, dan of wel alle predikers genoeg de wet prediken in haar ontzaggelijke eischen en dreigingen. Naar mijn oordeel is dit wel, zal men het goed doen, het moeijelijkste deel der prediking. De liefde Gods, den weg der bekeering en des geloofs, en der heiligmaking, het werk des Zoons, en des Geestes, dat alles te verkondigen, dat is, dunkt mij, niet zoo moeijelijk, als de ware wetsprediking tot de onbekeerden. Om die andere stukken voor te stellen, heeft de godvruchtige leeraar slechts te

spreken wat hij beleeft. Maar om de tolk te wezen van het oordeel van Sinai, moet hij den Zoon Gods in zeer bijzonderen zin navolgen—uitgaan uit de rust die hij geniet, en zich begeven in den toestand van den veroordeelde, en in de vereeniging van den ontzaggelijken ernst van Gods heiligheid en toorn en de teedere ontferming van Gods liefde, den zondaar zijn lot als een vervloekte ontdekken. In den gewonen gang van een godzalig leven kan de leeraar over die andere onderwerpen prediken tot stichting en tot zegen—maar om dit onderwerp regt te behandelen, moet hij zich zeer bijzonder afzonderen van de wereld, en in de eeuwigheid verdiepen; hij moet zich tijd vergunnen tot zijne oogen het verdragen kunnen om in de diepte des afgronds te staren, en hij den onbekeerde de verschrikkingen van den vloek der wet waarlijk kan afschilderen. Dan eerst zal hij met Paulus kunnen zeggen, "Wij, wetende den schrik des Heeren, bewegen de menschen tot het geloof."

Nog eens, dat er aan zulk eene prediking behoefte is, wil ik gaarne bekennen. Maar ik verschil van u, indien gij denkt dat zulk eene wetsprediking bij de geloofspredikers het meest gemist wordt. Integendeel—zoo verre ben ik van deze gedachte, dat het mijne verwachting is, dat de Heer nog eenmaal van onze geloofspredikers zal opwekken die toonen zullen hoe waar het is dat juist de prediking des geloofs de wet bevestigt. De geloofsprediker heeft het eenvoudig dadelijk geloof verkondigd, omdat hij weet dat een jarenlang herhalen daarvan noodig is om de eeuwen-oude dwaling, die van den weg der bekeering een werk van eigengeregtigheid maakt, uit te roeijen. Maar hij houdt zich gereed, naar ik vertrouw, onder de leiding des Geestes, om voorwaarts te gaan tot de volmaaktheid, of ook terug te keeren tot de prediking van boete en bekeering voor degenen die getoond hebben voor de prediking des geloofs geen oor te hebben.

Er blijft nog over het vierde punt—maar de ruimte mij toegestaan noopt mij om te eindigen—misschien later daarover. Ik eindig met de bekentenis dat, daar uwe aanmerkingen nog al algemeen en onbestemd waren, ook de mijne welligt dien stempel zullen dragen. Ik

vertrouw echter dat deze, en onze verdere gedachtenwisseling ons leiden zal om elkander en de waarheid beter te doen verstaan. Ook in de prediking geldt de regel dat niet een ieder dezelfde gave of roeping heeft—en dat in geen enkele alles te vinden is. Wanneer onze kerk voor den Boetprediker, den Geloofsprediker, en mag ik zeggen den Prediker der Heiligmaking, niet alleen naast elkander, maar ook na elkander plaats maakt en schikkingen treft, waardoor al de gemeenten, elke op haren tijd, van zulke bijzondere gaven voordeel kunnen hebben, dan eerst geloof ik dat onze kerk regt bloeijen zal.

Met hartelijke heilbede,

Uw Broeder,

E.

DE TRANSVAAL.

DE NATUUR, DE MAATSCHAPPIJ, DE KERK.

Op bepaald verzoek, willen wij, onder de genoemde drie hoofden, eenige vluchtige beschouwingen geven aangaande het Transvaalsche, naar aanleiding van onze jongste reize in die streken. Geen geregelde reisbeschrijving, geene geschiedkundige nasporingen, geen geographische bijdragen—neen, slechts eenige losse gedachten en herinneringen geven wij. Op volledigheid kunnen deze mededeelingen geen aanspraak maken, want slechts eenige wintermaanden duurde ons verblijf in de Z. A. Republiek, en slechts een gedeelte van het land hebben wij in dien tijd bezocht. En echter meenen wij den lezer geen ondienst te doen met het een en ander te vertellen aangaande dat wonderland, dat thans ieders aandacht begint te trekken, waar de metalen blinken, waar de koffijboomen tieren, waar de ananassen geuren.

DE NATUUR

heeft hier hare gaven met kwistige hand verspreid. Jammer slechts dat die gaven tot nog toe grootendeels ongebruikt gebleven zijn; jammer van die stroomen water, welke de milde Gever terugneemt naar haar eigen reservoir, omdat geen nijvere hand die bij boom en plant wil

introduceeren; jammer van die vruchtbare akkers, welke zij aan bosschen en struiken overgeeft, omdat niemand ze vraagt voor zijn wijnstok of vijgeboom; jammer van die schatten van steenkool, ijzer, lood, koper, zilver en goud, welke zij nog onder hare oppervlakte bewaart, en waarvan men tot nog toe slechts de uitstekende toppen heeft bespeurd.

De waterrijkheid des lands is het eerste dat den vreemden bezoeker treft. Heel gunstig steekt het land hierin af bij het grootste gedeelte van de kolonie en den Vrijstaat, welke men moet doorreizen op weg daarhenen. Terwijl men, zoodra de bovenlandsche bergen hunne toppen versteken, een vrij dor en droog land overal ontmoet, zeer geschikt voor veeteelt, maar zeer schaarsch van water; terwijl men op menige plaats in Griqualand West en den Vrijstaat het drinkwater voor de trekdieren met zilver betalen moet (waarover wij die arme menschen niet te hard willen vallen, want de natuur heeft hen met water karig bedeeld); – komt men aan de overzijde van de Vaal meteen in een land van bronnen en fonteinen, van beken en rivieren. Opmerkelijk was ons het verschijnsel dat rivieren zoo op ééne plaats haar oorsprong nemen. Bijvoorbeeld: op weg van Lichtenburg naar Marico kwamen wij op eenmaal bij "het oog" van de Malpo; rijk omkranst met groene bosschen en digt begroeid met welig riet, ontspringt daar bron naast bron, om als een rivier van daar te stroomen. Een uur verder verraste ons evenzeer de oorsprong van de Malmani. Hetzelfde verschijnsel vertoont de Apiesrivier, welke Pretoria zoo mildelijk bewatert. Een heerlijk uitvluchtsoord voor de dorpelingen, om met picnics, enz., na een half uur wandelens, onder de lommerrijke boomen, bij een groot reservoir, door de natuur geformeerd, neder te zitten, en te zien hoe lustig en bekoorlijk die beken daar ontspringen; leerrijk beeld tevens van vrede en eensgezindheid, al die kleine beekjes zamenvlietende tot één stroom, en niet minder bekoorlijk gezicht voor de minnende jeugd—die twee hoofdbronnen daar elkaâr liefderijk omarmende en zamenvloeijende tot één rivier. Maar het treffendste gezicht levert nog de oorsprong van de eenige Mooirivier; denkelijk eene onderaardsche rivier die zich daar ontlast. Hiervan echter hebben anderen, vóór mij, reeds genoeg verteld.

De waterrijkheid des lands, waardoor het zoo gunstig afsteekt bij het grootste gedeelte van Zuidelijk Afrika, is onzes inziens toe te schrijven aan de bergachtige geaardheid des lands en de langdurige regens. Terwijl men in de beneden-kolonie en Vrijstaat slechts nederplassende donder-

regens heeft in den zomer, wanneer het water wel ellenhoog over de aarde stroomt, maar binnen weinige uren weggevloeid is, de beste aarde wegvoerende, zoodat het land daardoor steeds drooger en onvruchtbaarder wordt (is daardoor niet een groot gedeelte van onze kolonie in gevaar om na verloop van jaren een woestijn te worden ?)—heeft men in de Transvaal, gelijk in het Bovenland, menigvuldige en langdurige regens, waardoor de aarde eene genoegzame hoeveelheid water voor het geheele jaar indrinkt en in hare heuvels en bergen bewaart.

De rijke verscheidenheid der natuur is een ander verschijnsel dat den bezoeker gunstig inneemt. Niet dat eentoonig vlak land, met enkele kopjes, en lage boschjes begroeid, waarvan men reeds vermoeid is in het reizen door de kolonie en den Vrijstaat. Neen, hier vinden wij op eenmaal een land van bergen en bosschen, zeer gelijk aan het bovenland. Streken zijn hier zeer geschikt voor de veeteelt; het gras staat er als een korenveld, zoodat men het gebruikt voor stroo om daken mede te dekken. Andere streken zijn door de natuur voor den landbouw geschikt; de vruchtbaarheid van den bodem blijkt zelfs uit de vele soorten van wilde vruchten (wilde appelen, vijgen, klappers, pruimen, enz.,) die aldaar in zulke menigten groeijen, dat men ze droogt, er brandewijn van stookt, enz.

Aan *schoone natuurtooneelen* ontbreekt het dan ook hier niet. Houdt iemand van een open en vrij landelijk gezigt, hij verlustige zich in het vruchtbare dal, waardoor de prachtige Mooirivier (haren naam overwaard) "hare kronkelbochten schiet." De minnaar van ruwe bergtooneelen ga naar Rhenosterpoort, aan de andere zijde van Pretoria, waar heirlegers van arenden, in de stoute rotskloven, met hunne jonge kiekens spelen, zijn riflekogels uittartende, terwijl de enkele nagebleven zeekoe (rivierpaard?) en krokodil zich baden beneden in de donkere gaten van de Wilgenrivier, met rotswanden omzoomd. Wie gaarne de natuur tot in hare verborgenste schuilhoeken nasporen wil, die dale af in de zeldzame onderaardsche grotten te Wonderfontein, waarvan nog niemand ooit het einde heeft gevonden, hij volge den loop eener onderaardsche rivier (gelijk de eigenaar van de plaats eens gedaan heeft) voor eenige duizende schreden, en dwinge hier de natuur hem hare geheimen open te leggen. Zijt gij een minnaar van bosschen en wouden, ga dan het Boschveld bezoeken (waarvan wij slechts een gedeelte gezien hebben) of de boschachtige streken tusschen Marico en Rustenburg doorreizen, of, indien u de tijd ontbreekt, laat de Wonderboom,

een half uur van Pretoria, u een voorbeeld leveren van andere monsterreuzen, met welke gij niet persoonlijk kunt kennismaken.

Laat ons eenige oogenblikken bij dezen grijsaard in het plantenrijk stilstaan. *De wonderboom* heeft een eigen geschiedenis te verhalen. Ook hij had zijne dagen van jongelingschap. Doch niemand kan ons daarvan iets verhalen. Toen de "Voortrekkers" het land introkken, stond hij reeds daar in mannelijke kracht. Toen had hij reeds dikwijls zijn schaduw geworpen op het graf van hem die als kind onder zijn lommer speelde. Hoe gaarne zouden wij hem afvragen wat hij al heeft gezien en ervaren onder al die zonnen die over hem op- en ondergingen. Doch de reus is stom, anderen moeten voor hem spreken. Toen men het eerst met dezen monarch onder de boomen in kennis kwam (zoo luidt zijne geschiedenis, uit den mond van den eigenaar der plaats en vele andere ooggetuigen door ons opgeteekend) stak de reusachtige stam 48 stoute takken in de lucht, orkaan en winden uittartende. Doch dezen lieten zich niet vergeefs uitdagen. De reus was oud geworden en zijne krachten aan het afnemen—zijne takken waren zwaar geworden en begonnen naar de aarde te neigen, toen hem eensklaps een hevige stormwind overviel en met woedend geweld de takken losscheurde van den stam, die reeds van binnen rot geworden was, en ze ter aarde wierp. De takken werden toen tot timmerhout verzaagd door de eigenaars der plaats. Een veldbrand deed den verrotten stam een prooi worden der vlammen. En wat is de wonderboom dan nu? Een zich verjongende grijsaard. De stam is uitgebrand en meet 24 voet in doorsnede op den grond. Maar uit de einden rondom schoot een cirkel van jonge boomen op, die nu reeds eene aanmerkelijke hoogte en dikte bereikt hebben. Waar de toppen van de omgeslagen takken grond gevat hebben, daar hebben zij wortel geschoten, en daar ziet men nu een tweeden kring van jonge boomen opgeschoten, vormende een cirkel van ongeveer 100 voeten doorsnede. En die twee kringen van jonge boomen vlechten hunne kroonen prachtig zamen tot één woud. In den binnencirkel, den uitgebranden stam, kan een dertig- of veertigtal picnicgasten aangenaam ter nederzitten, terwijl het geheel aan honderden te gelijk schaduw verschaffen kan.—De Wonderboom is een soort van wilden vijgeboom, waarvan er meer in den omtrek gevonden worden.

Het klimaat is over het algemeen gezond en in sommige streken zeer tropisch. Te Marico, Rustenburg, Water-

bergen, Lijdenburg en over het algemeen aan de noordzijde van den Magaliesberg groeijen de koffijboomen, limoenen, bananas, ja zelfs de ananas prachtig; terwijl aan de zuidzijde van dezelfde bergketen en op het hooge veld, over het algemeen, het klimaat veel kouder is. Over ongezondheid van klimaat valt niet te klagen Zelfs op plaatsen als Marico, waar de koorts vroeger zoo fel woedde, weet men sedert jaren er niet meer van. En mogelijk is de dag niet meer ver, dat de oude verlaten Origstad (hoe jammer dat wij deze belangrijke plaats niet een bezoek konden brengen), door de koorts ontvolkt, weder bewoond zal worden. Ook de paardenziekte, die vroeger de Republiek geheel ontblootte van paarden, is zoo zeer afgenomen, dat er reeds op menige plaats te Wakkerstroom en op het hooge veld honderden van paarden zijn. En over het algemeen heeft elke boer zijne rij- en trekpaarden; want in die streken waar de ziekte het ergst heerscht, heeft men dit voordeel, dat de paarden er gemakkelijk "zouten," zoodat de "gezouten" paarden er vrij algemeen zijn.

Over 's lands *rijkdom aan mineralen* is reeds veel geschreven. Zeker is het dat er steenkool in overvloed is. Het dorp Utrecht gebruikt steenkolen voor gewone brandstof, en de Westelijke helling van de Drakensbergen bevat, volgens getuigenis van deskundigen, enorme koolmassas. Ja, als het stoute plan in den laatsten Volksraad genomen, om binnen 5 jaren tijds door de vergiftige vliegen henen te stoomen van Pretoria naar Delagoabaai, verwezenlijkt mag worden, dan zullen zij gewisselijk niet hun steenkool uit Engeland behoeven te laten komen. De goudvelden beginnen ook meer en meer ieders aandacht te trekken. Zeker is het dat er over een verbazende uitgestrektheid lands goud gevonden wordt in winstgevende hoeveelheid, terwijl de oliphantjagers ons verhalen, dat zij overblijfselen van groote mijnwerken, zuurlimoenboomen, oude ruinen, enz., ver van de beschaafde maatschappij gevonden hebben. Is het zoo heel dwaas, dat velen van het oude Ophir beginnen te spreken? Wie weet wat de toekomst nog aan het licht zal brengen? De tijd heeft reeds meer dan eene dwaasheid, waarover men gelagchen heeft, met het zegel der waarheid bestempeld.

DE MAATSCHAPPIJ.

Wij treden nu op een moeijelijker gebied. Boomen en steenen laten zich toch gemakkelijker beschrijven, dan menschen; zij worden niet opgeblazen als men ze prijst,

zij worden niet boos als men hunne gebreken aantoont. Doch met de leuze, "De waarheid zal u vrijmaken!" treden wij ook dit gebied vrijmoedig in.

Dat de *beschaving* nog veel te wenschen overlaat, behoef ik niet te zeggen; dat is wat elkeen weet. De geschiedenis onzer landgenooten aldaar laat zulks reeds vooraf veronderstellen; jaren lang toch hebben zij daar geleefd, bijna geheel ontbloot van leeraren, onderwijzers, boeken, enz. Wat zij hadden, was hun bijbel. Ja, hier kan men een nieuw voorbeeld vinden van wat de bijbel voor een volk doen kan. Wij voor ons waren verbaasd over de hoogte van zedelijke beschaving, waarin wij de burgers over het algemeen, onder de genoemde omstandigheden, aantroffen. En zelfs in de burgerlijke zamenleving zal men verbaasd staan, als men de maatschappij aldaar uit dit oogpunt beschouwt, om te zien hoe deze "uitgeweken boeren" zich zelven eene staatkundige en maatschappelijke opvoeding hebben gegeven.

Een vrije Republikeinsche geest heerscht gevolgelijk in het huisgezin, den staat, en de kerk. Het kan niet anders dan den kolonist treffen hoe de volksstem hier het hoogste gezag heeft. Zij zijn nog niet gewoon aan bukken en buigen voor vreemde overmagt, die vrije zonen der Republiek. Zij denken voor zichzelven en handelen voor zichzelven. Dat de vrijheid hier echter nog niet tot bandeloosheid is ontaard, moet wel bijna elkeen verbazen; maar is toch een feit dat elken onbevooroordeelden opmerker treft. De Transvaler is geen slaafsche onderdaan, daar is hij niet aan gewoon; maar hij is evenmin een wederspannige onruststoker. Hij oordeelt vrij over Volksraad, Uitvoerenden Raad en President, en zal ook handelen overeenkomstig zijn oordeel; maar met eerbied en bescheidenheid. Dat verstandig redeneren, dat vrij oordeelen, heeft ons meer dan eens aangenaam verrast daar waar men het niet zoeken zou. De Transvaler wil vordering en verbetering; hij zal zelfs verouderde vooroordeelen laten varen als gij hem verstandelijk overtuigt. 't Is hier duidelijk te zien, men is gewoon zichzelven te regeren, en niet maar blindelings aan te nemen wat hem opgedrongen wordt.

Handel en nijverheid beginnen nu te bloeijen. Vroeger had het land bijna geen in- en uitvoer, dus, ook weinig geld; vroeger had men bijna geen markt voor zijne produkten, van daar stilstand in den landbouw De bevolking leidde grootendeels een nomadenleven. Bij het eerste gezicht verwonderde het ons dat er in zulk een vruchtbaar en waterrijk land niet meer gedaan is aan den landbouw.

Maar bij nadenken, dat het nog geen 40 jaren geleden is dat "de voortrekkers" het land introkken—dat men jaren lang in lagers moest omzwerven, door Kaffers en leeuwen omsingeld—dat de koorts hen uit hunne eerste vaste woonplaats (Origstad) verdreef—dat men jaren lang tegen elkaar in de wapens stond tijdens den burgeroorlog, enz., kan dit ons niet bevreemden. Maar nu zijn de zaken snel aan het verbeteren. Geen land heeft nu een betere markt voor zijne produkten dan de Transvaal; aan de westzijde de Diamantvelden, aan de oostzijde de Goudvelden, waar de landbouwer alles voor ongeëvenaarde prijzen verkoopen kan.

De eenige klacht is nu nog *gebrek aan arbeiders*. De Kaffers—dit hoort men overal—zijn te lui om te werken. In hoe ver deze klachte nu billijk is, is niet zoo gemakkelijk te beslissen. Als men echter die menigvuldige Kafferkralen met honderden Kaffers tusschen de blanke bevolking ziet; als men daarbij opmerkt dat zij meestal van hetzelfde Mantatee geslacht zijn, dat hier in het bovenland zoo uitnemend goed beantwoordt voor handwerkslieden; dan komt het ons voor dat de oorzaak van deze klacht is: men betaalt den Kaffer niet genoeg. De Mantatee is geldgierig; en men was gewoon hem vroeger slechts zijn eten en nu en dan eene vaars of zoo iets te geven, en daarmede moest hij tevreden wezen. Nu echter gaat hij liever naar de Diamant- of Goudvelden, waar hij een hooger prijs verdienen kan. Wij hebben menigen landbouwer den raad gegeven: Betaal den Kaffer even zoo veel meer als gij nu meer voor uwe produkten krijgt, en wij zijn zeker dat het u aan geen arbeiders zal ontbreken. Als men nu drie en viermaal zoo veel krijgt voor een mud koren, laat men den Kaffer dan ook drie- en viermaal zoo veel betalen; hij heeft recht zulks te verwachten.

Wij kunnen niet nalaten hier te vragen: Waarom gaat er niet *een nieuwe emigratie* uit het bovenland naar de Transvaal? Menig landbouwer moet zich hier met een armoedig stukje grond vergenoegen; hij keert de laatste zode om, om een sober bestaan te vinden. En daar liggen groote vruchtbare plaatsen, rijk voorzien van water, onbearbeid. Over het algemeen zijn hier te veel boeren en te weinig grond, en daar te weinig boeren en te veel grond. Het is niets ongewoons in de Transvaal een welgestelden boer te hooren spreken van een 15 of 20 plaatsen in zijn bezit. Huisvaders! gij kunt mogelijk, met vlijt en spaarzaamheid, nog leven op uwe kleine plaats; maar is er wel nog ruimte voor uwe kinderen? Wilt gij ook voor hen zorgen? Gaat

naar de Transvaal, en koopt u daar een groote plaats voor de helft van het geld, dat gij hier voor eene kleine krijgt. Jongelingen! hebt gij lust om te werken en voort te komen in de wereld? Gaat en koopt u daar een plaats voor zoo vele honderde ponden als gij hier duizende moet geven. Het vastgoed is reeds veel gerezen in den laatsten tijd en zal nogeens en nogeens verdubbelen in prijs. Nu is de tijd!

DE KERK.

Wij treden nu op het allerteederst gebied. Wie iemands godsdienst aanraakt, raakt zijn hart aan. En dit schijnt bovenal het geval te zijn in de Transvaal. De kerkelijke partijen zijn er scherpgeteekend en hebben een gescherpt gehoor. Niet ligt zal men een goed woord spreken van dezen, of gene zal zeggen: "Het is een kwaad woord van mij." Doch sympathien en antipathien zijn er overal in de wereld, en, het ongelukkigst van al, het meest op godsdienstig gebied. Maar ook hier zullen wij trachten de ware les te behartigen, en de voorzichtigheid der slang met de oprechtheid der duif te paren.

Het standpunt, waaruit wij de kerkelijke partijen beschouwen, is hetzelfde als waarop wij met de vertegenwoordigers hebben kennis gemaakt, nam. geheel onpartijdig. Wij hebben ons niet geworpen in de armen van deze of gene partij om uit hare oogen te zien—wij hebben menig aanbod van hulp en vriendschap, dât anders welkom zou wezen, afgeslagen, omdat wij niet aan de hand van deze of gene partij de Republiek wilden doorgeleid wezen,—wij hebben nergens gevraagd: Wie is van Paulus? of: Wie is van Apollos? Maar, wie is van Christus? En hebben zoodoende overal het Evangelie gepredikt waar wij gevraagd werden. Slechts éene uitnoodiging kunnen wij ons herinneren te hebben afgeslagen, en wel omdat het ons onmogelijk was daaraan te voldoen. Wij hebben met de leeraren der Herv. en Ger. Kerk (de Genootschappen die ons het meest aangaan) broederlijk zamengewerkt—met hen omgegaan—voor hen gepredikt; en door allen zijn wij met vriendelijkheid en liefde ontvangen. Ook bij de gemeenten van beide partijen waren wij welkom. Bij sommige leden der Ger. Kerk wekte onze handelwijze verdenking; zij zagen liever dat wij voor Gereformeerden *alleen* zouden prediken, en wel, omdat anderen vóór ons zoo gedaan hadden.

Wij geven hier kortelijk *onze redenen voor deze handelwijze;* niet om anderen daardoor te berispen, maar om te toonen dat wij gehandeld hebben naar ons geweten en over-

eenkomstig Gods Woord. Wij hebben zulks gedaan op *het woord* en *het voorbeeld* van Christus en de Apostelen. Des Heilands afscheidswoord aan zijne rijksgezanten: "Gaat heen in (eigenlijk *tot*) de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle kreaturen" (Mark. xvi: 15), zal toch wel niet beteekenen: "Predikt alleen aan diegenen, die zich naar uwen naam noemen, die niet kerkelijk van u verschillen. Maar waar gij verschilt van *de voorstanders*, onthoudt ook daar *den leden* het levensbrood." Het woord zal ook niet beteekenen: "Zegt aan andersdenkenden dat zij *tot u overkomen*," terwijl er duidelijk staat. "Gaat gij henen *tot hen*—wacht niet dat zij tot u komen." Of leeren ons de Apostelen iets anders? 1 Cor. i is reeds genoeg om ons van het tegenovergestelde te overtuigen. En wat leert ons nu *het voorbeeld* van Christus en de Apostelen? Toen Christus op aarde kwam, was de Joodsche eeredienst zeer ontaard, de tempel was een huis van koophandel geworden. En heeft de Heiland toen den tempel verafschuwd en voor onrein verklaard? Heeft hij den Joden toegeroepen: "Gaat uit! komt tot ons!" Of heeft hij een anderen tempel op Sions hoogten gebouwd? ...... Neen, neen; met den geesel der reiniging en zuivering in de hand, ging hij in den tempel en dreef uit allen die het huis Zijns Vaders misbruikten. En hebben de Apostelen anders gehandeld? Toen hun Meester reeds door de vijandige Joden gekruisigd was—toen zij zelven reeds gehaat en vervolgd werden,—bleven zij "dagelijks eendragtiglijk *in den Tempel* volhardende." En de geschiedenis is ieder bekend, dat de Apostelen en eerste Christenen aan de bestaande eeredienst hebben vastgehouden tot op het laatst. Toen Jeruzalem reeds omsingeld was van Romeinsche krijgsknechten, toen eerst trokken zij uit naar Pella. En waarom hielden Christus en de Apostelen zich nog zoo gebonden aan zulk een ontaarde tempeldienst? Omdat o.i de Jood nog den bijbel erkende als Gods Woord; daarom gingen Christus en de Apostelen, met dit woord in de hand, den tempel in, en wezen het verkeerde aan en toonden den afgedwaalden den weg van terugkeer. En zullen wij dan eenig christelijk kerkgenootschap het: Vaarwel! toeroepen, zoo lang men nog aan den bijbel vasthoudt? Zullen wij niet liever trachten op het gegeven voorbeeld in te gaan, en, als er iets verkeerds is, dat aan te wijzen? Zullen wij niet trachten afgedwaalden terecht te brengen? In plaats van hen verder van ons af te stooten? Of, zegt iemand mogelijk, ja maar dan moeten zij den Bijbel in zijn geheel aannemen, en niet toedoen of afdoen! Maar, vragen wij, waren er ook niet onder de Joden Farizeers die toe-

deden, en Sadduceen die afdeden? Doch genoeg hiervan. Ons geweten leert ons bij het bidden om den dag wanneer het zijn zal, "één kudde en één Herder," ook de werken der liefde en eensgezindheid te voegen.

De voornaamste kerkgenootschappen, waarmeê men aldaar in aanraking komt, zijn: de Hervormde of Staatskerk met het grootste getal leden, en drie leeraren; dan de Nederduitsch Gereformeerde Kerk, insgelijks met drie leeraren; en eindelijk de Gereformeerde (of Dopper) Kerk met twee leeraren. Men vindt er ook kleine Episcopaalsche en Wesleyaansche gemeenten, welke wij echter bijna niet als landskerken kunnen tellen, omdat zij niet zoozeer voor de bevolking als wel voor de vreemdelingen bestemd zijn.

De geschiedkundige oorsprong dezer drie kerkgenootschappen is grootendeels bekend. Toen onze landgenooten het land introkken, hadden zij geen vaste leeraren; dus ook geen gevestigde kerk. Leeraren uit de Kolonie gingen hen van tijd tot tijd bezoeken. Het eerste beroep dat zij uitbragten was, naar wij meenen, op Ds. A. Murray, vergezeld van een talrijk geteekende memorie van de burgers, hem verzoekende het beroep aan te nemen. Hij gevoelde zich echter niet geroepen het aan te nemen*. Intusschen met het opstellen van de "Grondwet" des lands werd er melding gemaakt van de Staatskerk als de "Ned. *Hervormde* Kerk." Dit verschijnsel laten wij verklaren door den schrijver van de "Schetsen uit de Transvaal," thans President der Republiek, destijds nog predikant te Hanover.

"Als Hervormd uit de Kolonie vertrokken, blijven verreweg de meesten hunner dat nog. Den mysterieuzen overgang van "Hervormd' tot "Gereformeerd" hebben zij niet gemaakt." Waarbij de schrijver nog in een aanteekening voegt: "Het is bekend dat de Nederduitsch Gereformeerde Kerk alhier verkeerdelijk aldus genoemd wordt. De Synode heeft nooit officieel den naam der kerk veranderd of zich—hoe of waar aldus verdoopt—daaronder bekend gesteld. Uit de Acta der Synode blijkt, dat onze kerk nog in het jaar 1843 de Nederduitsch Hervormde Kerk genoemd werd, gelijk ze ook in Artikel 1 van het Algemeene Reglement van 1825 wordt betiteld." *Schetsen uit de Transvaal bl.* 25. Tot bewijs van het hier aangehaalde diene het feit dat ons dezer dagen nog onder de oogen kwam, namelijk dat een ieder, die lidmaat wordt in

* Bijzonderheden omtrent het beroep van Ds. A. Murray naar de Z. A. Republiek in 1852, en zijne bereidvaardigheid, vindt men in "Elpis" D. II, Eerste Reeks, p. 10—12, in eene verhandeling getiteld; "De Z. A. Republiek en de Kaapsche Synode."—Red.

de Ned. Ger. Kerk in de Kaapstad, een boekje tot bewijs van lidmaatschap ontvangt, waarop met groote letters staat: "DE HERVORMDE KERK."

De eerste leeraar die zich in de Transvaal ging vestigen was Ds. D. van der Hoff, thans nog leeraar der Hervormde kerk te Potchefstroom. Na hem kwamen Di. Smits, Begeman en van Warmelo, die zich allen bij de staatskerk voegden, en volgens de gron lwet zich noemden "leeraren der Nederd. Herv. kerk." De gemeenten Utrecht en Lijdenburg hebben echter van het begin niet tot de Herv. kerk behoord. Lijdenburg heeft zich later bij de staatskerk aangesloten, onder leiding van Ds. van Heijningen. Doch Utrecht, onder leiding van Ds. Cachet, weigerde. Daarop vond er, op verzoek van de zijde der staatskerk, eene ontmoeting plaats tusschen Ds. Cachet, als vertegenwoordiger van de gemeente Utrecht, en de vertegenwoordigers der Hervormde kerk, met het doel om te vereenigen Ds. Cachet stelde als voorwaarde van zijne zijde: 1. Dat de naam der kerk veranderd worde van Hervormd in Gereformeerd en 2, Dat de kerk de Belijdenisschriften, vervat in de Formulieren van Eenheid der Nederd. Hervormde kerk, tot geloofsregel aanneme. Deze ontmoeting vond plaats in Pretoria, in 1865. Men kon het niet eens worden op de genoemde punten en men ging (doch niet als Lot en Abraham) uit elkander.

Ds. Cachet kondigde het reeds bij het slot van hunne ontmoeting aan, het nu als zijn plicht te beschouwen "de Republiek in hare lengte en breedte te doorreizen, tegen de staatskerk te waarschuwen, en overal weder de Gereformeerde kerk te herstellen." Dit deed hij ook met grooten ijver en volharding. En ziedaar het ontstaan van Gereformeerde gemeenten door de geheele Republiek. Utrecht was Gereformeerd, en bleef het; maar de andere Gereformeerde gemeenten zijn van de staatskerk afgescheiden.

De Hervormde kerk aan de andere zijde heeft op hare Algemeene Kerkvergadering, gehouden te Heidelberg, in het jaar 1869, hare belijdenis uitgesproken en vastgesteld in de volgende formule: "de Nederd. Hervormde kerk in de Z. A. Republiek grondt zich op de leer van den Bijbel, als Gods heilig Woord; den Heidelbergschen Catechismus; de 37 Artikelen der Nederl. Geloofsbelijdenis en de 5 Dordsche Leerregels, zooals die zijn vastgesteld in 1618 en 1619 te Dordrecht." Art. 1 der Wetten en Bepalingen. Verder heeft men opgesteld en aangenomen de volgende formule welke elke leeraar bij zijne legitimatie zal moeten onderteekenen: "Wij, ondergeteekenden, predikanten van de Nederd.

Hervormde kerk in de Z. A. Republiek, verklaren in goeden gemoede de leer, welke overeenkomstig Gods heilig Woord vervat is in de formulieren van eenheid der Nederd. Hervormde kerk, namelijk de Nederl. Geloofsbelijdenis, de Heidelbergsche Catechismus, en de Dordsche Leerregels, hartelijk te omhelzen en getrouw te zullen leeren, belovende ons in alles overeenkomstig onze kerkelijke reglementen stiptelijk te zullen gedragen, ons onderwerpende aan het oordeel der bevoegde kerkelijke besturen alhier, indien daartegen door ons mogt gehandeld worden. De onderteekenaar van dit reglement verklaart door zijne handteekening, dat hij de leer, die in bovengenoemde formulieren vervat is, gelooft overeenkomstig Gods Heilig Woord te zijn."—Wetten en Bepalingen bl. 20.

Wanneer wij nu een blik slaan op *den tegenwoordigen toestand* onzer zusterkerken in de Z. A. Republiek, dan zien wij haar tegenover elkander staan, in naam verschillend, doch in geloof en leer één, en bieden van harte de broederhand aan beiden, hopende dat de dag aanstaande is waarop men de grieven van het verleden vergeten zal voor het heil van de toekomst, en biddende dat wij welhaast mogen zijn één kudde, met één Herder.

S. J. DU TOIT.

DE BIJBEL IN HET AFRIKAANSCH.

Van vele boeken te maken is geen einde, zegt de Prediker. Hoe onwillekeurig wordt men hieraan herinnerd, wanneer men gaat voorstellen om nog meer te maken.

Wat wij echter hebben willen, is geen geheel nieuw boek, ook niet een oud boek in een nieuw kleed, maar nog iets anders, gelijk uit het vervolg blijken zal.

De meeste lezers van dit Tijdschrift zullen in den laatsten tijd opgemerkt hebben, hoe algemeen de behoefte gevoeld wordt aan tegemoetkoming van de min ontwikkelde lezers van onzen Hollandschen Bijbel. Velen hebben gemeend dat de voornaamste moeijelijkheid gelegen is in de verhevenheid van den stijl der Statenvertaling, en dat de zaak gevonden zou zijn door den Bijbel in Afrikaansch-Hollandsch uit te geven. Mijns inziens is de zaak onze aandacht overwaardig.

Wat betreft den Bijbel in het Afrikaansch, ik heb mij meer dan eens afgevraagd of de voorstanders daarvan de

zaak wel grondig overdacht hebben; of zoo iets wel uitvoerbaar en wenschelijk is; en indien ja, of die zeer weinigen, die tot zulk eene taak geschikt zijn, die wel op zich zullen willen nemen. Ik betwijfel het een zoowel als het ander.

Vooreerst, wat is het Afrikaansch? Bestaat er eene zoodanige taal, door de geheele kolonie zoo bekend, dat een boek daarin geschreven voor allen verstaanbaarder zijn zal, dan het Hollandsch van onzen Bijbel? Wie, die een weinig in de kolonie gereisd heeft, weet niet welke geheel verschillende namen en uitdrukkingen voor dezelfde zaken in de verschillende deelen derzelve gevonden worden? Het is geene eenvormige, algemeen bekende, nog minder geschreven taal; en ik geloof dat iemand die zoo veel geleerd heeft dat hij die nieuwe taal gemakkelijk lezen kan, de Statenvertaling even goed zal kunnen lezen, en misschien beter verstaan. Zoo iemand is van jongs af, of in ieder geval sedert hij begon onderwijs te ontvangen, aan de taal der Statenvertaling gewoon gemaakt, door dat die in de school, bij de huisgodsdienst, in de kerk overal gebruikt wordt. Bestond er ook al een 'Bijbel in het Afrikaansch,' die zou toch niet in de school en op den kansel gelezen worden. Men zou voor eenvoudigen de zaken dan nog moeijelijker maken dan zij ooit te voren waren, doordat zij dan met twee soorten Bijbels zouden te doen krijgen, waarvan de een niet helpt om den ander beter te doen verstaan, maar die geheel van elkander verschillen.

Al deinst men al niet terug voor de gedachte om eene eigenlijke Afrikaansche taal te gaan vaststellen, en de menschen door hunnen Bijbel daaraan te binden; die taal en de Bijbel daarin gedrukt, zullen nimmer het Hollandsch en de Statenvertaling geheel kunnen vervangen; en zoolang dit niet gebeurt, zou eene Afrikaansche vertaling de zaak voor onkundigen eer ingewikkelder maken dan iets anders.

Neen, naar mijn bescheiden oordeel is de moeijelijkheid niet zoo zeer gelegen in den stijl waarin de Hollandsche Bijbel thans geschreven is, als wel in den inhoud. De gedachten loop, de beelden, de toespelingen zijn vreemd, anders zou men menig woord of uitdrukking, op zichzelf minder bekend, uit het verband alleen verstaan. Elk een die vreemde talen heeft moeten aanleeren weet, dat men dikwijls een zin heel goed vat, zonder juist van elk woord goed rekenschap te kunnen geven.

Mij dunkt, wij hebben hier bovendien te denken aan de behoeften van vele anderen in ons land, behalve van diegenen die zooals men denkt het eenvoudig goede Hollandsch niet verstaan. Er bestaat, betrekkelijk gesproken, bij het gros onzer blanke gemeenteleden even groote

behoefte aan tegemoetkoming in deze, als bij de minder bevoorregte klasse. Ik vrees zelfs dat zoo onze kerk niet op hare hoede is, zij, wat de Bijbelkennis harer leden betreft, door de vermenigvuldiging van Gouvernements-scholen eer achteruit dan vooruitgaan zal. Hier nu kunnen en behooren wij iets te doen, waardoor wij de Heilige Schrift voor de allereenvoudigsten verstaanbaarder maken, en tegelijkertijd meer Bijbelkennis aankweeken onder al de leden der kerk.

Daartoe late men de Hollandsche vertaling onveranderd. Alleen zoeke men zooveel in te vlechten als aan de eene zijde den zin niet storen en de aandacht van den gewonen tekst aftrekken zal, maar ook, aan de andere, den eenvoudigen lezer helpen zal zijn gewonen Hollandschen Bijbel te verstaan. Men heeft alzoo twee dingen te beoogen. Vooreerst een werk van blijvende waarde daar te stellen; en ten tweede een werk dat niet bestemd is de Staten-vertaling te vervangen, maar tot behoorlijk gebruik er van bekwaam te maken. Daartoe moet het eenerzijds helpen om de Staten-vertaling zelve beter te laten verstaan, en anderzijds niet zijn een boek over den Bijbel of eene gewone Bijbelverklaring, maar de Bijbel zelf Is 't dit laatste niet, ook voor het gevoel des eenvoudigen lezers, dan zal hij het eenmaal doorlezen, en daarna bij al zijne andere stichtelijke boeken wegbergen, of aan een' ander' weggeven. Het eigenlijke doel wordt zoodoende niet bereikt, en men kon zich hebben tevreden gesteld met *Ryle* of een der andere praktische Bijbelverklaringen. Neen, het moet een werk van blijvende waarde voor elk huisgezin worden, een eigenlijke huisbijbel.

Daarentegen moet 't uit den aard der zaak ondergeschikt blijven aan den gewonen ouden Bijbel, en een hulpmiddel zijn om dien met meer nut te lezen. Aan dezen dient men toch altoos de voorkeur te geven, boven eene paraphrase, (gesteld dat die uitvoerbaar ware), omdat de eerste ons houdt aan de vormen door den H. Geest goedgekeurd, welke somtijds duister schijnen, alleen omdat wij hunne diepe beteekenis nog niet volkomen gevat hebben, en die derhalve ook niet goed paraphraseren kunnen.

Evenzeer verdient de Statenvertaling de voorkeur te hebben boven eene vertaling in het Afrikaansch, omdat deze laatste den lezer meer zal vervreemden van, dan gemeenzaam maken met de taal die hij aantreffen zal in de school, op den kansel, en in alle godsdienstige boeken, zonder hem nogtans datgene te verklaren wat eigenlijk zijn Bijbel voor hem een duister boek maakt.

Mij en anderen komt het voor, dat iets van den volgenden

aard misschien het doelmatigste wezen zal. In plaats van zich aan de gewone, dikwijls ongelukkige verdeeling in hoofdstukken te houden, make men zijne eigene verdeelingen al naar door den inhoud aan de hand gegeven wordt. Aan het hoofd van ieder dezer plaatse men tot inleiding zooveel als noodig is om het verband aan te geven, of te wijzen op het een of ander dat vereischt mogt worden om hetgeen volgt te verstaan. Dan volge de gewone tekst, met, waar noodig, een meer bekend woord of uitdrukking achter de minder bekende, of waar het gebiedend vereischt wordt, een korte verklaring aan het einde van den volzin of het vers. Ik zou zelfs niet gaarne, gelijk sommigen wenschelijk achten, aan het einde van iedere afdeeling de les die daaruit te leeren is willen aanwijzen; want, zegt men alles wat er uit af te leiden is, dan maakt men het werk tot een lijvigen, praktischen Commentaar, en zegt men niet alles, dan kan men ligt tot nadeel van den lezer den zin der Schrift te zeer beperken.

Men kon ook aan elk der Bijbelboeken in eene korte inleiding hetgeen noodig is voor den gewonen lezer laten voorafgaan. Oordeelt men dat zulk een boekdeel een al te grooten omvang verkrijgen en voor velen te kostbaar wezen zal, dan geve men de beide testamenten afzonderlijk uit, of geve, al zij 't dan slechts vooreerst, alleen de belangrijkste boeken des Bijbels in één bundel uit. Wie weet welke ondersteuning men niet erlangen zal van eene herleefde Z. A. Boekvereeniging of het een of ander Bijbelgenootschap.

Het ware te wenschen dat het gewigt dezer zaak behoorlijk verstaan wierd, en dat 't des noods door de Synode wierd opgedragen aan de Professoren te Stellenbosch, om met of zonder behulp van medewerkers zoodanig werk gereed te maken. Zoo het niet tot nadeel en teleurstelling van velen op losse en onvoldoende wijze zal worden gedaan, dan moeten onze allerbekwaamste mannen zich er mede belasten.

WIEN BEHOORT HET TOEZIGT OVER OPVOEDING TOE, DEN STAAT OF DER KERK?

Wij gaan van de onderstelling uit, dat de mensch een zamengesteld wezen is, bestaande uit ligchaam, ziel en geest, of zoo ge liever wilt, uit ligchaam en ziel; dat de ziel wederom verschillende vermogens heeft, verstand, gevoel, wil, waarvan het ligchaam het dienstvaardige werktuig is; dat de mensch in dit leven in velerlei betrekking

komt te staan, tot zijn medemensch en zijn God, als ouder, kind, burger, en lid der gemeente; en dat eene degelijke opvoeding dit alles in aanmerking nemen moet. Er moet dus niet alleen gezorgd worden voor het ligchaam, maar ook voor de ziel. Niet alleen voor dit, maar ook voor het toekomend leven. "Is het ligchaam niet meer dan de kleeding?" En is de ziel niet meer dan het ligchaam? Het einddoel des menschen is niet, maar een nuttig lid der maatschappij te zijn, maar ook een levend lid der kerk, en eindelijk een burger van het Koningrijk der hemelen. Hieruit moet dan ook ons begrip van *opvoeding* afgeleid worden.

Wat beteekent het woord *educatie (opleiding)?* Eigentlijk een *uitleiden, uitvoeren;* een voor-den-dag-brengen van die vermogens en eigenschappen, in den mensch gelegd door de hand des Scheppers. Dit is het oorspronkelijke, juiste en volle begrip van opvoeding. Hetgeen de landman doet voor de vruchten der aarde; hetgeen de dierentemmer doet voor de dieren des velds, dat doet opvoeding,—natuurlijk in veel hoogeren zin, aangezien het onderwerp veel hooger is,—voor den mensch, geschapen naar Gods beeld, om te kennen en te weten, om heerschappij te voeren over de aarde, en God met al zijne krachten te dienen. Dat stelsel dan van opvoeding en onderwijs is alleen volledig, dat notitie neemt van alle vermogens en vatbaarheden des menschen, die "*uitgeleid*" en geoefend kunnen worden.

Letten wij nu op de vermogens des menschen, dan bevinden wij, dat zij gevoegelijk als *drieledig* kunnen beschouwd worden: t.w, 1. Het vermogen om de dingen, die gezien, getast, met de zinnen waargenomen kunnen worden, te kennen (Natuurkunde). 2. De kennis van onszelven en onze verhouding tot onze medemenschen (zedekunde); het huisgezin, de maatschappij, regering en wetten. 3. Het vermogen om God te kennen, lief te hebben en te dienen (godsdienst):—een vermogen wel is waar door den val verloren, maar den christen in het Evangelie door het Woord en den Geest Gods teruggegeven. Deze vermogens klimmen in waarde naar de orde in welke wij ze opgenoemd hebben; zoodat het derde boven het tweede staat, en het tweede boven het eerste. Dat de mensch deze vermogens bezit, zal door weinigen ontkend worden; en die weinigen behooren gewis tot dezulken, die beweren dat de mensch daarin alleen van de beesten verschilt, dat hij een hooger en edeler constitutie en verstand bezit. Zelfkennis en zelfbeheersching zijn door de wijzen en verstandigen, de edele geesten van alle eeuwen, gehouden

als veel uitnemender dan de kennis der dingen buiten ons. De gansche politieke geschiedenis der wereld; regeringsvormen, wetten, zedekunde, metaphysika, allen getuigen van den zedelijken aanleg des menschen. Maar tevens leert de geschiedenis, dat, zonder de openbaring Gods in de Heilige Schrift gegeven, het licht, dat in den mensch is, duisternis is. Er is zulk een wanorde door de zonde ontstaan in het hart, waaruit de uitgangen des levens zijn, waar de neigingen en driften haren oorsprong hebben, en van waar de mensch in zijn doen en laten, in de beoefening van zijne verschillende pligten tegenover zichzelven, zijn naasten, land en kerk, beheerscht wordt, dat hij iets anders en hoogers behoeft, om het hart met zijne neigingen en driften, den ganschen inwendigen mensch eerst te hervormen en te regelen. Daar komt ons dan het Woord Gods te gemoet; hier hebben wij, om van het mindere te spreken, een stelsel van zedekunde, dat, zonder tegenspraak, alles van dien aard door den (natuurlijken) mensch geleverd, verre overtreft. En meer dan dit, hier is het eenig licht, dat de natuurlijke duisternis des harten verdrijft; hier is het eenig middel om geestelijk leven in de ziel te scheppen; hier, in het Evangelie van Christus, ons voorgesteld in den vorm van geschiedenis, en leer, en voorschrift, en voorbeeld, profetie en vervulling, belofte en belooning, worden alle gissingen en vermoedens der menschen van alle tijden weggevaagd, en ons volkomen zekerheid gegeven ten aanzien van God, de onsterfelijkheid, een toekomend leven en de eeuwige zaligheid! De mensch heeft met zijn navorschenden geest veel ontdekt en veel schoons geschreven aangaande het licht der natuur en Gods openbaring in de schepping; maar waar is de man die hier den bepaalden raad en wil Gods aangaande den mensch heeft ontdekt, zijne verlossing van de zonde, de hoop eener zalige onsterfelijkheid, of blijvende troost in lijden en dood? Wij willen de kennis van Gods handenwerk niet gering achten; neen, wij achten haar hoog. Maar zal zij niet onvruchtbaar zijn ter bevordering van 's menschen ware heil en ter eere Gods, dan moet de kennis van dien God, die hemel en aarde geschapen heeft, voorafgaan. Daar is eene kennis die opgeblazen maakt. En zegt Apostel Paulus: "Zijne onzienlijke dingen worden, van de schepping der wereld aan, uit de schepselen verstaan en doorzien, *beide zijn eeuwige kracht en goddelijkheid*, opdat zij niet te verontschuldigen zijn." Gods almagt en goedheid, dat Hij er is, en dat Hij de Magtige is, leeren ons "de schepselen." Voor de wijzen en natuurkundigen van onzen tijd veelal niet meer; want zij leeren ons: de schepselen zijn

er, omdat zij er zijn. Zonder de verlichting der Heilige Schrift, ook op het gebied der natuur, is de natuurkennis onprofijtelijk, ja een chaos van verwarring.

Men hoort wel eens de taal: "alle kennis is goed; zij kan geen kwaad en zal den mensch nader tot deugd en godsdienst brengen." Dat zou waar zijn, indien er nooit geen boom der kennis des goeds *en des kwaads* ware; indien het niet waar is, dat het hart des natuurlijken menschen, van den onkundigsten en meest verlichten evenzeer, vijandschap tegen God is, vijandschap tegen den Christus Gods, en de waarheid zooals die in Christus Jezus is. Men kan evenzeer beweren dat alle kruid der aarde goed is tot voeding en genezing des menschen, de giftplanten ingesloten!

Uit het bovengezegde, en zooveel meer dat ter zake bijgebragt kan worden, meenen wij de orde naar de meerderheid van 's menschen vermogens genoegzaam gestaafd te hebben, ten minste voor hen, die nog aan God en eene openbaring Gods in de Schrift gelooven. Eerst, de kennis Gods zooals Hij zich ons in de Schrift, bij name *in Christus* geopenbaard heeft. Ten tweede, de kennis van onszelven en onze verhouding tot den naaste. Ten derde, de kennis der natuur buiten ons, in den uitgestrektsten zin des woords, met inbegrip dus van de *mathesis.* Maar, hier hooren wij eene andere tegenwerping, die in den lateren tijd eerst is te berde gebragt, viz.: "Toegestemd volgaarne, godsdienst is een noodzakelijk stuk, ja hoofdzaak der opvoeding; maar daarom juist is zij ook te gewigtig en te heilig om aan elken onderwijzer toevertrouwd te worden; zij moet het werk zijn van ouders en leeraars, en daarom geheel buiten de scholen gesloten worden." Wij antwoorden: neen, voorzeker, zulk een heilige zaak kan ongelukkig vooral in ons land niet aan elken onderwijzer toevertrouwd worden. Maar moet daarom de zaak geheel verworpen, alle godsdienst met den Bijbel uit de school, alle beginselen des Christendoms uit het onderwijs gebannen worden? Gij dwaas, redeneert gij ook zoo over andere zaken? Omdat bijvoorbeeld een Magistraat of Regter soms het regt slecht uitoefent, of zijn heilig ambt misbruikt, moet daarom alle overheid afgeschaft worden? Omdat een Wetgevende Vergadering zelden of nooit over eenig wetsontwerp zamenstemt, en er steeds verschil van gevoelen bestaat, moet daarom de wet als gansch onnut en schadelijk verworpen worden? En wat is de onderwijzer? Een "behulpsel" voor ouders tot het volbrengen van de dure verpligtingen die zij bij den doop ten opzigte van hunne kinderen op zich genomen hebben. Niet dat ouders door het gebruiken van

een onderwijzer zich ontslagen mogen achten van hun eigen pligten, maar dat de onderwijzer een ondergeschikte persoon is, om ouders behulpzaam te zijn, daar, waar zij zelven niet kunnen. Dan zorge men ook voor degelijke onderwijzers. In de kerk der eerste tijden en der Reformatie was het geheel anders in dit opzigt. Toen bestond er geene moeijelijkheid voor het volk dat het Christendom beleed, om ook zijne kinderen, de hoop van land en kerk, in de leer en beginselen des Christendoms te laten onderwijzen. Wanneer wij de zaak wel overdenken, dan kan er voorwaar geen grooter ongerijmdheid, geen grooter inconsequentie bestaan, dan dat godsdienst en schrift niet zouden erkend worden in de scholen van een Christelijk land, evenzeer als in de kerk en catechizatiekamer.

Is onze beschouwing tot dus verre juist, dan, meenen wij, kan de vraag nu gemakkelijk beantwoord worden. Wiens taak is dan de opvoeding eigenlijk? Ik antwoord: der kerk. Niet dat de staat uitgesloten is, of zelfs de private burger, vader en voogd, maar het ambt en de pligten van opvoeding en onderwijs, zijn de eigenaardige taak der kerk. En wel om deze reden, omdat de kerk de draagster is van de kennisse Gods en 's Heeren Jezus Christus, welke kennis hoofdzaak is en blijft bij alle degelijke opvoeding. Het "uitleiden" en "opleiden" van 's menschen hoogste en heerlijkste vermogens valt den dienaren van Christus Evangelie ten deel, daarom dienen zij ook het oppertoezigt te houden over alle opvoeding en onderwijs.

Valt de zaak in handen van den privaten man, wat leert ons dan de ondervinding? Bij degenen die zelven geene opvoeding genoten hebben, wordt de zaak geheel verwaarloosd, bij anderen speelt het eigenbelang de hoofdrol, zoodat, waar ouders niet dadelijk stoffelijk voordeel voor zichzelven kunnen verwachten, zij ook weinig om hooger onderwijs geven, maar zich met gebrekkig lezen en schrijven te vreden stellen. De onderwijzers zijn dan ook van de laagste soort, die zulke heeren dienen moeten.

Wat de overheid betreft;—magistraten en anderen zijn niet altijd de geschiktste personen, om de zaak der opvoeding te behartigen. Hunne werkzaamheid ligt ook in een anderen kring en rigting: veelal ontbreekt hun de tijd daartoe. Verder, Regering en wet laten zich ook maar weinig in met het zedelijk en geestelijk bestaan, en de zedelijke en geestelijke belangen des menschen; zij nemen kennis van *de daad*, van uiterlijke handelingen, en stellen zich ten doel om den mensch in zijn uiterlijken handel en wandel te besturen en in bedwang te houden. Geheel in handen der wet en der Regering, zou opvoeding waarlijk "*sectarisch*"

worden, d.i. *eenzijdig*, slechts een deel van 's menschen vermogens opleidende. Nogtans ook de R·gering heeft hare pligten tegenover opvoeding en onderwijs te volbrengen. Zij mag toezien dat alles ingerigt is ten beste van het algemeen welzijn, dat elke partij haar kontrakt nakome, en in geval van klagte moet zij tusschen beide komen als scheidsvrouw om regt te doen. Bijv., indien opstand en ongehoorzaamheid tegen de overheid in eene school geleerd wordt, mag zij de deuren daarvan sluiten; maar zij heeft geen regt om den bijbel in eene school te verbieden. De Regering of de wet dan, is uit den aard der zaak onbevoegd om den menschelijken geest op te voeden: dat is het eigenaardige werk der godsdienst, die al de middelen en hulpbronnen daartoe bezit.

Het Evangelie van Christus komt tot ons als de zaligmakende genade Gods, hebbende de belofte beide des tegenwoordigen en des toekomenden levens: het komt tot ons met den aandrang der liefde, en wil in ons den geest der wijsheid, en der vreeze des Heeren aankweeken. Het beveelt zich ook op bijzondere wijze aan de harten en gewetens van kinderen aan. De lessen van ootmoed, en waarheid, en gehoorzaamheid, in de jeugd geleerd en door het Evangelie bevestigd aan het hart, zullen nimmer door den man vergeten worden. Het Evangelie alleen komt met *goddelijke sanctie*, verbindende kracht. De godsdienst is dan, in haar wezen en aard, *de Superintendente* van Onderwijs. Dat getuigt ons de geschiedenis: de opvoeding was steeds in handen der Bisschoppen en Leeraars. Geene school van naam, geene beroemde Universiteit of Academie, of zij is van de kerk uitgegaan. Nu wil men het anders: het zij zoo. Maar wij blijven beweren, dat, volgens Gods Woord, den aard der zaak, en de geschiedenis, het oppertoezigt over opvoeding en onderwijs der kerk toebehoort, en dat die school waarlijk sectarisch is, waar godsdienst en bijbel buitengesloten zijn.

B.

DE PREDIKANT VAN DARLING EN ZIJNE VALSCHE POSITIE IN DE KERK.

Het moet de opmerkzaamheid zelfs van den toevalligen toeschouwer getroffen hebben, de valsche verhouding van den predikant van Darling, in de jongste Synodale Vergadering. Er werd naauwelijks van hem of van zijne voorstellen kennis genomen. Op zijne aanmerkingen werd slechts bij uitzondering, en dat ook enkel door weinigen, acht gegeven. Zelfs als hij honend of als een uiterste Modern sprak, ging men het voorbij, alsof hij niet een lid der vergadering ware. Met één woord, alleen zoo ver de noodzakelijkheid of de omstandigheden zulks medebragten, werd hij als lid der vergadering behandeld.

Waaraan is dit toe te schrijven, en hoe moet dit verschijnsel worden verklaard? Is het omdat hij Moderne gevoelens voorstaat, en een vriend der Modernen is? Dit kan niet zijn, want anders is toch de verhouding in de Synode van zijne vrienden Di. Leibbrandt en Naudé, b.v., die in de hoofdzaak met hem zamenstemmen, en sedert de laatste Synode ook Ds. Beck, mannen die, zooveel de voorzigtigheid toelaat, hunne gevoelens niet verbloemen.

Is het dan, omdat hij minder dan vroeger zich met bescheidenheid gedraagt, en in zijn waren aard meer openbaar is geworden? Dit kan evenmin de reden zijn, want wie heeft zich tot hiertoe meer onbescheiden gedragen, en zelfs met bitterheid, dan Ds. S. P. Naudé, en op de laatste Synode, dan Ds Beck; en toch is er nog een groot verschil tusschen hen en den predikant van Darling

Dit verschijnsel moet verklaard worden enkel en alleen uit de bijzondere, dat is valsche positie in de Kerk, welke door den predikant van Darling wordt ingenomen.

Wat in de Synode van '62 en '63 heeft plaats gevonden met betrekking tot zijne ontzetting uit de dienst, dit beschouwen wij als bekend bij den lezer. Door de burgerlijke regtbank, waarheen hij zich had gewend, is het kerkelijk vonnis verklaard van geene waarde, niet op grond van de meriten der zaak, maar omdat de burgerlijke regtbank de kerkelijke wet in een punt, den vorm betreffende, anders verklaarde, dan de kerk zelve, en wel eenparig gedaan had.

Toen de Synode in '70 bijeenkwam, was intusschen het

regtsgeding afgeloopen in de klagtzaak tegen den predikant van Hanover, in welke zaak door klagers was geappelleerd naar de "Privy Council" in Engeland, en waar op denzelfden formelen grond de zaak tegen de kerk was uitgewezen.

De eerste vraag voor de Synode was toen of zitting kon verleend worden aan deze beide mannen, die zitting eischten, op grond van de credentialen der burgerlijke regtbank. De gevoelens liepen zeer uiteen, en na eene discussie van eenige dagen lang, werd, en dat naauwelijks met eene meerderheid, het volgende besluit genomen, eerst met het oog op den predikant van Hanover, en daarna toegepast op het geval van den predikant van Darling:—

"De Synode, geroepen om te beslissen, of zij den predikant van Hanover, op grond van de ingediende uitspraak der Burgerlijke Regtbank, al dan niet als lid dezer vergadering erkennen zal, verklaart bij deze:—

1. Dat zij, overeenkomstig den geest van Sectie 8 der Kerkelijke Ordonnantie, het regt der Burgerlijke Regtbank erkent om in een kerkelijk vonnis te treden, met het doel om te verhoeden dat aan den klager schade aan lijf en goed geschiedt;

2. Dat zij aan de Burgerlijke Regtbank het regt niet kan toekennen, om ook de geestelijke gevolgen van een kerkelijk vonnis te vernietigen, en alzoo te beslissen over den geestelijken status van de leden en leeraren der kerk;

3. Dat, hoedanig in deze zaak ook de uitspraken der Regters mogen geweest zijn, zij van oordeel is, dat aan den predikant van Hanover door het kerkelijk vonnis geen wezenlijk onregt is geschied;

4. Dat zij echter onder bestaande omstandigheden, liever dan in regtstreeksch verzet tegen de Burgerlijke Regtbank te komen, of zich gedwee aan hare uitspraken te onderwerpen, besluit om zelve het kerkelijk vonnis in deze zaak te herroepen, gelijk zij bij deze doet.

Hoewel nu door dit besluit wordt verklaard, dat de vergadering, liever dan in verzet tegen de Burgerlijke Regtbank te komen, zelve het kerkelijk vonnis herroept, zoo wordt toch ook duidelijk gezegd, dat zij oordeelt, dat aan den predikant van Hanover door het kerkelijk vonnis geen wezenlijk onregt is geschied, zoodat zij aan de Burgerlijke Regtbank het regt niet kan toekennen om te beslissen over den geestelijken status van de leden en leeraren der kerk.

Ditzelfde is van toepassing gemaakt op den predikant van Darling.

Uit dit besluit en uit de gevoerde discussie moet de aangewezene valsche verhouding worden verklaard waarin de predikant van Darling staat tot de kerk. Met andere woorden, om zich niet tegen de burgerlijke magt te verzetten, wordt de afgezette predikant van Darling niet verwijderd, en dat terwijl de Synode daarbij duidelijk uit-

spreekt "dat zij aan de Burgerlijke Regtbank het regt niet kan toekennen om ook de geestelijke gevolgen van een kerkelijk vonnis te vernietigen." Hij heeft dus eene plaats in de Vergadering, niet omdat de kerk hem die waardig keurt, maar op gezag en in naam van de Burgerlijke Regtbank—voorzeker geene benijdenswaardige eereplaats!

In verband hiermede is er zeker meer dan eene belangrijke vraag, zoo als, waarom heeft de vergadering de zaak niet op nieuw opgenomen, daar de uitspraak van de Regtbank slechts den vorm betreft? Waarom worden er zoovele bezwaren in den weg gelegd aan iemand die, bij zoovele gegronde punten van bezwaar, als klager optreedt, enz., enz.? Deze vragen brengen wij thans niet ter sprake. Het is ons met deze weinige regelen slechts te doen om het verschijnsel en zijne oorzaak aan te wijzen.

EEN LID DER SYNODE.

CORRESPONDENTIE.

DUITSCHLAND.

Aan de Redaktie.

Zeer gaarne voldoe ik aan uw verzoek iets over mijne reis in het tijdschrift *Elpis* mede te deelen

Vergun mij echter vooraf mijnen innigen dank den dierbaren vrienden te betuigen, welke mij in staat stelden eene reis naar Europa te ondernemen. De Heere zij hun een vergelder!

Vooreerst eenige aanmerkingen *over Kerk en Staat in Duitschland.*

Het is een feit dat de Duitsche eenheid meer in het buitenland dan in Duitschland zelf waargenomen wordt. Naauwelijks had ik mijn voet op vaderlandschen grond gezet, of ik gevoelde mij teleurgesteld. "Königlich Preussische Post" las ik aan een der wagens van een spoortrein. Ik vraagde den conducteur mij eene inlichting daarover te geven, want ik had gemeend: "Kaiserlich Deutsche Post" moest het heeten. O, zeide hij, dat is nog een van onze oude wagens. Maar in Würtemberg las ik het opschrift "Königlich Würtembergische Post" op splinternieuwe wagens. Ook wat de muntsoorten aangaat, heerscht er in Duitschland nog eene vreeselijke verwarring, hoogst onaan-

genaam en nadeelig voor den reiziger, doch aan dit euvel zal binnen eenige jaren een einde gemaakt worden, wanneer het geheele rijk een en dezelfde munt zal hebben.

Niet zoo gemakkelijk zal het zijn in de netelige vlaggenkwestie eenheid te scheppen. Zoo als bekend is, zijn de nieuwe Duitsche kleuren zwart-wit-rood, twee deelen voor Pruissen, namelijk zwart-wit, en een, rood, voor het overige Duitschland. Maar nu zijn er sommigen die tegen deze kleuren objecteren, omdat ze oorspronkelijk slechts de kleuren van den "Noord-Duitschen Bond" waren. Vele zoogenaamde particularisten geven dan ook nog steeds aan de bijzondere kleuren van hunnen Staat de voorkeur. Zoo zag ik op een kinderfeest in mijn vaderstad, gevierd op den 2den September, ter gedachtenis aan Napoleon's overgave bij Sedan, wel vele Duitsche, maar ook eene menigte Pruissische vlaggen en vaantjes. Het amuseerde mij dat sommige jongentjes bij die gelegenheid door hunne vaantjes de rijkszaak in het regte licht stelden, want de volgorde der kleuren was niet zwart-wit-rood, maar zwart-rood-wit, zeer beteekenend voor de kleinere staten van het overige Duitschland, die tusschen het zwart-witte Pruissen heel veilig ingeboekt en ingeboeid zijn. Edoch hun ten goede. Dit laat zich niet loochenen. Hoe kleiner de staat, des te grooter was somtijds het despotisme, en inderdaad ondragelijk de velerlei ongeregtigheden welke het volk drukten. Dit is beter geworden, menige verfoeijelijke wet werd afgeschaft, verscheidene wenschelijke vrijheden verleend. Handel en industrie bloeijen, de materiëele welstand heeft eene vroeger ongekende hoogte bereikt, en Duitschland begint al meer en meer Engeland te evenaren.

Jammer maar dat bij dezen bloei van de stoffelijke belangen de kerk op den achtergrond gedreven wordt. De drijver is de staat, wiens overmagt — en zoo als velen meenen ook overmoed — zich onbeschroomd in de kerk doet gelden. Het is onbetwistbaar waar, dat de ultramontane "Centrums Fraction" in het Duitsche Parlement een gezworen vijand der Duitsche eenheid is, wat ook Keizer Wilhelm ruiterlijk uitspreekt in zijn treffend antwoord aan den Paus, en wie verheugt zich niet, dat het Bismarck gelukt is, de Jezuïten uit het rijk te verbannen ; maar het is meer dan twijfelachtig of Pruissen wijsselijk handelde, toen het de veelbesproken nieuwe kerkelijke wetten in het leven riep, wetten welke niet slechts de Roomsche (schoon uitsluitelijk tegen deze gemunt) maar ook de Protestantsche Kerken drukken. En bij het maken dezer wetten werden slechts juristen geraadpleegd, de hoogste kerkelijke authoriteit, de "Oberkirchenrath," wist er niets van af, totdat

de discussie daarover in het Parlement haar aanvang nam. Deze nieuwe wetten bepalen o.a., dat slechts geboren Duitschers een geestelijk ambt in het rijk zullen kunnen bekleeden. Zij moeten, na het slotexamen op een Gymnasium gepasseerd te hebben, drie jaren op eene Duitsche Universiteit studeren. Dan moeten zij zich, behalve aan het kerkelijke, ook nog aan een examen van staatswege in geschiedenis, letterkunde, wijsbegeerte en de oude talen onderwerpen. Maar nog meer. Al heeft iemand al de voorgeschreven examina met eer doorgestaan, al heeft hij de goedkeuring der kerkelijke autboriteiten, dan nog heeft de regering het regt, als het haar goed dunkt, zijne plaatsing als priester of leeraar te beletten. Seminaries voor het opkweeken van jongelingen voor het geestelijk ambt zijn verboden. Dat zich de regering het regt voorbehoudt, de uitspraken der kerkelijke geregtshoven naar goedvinden te vernietigen, spreekt van zelf. Het kon niet anders dan dat de aankondiging van zoodanige wetten eene algemeene sensatie onder de geestelijken, beiden der Roomsche en der Evangelische Kerken, moest te weeg brengen. De Roomsche bisschoppen, tot hiertoe de troetelkinderen des staats, en dus niet weinig verwonderd over zijne veranderde houding, verklaarden eenstemmig dat zij zich aan de nieuwe wetten, mogten die door het Parlement bekrachtigd worden, niet zouden onderwerpen. Hoe goed ware het geweest, had Bismarck, ten tijde van het valschelijk genoemde Oekumenisch Concilie te Rome, eene verklaring in denzelfden geest gedaan, dat namelijk, zoo het onfeilbaarheidsdogma mogt doorgaan, Pruissen zich tegen de consequenties daarvan in zijne staten zou verzetten. Dit werd, helaas, niet gedaan. Pruissen vertrouwde op de standvastigheid der protesterende bisschoppen, maar de Duitsche bisschoppen lieten Duitschland in den steek. Want na zich eerst op het sterkst verzet te hebben tegen dat verwaand en godslasterlijk leerstuk, onderwierpen zij zich toch naderhand, de een na den ander, welke onderwerping, in het voorbijgaan gezegd, door zekeren Protestantschen (?) predikant eene ware heldendaad genoemd werd! De verkrachting van het geweten eene christelijke heldendaad! Men ziet, het is ver van gemakkelijk, het Jezuitisme met wortel en tak uit te roeijen, al slaagt men er in, de Jezuiten te verdrijven. Het is vooral hierin dat zich de staat vergist. Men denkt dat het mogelijk is, Rome met getrokken kanonnen en Mausergeweren te bestrijden, men begrijpt niet dat het pausdom eene *geestelijke magt* is die slechts met geestelijke wapenen kan overwonnen worden. Wanneer men er tegenwoordig van spreekt, in Posen de krijgswet te pro-

clameren en den oproerigen aartsbisschop Ledochowski met getrokken sabels af te zetten, zoo komt mij dat even zonderling voor, als wanneer de goede vader Oetinger soms te middernacht in zijne kerk ging en den geesten predikte. Zoo weinig als de woorden van dien excentrieken prediker de geesten troffen, zoo weinig zullen de Pruissische sabels op de geestelijke magt des pausdoms—en die magt is zeer groot in Duitschland—indruk maken. Napoleon I verbrak magtige troonen, maar de geestelijke magt van den Pauselijken stoel was hem te sterk; hij kon den Paus zijn land ontnemen, kon hem zelfs gevangen nemen, maar overwinnen kon hij hem niet. Het Pausdom is te regt een meesterstuk des Satans genoemd; de booze vijand en zijn heirleger waken er over, en tegen zulke magten en overheden helpen geen andere wapenen dan gebed en tranen, het schild des geloofs en het zwaard des geestes, hetwelk is Gods Woord. Ik had te Bad Ems gelegenheid, leeraars uit verschillende provincies en van verscheidene gezindheden te leeren kennen, maar er was geen een onder hen die in de nieuwe kerkelijke wetten genoegen nam. Men vraagde: Wat hebben de Evangelische kerken gedaan, waarmede hebben zij de regering beleedigd, dat zij nu zamen met de oproerige Roomsche partij moeten lijden?

Er schijnen slechts twee godsdienstige corporaties te zijn, welke de nieuwe wetten toejuichen—de Protestantenvereeniging en de Oud-Katholieken. De Protestantenvereeniging, welke reeds vele leden telt, zoekt zich van den dwang der belijdenisschriften vrij te maken; het is echter duidelijk dat dit ligchaam, met weinige uitzonderingen, niet slechts tegen de "Symbole" maar tegen al het bovennatuurlijke in de christelijke godsdienst te velde trekt, en eigenlijk niets anders is dan het oude Rationalisme in een nieuwen vorm. Eene vreeseljke verwarring heerscht er in deze vereeniging, en zeldzaam is het mengsel van licht en schaduw op den "Protestantentag." Daar ijvert men voor eene vrije Duitsche Kerk, en prijst tegelijkertijd de nieuwe dwangwetten des staats; daar ontvangt men groete en gelukwensch van een Dr. Sydow die openlijk de Godheid van Christus loochent, terwijl men toch ook gedoogt dat een Dr. Baumgarten in de vergadering verklaart: "ik houd vast aan de oude waarheid!"

Voornamelijk zijn het de Oud-Katholieken welke van den staat hun heil verwachten. Maar het is te hopen dat zij een beteren steun hebben. Men zag zoo gaarne meer geloofskracht, meer geloofsleven in deze interessante beweging. Schreef Prof. Nitzsch dertig jaren geleden in een album: "Heere, geef ons eenen Luther!" dan hebben de

Oud-Katholieken nog meer reden deze verzuchting te doen. Maar zullen wij den dag der kleine dingen verachten? Ook voor een man als Bisschop Reinkens die het onderzoek der schrift zijner kudde aanbeveelt en de regtvaardigmaking des zondaars uit genade verkondigt, danken wij God en grijpen moed.

Verblijf enz.

F. W. K.

— De Heilige Schrift vertoont overal de volmaakste overeenstemming, voor ieder die haar met geloof en eenvoudigen zin leest; maar zij is vol van moeijelijke vraagstukken voor hem, die met het ontleedmes der kritiek gewapend hare leerstellingen stuksgewijs beschouwen wil. Het Evangelie is eene liefelijke en welriekende bloem, voor dengenen die haar in hare schoonheid geheel beschouwt en haar geur inademt, maar de enkele stengel, de gescheiden bloembladen, die de koele en ongeloovige kruidkenner beschouwt, verwelken en verdroogen. God laat zich door zijne vijanden niet beoordeelen, maar aan zijne kinderen openbaart Hij zich van aangezigt tot aangezigt.

—Het geluk van den Christen is gelegen in den vrede des harten; een staat van vrede naar buiten, van vrede naar binnen, van vrede met de menschen en met zichzelven.

Van dergelijk een geluk heeft de wereldling geen begrip. Om gelukkig te wezen moet hij buiten zichzelven zijn, moet hij spreken, zingen en zich werpen in den stroom van luidruchtig gewoel; de beweging, het gedruisch zijn onmisbaar tot zijn geluk. Daarom ook is zijn blijdschap vermoeijend en kortstondig; hij moet eerst weêr tot kalmte komen om vatbaar te zijn voor het genot eener nieuwe vreugd; zijne begeerte daartoe moet door gemis worden opgewekt, en wanneer hij op nieuw genoten heeft, dan laat dat genot walging en afkeer na. Daarom begrijpt hij u niet, wanneer gij van het geluk des vredes spreekt; want voor hem is de vrede het staken der luidruchtige vermaken. Hij wil dien niet; want de vrede is voor hem het staken van het genot des levens.

IETS OVER HET METHODISME.

De onderstaande belangrijke verhandelng over het *Methodisme* of *Wesleyanisme* nemen wij over uit het maand· schrift "Stemmen voor Waarheid en Vrede."

In een van Engelands groote steden wordt eenmaal 's jaars een merkwaardige vergadering gehouden. Een honderdtal predikanten komen daar bijeen om een vereeniging te besturen, die in het Protestantisme haar weerga niet heeft. Men zou bij het zien van de stemmigheid en den eenvoud dier mannen niet zeggen, dat zij een hoogst gewichtige rol vervullen. Toch is dat honderdtal de generaal-en-chef van een leger, dat in krijgstucht voor het beste niet behoeft onder te doen. Zij nemen leden aan of verwijderen hen uit de vereeniging; zij nemen het examen der kandidaten af en wijzen hun hun werkkring aan. Zij bevelen en de gemeente moet zich onderwerpen aan de verwijdering van den zielzorger, wiens omgang zij op hoogen prijs stelde, en als zijn opvolger verschijnt, heeft zij niet het minste aandeel gehad in zijn benoeming. Ja zelfs op de verkiezing der 100, die zamen alles in beweging zetten en het geheel beheerschen, kunnen de gemeenten weinig invloed uitoefenen. De honderd hebben het recht de vakaturen, die in hunne vergadering ontstaan, zelven aan te vullen.

Die jaarlijksche vergadering, door de Methodisten de "conference" genaamd, is het hart van een met een edel doel in het leven geroepen organisme. Zoo kunstig is dit bewerktuigd, dat men in één oogenblik de kwijning van het meest verwijderde, het minst beteekenende der leden kan bespeuren. Door haar is het der Conferentie mogelijk, hare besluiten onverbiddelijk en zonder vertragen uit te voeren; bij alles in 't spel te wezen, ja, de hand te leggen op het hart, de hand, de beurs van al hare leden. De Methodisten zijn gerangschikt in kleine en groote cirkels, die alle in elkander grijpen en op hunne beurt binnen den kring liggen, die het hoofdbestuur om hen heen trekt. Grondslag en kracht der vereeniging is de kleinste cirkel, die uit niet meer dan 12 personen bestaat. Hun hoofd is de man, die 's wekelijks hunne bijdragen voor het groot

genootschap komt ophalen en op wien de taak rust, bij die gelegenheid den toestand van hun zieleleven met hen te bespreken. Een bepaald aantal dier "*classes*" zijn ingesloten in den kring van 't gezelschap der "*society*," aan welks hoofd de plaatselijke predikant staat, die, aangezien hij geen afzonderlijke opleiding voor die betrekking behoeft genoten te hebben en een ambacht mag uitoefenen, meestal een zeer eenvoudig woord heeft te spreken. De beste krachten word n gekozen voor de *reizende* prediking. Een groot aantal "*societies*" worden tot een "*circuit*," tot een grooten omtrek" vereenigd, en 3 of 4 geordende predikers ontvangen den last, iedere gemeente, die tot zulk een "*circuit*" behoort, op hare beurt te bezoeken. Onder hen is één, de superintendent, voornamelijk met de zielzorg belast. Hij kwijt zich van zijn taak door de rapporten op te nemen van de hoofden der klassen. Hij zelf rapporteert aan het hoofd waaronder verscheidene "circuits" zich weder tot een "*district*" hebben zamengesloten; van het districts-comité gaan de mededeelingen naar den raad van 100, die door middel van de *districts*, de *circuits*, de *societies* en de *classes* hunne beschikkingen over ieder lid spoedig en zeker ten uitvoer leggen.

Er is een tijd geweest, waarin de plaats, die thans aan de "honderd predikanten" is toegekend, ingenomen werd door één man. Wie hem zag staan, in zijn zwart predikantengewaad, met dat zachte, goedaardige gelaat, klein van gestalte, in alles gewoon en bedaard, zou niet vermoed hebben, dat de "gave der regeering" in hem was nedergelegd. En toch bezat niemand haar in hoogere mate dan hij. Als hij begon te spreken op den kalmen toon die hem eigen was, met die volkomene zelfbeheersching en die stille houding, klonk ieder zijner woorden als een woord van bevel en gezag. In de onafzienbare volksmenigte, waarvoor hij zijne prediking hield, had in enkele seconden alle beweging opgehouden, zoodra hij was beginnen te spreken. Eén woord van zijne lippen bluschte het twistvuur uit, dat vooral tegen het einde zijns levens door den tegenstand tegen zijn Hiërarchie ontstoken werd. Het Methodisme is ten gevolge van dien tegenstand, na den dood van zijn stichter, in verscheidene elkander slag leverende Methodisten-genootschappen uiteen gegaan, maar zij, die aan zijn geest getrouw zijn gebleven, zijn het talrijkst van allen. In hunne kapellen te zamen bevinden zich meer dan een millioen zitplaatsen, en menige nu nog onbeschrevene bladzijde van het boek des Godsrijks zal hunne heldenfeiten vermelden. De held Gods, die "legerscharen des Allerhoogsten" met de bazuin zijner prediking verza-

meld had, die hen geordend had en wist aan te voeren in het heetst van den strijd; de dienstknecht des Heeren, die, bij het talent en het ordelievende van een veldheer, strenge tucht over zich zelven oefende en zich voegde bij de nederigen, uit wiens mond, omtrent het gezag dat hij uitoefende over de zijnen, de betuiging kon komen: "het bewind, dat ik voer, heb ik nooit gezocht; maar wat ik nooit gewenscht of verwacht had is mij opgedragen, als de uitkomst van het werk, dat God door mij heeft willen tot stand brengen. Duizendmaal heb ik beproefd er anderen mede te belasten, maar nu kan ik dat niet doen. Zoo sleep ik dan zelf den last maar voort, totdat ik iemand aantref, die hem mij van de schouders neemt;" — die man, die ons zoo dikwijls aan de apostelen doet denken, leeft nog in het midden van hen, die zijne "Hiërarchie" in eere houden. Hij heeft zich vereenzelvigd met het Methodisme. Om het laatste te beoordeelen moet men den eerste kennen.

Het is John Wesley, wiens naam meer dan van eenig ander onafscheidelijk is verbonden aan het Methodisme. Hij vooral is het werktuig geweest, waardoor God een dam heeft opgeworpen tegen den stroom der onverschilligheid en des ongeloofs, die in 't begin van de 18de eeuw zich over gansch Engeland dreigde uit te breiden. Meer dan Whitefield, wiens schitterende welsprekendheid hij niet evenaren kon, is hij de groote kracht waarmede men te rekenen heeft, als men de oorzaken van het ontstaan van het Methodisme wil nagaan. Wesley is bij uitnemendheid de man van energie! Hij oefent gezag, ook als hij er niet op uit is. Als hij predikt, is de stof aan *hem* onderworpen en dwingt hij het volle Evangelie tot een werktuig van zijn geest; Whitefield daarentegen laat ordening en bestuur het liefst aan anderen over, om naar hartelust te kunnen prediken; maar als *hij* spreekt krijgt men den indruk, dat het de stof is die *hem* overmeestert; door zijne eigene bezieling weggesleept, heerscht hij zonder dat hij het weet over de harten zijner toehoorders. Whitefield's persoonlijkheid treedt op den achtergrond voor het werk, dat hij tot stand heeft gebragt. Al heeft hij zich van Wesley, om diens verwerping van de door hem beledene prædestinatie, afgescheiden, stichter eener eigene vereeniging is hij nooit kunnen worden. Wesley's werk daarentegen kan men niet noemen, zonder hem zelven in het gelaat te zien, omdat het den stempel draagt van zijn geest, en bovenal vrucht is van de inspanning van zijn wil.

Maar al ziet men nog zooveel waarheid in de bewering, dat de kennis der geschiedenis niet mogelijk is zonder de kennis van de heroën van ons geslacht, vergeten we niet,

dat ook deze een erfdeel ontvangen van den tijd, waarin zij handelend optreden, en van het huisgezin, waarin zij voor 't eerst hunne krachten hebben geoefend. Ook de persoonlijkheid heeft hare wetten. 's Menschen wil heeft zijn souverein. Hem is een centrum gegeven waarin hij zich beweegt, en waarop hij invloed uitoefent. Het is als van een achtergrond, dat hij voorwaarts treedt in het gewcel des levens. Zoo is het dan ook met John Wesley. We mogen ons niet van den plicht ontslaan een blik te slaan op de eeuw en 't gezin waaraan Wesley zijne eerste indrukken te danken heeft.

In de eeuw van Voltaire en Bolingbroke werd er niet alleen van geloovige zijde over Engeland's toestand geklaagd. Men weet, dat Voltaire in Engeland geen kans zag fortuin te maken met zijne stellingen. Onder de hooge standen, bedorven door het voorbeeld van een zedeloos hof, liet de geest van lichtzinnigheid en beuzelarij geen ruimte voor den invloed van het wijsgeerig ongeloof. De hoogere geestelijkheid daarentegen deed aan de philosophie, en Plato was bij velen hunner in eere. Maar afgezien van het feit, dat het Platonisme niet in alles een geschikte wapenrusting tot de verdediging van het Christendom mag heeten, was hare prediking, over 't algemeen genomen, zóó geleerd, zóó geheel en al een betoog, dat de ongeletterde, zoo hij nog eenige verwachting van de prediking gekoesterd had, geheel onbevredigd het bedehuis verliet. Maar ook onder de geestelijken waren velen de slachtoffers geworden van het Deïsme. De lagere geestelijkheid was dom, lui en onverschillig; het volk zonk dien ten gevolge in de diepte weg van stompzinnigheid voor het leven des geloofs. De kracht die eens de Puriteinen had aangegord, om tegen de hiërarchie van de "hoog-kerkelijken" en de tyrannie van den bondgenoot van dezen, tegen een vorst uit het huis Stuart, het "zwaard des Heeren en van Gideon" op te heffen, was gebroken, sedert na de restauratie, de acte van tolerantie was uigevaardigd, die aan de Dissenters, zoo al niet gelijke rechten met de episcopale kerk, dan toch recht van bestaan had toegekend. Het ongeloof wierf zijne aanhangers onder de afstammelingen van die Puriteinen, die op het slagveld waren nedergeknield, om Jehova de zege af te smeeken, en hunne krijgsmakkers hadden gehangen, als ze uit het huis van den vijand leeftocht hadden medegenomen, zonder dien te hebben betaald. Niet van de zijde van het Dissent; noch uit het midden der Puriteinen of dat der Independenten, maar uit de cathedraalkerken van de door beide eerstgenoemde eens ten onder gebrachte episcopale kerk, zou het licht te voorschijn breken, naar welks

schijnsel zoo menigeen, onder de Episcopalen en Dissenters, die voor de afgoden der eeuw geen wierook brandde, met biddend verlangen uitzag.

Ook in deze donkere tijden was de gemeente van Jezus Christus niet gestorven. Er waren vele bruikbare krachten aanwezig, maar deze stonden op zich zelven. Onder hen schitterde de godsvrucht, die in de pastorie te Epworth beoefend werd, met stillen luister. Daar heeft John het daglicht aanschouwd. Daar zijn zijne wankelende schreden geleid aan de hand eener moeder, die later zoo diep in zijn hart leefde, dat hij, toen hij reeds den mannelijken leeftijd bereikt had, het denkbeeld onverdragelijk vond zijne moeder te overleven. 19 kinderen heeft zij ter wereld gebragt, waarvan er 13 gedurende geruimen tijd samen zijn gebleven. Nergens ging het ordelijker toe dan in Epworths pastorie. De kinderen leerden elkander de les. Het geschreeuw der kleinen werd er niet geduld. Niettegenstaande deze strenge tucht vonden de gulle lach en 't luidruchtig kinderspel aanmoediging bij de moeder. Zij bezat in zich zelve een schat, welke haar gemoed opgeruimd en levendig hield. Het was hare gewoonte iederen dag des morgens en des avonds een uur door te brengen met God alleen, en toen eens haar man om een schuld, die hij, ten gevolge van de nalatigheid zijner gemeenteleden, niet voldoen kon, gegijzeld zat, verzamelde zij zijn arme gemeenteleden in haar huis, om met hen te bidden en hun toe te spreken naar dat zij het noodig hadden. Niemand was meer de opvoedster harer kinderen en de steun van haar man. Niettegenstaande de stoffelijke middelen, waarover zij te beschikken had, zeer bekrompen waren, werden zijn boeken door haar niet als artikelen van weelde beschouwd. In theologische vraagstukken had ze een helder inzicht en zij is later meer dan eens de vraagbaak geweest van hare ontwikkelde zonen.

Voor John had ze een bijzonder zwak. Toen hij 6 jaar oud was, ontstond er brand in de pastorie, en John werd niet dan met de grootste inspanning en op het punt van om te komen gered. De vrome moeder deed de gelofte dit kind, zoo mogelijk nog meer dan de andere, de paden des rechts aan te wijzen. In deze omgeving begon zijn karakter zich al spoedig te zetten tot dien ernst, met vastheid van wil volgehouden, welke zijne eigenaardigheid uitmaakt. Ook van zijns vaders zijde zat hem iets daarvan, als het ware, in het bloed. Zijn grootvader was een Puritein, die, na afgezet te zijn met 2,000 anderen, welke de uniformiteits-acte niet hadden willen onderteekenen, met zegenrijk gevolg als reizend predikant werkzaam was ge-

weest. Zijn vader had het niet kunnen vinden met de Puriteinsche enghartigheid. Hij was een man van onverschrokken geest en vol van ver uitziende plannen. Hij was wetenschappelijk gevormd en heeft in zijn tijd als dichter opgang gemaakt. Toen hij zich in gijzeling bevond, predikte hij voor zijne ellendige medegevangenen en schreef hij aan den aartsbisschop van York: "Ik beschouw den kerker als een grooter en belangrijker gemeente, dan die waartoe ik als voorganger behoor." Toen hij later op zijn sterfbed lag, legde hij zijn hand op het hoofd van zijn zoon Charles en zeide: "Wees standvastig: het christelijk geloof zal in dit land weder levendig worden; gij zult het zien, mijn zoon; ik heb het niet mogen zien!"

Zijn vrouw heeft den triomf van de prediking haars zoons nog mogen bijwonen. Zij heeft er God nog voor kunnen danken, dat zij in haar John een uitnemend werktuig des Heeren had opgevoed. Zijn standvastigheid had eens voor haar een smartelijke zijde. Haar man verzwakte, en verlangde John nogmaals als zijn vicaris bij zich te hebben. Maar de zoon weigerde die roepstem op te volgen, daar hij vast geloofde dat God hem elders een werkkring aanwees. Den 14 October, 1735, scheepten John en Charles, zijn broeder, zich naar Georgie in Noord Amerika in, met het vaste voornemen onder de Indianen het geloof te verbreiden en dat op te bouwen onder de kolonisten. John was toen 32 jaren oud. Hij was in het bezit van een veelzijdige kennis, maar had zich vooral op de godgeleerdheid toegelegd. Zeven jaren vroeger had hij de priesterwijding ontvangen. Te Oxford, waar hij gestudeerd had en eenigen tijd lector voor het Grieksch was geweest, waar hij gepromoveerd was, had men hem en zijnen vrienden den scheldnaam van "Methodist" naar het hoofd geworpen. Dien naam, welke in den zin, waarin bij ons het woord "fijnen" in zwang is, reeds in den bloeitijd der Puriteinen gebezigd was, had hij en zijne vrienden bereidwillig aanvaard; Methodisten wenschten zij te heeten, omdat zij zalig wilden worden naar de "*methode*" des bijbels. De ernst, die hem reeds als kind gekenmerkt had, was nog versterkt, toen hij zich was gaan voorbereiden tot zijne wijding als Diaken. Onder meer stichtelijke geschriften was Thomas à Kempis' "Navolging van Jezus Christus" zijn vraagbaak. Zoo ontwaakte hij tot de overtuiging, dat zijn leven God toebehoorde, en van toen af zocht hij, als Luther eertijds, op den weg der angstvallige ascese zich den vrede met God te veroveren. Met een vriend sloeg hij het nieuwe levenspad in, zonder zijn broeder Charles te kunnen bewegen zijn voorbeeld te volgen. Zoo stonden de zaken, toen hij in

1726 naar Epworth terugkeerde, om zijn zwakken vader in zijn ambt behulpzaam te wezen. Daar bleef hij 2½ jaar. Toen hij in 1729 te Oxford terugkwam, kon hij zich aan het hoofd stellen van de Methodisten-club, welke zijn broeder, sedert tot hooger ernst ontwaakt, in zijne afwezigheid had opgerigt. Morgan, een hunner medeleden, wekt hen op om bij de "oefeningen" der godsvrucht de werken der liefdadigheid te voegen, en het bezoek in de gevangenissen, bij de armen en kranken, de zorg voor de verwaarloosde kinderen neemt een aanvang. Morgan bezwijkt aan de gevolgen zijner overspanning. Whitefield, de later zoo beroemde prediker, toenmaals student te Oxford, eertijds bediende in de herberg zijner moeder, waar hij tot gevaarlijke zonden verviel, en toch den indruk van Gods heiligheid niet uitwisschen kon, vol aanleg en lust komediant te worden en daarin aangemoedigd door zijn onderwijzer; Whitefield, in 1731 tot een hooger leven ontwaakt, en sedert brandende van verlangen om zijne natuurlijke gaven dienstbaar te stellen aan de verkondiging van 't Evangelie, was in 1733 tot de Methodisten toegetreden. Maar de weg der "werken" was ook voor hem de weg des "vredes" niet. De lectuur van mystieke geschriften overtuigde hem, dat er vrede ligt in "de vereeniging met God" alleen. Hij leed in de eenzaamheid en streed tegen zijn aanvechtingen, totdat zijne krachten bezweken en hij op een ziekbed, "in de duisternis der verlatenheid van God, de ster weder zag, die hij te voren slechts uit de verte had zien blinken, maar die nu als de morgenster opging in zijn hart."

Gewoonlijk neemt men aan, dat het ontstaan van het Methodisme dateert van den dag, waarop de "oefeningen naar den regel" in Oxford een aanvang namen. Wesley heeft echter zelf erkend, dat in hetgeen hij vóór zijnen omgang met de Hernhutters geweest is, weinig kracht was gelegen tot het wakker roepen der beweging, welker ziel hij zoovele jaren geweest is. Toen hij den 1 Februarij, 1738, uit Amerika terug was gekomen, moest hij de bekentenis afleggen: "Het doel van mijn reis, de bekeering der Indianen, heb ik geheel gemist. Eén ding echter heb ik geleerd, wat ik wel het minst gewacht had; ik ging naar Amerika om anderen te bekeeren, en toch was ik zelf nog niet bekeerd!" De eerste indruk van deze overtuiging werd in hem gewekt aan boord van het schip, dat hem en zijn broeder naar Amerika bragt. Hij vond daar 16 Hernhutters, die met hun bisschop hun vaderland hadden verlaten, om onder de Indianen in Noord Amerika het Evangelie te prediken. Op zee stak een hevige storm op; ieder beefde, maar de Hernhutters zongen goedsmoeds

hunne liederen. Toen was het, dat de gedachte bij hem opkwam: "deze menschen hebben iets gevonden, dat gij nog mist." En toen hij, op de plaats zijner bestemming aangekomen, met Spangenberg kennis maakte, die hem de vraag voorlegde: "Mijn broeder, geeft u de H. Geest getuigenis, dat gij een kind Gods zijt?" zweeg hij verlegen stil. In dien tijd zag hij in de Hernhutters de ware opvolgers der eerste Christenen. En toen hij later, na een uitlandigheid van drie jaren, te Londen terugkeerde, waren zij het weder, wier omgang hij zocht. Zijn overtuiging, dat hij hun vrede miste, stond meer dan ooit onwrikbaar vast. Reeds wilde hij het prediken opgeven, maar de vermaning van den Hernhutter Böhler: "predik het geloof *totdat* gij het hebt; om het dan te prediken *omdat* gij het bezit," deed hem op nieuw moed vatten. Hij sloot zich inmiddels bij de "oefeningen" der Hernhutters aan. Eindelijk was het het woord van Luther, dat als een levenwekkende kracht indrong in zijn gemoed. "Ik ging 's avonds," zoo luiden zijn eigen woorden, "zeer tegen mijn zin naar een gezelschap in Adlersgatestreet, waar iemand Luther's voorrede op den brief aan de Romeinen voorlas. Ongeveer *kwartier vóór negen uur* (het was den 24 Mei, 1738), bij de beschrijving van de verandering, welke God door het geloof aan Christus in het hart werkt, werd mij het verwonderlijk warm. Ik voelde, dat ik mijn hoop op verlossing in Christus en in Hem alleen stelde en mij de verzekerdheid was gegeven, dat Hij mijn zonden weggenomen en mij verlost had van de wet der zonde en des doods. Ik begon uit alle magt voor hen te bidden, die mij met minachting behandeld en vervolgd hadden. Dan betuigde ik openlijk allen, die aanwezig waren, wat ik toen voor het eerst in mijn hart gevoelde."

Niet lang na deze omkeering zou het uur slaan, waarop de Methodistische prediking dat aangrijpend en schokkend karakter vertoonen zou, waardoor het zooveel onrust heeft aangericht en zooveel afkeer tegen zich opgewekt in den boezem der bisschoppelijke kerk. Voor alsnog was Wesley zonder eenig vast plan. Wel predikte hij gedurig en telkens met grooter toeloop; wel ging hij, als vroeger in Oxford en Georgie, voort, de "gezelschappen" te bezoeken en te leiden, maar zouden deze, even als voor ongeveer 50 jaren in Duitschland "de collegia pietatis," de haardstede worden van een "nieuw licht" in de christenheid, het was dan noodig, dat eerst het welsprekend getuigenis werd vernomen van den man, die in December, 1738, voor goed op het tooneel verscheen.

Die man was George Whitefield. Een dag voordat Wes-

ley terugkeerde, verliet hij Engeland, om in Amerika diens werkkring over te nemen. Hij bleef daar echter slechts weinige maanden. Men begroette hem bij zijne terugkomst in Londen als een oude bekende. Een paar jaar geleden had hij te Londen gepredikt onder den toeloop eener schare, die de grootste kerken niet bevatten konden. Het volk had hem toegejuicht op zijn weg naar den kansel. Ook thans was Londen in gespannen verwachting. Men zou weldra vernemen wat deze bezielde redenaar te zeggen had.

We zijn allen wel eens onder den invloed geweest van een welsprekende kanselrede. We weten welk een invloed de openlijke verkondiging van het Evangelie, uit den mond van een begaafd, overtuigd prediker vernomen, op ons gemoed kan hebben. Toch is het in onze kalme dagen hoogst moeijelijk zich een denkbeeld te vormen van de uitwerking, die destijds in Londen Whitefield's prediking, even als later in Wales en te Bristol, onder de mijnwerkers in Cornwallis, Wesley's woord en dat van zijn leekepredikers gehad heeft. "Naauwelijks was de prediker aan het woord, of er heerschte een ademlooze stilte. Men werd gedwongen al zijn aandacht te geven aan hem, die daar stond te spreken over dien "verschen en levenden weg" die voor allen zonder onderscheid geopend was, en waarop ieder en een iegelijk daar aanwezig van stonde aan tot God terug moest keeren. Maar spoedig meende men in die opeengedrongen menschenmassa een zacht geschrei te hooren. Toch werd de aandacht niet gestoord. De meesten luisterden met diepe, stille aandacht, eene aandacht duidelijk te bemerken aan het onbewegelijk staren, hier met betraande oogen, daar met eene uitdrukking van ernstige vreugde of diepe smart op het sprekend aangezicht. Enkelen verhieven hunne stem sommigen zacht en kalm, anderen met luide kreten. Er waren oogenblikken, dat de gansche vergadering hare aandoening niet meester was, en de stem des sprekers door het geween, rondom hem, voor eene wijle onhoorbaar werd. Sommigen verbergden zich het aangezicht en snikten luid; anderen daarentegen prezen en dankten God met luide stem. Soms rees uit de gansche menigte een gezamenlijk onwederstaanbaar "amen" op. Enkelen, niet alleen vrouwen, maar ook mannen in de kracht des levens stortten eensklaps als door den bliksem getroffen ter aarde, en werden dan weggedragen, of bewusteloos, of door hevige stuiptrekkingen aangetast."

De "opwekking" vertoonde overal hetzelfde stormachtig karakter. Door Engeland en Ierland, in Amerika vooral door Whitefield hield ze een schitterenden zegetocht. Zelfs in de dagen der Hervorming waren zulke menschenmassa's

niet op de been geweest om het Woord Gods te hooren. Het aantal toehoorders bedroeg gewoonlijk van 20—30 duizend, terwijl het meer dan eens tot het cijfer van 60—80 duizend zielen opklom. 30 Jaren na de eerste, vurige prediking der Methodisten in Londen, telde hunne vereeniging niet minder dan 30,000 leden in de verschillende gezelschappen, die zich in 50 circuits ingedeeld, met 100 reizende predikers over Engeland, Schotland en Ierland uitbreidden en in Amerika ieder jaar een rijke aanwinst verkregen.

(Wordt vervolgd.)

BOEKBESCHOUWING.

De Huisprediker. Gelegenheids Preeken voor het Huisgezin.—Bij N. H. Marais, 1873.

Als deze preeken eerst bekend zijn, zal het met dezen bundel gaan gelijk met deszelfs voorganger, De Volksprediker, spoedig uitverkocht en om eene tweede uitgave gevraagd. Zij zijn van denzelfden schrijver en in gelijken geest, welligt niet zoo eenvoudig als "De Volksprediker," nogtans in zeer duidelijken trant geschreven. Die ze met aandacht leest kan niet missen, om, onder den goddelijken zegen, een helderder inzigt in de behandelde waarheden te bekomen en zich tot derzelver behartiging aangedrongen te gevoelen. De schrijver heeft eene bijzondere gave van duidelijk te zijn, en met weinig woorden veel te zeggen, zoo dat wij in deze korte preeken van zes of acht paginas elk meer vinden dan dikwerf in verhandelingen, tweemaal zoo lang. Wij zagen echter gaarne dat zij wat langer waren, daar de mensch toch tijd hebben moet om met zijn onderwerp ingenomen te worden, en tegen dat men het is, en het hart regt bereid voor het goede zaad, is de preek ten einde.

Deze kortheid wordt eenigzins vergoed door de opgave van gepaste hoofdstukken bij ieder onderwerp; gaarne hadden wij ook geschikte Psalm- en Gezangverzen opgegeven gezien, en geven den wenk voor eene tweede uitgave.

Deze preeken zijn hoofdzakelijk bestemd, gelijk de titel aanduidt, om in het huisgezin des Zondags gelezen te worden, als men verhinderd is met de feestvierende ge-

meente op te gaan, en vooral bij bijzondere gelegenheden, wanneer het wenschelijk is eene voor zoodanige gelegenheid gepaste leerrede te lezen. Twee preeken zijn er om vóór het kersfeest, en één om op dien dag gelezen te worden: eene oogstpreek, eene voor oud- en eene voor nieuwjaar. Verder zeven preeken voor de lijdensweken; twee voor den goeden Vrijdag; voor het Paaschfeest en dat van Christus' Hemelvaart ieder een, en twee voor het Pinksterfeest. Wat velen welkom zal zijn, is de Hervormingspreek, alsmede die bij gelegenheid van den Doop en de Bevestiging van Lidmaten. Men heeft tevens preeken voor de Voorbereiding, het Avondmaal en de Dankzegging, terwijl het werk gesloten wordt met eene preek over het Huwelijk, en eene over Huiselijke Pligten, beiden zeer belangrijk.

Van harte wenschen wij dat deze Huisprediker tot ieder huisgezin in Zuid Afrika toegang vinde en de leden er van brenge, om, ook als zij achter moeten blijven en niet met de gemeente kunnen opgaan, een rijken buit uit te deelen. Terwijl wij den schrijver danken ook voor deze dienst onzen landgenooten bewezen, wenschen wij bij predikanten, kerkeraadsleden en andere belangstellenden er op aan te dringen, dat zij het hunne doen om dit nuttig werk te helpen verspreiden. Wij meenen dat er nog honderde huisgezinnen, zoo niet duizende, in ons land zijn, waar het aan geschikte boeken geheel en al ontbreekt.

— Het vermaken of verstellen van de vischnetten (de voorbereiding) is even noodig als haar te gebruiken en uit te werpen (de prediking) —Matth. iv: 18 en 21.

— De spoedige roeping en voorbereiding van Jezus Apostelen was een blijk van de vroege zorg van Jezus voor zijne kerk en hare uitbreiding. Dit moge een wenk zijn voor alle voorgangers en leidslieden in de kerk van Christus.

Smuts & Hofmeijr, Drukkers, 11, *Kasteelstraat, Kaapstad.*

INHOUD.

JANUARIJ, 1874.

ELPIS.

APRIL, 1874.

WAT DE JEZUÏTEN DOEN.

(Eene Voorlezing.)

Als ik spreek van de taak waaraan zich deze Orde heeft gewijd, dan bedoel ik niet alles wat door haar is verrigt; maar alleen wat zij, in onderscheiding van andere Orden, als *hare* taak ter hand heeft genomen.

Met het oog onafgebroken gevestigd op het groote doel, dat zij zich had gesteld, werd het haar gaandeweg van zelf duidelijk wat zij te verrigten had. Dat doel, gij herinnert het u, schemerde reeds door in hare inrigting. 't Was om, zoo ver haar invloed reiken mogt, kerk en maatschappij te leiden tot de onbeperkte gehoorzaamheid aan den Paus, als Gods stedehouder op aarde. Zij rigtte zich in naar het ideaal dat zij zich voor de kerk en de maatschappij dacht, en zoo werd zij voor zich zelve het model, waarnaar zij kerk en maatschappij wilde hervormen. Zij wilde de menschheid leeren haar heil te zoeken in de overgave van hare vrijheid en zelfstandigheid aan den wil van dien Eénen—den bisschop van Rome—die van God is geroepen, aan kerk en maatschappij de baan voor te schrijven, waarin zij zich bewegen moeten.

Met dit doel voor oogen was het de toeleg dezer Orde *den Paus te verheffen tot de meest volstrekte en ongedeelde heerschappij over de Kerk.* Dit was sinds eeuwen het doel waarnaar de Pausen hebben gestreefd; maar 't was hun niet gelukt dit doël te bereiken. Niet alleen werden zij hierin weerstaan door de vorsten, en

soms door de hoogere geestelijken; de vroomste leden der kerk hadden er een afkeer van, en schreven ten deele aan de trotschheid der Pausen het verderf toe, dat al meer in de kerk toenam. Deze Orde echter meende dat het heil van kerk en maatschappij niet te scheiden is van de meest onbepaalde onderwerping aan den Paus, en zij achtte zich geroepen hare voorstelling over alle andere in de kerk te doen zegevieren.

Niet op eenmaal is zij hierin geslaagd; maar zij heeft volhard, tot dat in onze dagen haar wensch in dezen is vervuld.

Gij herinnert u hoe, volgens Loyola, de Paus in de kerk dezelfde plaats bekleedt als de Generaal aan 't hoofd der Orde. Als hij derhalve spreekt van onderwerping aan de kerk, dan beteekent het niets anders dan onderwerping aan den Paus. En wat schrijft hij aan zijn Orde voor, als pligt, die op ieder lid der kerk rust? Hoort: "Om geheel en al in overeenstemming en van denzelfden geest met de Katholieke Kerk te zijn, moeten wij bereid zijn, om, in geval zij mogt verkondigd hebben, dat datgene zwart is, wat in onze oogen wit is, te verklaren dat het zoo is———. Wij mogen er niet aan twijfelen dat dezelfde God, die van ouds de Tien Geboden heeft afgekondigd, in dezen tijd de Katholieke Kerk onderwijst en bestiert."

Op de Kerkvergadering van Trente, die, op verzoek van den Paus, door twee leden dezer Orde werd bijgewoond, werd niets besloten, dat niet vooraf door den Paus was goedgekeurd.

Op deze vergadering bestreed Lainez—een dezer twee Jezuïten—het goddelijk regt van het episkopaat. De Paus, beweerde hij, is de eenige bron van alle geestelijke magt. Hij ging verder en beweerde dat, terwijl de Paus door Gods wil regeert, de Koningen alleen door den wil des volks regeren.

De bekwame Jezuït Bellarminus leerde ten opzigte van de onfeilbaarheid van den Paus: "ook in zedelijke voorschriften kan de Paus niet dwalen, wat hij beveelt is van zelf goed, wat hij verbiedt is van zelf zonde."

In de 17de eeuw hebben, onder anderen, de Fransche, en in de 18de eeuw de Duitsche Bisschoppen hunne stem verheven tegen deze overdrevene begrippen aangaande de Pauselijke waardigheid.

Doch gij weet wat in deze dagen is geschied. De geest der Jezuïten heerscht thans in zulk eene mate over de Bisschoppen, dat zij in de Algemeene Kerkvergadering, in 1870 te Rome gehouden, de onfeilbaarheid van den Paus als een der zaligmakende leerstukken der kerk hebben aangenomen. De weinigen, die hieraan tegenstand hebben geboden, hebben zich allengs, een voor een, aan dit besluit onderworpen.

Welk een vernederend schouwspel! Terwijl de Kerkvaders, bij name Augustinus, terwijl de Kerkvergaderingen van Pisa, Konstans en Basel in de vijftiende eeuw, terwijl zoo vele stemmen daarna van de waardigste mannen in de kerk leerden, dat de onfeilbaarheid aan de Algemeene Kerkvergaderingen toekomt; zoo verklaarden de Bisschoppen dezer dagen, dat zij het uitsluitelijk voorregt is van den Paus. Zij hebben zich alzoo van alle hoogere van God hun medegedeelde waardigheid ontkleed, om den Paus te hooger boven zich, ja, boven de gansche menschheid te verheffen.

Van nu aan is, volgens de leer der Roomsche Kerk, de Paus aan 't hoofd der kerk, wat de Generaal der Jezuïten aan 't hoofd der Orde is. Men heeft regt van nu af aan niet meer van de Roomsch Katholieke, maar van de Jezuïtisch Roomsche Kerk te spreken.

En gelijk nu deze Orde de Roomsche Kerk tot de laagste dienstbaarheid aan den Paus heeft gebragt, zoo heeft zij zich er op toegelegd de kerk in de slavernij der heiligendienst, *inzonderheid der Mariadienst, te bevestigen.*

Er is een innerlijk verband tusschen beide. De mensch, die zich gebonden gevoelt aan zulk eenen middelaar op aarde als de onfeilbare Paus voor hem is, hoe zal hij zich den hemel kunnen denken zonder een of meer schepselen, die ook daar het middelaarschap voor hem waarnemen? Verlos hem van zijne gebondenheid aan de tusschenkomst van Maria en andere heiligen, en gij hebt hem op weg geleid, om zich van den onfeilbaren Paus te ontslaan.

Deze Orde heeft dit bewust of onbewust gevoeld, en is zeer ijverig geweest om Maria tot hoofd der middelaars tusschen God en den mensch te verheffen.

't Is sedert de middeleeuwen, dat men in de praktijk

Maria zoo hoog begon te vereeren, dat er van zelve de leer harer onbevlekte ontvangenis uit moest geboren worden.

Loyola's bekeering was in het algemeen eene bekeering tot Roomsch-kerkelijke godsdienstigheid, en in het bijzonder tot een leven van toegewijdheid aan de maagd Maria.

Een der eerste dingen, die hij na zijne herstelling uit zijne krankheid verrigtte, was, in eene kerk aan Maria gewijd, in zijne ridderlijke kleeding uitgedost, drie dagen en nachten voor haar altaar de wacht te houden, en, ten teeken zijner algeheele overgave aan haar, zijnen ridderlijken dos, als haar buit, voor haar altaar op te hangen.

In de gewigtigste oogenblikken van zijn leven verschijnt hem de maagd Maria.

In zijne "Geestelijke Oefeningen" is de eerste zamenspraak niet tot God, maar tot de Maagd gerigt; terwijl zij telkenmale benevens den Vader en den Zoon wordt aangeroepen.

De eerste kerk, door deze Orde gesticht, werd aan Maria gewijd. Op de vergadering te Trente streden de Jezuïten Lainez en Salmeron benevens de Franciscanen voor de aanname van de leer der onbevlekte ontvangenis.

Waar zich de invloed der Jezuïten verbreidde, daar werd de Mariadienst met bijzondere voorliefde aangekweekt.

Denk aan Frankrijk, het land dat in onze dagen meer dan eenig ander onder den invloed dezer Orde is. Hoe vele pelgrimstogten vinden thans plaats naar oorden bijzonder aan Maria gewijd; van hoe vele openbaringen door haar aan hare aanbidders medegedeeld is er sprake!

Het komt al meer er toe, dat de Mariadienst in de Roomsche kerk de eenige godsdienst is, die de bijgeloovige onkundige menigte bekoort. Wat zeg ik? De bijgeloovige menigte? Neen, de voorgangers der Roomsche kerk, de Bisschoppen, met den tegenwoordigen Paus aan 't hoofd, gaan de menigte voor in deze afgoderij. *Zij* leeren de onkundigen om, gelijk dezer dagen in Frankrijk geschiedt, in den nood Maria aan te roepen, en de uitredding uit den nood aan Maria

toe te schrijven. Toen Paus Pius in 1848, ontkomen aan de republikeinen in Rome, onder Frankrijks bescherming in Gaëta eene veilige schuilplaats had gevonden, schreef hij zijne redding toe aan Maria. In zijne Encyclica sprak hij de hoop uit: "dat de allerzaligste jonkvrouw, die het christelijke volk ten allen tijde uit alle nooden had gered, ook den druk en de bekommernis dezer dagen, door hare barmhartige moederliefde, zou afwenden, en den rouw in vreugde doen overgaan."

Met het plan voor oogen om haar door de leer der onbevlekte ontvangenis de eer te geven, die haar nog ontbrak, betuigde hij in diezelfde Encyclica: "dat hem van zijne kindsche dagen af niets nader aan het hart lag, dan de allerzaligste jonkvrouw Maria met bijzondere vroomheid en hartelijke liefde te vereeren, en alles te doen, wat tot hare meerdere verheerlijking, de bevordering van haren roem en hare eeredienst strekken kan." Hij benoemde eene commissie over deze zaak. Na zijn terugkeer in Rome, dien hij aan Maria's voorbede toeschreef, rustte hij niet voor dat hij het plan, dat hem zoo na aan het hart lag, had ten uitvoer gebragt. Den 8sten December, 1854, kondigde hij plegtiglijk de leer der onbevlekte ontvangenis af. Niet één bisschop verhief tegen dit leerstuk zijne stem. De commissie door Pius in deze zaak aangesteld verklaarde onder anderen: "dat aan Maria van wege hare al het menschelijke te bovengaande heiligheid en genade, die zich niet natuurlijk verklaren laat, op grond der Schrift, der traditie en harer bestendige vereering, eene van de erfzonde onbevlekte ontvangenis moest worden toegeschreven." De tolk der Commissie was Passaglia, hoogleeraar aan de Jezuïten-Universiteit te Rome!

Zoo is het dan aan deze orde gelukt, door de aanname van de beide leerstukken, der onfeilbaarheid van den Paus en der onbevlekte ontvangenis van Maria, de schepselvergoding in de Roomsche Kerk tot heerschappij te brengen, en alzoo die kerk op de baan des afvals een eind verder te voeren, dan zij zich sedert de Kerkvergadering van Trente bevond. Zij schijnt ons het uiterste punt des afvals te hebben bereikt, waar Gods vernietigend oordeel haar wacht.

Wordt de godsdienst door den invloed dezer orde al meer Mariadienst, dan vermoedt gij dat de vroomheid, die zij aankweekt, *eene lage, zinnelijke is.* Dit blijkt uit niets zoo duidelijk als uit de door haar zoo hoog geroemde "geestelijke oefeningen." Niet alleen gaan hare leden ze van tijd tot tijd door, maar ook een ieder, die zich door haar tot den hoogsten trap van godsdienstigheid wil laten opleiden.

Ze zijn meesterlijk er op aangelegd om, door bewerking der zinnen en der verbeelding, de ziel tot de overgave aan dien God te bewegen, die door de Roomsche Kerk en door deze orde over den ganschen mensch onbepaald heerschen moet. Het geweten wordt niet verligt. De edele aandoeningen des harten niet in beweging gezet. Het verstand niet bevredigd. Van wedergeboorte uit den Heiligen Geest is geene sprake. Evenmin van de geheel eenige waarde der Heilige Schrift. Nog minder van het *eenige* middelaarschap des Zoons van God. Gij zult terstond begrijpen hoedanig de aard dezer "geestelijke oefeningen" is, als ik u het volgende mededeel. De persoon, die haar ondergaat, wordt in een donker vertrek opgesloten. Een enkele lichtstraal valt op de overdenkingen die hij te lezen, en aan de hand van zijnen geestelijken leidsman zich in 't gemoed in te prenten heeft. Het wordt hem aangewezen hoe hij in dit werk bezig moet zijn; op den grond knielend, of op 't aangezigt liggend, of op den rug uitgestrekt, of zittend of staande. Hij moet bij elke meditatie zoo veel mogelijk met zijn vijf zintuigen werkzaam zijn. Komt hij bijvoorbeeld er toe om over de hel te mediteren, wat des avonds geschieden moet, dan is — om Loyolas eigene woorden te gebruiken — het eerste punt dat hij door zijne verbeelding *zie*: het verschrikkelijke vuur der hel, en de zielen besloten in vurige ligchamen als in gevangenissen; het tweede, dat hij in zijne verbeelding *hoore*, het gekerm, het gehuil, het geschreeuw, en de godslasteringen tegen Christus en zijne heiligen; het derde, dat hij, mede door de verbeelding, *ruike* den rook, den zwavel, en den stank van het vuilnis en de verrotting; het vierde, dat hij op dezelfde wijze *proeve*, die allerbitterste dingen, zoo als de tranen, de ver-

rotting, den worm van het geweten; het vijfde, dat hij, als het ware, *voele*, dat vuur, door welks aanraking de zielen branden."

Deze overdenking behoort tot de eerste week waarin men de zonde en hare gevolgen overpeinst. Het wordt verzekerd dat de vrucht dezer "oefeningen" aan het einde der week is, "dat men de zonde verlaat, haat en verafschuwt,"—een bewijs hoe oppervlakkig de kennis en het begrip der zonde is, eigen aan Loyola en zijne orde.

De vierde of laatste week gewijd aan de geestelijke oefeningen begint met de overdenking van Christus' opstanding. Eer het zoo ver komt, is de ziel er toe gekomen om zich onvoorwaardelijk, in den zin dezer orde, aan de dienst van God over te geven. Nu mag zij dan ook als een gelukkig mensch vrij ademhalen. 't Is een week van vreugde en verkwikking. De novitius mag nu de vensters opendoen en: "zich bedienen van het voordeel dat licht en lucht hem aanbieden; zoo als, in de lente en in den zomer, het uitzigt op het groene gras en de bloemen, en op een door het vrolijke zonlicht beschenen plek; in den winter, de welkome hitte der zon, of van het vuur; en de andere gepaste verkwikkingen van ligchaam en geest, waardoor ik in staat ben, mij te zamen met mijn God en Zaligmaker te verblijden."

't Is niet verkeerd dat in deze geestelijke oefeningen op de verbeelding en de zinnen wordt gewerkt, maar dat zij onmagtig zijn verder en dieper te gaan; dat zij eene godsdienst aankweeken die tot den allerlaagsten trap van ontwikkeling behoort, en alzoo den waren vooruitgang des menschen jammerlijk tegenhouden. Wat naar 't oordeel van Gods Woord tot de eerste beginselen behoort, dat acht deze orde het hoogste toppunt van godzaligheid te zijn.

Wij zwijgen van de werkheiligheid die deze "oefeningen" aankweeken, daar zij, onder anderen, leeren, dat men, door bij zijne meditaties strenge onthouding en pijnlijke ligchaamskastijding* te voegen,

* Loyola is echter zoo voorzigtig om voor te schrijven dat de pijn die men zich aandoet niet dieper dan het vleesch, niet tot het gebeente moet doordringen, daar in dit geval de gezondheid in gevaar wordt gebragt.

"genoegdoening verschaft voor zijne vorige zonden, zijne lagere zinnelijke natuur aan de rede onderwerpt, en de eene of andere begeerde gave of genade verwerft."

Hoe ongeestelijk, hoe zinnelijk de opvatting van het gebed is, blijkt uit hetgeen deze oefeningen leeren aangaande de volmaaktste wijze, waarop het gebed kan geschieden." Zij bestaat hierin, "dat ik tusschen mijne ademhalingen in de woorden herhaal van het gebed des Heeren, of eenig ander gebed (ave, credo, enz.); terwijl ik in den tijd, die tusschen twee ademhalingen verloopt, de beteekenis overweeg der woorden door mij geuit, of de waardigheid van den persoon, tot wien het gebed wordt gerigt, of mijne eigene onwaardigheid, of eindelijk, het onderscheid tusschen beiden."

Als zulke "geestelijke oefeningen" de weg zijn tot de hoogste vroomheid, dan laat zich van zelf begrijpen hoe zinnelijk de godsdienst is, waartoe de Jezuïten, onder anderen door hunne zoogenaamde "Missies," de onkundige en zinnelijke menigte opwekken, liever opwinden. Men zag hen soms hunne godsdienstoefeningen besluiten met de oprigting van een reusachtig kruis, waaraan de bekeerden verzocht werden, hunne namen, in looden hartjes gegrift, op te hangen.

Gij begrijpt dat zulk eene zinnelijke opvatting der godsdienst zich stooten moest aan de innige, in God ingekeerde mystiek, die, ook na de Hervorming, in de Roomsche Kerk bleef voortbestaan. Gij herinnert u hoe deze mystiek in de 17de eeuw, ten deele ontstaan uit weerstuit tegen de zinnelijke godsdienst der menigte, zich in de Roomsche Kerk zeer begon uit te breiden, maar door den invloed der Jezuïten als gevaarlijke ketterij werd gestraft en uitgeroeid. Zij waren oorzaak dat de vrome Molinos, de geliefde raadsman en gids der mystieken, in de gevangenis te Rome wegkwijnde; en dat Lodewijk XIV de mystieke en zeer godzalige Madame Guyon eenigen tijd in de Bastille zuchten deed.

En gelijk nu deze orde onder het volk deze lage zinnelijke godsdienst aankweekt, zoo waakt zij er over *dat de godgeleerdheid onder de geestelijken op den lagen*

trap blijft, waar zij vóór de Kerkhervorming was. Zorgvuldig ziet zij toe, dat geene nieuwe gedachten den geest verruimen. Zij haat het begrip eener voortgaande theologische wetenschap. Zij kan niet anders wegens haar geloof aan de volmaaktheid der kerk en de onfeilbaarheid van den Paus. Er is geen ander licht, dan dat God door den onfeilbaren Paus aan de geloovige kerk mededeelt!

Loyola had in de verste verte geen begrip van eene godgeleerde wetenschap. De leerstukken waren voor hem mysterien, die blindelings moeten worden geloofd. Hij meende het voorregt te hebben gehad ze in ekstatischen toestand, door onmiddellijke aanschouwing, te mogen inzien. Zoo zag hij de Drieëenheid in de gestalte van drie in harmonie verbondene klaviertoetsen; boven de hostie het goddelijke licht, en daarin den Godmensch; in een onbestemd wit voorwerp, dat stralen uitschoot, het geheim der schepping; de menschheid van Christus als een wit ligchaam zonder leden (de hostie); de jonkvrouw als eene groote gulden schijf (de zon); den duivel in de gedaante eener slang van wonderbare schoonheid.

De godsdienstige waarheden waren voor Loyola voorwerpen der zinnelijke verbeelding, maar niet van het redelijk nadenken. Hij vreesde het verstand. Hij sloot zich in zijne dagen aan bij de partij die niets nieuws wilde toelaten bij de overgeleverde begrippen. Terwijl hij in Parijs studeerde hield hij zich aan de theologie der Sorbonne, die toen in hevigen strijd was gewikkeld met de mannen der wetenschap, bij wie, in dienzelfden tijd, Calvijn als student in de oude letteren zich aansloot. Hij beval den Jezuïten, die de Trentsche Kerkvergadering bijwoonden, zich getrouw aan de traditie te houden. Dat men op die vergadering niets wilde toegeven aan de Protestantsche leer der regtvaardigmaking, en alzoo het Pelagianisme huldigde, was voornamelijk te wijten aan den invloed van Lainez en Salmeron en den Kardinaal Caraffa, later Paus Paulus IV.

Het voorname handboek voor de theologie dat deze orde tot op den huidigen dag in hare Seminariën gebruikt, is de "Summa Theologiæ" van Thomas Aquinas. Zij beoefent de theologie hoofdzakelijk als

middel om de overgeleverde leer der kerk door spitsvindige bepalingen te omheinen, en voor nieuwe en ruimere begrippen ontoegankelijk te maken. Slechts één theologisch vak heeft zij zelfstandig beoefend, de bestrijding namelijk van het Protestantisme. Bellarminus was hierin een onovertroffen meester.

Het laat zich begrijpen dat het Jansenisme in de 17de eeuw voor deze orde een steen des aanstoots moest zijn. Niet alleen wedijverden de woordvoerders van het Jansenisme in geleerdheid met hare theologen, maar zij waren op weg om aan de Roomsche theologie een dieper en breeder grondslag te geven, dan dien, waarop zij, vooral door den invloed der Jezuïten, toen rustte, en helaas ! nog heden rust. Zij pleitten voor de Augustiniaansche opvatting van de leer der zonde en genade, en ijverden voor het naarstig lezen der Schrift, en drongen aan op eenen heiligen ernst in de zielzorg. Dit alles is u bekend; ook dat deze orde niet heeft gerust tot dat het Jansenisme was uitgeroeid.

Naarmate de invloed dezer orde in de Roomsche Kerk zich uitbreidde, is dan ook de theologische wetenschap er uit geweken. Frankrijk levert geene Roomsche Theologen meer zoo als in de 16de en 17de eeuw. Duitschland telde er enkelen in onze dagen. Zij ijverden voor de beoefening der wijsbegeerte en der kerkgeschiedkundige bronnen. Maar door den invloed der Jezuïten te Rome, werden zij door de kerk verdacht gehouden, hunne geschriften op de lijst der verbodene boeken geplaatst, den Theologischen studenten verboden hunne lessen bij te wonen. Denk aan Hermes, Gunther, Frohschammer, Döllinger, Pichler. De laatste getuigt: "Ik wist wel, hoe ik het had moeten aanleggen om den bijval eener zekere partij (de Jezuïten) te winnen. Ik had slechts op den gebruikelijken toon tegen Grieken en Russen behoeven uit te varen, zoo had ik zeker bij haar mij den laauwerkrans verworven. Het is toch opmerkelijk, tegen de Protestantsche en Oostersche kerk kan iemand groote dwaasheden schrijven, ja! de minst geregtvaardigde verwijten en klagten aanheffen, en zich aan de grootst mogelijke eenzijdigheid schuldig maken, zonder dat hij van zoodanige partij, die boven anderen Katholiek wezen wil en de Katholieke belangen voorstaan, eene

berisping te vreezen heeft. Daarentegen behoeft men op eene wonde in eigene kerkelijke toestanden slechts even den vinger te zetten, hoe zacht ook, of op eene verongelijking van Christelijke medebroeders, hoe bescheiden ook, opmerkzaam te maken, vooral eene lievelingstheorie met het edelste doel aan te tasten, zoo gaat er een wraakgeschrei op van alle kanten; men begint u verdacht te maken en te verketteren, en dreigt met het *Anathema.*"

Was het niet dat, door den invloed der regeringen, Katholieke leerstoelen in de Theologie aan de Universiteiten in Duitschland zijn opgerigt, Duitschland zou deze geleerden niet hebben gehad. De toeleg der Jezuïten is de afschaffing van deze leerstoelen. Zij ademen eenen wetenschappelijken zin, eenen te ruimen geest. De gevolgen van dit Jezuïtisch drijven blijven dan ook niet uit. Allengs onttrekt zich de wetenschappelijke geest aan de Katholieke Theologie, en zoekt zij eene toevlugt bij de oud-Katholieken en bij de Protestanten.

De Jezuïten streven er naar om de opleiding der priesters in eigen handen, aan Bisschoppelijke Seminarien, te krijgen, of waar dit niet mogelijk is, in handen van hunne geestgenooten te doen overgaan. Het gewigtigste theologische instituut der Roomsche kerk, het Collegium Romanum te Rome, is sedert 1820 aan hen toevertrouwd, zoo ook sedert 1836 het College der Propaganda, alwaar de Roomsche zendelingen worden opgeleid.

Ik spreek van de opleiding der priesters in Jezuïtische Seminarien. Dit doet mij er aan denken hoe deze Orde sedert hare oprigting zich er op heeft toegelegd *al het onderwijs, zoo wel het lagere als het hoogere, in de Katholieke landen, onder hare leiding te hebben.* Zij heeft zoo veel van hare krachten aan deze taak besteed, dat men haar het grootste opvoedingsinstituut der Roomsche kerk, ja, der wereld, noemen mag. Door hare scholen en hoogescholen is haar invloed, vooral op de hoogere standen, verbazend geweest. Hare prachtige en welingerigte collegiën trekken de jeugd van allerwege aan, daaronder niet weinige zonen van Protestantsche ouders. De leden der orde, die scholastici heeten, wijden zich aan deze

taak na jaren lang zorgvuldig er toe te zijn voorbereid. Het getal hare collegien nam van den beginne verbazend toe. In 1626 telde zij 803 huizen, waaronder 405 colleges. In anderhalve eeuw was het aantal colleges gestegen tot 600.

Sedert 1814, het jaar harer herstelling, heeft zij met denzelfden ijver als van ouds van het onderwijs der Katholieke jeugd zich trachten meester te maken, wat haar gelukt is, naarmate de regeringen haar gunstig waren. 't Is eene vrucht van haren rusteloozen arbeid, dat de Roomsche geestelijken, zoowel in de Roomsche als in de Protestantsche landen, al heftiger eischen dat zoowel het lagere als het hoogere onderwijs der Katholieke jeugd uitsluitend aan hare handen zal worden toevertrouwd.

Maar het wordt tijd dat ik u wijs op wat deze orde buiten de grenzen van de Roomsche kerk heeft gedaan. *Zij heeft de Roomsche vorsten aangevuurd tot de uitroeijing der Protestantsche kerk in hunne staten.*

Toen deze orde werd opgerigt, was de Protestantsche kerk in vele landen reeds de nationale kerk geworden. Uit Spanje, Portugal en Italie werden, met behulp der inquisitie, alle Protestantsche levensvonken uitgebluscht. Elders, zooals in Zuidelijk Duitschland, in de Oostenrijksche Staten, in Polen, in Hongarije, in Frankrijk, in Belgie, werd de Protestantsche kerk naast de Katholieke, met meerdere of mindere regten, geduld. 't Is in deze landen dat de orde der Jezuïten allengs de Katholieke vorsten overhaalde en hielp om de hand te leggen aan de uitroeijing der Protestantsche kerk, als aan de vervulling van eenen heiligen pligt.

Gij weet hoe schitterend, helaas, de gevolgen zijn geweest van den arbeid door haar aan deze zaak besteed.

Met het oog op deze landen werden door Loyola en zijne opvolgers in de belangrijkste middelpunten, zoo als Weenen, Keulen, Ingolstadt, Praag, Munchen, Cracow, Leuven, Parijs, colleges gesticht. Te Lyon werd een prachtig college opgerigt als gedenkteeken van de vrucht der missie waaraan zich de Jezuïtenpater Augier had gewijd, en die ten gevolge had, dat de Protestantsche predikanten werden verdreven, de

boeken verbrand, de kerken verwoest. Ten voorbeelde hoe men in 't Katholieke Duitschland handelde, diene het volgende: Julius, Bisschop van Würzburg, trok van 1584 tot 1586 met den Jezuïtenpater Gerhard Weller van dorp tot dorp door zijnen staat, en stelde zijnen onderdanen de keuze tusschen den overgang tot de Katholieke kerk, of het verlaten des lands; in 1587 deed hij hetzelfde met de inwoners der hoofdstad die reeds ter helfte Protestanten waren. Drie honderd kloosters werden opgerigt om, onder anderen, de eeredienst, bij name de omgangen en de reliquienvereeringen, die in verval waren geraakt, te doen herleven en in bloei te houden. Hertog Albrecht deed hetzelfde in Beneden Beijeren. In 1588 handelde de Aartbisschop van Salzburg, opgevoed aan 't door Loyola gestichte "collegium Germanicum" te Rome, op dezelfde wijze in zijnen staat.

In 1578 begon onder Rudolf II, een kweekeling der Jezuïten, op aandrang van Mogius, den Provinciaal der Jezuïten, de Contra-reformatie in Oostenrijk. Binnen kort waren 13 steden en markten van 't protestantisme gezuiverd. Aartshertog Ferdinand, opgevoed aan 't college der Jezuïten in Ingolstadt, roeide met geweld het protestantisme in Stiermarken uit.

In Hongarije werden den Protestanten met geweld hunne kerken ontnomen. In Boheme, dat tegen het einde der 16de eeuw onder de honderd inwoners naauwelijks éénen Katholiek telde, werd de Protestantsche Kerk nagenoeg te niet gedaan. De Jezuïten beweerden dat zij in dit land in één jaar—in 1624—16,000 zielen hebben bekeerd. Zoo als door iemand is gezegd, trokken de Jezuïten als roofvogels achter de zegevierende Katholieke legers aan, en wierpen zich met onverzadelijke begeerte op hun prooi.

Toen de Jezuïten zich in België in het jaar 1542 vestigden, was de helft der inwoners protestantsch; weldra was er geen protestantsche Kerk meer. Uit België drong in 1592 de eerste Jezuït in de Vereenigde Nederlanden, en dertig jaren later treffen wij hier 22 Jezuïten aan, en 220 wereldlijke priesters, die in de Jezuïten-collegien te Leuven en Keulen waren opgeleid.

Ik ga voorbij wat in Polen en Silezie en elders is geschied.

In Frankrijk werden zij, sedert Hendrik IV, de biechtvaders der koningen en oefenden eenen toenemenden invloed uit aan het hof. Dit stelde hen in staat, om den magtigen wellusteling, Lodewijk XIV, die zich gansch en al aan hunne geestelijke leiding had toevertrouwd, over te halen, om, op listige en wreede wijze, de eens zoo bloeijende Protestantsche Kerk in Frankrijk te verwoesten.

Gij weet welke pogingen zij in Engeland, vooral onder de Stuarts, hebben aangewend, om de Protestantsche Kerk aldaar omver te werpen en de Roomsche in hare plaats te herstellen.

Zij ademen dezen zelfden geest tegen de Protestanten sedert de herstelling hunner Orde. Maar de tijden zijn veranderd. Onmagtig, om, althans in den regel, de vorsten en de regeringen tegen de Protestanten op te hitsen, zijn ze er op uit de onkundige menigte met haat en vervolgzucht tegen hen te vervullen. Dit doen zij, na dat in de landen, die eene gemengde bevolking hebben, de geest van wederkeerige verdraagzaamheid, sedert het einde der vorige eeuw, verblijdende vorderingen had gemaakt; hoezeer wij het ook beklagen moeten dat deze verdraagzaamheid in groote mate met toenemende godsdienstige onverschilligheid gepaard ging.

In stede van deze verdraagzaamheid een godsdienstig karakter te geven, is het de toeleg der Jezuïten en van de Roomsche geestelijken, die meest allen hunnen geest ademen, daaraan een einde te maken, onder anderen door het Protestantisme voor te stellen als een der grootste gruwelen waarvan de geschiedenis gewaagt. In 1855, bij gelegenheid van het Eeuwfeest van Bonifacius, vaardigde de beruchte Ketteler, bisschop van Mainz, eenen herderlijken brief uit, waarin hij onder anderen verklaarde: "Zoo als het Joodsche volk zijne grootsche bestemming op aarde heeft verbeurd, toen het den Messias kruisigde, even zoo verbeurde het Duitsche volk zijne hooge roeping voor het Godsrijk, toen het de eenheid des geloofs verscheurde, die de heilige Bonifacius had gesticht. Men verwijt der Katholieke Kerk zoo vele zonden van hare leden, zoo vele treurige verschijnselen ook in Katholieke landen, zonder te bedenken, dat zij grootendeels het gevolg van die onzalige scheuring zijn."

Bij gelegenheid van het eeuwfeest van de Trentsche Kerkvergadering in 1868 schreef de bisschop van Trente in zijn uitnoodigingsbrief: "Kort na den aanvang der zestiende eeuw liet God een der verschrikkelijkste beproevingen voor de Kerk toe. Nadat Luther, om zijne hartstogten te bevredigen, de oproervaan tegen de kerk van Christus had opgestoken, schaarden zich spoedig rondom hem de verworpenste mannen van gansch Europa. Hunne gelederen werden voor en na versterkt door velen, die zij verleidden, en die dan weder op hunne beurt verleiders werden. Het ontbrak ook niet aan magtige vorsten, bekoord door de vrijheid, die men hun voorspiegelde. Daardoor ondernamen zij, stout geworden door wereldlijken steun en toegerust met valsche wetenschap, den wijnberg des Heeren te verwoesten. Welke schade die goddeloozen in de wereld aanrigtten, is met geene pen te beschrijven. Zeker is het dat zij het bloed van Christus met voeten traden, en ongemeen vele zielen den hemel ontroofden, om ze in den afgrond der hel te storten. De godslasteringen van eenen Arius, Sabellius, Nestorius en dergelijke wangedrochten, worden op andere wijze herhaald. Toen kwam het Concilie van Trente, en het was een bewonderenswaardig schouwspel, hoe nu de duisternis weer voor het licht wijken moest, de trouweloosheid voor het geweten, de geest van opstand voor het wettige gezag, de Synagoge des Satans voor de Kerk, Belial voor Christus."

De geschiedenis van alle eeuwen heeft geleerd hoe gemakkelijk het is de menigte op te ruijen tot de vervolging eener godsdienstige partij, die men haar heeft geleerd te haten en te verfoeijen. Wat is in 1863 in Tyrol voorgevallen? Terwijl de Oostenrijksche regering aan de Protestanten het uitzigt gaf op gelijke regten met de Katholieken, bewogen de bisschoppen den Tyroler landdag te besluiten: dat openbare godsdienstoefening alleen aan de Katholieken toekwam, de stichting van andere gemeenten niet kon worden toegelaten, en ook het verkrijgen van grondbezit alleen door bijzondere dispensatie den niet-Katholieken veroorloofd zou zijn. Er werden, ter ondersteuning van de bisschoppen, "in het gansche land grootsche processien, feestelijke missen met muziek

en geweerschoten, vurige predikaties, en duizenden "bedestonden van veertig uren" gehouden, terwijl op vele plaatsen, insgelijks veertig uren lang, het sakrament ter aanbidding werd voorgesteld. Niettegenstaande den tegenstand der liberalen, gingen de bisschoppelijke voorstellen met 34 tegen 18 stemmen door; en deze zegepraal werd gevierd door vuren op het gebergte, door geweerschoten en—door het inwerpen der glazen van het protestantsche bedehuis te Meran." In 1866 werden deze besluiten door den Keizer van Oostenrijk goedgekeurd!

De naam Tyrol heeft u zeker doen denken aan 't gebeurde in het Zillerdal in 't jaar 1835, toen 399 personen, ten einde de vrijheid te hebben, de Katholieke met de Protestantsche Kerk te verwisselen, verpligt waren het land te verlaten.

't Is slechts een paar jaren geleden dat de dagbladen ons berigt gaven van 't bloedbad te Barletta in Italie aangerigt door de fanatieke menigte, opgeruid door de priesters tegen de Protestanten.

't Is bekend dat de Jezuïten bij voorbaat gejubeld hebben over den slag die, naar de voorbarige meening der Ultramontanen, 't vrije Protestantisme zou worden toegebragt door Napoleon, toen hij in 1870 aan Pruisen den oorlog verklaarde.

De haat der Jezuïten tegen de Protestanten zou gewis der Protestantsche Kerk, in de Katholieke landen, in onze dagen niet minder kwaad berokkenen, dan in de 16de en 17de eeuw, ware het niet dat sedert de voorgaande eeuw eene magt in Europa is ontstaan die dit belet: *'t is de magt der vrijzinnige politieke beginselen.*

De vrijzinnige staatkunde der negentiende eeuw stelt onder anderen de drie eischen: eene vrije volksvertegenwoordiging, eene vrije drukpers, eene vrije godsdienst.

Begunstigd door dezen laatsten eisch, is het den Protestanten gelukt, in de Katholieke landen, alwaar deze nieuwe staatkunde zegeviert, den Bijbel te verspreiden en protestantsche gemeenten te stichten. Frankrijk opende de rij, gevolgd door Oostenrijk, Spanje, Italie, Mexico en de overige Zuidelijk Amerikaansche Republieken.

De Jezuïten rusten echter niet in de poging, die zij aanwenden, om in deze landen deze *vrijzinnige staatkunde te verdringen door de zoogenaamde Ultramontaansche.*

Men kan zeggen dat dit de voorname taak is, waaraan zij zich in onze dagen hebben gewijd. Soms scheen hunne poging hun te gelukken, als zij, nu en dan met behulp der door hen gehate radicalen, eene contra-revolutie tot stand bragten. Maar 't is duidelijk gebleken dat de Ultramontaansche politiek in de tegenwoordige maatschappij niet meer wortelen kan. Zij wordt alleen begunstigd door hen, die meenen dat hunne belangen door den vooruitgang der vrije beginselen in gevaar worden gebragt. Zij werkt alleen als eene verstorende magt. Zij is, evenzeer als haar tegenvoeter, het socialisme, eene roede waarmede God de volkeren tuchtigt.

Intusschen gaan de Jezuïten in hunne zelfverblinding voort, om de grondslagen der tegenwoordige maatschappij om te wroeten. De haat, dien de vrijzinnige partijen hun toedragen, is hun een prikkel te meer tot krachtiger aanval en tegenweer.

Terwijl zij op dit oogenblik in de Fransche Nationale Vergadering den boventoon hebben, zijn zij in strijd gewikkeld met de Pruissische Regering, die in het Parlement de meerderheid op hare zijde heeft.

Wat onder anderen de Jezuïten sterk maakt in hunnen strijd tegen de liberale staatkunde van dezen tijd, is, dat de Paus zich aan 't hoofd der strijdvoerenden heeft geplaatst. Hij heeft veel moeten lijden door de zegepraal dezer vrijzinnige beginselen. Aan de Katholieke Kerk zijn hare uitsluitende voorregten ontnomen; de Jezuïten uit vele landen verbannen; de kloosters opgeheven en de kloostergoederen tot bestwil van den staat en de maatschappij verkocht; de kerkelijke staat vernietigd; onder het oog van den Paus een Italiaansch Bijbelgenootschap gevestigd, terwijl Protestantsche gemeenten in Rome vermenigvuldigen. De Paus laat geene enkele gelegenheid voorbij gaan om de nieuwe staatkunde als afval van God te veroordeelen. Zelf bevangen in de duisternis der dwaling, is het hem niet mogelijk het goede en het kwade van elkander te onderscheiden, en veroor-

deelt en vervloekt hij alles wat niet met Jezuïtisch-Roomsche begrippen te rijmen is.

De beruchte Encyclica van 1864 overtreft in dezen al hare voorgangsters. Zij somt in eenen "Sÿllabus" tachtig dwaalleeringen op, waarvan de laatstgenoemde is: de vordering, dat de Paus zich zou kunnen en moeten verzoenen met den voortgang, het liberalisme en de moderne beschaving. Zij verdoemt vrijheid van geloof en eeredienst, onafhankelijkheid der wereldlijke magt van de geestelijke, de volkssouvereiniteit, het socialisme en communisme, en, om niet meer te noemen, de Protestantsche Bijbelgenootschappen. "Door den invloed van al deze gedrochtelijke beginselen"—zoo getuigt de Paus—"is geheel de maatschappij in gevaar gekomen. Zij kan alleen gered worden door de herstelling van alle der kerk toekomende regten over de vorsten en volkeren; want terwijl de Paus naar zijn goedvinden alle wereldsche aangelegenheden voor zijne regtbank trekken kan, mogen de vorsten onder geenerlei voorwendsel zich in godsdienstzaken mengen. En daar de Katholieke Kerk alleen het regt heeft tot openlijke uitoefening der godsdienst, moet iedere andere eeredienst onderdrukt worden en de misdaad der ketterij bestraft."

Was het mogelijk, dan zouden de Jezuïten, door de stem van den onfeilbaren Paus, alle echte zonen der Roomsche kerk tot eenen krijgstogt willen vereenigen tegen alle regeringen, die weigeren zich aan Gods stedehouder op aarde te onderwerpen. 't Is bekend dat zij Frankrijk, als oudsten zoon der Katholieke kerk, opruijen, om tegen het Koningrijk Italie den oorlog te beginnen, ten einde den Kerkelijken Staat te herstellen. Gelukt hun dit, dan ontbrandt welligt een woedender godsdienstoorlog, dan ooit de Europesche maatschappij heeft geteisterd.

Intusschen wat ook gebeure: het zal aan deze orde nimmer gelukken tot stand te brengen, wat in strijd is met Gods verordeningen, en alzoo met de hoogere belangen der menschheid. Zij bereidt zichzelve haren ondergang voor. Zij zal het lot niet kunnen ontgaan, dat eindelijk alle onheilige inrigtingen treft. 't Is een hard oordeel, dat wij over haar vellen; maar hare geschiedenis noopt ons dit te doen; wat ook overigens

de betere bedoelingen van haren stichter en van hare beste leden mogen zijn geweest.

In eene volgende lezing ga ik u aantoonen hoe onzedelijk vaak hare praktijk is geweest, en wat kwaad zij onder de volkeren heeft gesticht.

DE DRONKENSCHAP.*

De dronkenschap, thans, voor zoo verre ons bekend is, voor de eerste maal door deze HoogEerw. Vergadering bepaald besproken, hoe ook van nagenoeg onoverkomelijke moeijelijkheden omgeven,—is eene zaak geworden, die zich aan onze aandacht met onweerstaanbaren ernst opdringt. Zij eischt van ons dat wij haar niet slechts bespreken, maar ook dat wij waarschuwende stemmen van ons doen uitgaan. Als Hydra verheft zij haar hoofd, doorwandelt triomferend het land, en heeft reeds in kerk en staat onheilen veroorzaakt, die ieder christen, ieder Philantroop, met de meest droevige vooruitzigten voor de toekomst vervullen. Zij eischt van ons, dat wij tot de meest werkdadige, ingrijpende stappen overgaan, om haar te bestrijden, om aan den eenen kant, zoo veel doenlijk is, haar de reeds veroverde slagtoffers te ontrukken, maar vooral om aan den anderen kant, met al de middelen binnen ons bereik, hoe kostbaar of hoe pijnlijk ook, als Synode, als predikanten, als ouderlingen, elk in zijn standplaats, werkkring, en huisgezin, met al den ernst, dien de overtuiging van het kwaad met zich brengt, en de meest ingespannen krachten, die door de grootheid van het kwaad in werking worden geroepen, dat wij, zeggen wij, niet uiteen gaan, zonder zulke besluiten te nemen en tot zulke stappen over te gaan, als waardoor eene algemeene en doeltreffende werkzaamheid zal tot stand gebragt worden door de geheele kerk, die haren invloed over geheel ons land, ja bepaald op de Regering zal doen gevoelen. Dit moet geschieden,

* Voorgedragen door Ds. G. W. Stegmann, Sr., bij een "Broederlijk Onderhoud" ter Synode in November, 1873.

willen wij ons niet lijdelijk overgeven (en helaas is 't misschien niet reeds zoo ?) om langs den afhellenden weg met steeds toenemende vaart te worden voortgesleept. Om mij van de woorden van den Moderator van de "Irish General Assembly" in zijne sluitrede, te bedienen, "het kwaad is reusachtig, de gevolgen zijn schrikwekkend, voor tijd en eeuwigheid. Het kwaad neemt hand over hand met onberekenbare snelheid toe, en doorknaagt de levensbeginselen van het Christendom, ja drijft tallen onzer meest belovende jonge ledematen naar het verderf." Sterke taal, maar op ons toegepast, niet te sterk. Het kwaad der dronkenschap in ons land is reusachtig, en de gevolgen, de gevolgen schrikwekkend voor tijd en eeuwigheid! Zoo duidelijk, zoo algemeen zigtbaar is de toenemende dronkenschap in ons land en onder alle klassen in en buiten de kerk, dat wij het haast niet als waarheid of daadzaak willen beweren, uit vrees dat wij ons schuldig zullen maken aan tautologie.

Geen nieuwsblad verschijnt er, of de daarin gegevene verslagen van het Geregt in hoogere en lagere Hoven spreken van de allerafschuwelijkste misdaden gepleegd door dronkenschap. Wat houdt de geregtsdienaars en Magistraten in steden en buitendistrikten hoofdzakelijk bezig? 't Is dronkenschap. Wie zijn de voornaamste occupanten onzer gevangenissen? 't Zijn de dronkaards. Wie veroorzaken de meeste moeite in onze gemeenten? 't Zijn de dronkaards. Maar waarom verder gevraagd? Gij weet het, broeders, dat het toenemende heerschende kwaad van dronkenschap u in uwen werkkring dagelijks ontmoet, en kommernis baart. Wij allen weten dat het waar is, hetgeen men leest in 't rapport ingediend bij de jongste zitting van de Algemeene Vergadering van de VRIJE KERK van Schotland over deze zaak. Het rapport zegt: "Het behoud van de kerk is aan dit vraagstuk verbonden. Is de dronkenschap niet tot in onze kansels, tot in deze vooraanzittingen in de kerk ingedrongen? Zijn niet onze kerkedienaren en onze ledematen hare slagtoffers geworden?" Is dit waar? Is dit te sterk gesproken?

Het is opmerkenswaardig hoe het misbruik van sterken drank in de laatste jaren zich in ons land heeft

ontwikkeld. Vreemde drinkgewoonten zijn onder ons ontstaan. Gebruiken vroeger onder ons onbekend zijn in zwang gekomen en zijn vruchtbare oorzaken geworden van de ontzettend toenemende dronkenschap, terwijl de gelegenheden tot het gemakkelijk verkrijgen van sterken drank dermate zijn vermenigvuldigd, dat men niet meer noodig heeft daarnaar te zoeken, zij ontmoeten ons op alle hoeken der straten, langs den weg, in de zijkamer van het hotel, op de passagiersschepen, in een woord, op alle denkbare plaatsen dringen zij hare tegenwoordigheid aan ons op, en dat wel op zoo aanlokkelijke wijze, dat zelfs de matigsten in verzoeking komen om te drinken waar er werkelijk geene behoefte toe bestaat. De Regering heeft wel is waar het verkoopen van sterken drank onder perk en paal geplaatst, maar het is in schijn, niet in werkelijkheid. Bij de uitreiking der drankpatenten behoorde men gehoor te geven aan *eene enkele* objectie. Maar wat is het geval? De drankpatenten worden jaar voor jaar vermenigvuldigd, en wie maar wil en in staat is te betalen, kan eene "licence" bekomen. En zoekt men het tegen te werken, dan hoort men zelfs, gelijk in het geval van Riebeek Oost, de Regtbank ten gunste spreken van het ellendige "grog" drinken, ten spijte van de meer matigen der eerlijke inwoners van gewesten, waar men pogingen aanwendt om den drankhandel te verminderen.

Onder de oorzaken die voornamelijk hebben bijgedragen om de dronkenschap aan te moedigen, wordt door sommigen als eene der voornaamste geteld het overtollig licentieëren van drankhuizen. Gewoonlijk zijn hotels dubbele kantienen—de "bar" in het hotel voor de fatsoenlijke drinkers en dronkaards, en de kantien van het hotel voor de lagere klasse. Langs de publieke wegen vindt men op korte afstanden van elkander zoogenaamde hotels, eigenlijk zijn zij slechts drankhuizen, waar de accommodatie voor den vermoeiden reiziger alles behalve aanlokkelijk is. De groote zaak is de verkoop van drank, en waar zulk een drankhuis wordt opgerigt, daar ontstaat dadelijk in de buurt de dronkenschap; dit vereischt geen bewijs, 't is overbekend. Deze vermenigvuldiging van drank-

huizen is, naar de meening van velen, hoofdoorzaak dat de dronkenschap in de laatste tijden zoo vreeselijk is toegenomen. Het is zeker dat, terwijl over het algemeen de kantienen op de bepaalde uren en op den Zondag moeten gesloten worden, de "bar" van het hotel open blijft tot laat in den nacht, en daar kan men zelfs des Zondags drank bekomen. In verband hiermede doen wij eene aanhaling uit het reeds genoemde rapport over deze zaak bij de Algemeene Vergadering van de Vrije Kerk van Schotland ingediend. Het rapport zegt: "Onder de oorzaken van onmatigheid is waarschijnlijk de voornaamste, het overgroot getal van gelicentieerde drankhuizen. Uit de opgaven blijkt het duidelijk, en zonder uitzondering, dat waar de gelegenheden tot het verkrijgen van drank vermenigvuldigd worden, daar neemt naar evenredigheid de dronkenschap toe, en omgekeerd. Men is algemeen van oordeel dat het getal van gelicentieerde drankhuizen behoort verminderd te worden." Voorts zegt zekere spreker in gemelde vergadering: "Het is niet zoo zeer de aanvraag (demand) die het drankhuis in aanwezen roept, maar wel het drankhuis de aanvraag."

Als oorzaak van heel veel dronkenschap, mogen wij niet voorbijgaan de drankwagens, die maar te dikwijls het land doorkruisen als ongelicentieerde kantienen. Zij bezoeken dikwijls de afgelegene boerenplaatsen, en verkoopen daar bij de kleine maat—het gevolg waarvan dronkenschap is. De aankomst van een drankwagen verwekt schrik in de stilste en meest ordelijke buurten onzer gemeenten. En kan het anders, wanneer men zelfs zoo ver gaat als om drank per half-aam tegen 2s. 6d. per lootje te laten uitschieten. Men verbeelde zich hoe het dan per slot toegaat!

De algemeene gewoonte van tot het gebruik van drank uit te noodigen, ja dringend uit te noodigen, is maar te dikwijls oorzaak dat het fondament van dronkenschap wordt gelegd. En wordt het niet beschouwd als eene onbeleefdheid, wanneer er een "bumper toast" wordt ingesteld, zoo men het glas niet ledigt, een en andermaal, ja herhaaldelijk bij dezelfde gelegenheid? Is het een wonder, wanneer vooral onze jongelingen, dus aangespoord, verhit van den wijn,

zichzelven vergeten, en maar te dikwijls overgaan tot volslagene dronkenschap?

Maar genoeg. Wij hebben de werking van dit groote kwaad met slechts enkele trekken getracht aan te wijzen. Wij worden gedrongen om te vragen: waar moet het heen? Het wordt ons bang wanneer wij er over nadenken, wanneer wij de ons te wel bekende daadzaken ten aanzien van de toenemende dronkenschap voor de aandacht brengen. Broeders! gelijk wij reeds gezegd hebben, 't is tijd dat wij in deze zaak wakker en werkzaam worden. In alle Christenlanden, door alle kerkgenootschappen, wordt de zaak opgenomen. In Engeland, Ierland, Schotland, Amerika, over geheel Europa, door bijkans alle kerkgenootschappen, heeft men zich tot den strijd in deze zaak aangegord. En hier in Zuid-Afrika, zal de Ned. Gereformeerde Kerk alleen achteruit staan en in deze zaak stil zwijgen? Wij weten dat de Kerk van Engeland de zaak ernstig heeft opgenomen, zoo ook bijna al de andere kerkgenootschappen. Onlangs vergaderde een tal van leeraren en zendelingen te King William's Town, behoorende tot de Independenten, Wesleyanen, Anglikanen, de Berlijnsche en andere Genootschappen, arbeidende onder de heidenen, en zijn zij niet tot de sterkste besluiten gekomen om langs alle mogelijke wegen dezen verwoestenden vijand te bestrijden? Als tak van Christus kerk heeft de Ned. Geref. Kerk in Zuid-Afrika alsnog geene stappen in deze zaak genomen. Het is tijd, ja meer dan tijd, dat wij tot onzen pligt ten dezen opzigte ontwaken. Niet alleen *moeten* wij het doen, wij *kunnen* het ook doen. De Ned. Geref. Kerk in Zuid-Afrika is eene magt ("power") zonder weerga in dit land. Dat heeft een man van meer doorzigt dan velen duidelijk gezegd, te weten: Sir George Grey. De wereld ziet en erkent de magt door den Heer in onze handen gesteld. Zullen wij stil zitten? Zullen wij, magtig zijnde, magteloos en in onverschilligheid ons lijdelijk van den strijd terughouden? Voorzeker neen!

En nu, wat staat ons te doen, welke stappen zullen wij nemen, welke middelen aanwenden om het bedoelde kwaad te bestrijden en tegen te gaan?

In zeker opzigt is de weg tot beantwoording dezer

vragen voor ons niet ongebaand. Onze zusterkerken zijn voor ons in het veld geweest, en wij hebben het voordeel van te weten wat zij gedaan en ondervonden hebben. Wij gaan geen nieuwen of onbeproefden grond betreden. Dus toegelicht, hebben wij acht te geven op persoonlijke pogingen. Wij wenschen de aandacht vooral en vooreerst hierbij te bepalen, en geven het in bedenking of wij op een goeden uitslag in deze beweging durven hopen, tenzij wij ons persoonlijk, individueel aan de matigheids- of afschaffingsbeweging overgeven, opofferen? Van de zwarigheden, de opofferingen, en de zelfverloochening aan dezen stap verbonden, zijn wij bewust. Wij hebben het onaangename, ja, wij wagen het te zeggen, het bijna onmogelijke van dezen stap bij ondervinding leeren kennen. Wij willen niemand onder een juk brengen. Wij weten dat wij vrijheid hebben. Wij weten echter ook dat des Heeren knecht gezegd heeft, indien de spijze mijnen broeder ergert, zoo zal ik in eeuwigheid geen vleesch eten. En wij zijn overtuigd, zoo wij ons persoonlijk toewijden aan de matigheidsbeweging, zullen wij eenen onweerstaanbaren invloed uitoefenen. "Ik vertrouw dat de dag niet meer ver af is, wanneer de leeraren en ouderlingen en leden van deze kerk niet te vreden zullen zijn, tegenover dit overweldigend kwaad de gave (grace) van matigheid te beoefenen, maar gedoopt met den doop des Heiligen Geestes, het besluit van den verheven Apostel onder de heidenen tot het hunne zullen maken: "Het is goed geen vleesch te eten, noch wijn te drinken, noch iets waaraan uw broeder zich stoot of geërgerd wordt, of waarin hij zwak is." Rom. xiv: 21.

Alom zijn genootschappen tot stand gebragt onder den naam van "Matigheids" of "Afschaffings Genootschappen," "Bands of Hope," "Good Templars," en andere meer. Dit eischt verder onze aandacht. Hebben deze inrigtingen iets kunnen bijdragen tot stremming van den stroom van dronkenschap? Wat zegt de statistiek dier genootschappen? Zijn zij Reddings- of Behoudenisgenootschappen geweest? Wij gelooven beide. Menig dronkaard is gered, en nog meer zijn tegen het gevaar bewaard geworden. Althans deze genootschappen, zoo zij niets anders doen, zijn

uitmuntende centralisatiemiddelen van krachten geworden, om langs allerlei wegen elk mogelijk middel ter bestrijding van de dronkenschap in beweging te brengen, en wat nog meer is, om zelfs dezulken, die zich buiten de grenzen van de kerk houden, in dit groot werk te gebruiken.

Het zal dus de vraag zijn voor deze HoogEerw. Vergadering, of zij zelve iets van dien aard zal in werking brengen—een Synodaal Nederduitsch Gereformeerd Matigheids- of Afschaffings Genootschap, werkzaam door middel van takken in de gemeenten; dan of het invoeren van zulk eene organizatie, op aanbeveling van de Synode, in handen zal gesteld worden van afzonderlijke gemeenten, onder opzigt van eene hoofdcommissie, aangesteld door en verantwoordelijk aan de Synode. Hoe men ook moge besluiten, het is der overweging waardig, of men niet tot een wenschelijk resultaat in deze zaak zou komen, door onmiddelijk eene commissie van onderzoek te benoemen, met last om vóór het sluiten van deze Dertiende Synodale Vergadering rapport te doen.

De "Band of Hope" Vereeniging is genoemd geworden. Deze vereeniging heeft tot doel, niet zoo zeer de terugbrenging of redding van dezulken die zich reeds aan onmatigheid hebben prijs gegeven, maar voornamelijk om de jeugd voor de matigheidszaak te winnen, vóór zij in aanraking komt met de verleiding tot den drank. Het is ons verzekerd geworden, dat daar waar dergelijke genootschappen tot stand zijn gebragt, de vruchtgevolgen bij uitnemendheid verblijdend zijn geweest. De voordeelen, als anderzins, van deze en dergelijke genootschappen, zullen duidelijk uitkomen, zoo deze HoogEerw. Vergadering tot het besluit mogt overgaan om eene Commissie van Onderzoek aan te stellen.

Voorbijgaande het nut dat gesticht kan worden door gemeenteconferentien, waar plaatselijke statistiek meer bepaald kan worden voorgelegd, besproken, en behandeld, bepalen wij uwe aandacht bij hetgeen hier bijna hoofdzaak mag genoemd worden, namelijk, de tusschenkomst der Regering. De Regering moet door het volk, en het volk door de kerk tot werkdadigheid worden gebragt.

Het is beweerd geworden, en naar het schijnt op goede gronden, dat de overvloedige gelegenheden de vruchtbare oorzaken zijn der steeds toenemende dronkenschap. Hier moet de hulp der Regering ingeroepen worden. Het schijnt dat de Regering (te oordeelen naar hetgeen wij zien en weten) onwillig is om het uitreiken van drankpatenten te weigeren. En waarom? Of uit onkunde, of uit vrees van de inkomsten des lands te verzwakken. Wat het eerste aangaat, wij twijfelen of de Regering—dat heet de Gouverneur en zijne Ministers, de Parlementsleden, en de leden der Commissies aan wie het uitreiken der drankpatenten toevertrouwd is—onkundig is aangaande het vreeselijk toenemende kwaad van dronkenschap. Hoe het zij, het zal de pligt zijn der machinerie door deze Hoog-Eerw. Vergadering te worden in werking gebragt, aan de Regering een behoorlijke statistiek voor te leggen. De finantiele zwarigheid schijnt van groot gewigt te zijn, en misschien bij den eersten oogopslag van groote moeijelijkheden omgeven. De Regering ontvangt jaarlijks eene aanzienlijke som gelds, voortspruitende uit deze bron. Eene vermindering in inkomsten kan 's lands kas niet dulden. Licenties maken een winstgevenden post in de jaarlijksche balans-rekening uit: gevolgelijk moeten, waar mogelijk, licenties uitgereikt worden. Wij zeggen niet dat het Gouvernement letterlijk zoo oordeelt en zoo spreekt, maar 't is echter waar, te oordeelen naar zijn doen, drankpatenten zijn gemakkelijk tegen betaling te krijgen. Maar wij wagen het te beweren, dat wanneer inkomst en uitgaaf, voortspruitende uit dranklicenties, in vergelijkende rekening zouden gebragt worden, het zeer twijfelachtig is of de balans op de voordeelige zijde zal komen te staan.

Het behoort dus wel eene onzer voorname bemoeijingen te zijn, om, met statistieke daadzaken gerugsteund, de Regering gedurig tot actie op te wekken. De wetten betrekkelijk deze zaak vereischen herziening. De uitreiking van drankpatenten moet worden verminderd, en de drankhuizen onder meer scherp opzigt worden gebragt. Tevens kan men onder de aandacht der Regering brengen hetgeen in deze zaak, naar het schijnt met succes, is gedaan geworden.

Wij kunnen niet nalaten, in verband met onze voorgestelde onderhandelingen met de Regering in verband met deze zaak, onder de aandacht te brengen het volgende eigenaardige plan van zekeren schrijver in een wetenschappelijk tijdschrift genaamd "Nature."

De drankhandel, zegt hij, is de "Pons Asinorum" der huishoudelijke wetgeving, namelijk, de drankhandel, waarmede wij Engelschen genegen schijnen te handelen door de grondbeginselen der staathuishoudkunde om te keeren, die ons leert, dat, waar de aanvraag bestaat, daar zal de voorraad gevonden worden (demand will ensure supply). Wij, tegenovergesteld, willen den voorraad afkorten, in de hoop daardoor de vraag (demand) te verminderen. De heer Bourditch zegt in zijn rapport: "Opene of publieke zoopjes- of grogwinkels zijn onbepaalde euvels. Indien iemand inlichting verlangt ten opzigte van den drankhandel, en te weten te komen tegen welken prijs men de openbare drankwinkels voor het volk aanmoedigt," —de middelen onder anderen in dat rapport tegen de dronkenschap aan de hand gegeven, zijn opsluiting van dronkaards, tot op herstel, en het gebruik van bier in plaats van sterken drank, enz.—"wij," zoo zegt de recensent, "wagen het aan onze Matigheids en Afschaffings Genootschappen in bedenking te geven, daar het niet onmogelijk zou zijn het bedrag van misdaden, krankzinnigheid en armoede, door den sterken drank te weeg gebragt, te weten te komen, en dat terwijl wij de onkosten of schade, veroorzaakt door spoorwegongelukken, neerbrengen op de maatschappijen onder wier administratie zij plaats vinden, zoo eischen wij de kosten door misdaden, krankzinnigheid en armoede, door dronkenschap veroorzaakt, niet van hen die tot hun eigen profijt de oorzaken daarvan zijn, maar van het publiek over het algemeen. Doen wij het eene, waarom ook niet het andere? Waarom moeten spoorweg-aandeelhouders uit hunne profijten de schade, door spoorwegongelukken veroorzaakt, goedmaken, terwijl de drankverkooper, hoe gròot ook de onheilen zijn, die hij met opene oogen meêwerkt te veroorzaken, zijne profijten veilig mag behouden? En zou misschien het geneesmiddel tegen de dronkenschap niet daarin te vinden zijn, dat wij "demand

and supply" aan zichzelven overlaten, en den kantien- of hotelhouder, door wiens toedoen onheilen onmiddelijk zijn veroorzaakt, aansprekelijk houden voor alle schade? Dus doende zou men de drankhandelaars tot onze beste dronkemanspolitie maken."—Deze gedachte heeft veel in zich. Maar genoeg, wij vreezen dat wij u met deze zaak reeds te lang hebben bezig gehouden. Het gewigt dezer zaak en de punten die in verband hiermede onze aandacht eischen, zijn vele, en dat moet tot onze verontschuldiging dienen.

En nu Broeders! De zaak vereischt aandacht, en ernst, en werkzaamheid. Onverschilligheid of werkeloosheid is hier een misdaad, waarvan niet in te sterke bewoordingen kan worden gewaagd. De Heere geve u de noodige wijsheid om te handelen, en om dit kwaad geheel uit te roeijen.

HET PAARLSCHE GYMNASIUM.

Het Paarlsche Gymnasium is dezer dagen meer bijzonder onder de aandacht van het "Nederd. Geref. Publiek" gebragt, door eene Circulaire, verschenen in de dagbladen, en rondgezonden aan de verschillende kerkeraden der Nederd. Geref. kerk.

Deze nuttige inrigting, welke sedert 1858 bestaat, is volgens deze Circulaire thans geschoeid op de leest van het Z. A. Athenæum (S. A. College), en jongelingen hebben daar nu de gelegenheid om zich te bekwamen, zoowel voor de examina der Kaapsche Universiteit, als voor die van het Seminarium te Stellenbosch. Het Gymnasium is in twee afdeelingen gesplitst, en het getal leerlingen bedraagt 130, waaronder er 30 zijn voor wier schoolgelden een Dameswerkgezelschap zorgt. "De schoolgelden zijn zeer gering," vergeleken bij andere inrigtingen; het salaris der Praeceptoren is verhoogd; en het plan bestaat om een vijfden Praeceptor te beroepen.

Het laat zich gemakkelijk verstaan, dat zulk eene inrigting voor onderwijs, waaraan jaarlijks ettelijke honderden ten koste behooren gelegd te worden,

moeijelijk kan worden in stand gehouden enkel en alleen door de schoolgelden van 130 leerlingen. Het is dan ook het doel dezer Circulaire om hulp en ondersteuning te erlangen bij de onderscheidene gemeenten der Nederd. Geref. kerk, met het plan, zoo leest men in de Circulaire, "om een kernfonds bijeen te brengen tot de instandhouding onzer Inrigting, eenen vijfden Praeceptor (voor de oude talen) te beroepen, en verder te zorgen voor een degelijk salaris aan de leeraren verbonden aan ons Instituut."

Wij houden dit Gymnasium voor eene nuttige inrigting, en wij gelooven dat het reeds vele nuttige vruchten heeft gedragen. Doch er is eene eigenaardigheid in verband met deze zaak welke wel de aandacht verdient. Omtrent hulp van staatswege zeggen de Curatoren het volgende in hunne Circulaire: "Aangezien wij, uitgaande van het beginsel dat de godsdienst de grootste en edelste wetenschap is, geene hulp van staatswege, als bepaald in de Schedule van Schoolonderwijs, kunnen aannemen, enz.," en wederom in de begeleidende missive: "Wij mogen ons geene staatstoelaag ten nutte maken, en moeten dus op de inkomsten der inrigting en de milddadigheid van Christenvrienden voort blijven drijven." Op de vraag waarom niet, vinden wij hier geen antwoord. Geene gronden worden opgegeven, en geene toelichting aangeboden. Kan het een gewetens- of godsdienstbezwaar zijn? In de Schedule van Onderwijs wordt van wege de Regering bepaald, dat uit de vijf uren onderwijs van elken dag één uur ter beschikking blijft van de schoolbestuurders voor godsdienstonderwijs, alleen met deze beperking dat geene kinderen gedwongen zullen worden tot de bijwoning van zoodanig godsdienstonderwijs, zonder toestemming van ouders of voogden, terwijl gedurende de vier gewone schooluren geen eigenlijk godsdienstonderwijs wordt medegedeeld. Deze bepaling is voorzeker zoo ruim als men verlangen kan van de Regering van een land, waar men niet alleen niet-Protestantsche ouders heeft wier kinderen moeten worden opgevoed, maar waar men ook onder de Protestanten zelven verschillende afdeelingen aantreft die uiteenloopende leerstellingen aankleven. Nu wordt volgens de genoemde

bepaling één uur voor godsdienstonderwijs afgestaan, en de schoolbestuurders worden geheel vrij gelaten in het maken van de noodige schikkingen daaromtrent. Een leeraar kan dus evenzeer het godsdienstonderwijs mededeelen als de onderwijzer, en dat onderwijs kan leerstellig zijn zoo veel of zoo weinig als men verlangt. In vele scholen in het land wonen alle kinderen het godsdienstonderwijs bij, en weet men daar niets van eene onderscheiding in de schooluren. Een dergelijken grondslag heeft men in Amerika, en in sommige landen van Europa, en dit plan schijnt het best te voorzien in de bestaande behoeften aan de éene zijde, en aan de andere zijde de gewone bezwaren uit den weg te ruimen.

Nu vragen wij of het godsdienstonderwijs, dat aan het Paarlsche Gymnasium gegeven wordt, niet geschiktelijk kan worden medegedeeld gedurende één uur van elken dag, terwijl minstens vier uren worden besteed, gelijk zij ook daartoe noodig zijn, aan het onderwijs in de gewone schoolvakken. Wij weten waarlijk niet welke bezwaren op goede gronden hiertegen kunnen worden ingebragt.

Vermeenen echter de curatoren geene Staatstoelagen te kunnen ontvangen, niemand kan billijk hun die vrijheid betwisten, doch mogen wij dan ook niet van hen verwachten dat zij onder zulke omstandigheden zich niet tot anderen zullen wenden, om daar die hulp te vragen, welke zij weigeren van de Regering aan te nemen? Waar er wezenlijke behoefte bestaat, zal ongetwijfeld meer dan een hart zich ontsluiten om, zij het dan ook van zijne armoede, hulp te bieden. Doch is het billijk, vragen wij, terwijl er in de meeste gemeenten veel gevraagd en veel gegeven wordt, te komen aankloppen, ja, wel voor eene goede zaak, maar niet van wege noodzakelijkheid of gebrek? Wij antwoorden neen.

Doch er is nog meer. Het getal kinderen kan gemakkelijk 200 te boven gaan in een zoo uitgestrekt dorp als de Paarl. Nu heeft men echter twee scholen van de eerste klas, terwijl éene inrigting van dien aard voldoende is en meer doeltreffend zijn kan. Vele inwoners van de Paarl hebben dankbaar de hulp van de Regering aangenomen, welke door de curatoren van

het Gymnasium wordt versmaad, en zij hebben thans eene ondersteunde school van de eerste klas met 60 tot 70 leerlingen. Dit deden zij te eerder, omdat vooral het Engelsch vroeger in het Gymnasium eenigzins verwaarloosd werd. Dientengevolge moeten nu ouders en kinderen lijden. Geene dezer beide inrigtingen kan nu op zulk een goeden voet ingerigt worden als bijv. het Gymnasium te Stellenbosch, waar dat bezwaar niet bestaat en de inrigting bloeit. Dit wordt dan ook door de curatoren ondervonden, en om die behoefte te vervullen, wordt nu de hulp van de verschillende Geref. gemeenten door het land ingeroepen.

Doch dit is niet al. In de circulaire en missive beide, wordt zulk eene taal gesproken, alsof het van zelf spreekt dat eene Christelijke school zich geene staatstoelage mag ten nutte maken. En hoe is het dan te verklaren dat het Paarlsche Gymnasium hierin de uitzondering en niet de regel is? Is het Paarlsch Gymnasium dan alleen onder een christelijk bestuur, en zijn die vele leeraren en kerkeraden en leden der kerk dan ontrouw aan hunne belijdenis, omdat zij hulp van staatswege ontvangen voor hunne scholen? Maar dan moet ook dit volgen, dat de curatoren geene hulp behooren te zoeken bij dezulken die niet even als zij alle staatstoelagen weigeren. Of kunnen zij met regt en reden verwachten, dat degenen die staatstoelagen noodig hebben en gaarne aannemen, hulp zullen verschaffen aan curatoren van eene andere school, die de staatstoelage missen kunnen en missen willen?

Waarlijk, wij hebben in eene dergelijke aangelegenheid van de meergemelde curatoren toch wel eene verklaring mogen verwachten, van hetgeen zij nu maar axiomatisch neerschrijven, als of het geene verklaring behoeft. Moeten eenvoudigen en halfkundigen niet worden misleid en in de war gebragt? Wij weten dat het reeds is geschied. De Synode werkt mede met de Regering, en de Regering werkt mede met de Synode. Veel is ook op de laatste Synodale Vergadering besloten, dat van stuk tot stuk moet worden ten uitvoer gebragt, geholpen door eene Regering die gaarne de ontwakende Geref. kerk in hare pogingen behulpzaam is. En ziet, daar komen de curatoren van het Paarlsche Gymnasium, en verklaren met de grootste vrijmoedig-

heid en daarbij met de meeste openbaarheid, dat zij geene hulp van staatswege mogen aannemen, en roepen derhalve de milddadigheid van Christenvrienden in. Dwaalt dan de geheele Synode, of dwalen de heeren curatoren van het Gymnasium aan de Paarl ?

Iets anders dat aan curatoren regt zou kunnen geven om de hulp van het N. G. Publiek in te roepen, is de inrigting zelve en hare degelijkheid. Daarop wordt dan ook in de circulaire gewezen.

Dat het Gymnasium in den laatsten tijd op een beteren voet is ingerigt dan vroeger het geval was, zal toegestemd worden door allen die met de geschiedenis dezer inrigting eenigzins bekend zijn. Wij hebben hier het oog vooral op de Engelsche taal en de natuurkundige wetenschappen. Waar deze inrigting vroeger tekort schoot, is het thans meer haar streven om aan de behoeften van den tijd te beantwoorden. Doch moet het niet meer dan één terughouden in het schenken van zijn vertrouwen aan deze school en het onderwijs, wanneer het bestier niet is toevertrouwd aan dezulken die over de voornaamste vakken van het onderwijs kunnen oordeelen ? Wij kunnen naauwelijks den President van het Collegie van Curatoren hiervan uitzonderen, als wij in aanmerking nemen den afstand zijner woonplaats, en het getal zijner jaren, waardoor hij niet veel voor deze inrigting doen kan.

Ook komt ons het plan van een kernfonds, waarvoor men bijdragen vraagt, eenigzins bedenkelijk voor. Zoodra toch zulk eene inrigting door een fonds wordt gesteund, gaat de heilzame prikkel verloren, die zoo weldadig werken moet, wanneer Praeceptoren zoowel als Curatoren weten en gevoelen, dat de middelen van onderstand afhangen van de degelijkheid van het onderwijs. Zulk een prikkel is beter, en derhalve verkieselijker, dan een kernfonds. Iets anders is het, het schoolgebouw schuldvrij te hebben, en dit is ook, meenen wij, het geval.

In deze beide laatstgenoemde opzigten zoude eene staatstoelage daarenboven een dubbele waarborg zijn voor ouders en belangstellenden. In dat geval wordt de school van tijd tot tijd onderzocht, en terwijl aan de éene zijde de geldelijke ondersteuning van tweehonderd per jaar geenszins onbeduidend is, wordt aan

de andere zijde toegezien dat zulk eene bijdrage goed wordt besteed en zulk eene inrigting aan het doel beantwoordt.

Laat de Curatoren van het Paarlsche Gymnasium zorg dragen dat zij niet te eeniger tijd de verdenking op zich laden, dat zij niet gaarne het Gymnasium onder inspectie van oordeelkundigen gebragt zien. En dit zullen zij, indien zij geene goede gronden kunnen aanvoeren, waarom zij, terwijl zij hulp noodig hebben, eene edelmoedige bijdrage der Regering weigeren aan te nemen.

Het wordt tijd dat aan alle misverstand of moedwil aangaande deze zaak een einde komt, en wij geven deze opmerkingen ten beste aan allen die in dit onderwerp belang stellen.

R.

Maart, 1874.

DE OPWEKKING IN EDINBURG.

(Medegedeeld door N. J. Hofmeijr.)

Er zijn op dit oogenblik duizenden, die God danken voor de opwekking in de hoofdstad van Schotland. Zij heeft eenen diepen indruk teweeg gebragt. Die bevoegd zijn er over te oordeelen verklaren eenstemmig dat het de krachtigste herleving is, die Edinburg in deze eeuw heeft ondervonden. Breidt zij zich, zoo als men verwacht, over geheel Schotland uit, dan is zij weldra eene grootere herleving, dan men in de dagen van Whitfield, welligt in de dagen van Knox heeft gekend.

Wij gelooven in de gemeenschap der heiligen. De gemeente van Christus is één ligchaam. Wat in Edinburg voorvalt gaat ook ons aan. Wij willen naauwkeurig kennis nemen van wat aldaar gebeurt, opdat de blijdschap en de hoop, die Gods kinderen aldaar vervullen, zich ook aan ons mogen mededeelen.

HET VOORNAME WERKTUIG

dat God in deze Opwekking gebruikt, is de Amerikaan Mr. Moody.

Hij is niet een man van geletterde opvoeding. Hij heeft geene opzettelijke voorbereiding tot de Evangeliedienst genoten. Hij is, in eene bijzondere mate, aan Gods hand geworden, wat hij geworden is.

Hij heeft zich sedert zijne bekeering aan 't werk der behoudenis van zielen gewijd, totdat de lust in dezen arbeid bij hem een alles verslindende drift is geworden.

't Is nu vijftien jaren geleden dat hij zich in Chicago als handelaar vestigde. De tijd, dien hij aan zijne drukke bezigheden ontwoekeren kon, werd voornamelijk gewijd aan den arbeid onder jongelingen, bij name aan het stichten van Zondagscholen en van Christelijke jongelingsvereenigingen. Hij heeft eene bijzondere gave om vooral de jeugd aan te trekken, en te bezielen met eenen geest van toewijding aan 't heil des naasten.

Tijdens den Amerikaanschen burgeroorlog wijdde hij zich als Evangelist aan het heil der soldaten. Zijn arbeid was onder hen zóó gezegend, dat hij na het eindigen van den oorlog besloot zich aan den handel geheel te onttrekken, en al zijnen tijd in de dienst des Woords te besteden.

Hij bragt allengs eene aanzienlijke gemeente bijeen, gekenmerkt door levende godsvrucht en krachtigen ijver. Zij draagt den stempel van zijn geest.

In den vreeselijken brand, die in 1871 in Chicago heeft gewoed, werd ook zijn kerkgebouw een prooi der vlammen. Terwijl men bezig is aan den bouw eener nieuwe kerk, predikt hij ook buiten Chicago het Evangelie. En toen hij voorleden jaar een kort bezoek aan zijne vrienden in Engeland bragt, predikte hij hier en daar met eene zoo rijke vrucht, dat men besloot hem te verzoeken naar Engeland weêr over te komen, ten einde aldaar en elders het Evangelie te verkondigen. Hij gaf aan dit verzoek gehoor, kwam over, predikte eenigen tijd in 't noorden van Engeland, onder anderen, te York, te Sunderland en te Newcastle-upon-Tyne; en kwam tegen het einde van November in Edinburg aan. Ik meen dat hij hier acht weken heeft doorgebragt.

Hij is een man van buitengewone ligchaamskracht. Dagelijks is hij bezig, soms van den morgen tot den avond.

Hij heeft uitstekende gaven. Eene schoolsche welsprekendheid bezit hij niet; maar zijne natuurlijke welsprekendheid is van den eersten rang. Hij boeit zelfs het beschaafdste gehoor—edellieden, professoren, studenten. Hij heeft eene groote mate van gezond verstand; spreekt in korte en klare zinnen; heeft eene rijke schriftkennis; volgt niemand slaafs na; kan treffend beschrijven; en bezit eene zeer rijke ervaring, waaruit hij op zeer gepaste

wijze wat hij leert, weet op te helderen. In één woord: hij is, zonder er op jagt te maken, een oorspronkelijk man; al wat hij zegt en doet draagt den stempel zijner eigene persoonlijkheid.

Hoe weinig zouden echter deze rijke gaven hebben vermogt, was hij niet een man van diepe en ernstige godsvrucht. Wat hem inzonderheid kenmerkt, is zijne gloeijende, allesverterende liefde tot zielen. Hij heeft ergens verklaard, dat in dien nacht, toen de brand in Chicago hem en duizenden zijner medeburgers alles ontnam, in zijne ziel de laatste overblijfselen van afkeer van den evenmensch zijn uitgebrand. In zijn liefhebbend hart is er plaats voor een ieder, wie hij ook zij.

Een ander kenmerk zijner godsvrucht is zijn geloof aan de kracht des gebeds. De bidstond is hem meer waard dan de preekstond. Naar zijne overtuiging, hangt van het eerste de uitwerking van het laatste af Hij kan zich geen bloeijend leven in de ziel, en geen gezegend werk voor den Heer denken, waar het gebed in de ziel en in de gemeente kwijnt. In eene vergadering te Newcastle zeide hij onder anderen: "De dagelijksche bedestond in Chicago heeft het vuur in mijne ziel onderhouden, sedert zijne oprigting, vijftien jaren geleden, tot op dit oogenblik. En waarom zal dit vuur in mij niet branden, zoo lang ik leef? De dag dat het in mij worde uitgebluscht, zij de dag mijns doods!"*

Moody's gebeden maken niet minder dan zijn preken een diepen indruk.

Hij heeft een helder inzigt in de roeping van de geloovigen, om Gods groote kracht in en door hen te laten werken; en leeft altijd in groote verwachtingen, als een die in Gods groote beloften gelooft. Kort voor zijn vertrek van Newcastle naar Edinburg zeide hij: "We staan op het punt om een groot werk des Heeren te aanschouwen, dat zich over geheel Brittanje zou kunnen uitbreiden, en zijnen invloed op Amerika doen gelden. God wil ons rijkelijk zegenen, zoo wij maar Zijnen Geest door

* Bij die gelegenheid herinnerde Moody er aan dat de groote Opwekking in Amerika in 1857 met den dagelijkschen bedestond in de Fultonstraat te New York is begonnen. Men begon den dagelijkschen bedestond in Chicago in een vertrek dat zeventig kon bevatten. Weldra moest men een voor £3,000 bouwen, dat 1,000 bevatten kon. Dit gebouw is mede in 1871 verbrand. Men bouwde weer een ander. Vijftien honderd nemen nu aan de dagelijksche bedestonden in Chicago deel. In Edinburg verklaarde hij: "De dagelijksche bestonden in Amerika zijn voor mijne ziel eene bron van onuitsprekelijken zegen geweest; ja zij hebben, meer dan alle andere genademiddelen zamen, bijgedragen om mij te verlevendigen en tot Evangelist te vormen."

ons laten werken, en ons met al wat wij zijn en hebben geheel aan zijne beschikking overgeven.

Moody spreekt altijd als een man voor wien alles wat hij leert, zoo gewis en zeker is, als de zigtbare dingen dezer wereld. Hij predikt geene dorre feiten, geene afgetrokkene beschouwingen, geene koude herinneringen, maar wat het oog des geestes ziet. en het hart in zijn binnenste gevoelt. Hij predikt—zoo als ieder prediker het behoort te doen—als een profeet des Heeren. Hij heeft zichzelven vergeten onder den indruk der eeuwige waarheden, die aan zijne ziel zijn ontdekt.

Hij heeft, zoo als gij weet, eenen anderen Amerikaan, Mr. Sankey, als

ZIJN MEDE-ARBEIDER

bij zich.

De hulp die hem Sankey verleent is zeer eigenaardig. Moody predikt, Sankey zingt het Evangelie. Hij heeft eene prachtige mannenstem. De woorden die hij in de zachtste toonen als uitfluistert, worden in de grootste zalen, tot in de verste hoeken, allerduidelijkst gehoord. Hij zingt voor en onder en na de prediking van Moody. De liederen passen altijd bij uitnemendheid bij het gepredikte woord. Ze zijn opzettelijk vervaardigd voor eene prediking, die bestemd is tot geloof en bekeering op te wekken. De zangwijzen zijn ten deele gecomponeerd door Mr. Philips, eenen anderen Amerikaan, die ook gewoon is met zijne schoone stem, den hoorder het Evangelie toe te zingen.

Men zegt dat voor zeer velen het woord van Moody de voorbereiding is voor den beslissenden stap, waartoe het zingen van Sankey de ziel beweegt. Sankey is met denzelfden geest als Moody bezield, en spreekt ook soms een woord in de vrije vergaderingen.

Het nut dat Sankey door zijn zingen sticht heeft op treffende wijze getoond hoe ook deze gave in Gods Koningrijk tot het verhevenste doel kan worden aangewend. Verscheidene vrouwen, door zijn voorbeeld en door de vermaning van Moody opgewekt, zijn begonnen het Evangelie aan de krankbedden en in de hospitalen te zingen.

Dat Moody met zulk eenen mede-arbeider het Evangelie verkondigt, dit zegt u terstond dat hij alles op zijne eigene wijze doet. Letten wij op

DE EIGENAARDIGE WIJZE WAAROP HIJ ARBEIDT.

Hij predikt elken dag, gewoonlijk, op meer dan eene plaats. In den regel wordt de toeloop zoo groot, dat hij in de grootste kerken en zalen, die te verkrijgen zijn, preken moet.

Het prediken en zingen (door Sankey) en bidden (waaraan ook anderen deelnemen) duren anderhalf uur. Die door het woord zijn getroffen, en behoefte hebben aan zamenspreking en zamenbidding, worden verzocht te blijven, terwijl de overigen na het zingen van een gemeenschappelijk gezang heengaan.† Niet alle heilbegeerigen hebben de vrijmoedigheid om te blijven. En zij die blijven gaan niet allen in de consistoriekamer of elders, waar ervarene Christenen op hen wachten om hen op den weg des heils te helpen. Die op hunne zitplaatsen blijven, worden daar bezocht en toegesproken. Na een uur gaat men uiteen. Meermalen echter dringt de nood zoodat men zich wat langer met enkele ontroostbare zielen bezig houdt.

Een der eerste dingen die Moody doet, is de medewerking van ervarene leeraren en andere Christenen te verkrijgen.‡ Niemand mag zich met de heilbegeerigen na de prediking inlaten, dan die daartoe verlof hebben. Zoo wordt gezorgd dat alleen welbekende en verstandige mannen en vrouwen de allerteederste taak van zielen tot Christus te leiden, verrigten. Men schrijft het onder anderen hieraan toe, dat de Opwekking, onder den arbeid van Moody ontstaan, zulk eenen stillen en bedaarden gang gaat.§

† Het is zoo zeer in den aard der zaak gelegen, dat de preek slechts den weg bereidt tot nader en inniger arbeid aan de ziel, dat wij de Apostelen hetzelfde zien doen. Ook zij hadden, waar zij tot geloof en bekeering opwekten, hunne "after-meetings." Zie Hand. ii; 37—41; xiii: 43.

‡ 't Is opmerkelijk hoe Moody en Sankey, bij al hunne zelfstandigheid, gemakkelijk anderen tot zich trekken en met hen medegaan. Dr. Horatius Bonar schreef aan eenen vriend: "Deze mannen hebben geene bijoogmerken, geene zelfzuchtige en lage bedoelingen. Dit bewijst hunne vroegere geschiedenis; en dit gevoelt een ieder, die met hen omgaat. Bovendien, 't is te vergeefs te beproeven hen te keeren. Zij z u l l e n arbeiden en spreken, wat ook anderen zeggen. Laat ons met hen zamenwerken. Zij verlangen van harte om de medewerking van allen, die den Heere Jezus liefhebben. Zij zijn bescheidene, volgzame, zichzelven wantrouwende, hoewel besliste lieden; zij zullen naar den geringste hooren en van hem leeren, maar zich noch door aanzienlijken noch door geringen laten afkeeren van wat naar hunne overtuiging de weg van pligt is.

§ Dr. H. Bonar verklaart:—Gedurende de herleving die voor dertig jaren in Schotland plaats had, en waaraan ik een groot aandeel heb genomen, heb ik meer overdrijving gezien en gehoord, dan in den laatsten tijd. Toen was er verreweg meer opgewondenheid dan nu. Toen werden de godsdienstige indrukken, meer dan nu, te weeg gebragt door woorden die de aandoeningen van het hart in beweging zetteden. Bij den aanvang dezer herleving vreesde ik voor overdrijvingen, en heb die vrees ook uitgesproken. Maar die vrees is gebleken ongegrond te zijn geweest. Ik heb de vergaderingen tamelijk geregeld bijgewoond, en hoewel ik niet met alles kon instemmen, zoo was ik ten

Moody heeft het gaarne dat, terwijl door hem wordt gepreekt, op eene andere plaats een bedestond wordt gehouden, waar het gebed tot God opstijgt om de bekeering van zielen.

Inzonderheid is hij er op gezet dat er een dagelijksche bedestond—van 12 tot 1—wordt gehouden. Dit is in zijn oog het middelpunt waarom al het andere in zijn werk zich wentelt. Hij besteedt al zijnen invloed om deze bidstonden levend en aantrekkelijk te maken. Hij wil niet dat er lange toespraken en gebeden worden gehouden; maar dat er eene gedurige afwisseling zij van gebed en toespraak en gezang. Vooral begeert hij dat de toon van lof en dankzegging er in heersche.

Gedurende de tweede helft van het biduur staat het een ieder in de vergadering vrij een kort woord te spreken, aan iets in den Bijbel te herinneren, een gezangvers te laten zingen, of een gebed uit te storten.

Het merkwaardigste in deze dagelijksche bedestonden is het groote aantal verzoeken om voorbiddingen en dankzeggingen. Zij worden vooraf ingezonden en gerangschikt. Aan de vergadering wordt dan bekend gemaakt hoevele gebeden, bijvoorbeeld van ouders voor hunne kinderen, van zusters voor hare broeders, enz. zijn verzocht, terwijl in eene plegtige stilte de schare in onuitgesprokene verzuchtingen het hart tot God opheft. De dagelijksche verzoeken om voorbiddingen en dankzeggingen groeiden allengs tot over de honderd aan.*

Het gevoelen wint veld dat indien alom in Schotland de bedestonden naar het voorbeeld dezer dagelijksche bedestonden konden worden ingerigt, de omwenteling hierdoor teweeggebragt allerheilzaamst zou zijn.

Van tijd tot tijd houdt Moody, ten dienste van de pasbekeerden, eene "Bible-meeting," waarin hij op zoo oorspronkelijke als treffende en leerzame wijze, de eene of andere belang-

allen tijde getroffen door—het gemis eener opgewondene stemming—de plegtige kalmte waarvan de duizenden, die bijeen waren, dag aan dag waren doordrongen—de onverklaarbare stilte die ons soms met diep ontzag vervulde. Toen Rowland Hill eens werd gevraagd: "Wanneer wilt gij ophouden?" antwoordde hij: "Niet voor wij alles gewonnen hebben." Zoo zeggen onze broeders uit Chicago. Wij zeggen amen. Deze arme wereld zegt amen. De boosheid der menschen zegt amen. Hemel en aarde zeggen amen. Groot is het werk en kort de tijd. Doch de kracht is niet uit den mensch maar uit God.

* Als de verzoeken niet te talrijk zijn, leest iemand ze een voor een als voor Gods aangezigt, terwijl de knielende schare in 't stille gebed ze voor God brengt.

rijke waarheid uit de Schrift toelicht. Zoo hield hij in de derde week in Edinburg zulk eene Bible meeting over geloofsverzekering, en eene andere over den Heiligen Geest.

Ook heeft Moody de gewoonte, na eenen tijd op eene plaats of in eene streek te hebben gearbeid, een en ander maal eene "All-day-meeting" te houden. Zij duurt vijf of zes uren, maar is zoo ingerigt, dat de duizenden, die haar hebben bijgewoond, verklaren dat zij met verrassende snelheid ten einde spoedt. Elk uur is aan een afzonderlijk onderwerp gewijd. Elk onderwerp wordt door eene toespraak, die niet langer dan vijftien minuten duurt, ingeleid. Het wordt voorafgegaan en gevolgd door gebed en gezang. Daarna staat het ieder vrij een woord, dat niet langer dan vijf minuten duren mag, te spreken. De volgorde der onderwerpen wordt vooraf bekend gemaakt, zoodat men vooraf besluiten kan, wanneer men de vergadering zal binnentreden of verlaten. 't Is echter gebeurd dat tot 500 buiten de deur moesten blijven wachten tot op het laatste uur, en Mr. Moody er op moest aandringen, dat velen der tegenwoordigen de zaal mogten verlaten om voor anderen plaats te maken.

Het programma van een dezer All-day-meetings was als volgt: 1ste uur, vreugde en lof; 2de, de beloften des Heeren; 3de en 4de, gebed en toespraak; 5de, christelijke arbeid. Op eene andere vergadering waren deze de onderwerpen: 1ste uur, gebed en het woord; 2de, lof en vreugde; 3de, strijd; 4de, arbeid en gemeenschap met God; 5de, wat Christus voor ons is; 6de, wat wij voor Christus zijn. Soms wordt een uur besteed aan de korte beantwoording van vragen, die vooraf zijn ingezonden.

Het is de toeleg van Moody alle stijfheid en vormelijkheid uit deze vergaderingen zoo ver mogelijk te verwijderen. Naarmate hem dit gelukt—en het is hem overal gelukt—smelten de harten der geloovigen in liefelijke gemeenschap te zamen. De gemeenschap der heiligen, niet langer door overgeleverde vormen gebonden en bijna dood gesmoord, heeft in deze vergaderingen, voornamelijk in de dagelijksche bedestonden, eene nieuwe beteekenis verkregen.

Intusschen, wat ook de eigenaardige wijze zij, waarop Moody arbeidt, de kracht die hij uitoefent gaat uit van

HET EVANGELIE DAT HIJ PREDIKT

en Sankey zingt.

Er is in Moody niet het allerminste streven om de aandacht te wekken door de verkondiging van nieuwe en vreemde dingen. Hij predikt het Evangelie, dat van de

dagen der Apostelen af eene kracht Gods tot zaligheid is geweest, en zoo lang deze bedeeling voortduurt dit blijven zal.

De zegen waarmede hij het oude eenvoudige Evangelie predikt, is in deze dagen van toenemenden twijfel en ongeloof, eene levende verdediging en bevestiging van de waarheid des Evangelies, door God zelven geleverd. Moody is een uit vele Evangelisten, die, vooral in de laatste twintig jaren, door God in Amerika, in Europa en elders zijn gevormd, en vruchten zijn der opwekking die wij in deze negentiende eeuw beleven. Ze zijn de kinderen der opwekking. Van daar de opwekkingstoon van hun verborgen leven en openbaren arbeid.

Terwijl Moody dezen geest ademt, is

DE VRUCHT VAN ZIJNEN ARBEID,

in den regel eene gezegende Opwekking. Zoo was het in New Castle, zoo is het in Edinburg. Ik zwijg van zijnen arbeid in Amerika, inzonderheid in Chicago.

Men wist dat Moody en Sankey Edinburg zouden bezoeken, en droeg kennis van de opwekking in New Castle. Eenige weken vooraf, kwamen er dagelijks van honderd tot honderd en vijftig te zamen, om deze broeders biddend in te wachten. Ook in andere opzigten was Edinburg een weltoebereide akker.

Zaturdag den 22sten November kwam Moody er aan, en preekte den volgenden Zondag in de Groote Music Hall, die van de 4,000, die toestroomden, slechts 2,000 kon bevatten.

Gedurende de eerste week preekte hij elken avond in eene der kerken voor 2,000 hoorders.

Den volgenden Zondag avond preekte hij in drie kerken, die alle te klein waren om de menigte te bevatten.

Van de tweede week af aan was hij verpligt dagelijks op twee, drie, en soms meer plaatsen te prediken; zoodat hij dagelijks vele duizenden onder zijn gehoor had.

Van den beginne was de indruk en de vrucht zijner prediking zoo verbazingwekkend, dat weldra de Opwekking het voorname onderwerp der gesprekken in de stad werd.

Het getal ontwaakten onder elke preek steeg allengs van 50 tot over de 100. Ik spreek van de ontwaakten die aan de "aftermeetings" ‡ deel namen. Velen bleven niet en kwamen in hunne binnenkamer of elders tot de geloovige omhelzing des Zaligmakers. Eene bijeenkomst die Moody, na de eerste week, met de ontwaakten en pas bekeerden

‡ De meetings na de preek.

hield, werd door drie honderd bijgewoond. En allen waren niet tegenwoordig.

De zegen, waarmede deze man arbeidt, doet ons denken aan de dagen der apostolische prediking zoo als Lukas ons die beschrijft, en aan de groote herlevingen die sedert den Pinksterdag de gemeente des Heeren hebben verblijd.

Men ziet onder de ontwaakten alle standen vertegenwoordigd. Moody heeft gepredikt, dan eens voor de vrouwen alleen, dan weder alleen voor de studenten, drie malen alleen voor de jongelingen, twee malen alleen voor de Zondagschool-onderwijzers en onderwijzeressen, een en ander maal alleen voor de arbeiders, en telkenmale met dezelfde vrucht.

Eene vergadering voor de arbeiders op eenen Zondag avond in de Koornbeurs gehouden, waar men alleen staan, niet zitten kan, werd door ongeveer 6,000 bijgewoond; terwijl 700 voor de after-meeting overbleven. Den volgenden Maandag avond namen weder drie duizend arbeiders aan de vergadering deel.

De vergadering voor de studenten werd door 2,000 bijgewoond.

Niet minder waren telkenmale op de drie vergaderingen voor jongelingen.

Oog- en oorgetuigen verklaren dat het soms allerroerendst is de belijdenis der ontwaakten te vernemen. De overtuiging van zonde, en de begeerte naar zaligheid, brengen geleerden en onkundigen, aanzienlijken en geringen naast elkander.

Onder de ontwaakten zijn er niet weinigen, die, medegesleept door het ongeloof dezer eeuw, reeds het Evangelie als een fabel hadden verworpen, ja die bijna op godslasterlijke wijze tegen God en alle godsdienst hadden geijverd.

De meeste ontwaakten echter behooren tot het getal van hen, die godvruchtig werden opgevoed. In niet weinige gevallen zijn al de leden van het huisgezin ontwaakt en hebben den Heiland omhelsd.*

Dag aan dag komt er tot den dagelijkschen bedestond een tal van verzoeken om God te danken voor de bekeering van ouders, voor wie de kinderen lang gebeden, van kinderen aan wie de ouders lang gearbeid hebben.

Ik spreek van den dagelijkschen bedestond. 't Is een ongehoord verschijnsel, dagelijks, op het midden van den dag, honderden, ja duizenden, daaronder ambtenaren,

* In vele, welligt de meeste gevallen, dient de arbeid van deze en dergelijke Evangelisten, niet om het levende zaad in 't hart uit te strooijen, maar het zaad dat er reeds lang gelegd is, en verpleegd werd, tot bekeering en geloof te doen doorbreken.

arbeiders, professoren, studenten, naar den bedestond te zien toestroomen.

Eer de eerste week voorbij was, werd de dagelijksche bedestond door twaalf honderd personen bijgewoond, en moest men in de Assembly Hall der Vrije kerk, die 2,000 kan bevatten, vergaderen. Weldra moest men ook in de Assembly Hall der staatskerk te zamen komen. Eindelijk besloot men om ook des avonds in de eerstgenoemde zaal eenen dagelijkschen bedestond te houden voor hen, die in den dag den bedestond niet kunnen bijwonen. Niet minder dan 2,000 drongen zich 's avonds bijeen.

Men moet een ooggetuige zijn, om te verstaan welk eene heilige stemming in de bedestonden heerscht. Ze zijn voor vele geloovigen de plaats geweest, waar hun het oog openging voor nog ongekende hoogten en diepten van genade in God en Christus, en waar alzoo een nieuw tijdperk in hun innerlijk leven aanbrak.

De stroomen van leven die van Gods troon tot deze bidvergaderingen afdalen, en van daar in den huiselijken kring, in kerk en maatschappij zich verspreiden, laat zich door geen mensch berekenen. Zij wekken in Gods kinderen de blijdste dankzegging en de diepste aanbidding op.

Intusschen, terwijl de strooom der opwekking in 't onzigt- en onmeetbare zich verliest, zoo zijn er toch sommige

VRUCHTEN DEZER OPWEKKING

die wij niet nalaten kunnen, ten slotte, op te noemen.

De geloovigen zijn in groote mate verlevendigd geworden. Velen belijden dat zij eene nieuwe baan in hun geestelijk leven zijn ingetreden; en zijn of voor het eerst, of met nieuwen lust aan 't werken gegaan voor den Heer. Moody dringt zeer er op, dat een ieder, naar de gave die hij heeft ontvangen, iets voor den Heer doe. Een werkelooze christen is voor hem eene ongerijmde gedachte. Hij schrijft het kwijnend leven van vele geloovigen, onder anderen, daaraan toe, dat zij niet van den beginne af aan zich aan het een of ander werk voor den Heer hebben gewijd.

De leeraren zijn tot nieuwen ijver in de Evangeliedienst opgewekt. Zij hebben zalige dagen doorgebragt, terwijl zij Moody hielpen om de ontwaakten tot Jezus te leiden. Dr. Andrew Thomson was de tolk van anderen toen hij in een der bedestonden verklaarde: "Ik wil niet voor al de schatten der wereld, dat de herinnering aan wat ik gedurende de laatste week heb gezien en gehoord, uit mijn geheugen zal worden gewischt." Dr. Charles Brown, een der oudste en meestgeachte leeraren

in Edinburg, betuigde in eenen anderen bedestond: "Ik heb de godsdienstige bewegingen der laatste veertig jaren naauwkeurig gadegeslagen, maar ik heb nooit eene gezien die met de tegenwoordige in diepte en uitgebreidheid gelijk staat. Ik heb altijd om zulk eenen zegen gebeden, en naar zulk eenen zegen verlangd; en hoewel mijne gebeden jaren lang onverhoord bleven, ben ik zoo vervuld van vreugde over alles wat ik om mij zie, dat het mij is of ik met Simeon zeggen kan: 'Nu, Heer, laat uw dienstknecht in vrede gaan naar uw woord, want mijne oogen hebben uwe zaligheid gezien, die gij bereid hebt voor het aangezigt van al uw volk.'"

De dorst naar het woord des levens neemt toe. In de vierde week reeds was de drang om het woord te hooren zoo groot, dat ook andere leeraren dagelijks aan 't prediken moesten gaan, volle kerken hadden, en denzelfden zegen als Mr. Moody op hunne prediking aanschouwden. Gaat het in Edinburg zoo als in Newcastle, dan zal dit nog lang na het vertrek van Moody het geval zijn.

Ook breidt zich de begeerte om dezen Evangelist te hooren al verder en verder uit Hij is door verscheidene steden verzocht aldaar te komen arbeiden. Hij zou dit in Februarij te Dundee,† in Maart in Glasgow, en in April te Belfast in Ierland doen.

De indruk dien deze opwekking heinde en ver te weeg brengt is zeer gezegend. De tijdingen desaangaande verwekken bij de geloovigen groote blijdschap, gorden hen aan met nieuwen ijver in 't werk des Heeren, en vervullen hen met ruime verwachtingen.*

Eene der edelste vruchten dezer Opwekking is gewis de broederlijke zamenstemming en zamenwerking tusschen de leeraren en de leden der verschillende kerkgenootschappen. Oude vooroordeelen smelten weg; en men komt als broeders en zusters van hetzelfde huis, in de dagelijksche bid- en preekstonden te zamen. Dit perst zelfs der ongeloovige wereld eerbied af, en toont haar wat kracht tot innerlijke vereeniging er is in den naam van Jezus Christus.

't Is hartverheffend in de bedestonden te vernemen hoe de koude en doodende taal des twijfels en des ongeloofs

† Dundee is de stad, waar de onder ons door zijne geschriften bekende M'Cheyne heeft gearbeid.

* Lang voor men iets van eene Opwekking te Edinburg wist, hadden vele leeraren besloten in de maand Februarij buitengewone pogingen in Londen aan te wenden om de duizenden die nog onverschillig daarhenen leven tot geloof en bekeering op te wekken. De opwekking in Edinburg heeft den moed hiertoe zeer versterkt.

verslonden is door het warme en levenwekkende geloof dat de harten vervult. Men arbeidt en bidt en spreekt in de verwachting van groote dingen.

En het warme hart breidt zich tot anderen uit. Men smeekt om eene herleving over geheel Schotland, ja over de geheele wereld. Een-en-veertig welbekende mannen van verschillende kerkgenootschappen, daaronder zeven professoren, || hebben, in eene circulaire aan al de predikanten in Schotland, de geloovigen opgewekt, met hen God te bidden, het gansche land met denzelfden zegen als Edinburg te bezoeken.

Dit verslag deelde ik Zondag den 29sten Maart aan de gemeente te Stellenbosch, en daarna aan enkele andere gemeenten mede. De collecten bij die gelegenheden ingezameld zijn mij overhandigd, met het doel dit verslag te doen drukken en goedkoop te verspreiden. §

Latere berigten vermelden ons dat de arbeid van Mr. Moody en Mr. Sankey te Dundee zeer gezegend is geweest. Zoo was het ook aanvankelijk in Glasgow.

Ook in Londen gaat een gewigtig werk des Heeren voort, ten gevolge van de speciale Evangelieprediking waaraan vele Evangeliedienaren in de maand Februarij hebben deel genomen.

Wij leven in het vertrouwen dat de tijd op handen is, dat men ook onder ons vernemen zal van eenen arbeid voortgezet in de kracht des Heeren, en vrucht dragende in de bekeering en de opbouwing van velen.

De eerste droppelen van dezen naderenden zegen daalden reeds in sommige gemeenten neder.

Men vergete niet dat Gods Woord eene kracht tot zaligheid is, en dat, waar het alzoo verkondigd wordt, de ontwaking en bekeering en bevestiging van zielen niet de uitzondering maar de regel is. De kracht des Woords hangt niet af van eene opwekking, maar elke opwekking van de kracht des Woords.

Stellenbosch, 20 April 1874.

|| Een van hen is hoogleeraar in de Botanie, een ander is hoogleeraar in de Wijsbegeerte. De onder ons welbekende Dr. Duff is mede een der onderteekenaars

§ De opbrengst spruitende uit den verkoop van dit verslag zal door mij gevoegd worden bij het fonds dat ik bezig ben bij een te brengen met het doel om GOEDE BOEKEN GOEDKOOP IN DE TRANSVAAL TE VERSPREIDEN. De broeders, die mij iets voor dit fonds hebben beloofd, worden bij dezen aan hunne belofte herinnerd.

IETS OVER HET METHODISME.

(Vervolg en Slot).

Het is de moeite waard een blik te slaan op den weg, waarlangs het Methodisme die uitkomst heeft bereikt. Het had een geduchten tegenstand moeten verduren, en wel van de zijde van hen, wier hulp het het meest wenschelijk had geacht. Aandoenlijk is het om gade te slaan hoe de beide Wesley's slechts noode en langzamerhand zich losmaken van de kerk, door wier invloed de overheid tegen hen in het harnas werd gejaagd, en die niet geheel vreemd is gebleven aan de zamenscholingen van het ruwe gespuis, dat de predikers met slijk en steenen wierp, ja meer dan eens hun dood opzettelijk scheen besloten te hebben. Het is in zulke oogenblikken, als de zelfbeheersching van John Wesley de voorsten der bende ontwapent, en hen in zijne verdedigers herschept, om dan weder zijne stem te verheffen, die onmiddelijk eene ademlooze stilte te weeg brengt; als Whitefield, op de kermis, die in Londen op Pinkstermaandag gehouden werd, zijne prediking zegevierend voortzet, niettegenstaande een harlekijn hem in het gezicht slaat, en een werfofficier met zijne tamboers tot in de nabijheid van de spreekplaats doordringt, om dien dag niet minder dan 300 leden voor zijne "Tabernacle" aan te werven; het is in die oogenblikken, dat wij hen niet aanschouwen kunnen, zonder ons af te vragen, of door hen de dagen der Apostelen waren teruggekeerd. Niets kan hun minder worden telastgelegd, dan de toeleg om "tweedracht of muiterij in de kerk of wereldlijke regering" aan te richten. Allen waren gehecht aan de kerk hunner vaderen, en 't was alleen toen hare "geestelijken," verschrikt door de beweging welke hunne prediking had wakker geroepen, allerwege hunne kerkgebouwen voor hen gesloten hielden, dat Whitefield den eersten stoot aanbracht, die hen in onkerkelijke richting voorwaarts dreef, door den 17 Febr. 1739 zijne eerste veldprediking te houden voor de kolenbranders van Kingswood. Nog lang na dien tijd drukte Wesley zijn volgelingen op het hart, de sacramenten nooit anders dan uit de handen van een "geordend" geestelijke te ontvangen. Maar, als Luther eertijds door de Roomsche, werd hij door de Episcopaalsche kerk gedwongen, zich ten slotte geheel van haar af te scheiden.

De instelling van de "leekepredikers," die alleen onder zijne contrôle stonden, van hem hunne aanstelling en lastbrieven ontvingen, deed hem een aanmerkelijke schrede verder zetten op de door Whitefield het eerst ingeslagen baan. En toen hij later een leekeprediker deed "ordenen" door Erasmus, den in Engeland vertoevenden Griekschen bisschop, en tot hartzeer van Charles, zijn broeder, die ook den vorigen stap ten zeerste had afgekeurd, twee leeken eigenhandig, ofschoon hij slechts presbyter was, tot "geestelijken" gewijd had, opdat zij op hunne beurt aan Asbury, het hoofd der Amerikaansche Methodisten, de "priesterwijding" zouden toedienen; toen had hij de onoverkomelijke klove gegraven, die de Methodistische hiërarchie van de Episcopaalsche kerk gescheiden houdt.

Maar al was het slechts na langdurigen strijd, dat hij toegaf aan den drang der omstandigheden, toch stond het bij hem, even als bij alle beroemde Methodisten, van den beginne af aan vast, dat het beter was met de kerk te breken, dan eene gelegenheid om "zielen te redden" verloren te laten gaan. Even onverzettelijk was Wesley's houding tegen het antinomisme en het quietisme, dat onder de Hernhutters was ingeslopen, en reeds in Juli 1740 verliet hij hen voor goed, om in de Foundry te Londen de vergaderingen te beleggen van zijne vereeniging. Maar hiermede was de scheuring nog niet ten einde. Het jaar daarop, in Februari, onttrok de onderwijzer eener Methodistische school zich aan de leiding van den Arminiaanschgezinden Wesley. In de maand Maart die daarop volgde, verklaarde Whitefield, dat hij een man, die de praedestinatie verwierp, onmogelijk de broederhand kon reiken, ja zelfs, dat hij openlijk tegen Wesley prediken zou. Zoo werd het Methodisme in twee takken verdeeld, waarvan de Wesleyaansche den anderen spoedig in de schaduw heeft gesteld.

Toch hebben de volgelingen van Whitefield schoone dagen beleefd. Lady Huntingdon keerde zich van het weelderig hofleven naar God, maar ook na hare bekeering was het haar behoefte te gebieden en hare aristocratische neigingen te volgen. Zij werd eene vurige Methodiste, maar begeerde te vergeefs dat Wesley haar als kapelaan zou dienen. Whitefield daarentegen zag er geen bezwaar in, afzonderlijk in de kamer der bedienden en in 't grafelijk salon voor de *beau monde* het woord te voeren. Ongeloovigen als Lord Bolingbroke en Chesterfield hoorden hem gaarne. "Geestelijken" van de staatskerk reikten hem daar de hand. Lady Huntingdon's talent om te regeeren voorzag in eene dringende behoefte. Hij kwam

hoe langer hoe meer tot het besef, dat de "opwekking" door de prediking tot stand gebracht, zonder de "zielzorg" onvruchtbaar is. Maar zijn zaak was het niet om gezelschappen te grondvesten, predikers aan te stellen, kapellen te bouwen. Lady Huntingdon was weldra de Zinzendorf der Calvinistische Methodisten. Als Wesley overzag zij met een blik het geheel en had ze haar hand in alles. Maar meer dan deze is ze ten zegen geweest voor de staatskerk in Engeland. Whitefield's vrienden onder de geestelijken, die haar salon bezochten, hebben den stoot gegeven aan de zoogenaamd "laag kerkelijke" beweging, waarvan in vroeger en later tijd onder de Episcopalen groote kracht is uitgegaan. Zoo kon Whitefield duizenden ten zegen *blijven*, al bezat hij Wesley's "gave van organiseeren en regeeren" niet. Waar hij kwam om te prediken, in Engeland of Amerika, werd hij met geestdrift begroet. Prediken was zijne hartsterking. Om stof is hij nooit verlegen geweest. Nog in het laatst van zijn leven preekte hij twee of driemaal iederen dag. In dien tijd stond hij meer dan eens op den kansel, dien Wesley hem had afgestaan. Beiden verblijdden zich in de verzoening, al konden ze 't over hun dogmatisch verschil nooit eens worden. Toen Whitefield in 1771 zijn rijk gezegende loopbaan ten einde had gebracht, heeft Wesley in Whitefield's "Tabernacle" eene "lijkrede" gehouden op zijn vriend.

Whitefield heeft eens verklaard, dat *hij* van geene andere methode afwist, dan die, welke in 't afsterven van onszelven en een Gode gewijd leven bestaat. Wesley daarentegen heeft het Methodisme tot eene sterke macht gemaakt door zijne strenge discipline. Alles werd door hem aan vaste regels onderworpen. Geen reizend prediker werd aangenomen als hij niet verklaard had "bekeerd" te zijn, of omtrent wien het onderzoek der door hem als zijne "bekeerlingen" aangewezenen niet had uitgemaakt, dat hij met vrucht had gearbeid. Om lid van een "gezelschap" te worden, moet men het verlangen uitspreken aan den toekomenden toorn te ontkomen en van de zonden verlost te worden. Als zoodanig is men een "opgewekte" en aan verschillende regels onderworpen. Vloeken en schennis van den Sabbat, dronkenschap, het gebruik zelfs van sterken drank, woeker, gemakzucht en deelname aan openbare vermaken, gelden als verbreking van de gelofte, die men op deze sport van de Methodistische ladder heeft afteleggen. We noemen slechts de voornaamste bepalingen. Een groote nadruk wordt gelegd op het bezoeken der prediking en bidstonden, op het Avondmaal en de vasten, op het gebed en het lezen der Heilige Schrift. Die zich

van deze regels niet houdt, wordt eerst vermaand en dan uitgesloten. Blijft men daaraan getrouw en kan men verklaren "geloovig" te zijn geworden, dan worden de eerstgenoemde regels strenger toegepast, omdat men geacht wordt de kracht te bezitten, die de wereld overwint. Hun gelofte is daarmede echter niet ten einde. In den engeren kring, in de Band-Society, waarin zij nu binnengetreden zijn, wordt gevorderd, dat men nimmer kwaad spreke, dat men zich onthoude van het gebruik van tabak en van allen pronk, iedere zonde met zachtmoedigheid bestraffe, iederen morgen de prediking bezoeke, op Vrijdag vaste, en al zijn vrijen tijd bestede tot de lectuur en de meditatie van de Heilige Schrift. De contrôle over dat alles wordt door de instelling der klassen mogelijk. Wesley achtte zelfs deze niet voldoende en hield gedurig persoonlijk visitatie. Hun, over wie hij tevreden was, reikte hij eene kaart uit, die tot alle Methodistische kringen toegang verschafte, maar die om de drie maanden vernieuwd moest worden.

Wesley heeft het leven zijner medeleden tot in de kleinste bijzonderheden volgens eene vaste "methode" geregeld. Hierin ligt zijne eigenaardigheid. Het doel, dat hij daarbij in 't oog hield: "zich zelven zalig te maken en anderen," heeft hij met vele anderen gemeen. In zijne godgeleerdheid ligt zijne eigenaardigheid evenmin, al heeft hij ook daarin zijne kracht ontwikkeld. Het ontbrak hem aan oorspronkelijkheid. Hij was een Arminiaan in de beschouwing van 's menschen betrekking tot de goddelijke genade, maar zonder, als Arminius, de erfzonde te verwerpen of de Drieëenheid. Hij leerde de "volmaaktheid" des Christens na zijne bekeering, maar bedoelde daarmede het "gedrongen zijn door de liefde tot Christus," welke de "opzettelijke" zonde uitsluit. Ernstig van zijne kindsheid af, ijverde hij tegen alles, wat de vergeving voorstelt, als de vrucht van Gods toegeeflijkheid voor de zonde, en is hij een vijand van alles, wat gekant schijnt tegen het zedelijk streven. Ethisch in merg en been, is hij vaak een gebrekkig dogmaticus. Hij handhaaft de leer der volmaaktheid tegenover de leer der quietisten en herinnert hen, dat het christelijk leven in iets anders bestaat dan in klagen over de zonde, om dan weder te klagen, en onderwijl in de zonde voort te gaan. Maar het gevaar, dat in de stelling "de christen zondigt niet" gelegen is, ontgaat niet aan zijn scherpen blik. Wat hij nu eens als 's Christens *toestand* voorstelt, noemt hij dan *doel* der heiliging. Wat hij eerst als eene "gave" Gods roemt, kort voor den dood en enkelen weinigen geschonken, stelt hij daarna voor als eene verliesbare eigenschap der ziel.

Wesley's wachtwoord is: "waken en strijden." De genade werkt soms onwederstaanbaar, maar ze kan zich voor goed terugtrekken. Het is niet genoeg "bekeerd" te zijn. Het Methodisme houdt de "bekeerden" vast, om hen van den "*afval*" terug te houden. Toch legt Wesley den grootsten nadruk op het feit der wedergeboorte. Met den terugblik op zijne eigene ondervinding, houdt hij haar voor den door God gewerkten aanvang van een hooger leven, waarvan de mensch de bewustheid heeft. Die werking des H. Geestes moet *voelbaar* zijn en zich plotseling aankondigen in ongewone gemoedsaandoeningen. Ook dit geboorteuur kan niet slaan dan na smartelijke weeën; en om de naauwe vereeniging van ziel en ligchaam, kan ook het laatste bij die omwenteling in het innerlijk leven hevige schokken ondergaan.

Het Methodisme, de groote instelling der reddende liefde, is ten rijken zegen geweest en zal het nog lang zijn na deze, ook door zijn invloed op hen, die in meer dan één opzicht daarvan afwijken. Dissenters en Episcopalen drukken hun voetstappen op het uitgestrekte veld der "inwendige zending." In ons vaderland heeft het zoogenaamd "Reveil" een Methodistische tint. Tegenover zooveel krachtsontwikkeling loopt men gevaar de vraag naar het recht van het Methodisme eene dwaasheid te heeten, en om bij het welslagen van zijn streven, het eenzijdige, dat dit streven aankleeft, geheel over het hoofd te zien.

Het Methodisme heeft groote gebreken en is zelfs gevaarlijk in zijne eenzijdigheid. De erkentenis dier waarheid verhindert ons niet in meer dan één opzicht zijne leerlingen te wezen. Want ter wille van veel goeds is het door God rijk gezegend. Het herinnert ons de groote waarheid, welke onze Heiland zelf heeft uitgesproken met het woord: "Wat baat het den mensch of hij de geheele wereld won en leed schade aan zijne ziel?" Het prent in het diepst van ons gemoed de gedachte in, dat "behouden te zijn" de groote zaak is waarop het aankomt voor een ieder onzer. Het drukt ons de verplichting op het hart, geene ontbering of vermoeijenis te schromen om op te zoeken wat verloren is. Het levert ons het model eener prediking, welke, bevattelijk voor ieder, met vaste overtuiging uitgesproken, in staat is het geweten wakker te roepen. Het bevordert het "zelf werken" der gemeente, en toont, dat de vermaning: "neemt acht op elkander," en die andere: "belijdt elkander de misdaden," niet enkel in den tijd der Apostelen van kracht was. Het maakt ons indachtig aan Paulus' woord: "oefent uzelven in de godzaligheid," en overtuigt ons, dat ook voor ons geestelijk leven de eisch:

"alles geschiede met orde," zijne groote waarde heeft. Beschamend vooral is zijn vurige aandrang, dat men zich toch uit de "vruchten" van zijn geloof zal laten verzekeren, aangezien zijne aanhangers hunne mede-Christenen uit andere afdeelingen van het Protestantisme verre overtreffen in de gewilligheid en onbekrompenheid, waarmede ze offers brengen voor den bloei van het koningrijk Gods.

Maar waar een helder licht schijnt, kan men ook zeker zijn zijn donkere schaduw aan te treffen. De gevaren van het Methodisme mogen door ons niet uit het oog worden verloren. Dit is wel zijne groote fout, dat het de rijke verscheidenheid voorbijziet, welke de scheppende macht Gods ook in de menschheid heeft aangebracht. Ieder mensch heeft zijne eigene krachten, zijne eigene bestemming. Het geloof kan van hem niets anders maken als wat hij naar zijn aanleg wezen moet. Niets valt minder dan deze stelling in den smaak van den strengen Methodist. Hij wil u niet *ontwikkelen*, hij wil u "*fatsoeneeren.*" Alles moet zwichten voor den dwang zijner denkwijze. Hij beschouwt de bekeering als vrucht eener plotselinge inwerking, en wat hij de "opvoeding" der kinderen noemt, is het inprenten van sombere gewaarwordingen, waardoor, naar zijne meening, die bekeering moet worden voorbereid. Niets is door Wesley minder begrepen dan de kinderlijke leeftijd. De gulle lach en 't dartel spel der kleinen werden door hem verboden, omdat het niets had te maken met hunne "bekeering." Werd door het Methodisme de waarheid niet geheel en al miskend, dat er wel tot den Vader maar één weg is, maar dat er even vele wegen heenleiden naar Christus als er verschillende karakters gevonden worden; stonden de Paulussen en Luthers en Wesley's met hun "plotselinge" bekeering hun te gelijk voor den geest met de Johannessen, de Zinzendorfs, de Lavaters, die uit het licht eener vrome jeugd allengs tot het "Licht der wereld" gekomen zijn; waarlijk, menigeen zijner aanhangers zou zijn kind niet langer kwellen met het juk zijner regels, maar omdat hij zou gaan gelooven aan den invloed van de ouders op het kind, het werk der "opvoeding" ter hand gaan nemen, dat naar den aard der Methodistische beginselen verwaarloosd *moet* worden. Het gevaar zou geweken zijn, dat het kind, 't welk de hem opgelegde gewaarwordingen niet waarnemen kan, òf zich tot zulk een toestand tracht te *dwingen* en zoo al zijne natuurlijkheid verliest, òf bij het bewaren van dit laatste, eindigt met alle "zedelijk streven" op te geven. Het gevaar zou geweken zijn, dat men in eene zekere ondervinding een grond van zelfbehagen vindt, omdat de heilige

Methode die vooronderstelt. Velen zouden dan ophouden hun eigen dierbaar ik goedkeurend toe te knikken, als het geweten hun een verdiend verwijt had toe te dienen. Menigeen zou minder overdrachtelijk in zijne zelfbeschuldiging wezen, terwijl zijn hart zich nu daarop verheft, zoodat hij zijn berouw zeer voortreffelijk, zijne zonde daarentegen zeer onbeteekenend vindt. Het Methodisme heeft aan "natuur" en "waarheid" beide groote schade toegebracht. Ongetwijfeld beoogt het het Christendom; maar *zijn* Christendom; het Christendom in een bepaalden *vorm*. De teedere bloem des eenvouds kan in zijn dampkring niet tieren. Het heiligdom van het stil gemoedsleven wordt door het Methodisme met eene algeheele instorting bedreigd. In de klasse wordt men gedwongen te spreken over de innigste en diepste gewaarwordingen des harten. Anderen weten wat men *denkt*, wat men *gevoelt*, wat men *bidt* tot den Allerhoogste. Ja, men weet zelfs *wanneer* en *waar* men zijne gebeden omhoog zendt. Hoezeer moet dat, in de binnenkamer, het verkwikkend gevoel wegnemen, door God alleen gezien te worden! Hoe nabij is hier de verzoeking om naar de gaven die God schenkt te ijveren ten einde ze te toonen aan de menschen; of, wat nog erger is, het hart van God af te keeren, als de lippen slechts zijn lof verkondigen! De Methodist loopt gevaar het christelijk leven in eene "uitwendige bezigheid" op te lossen. Het evangelie wordt onder den invloed zijner methode licht eene andere "wet." Tusschen het "menschelijke" en het "zondige" wordt door hem geene onderscheiding gemaakt. Zijn ijver om te "bekeeren" daarin verleidt hem wel eens om bij hem geheel onbekende personen over den toestand hunner ziel te ondervragen. Maar wat hij als bekeering ijkt, moet met bange twijfeling en schokkenden angst zijn tot stand gekomen. Daarom tracht zijne prediking vooral op het *gevoel* te werken en is "bekeering" daarin de alles overschaduwende hoofdzaak, die telkens terugkeert. Bij dien ijver om te bekeeren wordt de studie lichtelijk verwaarloosd der Heilige Schrift, welke het woord heeft voor ieders behoefte en de leidsvrouw is voor menschen van allerlei geaardheid. Als men altijd boete predikt, zal men niet dieper afdalen in de goudmijn van Gods woord, dan men tot dit doel noodig heeft, maar de wijsheid om anderen, voor wie God een *harden ruk* niet noodig keurt, door volhardende, geduldige zielzorg naar den Heiland heen te leiden, zal dan uit haar niet worden opgedolven. Het is opmerkelijk, dat reeds van den beginne af de pastorale zielzorg in het Methodisme niet heeft bestaan. Alles stond ten achter bij de "bekee-

ring." Dat na die "bekeering" het christelijk leven eene vrijheid, eene toeneming, eene uitbreiding is, welke eene andere zorg vereischt, dan welke de leeke-prediker of de rondreizende zielzorger daaraan wijden kan, het wordt in Methodistische kringen maar al te zeer miskend.

Het Methodisme is onkerkelijk. Toen Wesley nog reikhalzend naar de hulp der Episcopaalsche geestelijken uitzag, deed er één het voorstel, dat de vereeniging aan de leiding van een geordend predikant zou worden overgegeven, op iedere plaats waar een geloovig man aan het hoofd stond der kerkelijke gemeente. Maar Wesley zag in, dat op die wijze de discipline verloopen zou. Om zielen te behouden, meende hij "regels" noodig te hebben en "strenge tucht," en die regels staan bij hem hooger dan het kerkelijk ambt. Om die regels te behouden, heeft hij van zijne Hierarchie zijn troetelkind gemaakt. Hij stierf op 87 jarigen leeftijd, predikende schier tot aan zijn laatsten ademtocht. Maar eer hij zijnen vrienden het laatst vaarwel toeriep, had hij zijne Hierarchie gered, door de opdracht zijner macht aan de 100 predikanten.

Het woord van Chalmers* dat het Methodisme niets anders is dan "het Christendom ernstig opgevat," behoeft door ons niet te worden beaamd. Men kan het Christendom ernstig opvatten, zonder een Methodist te wezen. Maar dat Wesley in het Godsrijk een hoogeren rang inneemt, dan die van den stichter eener secte, dat hij de belangstelling van het Engelsche volk weder heeft doen ontwaken voor de dingen die "boven" zijn, en duizende verlorene zielen gebracht heeft op den weg des eeuwigen levens, dat blijven we in hem bewonderen, al mogen we het oog niet gesloten houden voor de dwaling, hem eigen. Zijn optreden in de geschiedenis is ons een waarborg. dat God zijne gemeente in hare donkerste tijden niet verlaat. Telkens als een onweder tegen haar zamentrekt, zal de Heer der gemeente nieuwe arbeiders verwekken. Maar al doet hun woord den storm bedaren, we zullen altijd weder in hen menschen herkennen in eenzijdigheid en dwaling, "van gelijke beweging" als wij. Een slechts is er, die, hoe lang men stare in zijn edel gelaat, den indruk blijft geven eener heerlijkheid, die "vol" is van "waarheid." Met het oog op dien Zaligmaker hebben de Wesley's en de Whitefield's, als de Dooper eertijds, "boete" gepredikt, even als deze in het diepst der ziel overtuigd, dat zij het Licht zelf niet waren; dat zij slechts waren gekomen om van het Licht te "getuigen."

A. Verkouw.

Wamel.

* Zie Kruyff's Gesch. van het Anglo-katholicisme, blz. 9.

OM DES GEWETENS WIL.

Daarom is het noodig onderworpen te zijn, niet alleen om der straffe, maar om des gewetens wil.—ROM. xiii : 5.

De mensch wankelt bijna altijd, nu eens ter regter, dan weder ter linkerhand ; maar het Evangelie rigt hem altijd weder op. Zoo is het ook met de gehoorzaamheid, aan het menschelijke gezag verschuldigd : nu eens gaat hij het doel voorbij, en dan weder bereikt hij het niet. Laat ons zien welken regel Paulus daaromtrent voorschrijft.

Hetgeen de Apostel als pligt voorschrijft komt hierop neder: dat men de overheid om des gewetens wille gehoorzamen moet. Sommige menschen daarentegen zeggen, dat men de overheid in alle gevallen en onder alle omstandigheden moet gehoorzamen. Het Evangelische voorschrift is boven deze beide verklaringen verre verheven.

Indien de mensch gehouden is, aan de wet alleen te gehoorzamen, dan is hij zelf de uitlegger van de wet ; en zoo de overheid naar zijn oordeel de wet verkeerd toepast, heeft hij het regt, haar gehoorzaamheid te weigeren. Derhalve is opstand wettig en geoorloofd, niet alleen wanneer de overheid werkelijk dwaalt, maar ook wanneer het hun voorkomt dat zij dwaalt. Maar dat zegt de Apostel Paulus niet : hij eischt dat men gehoorzame, niet aan de geschrevene wet, maar aan de gestelde magt, zonder onderscheid te maken of deze magt de menschelijke wet handhaaft of verkracht. Iedere andere wijze van gehoorzamen zou belagchelijk wezen, zou eigenlijk geen gehoorzamen zijn ; de wet verpligt noch belet, zij beloont noch straft. Men moet dus gehoorzamen aan de overheid, die de tolk is der wet, opdat de wet niet krachteloos zij.

Maar anderen vallen in een tegenovergesteld uiterste, en willen dat men altijd zal gehoorzamen, alleen daarom, omdat de overheid gehoorzaamheid eischt. Doch Paulus stelt, door den grond aan te wijzen waarop de verpligting tot gehoorzaamheid rust, aan de gehoorzaamheid perken. Hij wil dat het geweten het beginsel onzer onderwerping zij. Niet omdat de overheid het vordert, moet de Christen gehoorzamen, maar omdat God wil dat de Christen aan de overheid onderdanig zij. Maar is het geweten het beginsel der onderdanigheid, het geweten is ook hare grens ; gehoorzaamt, zoo vaak het geweten het u beveelt, maar wanneer het geweten de gehoorzaamheid verbiedt, biedt dan tegenstand.

God kan zichzelven niet tegenspreken, en bijvoorbeeld in

Zijn' Bijbel op de ééne plaats niet zeggen dat wij Hem zullen eeren, en op eene andere plaats te gehoorzamen aan de overheid, die zou kunnen verbieden dat wij God vereeren zouden.

Alle martelaren van de eerste Christenkerk hebben gehoorzaamheid aan den Keizer of zijne landvoogden geweigerd, die van hen vorderden dat zij den naam van Jezus Christus zouden lasteren, en in de Openbaring vinden wij tot lof van zulke martelaren gesproken. Petrus en Johannes weigerden te gehoorzamen aan den Joodschen raad, welke hun de verkondiging van het Evangelie verbood, en echter waren Petrus en Johannes aangedreven door den Heiligen Geest. Het geweten is derhalve de regel, dien wij te volgen hebben; wij behooren te gehoorzamen, omdat het geweten het ons beveelt, en wil men ons noodzaken om tegen het geweten te handelen, dan moeten wij in naam van het geweten weêrstand bieden.

Het is waar, men kan van dien regel misbruik maken, en voorgeven de stem van het geweten te volgen, ook dan wanneer het geweten niet spreekt. Maar waarvan kan men geen misbruik maken? Zulk een misbruik is alleen denkbaar bij goddeloozen, en wij spreken hier tot Christenen. Bedriegen zich de Christenen in de toepassing van den voorgeschreven regel, dan is dat eene zaak tusschen hen en den Heer.

Niemand heeft het regt om tusschen beiden te treden en hun gedrag af te keuren.

Maar neen; indien die Christenen waarlijk Christenen zijn, dan zullen zij zich daarin niet bedriegen; het goed en het kwaad zijn wel van elkander te onderscheiden. Wij zijn van nature zoo moedig, zoo gereed tot zelfopoffering niet, dat er grond zou zijn om te vreezen, dat wij, om te gehoorzamen aan God, noodeloos onszelven in gevaar zouden brengen door aan de magten ongehoorzaam te zijn.

Veeleer is er reden om het tegendeel te duchten! Evenwel, waken wij over ons zelven; de Satan is listig, en het zou niet onmogelijk wezen, dat wij uit ijdelheid of onbuigzaamheid van de grovere goederen en genietingen afstand deden, en weêrstand boden waar wij moesten gehoorzamen, zoowel als dat wij gehoorzaamden waar wij weêrstand behoorden te bieden. Wij kunnen hier slechts een' algemeenen regel stellen, de toepassing op bijzondere gevallen moet aan ieders geweten in het bijzonder worden overgelaten. Wij moeten ons verheugen over de vrijheid die ons het Evangelie geeft, maar tevens vreezen voor de verantwoordelijkheid die het ons oplegt. Van de Apostelen wordt ons gezegd, "dat zij zich verblijdden dat zij waardig geacht geweest waren, om Jezus wille te lijden."

Laat ons acht geven, indien wij smaad of vervolging ondergaan, of het wel om Christus wille is.—(NAPOLEON ROUSSEL).

BOEKBESCHOUWING.

Evangelisch Gezangboek.—Paarlsche Uitgave, vijfde druk.—Kaapstad, J. C. Juta, 1872.

In de Gereformeerde Kerk van deze kolonie is er weleens sprake geweest van eene vermeerdering van de Evangelische Gezangen, welke, nevens de Psalmen, bij de openbare godsdienst gebruikt worden. Zoo voortreffelijk als onze Gezangen ook zijn, zoo zeker is het dat er bepaalde gelegenheden zijn voor welke er moeïjelijk gevonden wordt wat men wenscht. In Nederland is men er toe overgegaan om van wege de Synode eene proeve van Nieuwe Gezangen in het licht te geven. Ten onzent is men nog niet zoo ver gekomen, maar indien de vraag omtrent vergrooting van den Gezangbundel meer dan eene bloote vraag zal blijven, dan zullen belangstellenden wel doen door het oog te vestigen op hetgeen hier te lande zoowel als in Nederland geschiedt, ten einde winst te doen met anderer ervaring, ja met anderer arbeid. Ook om deze reden vestigen wij de aandacht op het boven aangekondigde Gezangboek.

Ofschoon de titel zulks niet vermeldt, weet men dat deze bundel gebruikt wordt in de gemeenten door het Londensche Zending Genootschap gesticht, doch nu meestal onafhankelijk, *Independent*, geworden. Gaarne zouden wij van de verzamelaars of redaktoren een kort berigt ontvangen hebben omtrent het ontstaan van dezen bundel. Bij het gemis er van kunnen wij onzen lezers melden dat deze verzameling van 412 liederen (waarvan sommigen echter zeer kort zijn, bestaande uit slechts een of twee verzen) oorspronkelijk van zeer geringen omvang is geweest. Wij herinneren ons uit onze kindsche dagen de zoogen. *slaven-gezangetjes*, die in niet weinige boerengezinnen, zoowel als in de zendinggemeenten gebruikt werden: sommigen daarvan worden nog steeds met voorliefde gezongen en bevelen zich vooral aan door eenvoudigheid, geene geringe deugd voorwaar, als men denkt aan den trap van ontwikkeling waarop onze gekleurde bevolking staat. Zoo vindt men in het aangekondigde boek de volgende, die ook in andere soortgelijke boeken (bijvoorbeeld het Wesleyaansche) zijn opgenomen,

No. 66. *Mijn Heiland! ik verloren kind*, enz.
No. 73. *God heeft de wereld zoo bemind*, enz.
No. 79. *Liefste Heiland! uw genade*, enz.
No. 170. *Hij die den Heiland nog niet heeft*, enz.,
om niet te spreken van *Jezus neemt de zondaars aan*, en anderen. Vergelijk nu met dezen en dergelijken Da Costas prachtige vertaling van het oude kerklied *Veni Creator Spiritus* (No. 137. *Daal Schepper, Heilige Geest! daal af!*), dan begrijpt men dat al de liederen in dezen bundel niet zeer gelijksoortig zijn. Wat ons aangaat, hoe voortreffelijk, hoe verheven sommigen dezer liederen ook zijn, toch moeten wij de voorkeur geven aan de oude *slaven-gezangen*, dat wil zeggen, als men ons vraagt, Wat acht gij het geschiktste voor eene gemeente uit de heidenen in Zuid Afrika?

Een groot deel dezer gezangen is overgenomen uit de Psalmen en Gezangen bij de Gereformeerde kerk in gebruik. Niet weinigen zijn vertalingen van oudere en nieuwe Engelsche gezangen, sommigen door Ten Kate, anderen door Huet, nog anderen (voor zoover wij oordeelen kunnen) door de verzamelaren vertaald. De Christen die het Engelsch magtig is gevoelt zich weldadig aangedaan, als hij hier vertalingen vindt van *Rock of Ages, Sun of my Soul, Thy will be done, Just as I am*, en vele anderen. Nog talrijker zijn de bijdragen welke de overrijke Duitsche geestelijke dichting hier geleverd heeft. Onze nieuwsgierigheid om te weten hoe veel van deze liederen oorspronkelijk zijn, blijft onvoldaan. Wij gissen dat er sommigen zijn die tot deze soort behooren.

Eenige aanmerkingen willen wij nu ons veroorloven. Bij de overname van liederen uit het Boek der Nederd. Geref. kerk hebben de verzamelaars zich natuurlijk verkortingen en veranderingen veroorloofd. Zeer begrijpelijk is het dan ook dat vooral vele Psalmverzen uitgelaten zijn. Dit schrijven wij, hoewel ons verheugende in het kenmerk der Gereformeerde kerk (bij onderscheiding bijv. van de Luthersche) dat zij zich met voorliefde aan het gebruik der Psalmen houdt. Terwijl wij dus het regt om te verkorten niet betwisten willen, hebben wij toch lust om hier en daar van de verzamelaars te verschillen. Bijv. Ps. 25 is verminderd van tien verzen tot zes. Uitgelaten is onder anderen het mystiekste, het innigste van allen: vs. 7. *Gods verborgen omgang vinden enz.* Vele vromen in Nederland zouden het bijna eene heiligschennis achten om alzoo hun meest geliefkoosde vers uit te laten. Wij missen vs. 7 ongaarne.

Waren wij geraadpleegd omtrent het uitlaten van enkele

verzen uit het Gereformeerde Gezangboek, dan hadden wij gewezen, bijvoorbeeld, op vs. 7 van No. 171 Paarlsche Gezangen (Evang. Gez. 62) *Heilige Jezus mij ten leven enz.* Ons komt het voor dat niets dan het platste, nuchterste verstand, dat van alle kiesch gevoel ontbloot is, in staat is om het volgende te dichten of te zingen :

Reine Jezus ! geene togten
Van 't vleesch, geen driften overmogten
De reinheid immer van uw hart,
Kuischheid heerscht' in al uw leden enz., enz.

Bijna pijnlijk doet het den Christen aan om dit van zijn Heer te zingen, en dat omdat men eene komplete zedeleer in één lied wil bevatten !

Alle verandering is geene verbetering. Hieraan hebben wij weleens gedacht bij het aantreffen van sommige veranderingen, en ons daarbij herinnerd aan de luide klagten over de verminking van liederen, geheiligd door oud gebruik, in Engeland, Duitschland en elders. Bijvoorbeeld in No 145 vs. 4 (Ger. Gez. 154 vs 4) is deze verandering :

Een in leer, geloof en doop, instede van, Een in Heer, geloof en doop. Vooral als men denkt aan den Bijbelschen oorsprong van het eerstgemelde (Efez. iv : 5) dan moet men de verandering afkeuren. Of heeft men hier slechts te doen met een drukfout ?

Hier en daar is de Hoogduitsche afkomst der liederen (of de moedertaal des vertalers) wat al te blijkbaar. Germanismen als de volgenden kunnen vermeden worden in eene nieuwe uitgave. Het gebruik van *ja* in No. 80 vs. 3.

Uw liefde, mijn Heiland ! hoe is die zoo zoet !
Met zalige vreugde vervult zij 't gemoed,
Wie z' eens heeft genoten, dien smaakt ja niet meer,
De zonde, de wereld, hij heeft in u meer.

Wat ons het meest van dien aard hindert, is eene stroefheid in de constructie der zinnen, daar men om den rijm zich eene woordvoeging veroorlooft die in het Nederduitsch zeer onbehagelijk klinkt. De Schot, wien zijne Psalmberijming dierbaar en heilig is, wordt niet gehinderd door de woordvoeging welke soms een glimlach bij den vreemdeling verwekt. De Duitscher is er aan gewoon in de oude kerkliederen waaraan Duitschland zoo rijk is. Voor den Nederlander of den Zuid-Afrikaan is het wat al te stuitend om te lezen

No. 53, vs. 1.—Goedgunstig Heer ! U tot ons wend,
En uwen Geest van boven zend, enz.
No. 248 vs. 2.—Geen hart op aard begrepen heeft,
Wat God heeft toegezeid, enz.

Talrijk zijn de voorbeelden van zulk eene constructie, en zeer gaarne zagen wij bij eene nieuwe editie verandering in dezen. Zoo iets leest men niet in de vertalingen van Ten Kate uit het Hoogduitsch. Volkomen on-Hollandsch is *aangestorven* in No. 69 vs. 1. Adams *misdaad is bij erfenis ons allen aangestorven.*

De volgende verbeteringen onder anderen zouden wij nog voorstellen. No. 402 in plaats van

Nader mijn God! tot U,
Nader tot U!

lees Nader mijn God! bij U,
Nader bij U!

Op bladz. iii en 56 kan *Menschwording van Jezus* of *van Christus* veranderd worden in *Menschwording van Gods Zoon.*

Ten aanzien van het Hosanna in den hemel (No. 255 vs. 7) hebben wij onlangs ergens de fijne maar gegronde opmerking gelezen, dat er in den hemel geen Hosanna, dat is, geen gebed om de komst van het heil gehoord wordt, hoewel Hallelujas genoeg.

Het zal ons wel niet ten kwade geduid worden dat wij deze vrijmoedige opmerkingen hebben gemaakt. Mogelijk komen zij te pas bij de volgende editie, wanneer men ook de al te talrijke drukfouten (helaas! hoe dit te vermijden bij Engelsche drukkers?) verminderen kan. Ook zal het den kundigen lezer niet opvallen, indien wij, na bovenstaande kritiek, onze opregte ingenomenheid met het Paarlsche Gezangboek betuigen. Wij kennen ongeveer een half dozijn soortgelijke bundels, ten behoeve van zendinggemeenten in Zuid-Afrika vervaardigd. Uit deze allen geven wij de voorkeur aan het boek dat wij beoordeeld hebben. Onder anderen om de verscheidenheid en betrekkelijke volledigheid van inhoud, gelijk de lezer bij inzage van het Register reeds eenigermate vermoeden kan. Eene nadere kennismaking zal hem niet teleurstellen. Moeten wij eene afdeeling noemen welke bijzonder rijk is, dan wijzen wij op de liederen welke betrekking hebben op den toekomenden staat, de wederkomst des Heeren, enz., onder welke men zeer welgelukte vertalingen van de uitstekendste Duitsche liederen aantreft. Bij voorbeeld:

No. 241, Waakt, waakt op! roept met bazuinen.
,, 249, Jeruzalem, gij hemelstad.
,, 255, Jeruzalem, gij stad zoo hoog gebouwd.

Ofschoon geen naam genoemd wordt van verzamelaar of dichter dezer liederen, zoo brengt toch het titelblad ons op het spoor om te vernemen aan wien wij voornamelijk dezen arbeid te danken hebben. Moge de geachte Evangelie-

dienaar, die gewis het meeste aandeel er aan gehad heeft, bij herstel van krachten, nog lang arbeiden aan de zaak des Heeren! Deze aankondiging diene ook om het Paarlsche Gezangboek bekend te maken aan andere Christenen, dan die voor welke het oorspronkelijk bestemd is. Onzes inziens zou de weder opgerigte Boekvereeniging niet kwaad doen, indien zij in correspondentie met de eigenaars zou treden, ten einde haren inteekenaren dit boek te verschaffen, wanneer hetzelve op nieuw gedrukt en uitgegeven wordt. Er zijn vele kostelijke liederen in dezen bundel die voor de leden der Ned. Geref. Kerk een belangrijke aanwinst zouden wezen.

Die innere Mission in Westfalen. Von Th. Schmalenbach, Pfarrer in Mennighüffen. Gütersloh, Verlag von C. Bertelsmann, 1873. Preis 12 Silbergroschen (170 bladz.).

De waarheid dat in het houden van de geboden des Heeren een groot loon is, heeft de christelijke kerk in deze eeuw op eene merkwaardige wijze ondervonden. Lang heeft zij het duidelijk gebod van Christus: "Gaat heen in de geheele wereld en predikt het Evangelie aan alle schepselen" verontachtzaamd, maar nu zij eindelijk ontwaakt is en tracht hetzelve na te komen, bewaarheidt de Heere zijn woord, dat hem die geeft gegeven wordt, en dat de zegenende ziel zal vet gemaakt worden. De zending onder de heidenen heeft eene gezegende terugwerkende kracht. Gelijk de terugkaatsing van de stralen der zon door middel van de maan den nacht verlicht, zoo werpt ook het wonderbare licht des nieuwen levens, dat door de Evangelieprediking onder de heidenen ontstaan is, zijn schijnsel terug op de doode massa in zoogenaamde christenlanden. De Inwendige Zending of Binnenzending (Innere Mission) is de vrucht en het loon van de zending onder de heidenen.

De Inwendige Zending bestaat in Duitschland reeds als eene nationale zaak. Te midden van den nacht van wereldsgezindheid, bijgeloof, en ongeloof, is dit werk een lichtpunt tot troost en vreugde van Gods volk. Is het, wat de Godverzaking aangaat, erger geworden, met betrekking tot christelijke aktiviteit staat het ongetwijfeld thans beter dan ooit. Reeds heeft de Inwendige Zending hare jaarfeesten, gelijk de zending onder de heidenen. De schrijver van deze regelen had de vreugde, een derzelve, dat in September 11 te Herford in Westfalen gehouden werd, bij te wonen. Eene groote schaar van feestgenooten vergaderde eerst in de stadskerk, waar Ds. Braun, leeraar bij het Gymnasium te Gütersloh, eene uitmuntende leerrede

hield, en in den namiddag kwam men op eene buitenplaats bijeen, waar verscheidene aanspraken gehouden werden, afgewisseld met gezang en bazuingeklank. Slechts één ding ontbrak er, wat vooral de vreemdeling miste, namelijk een Rapport. Het werd ons echter spoedig duidelijk, waarom men niet een verslag achter den berg hield, want Ds. Schmalenbach had een boeksken, getiteld "die innere Mission in Westfalen" geschreven, dat zoo even van de pers kwam, en nu ten verkoop aangeboden werd. Misschien zijn sommige mededeelingen daaruit den lezer niet geheel onwelkom.

De inhoud van het interessant werkje verdeelt zich in vijf hoofddeelen, t.w., 1. Christus de volheid des levens; 2 Vorige tijden; 3. Nood die er is; 4. Hulp die er is; en 5. Hulp die wij verwachten.

1. *Christus de volheid des levens.*—Het leven is verschenen—dit is de verkondiging welke aan de Christelijke Kerk gegeven en toevertrouwd is, en die door haar niet in een zweetdoek moet begraven worden. Een geschrift over de Inwendige Zending, gelijk de tegenwoordige, kan naauwelijks anders beginnen dan met de belijdenis van Christus die het leven is. Wordt toch de Inwendige Zending bij vriend en vijand niet als eene zaak van het humanisme, maar als aangelegenheid der kerk, wier hoofd Christus is, aangezien. Rekent toch de Inwendige Zending in den diepsten grond niet op getallen en menschelijke krachten, maar op de kracht van den Heer. Wij zouden niet het brandend gevoel van den nood onzes volks hebben, indien wij de levendige kennis van Christus niet hadden. En waar waren moed en vertrouwen, indien niet in de gewisheid, dat in deze wereld van schaduw en dood een Man verscheen, die Weg, Waarheid en Leven is? In Hem ontspringt der liefde bron, van Hem komen alle beekjes en stroomen der liefde en der barmhartigheid.

Christus de Heer deed zijn eerste teeken op de bruiloft te Kana Dat is veelbeduidend en blijft veelbeduidend tot aan het einde der dagen; terwijl de Heere bij zijnen uitgang uit deze wereld de prediking des Evangelies onder alle volken beveelt, doet Hij zijn eerste wonderteeken, waarin Hij zijne heerlijkheid openbaarde, in den naauwen huiselijken kring. Waar de zonde het gevoeligst is, namelijk in de nabijheid, in den naauwen kring van het huisgezin, juist daar verschijnt de Heer met zijn eerste teeken en geeft in plaats van water wijn. Hier in den naauwen kring is de nood het hoogst gerezen, hierheen wendt zich ook het eerst de hulp die van den hemel gekomen is. De Inwendige Zending legt de inwendige kwalen bloot, en

waar het huisgezin ontchristelijkt is, daar grijpt zij in, daar is haar werk.

Is onze eenige kracht het geloof dat zich vasthecht aan Jezus Christus, zoo zijn de liefdewerken het schijnsel, hetwelk aantoont dat wij Christus discipelen zijn. Het geloof *maakt* den Christen, maar de liefde *bewijst* den Christen.

2. *Vorige tijden.*—De naam "Innere Mission," Binnen Zending, is nieuw. Men beweert—en wel met regt—dat Dr. Lücke het eerst in het jaar 1842 van deze naam gebruik maakte. Maar zoo zeker de Inwendige Zending in het Woord Gods haren grond heeft, en te midden van alle aankantingen zich met dit goed regt vertroosten kon, zoo zeker is het, dat hetgeen wij Inwendige Zending noemen, zeer oud is. Den hongerigen het brood te breken, en de ellendigen in het huis te voeren, rekent reeds de profeet Jesaja tot de vruchten der ware godsdienst. Febe was in dienst in de gemeente te Kenchréa (Rom. xvi: 1), Tabea maakte voor de weduwen rokken en kleederen (Hand. ix: 39). In alle eeuwen waren er lichtende voorbeelden van inwendige zendingwerkzaamheid. Men mag veronderstellen dat overal, waar in verledene tijden de Christelijke Kerk hare kracht ontwikkelde, het niet geheel ontbroken heeft aan bewijzingen der Christelijke liefde en barmhartigheid. In den tijd der Hervorming plaatste men de zuivere leer op den voorgrond. De regtvaardigheid, welke de zondaar alleen door het geloof in Christus erlangt, was in het oog van Luther de paarl, voor wier bewaring hij streed. Werd nu ook de verdienstelijkheid der werken volstrekt geloochend, zoo toch niet, dat zij uit het geloof volgen. Luther heeft met vele woorden de ware dienende liefde geprezen en aanbevolen. Juist deze liefde, zegt hij, is het veld der Christelijke dankbaarheid, en men dient God veel beter door den naaste de voeten te wasschen, dan wanneer men in een klooster vlugt, om God op eigene wijze te dienen.

Ds. Schmalenbach gaat nu voort met verscheidene voor den uitlander minder belangrijke bijzonderheden op te geven van inwendigen zendingarbeid, van de oudste tijden af, in de provincie Westfalen. Van meer dan dertig inrigtingen, meestal op kleine schaal, hospitalen, armenhuizen, weeshuizen, enz., wordt er gewag gemaakt, waarvan echter maar weinig overgebleven is Vervolgens wijst hij op den

3. *Nood die er is* En die is helaas zeer menigvuldig en groot. Wie betreurt niet de bijkans algemeene ontheiliging van den dag des Heeren in Duitschland? Met weinige uitzonderingen wordt deze dag, vooral in de grootste steden,

den duivel gewijd. Danspartijen en andere wereldsche vermaken zijn op den Zondag namiddag regel, en 's avonds gaat men naar het theater. De schending van den dag des Heeren is sedert den laatsten oorlog met Frankrijk toegenomen, want ook de zeer populaire "kriegerfeste" worden dikwijls op Zondag gehouden Op de spoorwegen heerscht er Zondags grootere bedrijvigheid dan op weekdagen. Het transport van goederen gaat onafgebroken voort, en de treinen wemelen van pleizierzoekers. Van kerk gaan is bij duizenden geen sprake meer. En al zouden zij willen gaan, er is in de grootere steden geene kans Woonhuizen worden bij honderden gebouwd—verbazend is de aangroei van sommige steden—maar hoe zelden denkt men er aan eene kerk te bouwen! En slaat men het oog op het huiselijk leven, de verwaarloozing der huiselijke godsdienst, het nalaten van het gebed aan tafel, den toestand der arbeidende klassen, de sociale vraag, de drukpers, meestal van antichristelijken geest bezield. de verwoestingen die de brandewijn aanrigt en dergelijke euvels—welk een ruim veld opent zich dan niet voor de inwendige zending! En Gode zij dank, dat veld ligt niet geheel onbebouwd. Het boeksken kan ook spreken van

4. *Hulp die er is.* De provincie Westfalen, met eene bevolking van ruim anderhalve millioen inwoners, bezit de volgende christelijke instituten.

1. Het Gymnasium te Gütersloh, rustende op christelijke grondslagen. De directeur, de zeven docenten en drie assistenten zijn geloovige en tevens bekwame mannen. Getal der leerlingen 216. Sedert 1851 werden hier twaalf honderd jongelingen onderwezen, waarvan honderd en tachtig in de theologie studeerden. De jongelingen hebben in Ds. Braun eenen zeer bekwamen geestelijken leidsman.

2 Het diakonessenhuis te Bielefeld, opgerigt in 1863.

3. Instituut voor epileptische patienten te Bielefeld. Geopend in 1867. Heeft plaats voor honderd kranken.

4. Het Hospitaal te Schildesche Bestaat sedert 1866. Tusschen 50 en 60 zieken worden hier verpleegd.

5. Het armenhuis te Obernfelde, gesticht in 1856.

6. Het armenhuis te Enger, 1873

7. Het armen- en weeshuis te Jöllenbeck, 1863.

8. Het Johannes Instituut te Schildesche. 1852, ter redding van verwaarloosde kinderen en opkweeking van christelijke onderwijzers. Omtrent 100 kinderen en 45 kweekelingen.

9. Het Reddingshuis Pollertshof te Odendorf, geopend 1859, verzorgt 50 verwaarloosde kinderen.

10. Het Reddingshuis "Gotteshütte" te Kleinbremen, 1853. Verpleegt omtrent 30 jongentjes.

11. Het Walpurgiskinderhuis te Soest. Heeft tot doel, aan arme meisjes eene christelijke opvoeding te geven. Gesticht 1851, 23 meisjes

12. Het Hellweger opvoedingshuis, gesticht 1859 door den landbouwer Schmalgemeir. Verzorgt 38 arme kinderen.

13. Het Opvoedingshuis te Loher Nocken, 1861, 60 kinderen.

14. Het Opvoedings Instituut St. Petri te Höxter, 1851, 60 kinderen.

15. Het "Friedrich Wilhelm Stift" in Hamm, 1856, 50 kinderen.

16. Toevlugtplaats voor vrijgelaten mannelijke gevangenen, te Enger, 1866.

17. Toevlugtplaats voor vrijgelaten vrouwelijke gevangenen, te Lippspringe, 1867.

18 Het Johannes Instituut te Paderborn, ten gerieve van arme Evangelische lieden, verstrooid in Roomsche landstreken, 1866.

19. Het Hospitaal te Lippstad, 1851.

Vervolgens noemt de schrijver kleine kinder- en Zondagscholen, en vergeet ook de zeer nuttige "Vereinshäuser" of "Herbergen zur Heimath" niet. Dat zijn hotels die op christelijke wijze bestierd worden en waarvan men er reeds tien in Westfalen vindt. Eindelijk komen de grootere vereenigingen of genootschappen aan de beurt.

1. "Gustav Adolfs Verein." Takgenootschap in Westfalen. Deze vereeniging stelt zich ten doel, kerken en scholen te bouwen en arme gemeenten te ondersteunen. Bestaat reeds 40 jaren.

2. "Evangelische Pastoral Hülfsgesellschaft für Rheinland und Westfalen." Sedert acht en twintig jaren werkzaam, om Evangelische gemeenten in Roomsche gewesten met leeraren, en kranke leeraren met hulppredikers te voorzien.

3. "Rheinisch Westfälische Gefängniss Gesellschaft," sedert 1826,

4. Jongelings Vereenigingen.

5. Matigheids Genootschappen.

6. Bijbel- en Traktaatverspreiding.

7. Christelijke Maandschriften en dagbladen, waarvan er in Westfalen zeven verschijnen.

De brochure sluit met eenige treffende aanmerkingen, gerangschikt onder de schriftwoorden: 1 Onze hulp komt van den Heer. 2. Wees ijverig en bekeer u. 3. Houd hetgeen gij hebt. 4. Versterk het overige dat sterven zou, en 5. Word niet moede.

F. W. K.

INHOUD.

APRIL, 1874.

Smuts & Hofmeijr, Drukkers, 11, *Kasteelstraat, Kaapstad.*

E L P I S.

JULIJ, 1874.

DE SCHADELIJKE EN TOCH ZOO MAGTIGE INVLOED DER JEZUITEN.

(*Eene Voorlezing.*)

Het zal niemand, die nadenkt en bij het licht van Gods Woord oordeelt, verwonderen, als wij zeggen, dat geen Genootschap, opgerigt ter behartiging van 's menschen hoogste belangen, zoo veel onheil heeft gewrocht als de Orde der Jezuïten.

Laten wij, naar onze beperkte tijdruimte dit gedoogt, het kwaad in oogenschouw nemen, dat zij heeft gesticht, in de zaak der *godsdienst,* der *zedelijkheid,* en van het *maatschappelijk welzijn.*

Gij herinnert u, op welk een lagen trap *de godsdienst* staat, die deze orde verbreidt en handhaaft. Zij is beperkt tot de zinnen en de verbeelding. Zij gaat gepaard met de schepselvergoding, die deze orde ten uiterste gedreven heeft.

Waar de mensch op den allerlaagsten trap van ontwikkeling staat, daar moge eene godsdienst die zich voornamelijk tot de zinnen en de verbeelding rigt, hem tot een tuchtmeester dienen, om hem voor eene hoogere godsdienst op te voeden; maar dan moet daarbij het geweten bearbeid, en tot dieper zondegevoel geleid worden. Dit laatste doet deze orde niet. Wat zeg ik? Zij verzet zich daartegen. De Hervorming der zestiende eeuw was, in de eerste plaats, de vrucht van eene diepere ontwaking der menschheid, die aan den kinderleeftijd was ontwassen. De mensch kon niet meer berusten in eene zondenvergiffenis door den priester hem gewaarborgd. Hij moest het getuigenis des Heiligen Geestes, de stem van God zelven

in 't binnenste vernemen, hem verzekerende dat hem zijne zonden zijn vergeven. De orde der Jezuïten achtte deze zucht naar vrijmaking van 't menschelijk gezag een streven naar bandeloosheid; verzette zich daartegen; onderwierp den mensch meer dan ooit aan de geestelijke heerschappij van den priester; en zocht hem te bevredigen met eene zinnelijke godsdienst, die den wortel des innerlijken levens niet raakt.

Nog meer. Het kind *denkt* zich niet, maar *verbeeldt* zich de onzigtbare dingen. Zij moeten hem als in prenten voorgesteld worden. Hij moet ze zien, voelen, tasten. Zoo behandelt Loyola den mensch in zijne "Geestelijke Oefeningen." Maar als het kind een jongeling, een man is geworden, dan is ook het verstand in hem opgewassen, en wordt het hem behoefte over de onzigtbare dingen ook als voorwerpen van het *weten* na te denken. Hij wil de dingen *kennen,* die hij enkel op gezag heeft *geloofd.* Allengs was deze behoefte onder de Europesche volkeren ontwaakt en versterkt, totdat zij in de zestiende eeuw met onweerstaanbaren drang naar bevrediging zocht. Men wilde uit eigene oogen de dingen zien, en daarover nadenken. Men wilde Gods Woord onderzoeken en daaruit de waarheden, er in geleerd, verzamelen. Het gevolg was, dat vele overgeleverde meeningen den toets des Woords niet konden doorstaan. Het vertrouwen in den Paus, in de Conciliën, in de onfeilbare kerk was geweken, en het Woord werd ten troon verheven. De man, wien men zich wilde toevertrouwen, was, van nu aan, niet de gezagvoerende priester, maar de schriftkundige prediker.

Hiertegen kwam deze orde op. Zij zag in, dat zoo men leerde dat het ieders regt en roeping is, de waarheid, die ons wordt gepredikt, aan Gods Woord te toetsen, en tot voorwerp ook onzer wetenschap te maken, het gedaan was met de Roomsche hierarchie. Om deze te redden, nam zij, onder anderen, het onderwerp der jeugd in handen, met het doel, om den geest des onderzoeks naar de hoogere dingen uit te blusschen. Men mogt in natuurkundige, mathematische, en oudheidkundige onderzoekingen zich verdiepen; maar met geloofszaken mogt men zich niet bemoeijen. Daarin heeft men slechts éénen pligt te ver-

vullen, namelijk, blindelings zich aan het gezag van de kerk te onderwerpen.

Wat was het gevolg hiervan? Dat de denkende geesten geen vertrouwen meer stelden in geestelijke leidslieden, die den blik en de vraag van het onderzoekende verstand vreesden. 't Was hun een teeken dat deze leidslieden niet zeker waren van de waarheid; geen vasten grond hadden onder de voeten. Bij gemis aan betere leidslieden, en niet wetende hoe en waar de waarheid te vinden, wierpen zij zich den twijfel en het ongeloof in de armen. Denk aan Frankrijk. Op de zegepraal van 't Jezuïtisme onder Lodewijk XIV, volgde de zegepraal der Encyclopedisten. In alle katholieke landen treft ons het verschijnsel, dat de vrouwen, bij wie het gevoel en de verbeelding het sterkst werken, zich door de priesters laten leiden, terwijl de mannen, bij wie het verstand zijne regten laat gelden, van de godsdienst afkeerig zijn. Met de geestelijken der Roomsche Kerk dragen de Jezuïten de schuld hiervan.

Welk eene tegenstelling toch is er tusschen het Protestantisme en 't Jezuïtisme! Terwijl de Protestanten allen den Bijbel in handen geven, om wat zij vernemen aan Gods Woord te toetsen; vervloeken de door de Jezuïten ondersteunde pausen de Bijbelgenootschappen, en eischen dat men niet de leer der overlevering naar den Bijbel, maar de leer des Bijbels naar de overlevering beoordeelen zal.

Ik moet nog iets noemen waardoor deze orde aan de zaak der godsdienst groote schade heeft toegebragt. Zij heeft de godsdienst verlaagd tot een politiek werktuig. Haar doel is den paus boven de vorsten, en de voorschriften der Roomsche Kerk boven de wetten des lands te verheffen. Met dit doel voor oogen, waren zij spoedig na haar ontstaan, en zijn zij nog, er op uit, om een politieke partij in de Katholieke, zoo mogegelijk, ook in de Protestantsche landen, te vormen, en die partij tot de heerschappij te helpen. Zij wordt— gij weet het—de Ultramontaansche partij genoemd.

Wat is het gevolg hiervan? Dat duizenden de godsdienst en de staatkunde op ééne lijn plaatsen, en met eene bepaalde staatkundige rigting, ook de godsdienst haten, die haar bondgenoot is.

En daar, uit den aard der zaak, de Jezuïten en de Roomsche geestelijken de ultra-conservatieven hebben aangetrokken; zoo haten de liberale staatkundigen met hen hunne godsdienst. Bij menige revolutie in deze eeuw, was de leuze: weg met de Jezuïten! en zag men de woedende menigte haren haat koelen in den moord aan priesters en bisschoppen gepleegd.

Welk een verachtelijk en betreurenswaardig schouwspel biedt Frankrijk op dit oogenblik, waar de ultramontaansche partij de overhand heeft in de nationale vergadering, en waar pelgrimstogten en rondgangen worden gevierd, en gebeden tot de Maagd Maria vermenigvuldigd, in 't belang der ultramontaansche politiek!

Welke treurige uitwerkingen moeten zulke praktijken hebben bij hen, die over deze dingen nadenken, en daarbij geene andere dan de Roomsche godsdienst kennen.

Maar gaan wij eenen stap verder, en zien wij wat kwaad deze orde heeft gesticht in de zaak der *zedelijkheid.*

God heeft godsdienst en zedelijkheid tot een geheel met elkander verbonden—getuigen dit de tien geboden!

De oude Katholieke Kerk scheidde ze van elkander. Zij meende den godsdienstigen mensch te moeten losmaken van het huisgezin en de maatschappij, en alzoo van het terrein waar de zedelijkheid bloeit. Zij sloot de godsdienst in de eenzaaamheid en in de kloosters op.

Het gevolg hiervan was, dat allengs de deugd aan de kloosters ontvlood, om in de stille burgerlijke woningen te tieren.

De Hervorming herstelde den gebroken band tusschen godsdienst en zedelijkheid, en voerde daardoor de huiselijke en maatschappelijke deugden tot een nooit te voren gekenden bloei.

Wat deed het Jezuïtisme? Niet alleen volhardde het er in om godsdienst en zedelijkheid van een te scheiden: het noemde godsdienst, wat geene godsdienst is. Het stelde aan de godsdienst tot doel, niet de verheerlijking van God, maar van den Paus, van de Kerk, van zijn eigen Genootschap. En om dat doel te bereiken, kwam men van zelf er toe, om zich van onzedelijke middelen te bedienen.

Loyola schreef aan de Jezuïten den pligt voor, om, in 't belang der goede zaak, de gunst der grooten te zoeken; hij verbood hun de vrouwen als biechtvaders te dienen, maar maakte eene uitzondering in 't belang van rijke en aanzienlijke dames; hij verzekerde den man die, in 't belang zijner kerk en van zijn Genootschap, met een moeijelijk letterkundig vraagstuk zich bezig hield, dat hij een allerheiligst werk verrigtte, dat het was alsof hij aan 't Heilige Sacrament deel nam.

Zie hier de kiem, waaruit de plant is opgewassen, den geest waaruit de Jezuïtische leer is geboren, dat *het doel de middelen heiligt.*

Wat onheilig is, is ook onzedelijk. 't Is een onheilig doel naar de heerschappij van den Paus over de vorsten, en der Roomsche kerk over de maatschappij te staan, en daarom was het niet mogelijk, naar dit doel te streven, zonder de wetten der zedelijkheid te kwetsen, ja op te heffen.*

De tijd gedoogt niet u dit in vele bijzonderheden aan te toonen. Genoeg zij het, u aan 't volgende te herinneren.

Met het oog op de vorsten, die de heerschappij van den Paus in den weg staan, leerden de Jezuïten, dat het pligtmatig is hun niet te gehoorzamen, en loffelijk hen om 't leven te brengen. Zij prezen den moordenaar van Hendrik III, Koning van Frankrijk, en een hunner leerlingen poogde Hendrik IV om 't leven te brengen. De moordenaar van Willem van Oranje was een Jezuït. De Jezuït Crighton werd door den Paus naar Engeland gezonden om de onderdanen tot eenen opstand tegen Elizabeth op te ruijen. Parry verbond zich aan den Paus om haar om te brengen. Garnet, de ontwerper van 't buskruid-verraad, wordt door de Jezuïten als een heilige vereerd.

Wie denkt niet er aan hoe de Paus dezer dagen Judith prees die Holophernes, den vijand van Gods volk, heeft om 't leven gebragt.

* In 1820 werden zij uit Rusland gebannen. Het geschrift van den Minister van Eeredienst, die de gronden voor deze daad noemt, eindigt aldus: "Alle handelingen der Jezuiten hebben slechts een drijfveer, hun voordeel; en geen ander doel, dan een onbegrensden wasdom hunner magt. Zij hebben eene voorbeeldelooze behendigheid, hunne onwettige handelingen met een of ander voorschrift der orde te verontschuldigen, en hun geweten is zoo ruim als rekkelijk."

Ten tijde van Elizabeth slopen er Jezuïten in de kerk van Engeland, die zich als trouwe zonen dier kerk voordeden, met het doel om hare Protestantsche grondslagen te ondermijnen. Dit herinnert u aan 't feit dezer dagen in de dagbladen vermeld, dat Episcopale predikanten, die tot de Roomsche kerk zijn overgegaan, van den Paus verlof hebben gekregen om in de Protestantsche kerk te blijven en zich als Protestantsche leeraren te gedragen.

Er is geen pligt te noemen, waarvan de Jezuïten niet, door het bedriegelijke beginsel "dat het doel alles heiligt," den mensch hebben ontbonden. Willen uwe ouders u tot het Protestantsch geloof bekeeren, dan moogt gij hen om 't leven brengen. Gij moogt een ander helpen in het kwaad dat hij pleegt, als gij het alleen doet om het loon dat hij u geeft. Hebt gij uwen vader in uwe dronkenschap vermoord, dan moogt gij u er over verblijden, niet omdat de moord u behaagt, maar om de erfenis die gij in uw bezit krijgt. 't Is geene zonde, eenen onregtvaardigen regter om te brengen. Het duëlleren is geen kwaad, als gij het doet, niet omdat gij er in behagen hebt, maar om niet als een lafaard te worden veracht. Ontneemt gij nu en dan in 't geheim iets aan uwen man, of uwen heer, dan is het geene zonde, als gij het doet, niet omdat gij in het stelen lust hebt, maar omdat hij u niet geeft wat gij noodig hebt.

Ten tijde van Lodewijk XIV leerden de Jezuïten, dat de mensch een van twee moet kiezen : *de biecht of de hel !* En om de biecht gemakkelijk te maken, leerden zij : "dat de Evangelische wet gemakkelijker is, dan die van Mozes, daar zij de noodzakelijkheid des berouws, die onder de wet bestond, wegnam, dat is, van eene droefheid over de zonde, opgewekt door de liefde tot God, hetwelk eene zaak van geene geringe moeijelijkheid is."† Niet lang na den dood van Loyola gaf deze Orde haar "Censura de praecipuis doctrinae capitibus" in 't licht, waarin zij onder anderen leerde : "die doet wat hij kan, heeft aan het goddelijke gebod voldaan."

† Een hunner handleidingen tot een godsdienstig leven, in dezen tijd uitgegeven, voerde ten titel : "Gemakkelijke Devoties," een ander, "Het Paradijs geopend voor de gierigaards, door honderd daden van devotie aan de moeder Gods, die zeer gemakkelijk te volbrengen zijn."

Een Jezuït, die in een geschrift de leeringen van een aantal Jezuïtenleeraren over de moraal heeft te zamen getrokken, verklaart: "dat zedelijke hervorming niet het doel dezer schrijvers is, maar de uitbreiding van de magt en den invloed der Orde, wat verre weg een edeler en belangrijker doel is, dan de verbetering van den individu."*

De Jezuïten hebben in de zedeleer den twijfel tot leerstuk gemaakt, door de leer der probabiliteit.† Gij zijt zeker van wat gij gelooven moet, omdat de kerk het u voorschrijft; maar gij zijt niet altijd zeker wat eene zedelijke daad is. Zij moesten dit leeren, nadat zij de overgave van den eigen wil aan den wil van den superieur als de deugd bij uitnemendheid hadden geroemd. Door eens menschen wil de plaats van 't geweten, liever de stem Gods die door 't geweten spreekt, te doen innemen, werd het zedelijke gezag, waarvoor ieder, zonder tegenspraak, bukken moet, te niet gedaan, en de zedelijkheid van allen vasten bodem losgemaakt.

Geen wonder dat de Jezuïten voor niets zijn teruggedeinsd, om, wat zij een goed doel noemen, te bereiken. Zij hebben, onder anderen, om de heidenen te winnen, een ander Evangelie aan de Chinezen, een ander aan de Indianen in Hindostan, een ander aan de Indianen in Amerika verkondigd.‡

† Laat mij u dit probabilisme ophelderen. Gij zijt een handelaar. Uwe zaken gaan achteruit. De gedachte ontstaat bij u of het niet geoorloofd is uwe maten en gewigten te veranderen, en uwe waren te vervalschen. Gij vraagt niet wat uw geweten maar wat een of ander leeraar over de moraal zegt. Gij verneemt dat een der Jezuitenleeraren beweerd heeft dat deze daad niet zonde is, indien gij daarbij de bedoeling hebt om eerlijk uwe schulden te betalen. Zijn gevoelen is genoeg om het waarschijnlijk te maken dat gij met een vrij geweten deze oneerlijke dingen doen kunt, en verder dan de waarschijnlijkheid kunt gij het in de moraal niet brengen!

‡ In China verzwegen zij de lijdensgeschiedenis van onzen Heer, spraken alleen van zijne heerlijkheid, en verkondigden dat zijne leer volmaakt met die van Confucius overeenstemt. In Hindostan leerde de vermaarde Nobili dat hij tot de Roomsche kaste der Brahminen behoorde, die uit het Noorden van Indie komt, in eene regte lijn van den grooten Brahma afstamt, en veel ouder is dan die in Zuidelijk Indië. Aan de Traquois, een Indiaanschen stam in Amerika, leerden zij dat in den hemel de grond zeer zuiver is; dat er geen gebrek bestaat aan spijs en kleeding; dat men alles op zijn wenschen krijgt, niets doet, terwijl de velden van zelven koorn, boomen en pompoenen voortbrengen; en de boomen altijd groen zijn en bloeijend, en vol vruchten. Aan een anderen, wreeden stam, verklaarden zij, dat Jezus een groot opperhoofd en gelukkige krijgsman was, die, in drie jaren tijds, een ontelbaar aantal mannen en vrouwen en kinderen het hoofd had gevild.

Doch waartoe meer? Ik heb genoeg gezegd om u te doen inzien hoe nadeelig de invloed dezer Orde voor de zaak der zedelijkheid moet zijn geweest. Zij zijn mede oorzaak, dat men in onze dagen, vooral in Katholieke landen, de leer verbreidt, dat echte zedelijkheid den steun der godsdienst niet van noode heeft, ja door de verbindtenis met haar schade lijdt. Welk een ergernis gaf de Paus dezer dagen, door den priesters het kwalijk te nemen dat zij aan de begrafenis van het Parlementslid Ratazzi deelnamen, die eene staatkunde heeft voorgestaan ten nadeele van de tijdelijke belangen van den Paus; terwijl de heilige vader de onzedelijke Isabella, ex-koningin van Spanje, met groote eerbewijzen ontving, omdat zij den ultramontanen is toegedaan. Het is een spreekwoord in Rome, dat er wel voor zedelijke maar niet voor staatkundige zonden vergiffenis is.

Het spreekt van zelf dat eene orde, die voor de zaak der godsdienst en der zedelijkheid zoo schadelijk is geweest, niet minder schade moet berokkend hebben aan de zaak *van het maatschappelijk welzijn.* Deze drie belangen zijn van elkander niet te scheiden. Het laatste staat tot het eerste, als de vrucht tot den wortel des booms.

De Jezuïten zijn vroeger de onderwijzers geweest, en zijn het ten deele nog, van de Katholieke volkeren in Europa en Amerika. Maar hun onderwijs—wij zagen het reeds—bedoelde niet de vrijmaking en ontwikkeling van het verstand, de verrijking en veredeling van den geest. Daarvoor vreesden zij. Want alles was ondergeschikt aan de godsdienst die zij leerden, en die een blind geloof eischt aan wat de kerk aan hare kinderen voorschrijft.

Was het niet dat de lieden, met wie zij in aanraking kwamen, zelven naar ruimer onderwijs vroegen, zij zouden hen daartoe niet hebben opgewekt. Zij gaan niet gaarne verder dan de allereerste beginselen. Dit is gebleken aan hun gedrag daar, waar alles in hunne magt was. De staat Paraguay, door hen gevestigd, stond langen tijd onder hun beheer. Hier was het verboden om eene andere dan de armoedige Indiaansche taal te leeren; niemand mogt zonder verlof het land

verlaten, niemand zonder verlof er binnen komen * Toen in 1820 hunne Orde in Rusland werd opgeheven, hadden zij in Polen 22,000 lijfeigenen, die in een allererbarmelijksten toestand verkeerden. † Hoe diep gezonken zijn de Katholieke staten in Amerika. Hoe onkundig is de lagere bevolking in de Katholieke landen in Europa, vooral daar waar er niet eene gemengde bevolking van Roomschen en Protestanten is. Men vindt onder de Katholieken de meeste verstandelijke ontwikkeling in Duitschland. En toch in 1857 bevond men dat de Roomsche Kerk slechts in 6 van de 207 grootere tijdschriften, en in 81 van de 1,234 kleinere bladen werd vertegenwoordigd; en dat tegenover 1,800 protestansche boekhandelaars slechts 24 Katholieke staan; en dat er twintig maal meer grootere protestantsche dagbladen dan Katholieke zijn.

Onlangs werd berekend dat van de 89 buitenlandsche leden der Fransche Akademie van Wetenschappen 73 Protestanten en 16 Roomsche zijn, hoewel in Europa buiten Frankrijk 68 millioen Roomschen tegen 15½ Protestanten zijn. In 1869 telde de "Royal Society" evenveel Protestantsche als Roomsche leden in het buitenland, hoewel er buiten Engeland, 44 millioen Protestanten tegen 140 millioen Roomschen zijn.

Zelfs in den bloeitijd der Jezuïtische scholen, dat is in de zestiende en zeventiende eeuw, werden alleen die vakken vlijtig bestudeerd, die niet de strekking hadden om den geest de vleugelen te doen uitslaan naar de hoogere gewesten. De Orde leverde uitstekende natuur- en meet- en oudheidkundigen, maar noch wijsgeeren noch theologen van naam. Waar onder een volk de geest ophoudt tot de hoogere gewesten zich te verheffen, daar moet de geestkracht der natie allengs kwijnen. Denk aan Frankrijk's en Spanje's volk en overheid. Denk vooral aan de Zuid-Amerikaansche staten.

* Eerst na 1820 werd er te Buenos Ayres eene drukpers ingevoerd. In 1806 geschiedde dit in Brazilie, en wel omdat toen het hof zich daar ging vestigen.

† Als deze lijfeigenen door ziekte en ouderdom ongeschikt waren geworden tot den arbeid, dan zonden zij hen henen op de groote wegen, voorzien van bedelbrieven, om het medelijden van den voorbijganger op te wekken.

Door het verkeerde doel, waarnaar deze Orde streefde, werd zij van zelf er toe gedreven, om de vijandin te worden van alle vrijheidszucht. Ziedaar eene andere oorzaak, waarom zij zoo veel maatschappelijk onheil sticht. De Hervorming der zestiende eeuw is niet te verklaren, als men niet in rekening neemt de zucht naar vrijheid, waartoe de volkeren toen ontwaakten. Zij wilden niet langer, als in de middeleeuwen, door de geestelijke en politieke heeren, als kleine kinderen, naar willekeur, worden behandeld. Godsdienstige en burgerlijke vrijheid zijn ten naauwste aan elkander verwant. De Jezuïten weerstaan beide. Zij zijn, tot op den huidigen dag, de warmste voorstanders van het godsdienstig en staatkundig despotisme.

Waartoe heeft dit aanleiding gegeven? Dat de vrijheidszucht der volkeren, die, uit den aard der zaak, niet kon worden uitgeroeid, daar, waar de geest der Jezuïten den boventoon had, tot ongodsdienstige bandeloosheid oversloeg. Als een stroom water, die in zijnen natuurlijken loop wordt gestuit totdat hij niet meer te stuiten is, braken de vrijheidsmannen, van tijd tot tijd, door alle maatschappelijke en godsdienstige perken met verwoestend geweld; totdat zij, voor eenen tijd althans, weer in hunne vaart werden tegengehouden. De geschiedenis der Katholieke volkeren in deze eeuw is die eener gedurig terugkeerende liberale revolutie en ultramontaansche contra-revolutie. Op dit oogenblik heerscht het ultramontanisme in Frankrijk, terwijl het liberalisme in Spanje met moeite de teugels in handen tracht te houden. In Oostenrijk worstelen de liberale en ultramontaansche elementen met elkander. In België zijn ze in evenwigt. In Italië heerschen de laatste—tot hoe lang?

Het Roomsch-Katholicisme is sedert de zestiende eeuw een revolutionair verzet tegen de godsdienstige en maatschappelijke orde, waartoe God toen de volkeren riep. De Jezuïten zijn de kampvechters in dezen wanhopenden strijd tegen de nieuwe orde van zaken, en alzoo grootendeels de oorzaak der revolutionaire en contra-revolutionaire woelingen, die vooral het Katholieke Europa aan eene onstuimige zee doen gelijken.

Moet ik hier nog bijvoegen het streven der Jezuïten

om de Katholieken met haat jegens de Protestanten te vervullen, en alzoo Europa, in de landen die eene gemengde bevolking hebben, in twee vijandige helften te verdeelen?

Geen wonder dat deze orde steeds het voorwerp van veler haat is geweest. Niet lang bestond zij of er lieten zich stemmen hooren, die de regeringen waarschuwden tegen de gevaarlijke strekking harer leeringen. De geleerde Spanjaard Melchior Canus verzette zich te vergeefs in de zestiende eeuw tegen haren toenemenden invloed in Spanje, en voorspelde weemoedig den tijd, waarin de koningen haar zullen willen tegenstaan, zonder nogtans de magt daartoe te bezitten. In de zeventiende eeuw verklaarden in Frankrijk, dan eens de geestelijken, dan weder het parlement, dan weder de advokaten van Lodewijk XIV, dat deze orde alle zedelijkheid ondermijnde, en leeringen verkondigde, die het voortbestaan der Christelijke en burgerlijke maatschappij onmogelijk maakten. De zoo beroemde provinciale brieven van den Jansenist Pascal zijn gewijd aan de ontmaskering van deze orde.

Toen zij door Clemens XIV in 1773 werd opgeheven† was de Paus ten volle geregtvaardigd, om, onder anderen, te verklaren: "dat men bijna sedert haren oorsprong de kiemen van tweedragt en ijverzucht gisten zag, niet alleen onder hare leden, maar ook met de overige reguliere Orden, de wereldlijke geestelijkheid, de akademiën, universiteiten en andere leerstoelen; ja zelfs met de vorsten der staten, waarin zij waren opgenomen;—dat tegen de leden der Orde zware klagten waren ingebragt, die den vrede en de rust der Christenheid niet weinig verstoorden; dat, trots de daartegen aangewende maatregelen, bijna de gansche wereld al meer en meer met de ergerlijkste twisten vervuld werd, naar aanleiding van eene leer, door velen beschouwd als even vijandig aan het ware geloof als aan de goede zeden; dat uit- en inwendige tweespalt steeds meer en meer de overhand namen, en men der orde inzonderheid eene onmatige begeerte

† De orde bleef, na hare opheffing, op eigene hand in Rusland voortbestaan, totdat zij er in 1801 door Pius VII werd hersteld. In 1804 herstelde hij haar in Napels.

naar rijkdom toeschreef; dat hare leden zich toelegden op het in praktijk brengen van beginselen, door den apostolischen stoel teregt afgekeurd; dat alzoo op onderscheidene plaatsen opstand, burgertwist† en allerlei ergerlijke tooneelen zich vertoonden, die onder de geloovigen den geest van partijzucht, haat en vijandschap op het heftigste aanstookten.—Ja: dat het gevaar zoo hoog geklommen was, dat zij zelfs, wier genegenheid voor de Orde van oudsher overbekend was, de Koningen van Frankrijk, Spanje, Portugal en Sicilië, zich hadden genoodzaakt gezien, de leden van het Gezelschap uit hunne staten te verwijderen, daar, naar hunne overtuiging, dit uiterste middel niet te vermijden was, wilde men den strijd onder de christenvolken en de inwendige verdeeldheid der kerk niet nog meer voeden.—Ja: dat dit middel zelfs nog niet voldoende bevonden was, zoo niet tegelijkertijd de Orde ganschelijk en overal werd opgeheven."

Er is geene godsdienstige Orde tegen wie, en dat te regt, zulke zware beschuldigingen ooit zijn ingebragt; en toch beleven wij het opmerkelijk verschijnsel, niet alleen van hare herstelling, maar ook van hare steeds stijgende magt.

Het getal harer leden neemt toe van dag tot dag. In 1834 bedroeg het 2,684; in 1841 was het geklommen tot 3,565, voor een paar jaar telde het 7,956, waaronder 2,325 priesters. Welk een geduchte magt, als gij bedenkt dat niemand tot lid wordt aangenomen, dan die geschikt wordt geacht om aan den arbeid en den strijd dezer orde deel te nemen.

In de vorige eeuwen waren de andere godsdienstige Orden en de wereldlijke geestelijken de natuurlijke tegenstanders dezer Orde. Thans zwijgt die tegenstand. De geest der Jezuïten heerscht over hen, inzonderheid over de hoogere geestelijken. Die het onder hunne dwingelandij niet langer kunnen uithouden, zijn, onder den naam van oud-Katholieken, uit de Roomsche Kerk getreden—een zeer klein hoopje, vergeleken bij hen, die in de kerk gebleven zijn.

De bezittingen der Orde nemen in sommige landen verbazend toe. Voor eenige jaren kocht zij te Brussel een hotel voor 120,000 francs, zette een gebouw

† Denk aan Zwitserland in 1847 en 1848.

voor een millioen, en bezat, met uitzondering van één huis, de eene zijde der straat. §

In de meest vrijzinnige Katholieke landen wordt zij ontzien, en vreest men nog altijd de kwade gevolgen van haren invloed, ook nadat het haar verboden is zich aldaar te vestigen. Ik heb inzonderheid Zwitserland en Italië op het oog.

De Protestantsche landen ondervinden bij toeneming hare magt. In de Wetgevende Vergadering zijn de Roomsche leden ultramontaansch, vormen eene digt aan een geslotene bende, en oefenen alzoo op de regerende partij eenen grooten invloed uit. Denk aan het Ministerie Gladstone in de behandeling der Iersche Onderwijskwestie. In Holland gaat het eveneens.

Op dit oogenblik is er slechts ééne regering, die het waagt, nadat zij deze Orde heeft verbannen, den strijd aan te binden met den geest dezer orde, zoo als die zich openbaart in de hoogere Roomsche geestelijkheid. Die regering is de Pruissische. De bisschoppen hebben verklaard zich aan hare burgerlijk-kerkelijke wetten niet te kunnen en te zullen onderwerpen. Deinst de Regering voor de bisschoppen terug, dan behaalt het Jezuitisme welligt de grootste zegepraal, ooit bevochten, en dan rust het niet tot dat alle ultramontaansche eischen zijn toegestaan; zoo als: opzigt over het onderwijs der Katholieke jeugd, opleiding der priesters naar kerkelijke bepalingen op bisschoppelijke Seminarien, onbeperkte onderwerping der Roomsche Kerk aan den Paus, en onbelemmerd verkeer met den heiligen vader. De gansche beschaafde wereld ziet met spanning den uitslag van dezen strijd tusschen de vrijzinnige maatschappij en de Jezuitisch-Roomsche

§ Toen de Jezuiten in 1767 uit Spanje verbannen werden, bevond men dat de rijkdom van het College te Barcelona twaalf millioen kroonen bedroeg. In 1759 stierf in Napels de Jezuit Vader Pope. Hij werd door het volk als een heilige aangezien. En niettegenstaande de gelofte van armoede, liet hij verbazende schatten na, namelijk: 600 onzen goud in specie, wissels ten bedrage van 56,000 ducaten, 1000 ponden was, tien koperen vazen met Hollandschen tabak, drie gouden horologes, vier snuifdoozen van kostbare schelpen, 200 zijden handschoenen en een kapitaal van 300,000 ducaten. De Jezuiten hadden van de Pausen verlof verkregen om handel te drijven, wissels werden op hunne colleges als op banken getrokken. De naaste aanleiding tot hunne verbanning uit Frankrijk was het bankroet van Pater Lafayette ten bedrage van 2,400,000 livres.

Kerk, zoo als die nu in Pruissen wordt gevoerd, te gemoet.

De Jezuiten juichen bij voorbaat over de aanstaande overwinning. Zij schijnen er toe regt te hebben. Want overwonnen, dat zijn ze nooit geweest. Na elke schijnbare nederlaag, behaalden zij des te grootere overwinningen. Denk aan den tijd der restauratie gevolgd op de jaren 1814 en 1848. Was het niet, onder anderen, de Protestantsche regering van Pruissen, die na 1848 bij de Jezuiten haren steun zocht, en hen bemoedigde in hunne missies en stichtingen en vereenigingen, ook onder de schoolkinderen, ter aanbidding van Maria?

Het schijnt dat van de tegenwoordige magten, die op het godsdienstige, zedelijke en maatschappelijke gebied hare zelfzuchtige bedoelingen najagen, geene magt dieper en uitgebreider werkt dan het Jezuitisme.

Van waar dit? Ik ga, ten besluite, op deze allerbelangrijkste vraag, u, in 't kort, antwoord geven.

Het Jezuïtisme is de konsekwente ontwikkeling van het Roomsch Katholicisme.* Het wordt al duidelijker dat er maar ééne keuze is: de Roomsche Kerk te verlaten of Ultramontanen te worden. 't Is opmerkelijk dat Clemens XIV in de Brève, waardoor hij, op aandrang der Vorsten, de Orde der Jezuiten ophief, verklaarde dat God den Paus over de volkeren en koningen geplaatst heeft. En is niet het doel der Orde dit beginsel van 't pausdom tot heerschappij te brengen? Ja, Pius VII had grond om in de Brève waardoor hij deze Orde herstelde te verklaren: "dat hij zich aan eene zware zonde tegen God zou schuldig maken, wanneer hij onder de heftige stormen, die het scheepje van Petrus teisterden, de krachtige en ervarene roeijers wilde afwijzen, die zichzelven aanbieden, om de brui-

* Dit is het niet alleen in zijne leer maar ook in zijne m o r a a l. De moraal der Jezuiten bestond in de Roomsche Kerk, eer deze Orde bestond. Zij heeft slechts ruimere toepassing er aan gegeven. Sluit niet de Roomsche Kerk hare oogen voor de ontucht harer priesters, terwijl zij den priester die trouwt in den ban doet? Leert zij niet dat zij afkeerig is van 't bloedvergieten, terwijl zij door de wereldlijke magt de ketters laat dooden? Heeft zij ook niet geleerd dat men niet gehouden is, zijn woord, aan een ketter gegeven, te houden? De Jezuiten beroepen zich op meer dan eenen Katholieken kerkvader als voorstander van 't probabilisme in de moraal.

schende golven te breken, die het ieder oogenblik dreigen te verzwelgen."

Het Jezuïtisme *weet* wat het wil. Het heeft een voelbaren bodem waarop het staat. Het handhaaft wat de Roomsche Kerk sinds eeuwen aan hare kinderen als onfeilbare waarheid heeft geleerd. Die het eerlijk meent om den Paus als Gods stedehouder op aarde te vereeren, moet hem als zoodanig onfeilbaar noemen, en alzoo het Jezuïtisme in de armen vallen. De regeringen trachten te vergeefs het Jezuïtisme te vernietigen. Het zal niet dan met het Roomsch Katholicisme—met het pausdom zelf—te niet gaan. Het verraadt de kortzigtigheid en blindheid der Protestantsche en Roomsche regeringen, dat zij het Jezuïtisme verfoeijen, en den Onfeilbaren Paus, soms om strijd, eeren. Zijn bestaan is eene nog buitensporiger ongerijmdheid, dan dat van den Lama van Thibet. Het is een onding in deze negentiende eeuw. Het strijdt niet minder met de menschelijke dan met de goddelijke wetten. Zoo lang men de oogen der millioenen, die hem Vader noemen, niet opent om dit in te zien, is de strijd tegen het Jezuïtisme een vruchtelooze arbeid.

Voeg hierbij, dat de vrijzinnige regeringen geen bodem hoegenaamd hebben waarop zij staan. De Jezuïten beroepen zich op de overlevering. Waarop beroepen de vrijzinnige regeringen zich ? Op de eischen der tegenwoordige maatschappij ; maar dat doen ook de socialisten. De regeringen hebben hare kracht tegen het Jezuïtisme verloren, doordien zij geene eeuwige, door Gods Woord geopenbaarde beginselen, vasthouden ; maar zich vastklemmen aan den steun, dien de eene of andere staatkundige partij haar aanbiedt. Zij hebben geen kompas waarnaar zij het scheepje van den staat sturen. Zij gaan niet minder dan de Jezuïten hare eigene bevoegdheid te buiten. Terwijl de Jezuïten eischen dat de Roomsche Kerk over den staat den meester zal spelen, eischen zij hetzelfde voor den Staat tegenover de Kerk. Zij willen even als het Jezuïtisme, alle vrije bewegingen des geestes beheerschen. Harer zedelijke onmagt zich bewust, nemen zij tot gewelddadige maatregelen de toevlugt, zoodals Pruissen dezer dagen tegenover de

Roomsche Kerk doet. Die maatregelen zullen slechts strekken om den tegenstand te feller op te wekken.

Terwijl nu deze beginselloosheid het kenmerk is van de vrijzinnige staatkunde, betuigen de Jezuiten dat zij het beginsel des gezags handhaven, en alzoo den eenigen veiligen weg aanwijzen, waarop de wankelende maatschappij gered kan worden. Zij hebben eene magtige waarheid aan hunne zijde—maar verkeerd opgevat en toegepast. Dit zien de millioenen niet in, dit zien vele staatsmannen niet in, die, de bandeloosheid der radicalen vreezende, en geen beteren steun kennende, hulp zoeken in 't bondgenootschap der Jezuiten. Zoo deed men in Frankrijk en elders na 1814. Zoo doet men er thans. Zoo deed men na 1848 in Oostenrijk en vooral in Pruissen, om van andere kleinere Duitsche Staten niet te spreken.

Het woord *gezag*, dat de Jezuiten in hunne banier geschreven hebben, werkt met nog grootere tooverkracht in godsdienstige dan in staatkundige kringen. Zij beweren dat de godsdienst, die zij verkondigen, door de eeuwenoude traditie wordt gewettigd, terwijl het protestantisme van gisteren is, van het wettige godsdienstige gezag is afgevallen, en oorzaak is van de vermenigvuldiging der sekten, en de verbreiding van het ongeloof. Millioenen gelooven hen, dat men buiten de Roomsche Kerk allen vasten godsdienstigen grond missen moet.

De zigtbare eenheid der Roomsche kerk met haar zigtbaar hoofd, den Paus, is eene andere tooverkracht, die ten gunste werkt van het Jezuïtisme. Men laat zich door dezen uiterlijken schijn bedriegen. Men meent dat de Roomsche kerk hierdoor ver boven de Protestantsche uitsteekt, niet wetende en niet verstaande dat deze eenheid niet de eenheid des levens, maar de eenzelvigheid des doods is.

Anderen gebonden aan het zinnelijke, en toch begeerig niet zonder godsdienst te leven, vinden behagen in de zinnelijke godsdienst der Jezuïten.†

† Deze zinnelijke lieden moet men niet alleen onder de onbeschaafde menigte zoeken. De beschaving redt geen mensch van de magt der zinnen. 't Is juist onder de hoogere standen in Engeland dat men de liefhebbers van het zinnelijke ritualisme aantreft. 't Is vooral de zinnelijke eeredienst der Roomsche kerk, die heden ten dage vele beschaafde Protestan.en tot zich trekt.

Wederom anderen, die naar het buitengewone haken, gelooven wat hun door de Jezuïten wordt medegedeeld aangaande de verschijningen van Maria, de gebedsverhooringen en wonderbare genezingen door hare aanbidders ervaren.

En wie kan er aan twijfelen dat de bedevaarten, die, zoo als in Frankrijk, en in den Elzas en Lotharingen, onder Jezuïtischen invloed gedurig plaats hebben, en die voor sommigen eene bron van tijdelijk voordeel, en voor anderen eene gelegenheid tot ontspanning zijn, bijdragen om de wufte menigte onder den invloed van 't het Ultramontanisme en Jezuïtisme te houden?

En kan het anders dan betooverend op vele, zelfs nadenkende, maar onkundige menschen, werken, als de Jezuïten op het geloof wijzen waarin zij met de eeuwenoude kerk staan, tegenover het zoogenoemd ongeloof van hen, die—althans in de Katholieke landen—deze kerk hebben verlaten. Zij laten het voorkomen dat hun strijd de strijd tegen het zielverdervend ongeloof is, en dat hun triomf de triomf van 't Godverheerlijkend geloof zal zijn.

Nog meer. De vrijzinnige staatkunde wil niet alleen staat en kerk maar ook staatkunde en godsdienst van elkander scheiden, en, onder anderen, in de staatsscholen aan de jeugd geen ander dan een godsdienstloos onderwijs geven. De eenvoudigen kunnen niet anders dan met de Jezuïten zamen stemmen, dat de staat, die zich van de godsdienst losmaakt en de kinderen zonder godsdienst opvoedt, zich schuldig maakt aan afval van 't Christendom. Zij zien echter niet in, dat de Jezuïten jammerlijk dwalen, door Christendom en Pausdom met elkander te vereenzelvigen, en voor den triomf van het Pausdom te ijveren. De kracht van 't Jezuïtisme is grootendeels te wijten aan de zoogenaamde onzijdigheid tegenover de godsdienst, waarop de tegenwoordige staatkunde roem draagt.

Er zijn er die er over treuren, dat de eenige magt, die tegen het Jezuïtisme bestand is, zoo verdeeld is, het bijbelsche, het geloovige Protestantisme namelijk. Het Jezuïtisme is echter niet bestemd, om overwonnen te worden door eene kerk die, als de Roomsche, op eene zigtbare eenheid roemen kan. Het zal langs andere wegen te niet gedaan worden. Het is een

dier hinderpalen, die God zelf, op Zijne wijze, uit den weg zal ruimen, om daarna Zijn Koningrijk in zigtbare gestalte, de tegenwoordige rijken te doen vervangen.

Wat, onder anderen, aan 't Jezuïtisme kracht geeft, is de leugen, dat de Roomsche kerk dit Koningrijk van God op aarde is, en, het koste wat het wil, in hare eischen en regten moet worden gehandhaafd.

't Is een der stoutste aanmatigingen denkbaar, dat een mensch, van gelijke bewegingen als wij, zich Gods onfeilbare vertegenwoordiger op aarde durft noemen, en in Gods naam aan kerk en maatschappij de baan voorteekent waarop zij gaan moeten. God laat toe dat deze godslastering, vooral door de hulp der Jezuïten, tot het uiterste wordt gedreven. Zoo wordt het Pausdom, door zijne eigene schuld, ingewikkeld in den maalstroom der politieke gebeurtenissen, om, met alles wat zich tegen God verheft, te gronde te gaan.

Elke triomf dien het Jezuïtisme behaalt zal het te stoutmoediger maken, en tot nieuwe waagstukken prikkelen, totdat het zijn laatste waagstuk onderneemt en zijn eigen ondergang bewerkt.

Aan de andere zijde van de wrakken der tegenwoordige, zoo kerkelijke als maatschappelijke inrigtingen, zien wij in Gods eeuwig Koningrijk den eeuwigen triomf, niet van het eene of het andere genootschap, maar van de eeuwige waarheden, die de mensch beleden, en waarvoor hij in de kracht Gods gestreden heeft.

God geve u en mij genade, in dien dag aan gindschen oever te staan, en met profeten en apostelen en martelaren, ja met den Zoon van God, in de vreugde des eeuwigen triomfs te deelen.†

† Men leze in 't vorige nommer op p. 70, regel 13; het geweten wordt niet voorgelicht, in de plaats van verligt.

KANDIDATEN-NOOD.

Onder bovenstaand opschrift heeft Professor J. J. van Oosterzee in het afgeloopen jaar een belangrijk artikel geleverd onder zijne "Mededeelingen en Bijdragen voor Kerk en Theologie." Zoowel de mededeelingen daarin voorkomende, als 's Professors beschouwingen daarover, zijn thans vooral de aandacht van alle leden der Nederd. Geref. kerk in dit land overwaardig. En dat niet alleen met het oog op de behoeften van de kerk van Holland, maar ook op die onzer eigene kerk.

Hij vangt aan met te zeggen, dat, wat betreft dit gebrek aan geschikte Evangeliedienaren, niets minder gegrond zou zijn dan de meening, dat het òf thans voor het eerst werd gevoeld, òf uitsluitend tot de kerk van Holland zich bepaalde. Zoowel daar als elders is dezelfde misstand reeds in vroeger tijd meermalen te betreuren geweest, en waarhenen wij ook voor het tegenwoordige den blik in het ronde slaan, schier van alle zijden klinkt dezelfde noodkreet ons tegen. Nog in 1853, zoo schrijft de Professor, werd op den *Kirchentag* te Berlijn een opzettelijk onderzoek uitgelokt, hoe de kerk meer nut van de talrijke kandidaten kon trekken, voor wie het sinds jaren onmogelijk was eene standplaats te vinden; thans is het ook daar: "De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinige." Met uitzondering van Leipzig, Erlangen, en eenigermate ook Halle, is op alle Universiteiten bij onze naburen het aantal der studenten in de Theologie met verbazende snelheid gedaald. In Zwitserland en Frankrijk is het niet veel beter gesteld. Kan het ons verwonderen, vraagt hij, dat de stroom, die overal ebt, in Nederland sinds lang niet meer stijgt? Ten onzent, zegt hij verder, loopen de opgaven van vaceerende plaatsen uiteen. Sommigen spreken van 150, anderen ongeveer 200 kudden zonder herder. Is het laatste cijfer nog niet ten volle bereikt, het laat zich gemakkelijk voorspellen dat het weldra overtroffen zal worden. Het aantal vaste jaarlijksche vakaturen is thans grooter dan vijf en twintig of dertig jaren geleden. Meer

dan ooit zien wij predikanten reeds in de eerste jaren of op de helft hunner kerkelijke loopbaan de Evangeliebediening vaarwel zeggen om eene andere betrekking te zoeken. Gerustelijk kan men stellen, dat thans in onze kerk jaarlijks *minstens* zestig predikantsplaatsen openkomen. Het jaar 1872 zag ruim dertig nieuwe kandidaten tot de Heilige dienst zich geschonken, en overzien wij globaal het cijfer van hen, die thans aan de drie Hoogescholen zich der Theologische studien wijden, men kan vermoeden, dat nog twee, drie jaren ieder ongeveer een dertigtal uitlevert. Maar ook in dat gunstig geval, en daarbij het verschil van richting niet eenmaal medegerekend, wordt alzoo het aantal nu reeds vakante plaatsen vooreerst van jaar tot jaar met ongeveer dertig vermeerderd.

Na dit een bij uitstek treurig verschijnsel te hebben genoemd, gaat de schrijver er toe over om te onderzoeken, hoe men aldaar van lieverlede tot zulk een toestand gekomen is. Dat deze kandidaten-nood uitsluitend of voornamelijk aan *materieele* redenen zou toe te schrijven zijn, kan hij niet aannemen. Vooreerst, dit is geen onoverkomelijk bezwaar waar er waarlijk liefde voor de zaak in de harten woont. En dan zien ook zelfs in dit opzicht betrekkelijk voordeelige standplaatsen niet soms maanden en jaren vruchteloos uit naar een wettigen Herder en Leeraar? Neen, het laat zich niet betwijfelen: de eigenlijke oorzaak is op zedelijk-geestelijk levensgebied, is in geheel den geest des tijds en zijne verhouding tot het Evangelie te zoeken. Waar het woord des levens zelf steeds meer wordt versmaad, hoe zou daar het ambt des woords in achting en eer kunnen zijn? Verder wijst de geleerde Professor op de talrijke ontmoedigingen welke de student in de Theologie van alle kanten te wachten kan zijn. Alles schijnt tegen hem zamen te spannen: het gemeenteleven is zoodanig dat hij wel uitroepen mag: "Kerkhofslucht gaat van deez' kerk uit." Het lager, middelbaar, zoowel als het hooger onderwijs is doordrongen van den geest des ongeloofs; zien reeds schoolknapen met onverholen minachting neder op den makker die nog bidt en ter kerke gaat en zich aan de studie der godgeleerdheid wenscht te wijden, later zal hij van de beoefenaars van andere wetenschappen

mogelijk nog vrij wat schriller toonen vernemen. Menig Evangeliedienaar beklaagt hem en geeft hem de verzekering: " Mijn jongen wordt nooit predikant." Voorts is het duidelijk dat er een krisis in het kerkelijke voor de deur is, waarvan zich de uitkomst nog door niemand met gewisheid laat voorspellen, doch die in ieder geval ook op de toekomst der Evangeliedienaren van belangrijken invloed zal zijn. Waarlijk, alleen een geest van geloof, van liefde, van ijver voor het Godsrijk is tegen dit alles bestand; maar bij hoe weinigen wordt hij in de vereischte mate gevonden in deze eeuw van Positivisme en Scepticisme, die zich als met eigen handen de oogen voor de aanschouwing der geestelijke dingen heeft uitgegraven!

Maar laat ons denzelfden schrijver nu volgen als hij handelt over de genezing van dit treurig verschijnsel in de kerk van Holland. Bovenal acht hij het noodig dat er een betere geest, een hooger leven in de gemeente gewekt worde, en zij 't versta dat de tegenwoordige toestand niet slechts haar lot maar ook hare schuld is, dan zal zij zich verootmoedigen en den Heer des oogstes bidden, dat Hij arbeiders in zijnen oogst uitstoote. Daarna geeft hij eenige wenken die wel onze aandacht verdienen, zoowel omdat zij ons nog nader bekend maken met den wanhopigen toestand van zaken in Nederland, als omdat zij de zaak eenigzins nader tot onszelven brengen.

Als een der maatregelen, die, zoo zij al den toestand niet verbeteren zullen, toch beletten zullen dat die al te zeer verergerd worde, geeft hij aan de hand, dat men voor het tegenwoordige toch vermijden moet meer gemeenten te stichten en kerken te bouwen. Als een andere, dat de kerkeraden der grootere steden zich goed bedenken moeten, eer zij bij den aanwas van het ledental der gemeente ook meer predikanten zoeken te krijgen. Zoo ook geeft hij in bedenking of het niet goed ware, althans tijdelijk, een tal van landgemeenten te combineeren, die ieder tot dusver sinds de jaren des overvloeds door eigen predikanten gediend werden. Om echter het gewenschte doel te bereiken is meer noodig. Daarom wijst hij er op dat de predikanten in Nederland in den regel geen genoegzame bezoldiging ontvangen, maar al te dikwijls met een

bezwaarden geest en bekommerd hart hun heilig werk verrigten moeten. Alsook dat er meer gedaan moest worden om behoeftige studenten te ondersteunen en aan te moedigen. En dan lezen wij als volgt: "Zou het, al verder, bij klimmende verlegenheid raadzaam zijn, wat in eigen kring ontbreekt, daar buiten in den vreemde, in Zwitserland, Duitschland of het Kaapland te zoeken? De vraag natuurlijk alleen in beginsel besprekende, kan op die vraag ons antwoord niet gunstig zijn, en wenschen we den toegang tot onze kansels voor den vreemdeling niet al te wijd zien opengesteld. De Babylonische spraakverwarring in de kerk kan slechts toenemen, als de schare niet langer en zuiver in hare eigene taal van Gods groote werken hoort spreken. De prediker, die plaatsing in den vreemde verlangt, heeft ligt een of ander in zijne antecedenten of omgeving, dat zijne overkomst tot ons niet bijzonder begeerlijk doet zijn. Wat het Kaapland betreft, zoo lang van uit ons midden gebaat, het mag ons waarlijk wel eene reden van diepe verootmoediging zijn, als het thans uit zijnen betrekkelijken rijkdom van bruikbare krachten onze armoede nu en dan te hulpe moet komen. Gunstiger zouden we, desgevraagd, adviseeren op het punt van dusgenaamde reizende predikers of Evangelisten, wier arbeid intusschen nog altijd meer een missionair, dan een normaalkerkelijk karakter vertoont. Om het even: goed geleid en door wakkere mannen verrigt, wien het niet ontbreekt aan zedelijken moed ook tegen fanatische ultra's, zoodat zij "wel naar het *hart*, maar nooit naar den *mond* van Jeruzalem" spreken, kunnen zulke arbeiders in den wijngaard, bij ontstentenis van anderen, tot overvloedigen zegen zijn. Voor vele landgemeenten zou welligt zelfs een goed Evangelist, gezond van leer en leven, ruim zoo geschikt zijn als een wetenschappelijk gevormd Theoloog. Ook durven wij als exceptionelen maatregel de veelbesproken dusgenaamde Leekenprediking niet onvoorwaardelijk afkeuren, mits die althans niet geheel zonder reserve en behoorlijk toezigt geschiede. Het is toch absoluut noodzakelijk, dat er worde geëvangeliseerd; relatief noodzakelijk slechts, dat dit door wettig geordende predikanten geschiede."................"Den aanzienlijken Christenen

hier te lande zouden wij willen vragen, of het voorbeeld der Engelsche Aristokratie en van den Roomschen adel in Pruissen, die gewoon is, waar meer zonen zijn, althans één voor de dienst der kerk te bestemmen, hun niets beschamends te zeggen heeft. Onze nog altijd talrijke middelklasse, op zoo menige plaats de kern en kracht der gemeente, zouden wij willen doen overwegen, of niet het scherpziend oog van eene godvruchtige Hanna hier of daar een veelbelovenden jongen Samuel vindt. Christelijke onderwijzers, pædagogen, catecheten zouden wij willen bidden om, waar zij in een jeugdig hart begeerte en aanleg ontdekken om den Heer in zijne gemeente te dienen, voor dien kweekeling alles te doen, wat hunne hand vindt om te doen. Evangeliedienaren zouden wij in alle bescheidenheid opwekken, om zoo veel mogelijk een liefelijken levensgeur van hun huis en werk te doen uitgaan, zoodat hunne zonen vroegtijdig uitgelokt worden, om de voorstelling van den arbeid huns vaders als hun hoogste ideaal te beschouwen; zonder nogtans den ouden regel der pastorale wijsheid te vergeten: "non omnes pastores destinandi, qui a pastoribus progenerantur,"—niet alle predikantszonen behoeven predikanten te worden."

Veel zou ik met het oog op ons land bij het bovenstaande kunnen voegen, doch laat het volgende van mijne zijde voldoende zijn:—Ook in ons midden hoort men tegen de verwachting van zeer velen thans nog van kandidaten-nood gewagen. Zelfs de Synode vond 't noodig in den Herderlijken Brief daarop opmerkzaam te maken. Wat mogt daar toch de oorzaak van zijn?

Zou 't ook hier te wijten zijn aan doodschheid in de kerk, aan den invloed van den tijdgeest, aan den ligtzinnigen speculatiegeest, die zegt, het *beloont* beter om deze of die betrekking te bekleeden dan in den wijngaard des Heeren te arbeiden? Hoe dit zij, er is éene overweging die ten minste zoo veel als eenige andere hiertoe bijgedragen heeft; het is wat men zoo dikwijls sedert de oprigting der Kweekschool heeft hooren uitspreken: waar belanden naderhand al de predikanten? er zal geen werk voor allen zijn. En om zijn zoon te doen studeren met het vooruitzigt van later geen werk te zullen krijgen, is zeker niet aar-

moedigend. Maar dan is het hoog tijd dat men hierover anders beginne te denken, als er niet alleen in ons land nog groot gebrek is aan kandidaten, maar als ook van uit het moederland onzer kerk een noodgeschrei tot ons komt. De nood moet hoog gerezen zijn als een Professor in de Theologie in Holland gedwongen wordt zoo te schrijven. Daarom moet niemand zich gekwetst of ontmoedigd gevoelen door den toon waarop hij spreekt. Hij is er Professor in de Theologie, hij bespreekt de zaak alleen 'in beginsel,' en dat het hun eene vernedering zijn zal, door het Kaapland met zijn Seminarium tegemoet gekomen te worden, is natuurlijk; maar wat, als 't niet anders kan, als zij 't verdiend hebben, als de Heer, die ook daar nog regeert, hen ook door de wijze, waarop hij ze uitkomst verleent, beproeven en de les des ootmoeds leeren wil?

Wij hebben als eene kerk daar eene zware schuld te betalen; en welk eene heerlijke roeping is niet voor onze in vele opzigten gezegende kerk daarin opgesloten! De gedachte aan den nood van Holland, zoowel als aan de veelvuldige behoeften van ons eigen land, voere in de volgende jaren eenen stroom van wakkere, geloovige jongelieden naar het Seminarium van Stellenbosch.

P.

EEN BEZOEK IN SPURGEON'S TABERNACLE.

Als een monument des geloofs, als eene Kathedraal der inwendige zending, als een bolwerk tegen het on- en bijgeloof, verheft zich, in een der meest verwaarloosde gedeelten van Londen, dat reusachtig kerkgebouw, algemeen bekend onder den naam van "Spurgeon's Tabernacle." Geen versiersel ziet men buiten noch binnen, alles echter is smaakvol ingerigt, en de bouwmeester heeft daarvoor gezorgd dat, waar men ook zitte, de prediker goed gehoord kan worden. Een

preekstoel ziet men niet, maar een tamelijk hoogen halfronden "platform" waar de prediker staat, omgeven van een getal hoorders, waarschijnlijk de diakenen en andere voorgangers der gemeente, welke rondom den lessenaar zitten. Ook zit de voorzanger hier, een persoon geheel onmisbaar, want er is geen orgel in de "Tabernacle," de stemvork van den voorzanger is het eenige instrument dat hier geduld wordt. En hoe gaarne men ook de liefelijke toonen van het orgel hoore, men gevoelt het gemis daarvan niet, wanneer zich zes duizend stemmen vereenigen, om den Heer gemeenschappelijk met gezang te loven. Uit de diepte van het hart en uit volle borst wordt hier gezongen. Wanneer de heer Spurgeon een lied voorleest, dan doet hij dat met zulken nadruk, dat het schier onmogelijk is, in een slaperigen, dralenden trant te zingen. Er is eene wonderbare verschheid in alles wat Spurgeon spreekt; hoe dikwijls hij ook voor de groote gemeente optrede, hij verschijnt altijd als of het de eerste maal ware, hij is steeds "met versche olie overgoten."

Deze omstandigheid, meenen wij, behoort mede tot zijn verbazend succes. Verbazend inderdaad! Want buiten den grooten gezegenden werkkring in zijne gemeente heeft deze knecht des Heeren ook nog verscheidene inrigtingen in het leven geroepen, welke zich in zeer bloeijenden toestand bevinden, o.a. eene kweekschool voor leeraren, en een weeshuis, waarvoor de jaarlijksche uitgaaf duizend pond sterling beloopt.

De godsdienst-oefening begint Zondags kwart voor elf, maar vooraf worden er in de benedenzalen—vertrekken welke op ruime kelders gelijken—allerlei vergaderingen gehouden, Zondagsscholen, bidstonden, enz. Dit is eene schoone voorbereiding tot de godsdienst. Het is als wanneer het water gekookt wordt voor de stoommachine; de machine kan niet werken zonder stoom, en geen stoom zonder vuur. Op een spoorwegstation in Schotland stond eens een aantal passagiers op den "platform," wachtende op het teeken dat de trein zou vertrekken. Maar schoon het tijd was, dat teeken werd niet gegeven. Na omtrent een half uur te vergeefs gewacht te hebben, werden de

passagiers ten laatste ongeduldig, en een hunner zeide tot den conducteur: Is er dan geen water hier voor de machine? O ja, antwoordde deze, water genoeg, maar geen *kokend* water. Daarom is menige godsdienstoefening zoo koud en onbelangrijk, omdat men vergeten heeft *het water te koken*, of, met andere woorden, leeraar en hoorders hebben verzuimd het hart vooraf te verwarmen aan het vuur des Heiligen Geestes en den gloed der liefde van Christus.

In den "Tabernacle" zijn al de verrigtingen—gebed, gezang, lezen en uitlegging van Gods Woord en de preek—doordrongen van vuur en leven. Men leest op het gelaat der duizenden, die hier zamenkomen, dat zij veel verwachten; en zij worden niet te leur gesteld, zij ontvangen veel. Omtrent elf uur is het groote gebouw met zijne twee galerijen gevuld. 't Is een magtige indruk. De prediker staat op, begint met een kort gebed, en geeft het lied op: "Come, Holy Spirit, heavenly dove." Daarna wordt een hoofdstuk der Schrift gelezen en verklaard, dat zoo wat een half uur duurt. Dan volgt weder gezang en gebed—een lang gebed, maar verre van vervelend—zoo natuurlijk als geestelijk, zoo kinderlijk als verheven, zoo eenvoudig als krachtig. De tekst was Fil. i : 19 : " Door ons gebed en de toebrenging des Geestes van Jezus Christus." Spurgeon is met zulk een sterk en helder orgaan begiftigd, dat hij niet noodig heeft zijne stem te forceren, zijn preken is meer een spreken, heel natuurlijk, zonder iets gemaakts, ongekunsteld. Zijne rede vloeit daarheen als een klare beek, maar somtijds verheft ze zich, gelijk eene springende fontein, tot poëtische welsprekendheid. En trekt hij tegen het on- en bijgeloof te velde, grijpt hij zondaars en schijnheiligen in 't geweten, dan is zijn woord als een donderende waterval. Naar aanleiding van den tekst sprak hij over de werkingen des geestes in de gemeente, en de magt des gebeds. Welk eene aandacht, welk een oplettend luisteren, hoe hing alles aan de lippen des sprekers, hoe liet zich het genot van het hart op het gelaat der hoorders lezen! De preek duurde zoo wat een uur, maar niemand zal geklaagd hebben dat ze te lang was. Men werd den invloed des Geestes gewaar, men gevoelde de kracht der godzaligheid.

Spurgeon legt er zich bijzonder op toe, dat ziet men, om zijner gemeente de godsdienst tot een *genot* te maken, en hij slaagt er uitmuntend in. Over het algemeen spreekt hij in heiligen ernst, maar nu en dan laat hij zijne hoorders ook wel eens glimlagchen. Sprekende van de slechte gewoonte van sommigen om, bij de intrede in Gods huis, in biddende houding, slechts voor weinige oogenblikken den hoed voor het gezigt te houden, bemerkte hij dat zij daarbij toch wel geen ander oogmerk hebben kunnen, dan om den naam des hoedemakers te lezen! Niet zelden verrast hij door een paradox gezegde zijne gemeente; vermanende tot de beoefening van broederlijke verdraagzaamheid, zeide hij: "Een geheel volmaakt Christen zou een ongeschikt lidmaat wezen, want hij zou al te veel bij de anderen afsteken." Over de noodzakelijkheid uitweidende dat eene gemeente veel voor haren herder bidde, riep hij uit: "O hoe is de leeraar te beklagen die niet in staat is de liefde zijner gemeente zóó voor zich te winnen dat zij voor hem bidt!

De tekst raakte twee punten welke Spurgeon bijzonder dierbaar zijn, namelijk de onafgebroken tegenwoordigheid en werking des Geestes in de kerk, en de wonderbare magt des gebeds.

De tegenstanders van Spurgeon beschuldigen hem dat hij somtijds in zijn spreken ligtvaardigheid gebruikt, en uitdrukkingen bezigt welke voor den kansel ongepast zijn. Wij hebben daarvan niets bemerkt, maar, door hetgeen wij zagen en hoorden, de overtuiging gewonnen dat hij een uitverkoren werktuig des Heeren is, één uit duizend, tot zegen van duizenden. De Heer spare hem nog lang en houde hem nederig en onstraffelijk tot dat zijn loop geëindigd is.

F. W. K.

EXEGETISCHE STUDIËN.

No. 3.—DE DOXOLOGIE IN ROMEINEN 11.

"O diepte des rijkdoms beide der wijsheid en der kennisse Gods! hoe ondoorzoekelijk zijn zijne oordeelen, en onnaspeurlijk zijne wegen! Want wie heeft den zin des Heeren gekend? Of wie is zijn raadsman geweest? Of wie heeft Hem eerst gegeven, en het zal hem weder vergolden worden? Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Hem *zij* de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen."—Rom. xi: 33—36.

Alzoo luidt het verheven slot (epilogus) van Paulus' bewijsvoering omtrent de goddelijke geregtigheid. Alzoo besluit hij het theoretisch (beschouwend) gedeelte der Theodicée. Het is eene heerlijke lofzegging aan God voor genade en geregtigheid, in al zijne handelingen met het menschdom geopenbaard. Alle de wegen Gods zijn goedertierenheid en waarheid; geregtigheid en gerigt zijn de vastigheid zijns troons.

Bij de poging om iets van den diepen zin dezer woorden te vatten, letten wij eerst:

(1) Op *de vertaling.* Onze staten-overzetting is zoo uitnemend, vooral van het Oude Testament, bijna onverbeterlijk, dat hier dan ook maar weinig te zeggen valt. In plaats van te vertalen: "O diepte des rijkdoms beide der wijsheid en," enz., kan men ook vertalen: "O diepte des rijkdoms en der wijsheid en der kennisse Gods," zoodat "*rijkdom*" te zamen met *wijsheid* en *kennis,* alle drie, betrekkelijk gemaakt worden op "*diepte.*" Deze vertaling schijnt beter in het verband te passen, zooals in vs. 36 blijken zal. Ook worden deze drie, *rijkdom, wijsheid, kennis,* als op zichzelven staande genoemd in Kol. ii: 2, 3.—"Raadsman," letterlijk "mederaad."

(2) *Het verband.* Vooreerst, naar onze opvatting, *rijkdom* van wijsheid en kennis afzonderende, krijgen wij *drie* voorwerpen der aanbiddende bewondering van

Paulus, n.l. :—1. Diepte des rijkdoms ; 2, diepte der wijsheid ; 3, diepte der kennis. De uitroep, " hoe ondoorzoekelijk zijn zijne oordeelen," dient tot nadere bevestiging van de diepte *der wijsheid ;* en de tweede : " hoe onnaspeurlijk zijn zijne wegen," wijst ons op de diepte *der kennisse* Gods. Deze twee stellingen worden dan gestaafd door de uitspraken der Schrift : "Wie heeft den zin (de gezindheid) des Heeren gekend ?" en " wie is zijn mederaad geweest ?" Terwijl de derde stelling : " Bij God is eene diepte van rijkdom," aangewezen wordt door het woord : " Wie heeft hem eerst (vooraf) gegeven, en het zal hem weder vergolden worden ?" In het slotvers is de heenwijzing op de drie genoemde eigenschappen Gods nog duidelijker : Rijkdom, *uit Hem :* wijsheid, *door Hem :* kennis, *tot Hem* zijn alle dingen. Opmerkelijk is ons, bij den natuurlijken, ongekunstelden gang der rede, het innig verband der gedachten.

En zou de Apostel, in deze heerlijke lofzegging, niet het oog hebben op de drie Hoogwaardige Personen der H. Drieëenheid ? 1. De Vader, uit wien (rijkdom) ; de Zoon, door wien (wijsheid) ; de H. Geest, tot wien (kennis) te zamen met den Vader en den Zoon alle dingen zijn !

(3) *Verklaring* (vs. 33). "*Diepte des rijkdoms.*" Hij is rijk die een overvloed van middelen bezit, die door geen toevoeging van eenig goed meer zou bezitten, dan hij reeds heeft. De rijkdom Gods is de volheid Gods, zijn bezit en genot van alle waarachtig goed, bekend of onbekend bij den mensch. Iemand wordt *rijk* geheeten, wanneer hij geen gebrek aan aardsche goederen heeft. Volgens de Schrift maakt de genade des Heeren Jezus allen rijk (2 Cor. viii : 9). Hij is de Hemelsche Koopman, die ons de onmetelijke schatten van Gods rijkdom mededeelt (Openb. iii : 17, 18). " In Hem woont al de volheid Gods ligchamelijk." Bij ons armoede en gebrek, die uit den rijkdom Gods vervuld moeten worden, anders blijven wij voor eeuwig arm. Gode zij dank, Christus heeft de schatten Gods voor ons opengesteld.

" *Diepte van wijsheid en kennis.*" Wat of het gewoon gebruik dezer woorden ook zij—bij vroegere en latere wijsgeeren, in de H. Schrift heeft elk zijn eigen, vaste

beteekenis. *Kennis* ziet op het bloote weten van waarheden en feiten; wijsheid is het vermogen des verstands, om verschillende waarheden of feiten tot hunne grondbeginselen terug te voeren. Iemand, die eene menigte waarheden of feiten in het hoofd heeft, bezit zeker *kennis;* maar hij is *wijs,* die, met kennis van zaken, den grond en het einddoel daarvan weet, en het laatste (einddoel) te bereiken weet. Zij worden als twee afzonderlijke gaven des Geestes beschouwd in 1 Cor. xii : 8 : "Dezen wordt door den Geest gegeven het woord der wijsheid, en eenen anderen, het woord der kennis door denzelfden Geest," en werden als zoodanig door Salomo van God begeerd (2 Kron.i : 10).

Wanneer wij nu Gods werken, de Schepping, en nog meer de Verlossing, beschouwen, krijgen wij eenig begrip van deze hoedanigheden Gods: rijkdom, want alles welt zonder ophouden uit Hem, als den Oorsprong aller dingen; wijsheid, want Hij doet alle schepsel medewerken tot een zeker bepaald einddoel; kennis, want alles is tot Hem, aan zijne verheerlijking is alles dienstbaar en ondergeschikt; en Hij, die alle dingen alzoo doet zamen werken, moet zeker wel bekend zijn met de gesteldheid en krachten van ieder schepsel.

Eindelijk, wanneer wij, gelijk boven, den Vader rijkdom, den Zoon wijsheid, den H. Geest kennis toeschrijven, dan doelen wij niet op de natuur der Hoogwaardige Personen zelven, maar op *de wijze,* waarop het dien Personen behaagd heeft zich aan ons in het Woord te openbaren.

"Gods oordeelen zijn ondoorzoekelijk." Wanneer wij op de middelen letten, die God gebruikt heeft, om zijn verheven en veelal zeer ver verwijderd doel te bereiken, en in het bijzonder zijne handelwijze met Israel en de Heidenen, Israel's verblinding en het oogmerk daarvan (vs 25, 26), dan schiet alle menschelijk vooruitzigt te kort, en wij worden gedrongen om te getuigen: "Gods oordeelen zijn een groote afgrond." Alles, elke gebeurtenis, alle menschelijk doen, ieder stofdeeltje in het groot heelal, is door God ingesloten ter bereiking van zijn verheven doel.

"Gods wegen zijn onnaspeurlijk." Letten wij weer op de kennis en keuze van middelen, in zijne leidingen

met Israel, zijn bestuur over de Heidenen, dan staan wij verbaasd over de kennisse Gods, en roepen met David uit: "De kennis is mij te wonderbaar, zij is hoog, ik kan er niet bij." Het ongeloof der Joden, het geloof der Heidenen: de verwerping van de eersten, de aanneming der laatsten (zie vs. 30—32); de kennis van middelen en werktuigen, de kennis van raderen en veêren in het groote uurwerk van het Godsbestuur in hemel en op aarde, beschouwende, staat ons verstand met eerbied stil, en wij roepen met Paulus uit: O diepte der kennisse Gods!

Paulus staaft nu zijne drie stellingen aangaande den rijkdom, de wijsheid en de kennisse Gods uit het Oude Testament.

Vr. 34—"Want wie heeft den zin des Heeren gekend? of wie is zijn raadsman geweest?" Deze plaats is Jez. xl: 13 woordelijk naar de overzetting der lxx. De staten-overzetting heeft: "Wie heeft den Geest des Heeren bestierd?" Het woord vertaald, "bestierd," zegt eigentlijk *passen, meten, wegen,* gelijk het ook in het voorgaande vers van dit hoofdstuk vertaald is: "Wie heeft van de hemelen met eene span *de maat genomen?*" Alle menschelijke verstand en inzigt schieten ver te kort om den raad Gods te bevatten. Menschelijke gewigten en maten kunnen hier niet toegepast worden. Een tekst wel geschikt tot bewijs van de uitspraak: Gods wegen zijn onnaspeurlijk.

"*Wie is zijn raadsman (mederaad) geweest?*" Geen mensch, geen Engel, geen schepsel. God is met zijn eigen wijsheid te rade gegaan. Geen mensch vermogt den raad Gods uit te denken, en is veel min in staat, die raad gegeven zijnde, middelen ter bereiking daarvan te verschaffen en aan te wenden. Hoe wel deze plaats gekozen is tot bewijs voor de stelling: "Gods oordeelen zijn ondoorzoekelijk," straalt in het oog.

Vs. 35—"Wie heeft Hem eerst gegeven en het zal Hem wedervergolden worden?" Hier wijkt Paulus geheel af van de lxx: "*Wie zal mij tegenstaan en het uithouden?*" en geeft ons het oorspronkelijke ook niet letterlijk terug. Bij Job leest men letterlijk (Job xiv: 2), *Wie is mij eerst tegengekomen, en ik zal het hem wedergeven?* Men kan hier denken aan eene vijandelijke ontmoeting, of het tegenkomen met den een of anderen

eisch. En Paulus' *vooraf geven,* en *weder teruggeven* doen ons aan iets dergelijks denken. Hier hebben wij, gelijk zoo dikwijls bij de Apostelen, eene vrije aanhaling, zonder aan den zin te kort te doen, een belangrijk bewijs voor hunne inspiratie.—Wij hebben, wil Paulus zeggen, niets te geven, om daarvoor iets te eischen. Of indien de mensch in zijne trotschheid zou wanen, uit een beginsel van vijandschap tegen God, op eigen aanspraak en verdienste te mogen steunen, die zal loon naar werken van God ontvangen.

Vs. 36—En als grond van deze uitdaging komen wij tot de slotsom van alles, en het toppunt (climax) van de doxologie: "Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid, amen." Paulus gaat hier nog verder dan 's menschen schuld. Men zou heel ligt kunnen denken, de zondaar heeft geen aanspraak op wedervergelding, uithoofde zijner schuld voor God. Neen, zegt Paulus, of liever de H. Geest door hem, onschuldige schepselen ook niet, zelfs niet Heilige Engelen! Want het is alles *uit Hem,* het is alles zijn volstrekt eigendom, Hij is de onmiddelijke Oorsprong van alles. God is dus evenmin rekenschap van zijn doen, als wedervergelding voor geleend goed aan eenig schepsel ter wereld verschuldigd. Alles is het zijne. Noch heeft iemand deel aan het werk gehad; het is alles *door Hem* gemaakt, en niemand heeft dus loon voor verdienste te verwachten. Maar niet alleen de genoegzame grond van alle dingen, ook de *eindoorzaak* van alles is in God, namelijk, de openbaring zijner volkomenheid, de verkondiging zijner deugden, de verheerlijking zijns naams. Hij heeft alles om zijns zelfs wille gemaakt: alle dingen zijn *tot Hem.*

Hij, die dus eensgezind is met God, zal niets anders bedoelen dan de verheerlijking van God; en hij, die de verheerlijking van God bedoelt, zal zelf verheerlijkt, met andere woorden, zalig worden. Hij stemt volgaarne in met dit *uit,* en *door* en *tot Hem.* Zijn gedurig gebed is: "Uw naam worde geheiligd," en zijn leven een heilige offerande Gode gebragt. *Deze* geldt als regtvaardig voor God. Maar hij, die aanspraak maakt op eigen regt en verdienste, toont, alzoo doende, dat hij onregtvaardig is, en spreekt het vonnis der verdoemenis over zichzelven uit.

Hier hebben wij dan het slot, het alles afdoend besluit der Theodicée. Is het alles uit en door en tot Hem, is God Heer van hemel en aarde, dan heeft Hij ook het regt met het zijne te doen zooals Hij wil. "Heeft de pottebakker geene magt over het leem?" Hier is het einde van alle bedenkingen tegen Gods regtvaardigheid, en de vraag kan zonder vrees voor tegenspraak gedaan worden: "Zou de Regter der gansche aarde geen regt doen?" (zie Ezech. xviii).

Bij Plato vinden wij ongeveer dezelfde gedachte. Hij zegt ergens: "In God is het begin, het midden en het einde van alle wezens." Maar welke gedachten of uitdrukkingen de heilige schrijvers van Wijsgeeren of Dichters hebben overgenomen,—en ze zijn weinige,—een onvergelijkbaar dieper en heerlijker zin geeft hunne pen daaraan. Dit is een ander bewijs voor hunne inspiratie.

"*Hem zij de heerlijkheid.*" Gode de heerlijkheid te geven is juist hartelijk en volmondig te erkennen dat het alles *uit* en *door* en *tot Hem* is. Het is, met andere woorden, in Christus te gelooven, door Hem tot den Vader te gaan, en Hem als Vader te eeren. Het is, in 't bijzonder, de geregtigheid van Christus als den eenigen grond van hoop bij leven en sterven aan te nemen.

En met deze bede besluit de van Gods Geest ingegeven Theodicée. Was de aanvang het verpletterend woord voor Joden en Heidenen: "Allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods," het einde is de aanneming der Heidenen en de herstelling van Israël. Het is ons als hooren wij den weerklank van Davids slotgebed: "Geloofd zij de *Heere* God, de God Israels, die alleen wonderen doet. En geloofd zij de naam zijner heerlijkheid tot in eeuwigheid, en de gansche aarde worde met zijne heerlijkheid vervuld. Amen, ja Amen, zeggen alle kinderen Gods, Amen, ja Amen!

B.

HERLEVING.

Hoe velen hebben in onze dagen uit grond hunner harten de bede van den psalmist gedaan (Ps. lxxxv : 7) : "Zult gij ons niet weder levend maken, opdat uw volk zich in u verblijde?" De berigten uit Schotland, ten deele verhaald in 't laatste nommer van *Elpis*, hebben reeds, niet slechts de belangstelling, maar zelfs het verlangen naar en de verwachting van eene herleving in ons eigen land gewekt in de harten van honderden. Het is om die reden dat wij de zaak van eene *herleving* verder onder de aandacht van onze lezers wenschen te brengen, in de hoop dat dat verlangen, dat die verwachting nog sterker moge worden,—zoodat de weg voorbereid worde voor eene ruime uitstorting van den Heiligen Geest ook in dit ons land.

1. Laat ons dan eerst vragen wat wij te verstaan hebben door eene *herleving*. Wel is waar, is bijna niemand onbekend met het woord, of zonder een zeker begrip van hetgeen het beteekent. En nogtans hoe veel vooroordeel ontmoeten wij niet dikwijls tegen het woord! Wel is waar, is de naam dikwijls misbruikt en gegeven aan hetgeen eigenlijk geene herleving, en niets anders dan *opgewektheid* is, of iets door menschen te weeg gebragt. Doch zijn er niet tijden geweest in de geschiedenis van de kerk, waarin er wonderbare openbaringen zijn geweest van den goddelijken invloed—waarin God zijne gemeente bezocht heeft door Zijn' Heiligen Geest—waarin geloovigen vervuld zijn geworden met eene buitengewone mate van licht en kracht,—waarin zij wonderbaren moed en beslistheid ontvangen hebben — waarin zij in een zekeren zin eene tweede bekeering hebben ondervonden—tijden waarin ongeloovigen tot overtuiging, tot vrees, tot eene krachtdadige overgave aan Christus gebragt zijn geworden, zoodat zij konden getuigen: het oude is voorbij gegaan, en alles is nieuw geworden? Dat zijn

tijden die, volgende op tijden van achteruitgang of doodschheid, strekken tot verfrissching van Gods erfdeel—tijden waarin God zijn volk gunstig is—hen in genade bezoekt, terwijl hij doet herleven wat op het punt was van te sterven.

Zulk een tijd was Pinksteren, een tijd toen God zijn Geest uitgestort heeft op eene wijze meer zigtbaar, in sommige opzigten meer wonderlijk, doch niet meer werkelijk dan Hij gedaan heeft in latere tijdperken van de geschiedenis der kerk. De herleving van den dag van Pinkster was wel de eerste opwekking waarmede de Christelijke kerk gezegend werd, maar tevens slechts de eersteling van eene reeks van opwekkingen waarmede Gods erfenis gezegend zal worden, totdat die groote herleving zal geschieden, die de invoering zal zijn van de heerlijkheid van het duizendjarig rijk.

Zulk eene herleving was ook de Hervorming. De kerk was, vóór de Hervorming, zoo te zeggen op het punt om te sterven. De Bijbel was een onbekend boek; ware prediking bestond er bijkans niet; veel van wat prediking heette was niets anders dan een roemen van de magt der geestelijken, een verkondigen van eene vergiffenis die door den priester geschonken werd, eene uiteenlegging van de pijn van het vagevuur, van de deugd van geld om zielen daaruit te redden, eene aansporing tot het aanbidden van de maagd Maria en andere heiligen. Zoo dik was de duisternis, die de Christenheid toen ter tijd omringde, dat het een Luther bijna zijn leven gekost heeft, voordat hij, na tot overtuiging van zonde gebragt te zijn, tot de kennis kwam van den weg der zaligheid door het geloof. Maar daarna heeft er op zijne prediking en die van andere hervormers zulk eene uitstorting van Gods Geest plaats gehad, dat een stroom van geestelijk heil over een groot gedeelte van Europa is gegaan, zoodat de volkeren ontwaakt zijn als uit den slaap der eeuwen en gekomen tot een besef van hunne betrekking tot God. Dat was een tijd van de regterhand des Allerhoogsten.

In geen land ter wereld heeft de Hervorming hare wortels dieper geslagen dan in Schotland. Vandaar de strijd die daar gevoerd werd voor de waarheid, vooral omtrent eene eeuw na de Hervorming. Doch wat

vinden wij als eene voorbereiding tot dien strijd? Dat God een tijd van verfrissching van voor zijn aangezigt geschonken heeft. Dit was vooral zigtbaar in eene zekere parochie genaamd *Shotts*. Het was bij gelegenheid van nachtmaal, toen verschillende bekwame leeraren bijeen waren, terwijl een van de jongste hunner predikte. Gods tegenwoordigheid werd op zoodanige wijze gevoeld, dat meer dan 500 tot overtuiging gebragt werden. Zoo groot was de zegen van dien dag, dat men besloot den volgenden dag (Maandag) te vieren als een dankdag voor den genoten zegen—en dus heeft die herleving hare merkteekenen achtergelaten tot op den huidigen dag; onder anderen, doordien Maandag nu nog als een dag van dankzegging na het Avondmaal gevierd wordt. De acht-en-twintig jaren van vervolging, die later kwamen, de standvastigheid van het volk aan hun geloof, toen zij goed en bloed hebben opgeofferd, dat heeft getoond tot welk een zegen deze en andere opwekkingen waren geweest voor dat land.

Het was omtrent denzelfden tijd, dat duizenden dergenen die in Engeland der waarheid getrouw wilden blijven en die den naam van *Puriteinen* droegen, zich gedrongen hebben gevoeld om hun Vaderland te verlaten, om in *Amerika* het fondament te leggen van een staat die bestemd is om eenmaal misschien de magtigste staat der wereld te worden. Hunne godsdienst hebben zij medegenomen, en zij hebben in *Nieuw Engeland* den grondslag gelegd van een Christelijk land. De godsdienst bloeide daar, niettegenstaande alle hinderpalen. Doch wat gebeurt er? Langzamerhand begint het ook daar achteruit te gaan. In getal, wel is waar, neemt de kerk toe, maar in kracht, in leven, in ijver, neemt zij af; zoodat zij in een toestand van doodschheid vervallen is,—gansch anders dan de toestand waarin een honderd jaren vroeger de godzalige Puriteinen haar gevestigd hadden. De tucht werd verzwakt, aan het Nachtmaal—dat volgens hunne voorouders bestemd was voor geloovigen alleen—namen ongeloovigen zonder beletsel deel, terwijl het onderscheid tusschen de wereld en de kerk is opgehouden, en het zelfs met de zedelijkheid achteruitging. Het was in dien toestand dat, omtrent het jaar 1734,

op de prediking van den beroemden Jonathan Edwards, Gods Geest op eene buitengewone wijze uitgestort is, zoodat te Northampton, zijn standplaats, en daarna in vele andere plaatsen, eene gezegende herleving heeft plaats gevonden.

Het was omtrent denzelfden tijd dat Engeland met eene uitgebreide opwekking is gezegend geworden. De kerk heeft zich in een akeligen toestand van doodschheid bevonden. De onwetendheid omtrent goddelijke zaken was onbeschrijfelijk; onverschilligheid, goddeloosheid, zelfs zedeloosheid namen overal de overhand, in zoo ver dat toen eenige leeraren van de gevestigde kerk daar, die zelven eene herleving hadden ondervonden, met ernst begonnen zijn te prediken de regtvaardigheid door het geloof,—de noodzakelijkheid der bekeering—zij eerst van de kansels, en daarna uit de kerk verdreven zijn, zoodat zij tegen hun zin een nieuw kerkgenootschap moesten stichten —dat van de Wesleyanen—een genootschap dat een middel werd om licht in duizenden duistere plaatsen te verspreiden. Door den arbeid van menschen zoo als Whitefield, de twee Wesleys, en anderen, zijn menschen overal tot overtuiging gebragt; overal werd de vraag gehoord: Wat moet ik doen om zalig te worden? Overal hebben zich kleine gezelschappen gevormd van diegenen die tot bekeering gebragt waren, die wekelijks bijeen kwamen om elkander te stichten, zelfs daar waar zij nog geene leeraren konden bekomen, en die trachtten een invloed ten goede op anderen uit te oefenen. Dit genootschap—de Wesleyanen, die nu over de geheele wereld gevonden worden—is eene vrucht van eene herleving.

Van de heerlijke herleving in Schotland in deze dagen hebben de lezers van *Elpis* vernomen in het voorgaande nommer. Wij zullen derhalve daarbij nu niet vertoeven, maar overgaan tot een ander gedeelte van ons onderwerp, na eenige woorden te hebben gezegd over de groote opwekking die in Amerika plaats heeft gevonden omtrent 17 jaren geleden. Vóór 1857 had er veel onverschilligheid geheerscht. Niet een vierde gedeelte van de geheele bevolking bezocht Gods huis—terwijl honderd duizenden als heidenen leefden. Misdaden namen vreeselijk de overhand, en

wereldschgezindheid in de kerk dreigde als een Upasboom alle geestelijk leven er uit te verdrijven. Geloovigen waren begonnen de gevoelens der wereld met betrekking tot wereldsche vermaken te deelen. Zelfs leeraren verdedigden de comedie en de danszaal als geschikte uitspanningen voor Christenen. Het was onder zulke omstandigheden, te midden van plotselinge tegenspoeden in den handel, waardoor duizenden van rijkdom tot armoede gebragt werden, dat het in het hart van iemand opkwam om een dagelijkschen bidstond op te rigten te New York. Dit was het begin van een werk van genade dat zich uitbreidde over een groot gedeelte van dat land,—een werk waarvan de heerlijke vruchten ingeoogst zullen worden door geslachten nog niet geboren. Het was ook omtrent denzelfden tijd dat eene opwekking heeft plaats gevonden onder de Presbyterianen in het Noorden van Ierland, die de aandacht van het geheele Britsche rijk heeft getrokken, en die zich uitstrekte over geheel Schotland en over sommige gedeelten van Ierland.

Op zoodanige wijze heeft de Heer in tijden van doodschheid zijne erve bezocht met eene uitstorting van Zijn Heiligen Geest, zoodat hetgeen sterven zou weder levendig geworden, en een nieuw tijdperk aangebroken is. Zulke tijden zijn gekenmerkt onder anderen door *een geest des gebeds,* gansch verschillend van hetgeen anders gezien wordt. De dagelijksche bedestonden zijn aan de opwekking in Amerika voorafgegaan, hebben ze vergezeld, waren de middelen waardoor de kerk met geestelijke zegeningen gezegend werd.

Het was opmerkelijk in Schotland, ook in 1859, welk eene voorname plaats de bedestonden ingenomen hebben, en hoe algemeen de deelneming was door alle klassen van de Christelijke bevolking betoond.

In zulke tijden ziet men *sterke overtuiging van zonde,* die ons doet gedenken aan het groote Pinksterfeest. Het was een indrukmakend tooneel niet lang geleden in Edenburg, na eene bijeenkomst waarin 2,000 zielen tegenwoordig waren bij de 600 te zien achterblijven onder de diepste overtuiging, en na bestiering die 600 hetzelfde gebed van toewijding aan God te hooren

doen, terwijl een leeraar hen voorging. Onder die 600 waren er menschen van allerlei rang, zijnde velen hunner studenten in de medicijnen.

Dat zulke tijden ook tijden zijn van *bekeeringen*, behoeft naauwelijks gezegd te worden. De reeds genoemde Jonathan Edwards van Amerika verhaalt, dat in de opwekking te Northampton menschen gezien werden de toevlugt tot Jezus nemende bij menigten. Zoo was het ook in Ierland en Schotland omtrent 15 jaren geleden. De schrijver kan van gevallen spreken die onder zijn oog gekomen zijn in Schotland, van den beroemden Brownlow North uit de hoogere rangen der maatschappij, tot een visscher van Cockenzel, die van een lasteraar, die allen vervloekte die de bedestonden bijwoonden, tot zijne eigene kinderen toe, een lam is geworden.

In zulke tijden ziet men ook *eerbied voor hetgeen heilig is* in hen die zelven de kracht der waarheid niet gevoelen. De vermindering van misdaden in Ierland tijdens en na de opwekking van 1858 was zoo verbazend, dat verscheidene Regters—onder anderen Roomsch-Catholieke—die vermindering toegeschreven hebben aan den invloed van de opwekking. En eindelijk is niet het minst opmerkelijke kenmerk van zulk een tijdperk *de gezegende invloed die daardoor uitgeoefend wordt op de kerk zelve*. De vlam der liefde brandt met nieuwe kracht, zoodat de gemeente een nieuw tijdperk ingaat. Er is nieuw leven, nieuwe zorg voor anderen, nieuwe ijver in Gods zaak, nieuwe blijdschap in den Heer. Men ziet meerdere milddadigheid, partijschappen houden op of verminderen, eensgezindheid wordt geboren,—in één woord, het ligchaam der geloovigen begint den weg der heiligmaking te bewandelen zoo als nooit te voren.

2. Dat eene herleving in ons land NOODZAKELIJK is, is de bewering die wij vervolgens wenschen te staven. Het is reeds opgemerkt dat een herleving een voorafgaanden toestand van doodschheid veronderstelt; en misschien zal de gedachte bij sommigen opkomen dat het veel beter in ons land gesteld is dan voorheen, zelfs wat het geestelijke aangaat. Men ziet meer ijver in de zaak des Heeren dan eenmaal het geval was; er

wordt meer gedaan voor de Zendingzaak; opvoeding wordt met meer ijver voortgezet; het getal leeraren is toegenomen, terwijl minder gemeenten herderloos zijn dan voor jaren geleden. De dwaling of het liberalisme is, ten minste naar het uiterlijk, aan het afnemen; er is minder grove onzedelijkheid dan in vorige jaren gezien werd, terwijl milddadigheid aan goede zaken meerder wordt. Dat zijn dingen waarvoor wij God danken, en die wij niet mogen ontkennen.

En nogtans, hoe veel is er dat de noodzakelijkheid van eene herleving aantoont! Al zagen wij geen teekenen van achteruitgang, nogtans, wanneer wij ons bepalen bij den *betrekkelijken* toestand van ons land, nu en voorheen, zullen wij genoeg vinden om aan te toonen hoe noodzakelijk een herleving is. De toeneming van rijkdom, de vermeerdering van kennis, de grootere ijver voor de opvoeding—die dingen alleen zijn genoegzaam om aan te toonen dat een toenemende belangstelling in geestelijke zaken gezien moet worden, opdat er niet *betrekkelijke* achteruitgang plaats hebbe. Daarenboven zijn er andere dingen die het bewijs leveren voor zulk eene noodzakelijkheid. Gedenkt bijvoorbeeld (1) *hoe veel uiterlijke belijdenis te zien is waar de kracht der waarheid niet gevoeld wordt.* Te midden van al den ernst die bestaat (en er wordt, Gode zij dank, veel ernst gezien), hoe vele duizenden zijn er op wie, alhoewel zij leden der kerk zijn, de Bijbel geen of weinig regtstreekschen invloed uitoefent! Zij stemmen de waarheden des Bijbels toe, maar de noodzakelijkheid der wedergeboorte, de pligt om de heiligmaking na te jagen, het voorregt van de volle verzekering des geloofs—dat zijn dingen die hun vreemd zijn, waarvan zij geen regt begrip hebben, of waarover zij zich weinig bekommeren. De godsdienst van velen is een overgeërfde godsdienst. Zij zingen dezelfde gezangen die hunne voorouders hebben gezongen, en houden vast aan dezelfde leerstukken—en dit is goed, maar indien zij diegenen navolgen die de beloftenissen verkregen hebben, het is zonder dat geloof waardoor zij die beloften omhelsd hebben.

Die krachtelooze belijdenis openbaart zich op verschillende wijzen. Sommigen gebruiken het Avondmaal zonder dien ernst die hun betaamt, zonder te

gevoelen dat het eene verkondiging moet wezen dat zij des Heeren zijn! Anderen nemen deel aan uiterlijke pligten, zoo als bijvoorbeeld Zondagschool-onderwijs, zonder aan het gewigt van de zaak te gedenken, zonder een gevoel van verantwoordelijkheid, zonder te gedenken aan den raad van Paulus (Rom. xii: 11): "Zijt niet traag in het benaarstigen," terwijl duizenden tevreden zijn, als zij slechts deelen in de genademiddelen.

En deze noodzakelijkheid zal nog meer blijken, wanneer wij gedenken aan (2) *de zoo algemeen heerschende onverschilligheid* Zijn er velen die het avondmaal bijwonen zonder ernst, er zijn nog meer leden der kerk die zich daarvan gansch en al verwijderen, en die zulk verzuim regtvaardigen door zich met avondmaalgangers te vergelijken, door op de fouten van avondmaalgangers of belijders der godsdienst te letten, en zichzelven te verontschuldigen door hunne tekortkomingen. Anderen beweren dat zij daartoe onbekwaam zijn, zonder daarover bekommerd te zijn, zonder te gedenken dat, door geen deel aan het Avondmaal te nemen, zij *feitelijk* ophouden leden der kerk te zijn. Zijn er niet velen zelfs die heimelijk zich zelven geluk wenschen met de gedachte dat zij langs dezen weg hunne verantwoordelijkheid ontgaan?

Denkt verder (3) *aan het formalisme dat in ons land zoozeer aan het toenemen is.* Dat formalisme is te zien in onze eigene kerk bij diegenen van wie reeds gesproken is, die zich tevreden stellen door de uiterlijke pligten der godsdienst waar te nemen. Doch er is een ander formalisme dat zich op eene stelselmatige wijze begint te openbaren. In de Engelsche Kerk, zelfs hier te lande, dreigt een stroom van uiterlijke ceremoniën de kerk langzamerhand terug te brengen tot het Roomsche bijgeloof, en dit terwijl alles wat wereldsch is aangemoedigd wordt. Volgens dit stelsel wordt Christus meer en meer op den achtergrond gesteld, terwijl aan menschen en uiterlijke daden eene deugd wordt toegekend die in de Schrift onbekend is. Men wordt wedergeboren in den doop, men ontvangt den Heiligen Geest door de oplegging van de handen eens bisschops in de aanneming, leeraars worden priesters, bij wie men aangespoord wordt *biecht* te doen, en de sakramen-

ten hebben van zichzelven een geheimzinnige kracht, terwijl uiterlijk vertoon en schijnbare plegtigheid aanlokkend zijn voor diegenen onder rijken en armen die onbekend zijn met de waarheden van Gods Woord, of te onverschillig om zich daarmede bekend te maken. Bij dezulken is het gedurig geroep: "de kerk," terwijl van de noodzakelijkheid van een zaligmakend geloof *in Christus,* van toewijding aan *Hem,* van de wedergeboorte, eigenlijk gesproken, niets gehoord wordt. Niets zal als een genoegzaam bolwerk dienen tegen dit zoo gevaarlijk stelsel dan eene herleving van ware godsvrucht.

En zal niet (4) *de toenemende goddeloosheid* hetzelfde aantoonen? Het is niet alleen overhaasting om rijk te worden, terwijl de verpligting niet gevoeld wordt om God met zulken rijkdom te verheerlijken, maar vooral de toeneming van dronkenschap, die dreigt niet slechts de zielen van duizenden naar het verderf te slepen, maar ook de ligchaams-krachten, vooral van onze gekleurde bevolking, te ontzenuwen—eene toeneming onder de blanken zoo wel als gekleurden, zoo schrikwekkend, dat niet slechts de Synode, maar zelfs de Regering van het land naar maatregelen omziet om deze schreijende zonde tegen te gaan.

(5) Indien tegenover deze toenemende goddeloosheid wij van vele gevallen van bekeering hoorden, dan was dat laatste iets om er over verblijd te zijn! Doch hoe ligtelijk wordt eene gemeente gewoon aan den toestand van zaken zoo als die zijn, zonder van bekeeringen te hooren, zonder ze te verwachten, en zonder derhalve daarnaar te streven. Het Woord is het middel tot bekeering, en de kracht van dat Woord behoorde gevoeld te worden in het huisgezin, in de Zondagschool en in de kerk. Doch hoe gansch anders is het dikwijls? Hoe velen groeijen op zonder de kracht van dat Woord te gevoelen, zonder dorst naar een zegen, zonder regt biddend gebruik van de genademiddelen! Hoe weinig ernstig gebed om de bekeering van anderen—betrekkingen, vrienden—wordt gezien bij velen die eenigzins gesmaakt hebben dat God goed is! Moest het niet anders gesteld zijn? Moesten wij niet zondaren *zien,* den schrik des Heeren gevoelende, de toevlugt tot Christus nemende? Zijn

dat niet dingen die alle ware Christenen aansporen moeten tot het doen van het gebed: "Zult gij ons niet weder levend maken, opdat uw volk zich in u verblijde?"

(6) En wat geloovigen aangaat, *hoe weinig geestelijke blijdschap!* Hoe velen verstaan niet wat Paulus zegt, als hij geloovigen aanspoort om zich in den Heer te verblijden! Velen dergenen van wie men de goede hoop kan koesteren dat zij zich aan den Heer hebben overgegeven, verkeeren nog in een wettischen toestand; zij zijn bevreesd om zich de beloften Gods toe te eigenen, bevreesd om te erkennen dat zij des Heeren zijn. In den Heer derhalve kunnen zij zich niet verblijden. Zij vertoeven nog altoos bij het 7de hoofdstuk van de Romeinen, "Ik, ellendig mensch" — zonder het 8ste hoofdstuk te bereiken, "Er is geene verdoemenis meer," enz. Dit is een toestand van zaken waarin er weinig voor Christus gedaan kan worden, betrekkelijk weinig besliste invloed op anderen uitgeoefend zal worden.

Is het niet ten deele daaraan toe te schrijven dat het onderscheid tusschen de wereld en de kerk zoo weinig te zien is; dat een wereldsche geest in de kerk inkruipt, die, wanneer hij zou toenemen, haar alle geestelijke kracht zou ontrooven, dat Christus' gezag met betrekking tot de opvoeding van kinderen en de inrigtingen van huisgezinnen zoo weinig gehoorzaamd wordt, zoodat in vele gevallen de kinderen van Christelijke ouders gansch en al zonder ernst opgroeijen, en een stroom van wereldschgezindheid allen ernst dreigt uit te dooven?

En wat is het geneesmiddel voor dit alles? Eene uitstorting van den Heiligen Geest—EENE HERLEVING.

3. Indien dan eene herleving eene noodzakelijkheid is in ons land, zal de zaak van Christus bloeijen, welke zijn *de middelen* waardoor wij kunnen verwachten dat zij plaats zal vinden? Wel is waar, is elke herleving die den naam waardig is het werk van Gods Geest, doch Gods Geest werkt gewoonlijk door middelen; en wanneer die middelen de vruchten zijn des geloofs,— of voortvloeijen uit een brandend verlangen naar eene openbaring van Gods magt, en uit eene verzekering

dat God zijn belofte zal vervullen, dan is dat geloof zelf de voorsmaak van die vervulling. De geschiedenis van de meeste herlevingen leert ons dat zulke opwekkingen voorafgegaan zijn door een gevoel van de noodzakelijkheid van zoodanig een werk Gods,— door een brandend verlangen er naar, door er om te bidden, en er voor te arbeiden.

Wat die middelen aangaat derhalve, is noodig (1) *dat eene gemeente de grondwaarheden van Gods woord regt versta.* Dit is noodzakelijk voor den Christen, noodzakelijk voor eene gemeente. Vooral moet er een regt begrip zijn van twee dingen, van de leer der zonde, en van den persoon en het werk van Christus. Wij moeten leeren de zonde beschouwen eenigzins zoo als God zulks doet. Gode is de zonde hatelijk, Hij kan ze niet verdragen. De zonde heeft verwarring gebragt in Gods anders zoo heerlijk, zoo gelukkig heelal. Zij berooft de menschelijke natuur van al hare eer, ontneemt haar alles wat goddelijk is, heeft in aanzijn gebragt den worm die niet sterft, het vuur dat niet uitgebluscht wordt. Zoo lang dan als wij de zonde niet haten, kan het niet regt met ons gesteld zijn; zoolang eene gemeente dit niet verstaat, ontbreekt er een voorbereidend middel tot eene herleving. Het is dan dat de zondaar Christus regt op prijs kan stellen, en zijne aangebodene verlossing, als hij de zonde leert kennen. Dan roept zijn hart uit naar Hem; dan hongert, dorst het naar Hem. En dan, wanneer hij *Hem* leert kennen, kan hij zeggen: "Ik geloof *in den eengeboren Zoon van God.*" En hoe veel is daarin opgesloten?......... Eene gemeente moet dit verstaan, en degenen die des Heeren wenschen te zijn moeten zichzelven afvragen: Ken ik dezen Heiland? Heb ik Hem lief? Zoo ja, dan: Ben ik zoodanig een Christen als ik moet wezen? Wat doe ik voor Christus? Waarin verloochen ik mijzelven om Christus wil? Wat ben ik in de eenzaamheid, in het huisgezin, in de gemeente? Wanneer men begint zulke vragen te doen, gevoelt men de noodzakelijkheid van eene herleving in zijne eigene ziel. En hoe meer eene gemeente doordrongen wordt van regte denkbeelden aangaande de zonde, aangaande den persoon, het werk, de liefde van Christus, hoe meer begint zij naar eene herleving te verlangen.

Maar dan moet er hiermede gepaard gaan (2) *getrouwe prediking van het woord.* Veel wordt gezegd in onze dagen aangaande het aangenaam maken van de prediking des woords. En voor zoo ver zulks kan geschieden in getrouwheid, is dat een pligt. Alle krachten moeten ingespannen worden, alle middelen gebruikt om het woord zoo voor te dragen dat menschen er door getrokken mogen worden. Maar de waarheden des Bijbels mogen niet teruggehouden worden, hoe onaangenaam die ook zijn mogen voor het menschelijke hart. De bedorvenheid des menschen van nature, de noodzakelijkheid der bekeering, de verpligting om in Jezus zonder uitstel te gelooven, de onmogelijkheid van God in genade te zien zonder de heiligmaking—deze en andere dergelijke waarheden moeten verkondigd worden met allen ernst, met moed, getrouwheid, in liefde. Dit zijn de aloude waarheden die God in alle eeuwen gezegend heeft tot de redding van zielen.

(3) Nog een middel tot het verkrijgen van dezen zegen is *het gebed.* In Ezechiel xxxvi hebben wij eene heerlijke voorzegging van geestelijke zegeningen die God over zijn volk zou uitstorten (lees verzen 25—28), doch waar dit wordt bijgevoegd: "Daarenboven zal ik hierom van het huis Israëls verzocht worden, dat Ik het hun doe." Ja, God zal verzocht worden. En wie is er die naar eene herleving verlangt, die er niet om zal bidden? *In de eenzaamheid* zal men bidden. In hoe veel van ons eenzaam bidden is er *eigenbelang!* In één opzigt, wel is waar, kan het onmogelijk zoo wezen. Te veel kunnen wij niet vragen voor ons zelven. Doch hoe dikwijls wordt de geest van die bede gevonden in het allervolmaaktst gebed: "Uw Koningrijk kome?" Leert ons die bede niet om aan Christus' eer, aan het heil van anderen te arbeiden? Dit is zekerlijk eene les die velen moeten leeren zooals nooit te voren.

Doch *gezamentlijk* ook moet men hierom bidden; niet slechts in Gods huis, maar ook in kleinere bijeenkomsten van diegenen die naar eene herleving verlangen. Dezulken moeten elkander opscherpen, moeten elkanders gebeden ineensmelten, als ware het, en tot den troon der genade opzenden. Hoe velen zijn er die zich voor Christenen willen houden, die

niets van dit voorregt weten! Het is een kenmerk van de tegenwoordige beweging in Schotland, gelijk het was in Amerika in 1857, de vele verzoeken om de gebeden van geloovigen voor anderen. Ouders verzoeken dat er gebeden worde voor kinderen die nog niet bekeerd zijn—kinderen voor ouders, enz.

Zoodanig een geest des gebeds is zelf dikwijls de kleine wolk die veel regen beteekent.

(4) *De medewerking van gemeenteleden* is een ander middel dat God dikwijls zegent tot verkrijging van dezen zoo noodzakelijken zegen. De kansel is vooral de plaats waar Gods Woord verkondigd moet worden, waar menschen aangespoord moeten worden tot het geloof, door uitlegging en toepassing van Gods Woord. Maar wij moeten andere middelen niet vergeten, de pogingen die aangewend kunnen worden in het huisgezin om tot zegen te zijn voor huisgenooten, pogingen aan anderen buiten den huiselijken kring, het spreken van vriend tot vriend, het vermanen in de bidstonden waar de leeraar niet tegenwoordig kan zijn, het verspreiden van traktaten en nuttige boeken, het bezoeken van zieken om hun goed te doen, en vele andere werkzaamheden. Zoo heeft in den tijd van Christus, Andreas zijn broeder Simon tot den Heer gebragt, en Philippus zijn vriend Nathaniel. In alle tijden van opwekking wordt dit gezien. Wil men echter zoodanig een tijd zien, dan moet elk geloovige medewerken met den leeraar, of anderen die trachten voor Christus te arbeiden, om Christus Koningrijk te doen komen, om Gods eer te bevorderen, om anderen zalig te maken.

(5) Eindelijk is er een middel dat velen tot zegen geweest is, de bijeenkomsten namelijk, die gehouden worden om bekommerde zielen te bestieren.

Het huis van elken leeraar moet, wel is waar, openstaan voor diegenen die bestiering noodig hebben. Doch hoevelen begeven zich nimmer daarheen? Zij schromen hunne bezwaren voor te leggen. Bekommerden dragen soms bezwaren in hun binnenste om, waarvan zij door eenige gepaste raadgevingen kunnen bevrijd worden op zulke bijeenkomsten als waarvan wij spreken. En diegenen die zelven tot vrede komen, kunnen anderen tot zegen zijn en eene herleving bevorderen.

Bij dit alles, echter, moeten wij nimmer vergeten dat niets zal baten zonder den invloed van den Heiligen Geest. Een schip kan gereed zijn om te varen, met gespannen zeilen, maar zonder den wind is er geen vooruitgang. Eene stoomboot kan hare machinerie in de beste orde hebben, doch zonder stoom staat zij stil. Zoo onmisbaar is de invloed van den Heiligen Geest. En dit brengt ons terug tot hetgeen reeds gezegd is, de noodzakelijkheid van het gebed als een middel tot verkrijging van dezen zegen. Om ons aan te sporen tot het aanwenden van dit en andere middelen, is het noodig, voor dat wij deze aanmerkingen besluiten, om iets te zeggen over die omstandigheden die strekken om ons aan te moedigen.

4. Dit is het laatste punt dat wij bespreken : *aanmoediging tot het trachten naar eene herleving.* En hier moeten wij noemen (1) de voorbereiding die reeds plaats heeft gevonden. Men heeft opgemerkt dat in meest alle plaatsen die gezegend zijn geworden met eene opwekking, een tijd van voorbereiding is vooraf gegaan, waardoor de harten der menschen begonnen er naar te verlangen en er om te bidden. Zoo was het vóór den dag van Pinksteren. Christus had de discipelen bevolen er op te wachten, het te verwachten; en het was in dien wachtenden, verwachtenden, biddenden toestand dat de dag van Pinksteren hen gevonden heeft. Onze ruimte laat ons niet toe om te spreken van de voorbereiding die aan de groote Hervorming was voorafgegaan. Het zij genoeg om aan te merken dat dit opmerkelijk was in de Opwekking in Amerika en Ierland meer dan 15 jaren geleden. Er was eene roering in Amerika ten deele veroorzaakt door de schrikverwekkende verliezen in den handel en andere moeijelijkheden, die een ingang baanden voor de prediking van het woord; terwijl de dagelijksche bidstond te New York een van de voornaamste middelen was tot het teweeg brengen van de herleving. En met betrekking tot Ierland is niets opmerkelijker dan dat de herleving uitgebroken is in de plaats die geheiligd was door het storten van het bloed van die martelaars uit Schotland, die 200 jaren te voren zich naar Ierland hadden begeven om de vervolging te ontgaan,

en dat zij beperkt werd tot die plaatsen waar het Evangelie met getrouwheid verkondigd werd; terwijl zij nergens gevonden werd in die gedeelten des lands waar het Roomsche bijgeloof heerschte. En wat het tegenwoordige werk in Schotland aangaat, waren de gemoederen van duizenden Christenen reeds bewogen door de gedachte aan den toenemenden rijkdom, aan de vermeerderde wereldschgezindheid en andere omstandigheden. Het land was rijp voor den zegen.

En ons land ......? Ja ook onder ons is er veel voorbereiding geweest. In de laatste jaren is er veel meer ijver aan den dag gelegd wat de Zendingzaak en de opvoeding betreft, zoowel als Zondagscholen en de prediking des Woords. En de berigten uit Schotland en Engeland, en de pogingen van verscheidene van Gods kinderen hier te lande, hebben niet slechts de gemoederen van vele gemeenten begeerig gemaakt naar eene herleving, maar het geloof van velen van Gods volk versterkt. Uit niet weinige plaatsen vernemen wij dat de velden rijp zijn tot den oogst, terwijl in andere, Gode zij dank, eene herleving reeds begonnen is of voortgezet wordt.

(2) En dan moeten wij niet vergeten *de vele gebeden van Gods volk,* die door God, zoo te zeggen, weggelegd zijn als een schat, doch niet vergeten. Men heeft beweerd dat de zoo dikwijls genoemde herleving in Amerika kon teruggeleid worden tot de gebeden van de "pelgrim-vaders," die hun vaderland hadden verlaten twee eeuwen te voren. Hoe wonderlijk was de stem die Gods troon bestormde, zoo te zeggen, in 1860, toen op het verzoek van eenige zendelingen in Indië bijkans de geheele Christelijke wereld zich heeft vereenigd om, gedurende de week des gebeds, zich als één man tot den troon der genade te begeven, dezelfde zegeningen afsmeekende! En hoe vele gebeden gaan op tot Gods troon in dit land in deze dagen om eene uitstorting van den Heiligen Geest, eene wederlevendmaking der gemeente!

(3) En geen wonder. Want hoe heerlijk zijn de beloften van God hieromtrent! "Ik zal Israel zijn als de daauw; hij zal bloeijen als de lelie, en hij zal zijne wortelen uitslaan als de Libanon" (Hos. xiv: 6), staat nog geschreven, en zal nog meer in de toekomst

vervuld worden dan in het voorledene. De voorzegging van Joël, aangehaald door Petrus (Hand. ii), is slechts begonnen vervuld te worden op den dag van Pinksteren toen waren het alleen de eerstelingen—de volle oogst is nog aan het komen. Christus eer is hierin opgesloten; hij zal zaad zien; om den arbeid zijner ziel zal hij het zien verzadigd worden—verzadigd worden in eene menigte die geen cijferkunst kan tellen, die zullen komen uit het Oosten en het Westen, het Noorden en het Zuiden, en aanzitten in het Koningrijk Gods. Maar "de doorn en de distel zullen opgaan" op het land, "totdat over ons uitgegoten worde de Geest uit de hoogte," en alsdan "zal de woestijn tot een vruchtbaar veld worden, en het vruchtbare veld zal voor een woud geacht worden."

De Heere verhaaste dien tijd, en geve zijnen kinderen genade om zijne beloften te bepleiten en medewerkers te zijn met Hem.

ANDREW M'GREGOR.

CHRISTELIJKE ZAMENWERKING.

(Uittreksel uit eene preek van Dr. J. Parker).

Daar de stijl van den prediker zoo eigenaardig is, dat door overzetting veel moet verloren gaan, deelen wij de onderstaande, door eene vriendenhand ons toegezondene, uittreksels onvertaald mede aan onze lezers, van welke de meesten de Engelsche taal kennen en beoefenen.

"Simon Peter saith unto them, I go afishing. They say unto him, we also go with thee."—John xxi: 3.

Do not we want men in life who will give the starting word, men who have propositions to make, and men who will take upon themselves the responsibility of working out these propositions?

"I go afishing," says Simon Peter. "I do not ask what *you* are going to do, but I distinctly tell you what *I* am going to do." And what is the effect of it? The effect of it is that other people at once go with him. Such is life. A man of invention, a man of conceptive energy of mind, a man who has notions, and ideas and propositions, and who boldly says "I am going to do this"—men of

that kind are wanted in the world. And so are the "We." You cannot always do with the "I" of the text; you must also have the "we." "I go." "We also go with thee." That is just the way in which the "I" and the "we" should stand, the "I" first, the individual man first, the personal consecration first, and then will follow support, and popularity, and crowd and patronage and association, and all the things that usually come after mightiness of will and distinctness of determination.

Have you ever tried that in your own way of life, ever distinctly turned round upon anybody, and said "I am going to serve the Lord?" You have no idea what a wonderful preacher you would be, if you would say that tenderly and humbly, and prayerfully, and with all tremblingness of self insufficiency and perfect dependence upon the great everlasting Power. Have you ever tried so in your family—said to your children, "Children, I am going to follow the Saviour?" Why, you do not know how all the little things would look up to you so brightly and trustingly, and you would be twice over a father to them. In general life get a notion, get a distinct idea, and boldly say, trusting to God, "I am going to do this," and no man ever speaks this kind of word in a right spirit and with a right intent, without influencing the circle of which he is the centre...

You observe in the first instance, Simon Peter says, "I go afishing;" in the next a higher incident, it was "the disciple whom Jesus loved" who gave the guiding word, "It is the Lord." So we have different methods of doing things, and each man is called to his own work. There must be a man getting up now and again who says "I go," and who causes other people to say, "We also go;" and there must be another type, a higher type of man still, who will say to us again and again in life "It is the Lord," "It is the Lord." It does not all come from one man. We are many members, but we are one body, and if any man here can speak a true word for Christ, and say something that will help in the great service, let him be recognized as God's servant, though he does not say what we say, and though he happens to make suggestions which we never thought of.

Now Simon Peter comes again. "Now when Simon Peter heard that it was the Lord, he cast himself into the sea." The same man you observe—"I go afishing"—a going man, a moving man, not a contemplatist, not a mystic, but an active man—"I go", I cast myself into the sea. Beautiful consistency in the character. But what

a very improper way of doing it! To think of any man casting himself into the sea—what a shockingly improper thing to do! No, there is nothing improper to the individual, distinctive enthusiasm of this man. If any other man of the number had cast himself into the sea, he would have made a fool of himself; he would have been out of place altogether; it would not have been like him; he must go round in the little boat and work his way somehow. But it was natural for this man to cast himself into the sea. My only wonder is that he got into his coat and did not instantly cast himself into the sea, but he only snatched it up, I know, and was in the sea before he could pull it properly on. But why this haste? Ah, this man's heart had been wrung for the last few days. He had denied his Master, and cursed and sworn, and said: "I know not the man," and the very moment he hears of his being yonder, he casts himself into the sea and goes to have an interview with his Lord. Who can tell what passed between them, when the one stood on the shore and the other fell down in the dust and cried, "God be merciful unto me!" Penitence will cause a man to do that kind of thing According to the depth, and intensity and reality of his penitence, will he resort to methods of getting near his Lord. Do not let us, therefore, condemn people who have other methods of going than our own.................................

And then we want the other class of men. "The other disciples came in a little ship dragging the net with fishes." We like to see a man who cares nothing about the fishes, who instantly rushes into the sea and passes over to his Lord, but it is an exceedingly convenient thing in life to have a number of other men quite of a different class, who will come in a little boat and bring the little fishes with them. Yes, we want you all. You slow-headed, slow footed, careful people, you judicious and discreet people, who count the fishes one by one, and set them down in your housekeeper's book, and ask at the end of the week where they are gone to, we want you. We want your prudent and careful people, Martha as well as Mary, all of you, and we want you young people full of fire and passion and enthusiasm, who cannot stay to count whether there are a hundred and fifty fishes, or a hundred and fifty-three, but who go at your work with a cordiality, and rapture and noble youthful eagerness. We want all of you. In the sanctuary there is room for everybody, for every faculty, for every emotion, for the most solid attainments in character, and for all that is youthful and hopeful, though oftentimes, perhaps, rash and indiscreet.........

CORRESPONDENTIE.

DE CURATOREN VAN HET PAARLSCHE GYMNASIUM.

Aan de Redaktie.

In het April-nommer van uw Tijdschrift heb ik eenige gedachten uitgesproken, naar aanleiding van eene Circulaire door de Curatoren van het Paarlsche Gymnasium uitgezonden, om ondersteuning vragende bij het Gereformeerd publiek. Dit schrijven werd door Heeren Curatoren op hunne maandelijksche vergadering ter sprake gebragt, en daaromtrent een besluit genomen, dat openbaar gemaakt is in de twee Nederduitsche dagbladen, verschijnende in de Kaapstad.

Dat Heeren Curatoren kennis nemen van hetgeen omtrent hun Gymnasium wordt gezegd in een Tijdschrift voor Kerk en Theologie, is natuurlijk; doch dat zij zichzelven zoo zeer hebben vergeten, eerst door zulk een besluit te nemen, dan door het in dien vorm onder het oog van het publiek te brengen, dat moge wel gemeend zijn, doch ik vraag om vergunning dat ik mij er ietwat over schaam om hunnentwil.

Het openbaar gemaakt besluit luidt als volgt:

Daar zij onlangs in de Elpis een stuk gezien hebben, onderteekend "R.," waarin de schrijver hen naar de gronden van hunne weigering om Gouvernements-toelaag te ontvangen vraagt, besluiten zij noch van het schrijven van "R.," noch van andere nieuwsgierigen kennis te kunnen nemen; terwijl zij ten allen tijde gereed en bereidwillig zijn, om aan een eerlijk en waarheidlievend man, die bezwaren mogt opperen tegen hun gewetens systeem, van hetzelve rekenschap te geven; maar dat zij geene notitie nemen zullen van een lagen vijandelijken aanvaller, die niet met zijnen naam durft voor den dag te komen.

Korter en duidelijker uitgedrukt, komt het hierop neder:

De Curatoren van het Paarlsche Gymnasium, eene vraag van R. gelezen hebbende, besluiten dientengevolge,

Van zijn schrijven geen notitie te nemen;
Ook niet van andere nieuwsgierigen;
Dat zij gereed zijn op zekere voorwaarden rekenschap te geven;
En dat zij van sommigen geene notitie zullen nemen.

Laat ons dit besluit wat van naderbij bezien.

Door wie eigenlijk dit besluit genomen wordt, zouden wij niet hebben geweten, indien de Secretaris ons dit niet

vooraf had gezegd, want het besluit zelf spreekt van "zij" —"Daar zij onlangs," enz.

Dat de grond van het geheele besluit is de vermeende vraag van R., wordt duidelijk genoeg gezegd in deze eerste woorden: "Daar zij onlangs in de *Elpis* een stuk gezien hebben, onderteekend "R.," waarin de schrijver hen naar de gronden van hun weigering om Gouvernements-toelaag te ontvangen vraagt, besluiten zij," enz.

Het doet ons waarlijk leed te moeten verklaren, dat het geheele besluit op eene *onwaarheid* en dus op een valschen grondslag rust. Nergens is door mij in mijn schrijven eene *vraag* en nog minder *zulk* eene vraag gedaan. Of zouden Heeren Curatoren zoo onkundig en eenvoudig kunnen zijn, om ergens in de volgende zinsneden zulk eene vraag te vinden?

"Omtrent hulp van staatswege zeggen de Curatoren het volgende in hunne Circulaire: 'Aangezien wij, uitgaande van het beginsel dat de godsdienst de grootste en edelste wetenschap is, geene hulp van staatswege, als bepaald in de Schedule van Schoolonderwijs, kunnen aannemen, enz.,' en wederom in de begeleidende missive: 'Wij mogen ons geene staatstoelaag ten nutte maken, en moeten dus op de inkomsten der inrigting en de milddadigheid van Christenvrienden voort blijven drijven. Op de vraag waarom niet? vinden wij hier geen antwoord. Geene gronden worden opgegeven, en geene toelichting aangeboden.'"

En later: "Wij weten waarlijk niet welke bezwaren op goede gronden hiertegen kunnen worden ingebragt."

En ten slotte: "Het wordt tijd dat aan alle misverstand of moedwil aangaande deze zaak een einde komt."

Of moeten wij aannemen dat Heeren Curatoren een schrijven omtrent hun Gymnasium ten halve lezen en ten halve verstaan, voordat zij daaromtrent een ernstig besluit nemen en het openbaar maken?

Doch het is nu eenmaal zoo opgevat. Zoo laat ons, voor een oogenblik, deze onwaarheid voor waarheid houden, en vernemen wat op grond van de vermeende vraag besloten wordt.

Vooreerst om van het schrijven van R. geene kennis te nemen. En waarom niet? Omdat hij vraagt; niet omdat hij op verkeerde of onbehoorlijke wijze vraagt; ook niet omdat de vraag onbetamelijk of onnoodig is. Neen, enkel omdat hij vraagt.

Daarop wordt nu besloten van zijn "schrijven" geene kennis te nemen. Is de *vraag* niet goed, waarom dan besloten van het geheele "schrijven" geene kennis te nemen?

Hierop vinden wij geen ander antwoord, dan dat het besluit zelf het bewijs is dat Heeren Curatoren van dat schrijven werkelijk kennis nemen. De invloed van het besluit zelf is alzoo een bewijs tegen zijn eigen bestaan.

Tweedens wordt besloten ook niet van andere nieuwsgierigen kennis te kunnen nemen.

"*Andere* nieuwsgierigen?" Is dan ergens uit zijn schrijven gebleken dat R. een nieuwsgierige is? Ik meen het tegendeel. En welke nieuwsgierigen worden hier bedoeld? Het wordt niet gezegd of zij reeds zijn of geweest zijn, of zij nog moeten geboren worden.

"Kennis te kunnen nemen." Indien Heeren Curatoren het niet *kunnen*, behoeven zij het niet te besluiten dat zij het niet kunnen. Men kan het wel verklaren maar niet besluiten.

Derdens wordt hier besloten dat Heeren Curatoren "ten allen tijde gereed en bereidwillig zijn, om aan een eerlijk en waarheidlievend man, die bezwaren mogt opperen tegen hun *gewetens systeem* (wonderlijk woord!), van hetzelve rekenschap te geven." Hoe kan men, vragen wij, besluiten, dat men gereed *is?* Indien hiermede eene verklaring wordt bedoeld, dan moet hier eene geheel nieuwe zinsnede staan.

Vierdens luidt het besluit aldus: "Dat zij geene notitie nemen zullen van een lagen vijandelijken aanvaller, die niet met zijnen naam durft voor den dag te komen." Het einde kroont het geheel. Iets dergelijks kan men wel besluiten, doch wat wordt hierdoor bepaald? Dit: "indien iemand met zijn naam durft voor den dag te komen, dan kan hij zeker zijn van met een antwoord door Heeren Curatoren te zullen worden vereerd, al is hij ook een lage vijandelijke aanvaller." Ja zoo staat het daar geschreven. Heeren Curatoren zullen "geene notitie nemen van een lagen vijandelijken aanvaller, die niet met zijnen naam voor den dag durft te komen," dus wel van zoodanig iemand die met zijn naam te voorschijn komt!

Ziedaar het geheel. Heb ik nu te veel gezegd, dat Heeren Curatoren zichzelven hebben vergeten door *zulk* een besluit te nemen, en dat dan in dien vorm onder het oog van het publiek te brengen? En mogt ik er niet bij voegen, dat ik mij er ietwat over schame om hunnentwil.

Ik vraag ten slotte, of het niet te betreuren is dat zulk eene kostbare en nuttige inrigting als het Paarlsche Gymnasium niet onder een beter bestuur is geplaatst?

Ik blijf, enz.,

R.

Herinnering aan het leven en de werkzaamheden van den WelEerw. ZGel. Heer G. W. A. van der Lingen, V.D.M., aan de Paarl, door eene Lidmate dier gemeente. Kaapstad, 1874.

Onder de leeraars die gedurende twee eeuwen in de Nederd. Geref. kerk van Zuid Afrika gediend hebben, is er, voor zoo verre ons bekend is, geen een van wien er eene opzettelijke en uitvoerige levensbeschrijving in het licht is verschenen. Eene autobiographie bezitten wij van den godzaligen M. C. Vos, predikant te Tulbagh. Een verhaal van zijne eigene bekeerings-geschiedenis heeft geleverd de vrome en bekwame H. R van Lier, predikant in de Kaapstad. De eerste leeraar onzer kerk die de eer heeft gehad van eene levensbeschrijving is G W. A. van der Lingen. Wat is er buitengewoons geweest in den man om deze onderscheiding te regtvaardigen ?

Daar het uiterlijke leven en de werkzaamheden van een dorpspredikant niet gewoonlijk vele merkwaardigheden opleveren, eener afzonderlijke levensbeschrijving waardig, moet het karakter zelf belangrijk wezen en de behandeling dat karakter eenigermate waardig,—anders zal de biografie teleurstellen. Eene oppervlakkige kennismaking met den ontslapene kon ligt tot de gedachte brengen dat men met een eccentriek karakter te doen had gekregen en niets meer. Men moest van der Lingen verder kennen om hem te apprecieren als een waarlijk buitengewoon mensch. Iemand nu die hem niet verder had leeren kennen en toch zoo veel van hem gehoord had, dat zijne belangstelling gaande was gemaakt, zou ligt de verschijning van eene biografie met blijdschap te gemoet zien. Wij meenen dat er niet weinigen zijn op wie dit van toepassing is, en dat velen buiten de Paarlsche gemeente het aangekondigde boek welkom zullen heeten.

Het boek ter hand nemende, treft ons al aanstonds de omstandigheid dat het leven van den Paarlschen predikant geschreven is door eene vrouw. In ons land toch is het getal vrouwen, bekwaam om in het Hollandsch een boek voor de drukpers gereed te maken, zoo klein dat zulk een verschijnsel al aanstonds belangstelling inboezemt. Onder het lezen wordt men niet slechts spoedig gewaar dat schrijfster in hooge mate haren held bewondert, maar men gevoelt, de persoonlijkheid van van der Lingen heeft geïmponeerd, bezield; de schrijfster staat onder den invloed van een leermeester; zijne denkbeelden, stijl, zijn geheel overgenomen door de discipelin. Zij is een bewijs van het buitengewone karakter van haren predikant. Waren er meer van der Lingens in

ons land, dan zouden er meer vrouwen wezen in staat om een werk als dit te ondernemen.

Moesten wij den indruk teruggeven welken wij ontvangen van het karakter dat ons hier afgebeeld is, dan zouden wij zeggen, in het beeld van van der Lingen vindt men verscheidene elementen van ware grootheid ; terwijl er toch gemist wordt die harmonie, die zamenstemming der onderscheidene bestanddeelen, welke noodig is om een waarlijk schoon karakter van de eerste grootte te vormen. Een van de merkwaardigste bladzijden uit de biografie willen wij hier overschrijven, opdat van der Lingen zichzelven voor ons afteekene.

Gij wilt, waarde vriend, dat ik u "uit mijne omgevingen" zal mededeelen. Ik ben bereid. Zoo het u maar niet vervelen of walgen zal. Nu, wat de eerste omgeving mijner ikheid betreft; dat is mij dikwijls eene pijnlijke, altijd eene ontevredenheid barende gevangenis. Wat mijne ziel in een volkomener ligchaam zijn zou, weet ik niet. Maar dit weet ik, dat ik in mijnen diepsten grond ontware, of meen te ontwaren de trekken van grootheid—bedwongene, gekluisterde, verongelijkte grootheid ; dat in het ligchamelijke werktuig, dat toch —wat men er ook van zegge—de zetel is van geheugen, vlugheid, moed, volharding, enz. :—iets evenredigs is aan de adelaars inborst der ziel ; maar tegelijk veel onevenredigs. Ach ! van hoe weinig hangt veel af ! Zoo het voorhoofd mij wat meer uitgewassen ware, zoo de protuberantien in de oogholten een weinigje grooter waren, zoo ik een breeder en langer neusbeen hadde—dan—dan ware ik een Parmenides of Brainard. Nu, daar het anders is, ben ik een..... die mij, bij zon- en kaarslicht, over mij zelven schaam. Doch het is niet anders ! Voortreffelijke troost !—Gij ziet, gelijk ik het ook zie, den hoogmoed door de gaten van Diogenes pij. Maar maakt dit de zaak niet erger ? Ellendig te zijn, en dan nog hoovaardig daarbij ! Die grootheid, ach ! is in den grond niet voortreffelijker—onberekenbaar veel nietiger dan die van Lucifer,—waarom is zijne, waarom mijne dwergachtige grootheid, bedwongen ? Hij heeft gezondigd, en ik bragt de zonde, als een erfgoed van voormalig bestaan in mijnen eersten vader, met mij in de wereld. Het komt op hetzelfde neer, God is vrijmagtig. Vervloekt zij, die niet zijn regt erkent. Wat murmureer ik dan ? Ware ik tevreden, ik ware dan gelijk de begaafdste of meer ; ik ware dan gelukkiger dan mijne beteren die niet tevreden zijn. Meerdere of mindere voortreffelijkheid, begaafdheid, enz., is toch in den grond niets wezenlijks, zoo min als het onderscheid tusschen mij en "het haft van eenen zonneschijn." Wij zijn allen getallen tegenover het oneindige—nullen tegenover het getal. Wat kan het schelen of de nul grooter of kleiner is ? Maar die tevredenheid is mij ontzegd. Ware het alleen trots en menschen ontzien, ik kon er mij van ontslaan. Ik kon mij uit iederen stand, die pligten heeft, terugtrekken, en dan uitdagende zeggen ; "wie verwijt mij onbekwaamheid of pligtverzuim ? Ben ik niet bekwaam en gewillig genoeg om te doen wat ik niet laten kan—te eten, drinken, enz. ?" Maar ik ben Evangeliedienaar, ik ben het onder zigtbaar bestel van omhoog—Dat is mijn talent. Daarvoor zal ik moeten veran woorden. En hierin ben ik onbekwaam—voorbeeldeloos onbekwaam—onbegrijpelijk onbekwaam. Lusteloos en afkeerig omdat ik onbekwaam ben. Ik mag intusschen niet uit eene bediening gaan, waarin God mij geplaatst heeft. Dikwijls heb ik mij getroost met de gedachte :

"eenmaal zal de Heer uwe banden slaken; het wonderlijke bedwang doen ophouden. Dan zult gij de kracht vernieuwen; dan zult gij opvaren met vleugelen, gelijk de arenden." Maar nu verwacht ik het niet—naauwelijks ooit—meer. Ik zie dat mijn gebrek organisch is: God zal geen wonder aan mij verkwisten. Bovendien ik word oud. Het loopt blijkbaar naar het einde, mijn vader is slechts drie maanden ouder geworden dan ik nu ben.. .. .. Door zulke mijmeringen word ik onophoudelijk verontrust.—Neen, niet onophoudelijk er zijn heldere vlagen. Die volgen op de krisis. Te weten, wanneer mijne mismoedigheid het toppunt bereikt, dan werp ik mij wel eens ter neder om te murmureren, te klagen, te dwingen in het aangezigt van den troon. ... ... O God! ik ben toch uw schepsel ... ... herschep mij ... .. doe mij zijn, wat gij wilt, dat ik wezen zal. Of anders, laat mij ophouden te bestaan in eigen persoonlijk bewustzijn ... ... laat met eigen zelfbewustzijn, het oordeel van menschen en het oordeel der wet uit mijn gezigt verdwijnen. Ach! doe mij niet meer mijzelven, maar Christus alleen gevoelen, het levensbewustzijn hebben in zijn leven. Dat alles verdwijne, opdat Christus het al vervange, ik niet leve dan in Hem en Hij geheel in mij! Ik vraag dan niet eens om gelijkvormigheid, om navolging, om ijver en bekwaamheid ten dienste en ter verheerlijking van mijnen Heer. Ik gevoel, in die oogenblikken dat ook die vraag door het vleesch besmet is, te weten, in mijn geval. —Ik ontwaar dan iets—Ach! hoe kort van duur;—iets van den vrede Gods!"

Men heeft het weleens als een gebrek bij hem opgemerkt dat hij geene menschenkennis had, ten gevolge waarvan hij meermalen een slagoffer is geworden van fortuinzoekers en vleijers. Het bovenstaande verraadt geen gebrek aan zelfkennis. Bij de bewustheid van zekere trekken van grootheid, bedwongene, gekluisterde, verongelijkte grootheid, weet hij toch van zijne voorbeeldelooze onbekwaamheid voor zijn werk. Menigmaal heeft hij van den een of ander middelmatigen predikant betuigd dat hij dien veel hooger achtte dan zichzelven. Tegenover een Lucifer gevoelt hij de dwergachtige grootheid van den mensch. Maar vooral tegenover den Oneindige is het dat hij zich gering gevoelt. Gelijk de schrijfster ons verhaalt (bladz. 41) heeft hij in zijne prediking steeds het doel gehad om de volmaaktheden van den Schepper hoogst te roemen en te prijzen, tegenover de nietigheid en verdoemelijkheid van het schepsel. Een element van ware grootheid is dit voorzeker.

Maar hoe vele anderen zijn er niet in onzen van der Lingen!

Hoe diep was niet zijn inzigt in het wezen der godsdienst als gemeenschap tusschen het schepsel en den oneindigen Schepper! Ten bewijze slechts de bovenstaande ontboezening over de *unio mystica*, het verlies van eigen leven in het leven van Christus. Dat zijne geestvermogens in eene andere omgeving (gelijk hij zelf meende, in een anderen aardschen tabernakel) hem in staat zouden gesteld hebben om te schitteren als een geleerde van den

eersten rang, is eene meening welke niet rust op vooringenomenheid van de schrijfster. Men behoefde slechts een van zijne belangrijke monologen (hiervan scheen hij meer te houden dan van de dialoog) aan te hooren, om verrast te worden door zijne belezenheid, de kracht van zijn geheugen, de scherpzinnigheid zijner combinaties, de diepzinnigheid zijner intuities. Welke edele trekken vertoont zijn karakter als mensch! Mislukt zijne kopermijnspeculatie, dan biedt hij aan om voor eigene rekening over te nemen de aandeelen van armen die hunne spaarpenningen er in gestoken hadden.

En toch, zeiden wij, mist men in hem het beeld van een schoon ontwikkeld karakter van de eerste grootte. Op het gevaar af van aanstoot te geven aan 's mans onbepaalde bewonderaars, wijzen wij op het eene en andere dat men in hem mist. Zoo diep, zoo opregt als zijne godzaligheid geweest is, hoe opvallend is het dat hij eerst tegen het einde van zijn loopbaan als Christen en prediker tot het inzigt gekomen is hoe men God niet als knecht maar als kind dienen kan. Dit verneemt men uit de mededeelingen omtrent de opwekking van 1861, waaraan van der Lingen zoo veel te danken heeft gehad. De man die de bidstonden bijwoont als heilzoekende,—die verontwaardigd uitroept als men daar aan hem gedenkt als een voornaam Godsman, "—Wat? Man Gods!.........Ik ben niet dan een groot beest bij God,"—schijnt toen eerst tot de vrijheid van een kind Gods te zijn gekomen. Maar raadplegen wij de mededeelingen van de levensbeschrijving, dan wil het ons niet duidelijk worden, dat deze belangrijke vooruitgang in zijn geestelijk leven eene geëvenredigde uitwerking heeft gehad op zijne prediking. Het schijnt ons dat hij hoofdzakelijk als prediker is gebleven wat hij vroeger in zoo hooge mate geweest is, een Elias, verkondiger van Gods volkomenheden en van 's menschen verdoemelijkheid. Op bladz. 218 leest men: "De denkbeelden zijner moeder, niet het minst hare godsdienst-begrippen, bleven hem geheel zijn leven bij." De moeder nu leeren wij kennen als eene belangrijke vrouw, doch hare godsdienstbegrippen durven wij niet voorstellen als rigtsnoer voor den prediker die tot de vrijheid van de kinderen Gods is gekomen. Men oordeele uit het berigt door haren zoon na haar afsterven openbaar gemaakt. Na de betuiging dat zij eene vreemdeling, was op aarde, dat zij der wereld gekruisigd was, lezen: "Ofschoon levendig en opgeruimd van gemoedsgesteldheid, *wandelde zij meesten tijds in de duisternis en had geen licht* [van der Lingen onderschrapt]; maar zij betrouwde op den naam des Heeren en steunde op haren God," enz. Wij vragen, indien diepe, opregte vroomheid

menigmaal in staat is geweest om een Christen die van eene sombere gemoedsgesteldheid geweest is, tot een leven van stille Godverheerlijkende blijdschap te stemmen (denk aan 's Apostels voorschriften)—moet er niet iets zeer gebrekkigs wezen in godsdienstbegrippen welke een mensch, die van natuur levendig en opgeruimd is van gemoedsgesteldheid, veroordeelen om doorgaans in de duisternis te wandelen en geen licht te zien? Van der Lingen is geweest een profeet, een getuige Gods; de biografie doet dit bijzonder uitkomen en vindt het zeer begrijpelijk dat de wereld den getuige haat, maar ziet te zeer voorbij dat de eigene gebreken van den getuige ook oorzaak kunnen wezen van den afkeer der wereld.

Bij uitstekende gaven van verstand, missen wij toch meermalen een gezond oordeel. Bijvoorbeeld: een lid der Kaapstadsche gemeente neemt de pen op tegen het plan om een Theologisch Seminarie op te rigten, de Kerkeraad verheft den schrijver tot ouderling der gemeente. Deze daad wordt door van der Lingen als eene oorlogsverklaring aangemerkt; in zijne brieven (bladz. 127 verv.) dringt hij er op aan dat de Synodale Commissie den Kerkeraad gelaste om de benoeming te herroepen, enz., enz. Te vergeefs de bezadigde objecties van zijn correspondent, Dr. A. Faure. Waarschijnlijk "verwittigden hem zijne voelhorens" dat er meer gevaar, diabolisme enz. in het bedrijf van den Kerkeraad was, dan anderen wel beseffen konden. Ondertusschen moet zelfs de schrijfster bekennen dat zulk eene gesteldheid niet zeer bevorderlijk is ter bereiking van het doel. "Die aanstelling is eene declaratie van apostasie! De kerk is apostaat zoo zij er in berust" enz. Later heeft schrijver dezer expectoraties in de Synode mede gediend in dezelfde commissies als de bedoelde ouderling.

En wat zullen wij zeggen omtrent zijne houding tegenover de Gouvernements Scholen? Wij kunnen eerbiedigen de schroom, de voorzigtigheid, welligt den veruitzienden blik, van een man die het gewone schoolonderwijs veilig acht enkel in handen van de kerk. Wij houden hem ten goede de zonderlinge meening, dat, wanneer het Gouvernement zich inlaat met de overwinning van de onwetendheid, met de verlichting zijner burgers, door het oprigten van scholen, dit een van de verwerpelijke vruchten der Revolutie is. Maar wat anders is het als wij zijne heftigheid tegen gemeenteleden, die zijne inzigten niet deelen, gade slaan. Aan het einde van 1868 (zoo lezen wij bladz. 287) gevoelt zich van der Lingen zeer bezwaard over de toelating van onwaardige ledematen tot het Heilig Avondmaal. Het zijn niet losbandigen, vrijgeesten enz. met wie hij te doen heeft, neen, het zijn gemeenteleden,

die mede doen om een Gouvernements School in het dorp, de Paarl, op te rigten. Dezen zijn "willens blind" enz. Het volgende staat er te lezen t.a.p "onder den last die hem aldus klagen deed, nam hij zich (gelijk ons later verhaald werd) voor, aan den bondsdisch geene toespraken te houden, en zich alleen bij de formulieren te bepalen. Ook wilde hij geene uitnoodiging doen, opdat degenen die onwaardiglijk toenaderden, dat niet op *zijne* rekening mogten doen. Doch het behaagde den Heer, hem zoozeer toe te rusten en op te wekken, dat hij zich niet bedwingen kon. En toen de zaak die hem zoo groote bekommering had gegeven, voor een oogenblik weer als in herinnering trad, sprak hij: "Mijne vrienden! de Zaligmaker had regt, ook eenen Judas het bondzegel toe te reiken, maar had *hij* wel regt het uit zijne hand te nemen? Ach, beproeft uzelven!'" enz., enz. Het is ons niet mogelijk uit het geheele verband, waarin de woorden voorkomen, iets anders uit deze toespraak af te leiden dan dit: Ds. van der Lingen was van oordeel, en schroomde niet dat oordeel aan de Avondmaalstafel uit te spreken, dat de voorstanders van de Gouvernements Scholen in gevaar waren om als Judassen ten Avondmaal te naderen! Wij zeggen liever niets van het gezonde oordeel van den man. Evenmin hebben wij lust om te karakterizeren de denkwijze van de schrijfster der biografie, die zoo geheel beheerscht is door den geest van haren leermeester, dat zij in alle bedaardheid schrijven kan,—door den Heer is hij zoo zeer toegerust en opgewekt geworden, dat hij de leden zijner gemeente, die anders dan hij dachten omtrent de Gouvernements Scholen, met Judas kon vergelijken! Een treffend bewijs zien wij er in van het gevaar dat men loopt als men een zonderling, maar magtig karakter, gelijk een van der Lingen, ten voorbeeld stelt, om na te volgen het eccentrieke, het zonderlinge, zelfs het afkeurenswaardige, in stede van dat wat waarlijk goed en groot is. Gemakkelijker is het om zijne bijzondere gevoelens omtrent de Vrijmetselarij, omtrent de Revolutie, omtrent geestverschijningen te koesteren, dan om zijne geleerdheid, regtschapenheid, en diepzinnige godsvrucht over te nemen.

Wat ons bekend is van den roem des ontslapenen als prediker en wat ons in het boek dat voor ons ligt is medegedeeld uit zijne preeken, maakt bij ons het verlangen gaande naar de uitgave van zijne leerredenen. Welk eene kracht is er niet gelegen in een uittreksel als het volgende:

"Ontwaak, ongelukkig mede-mensch! slaper aan den rand des afgronds, de stem wordt reeds vernomen, 'De Heer komt!' De sterke Held, de Leeuw uit Juda's stam, is in aantogt; te vreeselijker zal Hij (zoo gij niet in tijds gered wordt) zijne magt tegen u betoonen, naar-

mate uwe weigering om Hem als het Lam Gods te ontmoeten, honender geweest is." Op eenen anderen tijd was het, "Ontwaak, gelukkige, die nog op vasten bodem ontwaken kunt. Nog is er uitkomst. Doch gij zijt reeds gekomen tot aan den oever der eeuwige vuurzee, die hare gloeijende golven bul lerend naar u toe en om u heen wentelt. Bij iedere kwade gedachte of booze daad die uw hart doet koken, hoort gij het woedende getier harer baren! Gods langmoedigheid alleen bedwingt haar dat zij u niet overbruise! Nog eene schrede .. .. en ... ... het is geschied ... ... en gij dwarlt brullende naar de bulderende diepte.

"Maar nog is er uitkomst.—Daar verheft zich eene rots, van welke de branding verschrikt terug tuimelt! De rots is Golgotha, is het kruis der verzoening, is ... ... Jezus! Haast u, spoed u, vlieg naar het kruis .. ... naar Jezus, om uws levens wil! Ziet, Hij wenkt! .. ... Ziet, Hij strekt Zijne doorboorde handen naar u uit... ... Hoort, Hij bidt; "Vader, vergeef hun alles!" Hoort, Hij roept u, Wendt u naar mij en wordt behouden."

In hooge mate treffend is eene aanspraak bij gelegenheid van zijne herstelling uit eene zware ziekte. De prediker spreekt als een die uit de wereld der eeuwigheid is teruggekeerd tot deze aarde. Slechts plaatsgebrek verbiedt het ons om het stuk over te nemen (bladz. 63 verv.) Het is te hopen dat er geschrevene stukken van den ontslapene nagelaten zijn in zulk een staat, dat zij niet ongeschikt zijn voor de drukpers.

Ten aanzien van de wijze waarop schrijfster haar taak heeft ten uitvoer gebragt, veroorloven wij ons het eene en andere aan te merken. Zij heeft zich veelal beroepen op persoonlijke herinnering. Meesterlijk is meer dan een gezegde dat zij ons bewaard heeft. Bijvoorbeeld, als hij losbrandt in verontwaardiging over dezulken, die in den tijd der kopermijnspeculaties hem van eigenbaat, enz., beschuldigen: "Wat gaat het mij aan hoe zulke lieden over mij denken? Hunne geheele personaliteit kan zoo hoog uit het slijk niet oprijzen, dat ik die met den diepsten val mijner verachting bereiken kan. Of wat kwelt men zich over het denkbeeld omtrent de zonnestelsels, zooals dat opkomt in de hersenen van een slak?" Het is jammer dat deze Johnson niet een Boswell heeft gehad om getrouw aanteekening te houden van merkwaardige gezegden. Is er niet misschien onder de docenten aan zijn Gymnasium een geweest, die zijn vriendschappelijken omgang genoten en die het der moeite waardig geacht heeft om zijne gezegden in schrift te bewaren? Voorts zouden wij vragen, zijn er niet te vinden meer brieven aan vrienden, waaruit wij den genialen man kunnen hooren? De zelfbeschouwing welke wij volledig medegedeeld hebben uit een brief, doet ons waarlijk verlangen naar meer. Ter anderer zijde zouden wij wel gewenscht hebben dat het eene en andere in de levensbeschrijving liever achterwege ware gelaten.

Verkondigt het niet in Gath,—dit is ons soms onder het lezen te binnen gekomen.

Wij hebben vrijmoedig gesproken, welmeenend en toch niet bits (Van der Lingen onderteekent zich, "bits maar welmeenend"). Onder de gemeenteleden des ontslapenen zijn er waarschijnlijk degenen, die hem zoo hoog vereeren, dat zij ongaarne gewezen worden op het kleinste gebrek in 's mans karakter. Zijne persoonlijkheid, zijne prediking, zijn omgang kunnen niet anders dan diepe sporen nalaten in degenen die hem hun vol vertrouwen hebben geschonken. Des te meer noodig is, dat zij die zich in de hoofdzaak met hem eens weten, rondborstig getuigen van dat waarin zij verschillen. Met al dat verschil is het wel onnoodig, dat wij nu nog betuigen hoe hoog wij hem schatten,—zoo hoog dat wij zijns gelijke (met al zijne gebreken) in geene eeuwen weer verwachten in Zuid Afrika te zien, al zoude ons leven ook zoo lang gerekt worden.

Opregt danken wij de schrijfster voor wat zij ons geleverd heeft, ten spijte van huiselijke en andere bezwaren, blijkens hare inleiding. Het ware gemakkelijk geweest aanmerkingen op haren arbeid te maken, daartoe hebben wij weinig lust. Niet slechts de Paarlsche gemeente voor welke zij in de eerste plaats geschreven heeft, de Christenen in dit land zijn haar verpligt, dat zij het beeld geschetst heeft van een der weinige merkwaardige mannen, welke Zuid Afrika's kerk geleverd heeft.

The Liturgy of the Reformed Church in America (de Liturgie van de Gereformeerde Kerk in Amerika).

Het bovenstaande boekwerk, te New York uitgegeven, werd ons eenige dagen geleden ter hand gesteld. Het behelst de liturgie (kerkedienst) van de Gereformeerde kerk in Amerika, vroeger onder den naam van de Nederduitsche Gereformeerde kerk bekend, maar sedert eenige jaren veranderd, met weglating van het woord *Dutch.* Deze voorgeschrevene inrigting van de eeredienst werd het vorige jaar der Synode voorgedragen, en door haar aangenomen, zonder juist verbindend te zijn, maar slechts aanbevolen 'als bevattende geschikte diensten voor de openbare godsdienstoefening."

Na eene korte opgave van Schriftuurplaatsen voor bijzondere feestdagen, zooals van het Kersfeest, Paschen, en Pinksteren, wordt een "voorschrift voor de openbare eeredienst" gegeven (order of Public Worship). Het bepaalt zich tot de morgen- en avonddienst. 't Is onder de volgende hoofden afgedeeld:

I. Aanroeping van den naam des Heeren (Invocation),

met een kort en toepasselijk gebed, en daarna het "Onze Vader" uitgeschreven

II. De zegenwensch (Salutation), waarvoor eenige formulen worden opgegeven.

III. Het lezen der Schrift, voorafgegaan door de Tien Geboden, die mede uitgeschreven zijn, waarna *eene les* uit het Oude Testament en vervolgens eene uit het Nieuwe Testament wordt aan de hand gegeven, benevens de orde van gezang en gebed, met eene litanie (smeekgezang), waaraan de gemeente deelneemt. Dan weder volgt VI, het gezang; VII, de preek; VIII, collecte; IX, gezang; en X, slotgebed. De avonddienst is naar dezelfde volgorde, met weglating van litanie en Tien Geboden, terwijl de 12 Artikelen de plaats der laatste innemen.

Vervolgens hebben we, onder hoofd III van den algemeenen inhoud, het Formulier voor Kinderdoop en voor dien van bejaarden. Wij vinden alhier het onze, met noodige verkortingen aangegeven, terug. Tevens volgt onder IV een Formulier van voorstelling van ledematen, dat kort en toepasselijk is, waarna onder V ons Avondmaalsformulier, met indeelingen *voor*, *bij* en *na* de viering van 's Heeren H. Avondmaal. Alsmede volgen onder VI en VII de formulieren van kerketucht, en ordening van predikanten, met het formulier voor onderlingen en diakenen. VIII behelst de Inzegening (installatie) van predikanten; IX, het leggen van een hoeksteen van eene kerk; X, dienst voor de Inwijding van een Huis des Gebeds; XI, Het huwelijksformulier verkort, en met wijzigingen, voor hen, die bij het trouwen den Ring gebruiken; terwijl het vroegere gebruik ook gevolgd wordt. XII. Een begrafenisformulier, dat nog al voor zoodanige gelegenheid geschikt is en aanbevolen kan worden; XIII, gebeden voor bijzondere gelegenheden, en XIV, geloofsformulieren (creeds). Hieruit zien wij, dat de Gereformeerde kerk van Amerika, zonder opoffering harer beginselen, zich naar omstandigheden heeft willen schikken, die in het belang harer leeraren zoowel als in dat van hare leden wenschelijk of noodzakelijk voorkwamen. Het was te wenschen dat haar bloei en inwendige levenskracht voortdurend mogen toenemen. Mogelijk komt de tijd spoedig, dat ook wij van hare Formulieren in dezelfde taal gebruik zullen hebben te maken. Onze kerk, haar naamgenoot in Zuid Afrika, drukke hare voetstappen na!

Clericus.

18 Febr., 1874.

INHOUD.

JULIJ, 1874.

Smuts & Hofmeijr, Drukkers, 11, *Kasteelstraat, Kaapstad.*

ELPIS.

OCTOBER, 1874.

HET APOSTELSCHAP VAN PETRUS.

(*Eene Voorlezing*).

Wij kunnen Petrus niet noemen, zonder aan

DE TWAALVEN

te denken. Hij behoorde tot hun getal. Zij waren bestemd de twaalf stamvaders van het door den Geest Gods vernieuwde Israël te zijn. Het getal twaalf was hun eene aanduiding dezer roeping, die Jezus zelf allerduidelijkst uitsprak, toen hij hen eens als Evangeliepredikers tot de Palestijnsche Israëlieten zond, met het strenge verbod om noch tot de Samaritanen, noch tot de heidenen te gaan.

God heeft in al Zijne werken een geregelden gang, eene heilige orde. Eerst moest Israël, als het uitverkorene priestervolk onder de volkeren, ingaan in 't koningrijk der hemelen, dat Jezus Christus op aarde kwam vestigen; daarna, door Israël, de Samaritanen en de Heidenen.

En eer Israël Jezus Christus als zijnen Heer kon omhelzen, moesten de twaalven door persoonlijken omgang met Hem, en door den doop des Heiligen Geestes, het nieuwe leven deelachtig worden, dat Hij aan de menschheid is komen mededeelen.

De keuze der twaalven was eene der gewigtigste daden des Heeren. Zij getuigt van de goddelijke wijsheid, die op al wat Hij in de dagen zijns vleesches heeft verrigt, is afgedrukt.

Niet uit de priesters of uit de geleerden, maar uit de eenvoudige vromen onder het volk verkoos Jezus ze. Zij waren niet door de vaste vormen eener bekrompene opvoeding ongeschikt geworden om het nieuwe leven in de nieuwe vormen van het koningrijk der hemelen te ontvangen en te vertoonen. Zij namen gereedelijk in hun kinderlijk gemoed de indrukken op die Jezus persoonlijkheid allengs in hen moest verwekken. Zij waren in Jezus hand als het lenige leem in de hand des pottebakkers.

Intusschen bleef een ieder van hen, bij al zijne kinderlijke ontvankelijkheid, tegenover de anderen, een oorspronkelijk en zelfstandig karakter. Hoewel zij tot de onaanzienlijken en ongeletterden behoorden, waren zij mannen van gehalte. Zij maakten in Gods oog de edelste kern uit van het volk. Zij behoorden tot den edelen kring in Galilea, waarin wij ook Jozef en Zebedeus, Maria en Salome aantreffen. Jezus erkende in hen de vrucht der eeuwenlange opvoeding, die Israël aan Gods hand had genoten. Zij waren de stillen in het land, aan wie Gods Geest de verdere geschiedenis van Gods Koningrijk vastknoopte, en aan wie alzoo de toekomst van Israël, ja der wereld gebonden was.

Wij voelen ons weldadig aangedaan, als wij in den geest den kring der twaalven binnentreden. Zij allen vormen zich, ieder op zijne wijze, naar den eenen Meester. De een volgt niet den ander, maar allen volgen den Heer. Zoo behoudt ieder zijnen aanleg, en wordt hij in staat gesteld het godmenschelijke leven van Jezus meer bijzonder naar die zijde over te nemen, die het meest met zijn eigenaardig karakter overeenkwam. Door allen te zamen tot één ligchaam te zijn verbonden, in liefde elkander hoog te achten, en, ieder naar zijne gave, elkander te dienen, worden zij voor bekrompenheid en eenzijdigheid bewaard. Zij stooten elkander niet af, maar vullen elkander aan. Zij bewegen zich zonder botsing als de raderen van hetzelfde werktuig, terwijl zij allen door den Geest van Christus in beweging zijn gezet, en naar een gemeenschappelijk doel worden voortgedreven—Gods eer en 's naasten heil!

PETRUS WAS, NAAR ZIJNEN AANLEG, DE VOORMAN ONDER DE TWAALVEN.

In iedere vereeniging, die tot gemeenschappelijk handelen is geroepen, zal er altijd één zijn, die door zijn eigenaardig karakter en gaven de voorganger onder de broeders wordt. Zulk een voorganger was Petrus. Hij was vurig van geest, en kon niet wachten naar anderen, waar in aller naam een woord te spreken, eene daad te verrigten was. Hij had hierbij een open gemoed en helderen blik, en wist—vooral na den doop des Geestes—onder den indruk van 't oogenblik, het regte woord te spreken, en de regte daad te verrigten. Hij was het die het eerst in aller naam beleed dat Jezus is de Christus, de Zoon des levenden Gods; die terstond op den Pinksterdag aan 't volk Jezus Christus verkondigde; en die tegenover den Joodschen Raad het regt des gewetens handhaafde.

Er moet iets in zijn toon en houding zijn geweest, dat den tegenstanders eerbied, en den broeders vertrouwen jegens hem inboezemde. Hij was juist zulk een man als de kring der Apostelen, als de gemeente in de eerste dagen na Pinksteren noodig had—vaardig en vastberaden, moedig en volhardend.

En toen hij eenmaal onder den drang der omstandigheden en, naar den aard van zijn karakter, aan 't hoofd der Apostelen was opgetreden, bleef hij hun leidsman, omdat hij bij uitnemendheid de gave had de gemeente te bestieren, gelijk een herder de lammeren weidt en de schapen hoedt.

Petrus had echter, juist door zijn vaardig en vurig karakter, zoo vele misslagen begaan, dat zijne mede-apostelen en mede-geloovigen zich aan zijne leiding niet zouden hebben kunnen toevertrouwen, zoo zij niet de verandering hadden opgemerkt, die in hem, sedert zijnen diepen val, was ontstaan. Door den H. Geest dieper dan te voren ingeleid in de gemeenschap met Jezus Christus—de Rots, de Petra der gemeente—werd hij de Rotsman, de Petrus, op wien anderen in die stormachtige dagen zich verlaten durfden.

Men eerde hem niet als den voorganger der gemeente, uit gehoorzaamheid aan een nagelaten bevel des Heeren. Dit ware in strijd met de nieuwe be-

deeling des Geestes. Men volgde hem uit vrije erkenning van de gave die hem, boven de overigen, geschikt maakte de leidsman der jeugdige gemeente te zijn.

En Petrus dacht er niet aan zich boven de broeders te doen gelden. Hij diende hen in liefde. Hij haatte de begeerte om over anderen den meester te willen spelen (1 Petr. v: 2, 3).

De twaalven stonden, als andere menschen, bloot aan 't gevaar om zelfzuchtig naar de hoogste eer te streven; maar zoo grondig was hunne wedergeboorte door den Geest van Christus, die de Geest der dienende liefde is, dat zij in hunne onderlinge vereeniging het navolgenswaardige voorbeeld voor alle geloovigen zijn geworden. Herinner u, onder anderen, hoe Petrus op de Jeruzalemsche vergadering voor Jakobus, die toen de leidsman der Jeruzalemsche gemeente was, op den achtergrond terug trad; en hoe hij later, te Antiochië, ootmoedig, aan de openbare bestraffing van Paulus zich onderwierp.

Met een enkel woord spraken wij reeds van de roeping der Twaalven. Zij was, bij uitnemendheid, de roeping van Petrus. Daarom noemt hem de Schrift

DE APOSTEL DER BESNIJDENIS.

Naar het getuigenis der Schrift was Israël het arbeidsveld van Petrus. Zijn Apostolische loopbaan begint te Jeruzalem en eindigt te Babylon, eene stad waar het buitenlandsche Jodendom zeer bloeide (1 Petr. v: 13).

Gelijk Paulus, de Apostel der heidenen, al meer naar het Westen drong, totdat hij eindelijk Rome bereikt, waar hij twee jaren ongehinderd arbeidt; zoo gevoelt Petrus, de Apostel der Joden, den drang om naar het Oosten te gaan, totdat hij zich in Babylon heeft gevestigd (Hand. xxviii: 30, 31).

Het Evangelie dat Petrus aan Israël predikte was zeer eenvoudig. 't Was uit zijne eigene ervaring geboren. 't Was geene nieuwe leer. 't Was het getuigenis dat de Gekruiste uit de dooden is opgestaan, als Israëls Heer aan Gods regterhand is gezeten; en dat die in Hem gelooft vergiffenis van zonden en de gave des H. Geestes ontvangt (Hand. ii: 22—39).

Omhelst het volk Jezus Christus als zijnen Heer,

dan zouden de blijde dagen aanbreken, die de profeten hebben voorspeld: Jezus Christus zou in heerlijkheid verschijnen en aan Israël het beloofde Koningrijk oprigten (Hand. iii: 12—26. Men leze vs. 19 en 20 in 't oorspronkelijke).

Al wat de geloovige Israëlieten van hunne landgenooten onderscheidde, was de doop en het avondmaal. Als echte Israëlieten waren zij voorbeeldig in de waarneming der Israëlitische godsdienst (Hand. ii: 46; iii: 1).

De vraag hoe de geloovige Israëliet aan het oude priesterschap kon blijven vasthouden, terwijl Jezus Christus zijn Hoogepriester in den hemel is, scheen vooreerst bij niemand, ook niet bij de Apostelen te zijn opgekomen. Geen wonder. Zij waren geene kamergeleerden. Zij wijdden zich geheel en al aan de poging om Israël te bewegen tot de geloovige omhelzing van Jezus Christus als zijnen Koning. Zij dachten in hunne prediking meer aan 't aardsche dan het hemelsche leven, niet aan 't priesterlijke maar het koninklijke ambt van Jezus Christus.

Toen nu de voorgangers van Israël weigerden in Jezus Christus te gelooven, Stephanus ter dood veroordeelden, en de gemeente te Jeruzalem vervolgden, kon Petrus denken, dat, voor het oogenblik althans, het Apostelschap der Twaalven zijn groote doel niet bereiken, zijne groote bestemming niet vervullen zou. Hij besluit echter met de Twaalven, op hoop tegen hoop, op zijnen post te blijven. Zijn liefhebbend hart wil ten uiterste toe beproeven Israël te behouden.

't Was voor Israël een treurig teeken, dat het Evangelie, hetwelk uit Jeruzalem in den persoon van Stephanus was verworpen, in Samaria, waar Philippus, de geestgenoot van Stephanus, arbeidde, grooten bijval vond. Samaria was de brug tusschen Israël en de heidenen. Gods heerlijkheid begint uit Jeruzalem te wijken, en in de rigting der heidenen zich te bewegen. Petrus en Johannes, de wolkkolom volgende, gingen naar de Samaritanen, om te voltooijen, wat aan den arbeid van Philippus ontbrak.

Zij keerden echter spoedig naar Jeruzalem terug. Zij durfden de geliefde stad niet verlaten voor de Heer hun daartoe een duidelijken wenk heeft gegeven.

Die wenk bleef niet achter. Toen Jacobus werd onthoofd, en Petrus alleen door de tusschenkomst eens engels aan hetzelfde lot ontkwam, verstond hij dat er in Jeruzalem geene plaats meer is voor het apostelschap der Twaalven, ontweek de met bloed bevlekte stad, en liet de Jeruzalemsche gemeente in de handen van Jakobus, den broeder des Heeren (Hand. xii).

Wie zal ons zeggen wat er in 't gemoed van Petrus omging, toen hij alzoo genoodzaakt was van de geliefde stad zich los te scheuren, en 't verderf zag naderen dat de Heer haar voorspeld had ? De stad die, door Jezus Christus te omhelzen, ten hemel toe kon zijn verhoogd, zou weldra ter helle toe nedergestooten worden !

Is dan de roeping der twaalven als Israëls Apostelen eene mislukking ? Zoo schijnt het, maar zoo scheen ook de arbeid van Jezus ijdel te zijn geweest, toen zijn volk hem doodde, terwijl toch de heerlijke openbaring van Zijn koningschap eerst na zijne opstanding uit de dooden aanving. En zijn er geene wenken in de Schrift, die ons doen vermoeden, dat de Twaalven in eene latere bedeeling, terwijl zij in de heerlijkheid zijn, in eene eervolle betrekking tot Israël zullen staan, en aan Israëls heil met hun Heer zamenwerken ? Moet niet dit woord des Heeren nog worden vervuld : "Voorwaar ik zeg u, dat gij die mij gevolgd zijt, in de wedergeboorte, wanneer de Zoon des Menschen zal gezeten zijn op den troon zijner heerlijkheid, ook zult zitten op twaalf troonen, oordeelende de twaalf geslachten Israëls ?" Zag niet Johannes de twaalf namen der Apostelen in de twaalf fondamenten van het Nieuwe Jeruzalem ? (Matth. xix : 28 ; Openb. xxi : 14).

Hoe het zij, van het oogenblik dat Jeruzalem de apostelen doodt en uitwerpt, treedt in de geschiedenis van Gods Koningrijk, met Jeruzalem, het apostelschap der Twaalven op den achtergrond. Het zwaartepunt der geschiedenis van Gods Koningrijk wordt, althans voor eenen tijd, van Israël naar de Heidenen, van Jeruzalem naar Rome verplaatst. Wat de Twaalven voor Israël hadden moeten zijn, dat wordt Paulus voor de Heidenen. Daarom verzwijgt Lukas den arbeid van Petrus na dat hij Jeruzalem verlaat ; terwijl hij uitvoerig verwijlt bij het werk van Paulus,

die, door Jeruzalem verstooten, zijne taak in Rome voleindigt.

Petrus weet zich naar Gods verordeningen te schikken, en op 't groote tooneel achter Paulus terug te treden, wiens gaven hij waardeert, voor wiens eer hij in de bresse treedt (Gal. ii : 9; 2 Pet. iii : 15). Terwijl Paulus zijne rijke garven onder de heidenen te zamen bindt, is Petrus tevreden eenige weinige aren in Israël na te lezen. Hij benijdt dit Paulus niet, maar trekt zich, met Christelijke grootmoedigheid, de gemeenten aan, die in zijne nabijheid door Paulus en zijne jongeren zijn gesticht, en tracht hen te bevestigen in de genade waarin zij staan (1 Pet. v : 12).

Dit brengt ons er toe over Petrus te spreken, in

ZIJNE VERHOUDING TOT DE HEIDENEN.

't Was voor Petrus een droevig oogenblik toen hij, instede van Jeruzalem tot de omhelzing van Jezus Christus te leiden, haar om zijns levens wil ontvlugten moest.

Maar nu Israël zijnen Christus verwerpt, is niet de beurt aan de overige volkeren gekomen? Zullen *zij* niet, in de geschiedenis van Gods Koningrijk, de plaats van Israël innemen? Wijst niet het gebeurde te Samaria met den vinger dit aan!

Voor deze gedachte is er in 't Israëlitische gemoed van Petrus vooreerst geene plaats. Hij houdt zich aan de scheiding die God zelf, door de besnijdenis en de wet, tusschen Israël en de volkeren sedert eeuwen heeft vastgesteld. Hij ziet niet in hoe de heidenen den Christus Israëls kunnen omhelzen, zonder, door de besnijdenis en de aanname der wet, met Israël één te worden, en alzoo hunne eigene nationaliteit los te laten. De Samaritanen hadden in Jezus Christus geloofd, maar zij waren besneden en hielden zich aan de wet van Mozes. Als het den *Israëliet* verboden is, met den onbesneden heiden broederlijk te verkeeren, hoe kon dan Israëls *Heer* met hem in gemeenschap treden?

Het was in strijd met deze diepgewortelde Israëlitische gedachten, toen door middel van 't u bekende gezigt Petrus het bevel kreeg, om aan den heiden Kornelius het Evangelie te gaan prediken. En toen, onder het prediken, de H. Geest aan den onbesneden Korne-

lius werd medegedeeld, wierp God, door dit feit, den scheidsmuur omver, die er tusschen Israel en de heidenen eeuwen lang had bestaan.

Deze gebeurtenis was niet minder om Israels dan om der heidenen wil geschied. God wilde de Israelitische gemeente leeren, de heidenen niet te hinderen, als zij Jezus Christus aannamen, zonder besneden te worden en aan de wet van Mozes zich te onderwerpen. Daarom geschiedde die goddelijke openbaring aan Petrus, den man, die in de Israelitische gemeente het meeste te zeggen had.

En toch twistten de geloovige Joden te Jeruzalem met hem, om dat hij met Kornelius en de zijnen had gegeten, en alzoo het onderscheid tusschen Jood en heiden had uitgewischt. Wel bragt het verhaal van Petrus hen tot zwijgen, maar niemand wordt met geestdrift voor de Evangelieprediking onder de heidenen ontvlamd. Niet apostelen of geloovigen uit Jeruzalem; maar buitenlandsche Joden, welligt Jodengenooten, worden te Antiochie de stichters der eerste gemeente uit de heidenen (Hand. xi: 19, 20).

Petrus bleef onder Israel arbeiden. Hij bleef de apostel der besnijdenis. Hij deelde niet in 't vooroordeel van vele geloovige Joden tegen de heidensche christenen. Hij verdedigde in de Jeruzalemsche vergadering het regt der geloovige heidenen, om vrij te zijn van de wet en de besnijdenis (Hand. xv: 7—11). Maar het bleek toch ook uit zijne struikeling te Antiochië, dat hij zich, vooreerst althans, niet te huis kon gevoelen onder de heidenen (Gal. ii: 11—13). Als praktische man grondde hij op het bevel van God aan hem, en op het voorgevallene in 't huis van Kornelius, het regt en de vrijheid der geloovige heidenen. Maar de diepste grond der zaak scheen hem nog verborgen te zijn gebleven. Hij scheen nog de grondgedachten te missen, die daarover het volle licht werpen.

Die gedachten werden het eerst door Paulus uitgesproken. Daar de twaalf apostelen met Jezus op aarde hadden verkeerd, was het gansch natuurlijk dat zij aan hem dachten in zijne betrekking tot Israel, als Israels Heer. Paulus daarentegen had Jezus als den Heer der heerlijkheid gezien, en dacht aan hem in zijne betrekking tot de gansche schepping. Als de Eerst-

geborene aller kreature, was Jezus Christus niet minder het hoofd der volkeren, dan van Israel (Col. i : 15—22).

Nog meer. Jakobus sprak op de vergadering te Jeruzalem van de gemeente uit de heidenen als van een volk Gods naast Israël, het oude volk des Heeren (Hand. xv : 14—18). Zoo was ook werkelijk toenmaals de stand van zaken. Maar Paulus ziet verder. Hij ziet de Israelitische gemeente verdwijnen, en de gemeente uit de heidenen hare plaats innemen. De heiden-gemeente staat voor zijnen blik, niet naast, maar in de plaats van Israel. Daarom is zij hem zoo gewigtig. Het heil der wereld, ja het toekomstige heil van Israel, hangt van de heidenkerk af. Daarom roemt hij er in haar apostel te zijn, en wijdt hij, onder allerlei gevaren, aan haar met vreugde zijn leven (Rom. xi).

Zoo diep zag Petrus de zaak niet in. Dit lag noch in zijne roeping, noch in zijne gave.

Zou Hij later tot de diepte van Paulus zijn doorgedrongen? 't Is ons niet duidelijk. Belijdt hij zelf niet, dat in de schriften van Paulus vele dingen zijn, zwaar om te verstaan? Noemt hij niet in zijnen eersten brief de geloovige heidenen de bijwoners der diaspora* en toont hij niet alzoo van het standpunt van Jakobus de heidenkerk te betrachten? Zijn niet, in dezen brief, zijne gedachten doorgaans aan de oudtestamentische vormen gebonden?

Hoe het zij, al ontbrak het Petrus aan de diepe inzigten van Paulus, al struikelde hij te Antiochië, hij heeft met kracht de vrijheid der heidensche christenen verdedigd, en, met grootmoedige erkenning van de voortreffelijkheid van Paulus, hem de broederhand gereikt.

Hij schaamt zich niet, in zijnen eersten brief, vele uitdrukkingen te gebruiken, die hij aan brieven van Paulus heeft ontleend.† En kon hij schooner bewijs hebben gegeven van den open blik dien hij had voor de toenemende beteekenis van de gemeente uit de heidenen, dan dat hij, niet, zoo als Jakobus, aan de

* Zoo vertale men in i : 1. De Joden in het buitenland werden de diaspora, de verstrooijing, genoemd.

† Bij name uit den brief aan de Romeinen, en dien aan de Efeziërs.

geloovige Joden, maar aan de geloovige heidenen zijne brieven heeft gerigt, en wel met het bepaalde doel om hen te bevestigen in de genade die hun door Paulus en zijne leerlingen was gepredikt? (1 Petr. v: 12).

't Is opmerkelijk, dat, gelijk Petrus zich al meer tot de gemeente der heidenen aangetrokken gevoelde, zoo ook de leerlingen van den apostel der heidenen gaarne met hem gemeenschap pleegden. Toen hij zijn eersten brief schreef, was Silvanus aan zijne zijde (1 Petr. v: 12).

Zoo heeft Petrus, hoewel hij, zoo ver het getuigenis der Schrift reikt, tot op het laatst de apostel der besnijdenis is gebleven, zich van stap tot stap gevoegd naar de gangen des Heeren in den zoo gewigtigen apostolischen tijd. Zijne brieven zijn een stem uit het verdwijnende geloovige Israel tot de Heidenkerk, om te blijven staan op het fondament, waarop God haar, door haren apostel Paulus, heeft gevestigd.

De oude Katholieke kerk heeft deze stem niet begrepen. Zij wist zelfs niet, dat Paulus, en

NIET PETRUS DE APOSTEL DER HEIDENKERK

is.

Terwijl de schrift ons Petrus voor het laatst te Babylon, in 't Oosten, doet ontmoeten, fabelt de oude kerk van een jarenlangen arbeid van Petrus te Rome; ja noemt hem den stichter en eersten bisschop dezer gemeente.

Dit verwondert ons niet. Uit den brief van Petrus en andere apostolische geschriften blijkt het, dat, nadat door den invloed van Paulus, het eigengeregtige farizeïsme uit de heidenkerk was geweerd, hare vrijheid gevaar liep in losbandigheid te ontaarden. Instede van tegenover dit en dergelijke gevaren tot eene diepere opvatting van de leer der genade, haar door Paulus gepredikt, door te dringen, keerde de kerk, na den dood der apostelen, allengs terug tot de eerste beginselen van het oude Testament. Zij zocht haren steun in wettelijke bepalingen, in het ambtelijke gezag, in eene vast aan een gesloten kerkorde. Het uiterlijke gezag, waardoor onmondige kinderen worden geregeerd, nam de plaats in van de kracht des H. Geestes, waardoor vrije zonen worden geleid.

Dit bevreemdt ons niet. Paulus en zijne leerlingen waren hunnen tijd verre, zeer verre, vooruit. De geschriften der apostolische vaders bewijzen dit. De kerk moest eeuwen lang worden opgevoed, eer de leer der vrije genade als de grondslag der kerk zou worden erkend, en in belijdenis en kerkvorm uitgesproken en aangenomen. Dit is in de dagen der Hervorming althans bij aanvang geschied.

Zoo kwam het dat de Katholieke kerk, hoewel zij de allergewigtigste brieven van Paulus, bij name die aan Rome, in handen had, en slechts den eersten brief van Petrus algemeen erkende, al meer zich vervreemdde van den geest van Paulus, en vergeten kon dat hij, en niet Petrus, haar apostel is.

Petrus was niet haar geestgenoot. Maar hij, en niet Paulus, was door Jezus, in de dagen zijns vleesches, tot apostel verkozen; hij, en niet Paulus, was de leidsman der Twaalven. Hij was dus, in haar oog, met een zigt- en tastbaar gezag bekleed, dat Paulus miste. Wat was natuurlijker dan dat zij, die voor alles wat zij deed, een uiterlijk, een overgeleverd gezag zocht, Petrus en niet Paulus haren apostel heette?

In een goeden zin van het woord was Petrus niet theoloog, maar hierarch. Zijne bestemming was niet tot de beginselen door te dringen waaruit het praktische leven moet worden verklaard, maar de gemeente in de eerste dagen van haar bestaan moedig voort te leiden. En was niet de roeping der Westersche Kerk, eeuwen lang, meer, de nieuwe volkeren tot mondigheid op te voeden, dan wel de wortelwaarheden in hare diepten na te sporen en bloot te leggen? Toen dit laatste behoefte werd voor den menschelijken geest, werd Paulus voor 't eerst, ik zeg niet door enkele individuën, maar door de kerk, als haar leidsman gewaardeerd, en de Protestantsche Kerk ontstond!

En toch kunnen wij Petrus niet missen. Met zijn praktischen ernst waarschuwt hij de Protestantsche Kerk, toe te zien dat zij de vrije genade niet in bandeloosheid verkeere! Gelijk Paulus ons leert van wat gewigt het is juiste beginselen vast te houden, herinnert Petrus ons dat de belijdenis dier beginselen met een ordelijk en heilig leven behoort gepaard te gaan. Ik noem

naast elkander. Welk een verschil is er tusschen deze mannen! Paulus heeft behoefte, eerst den grond te leggen waarin het praktisch leven wortelt, daarna tot dat leven op te wekken; Petrus is door en door, van begin tot eind, praktisch. In Paulus herkent gij den geoefenden leerling van Gamaliël, in Petrus den wakkeren visscher uit Galilea. Paulus redeneert, Petrus wekt op. Bij Paulus heerscht het heldere verstand, bij Petrus het warme gemoed.

Toch staan zij niet eenzijdig tegenover elkander. Paulus weet niet minder krachtig te vermanen dan Petrus, en is meermalen als hij in warmen gloed ontstoken. Petrus is helder van gedachte, en waardeert de diepzinnigheid van Paulus. Terwijl Paulus Paulus, en Petrus Petrus blijft, stooten zij elkander niet af, maar vullen zij elkander aan. En 't is opmerkelijk dat beide, hoezeer ook in roeping en gave van elkander onderscheiden, op het laatst van hun leven, hunne kracht op een en hetzelfde punt rigten—eenen dam opwerpen tegen de bandeloosheid die de kerk begint binnen te sluipen.

De Heilige Geest vernietigt niemands eigenaardigheid, maar heiligt die. Eerst in de gemeenschap met Jezus Christus kan een ieder, vrij en onbelemmerd, naar zijn eigen aanleg zich ontwikkelen. Zoo wordt de gemeente het best gebaat. Zij heeft behoefte zoo wel aan diepe denkers als aan praktische werkers—zoo wel aan 't heldere verstand als aan 't warme gemoed. Slechts één ding is noodig: dat een ieder in de gemeenschap met Christus leere, niet zichzelven, maar het heil des naasten en de eer van God te zoeken. Dan ontmoeten allen elkander in Christus, smelten daar te zamen, vullen elkander aan, en dragen bij om elkanders hart en verstand te verruimen.

Zoo zij en worde het al meer onder ons. De liefde van Christus heersche in ons, bevrijde ons van alle eenzijdige bekrompenheid, en stelle ons in staat, met de eigenaardige gaven en krachten, die ons God heeft geschonken, elkander en de gemeente te dienen.

DE SYNODE DER VRIJE SCHOTSCHE KERK EN DE HERLEVING.

Voor de Synode der Vrije Schotsche kerk, welke in de maand Mei vergaderde, werd door de daartoe bestaande commissie (Committee of Religion and Morals) verslag gedaan van den staat der godsdienst door de gansche kerk. Het kon wel moeijelijk anders of het rapport moest zich bijkans geheel bepalen tot de groote en merkwaardige opwekking in Schotland. Wij vinden het belangrijk genoeg om ons de moeite te getroosten het grootste en belangrijkste gedeelte daarvan voor onze lezers over te zetten. Het behelst een overzigt van de verschillende antwoorden door de Commissie ontvangen van de leeraars uit alle deelen des lands :—

"De godsdienstige beweging van dit jaar is zeer uitgestrekt geweest. Zeer vele plaatsen over geheel Schotland—welligt mogen wij zeggen geheel de wereld—hebben daarin gedeeld. Wij vernemen van merkwaardige opwekkingen in Engeland, in Amerika, in Indie, en elders. Van meer plaatsen in ons eigen land dan bij vroegere gelegenheden hooren wij van groote belangstelling in geestelijke zaken, van talrijke bijeenkomsten tot dankzegging, gebed, en de prediking des Woords, en van schijnbaar vele goede vruchten—de opwekking van Gods volk, en de bekeering van zondaars. Hiermede is niet gezegd, dat dergelijke zaken in afgeloopene jaren geheel onbekend waren onder ons. Hetgeen in dit jaar heeft plaats gehad, is niet nieuw, doch slechts eene meer nieuwe en overvloedige openbaring van hetgeen wij eenige jaren lang hebben aanschouwd. En gedurende die jaren hebben sommige gemeenten en streken herhaalde tijden van herleving en verkwikking genoten.

"Er is eene opmerkelijke overeenkomst in de antwoorden op onze circulaire, welke tot bemoediging verstrekt aan de verwachting en het geloof, dat, waar van middelen wordt gebruik gemaakt gelijk aan die welke aangewend zijn, God in genade dezelfde vruchten zal

verleenen. Zoo — 1. Is met betrekking tot hetgeen voorbereidend is, de algemeene getuigenis, dat, voor een korter of langer tijdperk vóór de beweging, er veel gebed was om eene godsdienstige herleving, en een groote mate van ernstig verlangen, gemengd met de verwachting eener opwekking. Somwijlen had zulk een tijdperk van gebed en verwachting betrekking tot een bezoek van de heeren Moody en Sankey, de Amerikaansche Evangelisten, die door den Heer zijn vereerd met het innemen van zulk eene voorname plaats in dit werk; en somtijds weder was het geheel afgescheiden van hunne werkzaamheden. Het schijnt dat de zegen overal, hetzij die gekomen is door den arbeid van de heeren Moody en Sankey of van anderen, voorafgegaan is door gebed, verlangen en verwachting. De week des gebeds bij den aanvang des jaars schijnt in vele gevallen vergezeld te zijn geweest van een bijzonderen zegen, soms in het opwekken van zulk een verlangen en verwachting, en soms in het vermeerderen in het verlangen en de verwachting die reeds bestonden.

"2. Met betrekking tot de middelen die aangewend zijn in verband met deze beweging, wordt gemeld dat die geweest zijn, ten eerste, al de gewone hulpmiddelen die in werking zijn in een gemeente welke in het bezit is van geestelijk leven, en hare verantwoordelijkheid gevoelt, in het gebruik van welke middelen zielen voor Christus worden gewonnen; bijeenkomsten zamengeroepen en toegesproken door Evangelisten, die uitgezonden zijn door de vrije kerk en de "Schotsche Evangelisten Vereeniging;" en vervolgens: Evangelische toespraken door leeraren van verschillende gezindten in den omtrek in voortgezette zamenkomsten. Op verscheidene plaatsen hebben godvreezende leden deel genomen in het toespreken van deze bijeenkomsten; en werden de bijeenkomsten herhaald gedurende vele achtereenvolgende dagen—in sommige plaatsen was dit het geval gedurende zeven of acht weken—dan werd de hulp van vrienden op een afstand gevraagd en verkregen. In Edenburg, Glasgow, Dundee, en eenige andere plaatsen, hebben de heeren Moody en Sankey eene voorname plaats ingenomen in het toespreken van deze bijeenkomsten, terwijl leeraren en

leden van bijkans elke Evangelische gezindte met hen daarin deel namen. Op andere plaatsen werden de Evangelische toespraken gehouden uitsluitend door plaatselijke personen.

"3. Deze bijeenkomsten werden meestendeels bestierd op de gewone wijze, toespraken, gebed en dankzegging. Op sommige plaatsen werden bijzondere bijeenkomsten gehouden voor bijzondere klassen; zooals uitsluitend voor jongelingen, voor jonge dochters, voor kinderen, voor moeders, voor dezulken die bekommerd waren omtrent hunne zielen, voor dezulken die beleden bekeerd te zijn, enz. In sommige der bijeenkomsten en vooral in dezulke waaraan door den heer Sankey deel genomen werd, nam het zingen een voorname plaats in, niet enkel als lofzang, maar ook als de wijze van de zaligmakende waarheden des Evangelies bekend te maken, het gezang bedoeld zijnde en ook werkelijk zijnde als een gezongen leerrede. In vele dezer bijeenkomsten waren er die hunne bekeering in korte woorden verhaalden. Na afloop van speciale (special) godsdienstoefeningen werd er gewoonlijk een tweede bijeenkomst gehouden voor bekommerden. Talrijke verzoeken om voorbidding werden ingezonden, en daaraan werd voldaan, somtijds door eenige oogenblikken van stil gebed, en somtijds door gebed op de gewone wijze. In vele gevallen werden verzoekschriften ingezonden om dankzegging door dezulken die geloofden dat deze gebeden genadiglijk waren verhoord. Dit alles had een krachtige uitwerking en de versterking van het geloof aan de kracht des gebeds.

"4. Omtrent de vruchten zoo ver als die tot hiertoe gezien worden, worden de volgende van alle zijden opgegeven—dat Gods volk grootelijks is verlevendigd geworden; gewone belijders zijn opgewekt tot bijzondere belangstelling in geestelijke zaken, geopenbaard door de opgepropte bijeenkomsten, en door de openbare verklaring van niet weinigen, dat zij eene verandering hebben ondergaan, dat zij tot hiertoe maar slechts den naam hadden dat zij leefden. Doch van allen schijnen de jongelingen in de ruimste mate in den zegen te hebben gedeeld, dit schijnt de algemeene getuigenis te zijn. Jonge dochters schijnen ook eenen bijzonderen zegen te hebben ontvangen.

De verslagen van Glasgow getuigen daaromtrent met den meesten nadruk. In Edenburg was dit werk bijzonder zigtbaar in vele scholen, en bovenal in de "Normal Training College, Moray House," schijnt de indruk aldaar teweeg gebragt zeer opmerkelijk te zijn geweest. Weinig kon er tot nog toe gezegd worden omtrent eene verandering aangaande openbare onzedelijkheid en goddeloosheid. Deze beweging heeft zich niet verder uitgestrekt dan tot het ordelijke en kerkgaande deel der maatschappij, en derhalve is nog weinig invloed uitgeoefend op de menigte onder welke onkunde en openbare goddeloosheid heerschen. Uit de groote steden vooral wordt gemeld dat, niettegenstaande de talrijke opgepropte bijeenkomsten, en den indruk op velen gemaakt, de massa des volks nog niet is bereikt, en dat er geen zigtbare verandering is in hun zedelijken toestand. Kan het niet zijn dat deze godsdienstige beweging een heirschaar aan des Heeren zijde bijeenvergadert, ten einde een aanval te doen op het rijk van den Vorst der duisternis, zooals nog nooit te voren is geschied? En is er niet grond en bemoediging om te hopen en te gelooven dat, gelijk de zegen nu geschonken wordt aan degenen die de vastgestelde middelen der genade aanwenden, zoo ook een gelijke en zelfs grootere zegen moge weggelegd zijn voor de groote menigte, wanneer ook zij door Gods zegen op christelijken arbeid onder evengelijken invloed zal zijn gebragt? De ernstige begeerte door verlevendigde geloovigen en pas bekeerden aan den dag gelegd om iets voor Christus te doen, en anderen deelgenooten met hen te maken in den zegen dien zij nu ondervinden, wijst ons ten duidelijkste op nieuwe en uitgestrekte ondernemingen, om die tien duizenden onder den invloed der genademiddelen te brengen, welken het niet alleen aan de gedaante der godzaligheid ontbreekt, maar die ook hare kracht verloochenen.

"5. Doch terwijl, over het algemeen genomen, het kerkgaande deel der maatschappij de kracht van deze herleving ondervindt, behooren daartoe alle klassen van kerkgangers; rijken en armen, aanzienlijken en geringen, geleerden en ongeleerden, heeren en vrouwen, de dienstknecht en dienstmaagd, mannen en vrouwen

van elk beroep, handwerkslieden en winkeliers en klerken—sommigen uit alle klassen der maatschappij onder het genot der genade-middelen levende—hebben dezen zegen ontvangen, alsmede sommigen van openbare zorgeloozen en uiterst goddeloozen, in welke gevallen de Heer gevonden en gered heeft dezulken die Hem niet zochten.

6. Terwijl men doorgaans vervuld is met geloof en hope voor de toekomst, met betrekking tot hen die belijden de voorwerpen der goddelijke genade te zijn geweest in dezen merkwaardigen tijd, wordt met bedachtzaamheid gesproken omtrent de blijvende vruchten. Dat al het schijnbaar goede standhoudend zijn zal, kan niet worden verwacht. Het goede zaad valt somtijds op steenachtige aarde, en tusschen de doornen, evenzeer als in goede aarde. De vijand zaait onkruid op des meesters akker. En derhalve kunnen de tegenwoordigheid en de kracht van den Geest Gods in dit groot werk niet worden geloochend, ofschoon velen zouden terugkeeren tot koudheid, vormelijkheid. en zelfs goddeloosheid. Omtrent velen mag men ootmoedig en vertrouwend verwachten dat door de genade Gods hun pad zijn zal als een schijnend licht, schijnende en lichtende tot den vollen dag.

Dit is een korte schets van de inlichting door de commissie ontvangen uit verschillende deelen des lands, in antwoord op hare vragen betrekkelijk de tegenwoordige godsdienstige beweging. Deze beweging heeft onze groote steden en een aantal buiten-distrikten meer aangegrepen dan elke andere soortgelijke beweging ooit te voren heeft gedaan. Edenburg, Glasgow, Dundee, Greenock en Berwick, zijn op buitengewone wijze aangegrepen, en in de godsdienstoefeningen in die steden hebben de heeren Moody en Sankey een voornaam aandeel gehouden. Doch zelfs in de afwezigheid van deze heeren uit die steden zijn de bijeenkomsten en zamensprekingen voortgezet, en de grootste belangstelling in geestelijke aangelegenheden is bij voortduring aan den dag gelegd. Zoo heeft ook in verschillende deelen des lands, waar de heeren Moody en Sankey niet geweest zijn, eene ontwijfelbare herleving plaats gehad. Zoo heeft bijvoorbeeld in een groot getal gemeenten sorterende

onder de Synoden van Fife en Perth en Stirling, in Hawick, in Lockerbie, in Moffat, in Aberdeenshire en in vele andere plaatsen, welke de Amerikaansche broederen nooit bezocht hebben, het Woord van God kracht uitgeoefend op velen om hen van zonde te overtuigen, en tot het zaligmakend geloof in den Heere Jezus te leiden. Ook wordt gemeld, gelijk wij reeds aangeduid hebben, betrekkelijk plaatsen welke de diensten van deze geachte broederen voor een tijd hebben genoten, dat na hun vertrek het werk is vooruitgegaan, groote bijeenkomsten voortdurend zijn gehouden, en vele bekeeringen hebben plaats gehad. Leeraren en leden van alle Evangelische gezindten hebben deel genomen in deze bijeenkomsten, terwijl een liefelijke geest van eenheid en zamenstemming heerschte. Groote zorg werd besteed met betrekking tot dezulken die toegelaten werden om te spreken met en raad te geven aan de bekommerden, in de "aftermeetings." Bekeeringen die in alle opzigten het voorkomen hebben van ware bekeeringen te zijn, worden vermeld als waargenomen te zijn in gemeenten onder de gewone bediening der genade-middelen. Sommigen worden gezegd aangegrepen te zijn en tot vrede in den Heere Jezus te zijn gekomen, die nooit eene bijeenkomst voor bekommerden hebben bijgewoond, terwijl enkelen hunner zich aan den Heer, als hun Zaligmaker, overgaven gedurende de toespraak, en anderen gedurende het stille lezen en overdenken van de waarheid binnen hunne woning, en nog anderen gedurende eene zamenspreking met hunnen leeraar. Sommigen verkeerden lang in droefheid en smart over de zonde, gevolgd door vrede en vreugde. Sommigen weder zijn in korteren tijd uit overtuiging van zonde overgegaan tot een vrede-gevend vertrouwen op den Zaligmaker. Zulke verandering is gevolgd door groot vermaak in het woord, en een ernstige begeerte naar kennis van de waarheid, zoo als die is in Jezus—eene bijkans niet te onderdrukken begeerte om de goede tijding aan anderen bekend te maken—en een groot behagen in gebed en dankzegging. Dit heeft aanleiding gegeven tot de vorming van vele kleine "district" bedestonden, sommige waarvan afzonderlijk voor vrouwen of kinderen bijvoorbeeld, en anderen meer algemeen.

Wij hebben alzoo een kort algemeen verslag gegeven van hetgeen in verband met deze groote godsdienstige beweging is geschied, en nog plaats heeft. Een iegelijk zal zijn eigen oordeel vormen betrekkelijk deze zaak als een geheel, als ook betrekkelijk de verschillende wijzen van handelen in verband met deze zaak. Dat deze een tijd van grooten zegen voor velen is kan niet worden betwijfeld. Dat alles daarmede in verband staande geweest is als het zijn moest, kan niet worden verwacht. Maar het heeft inbreuk gemaakt op de zoo algemeen heerschende koudheid, zorgeloosheid, onverschilligheid, en vormelijkheid. Het heeft de aandacht getrokken en groote en ruime belangstelling gewekt in geestelijke aangelegenheden; en ten einde zulk eene belangstelling te erlangen en te verzekeren, zoude men al veel dulden dat men anders niet ten volle kan goedkeuren. Wij gevoelen het ten sterkste dat wij niet het goede dat wij waarderen behooren te verwerpen, ter oorzake van het kwade dat wij afkeuren; noch behooren wij het kwade dat wij afkeuren te ontvangen en te begunstigen ter wille van het goede dat wij op prijs stellen. Laat ons bidden om die genade welke ons in staat stelt om te onderscheiden in ons oordeel, en toezien dat wij niet strijden tegen God, ter oorzake van datgene hetwelk des menschen onkunde of onhandigheid aan Gods werk moge toevoegen."

Onder degenen die aan de bespreking van dit Rapport deelnamen, verklaarde Dr. Blaikie als zijn gevoelen, dat niemand zeggen kon dat het Rapport te hoog opgeeft van de beweging die thans plaats vindt; integendeel meende hij dat het daaromtrent eer te weinig had gezegd.

Dr. Julius Wood zeide onder anderen: Wij leven in zeer gewigtige tijden—gewigtig betrekkelijk staatkundige vraagstukken, en gewigtig ook betrekkelijk de kerk van Christus. Eene zeer wonderbare uitstorting des Heiligen Geestes heeft er plaats gehad over de kerk van Christus in verschillende deelen der wereld—eene uitstorting, zoo ik meen, uitgestrekter en opmerkelijker dan ooit heeft plaats gehad voor of sedert den Apostolischen tijd; en ik meen dat het van het grootste belang is dat de kerk den tijd van hare

bezoeking behoort te verstaan. Dat zij daaromtrent op de regte wijze behoort te handelen, ten einde met de regte gezindheid deze wonderbare mededeeling van genade van het groote Hoofd der Kerk te ontvangen, en om leiding en een zegen te vragen, terwijl zij in deze zaak tracht winst te doen ter eere Gods en tot heil van zielen. Vele zaken in verband met deze groote godsdienstige beweging vereischen onze zorgvuldigste aandacht. Aan de eene zijde wordt dit werk door sommigen onbillijk op lagen prijs gesteld; aan de andere zijde worden door sommigen vele zaken in verband hiermede onbillijk te hoog geschat. Deze beide uitersten kunnen niet anders dan den God der waarheid mishagen, en het past ons derhalve met alle nuchterheid en getrouwheid zulk eene voorstelling der zaak te geven, als welke overeenkomstig is met de waarheid, en nuttig zijn kan voor de kerk in hare betrekkingen en verpligtingen in verband met deze wonderbare en gezegende beweging."

DE VERHEERLIJKING OP DEN BERG.

EENE BIJBELSTUDIE.*

Matth. xvii: 1—9.

Geliefde Toehoorders! wat wij het laatst met elkander behandeld hebben was de geschiedenis der verzoeking in de woestijn; heden is het de geschiedenis eener verheerlijking, en tusschen beide in ligt er eene rijke geschiedenis van heerlijke daden die Jezus in de kracht des Geestes verrigt heeft. Nadat Hij den

* Dit stuk is te danken aan Beck, Christliche Reden, Fünfte Sammlung. Het wordt hier medegedeeld niet slechts om deszelfs innerlijke waarde, maar als eene aanbeveling van Beck voor theologanten. Men zoeke geen preektrant in zijne Reden, ook geene kanselwelsprekendheid, de naam van kanselredenaar is bij hem verdacht. Die zich verkwikken wil met eene frissche, oorspronkelijke aanschouwing der oude Evangeliewaarheid,—die tot eigen nadenken en vorschen aangezet wil worden, wordt niet teleurgesteld bij het lezen van Beck.

Sterke overwonnen had, den geestelijken Overste in wien al het booze in de wereld zijn hoofd heeft, baande Hij zich den weg om in te dringen in het huis van dien Sterke (Matth. xii: 29), in dit wereld-gebied van zonde en dood, en daar verloste Hij dan vele zielen en ligchamen van den vloek, beide door zijne leer en zijne wonderwerken. Met de kracht zijns woords had Hij zondaren bekeerd en geesten uitgedreven, de zonden vergeven en de krankheden genezen, zijne onweerstaanbare kracht bewezen tegen den zich verzettenden hoogmoed, de list en de geveinsdheid, terwijl Hij de ootmoedige, opregte zwakheid met zijne krachtige hulp te gemoet kwam. Hij had woorden des eeuwigen levens, woorden waarin de krachten der toekomende wereld zich lieten smaken, in het binnenste der zielen gelegd, woorden welke nog nooit een menschenmond gesproken had, en evenzoo had Hij degenen die reeds een prooi des ligchaamlijken doods waren geworden, ontrukt aan de magt van hem die een menschenmoorder van het begin was (Joh. viii: 44), daar hij als vader der zonde den dood in de wereld gebragt had. Zoo had Jezus van zijne verzoeking in de woestijn een steeds heerlijker loopbaan der overwinning betreden, en zoo was Hij ook bij het volk aangezien als een der grootste profeten, bij de discipelen echter als de Christus, de Zoon des levenden Gods, gelijk dit beleden was slechts zes dagen vóór de geschiedenis welke wij thans behandelen (Matth. xvi: 13—16). Daarop wordt er heden het goddelijke zegel gedrukt door eene stem van den hemel: deze is Mijn Zoon, Mijn Geliefde, in welken Ik mijn welbehagen heb.

Het is dezelfde stem welke Jezus bij zijn doop ingevoerd had in den aanvang van zijn loopbaan, en die thans aan al wat Hij tot hiertoe gedaan had de plegtige getuigenis geeft, dat Hij als getrouwe Zoon het goddelijke welgevallen behouden, en in alles daarmede overeenkomstig gehandeld had. De loopbaan des Heeren welke in het midden ligt tusschen die twee stemmen moet dan eene bijzondere beteekenis hebben. Immers, bij de eerste stem werd Jezus van God gezalfd met den Heiligen Geest en kracht om zijn goddelijk werk te beginnen; bij het vernemen van de tweede stem was Hij reeds openlijk bewezen te zijn de

man Gods met krachten en wonderen en teekenen (Hand. x: 38; ii: 22; Joh. i: 31—34; Matth. xvi: 16 verv.). Dus was met de stem van heden de wandel, het bedrijf van den Heer tot een zeker punt gekomen; en evenzeer ving er nu wat nieuws aan in zijn leven. Immers, onmiddelijk vóór onze tekstgeschiedenis, nadat Petrus beleden had, Gij zijt de Zoon des levenden Gods, heet het, *van toen aan* begon Jezus zijnen jongeren te toonen dat Hij vele dingen lijden moest, en gedood worden en weder opstaan (Matth. xvi: 21). Eveneens is het onmiddelijk na onze tekstgeschiedenis dat de Heer zegt: Legt gij deze woorden in uwe ooren, want de Zoon des Menschen zal overgeleverd worden in der menschen handen (Luk. ix: 44). Ja, gedurende de verheerlijking zelve op den berg vernemen wij dat de Heer met Mozes en Elias sprak over den uitgang welken Hij zou volbrengen te Jeruzalem.

Deze tweede goddelijke stem, met de verheerlijking op den berg, drukt dus niet alleen het goddelijke zegel op het tot hiertoe afgelegde leven van Jezus, maar is tevens de inleiding tot den *uitgang* welken Hij zal volbrengen te Jeruzalem, even als die eerste stem bij zijn doop de inleiding is tot den *aanvang* van zijn loopbaan. Zien wij in dat eerste tijdperk een *zegetogt* waarin noch mensch noch duivel den Heer stuiten kon, van nu voortaan zien wij een vrijwilligen *lijdensgang,* aan welks einde Hij zich geheel in het geweld der menschen, ja in de magt des doods overgeven moest. Alzoo zou Hij van de hoogste kracht nederdalen in de uiterste zwakheid, de zwakheid des doods, doch niet om van den dood gehouden te worden, maar als overwinnaar des doods zoude Hij door de heerlijkheid des Vaders (Rom. vi: 4) opstaan in heerlijkheid, en zou zijn ligchaam als het eerste van alle menschenligchamen veranderd worden in een verklaard, hemelsch ligchaam (Philip. iii: 21). Daarom sprak Hij bij de opstanding tot de jongeren: *Moest* niet de Christus zulke dingen lijden en door het lijden ingaan in de heerlijkheid? (Luk. xxiv: 26). Daarom sprak Hij vóór Zijn lijdensweek: De ure is gekomen dat de Zoon des Menschen verheerlijkt worde (Joh. xii: 23), en aan het einde van Zijne loopbaan: Verheerlijk Mij nu,

Vader! met de heerlijkheid die Ik bij U had eer de wereld was (Joh. xvii : 5).

Ziet, Geliefden! op die te verwachten, volkomene verheerlijking doelt de verheerlijking op den berg als haar aanvang; er begint een nieuw tijdperk niet alleen in het uiterlijke, maar ook in het innerlijke leven van onzen Heer. Tot hiertoe heeft Hij in de bestendige heiliging des Geestes ook zijn ligchaam geheiligd tot een tempel Gods. Als belooning van zijne trouw gaat nu de heerlijkheid Gods in zijn ligchaam in; die heerlijkheid Gods is licht en leven; met afzien van eigene kracht zou Hij zijn ligchaamlijk leven offeren tot verzoening van de zonde der wereld in de zwakheid des vleesches, en tegelijkertijd zoude Hij uit de kracht Gods het ligchaamlijk leven weder aannemen tot deszelfs volle verheerlijking in God (Rom. viii : 3; 2 Kor. xiii : 4; Joh. x : 17 verv., xiii : 31 verv.) Bij menschen, zoo als wij zijn, zou zulks onmogelijk en ondenkbaar zijn, doch niet bij een menschenzoon gelijk Jezus wel was. Wij in ons zondig ligchaam derven de heerlijkheid Gods, en zijn niet vatbaar voor haar onvergankelijk leven, want met de zonde is ook de dood in onze ziel en ligchaam gekomen; onze ziel leeft niet in den Heiligen Geest Gods, ja verneemt niets van Hem, daarom ontvangt zij ook niets uit het heerlijke leven Gods, zoodat het in ons ligchaam kan indringen, terwijl bij ons sterven alle kracht van ligchaam en ziel weg is. Jezus echter was niet alleen vervuld met den Heiligen Geest Gods, maar met zijne gansche ziel heeft Hij in den Geest geleefd, en zijn gansche wandel was naar den Geest, niet naar het vleesch; aan ziel en ligchaam heeft Hij zich geheiligd. Derhalve was Hij ook, nu het er op aankwam om voorbereid te worden voor de overwinning des doods in den dood, waardig en bekwaam om het heerlijke leven Gods, om het hemelsche leven des lichts in zich te ontvangen, opdat uit deze innerlijke bron zijn geheiligd ligchaam door het lijden des doods verheerlijkt wierd tot de volkomene heerlijkheid van den Zoon Gods (Joh. xiii : 31 verv., xvii : 5).

Welligt konden wij van gedachte zijn dat dat alles schielijk, met ééns had kunnen gebeuren, dat Christus

zonder veel omslag over het graf heen, of uit het graf uit, ligchamelijk had kunnen ten hemel varen. Zulken schielijken, wonderdadigen overgang in de heerlijkheid heeft inderdaad de Satan aan onzen Heer voorgesteld bij de verzoeking in de woestijn. Maar ofschoon dat naar den zin is van den valschen geest, zoo is het niet naar den zin en den weg van God en zijn Zoon. God is in al zijne genade en magt een God van orde en geregtigheid; en het is de heilige zin van Jezus om alle betamende geregtigheid te vervullen, alle eereteekenen en gaven van boven, stap voor stap, op regtvaardige wijze te verdienen, totdat Hij de volheid der heerlijkheid bezitte, terwijl juist de Satan en degenen die hij verleidt de goddelijke heerlijkheid, het gelijk zijn aan God, zich als een roof toeëigenen (Philip. ii : 6—9). Daarom is het ons zoo zwaar om ons te vereenigen met den goddelijken levensgang van Jezus, hoe Hij van onder op heeft gediend, niet met één sprong overgaande in de volkomenheid, maar daartoe gestadig opgroeijende, beginnende met het kleine en daarmede getrouw handelende, totdat Hij meer en meer in het groote kon overgaan. Daarom hield Hij staande dat de Zoon uit zich zelven niets doen kon (Joh. v : 19); daarom eigende Hij zich eigendunkelijk niets toe, maar steeds wachtte Hij tot dat de Regtvaardige Vader (Joh. xvii : 25) Hem het eene na het ander gaf, gelijk het billijk en regtmatig was, van stap tot stap. Zoo moest Hij als kind toenemen in geest en wijsheid, eer Hij als man vol kon worden van den Geest (Luk. ii : 40; iv : 1, 14, 18, 21). Zoo moest Hij honger lijden en den Verzoeker overwinnen, eer Hem de Engelen konden dienen. Zoo moest Hij door zijne woorden en werken op moeitevolle wijs het geloof in de menschen planten, eer Hij tot den Vader zeggen kon, Gij hebt ze mij gegeven (Joh. xvii : 6, 8; xv : 16). Zoo moest Hij bijzonder gebeden en smeekingen offeren (Hebr. v : 7), zoo menigmaal het er op aankwam om een bijzonder werk te verrigten. Hoe lief de Vader zijnen Zoon ook had, zoo schonk Hij Hem niets uit blootе gunst, tenzij Hij het verdiend had. Hoe volkomen Hij Hem toegerust had als zijn Zoon, zoo moest Hij toch uit zijn inwendigen schat de eene deugd bij de andere (2 Petr. i : 3), het eene werk

bij het andere voegen, opdat alles in behoorlijke orde vervuld wierd dat van Hem geschreven stond (Luk. xxiv: 44). Hand aan hand ging dus met zijne getrouwe pligtsvervulling de ervaring dat de eene belofte Gods na de andere ja en amen was. Eene naauwkeurige evenredigheid was er dus tusschen dat wat Jezus deed en dat wat Hij van den Vader ontving; van daar dat op hetzelfde oogenblik dat Hij zegt, De Vader heeft den Zoon lief en toont Hem alles wat Hij doet, Hij er bijvoegt, En zal Hem *nog grootere* werken toonen, opdat gij u verwonderen moogt. En eerst toen Hij tot den Vader zeggen kon, Ik heb U verheerlijkt op de aarde, Ik heb voleindigd het werk dat Gij mij gegeven hebt om te doen, toen eerst kon Hij de bede uitspreken, Verheerlijk mij, o Vader, bij Uzelven met de heerlijkheid die Ik bij u had eer de wereld was, dat is, met de volkomene, eeuwige heerlijkheid van den Zoon Gods. En ook de verhooring van dat gebed is niet schielijk, in één oogenblik geschied, maar wederom ging het stap voor stap door den dood heen, en dan door de opstanding, en daardoor het verblijf van nog veertig dagen op aarde, totdat het gezegd kon worden, Opgenomen in de heerlijkheid (1 Tim. iii: 16).

Zoo blijft God in zijne hoogste vaderliefde, ook tegenover zijn zeer geliefden Zoon, de heilige, regtvaardige Vader, een God van orde en geregtigheid; dit is Hij altoos en overal. Nimmer stort hij zijne magt en zijne gaven op eenmaal uit; maar als Hij uitdeelt, doet Hij zulks naar regel; Hij geeft van tijd tot tijd, opdat zijne gaven toenemen mogen eer Hij weer wat nieuws geeft. Aan geen mensch werpt Hij zijne gaven slechts uiterlijk toe, zoodat de mensch ze met één greep kan vangen, maar innerlijk brengt God bij ons zijne gaven aan, opdat zij van binnen zich vermeerderen naar buiten. Met het voleindigde en volkomene vangt God niet aan, maar met beginselen; eerst geeft Hij niet de rijpe vrucht, maar het zaad. Zoo ook bij de verheerlijking op den berg, nadat Jezus door zijn afgelegden weg daartoe voorbereid was aan ligchaam en ziel, begint de Vader in Hem te leggen het beginsel, het zaad, waaruit de volle verheerlijking zijns ligchaams geboren zal worden; Hij vervult zijne menschelijke natuur met de eerstelingen van het

hemelsche lichtleven, in hetwelk zijn ligchaam eindelijk volkomen ingaan zou door den dood, de opstanding, en de hemelvaart. De verheerlijking van Jezus op den berg is dus geen ijdele praalvertooning, evenmin als de nederdaling des Geestes op Hem bij den doop; beide hebben de gewigtigste beteekenis in de loopbaan onzes Heeren. Bij zijn doop moest Hij gewijd en toegerust wezen naar den geest tot de krachtige daden welke in den Heiligen Geest zouden geschieden; hier op den berg wordt hij naar het ligchaam gewijd en toegerust tot het volgende lijden en de volgende verheerlijking naar het ligchaam: zijn ligchaam moest als een levendig tarwegraan in de aarde vallen, niet dood blijven liggen en verderven als het onze, maar in het sterven zoude dat ligchaam nieuwe levendige aren doen opschieten, ja een levensbrood worden, bekwaam om aan de doode wereld het leven terug te geven. Daarop dan als haar doel ziet de verheerlijking op den berg; en beide na den doop bij den aanvang, en na de verheerlijking tegen het einde van zijn loopbaan, moest Jezus die gaven waarmede hij toegerust was bewaren en tot volkomenheid brengen door toenemende gehoorzaamheid aan den Vader, en door de overwinning van alle bezwaren en verzoekingen. Zoo gehoorzaamde ook Hij de goddelijke wet, dat niemand gekroond wordt zoo hij niet wettelijk gestreden hebbe (2 Tim. ii: 5).

Maar hoe ging het nu toe met deze verheerlijking? Drie getuigen nam de Heer met zich, dezelfden die later getuigen zijner diepe vernedering in Gethsemane zouden wezen, Petrus, Jakobus en Johannes. Alle drie waren door den Heer gekozen tot hoogere voorregten dan de overige Apostelen, Petrus tot stichter van de eerste Christen-gemeente onder Joden en Heidenen, Jakobus tot den eersten martelaar onder de Apostelen, Johannes tot ontvanger van de hoogste openbaring aangaande de heerlijke toekomst. Deze drie voerde de Heer op een hoogen berg, en wel ging Hij er om te bidden (Luk. ix: 28); daartoe bediende zich de Heer gaarne van den nacht, en zoo is het gebeurd dat de jongeren van den slaap overvallen werden gelijk in Gethsémané; eerst door den wonderbaren glans van het licht werden zij gewekt. Immers onder het bidden

(Luk. ix: 29) was Jezus verheerlijkt geworden, gelijk ook bij den doop onder zijn gebed de hemel geopend en de H. Geest nedergezonden was (Luk. iii: 2 verv.) Tot hiertoe had zijne goddelijke heerlijkheid zich wel in vele wonderen geopenbaard, doch steeds aan de personen van andere menschen, zijn eigen persoon bleef even nederig en gewoon. Maar heden treedt de heerlijkheid des Geestes welke in zijn binnenste woning gemaakt had ook te voorschijn aan zijn uitwendigen persoon, zoodat zijne gansche gedaante veranderd wordt; niet slechts blonk zijn gelaat als met den glans der zonne, ook het overige zijns ligchaams was zoo vervuld van den glans des lichts, dat dezelve door zijne kleederen doorschijnen moest en dezelve wit en helder maken. Zoo zagen dan de jongeren bij het ontwaken hunnen Heer in loutere klaarheid; toen liet het zich voelen met welk eene overweldigende kracht menig woord van den Heer zich nog verstaanbaar zou maken, bijvoorbeeld, wanneer Hij zegt, Ik ben het licht der wereld; of aldus, Indien uw oog eenvoudig is, zoo zal uw geheel ligchaam verlicht wezen, zoodat er geen deel van hetzelve duister zal zijn; of aldus, De regtvaardigen zullen blinken gelijk de zon in het Koningrijk huns Vaders.

Hier wordt ons nabij gebragt de gewigtige waarheid die anders zoo ver van ons is, het geestelijke zal eens nog ligchaamlijk worden, het onzigtbare zal eens tot zigtbaarheid worden; een regtvaardig of een onregtvaardig bestaan wordt eenmaal in het ligchaam beloond of gestraft, veel heerlijker en zigtbaarder dan nu. Het teeken en bewijs van deze waarheid dragen wij allen om in ons eigen ligchaam; dewijl onze zielen onder de zonde zijn, moeten ook onze ligchamen onder den dood zijn, en zekere bijzondere zonden worden het meest gewroken aan het ligchaam, ook in dit leven. Maar wanneer de groote rekendag komt waar al het verborgene openbaar wordt, dan zal het volkomen duidelijk worden hoe ieder in het ligchaam vergolden wordt naar dat zijn gedrag hier geweest is; dan komt er aan den dag een onafmetelijk onderscheid tusschen regtvaardigen en onregtvaardigen (Joh. v: 29). Dan is er eene opstanding tot het leven, tot onvergankelijke vreugde en eer, wanneer het gansche ligchaaam schit-

tert in eeuwige klaarheid en heerlijkheid, maar ook eene opstanding tot verdoemenis, tot openlijke schande en smaad, waar het gansche ligchaam duisternis zal zijn en eeuwige smart lijden (Matth. vi: 23; xxv: 46). Die ooren heeft om te hooren, die hoore.

De jongeren zagen echter hun verheerlijkten Heer niet alleen, maar twee mannen bij Hem, die hun eveneens in heerlijkheid verschenen en met den Heer spraken. Dat het Mozes en Elias waren, konden zij wel vernemen uit het onderhoud der drie verheerlijkten, gelijk zij ook merken konden dat zij zich onderhielden over dat wat zes dagen te voren door den Heer ter sprake was gebragt, namelijk, Zijn uitgang te Jeruzalem. Daar zouden de wet en de profeten vervuld worden, en dus nemen aan deze verheerlijking deel juist Mozes en Elias,—Mozes, de middelaar van het verbond der wet,—Elias, aanvoerder der Profeten, hervormer die de vervallene wet Gods weder in eere bragt, en met stormend ijvervuur den weg bereidde van het suizen van eene zachte stilte (1 Kon. xix: 10 verv.; Mal. iv: 4—6). Deze beide vertegenwoordigers van het Oude Verbond hadden echter niet de roeping om onderrigt of sterking aan te brengen voor Jezus; veeleer was het met hen gesteld als met het Oude Verbond zelf; gelijk dit zijn volle licht eerst uit het Nieuwe Testament ontvangt, en alzoo het deksel verliest (2 Kor. iii: 7 verv.), zoo moesten Mozes en Elias zelven licht en klaarheid halen bij den Middelaar des Nieuwen Verbonds. Op Hem hebben gewacht alle heiligen van het Oude Verbond, Profeten en Koningen, want eerst door Hem, door de voleindiging van zijn verlossingswerk en zijne verheerlijking in God, zouden ook zij in hunne volle heerlijkheid ingaan (Hebr. xi: 39, Matth. xxvii: 52). Hoe beteekenisvol moet dan geweest zijn dit uur der verheerlijking van den Voleinder van Gods verbonden voor die gansche schare der oud-vaderen, gelijk de morgenster voor het aanbreken van den dag, gelijk de eerste lentelucht die een voorsmaak van de lente geeft. Deze stond op den berg was de eerste lichtstraal van hunne eigene verheerlijking, welke, bij de aanvankelijke verheerlijking van den Middelaar des Nieuwen Verbonds, overstraalde op die uitverkorenen in de onzigtbare wereld;

daarom konden de voornaamste getuigen van het Oude Verbond nu reeds intreden in de heerlijkheid des Heeren, en onder het spreken met Hem bij voorbaat een blik werpen in het wonderwerk der eeuwige verlossing, zaligheid en heerlijkheid dat nu aanving,—een werk waarin Engelen begeerig zijn in te zien. Nu werd in den krachtigsten zin vervuld een woord door den Heer gesproken, Abraham heeft verlangd om Mijn dag te zien, hij heeft hem gezien en heeft zich verheugd. Zoo mogten dan hier Mozes en Elias, die twee zoo geplaagde en toch zoo standvastige ijveraars voor God, die in hun leeftijd reeds op buitengewone wijs Gods heerlijkheid mogten aanschouwen (Exod. xxxiii: 18 verv.; 1 Kon. xix: 8 verv.), zoo mogten dan deze twee getuigen vóór alle anderen zich verheugen in het aanbreken van een nieuwen dag, niet slechts als uit de verte, maar in een onmiddelijk aanschouwen van Hem naar wien zij zoo vurig verlangd hadden, en van zijne heerlijkheid als Zoon Gods.

Ook de drie discipelen ondervonden eene zalige vreugde bij het zien van de verheerlijking der drie hoogste Verbondsgetuigen, en Petrus, als gewoonlijk de voortvarendste, wist niet eens wat hij sprak (Luk. ix: 33), daar hij de drie verheerlijkten als gewone aardsche gasten onder dak brengen en bij zich houden wilde. Maar in hetzelfde oogenblik kwam er tot schrik der jongeren eene wolk die de drie heerlijken overschaduwde en toch nog doordrongen was van een lichtglans. Terwijl nu Mozes en Elias in die wolk intraden, kwam er uit dezelve eene stem met verstaanbare woorden: Deze—de alleen achtergeblevene Jezus—is Mijn geliefde Zoon in wien Ik mijn welbehagen heb; hoort Hem. Onder het hooren van die stem waren de jongeren op hunne aangezigten gevallen, en daar lagen zij nu in de grootste vrees, totdat Jezus hen aanraakte met het vriendelijk woord, Staat op en vreest niet, en daar stond dan Jezus weêr voor hen in zijne gewone gestalte. Zij ontvingen echter zulk een onuitwischbaren indruk van het heerlijke dat zij gezien en gehoord hadden, dat Petrus (2 Petr. i: 14—18) nog in hoogen ouderdom uit het volle hart daarvan sprak, terwijl ook Johannes er aan gedacht heeft toen hij schreef, Wij hebben zijne heerlijkheid aan-

schouwd, als van den Eeniggeborene des Vaders (Joh. i : 14).

Zoo hebben wij dan ook hier, gelijk in de geschiedenis der verzoeking, eene gebeurtenis uit de onzigtbare wereld; van daar de glans der verheerlijking, van daar de twee getuigen, van daar de stem. De discipelen ontvingen dus, wat kort te voren de Farizeën en Sadduceën op uitdagende wijze in hun ongeloof te vergeefs hadden geëischt, namelijk, een teeken uit den hemel (Matth. xvi : 1—4); doch dit teeken ontvingen de jongeren eerst nadat zij, met al wat zij zagen en hoorden, door alle ergernissen en hindernissen heen, doorgeworsteld hadden tot het ware geloof, Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods! Bij den aanvang van hun leertijd was dit hun niet schielijk, in eens, toegeroepen uit den hemel; die wetenschap was hun niet in den mond geworpen op een goeden dag; neen, voordat zij de stem op den berg mogten vernemen, moesten zij zoeken en vinden in het getrouwe en volhardende leeren en opvolgen van Jezus lessen; daarna kwam er het goddelijke zegel van den hemel. Ook hier zien wij wederom, aan hem die getrouw is met het kleine dat hij heeft, en die zich ijverig uitstrekt naar dat wat hij nog niet heeft,—aan dezen geeft de Heer meer en meer, totdat hij overvloed heeft. Zoo blijft de Heer een God van regt en orde in al zijne genade, maar volgens die orde doet Hij met zijne genade meer dan overvloedig boven ons bidden en denken, boven ons doen en verdienen: hierop mogen wij ons van ganscher harte verlaten. En evenzoo kiest Hij de regte oogenblikken uit tot betooning van zijne genade,—niet slechts moest de Heer Jezus nu zijn lijdensgang aanvaarden, ook zijnen discipelen hield Hij voor en na de gebeurtenis op den berg gedurig vóór, dat zij nu een loopbaan van lijden moesten betreden, waarvan hun vleesch uiterst afkeerig was. Uitdrukkelijk leerde Hij hun dat een ieder die zijn discipel wilde zijn, zichzelven verloochenen en het kruis opnemen moest, zonder eens zijn leven te ontzien; daarbij voegende dat Hij in de heerlijkheid des Vaders wederkomen zou als Regter, om een ieder te vergelden naar zijn doen (Matth. xvi : 24).

Dit alles, Geliefden! zijn ernstige woorden, dit is

een ernstige weg; maar juist deze ernst van de Christelijke loopbaan, van den waren Christenzin, van het jongste gerigt, werd voor de jongeren bestraald met de heerlijkheid des Heeren, als eene versterking van hun geloof en eene heenwijzing naar het hemelsche doel van hun streven. Maar juist terwijl zulke ernstige woorden van den Heer zoo tegen den vleeschelijken zin, zelfs zijner ware jongeren, indruischen, zoo voegt de hemelsche stem op den berg nog iets bijzonders toe aan de stem welke reeds bij den doop vernomen was,—ditmaal komt er bij het woord, *Hoort Hem!* en aan welke woorden van Jezus konden zij nu eerder denken dan juist aan de ernstige lessen omtrent het dragen van het kruis, welke zij kort te voren hadden vernomen?

Hoort Hem!—dit woord geldt dan een ieder, ook dengene die reeds den graad van apostel verkregen en de heerlijkheid des hemels aanschouwd heeft; allen leerlingen van Christus is dit woord door de hemelsche Majesteit aanbevolen. Jezus Christus, Gods Zoon, is de eene Heer en Meester der wereld, aan wiens woorden alle Christenen, van den grootsten tot den kleinsten toe, alle leeraars en leerlingen, alle kerken en maatschappijen verpligt zijn zich te houden, op hunne verantwoording voor God. Als er dan sprake is over het Christelijke, dat niemand vrage, wat zegt deze of gene die welligt een grooten naam heeft?—dit vrage men alleen, wat heeft Jezus gezegd? Zij die dit niet verdragen kunnen, bewijzen dat zij iets anders zoeken dan den Heer en zijne eer. Maar wat de Heer gesproken heeft, dat rukke niemand los uit zijn verband, dat verminke niemand. Met Mozes en Elias is Jezus niet in strijd maar in overeenstemming (Matth. v: 17—20). Gelooft, bijvoorbeeld, nooit dat gij een waar Evangelium hoort, waar gij enkel het zoete, het vriendelijke, het troostrijke kunt vernemen, en waar het ernstige, het harde, het smartelijke achtergelaten is; op die wijze krijgt gij een menschelijk, verminkt, Evangelie, niet het ware Evangelie van den Heer. Laten u *alle* zijne woorden dierbaar en heilig wezen, en verneemt gaarne het woord, *Hoort Hem!* ook waar Hij van lijden, van zelfverloochening, van het navolgen van Hem, en van het gerigt spreekt. Gelooft het

vast, hier en hier alleen is de weg en de poort welke tot het eeuwige leven leiden, door welke allen ingaan die niet eenmaal hooren zullen het woord, Ik heb u nooit gekend. Gelooft het vast, de overwinning van zichzelven, het afzien van tijdelijk voordeel, de innerlijke heiliging en het lijden om den wil der waarheid en der geregtigheid,—dat is de weg van Christus, langs welken wij wandelen moeten om verlost en verheerlijkt te worden naar het beeld van Gods Zoon. Laat ons Hem hooren, zoo zal Hij gewis ons hooren; wat Hij zegt, laat ons dat in eere houden, al geldt het voor niets bij velen, zoo zal Hij ons in eere houden en ons blikken vergunnen in zijne heerlijkheid, welke meer dan opwegen zullen tegen al het zware en het smartelijke. AMEN.

DE ECHTHEID VAN JESAJA.—H. 40—66.

(Eene Voorlezing).

Indien wij eene afdeeling van het Oude Testament moesten noemen, welke, naast het boek der Psalmen, aan het Christelijke gemoed in alle eeuwen dierbaar is geweest, dan zouden wij noemen het laatste deel van Jesaja's boek, beginnende bij hoofdstuk 40, Troost, troost, mijn volk zal ulieder God zeggen. Gemakkelijk zou het zijn lofspraken van kerkvaders en anderen op den Evangelischen Profeet te verzamelen ten einde ons beweren te staven. Liever willen wij thans eene bijdrage leveren tot handhaving van de fel bestredene echtheid van dit deel der Heilige Schrift.

Jesaja 40 tot 66 bestaat niet uit onafhankelijke toespraken van leerstelligen of anderen inhoud, die evenzeer in eenige andere volgorde hadden kunnen te boek gesteld worden. Er is op te merken een zeker plan in derzelver rangschikking, ook eene opklimming niet van rhetorischen maar van reëelen aard.

Zij vervallen in drie deelen waarvan het eerste loopt van Hoofdst. 40 tot 't einde van 48. De godde-

loozen hebben geen vrede. Het tweede deel loopt tot het einde van Hoofdst. 57, De goddeloozen, zegt mijn God, hebben geen vrede. Het derde gaat dan tot het slot der geheele verzameling, waar hetzelfde thema behandeld wordt in de ontzettende formulen, Hun worm sterft niet, hun vuur wordt niet gebluscht, zij zijn alle vleesch tot afgrijzen. In de eerste afdeeling, hoofdst. 40 tot 48, wordt de troost van Gods volk ontleend voornamelijk aan de tegenstelling tusschen Jehova en de afgoden, tusschen Israël en de Heidenen. In de tweede afdeeling, 49 tot 57, is het thema de tegenstelling tusschen het lijden van den knecht Jehova's en zijne toekomstige heerlijkheid. In de derde afdeeling wordt de tegenstelling gemaakt tusschen de ware vromen in Israël en de huichelaren.

Ten aanzien van den troost van het ware Israël dient opgemerkt te worden dat in de eerste afdeeling dezelve rust op het denkbeeld van verlossing uit Babel en uit de magt der afgoden; in de tweede op het lijden en de verhooging van den knecht van Jehova; in de derde op de glorie van het nieuwe Godsrijk, dat gesticht zal worden, wanneer God een nieuwen hemel en eene nieuwe aarde geschapen zal hebben.

De rijkdom van den inhoud blijkt uit de opmerking dat in hoofdstuk 40 bevat is de som van de prediking, waarmede Johannes de Dooper begonnen is de komst van het Godsrijk aan te kondigen. In de tweede afdeeling vooral, maar niet uitsluitend in hoofdstuk 53, wordt de leer der zaligheid door het verzoenend lijden en sterven en de verhooging van Hem die als Profeet, Priester en Koning te gelijk wordt verkondigd, zoo krachtig voorgesteld, dat men haast zeggen kan, de apostelen in het Nieuwe Testament hebben er weinig bij te voegen. In de derde afdeeling wordt de aanstaande heerlijkheid van het godsrijk in zulke kleuren geschilderd dat de ziener van het Nieuwe Testament in zijne apocalypse zich hoofdzakelijk van Jesaja's taal bedient, wanneer hij ons een denkbeeld wil geven van den nieuwen hemel en de nieuwe aarde.*

Vestigen wij nu ons oog op de vraag welke zoo vele personen heeft bezig gehouden. Is de afdeeling hoofd-

* Zie Drechslers Commentaar, aangevuld door Delitzsch.

stuk 40 tot 66 het werk van den echten Jesaja, den schrijver van het eerste en grootste deel van ons boek, of van iemand anders?

Tot op de helft van de 18de eeuw is het bij geen geleerde opgekomen om te twijfelen aan den Jesajaanschen oorsprong van onze afdeeling. Tegen het einde dier eeuw werden er echter verscheidene stemmen gehoord voor de onechtheid. Koppe, Doederlein, Eichhorn en anderen verzekerden dat de historische kritiek op innerlijke en ontwijfelbare gronden tot het resultaat was gekomen, de echte historische Jesaja is niet de schrijver van hoofdstuk 40—66. Ondertusschen werd de aanval gerigt ook op andere deelen van het boek. Inderdaad, niet meer dan omtrent zes of z ven hoofdstukken kunnen aangewezen worden, waartegen geen een criticus is te velde getrokken. De Duitsche geleerden leggen gaarne hunne scherpzinnigheid aan den dag door nieuwe objecties te opperen tegen dat wat tot hiertoe onbestreden was; sommigen hebben zigtbaar een welbehagen in het overtreffen van hunne voorgangers in vernielingszucht. De aanvallen tegen enkele hoofdstukken van het overige des boeks zijn echter niet te vergelijken bij die welke gerigt zijn tegen onze afdeeling hoofdstuk 40—66. Zoo ongunstig was in het begin dezer eeuw de stemming der kritiek voor de echtheid, dat een groot geleerde gelijk Gesenius schrijven kon in 1821, dat het algemeene gevoelen der geleerden tegen de echtheid beslist had. Sedert den belangrijken arbeid van Hengstenberg aan het Oude Testament, is het anders gesteld. Geleerden van den eersten rang als Delitzsch en anderen, die onpartijdig en uiterst naauwkeurig de geheele quaestie hebben onderzocht, zijn tot de overtuiging gekomen dat de bezwaren tegen de echtheid van Jesaja 40—66 ongegrond zijn.

Eer wij overgaan om de gronden voor en tegen te onderzoeken, willen wij stilstaan bij de vraag omtrent het gewigt van het geheele onderzoek. Wanneer men ziet dat niet slechts koude, dorre Rationalisten gelijk Gesenius de echtheid verwerpen, maar mannen, die veel gemoedelijke vroomheid aan den dag leggen, gelijk Umbreit, dan zijn wij in de verzoeking om de geheele quaestie als van ondergeschikt belang te beschouwen.

Immers, wij konden tot onze stichting de geheele afdeeling gebruiken, zonder ons te bekommeren over de vraag, wie heeft haar geschreven? Om stichting te bekomen bij het lezen van Ps. 119, is het onverschillig of David dan wel iemand anders de dichter is geweest.

Wat verhindert ons nu om dit beginsel toe te passen op het laatste deel van Jesajas boek? Aanstonds denken wij aan de aanhalingen van het Nieuwe Testament, bijvoorbeeld de geschiedenis van den Kamerling, Hand. 8, waar hoofdstuk 53 aangehaald wordt als een werkelijk geschrift van den echten Jesaja. Tegenover deze aanhalingen is het moeijelijk om te gelooven dat wij met ondergeschovene stukken, schriften van een Pseudo Jesaja te doen hebben. De overweging van den tegenstander dat de schrijvers van het Nieuwe Testament geen kritisch onderzoek hebben ingesteld, dat zij, gelijk wij, in populairen stijl sprekende of schrijvende, eenigen Psalm uit het 150 tal aan David konden toeschrijven (terwijl toch velen van andere schrijvers afkomstig zijn)—deze overweging kunnen wij echter niet voorshands beschouwen als van geene waarde hoegenaamd. Billijk oordeelende, zullen wij moeten toestemmen dat het niet ondenkbaar is dat een boek van het Oude Testament, dat onder den naam van zekeren schrijver—Mozes, David of Jesaja—gaat, toevoegsels kan bevatten van eene latere hand, terwijl het Nieuwe Testament zich eenvoudig houdt aan het gewone spraakgebruik bij het aanhalen uit zoodanig geschrift. (Men denke aan het berigt van Mozes dood in zijn vijfde boek.)

Terwijl wij dit alles volgaarne toestemmen, mogen en moeten wij toch opmerken dat het geenszins eene juiste gevolgtrekking uit deze concessie zou zijn, wilde iemand daaruit afleiden,—voor ons Christelijk gebruik van het boek is het volstrekt onverschillig hoe men denkt over de kritische vragen ten aanzien van den auteur.

Laat ons wijzen op het merkwaardig verschijnsel, dat nagenoeg alle de verwerpers van de echtheid gekenmerkt worden door één en dezelfde denkwijze omtrent den aard der profetie in het algemeen. Gelijk het Rationalisme afkeerig is van de Bijbelsche mirake-

len, zoo ook van de eigenlijke profetie. Dat een Jesaja 150 of 200 jaren voor de opkomst van Cyrus iets van dien man zou hebben kunnen weten, wordt voor eene onmogelijkheid verklaard. Geleerden die eischen dat wij onpartijdig, zonder vooroordeel, op de kritische regtbank zitten zullen, wanneer wij oordeelen over de echtheid van een Bijbelboek, hebben zelven een dogmatisch vooroordeel. Dat wat vast staat, de onmogelijkheid van eene bovennatuurlijke voorzeggingsgave, moet gestaafd worden door scherpzinnige taalkundige en geschiedkundige onderzoekingen der Bijbelboeken.

Gaat men uit van zulk eene Rationalistische meening omtrent de profetie, dan oefent dit al aanstonds invloed op de uitlegging van het Schriftwoord. Neem bijvoorbeeld de meening van den geleerden Baron Bunsen dat de auteur van Jes. 40—66 is geweest Baruch, de vriend en leerling van Jeremia. Zeer uitvoerig worden de vernuftigste doch uit de lucht gegrepene gissingen van dezen geleerde bijeengebragt om te verklaren, hoe een groot deel van wat doorgaat voor Jesaja's werk eigenlijk in Egypte is geschreven door den genoemden Baruch. Maar hoort nu wie de groote lijder van hoofdstuk 53 is volgens Bunsen. Niemand anders dan de profeet Jeremia, van wiens schandelijke mishandeling Baruch zoo lang getuige was geweest. Tamelijk nieuw is het vermoeden omtrent Baruchs auteurschap; zoo geheel nieuw is de meening niet dat hoofdstuk 53 in de eerste plaats op het lijden van Jeremia zal zien. Zij heeft hare voorstanders gehad onder de oude Joden, die in de engte gebragt werden door de kerkvaders en Christelijke schrijvers welke zich op deze profetieën beriepen. En zelfs een Christelijke geleerde gelijk Hugo Grotius heeft het van zich verkregen om in de eerste plaats aan Jeremia te denken als den lijder. Men meene nu niet dat Bunsen een zonderling verschijnsel is, dat de beantwoording der vraag, wie is de schrijver van hoofdstuk 40—66, volstrekt geen invloed heeft op de andere vraag, van wien spreekt de profeet aldus? In het afgetrokkene beschouwd, zoude het zonderlinge gevoelen, Jeremia, Baruch of een ander is de schrijver, zeer onschuldig en onschadelijk kunnen schijnen. In de werkelijkheid ziet men dat de ver-

werping van Jesaja's aanspraak op den naam van auteur gewoonlijk gepaard gaat met de miskenning van de echt Christelijke, de bepaald Messiaansche uitlegging der profetie.

Laat ons nu hooren welke bezwaren de scherpzinnigheid der geleerden ontdekt heeft tegen de Jesajaansche afkomst van Hoofd. 40—66 van ons boek. Een der nieuwste en bekwaamste bestrijders der echtheid is de Hoogl. Kuenen van Leiden, in zijn "Historisch Critisch Onderzoek naar het ontstaan en de verzameling van de boeken des ouden Verbonds."

Voornamelijk het volgende wordt door dezen schrijver aangevoerd als uitwendig bewijs tegen de echtheid, ofschoon hij het meeste gewigt hecht aan de innerlijke bewijzen welke wij aanstonds noemen zullen. De latere profeten als Habakuk, Zefanja en Jeremia blijken onbekend te zijn met onze afdeeling. Men verplaatse zich nu (zoo redeneert Kuenen) in den strijd tusschen Jeremia en zijne tijdgenooten. De groote vraag was in die dagen deze: Moet Juda zich onderwerpen aan de Chaldeeuwsche heerschappij of niet? Jeremia antwoordde bevestigend en verkondigde in geval van verzet Jeruzalems ondergang en de wegvoering naar Babel. Zijne tegenstanders achtten het heiligschennis te beweren dat Jehova's woning den onbesnedenen in handen zou vallen, wilden van geene onderwerping weten, en verwachtten, toen Koning Jechonia naar Babel gevoerd werd, binnen kort zijne verlossing. Welk eene rol zou het tweede deel van Jesaja in dien strijd hebben kunnen, ja moeten spelen, indien het voorhanden ware geweest! Men behoeft zich slechts te herinneren wat daar over den verwoesten tempel en de ruïnen van Jeruzalem gezegd wordt, om zich daarvan aanstonds te overtuigen. Doch geene der beide partijen beroept zich op Jesaja's gezag, evenmin Jeremia om de zegepraal der Chaldeën te staven, als zijne tegenstanders om hun ondergang waarschijnlijk te maken. Waarlijk, indien Jeremia die hoofdstukken 40—66 voor zich had gehad, hij had ze gebruikt als een geducht wapen om het volk tot onderwerping aan de Chaldeën te bewegen. Tot dusverre Kuenen (Deel II bladz. 107). Bij eene oppervlakkige beschouwing is het niet te ont-

kennen, dit stemmen wij gereedelijk toe, dat er eenige waarschijnlijkheid is in deze redenering. De verdedigers der echtheid laten niet na om in Jeremia aanhalingen uit Jesaja 40—66 aan te wijzen, als een bewijs dat deze afdeeling gebruikt is door den jongeren profeet.

Is dit werkelijk aldus, en zijn de genoemde hoofdstukken 40—66 werkelijk van zulk een gezaghebbenden profeet als Jesaja afkomstig, dan is het onverklaarbaar, volgens Kuenen, dat Jeremia er zich niet op beroepen heeft om het volk te overtuigen van hun pligt om zich lijdelijk te onderwerpen aan Babylon. Wij merken hiertegen op dat het altoos zeer gewaagd is om uit het stilzwijgen te redeneren, om aan eene negatieredenering de kracht van een stellig bewijs te geven.

Werkelijk heeft zich Jeremia (Hoofdst. 26) beroepen op een vroegeren profeet, om ook door diens gezag het volk tot onderwerping te bewegen, en wel op Micha. Deze tijdgenoot van Jesaja had voorspeld dat Zion als een akker geploegd zoude worden, dat Jeruzalem tot steenhoopen en de berg dezes huizes tot hoogten eens wouds zouden worden. Eéne reden waarom nu Jeremia zich heeft kunnen beroepen op Micha liever dan op diens tijdgenoot Jesaja, bestaat daarin, dat bij Jesaja de toekomstige verwoesting van stad en tempel meer verondersteld dan duidelijk beschreven wordt. Zulk een aanschouwelijk tafereel als bij Micha vindt men niet in den grooteren profeet Jesaja.

Krachtiger argumenten dan het bovenstaande heeft de Hoogleeraar Kuenen. Bijv. de historische toestand welke overal verondersteld wordt, hoofdst. 40—66, is die van eene totale verwoesting van tempel en stad en land. Geen gewag wordt gemaakt van het bestaan van de offerdienst, die heeft immers opgehouden tijdens de ballingschap. Voorts in hoofdst. 40—66 komt er geene enkele uitspraak voor welke met name wijst op Jesaja, zoon van Amos, als schrijver. Kon men ook aannemen, dit zijn de woorden van Prof. K., dat de schrijver zich, met levendige phantasie, nu en dan in het tijdvak der ballingschap had verplaatst, ondenkbaar mag het heeten, dat zijn werkelijke leeftijd, indien deze inderdaad vroeger viel dan de ballingschap, in

deze zeven-en-twintig hoofdstukken nergens zou doorschemeren. Neen, de geheele inhoud zoowel als de vorm en kleur zijner redenen bewijzen dat wij te doen hebben met een schrijver die leeft in de tweede helft van de Babylonische 70jarige ballingschap,—die vernomen heeft van de groote daden welke Cyrus verrigt, en de verwachting koestert dat hij de redder van Israël zal worden.

Hierop diene ten antwoorde: ten eerste, dat het zeer gewaagd is om zoo stellig te verklaren,—"het is ondenkbaar dat een profeet zich zoo geheel in de toekomst kan verplaatsen." Ons dogmatisch standpunt verschilt zeer van dat hetwelk Prof. K. inneemt. Gereedelijk stemmen wij het toe dat de Israëlitische profeet die in de toekomst schouwt gewoonlijk zich niet geheel losrukt van het tegenwoordige; zijne schildering van de toekomst geschiedt in de kleuren welke het tegenwoordige hem verschaft. Maar wij durven niet bepalen dat zoodanige verplaatsing geheel ondenkbaar is.

Doch ten tweede, naar het oordeel van zeer bevoegde kenners, Hävernick, Hengstenberg en anderen, is het niet noodig om te stellen dat Jesaja zich hier geheel losrukt uit zijne tijdelijke en plaatselijke omgevingen. Bijv. Hoofdst. 52 : 4 wordt gezegd dat Gods volk te voren onderdrukt is geweest door Egypte en Assyrië. Levendig stond den profeet voor den geest de vernieling van Samaria en de naauwe ontkoming van Jeruzalem ten tijde van Hizkia uit de handen der Assyriërs—vandaar de vermelding, nevens Egypte, van Assyrië alleen, als den laatsten verdrukker van Israël. Voorts, een groot deel van Jesaja's werkzaamheid als profeet viel in den tijd van den vromen Hizkia, toen de dienst van Jehova gehandhaafd was onder het volk. Van daar de klagt van den profeet op verscheidene plaatsen hoofdst. 1, ook in het betwiste deel hoofdst. 58, 59, tegen eene bloot uitwendige godsdienstigheid. In dergelijke redenen meenen de verdedigers der echtheid werkelijk zinspelingen te vinden op het heden waarin de profeet leeft, al is hij door Gods Geest vervoerd om van eene verre toekomst te profeteren.

Bij een naauwkeurig onderzoek van de plaatsen welke hier aangehaald worden door de verdedigers der echt-

heid, dringt zich gedurig op de waarneming dat het uiterst gewaagd is op iemands individueel, men zegt graag, subjectief, gevoelen een gewigtig gebouw te grondvesten. Delitzsch, bijvoorbeeld, hecht zeer weinig waarde aan de plaatsen door Keil, Hävernick, Hengstenberg en Stier in dit gedeelte van hunne Apologie voor de echtheid aangevoerd. Men moet op de hoede gesteld worden tegen willekeur, tegen het hechten van eene overdrevene waarde aan de historisch-kritische opvatting van een enkel vers, als men het verschil dezer geleerden gadeslaat.

Maar vooral dringt zich dit gevoelen bij ons op, wanneer men ziet hoe stout de aanvallers op de echtheid te werk gaan. Prof. Kuenen, bijvoorbeeld, stelt eene uiterst naauwkeurige vergelijking in tusschen den echten Jesaja en den Pseudo-Jes., schrijver van hoofdstuk 40—66. De uitkomst dezer vergelijking is dat zijne gewisheid, hoofdstuk 40—66 is niet van Jesaja afkomstig, nieuwe vastheid bekomt, hoewel zij geene meerdere bevestiging behoeft. Laat ons nagaan wat hem die vergelijking oplevert. Hij vindt, bijvoorbeeld, groot verschil in stijl tusschen den echten profeet Jesaja en Pseudo- of Deutero-Jesaja. Het volgende staat er bij hem te lezen :—"Van den persoonlijken Messias, dien Jesaja, zoon van Amos, verwacht, hoofdstuk 9 (Kind ons geboren, Zoon ons gegeven enz.), hoofdstuk 11 (Rijsje uit afgehouwen tronk van Isaï), vinden wij bij den auteur van 40—66 geen enkel spoor, al zinspeelt hij in hoofdstuk lv : 3 op de gewisse weldadigheden Davids. Hij knoopt verder de bevrijding en de zedelijke reiniging van Israël vast aan den dienstknecht van Jehova, dat is, aan de vrome Israëlieten die aan Jehova getrouw waren en de bestemming van Israël, waaraan zij reeds aanvankelijk beantwoorden, eenmaal geheel zouden verwezenlijken. Deze voorstelling van Jehova's dienstknecht, die in het geheele tweede deel zoo sterk op den voorgrond treedt, is aan den eersten Jesaja ten eenemaal vreemd."

Wij vragen nu, welk regt heeft de criticus om te eischen, dat indien de profeet in zijne vroegere redenen spreekt van een Davids Zoon, een gezalfden Koning, hij in de redenen welke jaren daarna gehouden werden ten aanzien van den knecht van Jehova, die tot ver-

zoening van de zonde lijdt, juist verpligt zal wezen om te herhalen dat hij een Davids Zoon, een gezalfde Koning, Messias wezen zal? Algemeen toegestemd is het dat de term "knecht van Jehova" in de eerste hoofdstukken van onze afdeeling soms beteekent het Israëlitisch volk, of de vromen onder Israël. In hoofdstuk 49 en 53 is de profeet opgeklommen tot het aanschouwen van een persoonlijken knecht van Jehova die Gods heil zou zijn tot aan het einde der aarde, die vele heidenen besprengen, die een rijke belooning om den arbeid zijner ziel zou ontvangen. Maar het is toch uiterst willekeurig om te beweren dat hoofdstukken 49, 53 niet van den waren Jesaja kunnen afkomstig zijn, dewijl er niet letterlijk dezelfde voorstelling van zijn persoon te vinden is als in de vroegere hoofdstukken.

Indien wij den criticus zouden opmerkzaam maken op hoofdstuk liii: 2, een rijsje voor Gods aangezigt, een wortel uit eene dorre aarde, als overeenkomend met hoofdstuk 11, rijsje uit den stam van Isaï, dan zouden wij hem toch niet overtuigen. Hoe gaat het met eene gansche reeks van eigenaardige uitdrukkingen welke gemeenschappelijk eigendom zijn van het eerste deel, hoofdstuk 1—39, en het tweede, hoofdstuk 40—66? Met ontzaggelijke vlijt hebben de Apologeten Hävernick, Hengstenberg enz. hierop gewezen. Doch de tegenstanders der echtheid worden hierdoor niet in de verlegenheid gebragt. Zij verklaren het verschijnsel tot hunne eigene voldoening door de concessie, dat de schrijver van de tweede helft des boeks door opzettelijke nabootsing zich meester heeft gemaakt van sommige eigenaardige uitdrukkingen van den eersten, den waren Jesaja. Op deze wijze verklaart men de overeenkomsten, terwijl men het kleinste verschil verheft tot bewijs van de onmogelijkheid dat de deutero-Jesaja dezelfde is als de eerste.

Nog eene bijzonderheid waarin Prof. K. het verschil zoo sterk vindt tusschen den eersten en den tweeden Jesaja, dat hij zich geregtvaardigd acht in de ontkenning der echtheid van hoofdstuk 40—66. In de schilderingen van Israëls heerlijkheid, van den nieuwen hemel en de nieuwe aarde, in hoofdstuk 60—66, ziet hij zulke overspannene verwachtingen als volstrekt niet op eene

lijn kunnen geplaatst worden met de zeer gematigde vooruitzigten welke de echte Jesaja gekoesterd heeft. Wijzen wij op zulke schilderingen als hoofdstuk 11, de aarde vol van de kennis des Heeren, de menschelijke natuur hersteld, gereinigd, zelfs het dierenrijk veredeld, dan wil onze criticus dit slechts voor aanknoopingspunten aanzien, welke de tweede Jesaja bij den eersten gevonden heeft en welke hem aanleiding hebben gegeven tot de overdrevene, stoute schilderingen in het slot van het boek. Onnoodig is het nu om uitvoerig aan te toonen de onbillijkheid van den eisch welke een profeet zou willen binden om altoos in denzelfden kring van denkbeelden zich te bewegen, en hem verbieden, zelfs wanneer hij door den Goddelijken Geest daartoe aangevoerd is, om een hoogere vlugt te nemen dan die welke hij vroeger bereikt had.

Nog een voorbeeld van verschil waarop Prof. K. zich beroept. Hooge waardering van den Sabbat wordt aan den dag gelegd door den Deutero-Jesaja (Hoofdst. 56 : 4, 58 : 13), Indien gij uwen voet van den Sabbat afkeert, enz. De gesnedene en de proseliet die den Sabbat houdt worden geprezen. Dit vindt men nu zeer karakteristiek voor de Babylonische ballingen die geene offerdienst in een heidensch land hadden, die hunne trouw aan Jehova vooral door eene naauwgezette Sabbatviering bewijzen moesten. Maar dit verschijnsel dient, volgens Prof. K., tot bewijs tegen de echtheid. Hij vergelijkt Hoofdst. 1 vs. 11—15, waar de Heer zijn afkeer van eene gegehuichelde dienst op verbodsdagen, Sabbatdagen, nieuwe maanden verkondigt, als een bewijs van de geringe waarde welke de echte Jesaja hecht aan de Sabbatsviering en de uiterlijke eeredienst in het algemeen. Onnoodig is het nu om opzettelijk te wijzen op de willekeurigheid van deze redenering. Gemakkelijk is het om in Hoofdst. 40—66 dezelfde waarschuwingen tegen werkheiligheid en lippendienst als in Hoofdst. 1 aan te wijzen, om hieruit gevolgtrekkingen af te leiden lijnregt in strijd met die van Prof. K.

Behalve de voorgewende punten van verschil ten aanzien van den inhoud, wordt er veel moeite gedaan om ook in den stijl zulk een onderscheid aan te toonen tusschen de afdeeling Hoofdst. 40—66 en het eerste

deel, dat men daartoe tot verschillende auteuren besluiten kan. Talrijke zeer fijne opmerkingen van dezen aard worden er dan gemaakt; uitdrukkingen, spreekwijzen eigen aan de eene helft en vreemd aan de andere, worden verzameld ten bewijze van de stelling die men te verdedigen heeft. De algemeene indruk welken de stijl te weeg brengt wordt hier vooral van gewigt geacht. Hooren wij Prof. K. wederom: "Het valt niet gemakkelijk dat verschil van indruk onder woorden te brengen. In het algemeen kan men zeggen dat de tweede Jesaja eenvoudiger, meer vloeijend en minder krachtig schrijft dan de eerste. Het onderscheid is zoo in het oogvallend, dat het door niemand (ook niet de verdedigers der echtheid) wordt geloochend. Slechts over de gevolgtrekkingen daaruit af te leiden heerscht er verschil."

Gewis is er onderscheid tusschen den breedvloeijenden stroom der troostredenen van hoofdstuk 40—66, en de meer korte, gedrongene toespraken en boetredenen van het eerste gedeelte des boeks. Het gebruik dat de critici hiervan maken doet ons denken aan het soortgelijk verschil tusschen den stijl van Deuteronomium en de 4 eerste boeken van Mozes; en op heel soortgelijke wijze is dat verschil te verklaren. In de herhaling der wet is Mozes meer vermanend, hortatorisch, rhetorisch, dan waar de eerste afkondiging der wetsvoorschriften op wettischen toon geschiedt. Even zoo geeft de inhoud van Jesaja 40—66 aanleiding tot den eigenaardigen stijl,—zoo breedvloeijend en toch zoo verheven, zoo teeder en toch zoo majestueus.

Ziedaar een kort overzigt van de voornaamste gronden tegen de echtheid.

Vernemen wij vervolgens zeer kort de stellige bewijzen er voor.

Voor de echtheid is natuurlijk het gezag van de verzamelaars der kanonieke geschriften van het Oude Verbond. Jezus Sirach xlviii: 27, "Jesaja profeteerde met een rijken geest wat op het laatst geschieden zou, en gaf den bedroefden te Sion een troost, met welken zij zich altijd troosten konden." Volgens Josephus heeft de kennis van Jesaja's profetie werkelijk invloed gehad op Cyrus om hem te bewegen tot gunstbetoon jegens de Joden. Dit zijn zeker geene onbelangrijke getuigenissen.

Bij Prof. K. wegen zij echter zeer ligt. Immers in de dagen van Jezus Sirach en Josephus was de historische kritiek als wetenschap nog niet geboren. Men nam op goed geloof aan wat de overlevering verzekerde, zonder hare getuigenissen naauwkeurig te toetsen. Alsof de Joden niet werkelijk eene kritiek hebben beoefend in de scherpe onderscheiding tusschen Kanoniek en Apokrief!

Doch van meer waarde is voor ons de omstandigheid dat de latere profeten, vooral Jeremia, veelvuldige aanhalingen hebben uit de betwiste afdeeling. Dit is ondenkbaar, indien de schrijver werkelijk was die ongenoemde, onbekende nabootser van den waren Jesaja.

Voorts mogen wij niet nalaten op het Nieuwe Testament te wijzen. Boven hebben wij de mogelijkheid toegestemd dat het Nieuwe Testament zich bedienen kon van eene gangbare manier van het oude aan te halen, zonder daardoor juist te staven dat bijvoorbeeld een Psalm werkelijk van David moet wezen, omdat de bundel doorgaans met Davids naam bestempeld wordt. In Rom. x: 20 vinden wij echter deze woorden: Jesaja verstout zich en zegt: Ik ben gevonden van degenen die naar mij niet zochten. Dit is meer dan wat men zou kunnen noemen eene aanhaling ter loops: Paulus staat er ons borg voor dat Jesaja zelf de aangehaalde woorden heeft gebezigd.

De innerlijke bewijzen van de echtheid zijn van geen gering gewigt. Zoo sterk zijn de gronden waarvan een enkele ter loops is aangevoerd, teweten, de vermelding nevens Egypte van Assyrië als den laatsten verdrukker van het verbondsvolk—gronden ten bewijze dat de schrijver niet tijdens de ballingschap maar 150 of meer jaren vroeger leeft—dat Rosenmuller tot het besluit is gekomen: de deutero-Jesaja heeft met opzet geschreven in den geest en op den toon van een ouden profeet voor de ballingschap. Hierin natuurlijk verschilt hij van Kuenen en de meesten.

Onder de vele innerlijke gronden voor de echtheid, ontleend aan de overeenkomst tusschen den stijl van de eerste en dien van de tweede helft van het boek, slechts het volgende: Gelijk ieder opmerkzame Bijbellezer getroffen wordt door de uitdrukking *Menschen-*

kind als eigen aan Ezechiel, zoo is eigen aan Jesaja de naam van Jehova, *de Heilige Israëls;* uiterst zeldzaam komt dezelve voor in de Psalmen, ter naauwernood bij de profeten, menigmaal in dezen profeet, en wel in beide helften van het boek. Zoo de benaming de Sterke (Abir) bij geen anderen profeet. Verscheidene dergelijke eigenaardigheden van stijl zijn nagespoord door de geleerden die de echtheid verdedigen; met de uitvoerige opsomming er van willen wij ons thans niet bezig houden. Laat hetgeen wij gezegd hebben voldoen als eene proeve, ook voor den oningewijde, van de Bijbelsche kritiek.

Geen wonder, Mijne Hoorders! indien sommigen uwer gereed zijn met de beschuldiging dat de godgeleerden hun tijd en krachten besteden aan beuzelingen, teweten, aan het verzinnen van de meest gezochte, de fijnst gesponnene bezwaren tegen de eenvoudige Bijbelwaarheid, of met de vertooning van hunne scherpzinnigheid in het wederleggen van zulke bezwaren. Openhartig moeten wij het toestemmen, als wij denken aan de uitgebreide literatuur welke de bestrijding en de verdediging van Jesaja heeft uitgelokt,—(wij hebben niet de helft genoemd van de namen der schrijvers gedurende de laatste eeuw)—toestemmen moeten wij het dat vele geleerden weinig doen dan lijken verschaffen ter begrafenis onder het geleerde stof der bibliotheken. Ondertusschen zijn wij verpligt kennis te nemen van de theoriën der Bijbelbestrijders, opdat wij in staat zijn om rekenschap aan de geleerde tegenstanders te geven van onze overtuiging ook omtrent de echtheid der Bijbelboeken. Zijn er in Nederland en elders hoogescholen waar men voor een duisterling wordt gehouden, als men gelooft dat Jesaja zelf de schrijver is van hoofdstuk 40—66,—het is een voldoening om met behulp van den arbeid van andere en niet mindere geleerden tot de overtuiging te komen,—dat ons geloof aan de echtheid dezer afdeeling op de beste wetenschappelijke gronden verdedigd kan worden.

Dat dan de groote en kleine geleerden van Jesaja desverkiezende gebruik maken om hunne scherpzinnigheid en geleerdheid aan den dag te leggen. De grootheid van den echten Jesaja wordt door den voort-

gaanden loop der eeuwen aan het licht gebragt. Laat de muggen vrij knabbelen aan de vleugelen van een archangel; zij zullen zijne grootheid niet verminderen. In den gang der wereldgeschiedenis hoort gij den majesteitelijken donder van Gods profeten rollen. In de strafgerigten Gods over de volkeren die zijn Zoon verwerpen, ziet gij het visioen van onzen Profeet, den held uit Bosra, met besprenkelde kleederen, voorttrekkende in zijne groote kracht,—de Heer die in geregtigheid spreekt, magtig om te verlossen,—en om te verderven. In de Evangelie-verspreiding van onze eeuw ziet gij den door onzen miskenden Profeet voorspelden loon op den arbeid der ziele van Jehovas knecht. In het stille heiligdom van het binnenste gemoed bij duizenden en duizenden van Gods kinderen hoort gij nog den weerklank van Jesajas, Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen. Beide in de geruchtmakende gebeurtenissen op het tooneel der groote wereld, en in de even belangrijke doch in het gedruisch der wereld niet vernomen geschiedenis van het vrome hart, hoort gij de voetstappen van Hem die komt, om, naar het woord van onzen Profeet, nieuwe dingen te scheppen, zoodat aan de vorigen niet gedacht zal worden, ja een nieuwen hemel en eene nieuwe aarde in te wijden.

STERVENSGENADE.

(*Uit "Stemmen voor Waarheid en Vrede."*)

Onlangs ging een mijner vrienden naar zijn eeuwig huis. Het was waarlijk verkwikkend, om hem te hooren spreken. Niet alleen dat alle vrees voor den dood geweken was, maar hij had zoo'n onuitsprekelijken vrede, dat hij zelf er zich over verwonderde en vreesde, dat er nog wel strijd en aanvechting zouden komen, wat echter, de Heer zij gedankt, niet gebeurd is. Na veel strijd was hij in dien zaligen toestand gekomen; de Heer had hem van veel moeten losmaken, zijn nog betrekkelijk jeugdige leeftijd, zijn ambt, dat hem zeer lief was, vrouw en kinderen, kortom te veel om hier op te noemen, hadden hem zeer aan het leven gebonden, maar nu was de overgave zijns harten en van alles volkomen; niets hield hem meer op deze aarde terug.

Hij bleef tot het laatste oogenblik bij kennis en ging kalm en vroolijk zijn Heiland te gemoet.

Zulk een sterfbed heeft ons iets te zeggen, het leert ons dat *stervensgenade* geen klank maar een feit, een gezegende, heerlijke, troostvolle waarheid is. De gezonde mensch ziet reeds op tegen ziekte en pijn, de dood heeft en houdt voor het vleesch iets afschrikkends; dit is tot op zekere hoogte natuurlijk en verklaarbaar. Tot op zekere hoogte, en niet zóó als helaas bij vele Christenen het geval is. Als men ziet, dat velen van hen, die zich in Jezus geborgen weten, ook tegen en in den dood, toch nog zoo bevreesd zijn om te sterven, dan dringt zich de vraag wel eens op, of men verzekerd kan zijn van zijne zaligheid en toch nog angst voor den dood hebben. Met het geloof, dat de zekere en blijde hoop geeft, om in zijn Heiland in leven en sterven alles te vermogen en Zijns te wezen, is dit niet te rijmen, en behoeft noch behoort alzoo de Christen vrees voor den dood te hebben; toch leert de ervaring, dat er uitnemende en bevestigde Christenen zijn, met wie dit niet het geval is. Gedeeltelijk is het te verklaren door eene zekere gehechtheid aan het leven, waar men het met den Heer ook goed kan en mag hebben; al slaat men de pinnen niet vast, toch zijn er zoo vele en velerlei banden, die ons aan het leven, ons gezin, onzen werkkring, onze vrienden en wat al niet binden. Voorts beeft men terug bij de gedachte aan dat ontzettende oogenblik, waarin de ziel zich scheidt van het lichaam, en dat gewoonlijk gepaard gaat met diep ingrijpende schokken; het vreeselijkste gevoel, dat men zich voorstelt, is dat van sterven.

Het is daarom niet zoo zeer te verwonderen, dat waar men reeds opziet tegen voorbijgaande toestanden of gebeurtenissen in of buiten het lichaam, die laatste ontzaglijke stond vrees inboezemt, dat men liever wenscht overkleed dan ontkleed te worden. Is men van zijne zaligheid niet verzekerd, weet men niet beslist, dat de dood het begin van het ware leven zal zijn, dan is de stervensvrees nog meer te begrijpen. De bekommerde, die zich het heil en leven in Christus niet durft toeëigenen, gaat met angst den dood te gemoet, om toch dikwijls met blijdschap en in vrede te sterven, ten bewijs dat de bekommernis niet belet, in waarheid een kind van God te zijn.

Het schijnbaar tegenstrijdige, dat de Christen in gezonde dagen vrees voor den dood heeft, en als eenmaal de stervensure voor hem aanbreekt, volkomen gerust en zonder vrees is, wordt geheel verklaard door de *stervensgenade*. Het woord zelf zegt, wat men er onder te verstaan heeft.

De Heer geeft geen genade voor een toestand, waarin wij nog niet zijn, en waar wij ons onmogelijk kunnen indenken; niet dat wij ons daarbij mogen neerleggen en het daarop laten aankomen, neen wij hebben ook in onze gezonde dagen, als het leven ons toelacht, toe te zien, dat wij ons niet zoo daaraan hechten, dat de dood een koning der verschrikking voor ons wordt; wij mogen niet aan die vrees toegeven, opdat de stervensgenade te meerder worde. Vrees onder welken vorm of voor wat ook blijft ongeloof, en ongeloof is zonde; ook deze zonde moet den Heer beleden en in Zijne kracht bestreden worden, opdat zij ons den vrede des harten niet roove.

Als wij maar in waarheid het eigendom van Jezus zijn, dan kunnen wij ook verzekerd wezen, dat Hij altijd met ons zijn en ons niet aan onszelven zal overlaten, ook als wij uit dit leven scheiden; wij mogen dan rekenen op die genade, die ons het sterven gemakkelijk zal maken, niettegenstaande de zielevijand, vooral in die laatste oogenblikken, met al zijn kracht ons bestrijdt, en door een vreeselijk gezicht op de zonden van ons gansche leven ons tracht te beangstigen, wat hem ook zou gelukken, indien wij ons zelven moesten doorhelpen. Al de kracht van dat zielverkwikkende woord: "Mijne genade is u genoeg" zal dan door ons worden ervaren, en ruimschoots opwegen tegen alle verschrikkingen des satans.

Dat niet altijd wat men waarneemt een maatstaf is voor hetgeen werkelijk plaats vindt, mag men veilig aannemen. Benauwdheid van het lichaam is geen bewijs van onrust der ziel. Men kan schijnbaar onbewust zijn, omdat de zintuigen niet meer werken, en dus de gemeenschap met het omringende ophoudt, terwijl toch het inwendige, het zieleleven, in volle kracht is, en de nabijheid van den Heer gesmaakt wordt, waar dit voor het lichaam niet noodzakelijk is.

Troostrijk is de gedachte, dat bij hevige lichaamsbenauwdheden, waarmede het sterven dikwijls vergezeld gaat, de Heer sterkt, en zich, als wellicht nimmer te voren, in zijn volle liefde en genade aan de ziel openbaart, zoodat de smart en het lijden niet of weinig worden gevoeld, en de bange strijd volstreden wordt, door den Overwinnaar van graf en dood.

Dr. J. C. Boekens.

Rotterdam,
2 December, 1873.

DE GODSDIENSTIGE BEWEGING IN EDENBURG.

Eene verhandeling van Professor Charteris onder bovenstaanden titel wordt in "The Christian" overgenomen. In het slot, dat wij hier laten volgen, geeft de schrijver een overzigt van het geheel :—

En wat zullen wij nu zeggen, als wij terugzien op de geheele beweging in Edenburg? Ofschoon er eenige bijzonderheden zijn van minder aanbelang, waarin ik eene verandering kon gewenscht hebben, nogtans komt *al hetgeen wezenlijk en eigenaardig is* mij voor van dien aard te zijn, dat deze woorden zich als van zelve aan mij voordoen : "Het is van den Heer geschied en het is wonderlijk in onze oogen." De gebeden van Gods volk waren vele en dringend : het werk dat geschiedde door menschen geschiedde met veel kracht, in geloof, en tot bevordering van de heerlijkheid des Zaligmakers; doch de hand des Heeren zelven werd in dat alles opgemerkt. Voor zoo ver wij kunnen oordeelen, is ons eene ware godsdienstige herleving geschonken. Niet enkel in groote vergaderingen werden mannen en vrouwen nedergebogen onder de magt van de groote Evangeliewaarheden; maar ook in de zamensprekingen (aftermeetings) waar velen achterbleven om raad en tot gebed, hebben wij ouden en bejaarden beschouwd die Christus zochten en vonden; jongelingen de ketenen hunner vorige zonden afwerpende, ten einde dienstknechten te worden der geregtigheid; en jonge dochters tot een stillen vrede gerakende. En onafhankelijk van deze bijeenkomsten voor heilbegeerigen, zijn er gevallen ter mijner kennis gebragt, en nog vele meer zijn bekend aan anderen, waar leden van huisgezinnen door de overigen werden waargenomen als veranderd ten goede in gemoedsgesteldheid, woorden en wandel, voor dat het bekend was dat zij eene geestelijke verandering hadden ondergaan en navolgers van Jezus Christus waren geworden. Wij hebben zulke gevallen waargenomen waar, zonder dat een woord werd gesproken, onverschillige aangezigten er onrustig en bekommerd begonnen uit te zien, en daarna weder blijde en zacht, zoodra de waarheid zoodanige koude en onverschillige harten onder haren invloed bragt. Velen

zijn, wij gelooven het vast, na een zwaren strijd, somtijds ook terstond, van den dood tot het leven overgegaan.

Dit alles had plaats zonder eene enkele poging om opgewondenheid of opschudding te weeg te brengen. De oude waarheid werd zuiver, eenvoudig en krachtig verkondigd. Indien er iets nieuws voor ons was in den vorm, dan moest er iets ontbroken hebben aan hetgeen wij tot hiertoe gewoon waren, want het was het oude beroep op het hart: "Als of God door ons bade, bidden wij u van Christuswege, laat u met God verzoenen." En indien wij, predikers, éène les hebben geleerd boven andere, dan is het om alle verantwoordelijkheid te leggen op den tegenstrevenden wil des menschen, wanneer aan allen de vrije aanbieding der genade geschiedt. Sommigen onzer hebben geleerd dat wij van het geloof gesproken hebben als of het een werk, eene inspanning ware, instede van de eenvoudige aanname van de gave en de genade Gods; en wij hebben ons voor den geest gebragt hoe onze eigene, zoo bekende Catechismus ons geleerd heeft, om te "ontvangen" en dan te "rusten" in Jezus Christus. Wij schijnen allen geleerd te hebben—God geve dat wij deze duidelijke en noodige les niet mogen vergeten—hoe gering de oorzaken van verschil zijn onder Christenen, vergeleken met de oneindige grootheid van de waarheid waardoor en waarvoor wij allen leven. Wij hebben welligt ook geleerd hoe onze bedestonden in te rigten, om ze meer afwisselend en levendig te maken, en minder gelijk eene bloote prediking; alsook om onze leerredenen meer eenvoudig en schriftuurlijk in te rigten, ontvouwingen van het goddelijke meer dan van het menschelijke. Doch wij hebben bovenal geleerd dat de Geest van Christus het leven is van de gemeente, welke is het ligchaam van Christus; en de beloften aangaande den "Trooster" in Joh 15 en 16 zijn met meer dankbaarheid en geloof ontvangen en gesmaakt.

Als wij hetgeen in onze stad is geschied met het oog op het Woord Gods gadeslaan en deze dingen onderzoeken in het licht des Nieuwen Testaments, kunnen wij niet anders dan onze overtuiging uitspreken dat de hand des Heeren dit gedaan heeft. Wij gelooven niet dat het werk geëindigd is. Het gaat steeds voort, leeraren spreken met blijdschap van velen die tot hen kwamen, voor het eerst bekommerd aangaande den weg der waarheid. Sedert dat ik begonnen ben met deze verhandeling op te stellen, heeft een vriend mij verhaald dat twintig personen laatstleden Zondag avond in zijne kerk zijn achtergebleven, hem om bestiering verzoekende; en een ander verhaalt mij dat gedurende verscheidene maanden er elke week eenige leden

van zijne gemeente tot hem zijn gekomen, allen voor de eerste maal, hem om raad en leiding vragende. Verscheidene andere leeraars, die zich in dezen tijd bereidwillig toonen om deelnemend bekommerden te ontvangen, zijn verblijd om leden hunner gemeenten in buitengewonen getale tot hen te zien komen om van aangezigt tot aangezigt met hen te spreken over de grootste van alle aangelegenheden.

Wij gelooven dat de hoorders van het Evangelie leeren verstaan dat zulke zamensprekingen den leeraar helpen, en dat alzoo grootere deelneming en meerdere kennis bij toeneming de betrekking tusschen leeraars en gemeenteleden kenmerken, dan vroeger. Buiten en behalve de toeneming in naauwen omgang, mogen wij er bijvoegen dat geen enkel vruchtgevolg van de geheele beweging meer gezien wordt, dan de toehaling van de banden van vriendschap en deelneming in gemeenten, en de vermeerderde belangstelling in de gewone godsdienstoefeningen en werkzaamheden der kerk. Verscheidene leeraars hebben mij verzocht te verklaren dat zij hunne werkzaamheden gemakkelijker en met meer zegen verrigten; dat de gewone diensten beter worden bijgewoond; dat de prediking van het Evangelie met meer ernst wordt ontvangen; dat de rijken meer edelmoedig zijn; zij die daartoe den tijd hebben meer behulpzaam zijn; dat de armen meer tevreden zijn; dat alle klassen meer dan vroeger zich wijden aan het gebed en het onderzoek der Schriften. Indien het nieuwe leven alzoo de oude kanalen doorstroomt, indien de oude vormen bezield worden met toegenomen en steeds toenemend geloof, dan mogen wij belangrijke uitkomsten te gemoet zien. Wij hopen en bidden en verwachten, dat de gemeente van Christus meer zal vervuld zijn van leven en kracht, en meer overvloedig vrucht zal voortbrengen, omdat zij nu meer dan vroeger verstaat de voorwaarden van haar bestaan en het wezentlijk geheim van hare kracht.

Ook wordt ons in datzelfde Tijdschrift het volgende gevoelen van Regter Lord Ardmillan medegedeeld:

"Geen eerlijke en verstandelijke opmerker kan het betwijfelen, dat er een groot werk in ons midden was en nog is; een werk van ontwaking, van berouw, van herleving, van bekeering. Een groote zegen is gevolgd op den arbeid van onze vrienden uit Amerika, en van degenen die hun behulpzaam zijn geweest, die zich, hopen wij, uitbreidt en dieper wortelt. Doch het werk is niet uit den mensch, het is uit genade, en derhalve uit God; en zelfs de ernstigste en bekwaamste menschen zijn slechts werktuigen

in Gods handen. Niemand erkent de waarheid hiervan volmondiger dan de heeren Moody en Sankey, wier diensten zoozeer zijn gezegend geworden, en ik beschouw het als een hoopwekkend kenmerk van deze beweging, dat er zoo weinig zelf-verheffing was, en zoo veel nuchterheid en eenvoudigheid, en ootmoedigheid vereenigd met diepe overtuiging en innig gevoel."

De Wel-Eerw. Andrew Bonar, die het bovenstaande mededeelt, voegt er nog bij, dat dezelfde regter, Lord Ardmillan, eene Christelijke bijeenkomst bij eene andere gelegenheid toesprekende, zeide, dat hij verscheidene bijeenkomsten van de heeren Moody en Sankey in Edenburg had bijgewoond, en overvloedige gelegenheid ter waarneming gehad hebbende, was hij, na bedaard overleg (deliberately) tot de gevolgtrekking gekomen, dat deze godsdienstige opwekking een bijzonder, wonderbaar en genadig werk van God is.—Verder bestreed hij eenige bezwaren tegen deze beweging aangevoerd, en vooral zulke beweringen, als dat deze opwekking bevorderd en gesteund wordt door zenuwachtige en hysterische opgewondenheid te weeg te brengen en aan te moedigen. Door persoonlijke kennisneming was hij in staat te verklaren, dat zulk een bewering ten eenenmale strijdig is met de waarheid. Hij besloot met de aanbeveling van opgewektheid (enthusiasm) in zaken van godsdienst.

BESCHRIJVINGSPUNTEN VOOR DE RINGSVERGADERINGEN IN OCTOBER, 1874.

Wij hebben voor ons het officieel orgaan der N. G. Kerk van den 19 September. Daarin lezen wij de aankondiging van zeven verschillende Ringsvergaderingen te houden in October aanstaande. De nieuwe wet bepaalt de maand October, doch laat den dag vrij. Alle Ringsvergaderingen zijn echter aangekondigd tegen de derde week in October, behalve die van George, welke eene week later zamenkomt. In meer dan één Ringsressort heeft men de goede gewoonte om te zamen met de gemeentë Avondmaal te vieren.

Al te zamen worden er achttien Beschrijvingspunten genoemd, waarvan vijf onder den Ring van Swellendam, drie onder dien van Tulbagh, vijf onder dien van Beaufort, en vijf onder dien van Graaff-Reinet. Onder de drie overige

Ringen—van Kaapstad, George en Albanie—zijn er tot nog toe geene vermeld.

De aanzoeken om de oprigting van nieuwe gemeenten nemen onder deze eene voorname plaats in. Om niet minder dan zes nieuwe gemeenten wordt er gevraagd, drie in den Ring van Beaufort, en drie in den Ring van Graaff-Reinet. Het is bekend dat er nog vele gemeenten verbazend uitgestrekt zijn, en sommige Ringen vooral behooren het te beschouwen als eene ernstige roeping om voor de vermeerdering van gemeenten te zorgen. Het was een goed besluit door de laatste Synodale Vergadering genomen, en dat nu in Art. 50 den vorm van wet heeft aangenomen: "dat er bij elke Ringsvergadering eene Commissie zal worden aangesteld, om, met inachtneming van de Wetsbepalingen hieromtrent, voor de vermeerdering van gemeenten in het Ringsressort te zorgen."

Aan appèlschriften ontbreekt het evenmin. In den Ring van Swellendam, één; in den Ring van Graaff-Reinet, één; in den Ring van Tulbagh, drie. Daaronder is echter ditmaal geene klagt tegen den predikant van Darling.

Omtrent de zonde der dronkenschap wordt o.a. voorgesteld onder den Swellendamschen Ring: "dat op een vastgestelden dag over dat onderwerp worde gepredikt in al de gemeenten in het Ringsressort." Dit verwoestend kwaad *moet* bestreden worden. De aandacht van kerk en maatschappij wordt tot nog toe te weinig daarbij bepaald, en door de voorgangers in het goede wordt er tot nog toe te weinig hieromtrent gedacht en gedaan. Het zoude goed zijn als de Commissie van wege de Synode in deze zaak aangesteld, dit onderwerp onder de aandacht der onderscheidene Ringen bragt.

In verband hiermede vraagt een "oud kerkeraadslid"* of "het in de N. G. kerk geoorloofd is iemand, die een tapperij houdt, te kiezen tot kerkeraadslid." Wij meenen dat de afkeer tegen tapperijen bij weldenkenden doorgaans zoo groot is, dat niet ligt iemand "die eene tapperij houdt" tot een kerkeraadslid zal worden gekozen. Nogtans de tijd kan komen dat men verpligt zijn zal om mede te werken zulke inrigtingen onder een Christelijk bestuur te plaatsen, tot beteugeling van een zoo groot en treurig kwaad. Veel moet dus afhangen van het gedrag van de zoodanigen, en daarvan zal weder moeten afhangen het antwoord op de vraag niet alleen, of zoodanig iemand kerkeraadslid, maar ook of hij gemeentelid zijn mag, in het

* Volgens Art. 61 is het aan leden der kerk vergund enkel verzoekschriften in te zenden bij de hoogere kerkbesturen.

bezit van alle voorregten aan lidmaatschap verbonden. Men zou dan alleen *neen* kunnen antwoorden, indien het gedrag van zoodanig persoon berispelijk is.

Op sommige Ringsvergaderingen zal de herleving in de godsdienst een belangrijk onderwerp ter beraadslaging zijn. Er zijn eenige gemeenten in het land die reeds in een grooten zegen hebben gedeeld, terwijl vele andere daarnaar verlangen. Doorgaans zijn de harten geopend, en is het thans onmiskenbaar "een jaar van het welbehagen des Heeren." Leeraren en Kerkbesturen hebben ongetwijfeld in zulke tijden eene bijzondere roeping te vervullen. Bij den Swellendamschen Ring is het volgende Beschrijvingspunt ingediend: "De Ringsvergadering neme kennis van de belangrijke kenmerken van godsdienstige herleving in sommige gemeenten in het Ringsressort, en neme maatregelen in verband daarmede." Wij vertrouwen dat niet alleen op de Swellendamsche maar ook op andere Ringsvergaderingen deze gewigtige aangelegenheid zal besproken en maatregelen daaromtrent zullen genomen worden. Wij bidden der verschillende Ringsvergaderingen, ook in dezen, ijver, trouw, en wijsheid toe in hare heilige roeping.

De Zending en het Onderwijs behooren mede eene voorname plaats in te nemen in de werkzaamheden der Ringsvergaderingen, vooral naar aanleiding van de Rapporten der Superintendenten en Rings-Inspectoren. In het officieel orgaan der kerk zijn tot nog toe slechts verschenen het Rapport van één der drie Superintendenten, en het Rapport van één der zeven Inspectoren. Beide geven veel stof tot nadenken, en kunnen de aanleiding worden tot belangrijke maatregelen. De overige Rapporten verwachten wij binnen weinige dagen in druk te zien.

Gods zegen ruste op de aanstaande Ringsvergaderingen, en op geheel de Kerk van Zuid-Afrika!

DE ROEPING DER HEIDENEN EN DE VERPLIGTING VAN CHRISTENEN.

Hoe zullen zij in Hem gelooven van welken zij niet gehoord hebben?
—Rom. x: 14.

Uit de roeping der Heidenen leidt Paulus af, dat wij verpligt zijn hun het Evangelie te brengen. Ja, de *verpligting;* het woord is niet te sterk. Juist omdat wij de offers, die wij brengen ten nutte van den christelijken

zendingarbeid, beschouwen als de blijken onzer onverpligte milddadigheid, juist daarom doen wij zoo weinig daarvoor.

En inderdaad, indien God wil dat de Heidenen geroepen zullen worden, door wiens stem zal dat anders moeten geschieden dan door de onze? Zullen wij wachten totdat Christus wederkomt, om aan onze medemenschen te zeggen, hetgeen wij reeds weten? Zullen de engelen uit den hemel nederdalen, om aan onze broeders een Evangelie te brengen, dat wij reeds in handen hebben? Neen, wij zijn de eenige personen, van welke God zich wil bedienen; wij moeten de blijde boodschap aan de Heidenen brengen, of de Heidenen zullen verloren gaan!

Ja, de Heidenen zullen *verloren gaan!* Dat is wel de krachtigste drangreden die ons voorgehouden kan worden. Indien het alleen de mededeeling betrof van de weinig beteekenende voorregten onzer beschaving, onzer kunsten en wetenschappen, dan zou ik begrijpen hoe men aarzelen kon, om daarvoor zijn leven te wagen, of zich opofferingen te getroosten; maar neen, het geldt hier de vraag of men aan ongelukkige schepselen, die voortsnellen op een pad dat uitloopt op eeuwige ellende, eene reddende plank zal toereiken, waarover zij op een ander pad kunnen komen, dat heenleidt naar een eindeloos geluk; het geldt hier de vraag of men door een' waarschuwenden kreet, door eene roepstem duizenden zielen van het verderf zal redden! Het geldt hier de vraag of men de hel sluiten en den hemel openen zal voor vijf honderd millioen Heidenen, die alle dertig jaren sterven, en plaats maken voor vijf honderd millioen andere, die insgelijks door Satan naar den peilloozen afgrond des verderfs worden voortgedreven! Wat beteekenen tegenover zulk een' arbeid de geringe ontberingen, die wij ons misschien moeten opleggen, door de jaarlijksche opoffering van eenige guldens voor de Evangelisatie der Heidenen?

Wanneer men van het volbrengen eener verpligting zich wil verschoonen, dan spreekt men van een' anderen nog dringender pligt. Zoo heeft men ook, om zich van de verpligting om aan de Heidenen geestelijken bijstand te verleenen, te kunnen ontslaan, gezegd, dat wij genoeg te doen hadden met de verkondiging van het Evangelie in onze nabijheid, en dat, al besteedden wij daaraan al onze krachten en geheel ons vermogen, wij aan die behoefte nog niet voldaan zouden hebben. Om het nietige van die redenering te doen inzien, hebben wij haar slechts voort te zetten; indien men zijn geheele vaderland tot bekeering brengen moet, eer men arbeiden zal aan de bekeering der wereld, dan zal men insgelijks eerst arbei-

den moeten aan de bekeering van geheel het kerkgenootschap waartoe men behoort, eer men aan zijn vaderland denkt. Nog meer : om diezelfde reden zal men het geestelijk welzijn van al zijne bloedverwanten verzekerd moeten hebben, eer men aan zijn kerkgenootschap arbeidt, en zullen alle leden van ons gezin bekeerd moeten wezen, eer wij aan een' nabuur een' Bijbel uitreiken. Het besluit waartoe wij aldus komen is ongerijmd, omdat het beginsel van eigenbelang uitgaat. "Deze dingen," zegt Jezus zelf, "moest men doen, en de andere niet nalaten." Indien wij volstrekt verpligt werden tot de keus van het arbeidsveld, waar wij het Evangelie verspreiden wilden, onder de Heidenen of de Christenen, dan zouden wij aan de Heidenwereld de voorkeur behooren te geven. Dat volgt uit den aard van het Evangelie zelf. Het is de zuurdeesem die het geheel deeg doorzuurt, het is het kleinste onder de zaden, maar brengt een' grooten boom voort. Dat zaad moet dus verre weggebragt, het moet in den wind gestrooid, naar alle hoeken der aarde verspreid worden, opdat iedere korrel er dertig, zestig of honderd andere voortbrenge, die op hunne beurt, op den nog woest liggenden akker uitgestrooid, dien eindelijk overal vruchten doen dragen. Eenige handvollen koren kunnen, zoo zij uitgestrooid worden, binnen weinige jaren de geheele aarde met rijpe halmen bedekken, terwijl zij, zoo men ze binnen zijne woning bewaart, niet genoeg zijn om een enkel gezin te voeden. Even zoo zullen eenige Christenen, die te zamen vergaderen, elkander kunnen stichten, maar meer ook niet; terwijl zij, indien zij zich over de aarde verspreiden, de wereld bekeeren kunnen.

En wat zouden wij zelven thans wezen, indien Paulus in Judea gebleven was, totdat hij eerst de geheele Joodsche natie tot het Christendom had bekeerd? Als afstammelingen van bloeddorstige Druïden zouden wij thans misschien nog menschenoffers slagten ter eere van valsche goden, of brandstapels ontsteken om onze natuurgenooten in de vlammen te doen omkomen.

MENSCHELIJKE WETENSCHAPPEN OF CHRISTELIJKE ZEDEKUNDE.

Het menschelijk vernuft heeft zich met gunstig gevolg toegelegd op de ontwikkeling van allerlei kunsten en wetenschappen, met uitzondering van eene enkele, de beoefening der Zedekunde. Sterrekunde, Geneeskunde, Natuurkunde hebben sedert zes duizend jaren, en inzon-

derheid in de laatste tijden, reuzenschreden gedaan. Maar de Zedekunde is in onze dagen niet beter bekend dan bij onze voorouders in het Paradijs. Iedere overwonnen zwarigheid in kunsten en wetenschappen strekt ten grondslag van nieuwe vorderingen; maar in de Zedekunde moet ieder nieuw geslacht weêr op nieuw beginnen. De mensch heeft nog geen middel ontdekt om de deugden der vaderen op de kinderen te doen overgaan, en evenmin om eene enkele deugd bij kinderen of vaders te ontwikkelen. Hetgeen men buiten het Christendom opvoeding noemt, is niet anders dan de kunst om den zetel des kwaads te verplaatsen; men spoort het kind aan tot gehoorzaamheid, door het vooruitzigt dat men hem dan later ook gehoorzamen zal. Men raadt den jongeling aan om rein van wandel te zijn, dewijl hij anders zijne gezondheid verwoest; om het eigendom van anderen te eerbiedigen, dewijl hij anders gestraft zou worden; dat is te zeggen, men beteugelt den hartstogt op een enkel punt, en laat hem langs een' anderen weg een' heimelijken doortogt open. De aldus zedelijk opgevoede mensch zal deze daad doen, en gene nalaten; maar hij zal daarbij altijd door dezelfde beweegreden gedreven worden, namelijk door zijn eigen belang. Het kwaad is in zijn bestaan als ingeweven, het vertoont zich onder verschillende gedaanten, op verschillende tijden en plaatsen; maar altijd is het toch kwaad, en door de zedelijke opvoeding en ontwikkeling is hij, die het verrigt, niet beter geworden.

De menschelijke eerediensten hebben ondernomen wat de opvoeding niet vermogt; zij hebben het loon hooger geplaatst, opdat het meer in het oog zou blinken, en de straf op grooter afstand gesteld, opdat zij meer schrik inboezemen zou; maar daar deze godsdiensten altijd belooning en straf te baat hebben genomen, hebben zij in het menschelijk hart niets veranderd: Zij hebben er het hoofdgebrek, de zelfzucht, in ontwikkeld.

Zie ook maar eens om u heen, wat er zoowel van nabij als van verre buiten het Christendom plaats heeft. Zelfkastijdingen, offeranden, ook goede werken, althans naar den uitslag te oordeelen, zult gij wel opmerken, maar nergens zuiverheid van bedoeling, een liefhebbend hart, een belangeloos gevoel. Ik acht in dit opzigt den Bramin, die zijn vleesch doorboort om een afgod te behagen, den Mahomedaan, die in bedevaart naar Mekka trekt om den hemel te verdienen, den Roomsch Katholiek, die zijn ligchaam kastijdt om vergeving van zonden te verwerven, weinig hooger dan den ongeloovige, die uit openlijke zelfzucht in zijne jeugd schatten verzamelt, om ze in zijn'

ouderdom te genieten: het is alles berekening, en geen zedelijkheid.

Welnu! wat geen menschelijke instelling heeft kunnen doen, dat heeft het Christendom gedaan; het Christendom heeft het hart veranderd en de zelfzucht uitgeroeid; het heeft er de zelfopoffering voor in de plaats gesteld, en deugden in het leven geroepen, die te schooner zijn naar mate zij meer verborgen blijven: het geduld, de zachtmoedigheid, de nederigheid; het heeft den mensch in het verborgenste beginsel zijns levens gereinigd; in één woord, het christelijke geloof heeft de vreeze Gods voortgebragt.

Maar zijn nu de vorderingen in de wetenschappen of die der zedekunde het hoogst te schatten? of vragen wij liever, zou men eene enkele deugd vergelijken willen met alle mogelijke kennis, bijvoorbeeld de zelfopoffering met de sterrekunde of de zedelijkheid met de schilderkunst? Wij behoeven op het antwoord niet aan te dringen, het geweten spreekt luid genoeg.

VRAGEN DIE TWISTINGEN VOORTBRENGEN.

(2 Tim. ii: 23.)

Niet allen die eene strijdvraag betwisten, worden door Paulus veroordeeld, want dan zou hij zich zelven mede veroordeelen; maar hij keurt de twistingen af, die uit zucht tot twisten voortkomen; hij keurt het af dat men niet overtuigen, maar overwinnen wil; dat men zich aan de woorden en niet aan de gedachten hecht; dat men de zwakke, de minst verdedigbare plaats zoekt, om daar met het zwaard der tong in te boren; dat men iemand een denkbeeld toedicht, dat hij niet heeft, om hem te verpletteren met de denkbeelden, die hij wel heeft; in één woord, dat men, ware het noodig, van meening zou veranderen, alleen uit vermaak om te twisten en tegen te spreken. Dat alles heeft Paulus met een enkel woord uitgedrukt door te spreken van ongoddelijke, ijdele gesprekken, en van hen die de twistingen liefhebben.

Tot zulke menschen zouden wij wel willen zeggen: Gij breekt uw eigen werk af; gij slaat een' weg in die regtstreeks afleidt van uw doel. Want wat wilt gij? Wilt gij overtuigen, of u doen bewonderen? In beide gevallen toont u de ervaring, dat gij uw tijd verliest. Erkent het toch, dat gij nooit iemand door uw redetwisten tot overtuiging gebragt hebt. Neen, niemand is er nog tot de

erkentenis door gebragt: " Gij hebt gelijk en ik ongelijk." Nimmer hebt gij later gehoord dat deze of gene tegenstander uw medestander geworden is. Wel hebt gij misschien vernomen, dat hij zich nog sterker aan zijne eigene meening had gehecht, en zijt gij er dus slechts in geslaagd om hem nog verder te verwijderen van hetgeen gij voor waarheid houdt. Zoo gij het nog betwijfelt, dan heb ik u slechts te wijzen op de triomfliederen, die door beide partijen na den strijd werden aangeheven, op dien wederzijdschen afkeer, die heviger geworden is, naarmate de strijd langer geduurd heeft, en eindelijk op die tegenwerking in handelingen en daden, die op dien strijd met woorden gevolgd is. Om langs een' anderen weg hetzelfde te bewijzen, zal ik u doen opmerken dat gij eerst begonnen zijt elkander te verstaan, toen gij met redetwisten eindigdet, toen van beide zijden het kalmer geworden verstand bespeurde, dat het datgene wat men begeerde aan te toonen niet had *willen* zien. Wij zijn van nature zoodanig met onszelven ingenomen, dat wij zelden eene meening aannemen dan die wijzelven hebben opgespoord, of die anderen bij ons hebben opgewekt, zonder haar ons op te dringen.

VARIA.

Brilliante Preeken.—Sir Astley Cooper was eens op een bezoek te Parijs en werd door den voornaamsten geneesheer van het Rijk gevraagd, hoe vele malen hij eene zekere moeijelijke operatie had gemaakt. Hij antwoordde: " dertien malen "

" O, maar Monsieur," hernam de Franschman, " ik heb die operatie 160 malen gedaan." " En " ging hij voort te vragen, terwijl hij de verwondering op Sir Astley's aangezigt gadesloeg, " hoe vele malen hebt gij het leven gered ?"

" Ik " zeide de Engelschman " heb elf uit de dertien gered." " En" vroeg hij op zijne beurt " hoe velen hebt gij gered uit die 160 ?"

" O Monsieur " zeide de Franschman " ik heb ze allen verloren, maar de operatie was zeer *brilliant*."

Hoe vele predikers zijn er die dezelfde belijdenis moeten afleggen: " Zielen worden niet gered, hoewel de preeken naar hun oordeel zeer *brilliant* zijn."

Zondag na Zondag wordt de operatie op honderden te gelijk gemaakt. De prediker levert bewijs van zijne geleerdheid, wetenschap, scherpzinnigheid en veelzijdige

ontwikkeling. Zijne predikatie wordt beschouwd als een meesterstuk, en hij zelf toegejuicht als de geleerdste in den lande. En toch moet hij van zijne bewonderaars verklaren, "Ik heb ze allen verloren, maar de preeken waren *zeer brilliant*."—*Feathers for Arrows.*

DE HUGENOTEN SCHOOL TE WELLINGTON —In het Tijdschrift "De Vereeniging" wordt door Ds. Huet mededeeling gedaan van de oprigting der Hugenotenschool te Wellington. Naar aanleiding van deze onderneming en de circulaire welke door hem wordt medegedeeld, zegt hij het volgende:

"Met belangstelling, ik houd mij er van overtuigd, en met blijdschap zal men deze circulaire hebben gelezen. Niet slechts omdat het den arbeid geldt van een ook in ons land door zoovelen als hem kennen beminden dienstknecht van Christus. Maar vooral omdat het de toekomst betreft van de Gereformeerde kerk in onze vroegere bezittingen aan de Kaap. Evenals de Dutch Reformed Church in Noord Amerika is zij eene dochter onzer Hervormde kerk. Maar Goddank, terwijl de moeder den weg van trouweloosheid en afval, in zelfmoord eindigend, heeft gekozen, blijft de dochter in het Zuiden, gelijk hare zuster in het Westen, zich vast klemmen aan haar gezegend hoofd, den Heere Christus, en in toenemende mate den zegen daarvan ervaren. Gelukkig het land, waar de kerk geestelijk bloeit! Gelukkig de gemeente met zulke leeraren gezegend! Gelukkig de predikanten, die in hunne gemeenten zulke bereidwilligheid ontmoeten om mede te werken in hetgeen tot haar eigen en anderer tijdelijk en eeuwig welzijn kan strekken!"

VOLGT MIJ NA.—Niemand onzer zou ooit tot zijne broeders durven zeggen: Volgt mij na; weest even zachtmoedig, even liefderijk, even geduldig als ik; of zoo het gebeurde dat dergelijke woorden ons, ondanks ons zelven, ontsnapt waren, dan zouden wij niet zonder grond vreezen dat men ons daarom voor hoogmoedig hield.

En echter zeide Paulus tot de Korinthiers "Weest mijne navolgers," en tot Timotheus "Gij kent mijn geloof langmoedigheid, liefde, en lijdzaamheid;" en met dat al blijft hij volkomen nederig in onze oogen. Waarom is toch het oordeel over hetzelfde gedrag zoo geheel verschillend, wanneer het den Apostel of wanneer het onszelven betreft? Omdat wij de bewustheid hebben dat, hetgeen Paulus hier in alle eenvoudigheid zegt, in onzen mond trotsche grootspraak zou wezen. Terwijl wij zwijgen zelfs,

is er meer ingenomenheid met ons zelven in ons, dan in Paulus als hij zich ten voorbeeld stelt.

Het is dus eene geheel andere zaak de nederigheid na te bootsen of haar te bezitten. Wanneer men haar niet bezit, baat het weinig of men met hare kleuren zich tooit. In zijn eigen oogen en in de oogen van anderen blijft men naakt; en zoo men wezentlijk nederig is, dan denkt men er niet aan of anderen het wel opmerken.

De voorzorgen van den mensch die het Christendom wil belijden en tevens zorg dragen dat men goede gedachten van hem koestert, zijn inderdaad wel waardig dat men ze van nabij beschouwt. Hij spreekt niet van hetgeen hij doet, maar van hetgeen hij behoort te doen; hij luistert geduldig naar het verhaal van eens anders daden, maar dat doet hij om er zijne eigen daden mede in verband te brengen—niet tot zijne eigene eer, zegt hij, maar tot de eer des Heeren.

De Kinderen der Kerk.—Tot hiertoe spraken wij meest van de roeping der ouders in de toewijding hunner kinderen aan den Heer en Zijne dienst. Ouders zijn echter in de vervulling hunner pligten zoozeer afhankelijk van het leven dat in het ligchaam der kerk heerscht, dat wij niet verwachten kunnen dat er in dezen groote verandering zal komen, tenzij de kerk ontwake tot een helderder besef van hare taak. Eerst wanneer deze gedachten, de afzondering en heiliging en opvoeding der kinderen voor de bepaalde dienst van den Koning der Kerk, in de prediking en in het geestelijk opzigt, dat de voorgangers der Kerk over de gemeente houden, de behoorlijke plaats innemen, zullen de ouders in onze gemeenten de zaak regt inzien, en vinden dat in de onderlinge gemeenschap zij den moed en de wijsheid hebben om dit heilig werk te volbrengen.

En daartoe zal de Kerk *vooreerst*, omtrent hare kinderen in het algemeen, eene geheel andere houding moeten aannemen dan zij tot hiertoe gedaan heeft. Of hoedanig is hare gewone handelwijze met de kinderen? Voor de bejaarden draagt de Kerk zorg dat er zij eene regtzinnige, ernstige, geloovige prediking. Zij heeft het duidelijk uitgesproken dat elke bedienaar des Evangelies een man moet wezen die door den Heiligen Geest is wedergeboren, en wiens prediking aan den arbeid van den Heiligen Geest dienstbaar moet wezen. Maar wat is er gedaan voor de kinderen? Dat de kinderen nader bij het Koningrijk zijn dan de bejaarden, nog minder verhard en onvatbaar voor Gods genade, meer ontvankelijk voor den Geest van God, leert ons de Heilige Schrift. De leeftijd dien een kind in

de school doorbrengt geeft eene wonderbare gelegenheid aan den geloovigen onderwijzer om de kinderen voor Christus te winnen en te vormen. De School is niet minder dan de Kerk een genademiddel, een werktuig des Heiligen Geestes tot uitbreiding van Gods Koningrijk. En wat zien wij toch meestal geschieden? Het onderwijs der kinderen aan de Regering afgestaan, en aan onbekeerde onderwijzers toevertrouwd. Of zelfs waar er geloovige onderwijzers zijn, daar wordt in de gebeden en de belijdenis der gemeente zoo weinig melding gemaakt van de mogelijkheid dat de school de kweekplaats des geloofs kan wezen, dat de onderwijzer zelf dit naauwelijks verwacht.

Dit moet alles anders worden. De Regering, door een uur voor het Bijbelonderwijs af te zonderen, waar dat onderwijs zoo geloovig, zoo ernstig kan wezen als maar begeerd kan worden, en verder door de keuze der onderwijzers aan de plaatselijke ouders over te laten, heeft der Kerk als de deur opengezet om van de School gebruik te maken voor de dienst van het Christendom. De Kerk moet op de ouders werken, en het besef van de onmisbaarheid van geloovige onderwijzers tot duidelijke bewustheid brengen. Er moet eene heilige zamenspanning zijn welker doel het zal zijn, door raad en daad, biddend en sprekend en werkend, middelen te beramen om door het onderwijs *de kinderen* voor den Heer en den hemel te winnen.

Het voornaamste deel van de taak der Kerk zal hier bestaan in het opkweeken van een genoegzaam aantal van vrome onderwijzers. Wat wij door de Kweekschool voor de Kerk doen, moet evenzeer voor de School gedaan worden.

Het plan van scholen ter opleiding van onderwijzers, waarvan in de laatste Synode sprake was, moet ten uitvoer gebragt worden. En God zal het ons doen gelukken als wij eerst duidelijk weten en belijden wat wij willen. Er werd gesproken van regtzinnige, fatsoenlijke, bekwame, Gereformeerde onderwijzers: ik weet niet of op den voorgrond werd gezet de behoefte aan geloovige onderwijzers. Als wij deze als een geloofszaak ondernemen, waarbij de wil van God en de zaligheid der kinderen op den voorgrond staan, en er voor uitkomen, zullen wij op de hulpe Gods en der gemeenten rekenen kunnen. Hartelijk bid ik dat de Heer dezen of genen leeraar opwekke die in het geloof en het gebed deze zaak onderneemt: het zal hem aan de ondersteuning der gemeenten niet ontbreken. En het zal bij de overweging der zaak spoedig komen te blijken dat zulk eene inrigting niet alleen voor jongelingen noodig is.

Er is menig vroom meisje, dat zich verblijden zou om in de dienst des Heeren Jezus te werken.

Ik zeide. dat het eerste was, dat de Kerk doen moet: voor al hare kinderen, als het eigendom des Heeren, zorg dragen. Dan zal zij in staat wezen om het *tweede* te doen: de besten harer kinderen uit te zoeken en op te leiden voor het werk des Heeren. Als de stem der Kerk duidelijk wordt gehoord, dat zij al hare kinderen voor den Heer, maar vooral de uitgelezenste, voor Zijne krijgsdienst hebben wil, dan zal die stem in onze geloovige huisgezinnen weerklank vinden, en er zal niet meer te klagen wezen over gebrek aan arbeiders in de gezegende dienst van den Verlosser onzer zielen. Voor de predikdienst, en het onderwijs, en de zending, zoowel in dit land, als in steeds toenemende mate naar het buitenland, zullen er wezen die zeggen zullen: "Hier ben ik. Zend mij!" En voor zoovelen als er voorwaarts komen, zullen ook de middelen gevonden worden. Waar de arme zijn kind geeft, zal de rijke zijn geld geven om dat kind op te leiden. Voor rekening der gemeente, niet alleen in het geldelijke maar ook in het geestelijke, zullen die kinderen worden opgeleid —de offergaven van de gemeente voor de dienst van haren geliefden Koning.

Ik heb gesproken van de Kerk en den magtigen invloed dien zij in dezen op de ouders zal kunnen uitoefenen Dat ouders echter niet daarop wachten: naarmate zij zelven aan de roeping Gods zoeken gehoor te geven, zal dit helpen om de Kerk te doen ontwaken. Dat de ouders met de kinderen voor de dienst des Heeren voorwaarts komen. Dat zij de kinderen aan den Heer gedurig aanbieden, en ook aan de gemeente; de weg zal geopend worden om hen te gebruiken. En dat ouders, die zeggen dat zij niet weten welke kinderen de Heer hebben wil, toch al hunne kinderen aan Hem voorstellen in het aanhoudend geloovig gebed. Hij zal er uit nemen die Hij hebben moet.

Gezegende dag! O wanneer breekt gij aan, dat van Christus Kerk de smaadheid zal worden afgewend dat de Beste aller Koningen geene krijgsknechten voor Zijne lijfwacht kan vinden? Heere! kom in ons midden, en laat Uwe tegenwoordigheid de kracht zijn, waardoor de keur onzer kinderen zich haaste om de keurbende Uwer strijders aan te vullen.—"*Onze Kinderen,*" *Godsdienstige Traktaten, No*, 11, *p*. 20—24.

INHOUD

OCTOBER, 1874.

Smuts & Hofmeijr, Drukkers, 11, *Kasteelstraat, Kaapstad.*